

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

โครงการ การพัฒนาเส้นทางทางท่องเที่ยวแบบมีส่วนร่วมโดยชุมชนตามเส้นทาง
ถนนหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 (พิษณุโลก - หล่มสัก)

Development path to participatory community along the road.

Royal land No. 12 (Phitsanulok - LomSak)

โดย รองศาสตราจารย์ ดร.จิรวัฒน์ พิระสันต์ และคณะ

มีนาคม 2558

รายงานฉบับสมบูรณ์

“ การพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวแบบมีส่วนร่วมโดยชุมชนตามเส้นทางถนน
หลวงแผ่นดินหมายเลข 12 (พิษณุโลก - หล่มสัก) ”

Development path to participatory community along the road.

Royal land No. 12 (Phitsanulok - LomSak)

คณะผู้วิจัย

สังกัด

1. รศ.ดร.จิรวัดน์ พิระสันต์	มหาวิทยาลัยนเรศวร
2. นางสาวณัฐรัชต์ ชามพูนท	เทศบาลนครพิษณุโลก
3. นายณัฐวัฒน์ วัฒนาประสิทธิ์	เรนฟอเรส รีสอร์ท

สนับสนุนโดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

(ความคิดเห็นรายงานนี้เป็นของผู้วิจัย สกว.ไม่จำเป็นต้องเห็นด้วยเสมอไป)

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวแบบมีส่วนร่วมโดยชุมชนตามเส้นทางถนนหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 (พิษณุโลก - หล่มสัก) Development path to participatory community along the road. Royal land No. 12 (Phitsanulok - LomSak) ในครั้งนี้สำเร็จลงด้วยได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2557

คณะผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณศาสตราจารย์ ดร. สุจินต์ จินายน อธิการบดีมหาวิทยาลัยนเรศวร ดร. สีลาภรณ์ บัวสาย รองผู้อำนวยการสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย รองศาสตราจารย์ ดร.เสมอ ถาไธสง ผู้ประสานงานสำนักงานประสานงานวิจัยและพัฒนาเชิงพื้นที่ภาคเหนือตอนล่าง สกว. และ นายบุญทรง แทนธานี นายกเทศมนตรีนครพิษณุโลกช่วยชี้แนวทางในการเรียบเรียงวัตถุประสงค์ ขอบคิดเห็นจำนวนมากมาย ที่เป็นประโยชน์อย่างยิ่ง ทำให้การวิจัยเล่มนี้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น คณะผู้วิจัยขอขอบพระคุณและระลึกในความกรุณาเป็นอย่างสูง

กราบขอบคุณ ได้แก่ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) สำนักงานพิษณุโลก เทศบาลนครพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก สมาคมธุรกิจการท่องเที่ยว จังหวัดพิษณุโลก และ สมาคมธุรกิจการท่องเที่ยว จังหวัดเพชรบูรณ์และชุมชนตามเส้นทางถนนหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 ขอขอบคุณกัลยาณมิตรทางปัญญาหลายท่าน ประกอบด้วย นายมนัส สีเสื้อ เจ้าหน้าที่ ที่ทำการอุทยานแห่งชาติภูหินร่องกล้า นายณัฐวัฒน์ ภูวเกียรติกุล และ นายป้อ วชิรวงศ์วรกุล ปราชญ์ท้องถิ่นที่เป็นวิทยากรและผู้ประสานงานภาคสนาม รวมทั้งผู้ช่วยนักวิจัย ได้แก่ นางสาวปริมดา ศิริเจริญ และนางสาวขวัญชนก ดีแท้รวมทั้งที่ไม่สามารถเอ่ยนามได้หมด ที่ได้กรุณาช่วยเหลือผู้วิจัยเป็นอย่างดีตลอดเวลาที่ศึกษาข้อมูลภาคสนาม ในการช่วยเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งการออกแบบเครื่องมือแบบสัมภาษณ์ และบันทึกภาพต่างๆ อย่างอดทนและต้องใช้ความตั้งใจสูงตลอดระยะเวลา 1 ปี 6 เดือน

คณะผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่า การวิจัยในครั้งนี้มุ่งเน้นการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวแบบมีส่วนร่วมโดยชุมชนตามเส้นทางถนนหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 (พิษณุโลก - หล่มสัก) ด้วยกระบวนการที่เป็นระบบ และการค้นคว้าองค์ความรู้ด้วยกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ เพื่อเป้าหมายสูงสุด คือ การค้นพบแนวทางที่เหมาะสมในการวางแผนและการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชน และสังคมส่วนรวมให้ดียิ่งขึ้นต่อไป

รองศาสตราจารย์ ดร.จิรวัฒน์ พิระสันต์
หัวหน้าโครงการวิจัยฯ

แบบสรุปผู้บริหาร
[Executive Summary]

1. รายละเอียดเกี่ยวกับโครงการวิจัย / แผนงานวิจัย

1.1 **ชื่อเรื่อง** การพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยวแบบมีส่วนร่วมโดยชุมชนตามเส้นทางถนนหลวงแผ่นดิน
หมายเลข 12 พิชญโลก - หล่มสัก

1.2 ชื่อคณะผู้วิจัย

1. รองศาสตราจารย์ ดร.จิรวัฒน์ พิระสันต์ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์
มหาวิทยาลัยนเรศวรจังหวัดพิษณุโลก โทร 081- 6885848

2. นางสาวณัฐวิทย์ ชามพูนท เทศบาลนครพิษณุโลก
1299 ถนนบรมไตรโลกนาถ 2 ต.ในเมือง อ.เมือง จ.พิษณุโลก
โทรศัพท์ 055-220 999 084 820 4700

3. นายณัฐวัฒน์ วัฒนาประสิทธิ์ เรนฟอเรส รีสอร์ท พิชญโลก
42 หมู่ 9 ต.แก่งโสภา อ.วังทอง จ.พิษณุโลก โทรศัพท์ 0 5529 3085

1.3 **งบประมาณ** 3,068,425 (สามล้านหกหมื่นแปดพันสี่ร้อยยี่สิบห้าบาทถ้วน)
และระยะเวลาทำวิจัย 1 ปี 6 เดือน

2. สรุปโครงการวิจัย

คณะนักวิจัยจึงนำเสนอแนวคิดของการจัดโครงสร้างเพื่อนำไปสู่อย่างยั่งยืนโดยมีประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาไว้ดังนี้ การวิจัยได้รวบรวมข้อมูลของชุมชนบริเวณเส้นทางถนนหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 ตั้งแต่เชิงสะพานนเรศวร จังหวัดพิษณุโลก- สี่แยกหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ มีศักยภาพของการท่องเที่ยว ในระดับดีถึงดีมาก นอกจากนี้การพัฒนาการท่องเที่ยวที่เหมาะสมยังจะนำไปสู่การพัฒนาชุมชนผ่านทางการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานของชุมชน การพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชน และการเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชุมชนเพื่อเป็นความภูมิใจของคนในท้องถิ่น อย่างไรก็ตามทิศทางการพัฒนาการท่องเที่ยวจะนำไปสู่ผลกระทบต่อชุมชน อันได้แก่ ค่าครองชีพที่สูงขึ้นของคนในชุมชน อัตราการเกิดอาชญากรรมที่สูงขึ้น การเพิ่มขึ้นของมลพิษและการเสื่อมถอยของวัฒนธรรมพื้นเมืองและวิถีชีวิตที่เคยมีอยู่

ทั้งนี้นักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวบนถนนสายนี้จะเน้นที่การศึกษาหาความรู้ในพื้นที่ธรรมชาติอันอุดมสมบูรณ์ มีคุณลักษณะที่สำคัญทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม สถานที่ดังกล่าวจะมีการบอกเล่าเรื่องราวในการพัฒนาทางสังคมและมนุษย์ผ่านทางประวัติศาสตร์อันเป็นผลเกี่ยวเนื่องกับวัฒนธรรม องค์ความรู้และ

การให้คุณค่าของสังคมโดยสามารถสะท้อนให้เห็นถึงสภาพชีวิต ความเป็นอยู่ของคนในแต่ละช่วงเวลาได้ เป็นอย่างดี ไม่ว่าจะเป็นสภาพทางเศรษฐกิจ สังคมหรือขนบธรรมเนียมประเพณี ซึ่งนอกเหนือจาก สถานที่แล้ว เทศกาลและงานฉลอง รวมไปถึงสินค้าพื้นเมืองในพื้นที่ต่างๆ เช่น จะมีเทศกาลกุหลาบขาว เทศกาลดอกซากุระเมืองไทย เทศกาลชมประวัติศาสตร์บริเวณอุทยานแห่งชาติภูหินร่องกล้า งานเทศกาลปีใหม่ชาวเผ่าม้ง บ้านใหม่ร่องกล้า งานบุญบั้งไฟเดือนหก และผิตาโม้เทศกาลดนตรีทุ่งแสงหลวง เทศกาลดนตรีโอเวอร์ไลฟ์ทิวทัศน์ เฟสติวล เป็นต้น จัดได้ว่าเป็นส่วนหนึ่งของการท่องเที่ยวที่มีคุณค่าเชิงวัฒนธรรม เช่นเดียวกัน

การวางแผนการพัฒนาการท่องเที่ยวตามเส้นทางถนนหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 พิชญ์โลก - หล่มสัก) เป็นหนึ่งในยุทธศาสตร์ที่ต้องพัฒนาในภาพรวม เพราะนอกจากการท่องเที่ยวจะเป็นอุตสาหกรรมหลักที่สร้างรายได้ และนำเงินตราต่างประเทศเข้าสู่ประเทศไทยแล้ว การท่องเที่ยวยังก่อให้เกิดการสร้างอาชีพสืบเนื่องจากการท่องเที่ยว เช่น การผลิตหัตถกรรมพื้นบ้าน หรือการให้บริการด้านต่างๆ นับได้ว่าการท่องเที่ยวมีบทบาทในการกระตุ้นให้เกิดการผลิตและนำทรัพยากรของประเทศมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด ทั้งนี้ หัวใจสำคัญของการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวตามเส้นทางถนนหลวงแผ่นดิน หมายเลข 12 พิชญ์โลก - หล่มสัก) ให้มีการเติบโตอย่างยั่งยืน คือการรักษาสมดุลระหว่างการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม ธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และการส่งเสริมพัฒนาการท่องเที่ยว ซึ่งจะสำเร็จลุล่วงไปได้จะต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกฝ่ายทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน องค์กรอิสระ และชุมชน ขั้นตอนของการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเพื่อนำไปสู่การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนนั้น ประกอบด้วยการตลาดที่จะต้องตอบสนองความต้องการและการสร้างความพึงพอใจให้แก่นักท่องเที่ยว การวางแผนโครงการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งรวมถึงการวางแผนการใช้พื้นที่ การวางแผนการขนส่ง การประเมินผลกระทบและศักยภาพในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว นอกจากนี้ยังรวมถึงการจัดการโครงสร้างองค์กรและการจัดการที่เหมาะสมต่อการพัฒนาการท่องเที่ยว และการดำเนินโครงการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งรวมถึงการจัดการแหล่งท่องเที่ยว โครงสร้างพื้นฐาน และสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ เพื่อสนับสนุนการท่องเที่ยวกับการอนุรักษ์พัฒนาการท่องเที่ยวให้ยั่งยืน

รูปแบบการจัดการแหล่งท่องเที่ยวแบบมีส่วนร่วมโดยชุมชนตามเส้นทางถนนหลวงแผ่นดิน หมายเลข 12 (พิชญ์โลก - หล่มสัก) เพื่อนำไปสู่การพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนประกอบด้วย

1. การตลาดและการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว

การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนจะสามารถสำเร็จลุล่วงไปได้ จะต้องอาศัยกลยุทธ์ทางการตลาด และการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว เพื่อสนองความต้องการระหว่างนักท่องเที่ยวกับผู้ให้บริการหรือประกอบการ ทั้งนี้ การทำการตลาดการท่องเที่ยวในแต่ละแหล่งท่องเที่ยวนั้นมีความแตกต่างด้านการบริการที่

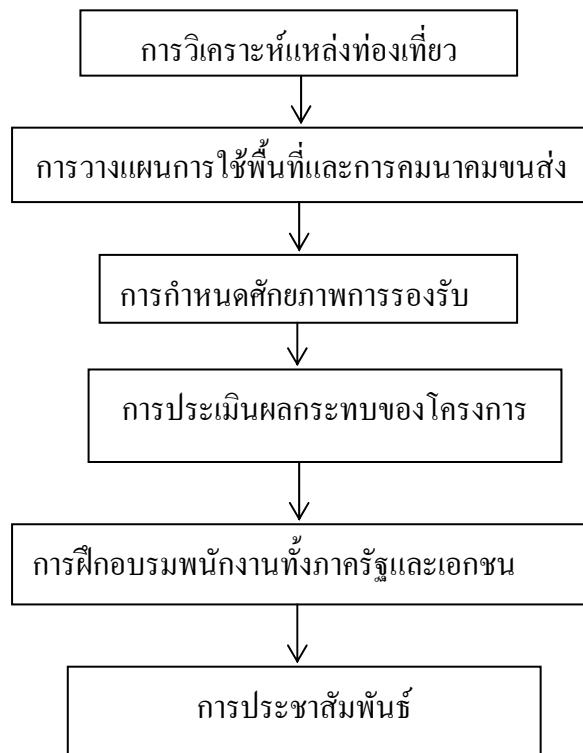
นักท่องเที่ยวได้รับ ซึ่งอาจจะเป็นสิ่งที่สามารถจับต้องได้ หรือไม่สามารถจับต้องได้ ซึ่งโดยขั้นตอนการตลาดและการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวคำนึงถึงปัจจัย ดังต่อไปนี้

1.1 ผลลัพธ์ที่จะสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว ก่อนการพัฒนาการตลาดทางด้านการท่องเที่ยว ผู้ประกอบการหรือผู้จัดการแหล่งท่องเที่ยวควรทราบถึงความต้องการของนักท่องเที่ยว เช่น นักท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมส่วนมากเน้นที่ความรู้ ความประทับใจ ความสุนทรีย์ ประสบการณ์ ฯลฯ ดังนั้น แหล่งท่องเที่ยวควรมีความโดดเด่น และมีเอกลักษณ์เพื่อให้ นักท่องเที่ยวได้รับประโยชน์ และสนองความต้องการสูงสุด ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวจะผลักดันการตลาดของแหล่งท่องเที่ยว (Destination Branding) เพื่อการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว เป็นกลยุทธ์ทางการตลาดที่สำคัญในการพัฒนาการท่องเที่ยว เนื่องด้วยการท่องเที่ยวแต่ละพื้นที่ของประเทศไทยมีความแตกต่างกัน มีอัตลักษณ์และมีศักยภาพที่จะดึงดูดความสนใจ และชวนให้นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติมาเยี่ยมชม

1.2 การส่งเสริมการตลาดการท่องเที่ยว การส่งเสริมการตลาดเป็นกลยุทธ์ที่จะทำให้ นักท่องเที่ยวรับรู้ และสนใจเยือนแหล่งท่องเที่ยว ดังนั้นการส่งเสริมการตลาดอาจ เช่น การให้ข้อมูลข่าวสารผ่านสื่อ การโฆษณา การประชาสัมพันธ์ หรือ การพูดแบบปากต่อปากเพื่อกระตุ้นให้นักท่องเที่ยวสนใจ และต้องการท่องเที่ยว การนำเสนอที่น่าสนใจและสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวให้สนใจกาท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแบบยั่งยืน อาจเป็นการประชาสัมพันธ์ การจัดตั้งศูนย์บริการการท่องเที่ยว หรือจัดนิทรรศการภาพถ่าย การใช้สื่อมัลติมีเดียปฏิสัมพันธ์เพื่อการประชาสัมพันธ์ส่งเสริมการท่องเที่ยว และแนวคิดการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมให้คงอยู่สืบเนื่องต่อไป ซึ่งการเลือกใช้สื่อประชาสัมพันธ์จะนำจุดเด่นของแหล่งท่องเที่ยว ตลอดจนวิธีในการดำเนินชีวิตเป็นจุดขาย (Brand Idea) และสื่อสารไปยังนักท่องเที่ยว (Brand Communication) เพื่อสร้างการรับรู้ (Brand Awareness) และสัมผัสประสบการณ์ (Brand Experience) จนเกิดเป็นกระบวนการท่องเที่ยว

2.การวางแผนโครงการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว

ขั้นตอนการวางแผนโครงการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนประกอบด้วย

ขั้นตอนสำคัญของการวางแผนพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเริ่มจากการวิเคราะห์แหล่งท่องเที่ยว ซึ่งรวมถึงความพร้อมของแหล่งท่องเที่ยว ที่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนา การปรับปรุง และความน่าสนใจของแหล่งท่องเที่ยวนั้นว่าเพียงพอที่จะดึงดูดใจนักท่องเที่ยวให้เดินทางไปยังแหล่งท่องเที่ยวนั้นหรือไม่ คุณค่าของการท่องเที่ยวเป็นอย่างไร ซึ่งรวมถึงภาพรวมด้านความสวยงาม ลักษณะเด่น อัตลักษณ์ ความเก่าแก่ทางประวัติศาสตร์ ความสำคัญทางศาสนา สถาปัตยกรรม และวิถีชีวิต นอกจากนี้ ประเด็นของความพร้อมทางด้านความสะดวกซึ่งรวมถึงทั้งความสะดวกในการเข้าถึง และสิ่งอำนวยความสะดวกเป็นสิ่งสำคัญในการวางแผนการใช้พื้นที่และการกำหนดศักยภาพรองรับแหล่งท่องเที่ยว ในการกำหนดศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวนั้น ประเด็นสำคัญคือต้องสามารถจัดการสิ่งอำนวยความสะดวกเบื้องต้น เช่น ถนน ไฟฟ้า น้ำประปา การจัดการขยะ ระบบสื่อสารคมนาคม ลานจอดรถ ที่พักโรงแรม ร้านอาหาร และร้านขายของที่ระลึกให้พอเพียงกับจำนวนนักท่องเที่ยว รวมถึงต้องควบคุมจำนวนนักท่องเที่ยวในพื้นที่ดังกล่าวตลอดจนปัญหาและผลกระทบที่จะตามมาจากการพัฒนาการท่องเที่ยวในพื้นที่

ประเด็นพื้นฐานที่สำคัญประเด็นหนึ่งที่จะนำไปสู่การวางแผนนโยบายการพัฒนาการท่องเที่ยวที่เหมาะสม คือ การประเมินผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากการพัฒนาการท่องเที่ยวทั้งนี้ การสร้างหลักเกณฑ์

และตัวบ่งชี้ในการประเมินผลกระทบขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของการพัฒนาการท่องเที่ยวของแต่ละฝ่าย ซึ่งจะต้องมีการประเมินผลกระทบของการพัฒนาการท่องเที่ยวร่วมกัน (Butler, 1999) โดยหลักเกณฑ์การประเมินผลกระทบนั้นแบ่งเป็นผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน ผลกระทบต่อคุณค่าทางวัฒนธรรม และผลกระทบต่อการดำรงรักษามรดกทางวัฒนธรรม และผลกระทบต่อการเสริมสร้างลักษณะเด่นอัตลักษณ์ของชุมชนและพื้นที่ ผลกระทบต่อการดำรงรักษามรดกทางวัฒนธรรม เพื่อนำไปสู่การวางแผนนโยบายที่สมดุล และแนวทางการจัดการเพื่อควบคุมผลกระทบจากการท่องเที่ยวอันจะนำไปสู่การก่อให้เกิดผลประโยชน์สุทธิที่สูงสุดต่อพื้นที่

นอกจากนี้ ขั้นตอนการวางแผนการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวควรจะรวมถึงการฝึกอบรมคนในพื้นที่ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และประชาชนในท้องถิ่น ให้รับรู้และมีส่วนร่วมในการดูแลแหล่งท่องเที่ยว ทั้งนี้การพัฒนาบุคลากร การให้ความรู้ และการฝึกอบรมเพื่อให้บุคลากรที่เกี่ยวข้องมีความรู้ มีแนวคิด และวิธีปฏิบัติในการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน รวมทั้งการใช้นวัตกรรมในรูปแบบต่างๆ ในการประชาสัมพันธ์ด้วย นับว่าเป็นแนวทางในการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

3. โครงสร้างองค์กรและการจัดการ

การจัดการโครงสร้างองค์กรและการจัดการที่เหมาะสมเป็นส่วนประกอบที่สำคัญในการที่จะกำหนดทิศทางของการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน โดยทั่วไปแล้วจะสามารถสรุปโครงสร้างองค์กรและการจัดการสำหรับการพัฒนาการท่องเที่ยว โดยจะมุ่งเน้นที่การประสานงานกับองค์กรปกครองท้องถิ่น และหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องที่เกี่ยวข้องส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยวในท้องถิ่นต้องนำการท่องเที่ยวขยายเศรษฐกิจในท้องถิ่น เพื่อที่จะร่วมกันหาจุดเด่น หรืออัตลักษณ์ที่จะเป็นจุดประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยว นอกจากนี้การสนับสนุนการมีส่วนร่วมและการสร้างเครือข่ายพัฒนาการท่องเที่ยวกับท้องถิ่นเพื่อจะร่วมกันวิเคราะห์ หรือแก้ไขปัญหาและข้อขัดแย้งในผลประโยชน์ที่ต่างกันเป็นอีกแนวทางที่มีความจำเป็นต่อการจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนอีกด้วย

4. การดำเนินการโครงการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว

ตามข้อเสนอของกรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่นกระทรวงมหาดไทย (2550 หน้า 6) การดำเนินการโครงการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว มีหลักการดำเนินการที่สำคัญ 4 ด้านซึ่งประกอบด้วย

4.1 การเร่งพัฒนา บุคลากร พื้นฟูมรดก และสินทรัพย์ทางวัฒนธรรม เพื่อให้เกิดการท่องเที่ยวใหม่เพื่อสร้างรายได้ให้กับชุมชน โดยส่งเสริมบทบาทการมีส่วนร่วมของเอกชนเพื่อที่จะรักษาแหล่งท่องเที่ยวและวิถีชีวิตให้อยู่สภาพเดิมอย่างยั่งยืน

4.2 การเพิ่มความหลากหลายของการท่องเที่ยวรูปแบบต่างๆ ทั้งการท่องเที่ยวแหล่งมรดก การท่องเที่ยวศิลปะ การท่องเที่ยววัฒนธรรมเมือง การท่องเที่ยววัฒนธรรมชนบท รวมถึงการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์และภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย

4.3 การเพิ่มสิ่งอำนวยความสะดวก การวางแผนด้านความปลอดภัย สุขอนามัย และสวัสดิการของนักท่องเที่ยวทุกกลุ่ม ทุกเพศ ทุกวัย

4.4 การส่งเสริมความเชื่อมโยง ความร่วมมือกับหน่วยงานในท้องถิ่น และประชาชนในชุมชน เพื่อที่จะสร้างกิจกรรมท่องเที่ยว พัฒนาคุณภาพการบริการท่องเที่ยว รวมถึงการประชาสัมพันธ์ของการท่องเที่ยวท้องถิ่นในรูปแบบต่างๆ

บทสรุป

การวางแผนการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงมรดกทางวัฒนธรรม เป็นหนึ่งในยุทธศาสตร์ที่ต้องพัฒนาในประเทศไทย เพราะนอกจากการท่องเที่ยวจะเป็นอุตสาหกรรมหลักที่สร้างรายได้ และนำเงินตราต่างประเทศเข้าสู่ประเทศไทยแล้ว การท่องเที่ยวยังก่อให้เกิดการสร้างอาชีพสืบเนื่องจากการท่องเที่ยว เช่น การผลิตหัตถกรรมพื้นบ้าน หรือการให้บริการด้านต่างๆ นับได้ว่าการท่องเที่ยวมีบทบาทในการกระตุ้นให้เกิดการผลิตและนำทรัพยากรของประเทศมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด อย่างไรก็ดี เนื่องจากสถานการณ์ตลาดการท่องเที่ยวในปัจจุบันมีการแข่งขันอย่างรุนแรง ประเทศไทยจึงควรส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยให้ความสำคัญกับการใช้วัฒนธรรมเป็นจุดขายในการแข่งขันกับแหล่งท่องเที่ยวทั่วโลก

ทั้งนี้ หัวใจสำคัญของการวางแผนพัฒนาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวให้มีการเติบโตอย่างยั่งยืน คือการรักษาสมดุลระหว่างการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม และการส่งเสริมพัฒนาการท่องเที่ยว ซึ่งจะสำเร็จลุล่วงไปได้จะต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกฝ่ายทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน องค์กรอิสระ และชุมชน ขั้นตอนของการจัดการการท่องเที่ยวเพื่อนำไปสู่การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนนั้น ประกอบด้วยการตลาดที่จะต้องตอบสนองความต้องการและการสร้างความพึงพอใจให้แก่นักท่องเที่ยว การวางแผนโครงการพัฒนาการท่องเที่ยว ซึ่งรวมถึงการวางแผนการใช้พื้นที่ การวางแผนการขนส่ง การประเมินผลกระทบและศักยภาพในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว นอกจากนี้ยังรวมถึงการจัดการโครงสร้างองค์กรและการจัดการที่เหมาะสมต่อการพัฒนาการท่องเที่ยว และการดำเนินโครงการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งรวมถึงการจัดการการท่องเที่ยว โครงสร้างพื้นฐาน และสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ เพื่อสนับสนุนการท่องเที่ยวพร้อมกับการอนุรักษ์พัฒนาวัฒนธรรมให้ยั่งยืน

3. บทคัดย่อภาษาไทยและบทคัดย่อภาษาอังกฤษ (Abstract)

บทคัดย่อ

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยวแบบมีส่วนร่วมโดยชุมชนตามเส้นทางถนนหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 (พิษณุโลก - หล่มสัก) โดยวัตถุประสงค์ของการวิจัย เพื่อรวบรวมองค์ความรู้เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวของชุมชน พัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยวแบบมีส่วนร่วมโดยชุมชน และเพื่อเสนอยุทธศาสตร์และข้อเสนอเชิงนโยบายการพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยวแบบมีส่วนร่วมโดยชุมชน

คณะนักวิจัยได้จัดให้มีการศึกษาวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ซึ่งประกอบด้วยการดำเนินกิจกรรมเชิงวิชาการและการพัฒนา เช่นสำรวจและเก็บข้อมูลภาคสนาม การประชุม สัมมนาร่วมกับตัวแทนชุมชน ภาวที่เกี่ยวข้อง เพื่อประสานความร่วมมือในการพัฒนา การประเมินผลก่อนการดำเนินโครงการ และกิจกรรมย่อย จัดทำแผนและโครงการพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชน ประกอบด้วย

การวิจัยครั้งนี้พบว่า องค์ความรู้เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวของชุมชน เป็นการวางแผนพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเริ่มจากการสืบค้นและการวิเคราะห์แหล่งท่องเที่ยว ซึ่งรวมถึงความพร้อมของแหล่งท่องเที่ยว ที่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนา การปรับปรุง คุณค่าของแหล่งท่องเที่ยว อันจะส่งผลถึงการดึงดูดใจนักท่องเที่ยวให้เดินทางไปยังแหล่งท่องเที่ยว นั้น ซึ่งรวมถึงภาพรวมด้านความสวยงาม ลักษณะเด่น อัตลักษณ์ ความสำคัญทางประวัติศาสตร์ ความสำคัญทางศาสนา สภาพภูมิทัศน์ และวิถีชีวิต

การพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยวแบบมีส่วนร่วมโดยชุมชน ได้แก่ สภาพการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว ระบบฐานข้อมูลทางอินเทอร์เน็ต การสร้างจุดหมายปลายทางที่เชื่อมโยงชุมชน พัฒนาระบบบริการนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ พัฒนาร้านขายของที่ระลึกและสินค้าพื้นเมือง ระบบความปลอดภัย โครงการข่ายกิจกรรมการท่องเที่ยว การพัฒนาข้อมูลสื่อสิ่งพิมพ์ การโฆษณาและการสื่อสาร รวมทั้งประเมินความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการดำเนินงานของโครงการโดยใช้แบบสอบถาม ประเมินผลหลังการดำเนินโครงการ และกิจกรรมย่อยต่างๆ

สำหรับยุทธศาสตร์และข้อเสนอเชิงนโยบายการพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยวแบบมีส่วนร่วมโดยชุมชน ประเด็นสำคัญคือต้องสามารถจัดการสิ่งอำนวยความสะดวกเบื้องต้น เช่น ถนน ไฟฟ้า น้ำประปา การจัดการขยะ ระบบสื่อสารคมนาคม ลานจอดรถ ที่พักโรงแรม ร้านอาหาร และร้านขายของที่ระลึกให้พอเพียงกับจำนวนนักท่องเที่ยว รวมถึงต้องควบคุมจำนวนนักท่องเที่ยวในพื้นที่ดังกล่าวตลอดจนปัญหาและผลกระทบที่จะตามมาจากการพัฒนาการท่องเที่ยวในพื้นที่ และจัดประชุมเพื่อเผยแพร่ผลงานวิจัยสู่สาธารณะ

Abstract

This research work is the development of the community-participatory tourism route along No. 12 Highway (Pitsanulok-Lomsak). The main objectives of this research work are to accumulate knowledge about tourist attractions in the local communities, to develop the community-participatory tourism route and to suggest strategy and policy relevant to the development of community-participatory tourism route.

The research team runs the participatory research operation that is comprised of academic and developmental activities such as the survey and field data collection works, and the meetings and seminars with representatives from the communities and other related parties in order to attain collaboration, and the evaluation before the program and activities are carried out, and the making of plans and the community tourism development project.

The findings from this research reveal that the knowledge about the tourist attractions in the community is about the planning for the development of such tourist attractions. The planning process starts with the identification and analyses on local tourist attractions. This includes the preparation of the tourist attractions, which will facilitate the development, improvement and value of the tourist attractions, which will enable the tourist attractions to actually attract tourists. The important matters include the beauty, the uniqueness, the identification, the historical and religious importance, the landscapes and local people's way of life.

The development of community-participatory tourism route incorporates the accessibility of tourist attractions, internet database systems, the establishment of landmarks that are linked to local communities, the development of touring system and tour guides, the development of souvenir and local product shops, security systems, the tourism activity network, the printed media, advertisements and communication, as well as the assessment of tourists' satisfaction towards the project through questionnaire and to evaluate the results after the implementations of the project or sub-activities.

Concerning the strategy and policy suggestions for the development of the tourism route, the major concern is to provide and manage infra-structures such as roads, electricity, water supply, garbage management, telecommunication system, parking space, accommodations, restaurants and souvenir shops in order to support the tourists. In addition, there must be the control over the number of tourists in the

area, as well as other issues and effects from the development of the tourism in the area. There must also be meetings held for publicizing the findings from the research.

บทคัดย่อ

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยวแบบมีส่วนร่วมโดยชุมชนตามเส้นทางถนนหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 (พิษณุโลก - หล่มสัก) โดยวัตถุประสงค์ของการวิจัย เพื่อรวบรวมองค์ความรู้ที่เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวของชุมชน พัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยวแบบมีส่วนร่วมโดยชุมชน และเพื่อเสนอยุทธศาสตร์และข้อเสนอเชิงนโยบายการพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยวแบบมีส่วนร่วมโดยชุมชน

คณะนักวิจัยได้จัดให้มีการศึกษาวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ซึ่งประกอบด้วย การดำเนินกิจกรรมเชิงวิชาการและการพัฒนา เช่นสำรวจและเก็บข้อมูลภาคสนาม การประชุม สัมมนา ร่วมกับตัวแทน ชุมชน ภาครัฐที่เกี่ยวข้อง เพื่อประสานความร่วมมือในการพัฒนา การประเมินผลก่อนการดำเนินโครงการและกิจกรรมย่อย จัดทำแผนและโครงการพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชนประกอบด้วย

การวิจัยครั้งนี้พบว่า องค์ความรู้ที่เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวของชุมชน เป็นการวางแผนพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเริ่มจากการสืบค้นและการวิเคราะห์แหล่งท่องเที่ยว ซึ่งรวมถึงความพร้อมของแหล่งท่องเที่ยว ที่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนา การปรับปรุง คุณค่าของแหล่งท่องเที่ยว อันจะส่งผลถึงการดึงดูดใจนักท่องเที่ยวให้เดินทางไปยังแหล่งท่องเที่ยวนั้น ซึ่งรวมถึงภาพรวมด้านความสวยงาม ลักษณะเด่น อัตลักษณ์ ความสำคัญทางประวัติศาสตร์ ความสำคัญทางศาสนา สถาปัตยกรรม และวิถีชีวิต

การพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยวแบบมีส่วนร่วมโดยชุมชน ได้แก่ สภาพการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว ระบบฐานข้อมูลทางอินเทอร์เน็ต การสร้างจุดหมายปลายทางที่เชื่อมโยงชุมชน พัฒนาระบบบริการนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ พัฒนาร้านขายของที่ระลึกและสินค้าพื้นเมือง ระบบความปลอดภัย โครงข่ายกิจกรรมการท่องเที่ยว การพัฒนาข้อมูลสื่อสิ่งพิมพ์ การโฆษณาและการสื่อสาร รวมทั้งประเมินความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการดำเนินงานของโครงการโดยใช้แบบสอบถาม ประเมินผลหลังการดำเนินโครงการและกิจกรรมย่อยต่างๆ

สำหรับยุทธศาสตร์และข้อเสนอเชิงนโยบายการพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยวแบบมีส่วนร่วมโดยชุมชน ประเด็นสำคัญคือต้องสามารถจัดการสิ่งอำนวยความสะดวกเบื้องต้น เช่น ถนน

ไฟฟ้า น้ำประปา การจัดการขยะ ระบบสื่อสารคมนาคม ลานจอดรถ ที่พักโรงแรม ร้านอาหาร และ
ร้านขายของที่ระลึกให้พอเพียงกับจำนวนนักท่องเที่ยว รวมถึงต้องควบคุมจำนวนนักท่องเที่ยวใน
พื้นที่ดังกล่าวตลอดจนปัญหาและผลกระทบที่จะตามมาจากการพัฒนาการท่องเที่ยวในพื้นที่ และจัด
ประชุมเพื่อเผยแพร่ผลงานวิจัยสู่สาธารณะ

Abstract

This research work is the development of the community-participatory tourism route along No. 12 Highway (Pitsanulok-Lomsak). The main objectives of this research work are to accumulate knowledge about tourist attractions in the local communities, to develop the community-participatory tourism route and to suggest strategy and policy relevant to the development of community-participatory tourism route.

The research team runs the participatory research operation that is comprised of academic and developmental activities such as the survey and field data collection works, and the meetings and seminars with representatives from the communities and other related parties in order to attain collaboration, and the evaluation before the program and activities are carried out, and the making of plans and the community tourism development project.

The findings from this research reveal that the knowledge about the tourist attractions in the community is about the planning for the development of such tourist attractions. The planning process starts with the identification and analyses on local tourist attractions. This includes the preparation of the tourist attractions, which will facilitate the development, improvement and value of the tourist attractions, which will enable the tourist attractions to actually attract tourists. The important matters include the beauty, the uniqueness, the identification, the historical and religious importance, the landscapes and local people's way of life.

The development of community-participatory tourism route incorporates the accessibility of tourist attractions, internet database systems, the establishment of landmarks that are linked to local communities, the development of touring system and tour guides, the development of souvenir and local product shops, security systems, the tourism activity network, the printed media, advertisements and communication, as well as the assessment of tourists' satisfaction towards the project through questionnaire and to evaluate the results after the implementations of the project or sub-activities.

Concerning the strategy and policy suggestions for the development of the tourism route, the major concern is to provide and manage infra-structures such as roads, electricity, water supply, garbage management, telecommunication system, parking space, accommodations, restaurants and souvenir shops in order to support the tourists. In addition, there must be the control over the number of tourists in the area, as well as other issues and effects from the development of the tourism in the area. There must also be meetings held for publicizing the findings from the research.

สารบัญ

บทที่	หน้า
1 บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญ	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	5
นิยามศัพท์เฉพาะ	5
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	6
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	8
เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว	8
เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วม	21
เอกสารที่เกี่ยวข้องกับเส้นทางถนนหลวงหมายเลข 12	40
3 วิธีดำเนินการวิจัย	45
วิธีดำเนินการวิจัย	45
ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย	50
4 ผลการวิจัย	53
ตอนที่ 1 รวบรวมองค์ความรู้เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนตามเส้นทางถนนหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 (พิษณุโลก - หล่มสัก)	53
ตอนที่ 2 พัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวแบบมีส่วนร่วมโดยชุมชนตามเส้นทางถนนหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 (พิษณุโลก - หล่มสัก)	124
ตอนที่ 3 นำเสนอสื่อโฆษณาและการสื่อสารสาธารณะการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวแบบมีส่วนร่วมโดยชุมชนตามเส้นทางถนนหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 (พิษณุโลก - หล่มสัก)	354
5 บทสรุป	383
สรุปผลการวิจัย	384
ข้อเสนอแนะ	400

สารบัญ(ต่อ)

บทที่	หน้า
บรรณานุกรม	403
ภาคผนวก	407
ภาคผนวก ก	408
ภาคผนวก ข	424
ภาคผนวก ค	432
ประวัติผู้วิจัย	561

สารบัญตาราง

ตาราง	หน้า
1 แสดงเพศของกลุ่มตัวอย่างชุมชนในเขตอำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก	56
2 แสดงระดับการศึกษาของกลุ่มตัวอย่างชุมชนในเขตอำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก	56
3 แสดงระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชนของกลุ่มตัวอย่างชุมชนในเขตอำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก	57
4 แสดงอาชีพของกลุ่มตัวอย่างชุมชนในเขตอำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก	57
5 แสดงรายได้ของกลุ่มตัวอย่างชุมชนในเขตอำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก	58
6 แสดงสถานภาพทางสังคมในชุมชนของกลุ่มตัวอย่างชุมชนในเขตอำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก	59
7 แสดงด้านการรับรู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนในชุมชนตามเส้นทางถนนหลวงฯแผ่นดินหมายเลข 12 (พิษณุโลก – หล่มสัก)ชุมชนในเขตอำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก	60
8 แสดงด้านศักยภาพชุมชนชุมชนในเขตอำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก	61
9 แสดงการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนชุมชนในเขตอำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก	63
10 แสดงเพศของกลุ่มตัวอย่างชุมชนในเขตอำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก	65
11 แสดงระดับการศึกษาของกลุ่มตัวอย่างชุมชนในเขตอำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก	65
12 แสดงระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชนของกลุ่มตัวอย่างชุมชนในเขตอำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก	66
13 แสดงอาชีพของกลุ่มตัวอย่างชุมชนในเขตอำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก	66
14 แสดงรายได้ของกลุ่มตัวอย่างชุมชนในเขตอำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก	67
15 แสดงสถานภาพทางสังคมในชุมชนของกลุ่มตัวอย่างชุมชนในเขตอำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก	67
16 แสดงด้านการรับรู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนในชุมชนตามเส้นทางถนนหลวงฯแผ่นดินหมายเลข 12 (พิษณุโลก – หล่มสัก)ชุมชนในเขตอำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก	68
17 แสดงด้านศักยภาพชุมชนชุมชนในเขตอำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก	70
18 แสดงการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนชุมชนในเขตอำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก	72

สารบัญตาราง(ต่อ)

ตาราง	หน้า
19 แสดงเพศของกลุ่มตัวอย่างชุมชนในเขตอำเภอ นครไทย จังหวัดพิษณุโลก	73
20 แสดงระดับการศึกษาของกลุ่มตัวอย่างชุมชนในเขตอำเภอ นครไทย จังหวัดพิษณุโลก	74
21 แสดงระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชนของกลุ่มตัวอย่างชุมชนในเขตอำเภอ นครไทย จังหวัดพิษณุโลก	74
22 แสดงอาชีพของกลุ่มตัวอย่างชุมชนในเขตอำเภอ นครไทย จังหวัดพิษณุโลก	75
23 แสดงรายได้ของกลุ่มตัวอย่างชุมชนในเขตอำเภอ นครไทย จังหวัดพิษณุโลก	75
24 แสดงสถานภาพทางสังคมในชุมชนของกลุ่มตัวอย่างชุมชนในเขตอำเภอ นครไทย จังหวัดพิษณุโลก	76
25 แสดงด้านการรับรู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนในชุมชนตามเส้นทางถนนหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 (พิษณุโลก – หล่มสัก)ชุมชนในเขตอำเภอ นครไทย จังหวัดพิษณุโลก	77
26 แสดงด้านศักยภาพชุมชนชุมชนในเขตอำเภอ นครไทย จังหวัดพิษณุโลก	78
27 แสดงการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนชุมชนในเขตอำเภอ นครไทย จังหวัดพิษณุโลก	80
28 แสดงเพศของกลุ่มตัวอย่างชุมชนในเขตอำเภอ เขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์	82
29 แสดงระดับการศึกษาของกลุ่มตัวอย่างชุมชนในเขตอำเภอ เขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์	82
30 แสดงระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชนของกลุ่มตัวอย่างชุมชนในเขตอำเภอ เขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์	83
31 แสดงอาชีพของกลุ่มตัวอย่างชุมชนในเขตอำเภอ เขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์	83
32 แสดงรายได้ของกลุ่มตัวอย่างชุมชนในเขตอำเภอ เขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์	84
33 แสดงสถานภาพทางสังคมในชุมชนของกลุ่มตัวอย่างชุมชนในเขตอำเภอ เขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์	85
34 แสดงด้านการรับรู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนในชุมชนตามเส้นทางถนนหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 (พิษณุโลก - หล่มสัก)ชุมชนในเขตอำเภอ เขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์	85
35 แสดงด้านศักยภาพชุมชนชุมชนในเขตอำเภอ เขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์	87
36 แสดงการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนชุมชนในเขตอำเภอ เขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์	89
37 แสดงเพศของกลุ่มตัวอย่างชุมชนในเขตอำเภอ หล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์	91

สารบัญตาราง(ต่อ)

ตาราง	หน้า
38 แสดงระดับการศึกษาของกลุ่มตัวอย่างชุมชนในเขตอำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์	91
39 แสดงระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชนของกลุ่มตัวอย่างชุมชนในเขตอำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์	92
40 แสดงอาชีพของกลุ่มตัวอย่างชุมชนในเขตอำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์	92
41 แสดงรายได้ของกลุ่มตัวอย่างชุมชนในเขตอำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์	93
42 แสดงสถานภาพทางสังคมในชุมชนของกลุ่มตัวอย่างชุมชนในเขตอำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์	93
43 แสดงด้านการรับรู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนในชุมชนตามเส้นทางถนนหลวงฯแผ่นดินหมายเลข 12 (พิษณุโลก - หล่มสัก)ชุมชนในเขตอำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์	94
44 แสดงด้านศักยภาพชุมชนชุมชนในเขตอำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์	96
45 แสดงการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนชุมชนในเขตอำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์	98
46 แสดงเพศของกลุ่มตัวอย่างชุมชนในเขตอำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์	99
47 แสดงระดับการศึกษาของกลุ่มตัวอย่างชุมชนในเขตอำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์	100
48 แสดงระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชนของกลุ่มตัวอย่างชุมชนในเขตอำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์	100
49 แสดงอาชีพของกลุ่มตัวอย่างชุมชนในเขตอำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์	101
50 แสดงรายได้ของกลุ่มตัวอย่างชุมชนในเขตอำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์	101
51 แสดงสถานภาพทางสังคมในชุมชนของกลุ่มตัวอย่างชุมชนในเขตอำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์	102
52 แสดงด้านการรับรู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนในชุมชนตามเส้นทางถนนหลวงฯแผ่นดินหมายเลข 12 (พิษณุโลก - หล่มสัก)ชุมชนในเขตอำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์	103
53 แสดงด้านศักยภาพชุมชนชุมชนในเขตอำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์	104
54 แสดงการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนชุมชนในเขตอำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์	106
55 แสดงแหล่งท่องเที่ยว อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก	110
56 แสดงแหล่งท่องเที่ยว อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก	113

สารบัญตาราง(ต่อ)

ตาราง	หน้า
57 แสดงแหล่งท่องเที่ยว อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก	115
58 แสดงแหล่งท่องเที่ยวอำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์	118
59 แสดงแหล่งท่องเที่ยว อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์	120
60 แสดงแหล่งท่องเที่ยว อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์	123
61 แสดงกลุ่มเครือข่าย Facebook	132
62 แสดงแบบสัมภาษณ์ความคิดเห็นในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าหมักบ้านตัว	154
63 แสดงแบบสัมภาษณ์ความคิดเห็นในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของชุมชนดีมีดบ้านใหม่	157
64 แสดงแบบสัมภาษณ์ความคิดเห็นในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของผลิตภัณฑ์ไม้ไผ่ กลุ่ม วิสาหกิจชุมชนหัตถกรรมเฟอร์นิเจอร์ไม้ไผ่บ้านชนิดคำเที่ยง	162
65 แสดงแบบสัมภาษณ์ความคิดเห็นในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าปักผ้าปักชาวเขาเผ่าม้งเข็ก น้อย	167
66 แสดงแบบสัมภาษณ์ความคิดเห็นในการพัฒนาผลิตภัณฑ์บรรจุภัณฑ์ผลิตภัณฑ์เมล็ด กาแฟคั่วของ ไร่จ่านรินทร์	173
67 แสดงแบบสัมภาษณ์ความคิดเห็นที่มีต่อข้อมูลบริการที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยว	183
68 แสดงแบบสัมภาษณ์ความคิดเห็นที่มีต่อป้ายนิเทศ	185
69 แสดงแบบสัมภาษณ์ความคิดเห็นที่มีต่อแผ่นพับแสดงกิจกรรมบันเทิงและการพักผ่อน หย่อนใจตลอดปี	187
70 แสดงแหล่งบริการการท่องเที่ยวอำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก	197
71 แสดงแหล่งบริการการท่องเที่ยวอำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก	199
72 แสดงแหล่งบริการการท่องเที่ยวอำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก	201
73 แสดงแหล่งบริการการท่องเที่ยวอำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์	201
74 แสดงแหล่งบริการการท่องเที่ยวอำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์	208
75 แสดงแหล่งบริการการท่องเที่ยวอำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์	209
76 แสดงเพศของกลุ่มตัวอย่างชุมชนในเขตอำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก	223
77 แสดงระดับการศึกษาของกลุ่มตัวอย่างชุมชนในเขตอำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก	223
78 แสดงระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชนของกลุ่มตัวอย่างชุมชนในเขตอำเภอเมือง จังหวัด พิษณุโลก	224

สารบัญตาราง(ต่อ)

ตาราง	หน้า
79 แสดงอาชีพของกลุ่มตัวอย่างชุมชนในเขตอำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก	225
80 แสดงรายได้ของกลุ่มตัวอย่างชุมชนในเขตอำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก	225
81 แสดงสถานภาพทางสังคมในชุมชนของกลุ่มตัวอย่างชุมชนในเขตอำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก	226
82 แสดงด้านการรับรู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนในชุมชนตามเส้นทางถนนหลวงฯแผ่นดินหมายเลข 12 (พิษณุโลก – หล่มสัก)ชุมชนในเขตอำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก	227
83 แสดงด้านศักยภาพชุมชนชุมชนในเขตอำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก	228
84 แสดงการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนชุมชนในเขตอำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก	230
85 แสดงเพศของกลุ่มตัวอย่างชุมชนในเขตอำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก	232
86 แสดงระดับการศึกษาของกลุ่มตัวอย่างชุมชนในเขตอำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก	232
87 แสดงระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชนของกลุ่มตัวอย่างชุมชนในเขตอำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก	233
88 แสดงอาชีพของกลุ่มตัวอย่างชุมชนในเขตอำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก	233
89 แสดงรายได้ของกลุ่มตัวอย่างชุมชนในเขตอำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก	234
90 แสดงสถานภาพทางสังคมในชุมชนของกลุ่มตัวอย่างชุมชนในเขตอำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก	235
91 แสดงด้านการรับรู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนในชุมชนตามเส้นทางถนนหลวงฯแผ่นดินหมายเลข 12 (พิษณุโลก – หล่มสัก)ชุมชนในเขตอำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก	235
92 แสดงด้านศักยภาพชุมชนชุมชนในเขตอำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก	237
93 แสดงการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนชุมชนในเขตอำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก	239
94 แสดงเพศของกลุ่มตัวอย่างชุมชนในเขตอำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก	241
95 แสดงระดับการศึกษาของกลุ่มตัวอย่างชุมชนในเขตอำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก	241
96 แสดงระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชนของกลุ่มตัวอย่างชุมชนในเขตอำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก	242
97 แสดงอาชีพของกลุ่มตัวอย่างชุมชนในเขตอำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก	242

สารบัญตาราง(ต่อ)

ตาราง	หน้า
98 แสดงรายได้ของกลุ่มตัวอย่างชุมชนในเขตอำเภอ นครไทย จังหวัดพิษณุโลก	243
99 แสดงสถานภาพทางสังคมในชุมชนของกลุ่มตัวอย่างชุมชนในเขตอำเภอ นครไทย จังหวัดพิษณุโลก	243
100 แสดงด้านการรับรู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนในชุมชนตามเส้นทางถนนหลวงฯแผ่นดินหมายเลข 12 (พิษณุโลก - หล่มสัก)ชุมชนในเขตอำเภอ นครไทย จังหวัดพิษณุโลก	244
101 แสดงด้านศักยภาพชุมชนชุมชนในเขตอำเภอ นครไทย จังหวัดพิษณุโลก	246
102 แสดงการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนชุมชนในเขตอำเภอ นครไทย จังหวัดพิษณุโลก	248
103 แสดงเพศของกลุ่มตัวอย่างชุมชนในเขตอำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์	249
104 แสดงระดับการศึกษาของกลุ่มตัวอย่างชุมชนในเขตอำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์	250
105 แสดงระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชนของกลุ่มตัวอย่างชุมชนในเขตอำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์	250
106 แสดงอาชีพของกลุ่มตัวอย่างชุมชนในเขตอำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์	251
107 แสดงรายได้ของกลุ่มตัวอย่างชุมชนในเขตอำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์	251
108 แสดงสถานภาพทางสังคมในชุมชนของกลุ่มตัวอย่างชุมชนในเขตอำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์	252
109 แสดงด้านการรับรู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนในชุมชนตามเส้นทางถนนหลวงฯแผ่นดินหมายเลข 12 (พิษณุโลก - หล่มสัก)ชุมชนในเขตอำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์	253
110 แสดงด้านศักยภาพชุมชนชุมชนในเขตอำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์	254
111 แสดงการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนชุมชนในเขตอำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์	256
112 แสดงเพศของกลุ่มตัวอย่างชุมชนในเขตอำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์	258
113 แสดงระดับการศึกษาของกลุ่มตัวอย่างชุมชนในเขตอำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์	258
114 แสดงระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชนของกลุ่มตัวอย่างชุมชนในเขตอำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์	259
115 แสดงอาชีพของกลุ่มตัวอย่างชุมชนในเขตอำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์	259
116 แสดงรายได้ของกลุ่มตัวอย่างชุมชนในเขตอำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์	260

สารบัญตาราง(ต่อ)

ตาราง	หน้า
117 แสดงสถานภาพทางสังคมในชุมชนของกลุ่มตัวอย่างชุมชนในเขตอำเภอหล่มสัก จังหวัด เพชรบูรณ์	260
118 แสดงด้านการรับรู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนในชุมชนตามเส้นทางถนน หลวงฯแผ่นดินหมายเลข 12 (พิษณุโลก - หล่มสัก)ชุมชนในเขตอำเภอหล่มสัก จังหวัด เพชรบูรณ์	261
119 แสดงด้านศักยภาพชุมชนชุมชนในเขตอำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์	263
120 แสดงการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนชุมชนในเขตอำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์	265
121 แสดงเพศของกลุ่มตัวอย่างชุมชนในเขตอำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์	266
122 แสดงระดับการศึกษาของกลุ่มตัวอย่างชุมชนในเขตอำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์	267
123 แสดงระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชนของกลุ่มตัวอย่างชุมชนในเขตอำเภอหล่มสัก จังหวัด เพชรบูรณ์	267
124 แสดงอาชีพของกลุ่มตัวอย่างชุมชนในเขตอำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์	268
125 แสดงรายได้ของกลุ่มตัวอย่างชุมชนในเขตอำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์	268
126 แสดงสถานภาพทางสังคมในชุมชนของกลุ่มตัวอย่างชุมชนในเขตอำเภอหล่มสัก จังหวัด เพชรบูรณ์	269
127 แสดงด้านการรับรู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนในชุมชนตามเส้นทางถนน หลวงฯแผ่นดินหมายเลข 12 (พิษณุโลก - หล่มสัก)ชุมชนในเขตอำเภอหล่มสัก จังหวัด เพชรบูรณ์	270
128 แสดงด้านศักยภาพชุมชนชุมชนในเขตอำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์	271
129 แสดงการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนชุมชนในเขตอำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์	273
130 แสดงการเปรียบเทียบด้านการรับรู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนในชุมชน ตามเส้นทางถนนหลวงฯแผ่นดินหมายเลข 12 (พิษณุโลก - หล่มสัก)(ก่อน - หลัง)	275
131 แสดงการเปรียบเทียบด้านศักยภาพ (ก่อน - หลัง)	279
132 แสดงการเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของชุมชน	284
133 แสดงการเปรียบเทียบ ด้านการรับรู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนในชุมชน ตามเส้นทางถนนหลวงฯแผ่นดินหมายเลข 12 (พิษณุโลก - หล่มสัก) (ก่อน - หลัง)	288

สารบัญตาราง(ต่อ)

ตาราง	หน้า
134 แสดงการเปรียบเทียบ ด้านศักยภาพ (ก่อน – หลัง)	292
135 แสดงการเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของชุมชน	297
136 แสดงการเปรียบเทียบด้านการรับรู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนในชุมชน ตามเส้นทางถนนหลวงฯแผ่นดินหมายเลข 12 (พิษณุโลก - หล่มสัก)(ก่อน - หลัง)	301
137 แสดงการเปรียบเทียบ ด้านศักยภาพ (ก่อน – หลัง)	305
138 แสดงการเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของชุมชน	310
139 แสดงการเปรียบเทียบด้านการรับรู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนในชุมชน ตามเส้นทางถนนหลวงฯแผ่นดินหมายเลข 12 (พิษณุโลก – หล่มสัก)(ก่อน – หลัง)	314
140 แสดงการเปรียบเทียบ ด้านศักยภาพ (ก่อน – หลัง)	318
141 แสดงการเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของชุมชน	323
142 แสดงการเปรียบเทียบด้านการรับรู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนในชุมชน ตามเส้นทางถนนหลวงฯแผ่นดินหมายเลข 12 (พิษณุโลก – หล่มสัก)(ก่อน – หลัง)	327
143 แสดงการเปรียบเทียบ ด้านศักยภาพ (ก่อน – หลัง)	332
144 แสดงการเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของชุมชน	337
145 แสดงการเปรียบเทียบด้านการรับรู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนในชุมชน ตามเส้นทางถนนหลวงฯแผ่นดินหมายเลข 12 (พิษณุโลก – หล่มสัก)(ก่อน – หลัง)	341
146 แสดงการเปรียบเทียบด้านศักยภาพ (ก่อน – หลัง)	345
147 แสดงการเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของชุมชน	350

สารบัญภาพ

ภาพ	หน้า
1 แสดงบันไดของการมีส่วนร่วม 8 ขั้น ของอาร์นสไตน์	32
2 แสดงแหล่งท่องเที่ยว (ภูมโล)	128
3 แสดงกิจกรรมโรยตัวเก็บขยะ ภูหินร่องกล้า	129
4 แสดง Facebook ท่องเที่ยว ถนนสายพิษณุโลก-หล่มสัก	130
5 แสดงระบบฐานข้อมูลอินเทอร์เน็ต	133
6 แสดงระบบฐานข้อมูลอินเทอร์เน็ต	133
7 แสดงแผนที่เส้นทางถนนหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 (พิษณุโลก - หล่มสัก)	134
8 แสดงการจัดประชุมครั้งที่ 1 วันที่ 4 สิงหาคม 2557	137
9 แสดงการจัดประชุมครั้งที่ 2 วันที่ 8 สิงหาคม 2557	137
10 แสดงการจัดประชุมครั้งที่ 3 วันที่ 26 สิงหาคม 2557	138
11 แสดงการจัดประชุมครั้งที่ 4 วันที่ 27 สิงหาคม 2557	138
12 แสดงคู่มืออาสาสมัครนำเที่ยว การท่องเที่ยวเส้นทาง 12	139
13 แสดงกรอบแนวคิดในการพัฒนาสินค้าของที่ระลึก	150
14 แสดงผ้าผูกบ้านตัว	151
15 แสดงแบบร่างการพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าผูกบ้านตัว	152
16 แสดงผลิตภัณฑ์บนโต๊ะอาหาร	153
17 แสดงผลิตภัณฑ์มีดของชุมชนตีมีดบ้านใหม่	155
18 แสดงแบบร่างผลิตภัณฑ์มีด	156
19 แสดงผลิตภัณฑ์มีด	156
20 แสดงแบบร่างผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกโคมไฟไม้ไผ่แบบที่ 1	158
21 แสดงการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกโคมไฟไม้ไผ่	159
22 แสดงแบบร่างผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกโคมไฟไม้ไผ่แบบที่ 2	160
23 แสดงผลิตภัณฑ์โคมไฟจากไม้ไผ่	160
24 แสดงแบบร่างผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกโคมไฟไม้ไผ่แบบที่ 3	161
25 แสดงของที่ระลึกผลิตภัณฑ์โคมไฟไม้ไผ่	162
26 แสดงแบบร่างเสื้อผ้าปักชาวเขาเผ่าม้งเข็กน้อย	164

สารบัญภาพ(ต่อ)

ภาพ	หน้า
27 แสดงเสื้อผ้าปักชาวเขาเผ่าม้งเจ็กน้อย	165
28 แสดงแบบร่างกางเกงผ้าปักชาวเขาเผ่าม้งเจ็กน้อย	165
29 แสดงกางเกงผ้าปักชาวเขาเผ่าม้งเจ็กน้อย	166
30 แสดงแบบร่างการออกแบบบรรจุภัณฑ์ผลิตภัณฑ์เมล็ดกาแฟคั่ว (ชนิดถุงเดิม)	168
31 แสดงผลิตภัณฑ์ต้นแบบที่ได้รับการพัฒนาแล้ว(ชนิดถุงเดิม)	169
32 แสดงผลิตภัณฑ์ต้นแบบที่ได้รับการพัฒนาแล้ว(ชนิดถุงเดิม)	169
33 แสดงแบบร่างการออกแบบบรรจุภัณฑ์ผลิตภัณฑ์เมล็ดกาแฟคั่ว (ชนิดขวดแก้ว)	170
34 แสดงผลิตภัณฑ์ต้นแบบที่ได้รับการพัฒนาแล้ว(ชนิดขวดแก้ว)	171
35 แสดงแบบร่างการออกแบบบรรจุภัณฑ์ผลิตภัณฑ์เมล็ดกาแฟคั่ว (ชนิดพร้อมซอง)	171
36 แสดงผลิตภัณฑ์ต้นแบบที่ได้รับการพัฒนาแล้ว(ชนิดพร้อมซอง)	172
37 แสดงผลิตภัณฑ์ต้นแบบทั้งหมด	172
38 แสดงสื่อสิ่งพิมพ์ข้อมูลสินค้าพื้นเมือง	175
39 แสดงถึงการอบรมการรักษาความปลอดภัย	179
40 แสดงสัญลักษณ์ของอาสาสมัครบริการนำเที่ยว	180
41 แสดงการติดสัญลักษณ์ของอาสาสมัครนำเที่ยว	180
42 แสดงจดหมายข่าว	182
43 แสดงแบบร่างป้ายนิเทศ	184
44 แสดงการติดตั้งป้ายนิเทศที่อุทยานแห่งชาติภูหินร่องกล้า	184
45 แสดงแผ่นพับเส้นทางท่องเที่ยวถนนหมายเลข 12 (เที่ยวได้ตลอดปี)	186
46 แสดงแหล่งท่องเที่ยวในฤดูหนาว (ทุ่งดอกกระดาส)	192
47 แสดงแหล่งท่องเที่ยวในฤดูฝน (ทุ่งแสงหลวง)	194
48 แสดงแหล่งท่องเที่ยวในฤดูร้อน (แก่งบางระจัน)	197
49 แสดงการทดสอบเส้นทางท่องเที่ยว	216
50 แสดงการจัดงานเปิดตัวโครงการวิจัย	219
51 แสดงการประชาสัมพันธ์ของผู้สื่อข่าว	222
52 แสดงคู่มือการท่องเที่ยวเส้นทาง 12	356

สารบัญภาพ(ต่อ)

ภาพ	หน้า
53 แสดงคู่มือการท่องเที่ยวเส้นทาง 12 ภาษาอังกฤษ	356
54 แสดงการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อโทรทัศน์	357
55 แสดงภาพยนตร์สารคดี	357
56 แสดงการถ่ายทำภาพยนตร์สารคดี	358
57 แสดงการถ่ายทำภาพยนตร์สั้น	364
58 แสดงการถ่ายทำภาพยนตร์สั้นเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว	367
59 แสดงยุทธศาสตร์	370
60 แสดงยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวเส้นทาง 12	378
61 แสดงการนำเสนอยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวเส้นทาง 12 กับภาคีที่เกี่ยวข้อง	379
62 แสดงแบบจำลองการจัดการท่องเที่ยว	395
63 แสดงขั้นตอนการวางแผนโครงการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว	397

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญ

แนวพื้นที่เศรษฐกิจตะวันออก - ตะวันตก (East-West Economic Corridor: EWEC) เป็นการเชื่อมโยงระหว่างทะเลจีนใต้กับทะเลอันดามัน มีพื้นที่ด้านตะวันออกจากประเทศเวียดนามผ่านประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวเข้าสู่ไทยและไปสู่พม่า สำหรับประเทศไทยจะผ่าน 5 จังหวัด คือ ตาก พิชณุโลก ขอนแก่น กาฬสินธุ์ มุกดาหาร เป็นเส้นทางสำคัญเพื่อเสริมสร้างความร่วมมือทางเศรษฐกิจและอำนวยความสะดวกทางการค้าและการลงทุน ลดต้นทุนการขนส่งในพื้นที่ และทำให้การเคลื่อนย้ายสินค้าและคนโดยสารมีประสิทธิภาพมากขึ้นและลดความยากจน สนับสนุนการพัฒนาในพื้นที่ชนบท พื้นที่ชายแดน และส่งเสริมการท่องเที่ยว ประกอบกับการจัดตั้งประชาคมอาเซียนได้กำหนดแนวคิดและยุทธศาสตร์ 3 เสาหลัก คือ ประชาคมความมั่นคงอาเซียน มีแนวคิดหลักในการส่งเสริมสันติภาพ เสถียรภาพประชาธิปไตยและความมั่นคงในภูมิภาค โดยการร่วมมือทางการเมืองและความมั่นคงอย่างรอบด้าน ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนมีแนวคิดในการส่งเสริมขีดความสามารถในการแข่งขันเพื่อการเติบโตทางเศรษฐกิจและการพัฒนาโดยการรวมตัวทางเศรษฐกิจที่ใกล้ชิดขึ้น

ประชาคมสังคม-วัฒนธรรมอาเซียน ที่มีแนวคิดหลักในด้านการทำนุบำรุงมนุษย์ ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนของอาเซียน โดยยึดถือประชาชนเป็นศูนย์กลาง ซึ่งแนวพื้นที่เศรษฐกิจตะวันออก-ตะวันตกและการรวมตัวเป็น 26 ประชาคมอาเซียนเป็นการดำเนินการที่มีทิศทางเดียวกันและมีความจำเป็นเร่งด่วนที่การศึกษาโดยเฉพาะการศึกษาระดับอุดมศึกษามีส่วนสำคัญในการเตรียมการดำเนินการในเชิงรับและเชิงรุกเพื่อให้ประเทศไทยได้รับประโยชน์สูงสุด

ในภาพรวมของ East West Economic Corridor : EWEC โดยเฉพาะเส้นทางหลวงแผ่นดิน หมายเลข 12 (แม่สอด - มุกดาหาร) เป็นเส้นทางสายใหม่ที่เชื่อมโยงมหาสมุทรกับมหาสมุทร เชื่อมโยงทะเลกับทะเล และเชื่อมโยงประเทศจีนและอินเดีย คาดว่าเส้นทางสายนี้จะก่อให้เกิดอุปสงค์และโอกาสใหม่ๆ ขึ้น เส้นทางสายนี้ยาว 1,450 กิโลเมตร ผ่านประเทศไทย 777 กิโลเมตร ประเทศไทยโดยเฉพาะกลุ่มจังหวัดภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

นอกจากนี้ มีการกำหนดกรอบประเด็นยุทธศาสตร์ EWEC ไว้ 3 ประเด็น คือ 1) การค้า - การลงทุน 2) การท่องเที่ยวและการบริการ 3) การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ภายใต้ปรัชญา 3 C ที่ ADB

และสภาพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติได้กำหนดไว้ คือ Community, Connection, Competitiveness ที่อยู่บนพื้นฐานของความไว้วางใจและการประสานประโยชน์อย่างเท่าเทียม

ประเด็นยุทธศาสตร์การค้า การลงทุน ตามแนวเส้นทาง EWEC สิ่งที่กำลังจะเกิดคือ เขตเศรษฐกิจพิเศษที่ อำเภอมะนัง จังหวัดตาก และจังหวัดมุกดาหาร ศูนย์โลจิสติกส์ จังหวัดพิษณุโลก เชื่อมโยงเส้นทางคมนาคมทางน้ำกับจังหวัดนครสวรรค์ และเชื่อมโยงเส้นทางทางบกที่เกี่ยวกับ จังหวัดสุโขทัย ศูนย์โลจิสติกส์ จังหวัดขอนแก่น เชื่อมโยงกับจังหวัดนครราชสีมา และเชื่อมโยงเส้นทางบกกับจังหวัดอุบลราชธานี และอุดรธาณินั้น โอกาสในการพัฒนา คือ การส่งเสริมกิจกรรม (Contract Farming) อย่างต่อเนื่องในการพัฒนาเขตเศรษฐกิจให้สอดคล้องกับศักยภาพของจังหวัด ที่มีศักยภาพในการพัฒนาหลายมิติ เช่น เส้นทางประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรม เส้นทางธรรมชาติ เส้นทางมรดกโลก เส้นทางท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และนิเวศน์ สินค้าการท่องเที่ยวที่มีคุณค่าและความหลากหลาย

ยุทธศาสตร์ EWEC (Blue Ocean Strategy) และโครงการสำคัญใช้กลยุทธ์การส่งเสริมการทำงานร่วมกัน ไม่เน้นการแข่งขันระหว่างกลุ่มจังหวัด และการแข่งขันระหว่างประเทศไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน ประกอบด้วยกิจกรรม เช่น กิจกรรมสร้างสรรค์ กิจกรรมภาคประชาชน การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ด้านวัฒนธรรม กิจกรรมขจัดความไม่ไว้วางใจ เพื่อปรับเปลี่ยนทัศนคติและความรู้สึก การลดกฎระเบียบ และพิธีการที่เป็นอุปสรรคทางการค้า การเพิ่มพูนสัมพันธไมตรี และเพิ่มศักยภาพทุนมนุษย์-ทุนสังคม

ถนนมิตรภาพ (ThanonMitrphap) สายทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 หรือถนนพิษณุโลก - หล่มสัก (เป็นถนนที่ได้รับการช่วยเหลือในการก่อสร้างจากรัฐบาลสหรัฐอเมริกาสายที่สอง หลังจากก่อสร้างถนนมิตรภาพ (ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข2) สายแรกช่วงจังหวัดสระบุรี ถึงจังหวัดนครราชสีมา) เริ่มต้นที่เชิงสะพานนเรศวรริมแม่น้ำน่านฝั่งตะวันออกในเขตที่ผ่านเส้นทางถนนหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 ตัดผ่านใจกลางเมืองพิษณุโลก สี่แยกอินโดจีน ไปยังอำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก ผ่านอำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ จนถึงสุดที่สี่แยกพ้อขุนผาเมือง ซึ่งตัดกับทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 21 ที่อำเภอล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ ทำให้เส้นทางผ่านสถานที่ท่องเที่ยวและสถานที่สำคัญมากมาย อาทิเช่น

แหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติได้แก่ อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก เช่น สวนรุกขชาติสุโขทัย (น้ำตกวังนกแอ่น) น้ำตกสุโขทัย (กิโลเมตรที่ 33) น้ำตกแก่งซอง (กิโลเมตรที่ 45) น้ำตกแก่งโสภา (กิโลเมตรที่ 71) น้ำตกปอย (กิโลเมตรที่ 60) อุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง (กิโลเมตรที่ 79) เป็นต้น ที่อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก เช่น น้ำตกพัชรินทร์ น้ำตกกรมเกล้า-ภราดร น้ำตกหมันแดง น้ำตกตาดฟ้า เป็นต้น ที่อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ เช่นภูทับเบิก อุทยานแห่งชาติทุ่ง

แสดงหลวง อุทยานแห่งชาติภูหินร่องกล้า อุทยานแห่งชาติดงพญาเย็น อุทยานน้ำตกธารทิพย์ แก่งบางระจัน น้ำตกศรีดิษฐ์ ไร่บีเอ็น เนินมหัศจรรย์ เป็นต้น

แหล่งท่องเที่ยวประวัติศาสตร์ โบราณคดี ได้แก่อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก พิพิธภัณฑ์การสู้รบ (ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว) โรงเรียนการเมืองการทหาร สุสานทพท. กังหันน้ำอยู่ตรงข้ามกับโรงเรียนการเมืองการทหาร สำนักอำนาจรัฐ หมู่บ้านมวชน โรงพยาบาลทพท. ลานหินแตก ลานหินปุ่ม และผาชูธง อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์เช่น อนุสาวรีย์พ่อขุนผาเมือง อนุสรณ์สถานเมืองราด (พ่อขุนผาเมือง) อนุสาวรีย์พ่อขุนผาเมือง และศาลหลักเมืองหล่มสัก เป็นต้น

แหล่งท่องเที่ยวศิลปะและวัฒนธรรม วัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร อันเป็นวัดที่ประดิษฐานพระพุทธรูปชินราช วัดนางพญา วัดราชบูรณะ เขาสมอแครง ที่อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก หมู่บ้านทรัพย์ไพรวัลย์ อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ เช่น ชุมชนหมู่บ้านแคมป์สน เจดีย์พระบรมสารีริกธาตุเขาค้อ เป็นต้น

นอกจากนี้ แหล่งการบริการการท่องเที่ยวที่สำคัญได้แก่ ที่พัก อาหาร แหล่งจำหน่ายสินค้า แหล่งบันเทิง แหล่งกิจกรรมและบริการอื่นๆ ทั้งนี้รวมถึงโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกที่จำเป็นอื่นๆ อีกด้วย

หากมองในมิติของการท่องเที่ยวในปัจจุบัน ถือเป็นอุตสาหกรรมที่มีความสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจของโลกและเป็นที่ยอมรับกันเกือบทุกประเทศว่าอุตสาหกรรมท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมที่ทำรายได้หลักเข้าสู่ประเทศ ซึ่งอยู่ในอันดับ 1 - 3 จาก 10 อันดับแรก ในอุตสาหกรรมสำคัญของประเทศนั้นๆ (Goeldner and Ritchie, 2006 p. 26) องค์ประกอบของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวประกอบด้วยกิจกรรม ซึ่งสามารถแยกออกเป็น 4 ส่วนคือ กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการนำเที่ยวโดยตรง ได้แก่กิจกรรมการขนส่ง ที่พัก ภัตตาคาร บริการนำเที่ยวแหล่งท่องเที่ยว กิจกรรมเกี่ยวข้องกับการสนับสนุนการท่องเที่ยว ได้แก่ กิจกรรมทางบันเทิง ที่พักผ่อนสินค้าที่ระลึก กิจกรรมบริการอื่นๆ เช่น สถานีน้ำมันร้านขายของชำ กิจกรรมการรักษาพยาบาลและเสริมสร้างสุขภาพ เป็นต้น กิจกรรมการพัฒนาส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยว และบุคลากรการท่องเที่ยว (ฉลองศรี พิมพ์สมพงษ์, 2548 หน้า 11)

การท่องเที่ยวในยุคปัจจุบันได้มีแนวความคิดที่ปรับเปลี่ยนไปจากเดิม จากการท่องเที่ยวที่เน้นการพักผ่อน หาประสบการณ์ใหม่ มาเป็นการท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้ (Education - Tourism) อันสืบเนื่องจากการที่สังคมไทยได้เปลี่ยนเป็นสังคมเพื่อการเรียนรู้ (Knowledge Society) หรือองค์กรแห่งการเรียนรู้ (Learning Organization) การท่องเที่ยวก็เช่นเดียวกัน แต่สิ่งที่เกิดความแตกต่างในการท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้ คือ การท่องเที่ยวที่นอกจากจะให้ความเพลิดเพลินในการท่องเที่ยวยัง

เป็นการให้ความรู้จากแหล่งท่องเที่ยว โดยที่นักท่องเที่ยวได้รับความรู้จากแหล่งท่องเที่ยวโดยไม่ต้องมีการอธิบายจากผู้นำเที่ยว

จากสาระสำคัญที่กล่าวมาข้างต้น การท่องเที่ยวบนถนนมิตรภาพ (สายทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 12) ที่ผ่านจังหวัดพิษณุโลกและจังหวัดเพชรบูรณ์ ในฐานะที่เป็นจังหวัดที่มีความได้เปรียบด้านภูมิศาสตร์เป็นเสมือนประตูสู่ตลาดการค้า การลงทุนและมีเส้นทางการท่องเที่ยวที่สามารถเชื่อมต่อไปยังหลายประเทศในภูมิภาคอินโดจีน อีกทั้งสามารถรองรับการท่องเที่ยวอาเซียน ทำให้เป็นเหตุผลที่คณะผู้วิจัยต้องการศึกษาแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวบนถนนมิตรภาพ (สายทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 12) เพื่อรองรับการท่องเที่ยวอาเซียน รวมทั้งประเด็นของการพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยวบนถนนมิตรภาพ (สายทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 12) คือทำอย่างไรจึงจะส่งเสริมเส้นทางนี้ให้เกิดประโยชน์อย่างเป็นรูปธรรม และส่งเสริมเส้นทางการท่องเที่ยว เพราะมีขนบธรรมเนียม วัฒนธรรมที่คล้ายคลึงกันต้องพัฒนา Cluster ท่องเที่ยวที่เข้มแข็ง การพัฒนาบุคลากรทางการท่องเที่ยว ที่พัก ศูนย์การประชุม ศูนย์ข้อมูลทางการท่องเที่ยว รถเช่า การขายของที่ระลึก เป็นต้น รวมทั้งส่งเสริมการท่องเที่ยวแบบเชื่อมโยงในพื้นที่ ปรับปรุงและพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ด้านการท่องเที่ยว ผลิตภัณฑ์และสินค้าที่ระลึก เพิ่มพูนความรู้แก่ผู้ให้บริการด้านการท่องเที่ยวและบริการในพื้นที่ โดยการร่วมมือกับหน่วยงานต่างๆ จัดอบรมพัฒนาทักษะในการให้บริการ ปรับปรุงสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐาน

โครงการวิจัยนี้ จึงจัดเป็นนวัตกรรมด้านการท่องเที่ยว ที่คาดว่าจะนำมาสู่ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายที่เป็นรูปธรรม ดังนั้น การดำเนินงานโครงการฯนี้ จึงมีลักษณะการดำเนินงานต่อเนื่องเพื่อต่อยอดโครงการวิจัย โดยแนวทางการดำเนินงานวิจัยในครั้งนี้ได้ประยุกต์แนวทางการดำเนินงานมาจากโครงการ “สืบค้นวัฒนธรรมจังหวัดสุโขทัย” ในปีพ.ศ. 2551 - 2552 และ “โครงการการพัฒนาชุมชนรอบอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัยแบบมีส่วนร่วมโดยใช้องค์ความรู้ทางด้านวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยว” ในปีพ.ศ. 2553-2554 การพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยวแบบมีส่วนร่วมโดยชุมชนในเขตเทศบาลนครพิษณุโลก ในปีพ.ศ. 2555-2556 ซึ่งสนับสนุนทุนวิจัยโดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ซึ่งข้อค้นพบจากงานวิจัยทั้ง 3 โครงการทำให้คณะผู้วิจัยเกิดความสนใจในการยกระดับโครงการวิจัยดังกล่าว ให้มีลักษณะของการประยุกต์ใช้ในวงกว้าง (Generalization) โดยการมุ่งเน้นการต่อยอดรูปแบบของแหล่งท่องเที่ยวให้มีมิติกว้างขึ้น และสร้างความเข้มแข็งและเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของโครงข่ายเศรษฐกิจชุมชนเชิงสร้างสรรค์เพื่อนำไปสู่การจัดการการท่องเที่ยวแบบมีส่วนร่วมที่สามารถขับเคลื่อนในเชิงนโยบายที่เป็นรูปธรรม

ผลงานวิจัยครั้งนี้ จึงมีเป้าหมายหลักของการจัดการและการพัฒนาที่ยั่งยืนคือ “การสร้างองค์ความรู้และประสบการณ์ในแง่มุมต่างๆ เพื่อให้คนในท้องถิ่นรับรู้ถึงคุณค่า และความสำคัญของ

มรดกทางธรรมชาติ มรดกทางวัฒนธรรมของชาติ และมรดกทางวัฒนธรรมที่มีอยู่ในท้องถิ่นเพื่อการอยู่เย็นเป็นสุข

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. รวบรวมองค์ความรู้ที่เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนตามเส้นทางถนนหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 (พิษณุโลก - หล่มสัก)
2. พัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวแบบมีส่วนร่วมโดยชุมชนตามเส้นทางถนนหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 (พิษณุโลก - หล่มสัก)
3. เพื่อเสนอยุทธศาสตร์และข้อเสนอเชิงนโยบายการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวแบบมีส่วนร่วมโดยชุมชนตามเส้นทางถนนหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 (พิษณุโลก - หล่มสัก)

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. การท่องเที่ยว หมายถึง การเดินทางจากที่อยู่ปกติไปยังที่อื่นเป็นการชั่วคราวต้องมีสถานที่ปลายทางที่ประสงค์จะไปเยี่ยมชมด้วยความสมัครใจ ประกอบด้วย
 - 1.1 แหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ หมายถึงการเดินทางในแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติโดยมีการให้ความรู้แก่ผู้เกี่ยวข้อง และให้ชุมชนท้องถิ่น และสร้างจิตสำนึกให้ทุกฝ่ายร่วมกันรับผิดชอบต่อระบบนิเวศ
 - 1.2 แหล่งท่องเที่ยวประวัติศาสตร์ โบราณคดี หมายถึง การเดินทางที่มีการบอกเล่าเรื่องราวในการพัฒนาทางสังคมและมนุษย์ผ่านทางประวัติศาสตร์อันเป็นผลเกี่ยวเนื่องกับองค์ความรู้ และการให้คุณค่าของสังคม
 - 1.3 แหล่งท่องเที่ยวศิลปะและวัฒนธรรม หมายถึง การเดินทางเพื่อการศึกษาหาความรู้ในพื้นที่หรือบริเวณที่มีคุณลักษณะที่สำคัญทางศิลปะและวัฒนธรรม
 - 1.4 แหล่งการบริการการท่องเที่ยว หมายถึง สิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยวเป็นสิ่งที่ช่วยให้นักท่องเที่ยวได้รับความสะดวกสบายและมีความสุข ซึ่งเป็นเป้าหมายของนักท่องเที่ยวทุกคน สิ่งอำนวยความสะดวกที่สำคัญประกอบด้วย ที่พักแรม อาหาร สถานบันเทิง การบริการนำเที่ยว มัคคุเทศก์ และสินค้าที่ระลึก
2. ชุมชน หมายถึง กลุ่มคนตั้งแต่ 2 คนขึ้นไปร่วมกิจกรรมในทิศทางเดียวกัน ในงานวิจัยนี้หมายถึง ชุมชนตามเส้นทางถนนหลวงแผ่นดินหมายเลข 12

3.การมีส่วนร่วม หมายถึง กระบวนการดำเนินกิจกรรม และการร่วมมือในการพัฒนาชุมชน บริเวณเส้นทางถนนหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 ระหว่าง คณะผู้วิจัย ภาครัฐ ภาคเอกชน และชุมชน ตามบริเวณเส้นทางถนนหลวงแผ่นดินหมายเลข 12

4. เส้นทางถนนหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 หมายถึง ถนนมิตรภาพ (ถนนพิษณุโลก - หล่มสัก) เริ่มต้นที่เชิงสะพานนเรศวรริมแม่น้ำน่านฝั่งตะวันออกในเขตที่ผ่านเส้นทางถนนหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 ตัดผ่านใจกลางเมืองพิษณุโลก สี่แยกอินโดจีน ไปยังอำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก ผ่านอำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ จนถึงสุดที่สี่แยกพ่อบุณผาเมืองที่อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

การวิจัยเรื่องนี้เป็นกรวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบชุมชนมีส่วนร่วม ซึ่งนักวิจัยในที่นี้หมายถึง คณะผู้วิจัยที่ประกอบด้วยนักวิจัยจากมหาวิทยาลัยนเรศวร ภาควิชาขยายชุมชนประกอบด้วยปราชญ์พื้นบ้าน นักวิชาการ นักโบราณคดี ผู้นำท้องถิ่น และปราชญ์ท้องถิ่นของชุมชนที่ผ่านเส้นทางถนนหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 ที่มีส่วนร่วมตลอดทุกขั้นตอนของการวิจัย

โดยมุ่งหวังว่าผลงานวิจัยต้องเกิดจากการบริหารความรู้ด้านพัฒนาการท่องเที่ยว ความคิดความสามารถ ที่เกิดจากการพัฒนาร่วมกันในชุมชนในสังคม สะท้อนกลับไปสู่สังคม เพื่อเสนอทางเลือกให้กับสังคมเพิ่มพลังการเรียนรู้ให้กับสังคมพร้อมกันนั้น ก็กลับไปเรียนรู้จากสังคม สะท้อนกลับมาสู่การค้นคว้าวิจัย และนำความรู้กลับไปสู่สังคมอีก ซึ่งเป็นการพัฒนาการเรียนรู้ร่วมกัน เป็นการเพิ่มพลังทวิคูณอย่างต่อเนื่องเมื่อผลงานวิจัยเป็นไปตามเป้าหมายเชิงยุทธศาสตร์ของแผนงานจะส่งผลเชิงมูลค่าชุมชน และคุณค่าทางสังคม ดังนี้

1. เป้าหมายจากโครงการวิจัย ทำให้ชุมชนที่มีวิถีชีวิตทางการวิจัย มีวิถีคิดด้านการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมวัฒนธรรม และเทคนิควิธีการ มีศักยภาพด้านการนำเสนอเชิงการท่องเที่ยว ที่มองส่วนประกอบทั้งด้านรูปแบบของวัฒนธรรม บนพื้นฐานการวิเคราะห์ อันเป็นวิธีการคิดและจัดทำธุรกิจแบบองค์รวม ซึ่งจะสามารถทำให้ชุมชนท้องถิ่นมีความเข้มแข็งพึ่งพาตนเองและเป็นที่พึ่งพิงระหว่างกันได้ในระยะยาว ซึ่งถือเป็นมูลค่าของชุมชนระดับฐานรากที่สำคัญ

2. นอกจากการสืบค้นข้อมูลด้านการท่องเที่ยวของชุมชนที่ผ่านเส้นทางถนนหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 ผลการวิจัยยังสามารถขยายผลสู่การปฏิบัติในจังหวัดอื่นๆ จำนวนมากโดยใช้เป็นกรณีศึกษา หรือกลุ่มชุมชนต้นแบบการพัฒนา เชื่อมโยงฐานข้อมูลด้วยระบบเทคโนโลยี ไปใช้เป็นประโยชน์ในชุมชนอื่นๆ ที่เข้ามาเรียนรู้ “กระบวนการ” ทำงานเชิงพัฒนาในกลุ่มสมาชิกชุมชนโครงการวิจัยได้

3. การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ได้มีแหล่งท่องเที่ยว และภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อเชื่อมโยงเป็นเส้นทางท่องเที่ยวเกี่ยวกับแหล่งอื่น ทำให้เกิดความเข้มแข็งและน่าสนใจในชุดเส้นทางการท่องเที่ยวต่างๆ ได้อย่างมีคุณค่า

4. นักวิชาการ และบุคลากรในสถาบันอุดมศึกษามีความรู้ ความเข้าใจในความต้องการของชุมชนท้องถิ่น และได้เรียนรู้เพื่อการประยุกต์วิธีคิดและองค์ความรู้ด้านวัฒนธรรมในมิติต่างๆ ถ่ายทอดและสร้างเสริมให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชนท้องถิ่นระดับฐานอย่างเป็นรูปธรรม อันเป็นการปฏิบัติตามปรัชญาทางการศึกษาที่สำคัญว่า “ผู้มีปัญญาพึงเป็นอยู่เพื่อมหาชน”

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาการวิจัย เรื่องการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวแบบมีส่วนร่วมโดยชุมชนตามเส้นทางถนนหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 (พิษณุโลก - หล่มสัก) คณะผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและค้นคว้าข้อมูลต่างๆที่เกี่ยวข้องจากเอกสารและงานวิจัยซึ่งนำเสนอตามลำดับดังนี้

1. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว
2. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วม
3. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับเส้นทางถนนหลวงแผ่นดินหมายเลข 12
4. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว

การท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมที่สำคัญของหลายๆ ประเทศมีการเติบโตขึ้นอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง การจัดการที่เป็นระบบมากขึ้นและพัฒนาเป็นอุตสาหกรรมขนาดใหญ่อันเป็นผลจากความก้าวหน้าอย่างรวดเร็วทางด้านเทคโนโลยี ด้านคมนาคมและโทรคมนาคม ซึ่งรวมถึงการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารของสถานที่ท่องเที่ยวต่างๆ ความสะดวกและรวดเร็วในการเดินทาง นอกจากนี้ข้อจำกัดซึ่งเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการท่องเที่ยว อันได้แก่ความตึงเครียดด้านการเมืองได้ผ่อนคลายลง มีผลให้การท่องเที่ยวขยายตัวขึ้น

ประเทศไทยเรานั้นมีแหล่งท่องเที่ยวมากมายหลากหลายประเภทซึ่ง ณ ปัจจุบันนี้แหล่งท่องเที่ยวของไทยนั้นกำลังเป็นที่นิยมสำหรับชาวต่างชาติเป็นอย่างมากไม่ว่าจะเป็นแถบประเทศเพื่อนบ้านเอเชียเรา หรือแม้กระทั่งนักท่องเที่ยวแถบยุโรป ซึ่งเราเองก็จะสังเกตเห็นได้ว่า สถานที่ท่องเที่ยวในประเทศไทยนั้นมีนักท่องเที่ยวมากมายหลากหลายประเทศ เชื้อชาติ และมีแนวโน้มว่าจะมากขึ้นเรื่อยๆ และยังรวมถึงชาวไทยด้วยกันนั้นก็หันมาท่องเที่ยวในประเทศไทยเราเอง ซึ่งผลจากการท่องเที่ยวนี้ทำให้รายได้ของประเทศไทยเราสูงขึ้นมีเศรษฐกิจที่ดีขึ้น ต่างชาติให้ความสนใจและหันมาลงทุนร่วมมือกับไทยในการดำเนินงานหรือร่วมมือกันทางธุรกิจมากขึ้นไม่ว่าจะเป็นการค้าขายหรือธุรกิจท่องเที่ยวเป็นต้น และยังส่งผลให้มีการกระจายรายได้ไปสู่ประชาชนมากขึ้น ทำให้ความเป็นอยู่ของประชาชนดีขึ้น มีงานทำมากขึ้นเด็กมีการศึกษา มีคุณภาพและได้บุคลากรที่ดีเพิ่มขึ้น รวมถึงยังช่วยลดปัญหาสังคมต่างๆให้เป็นไปในทางที่ดีขึ้น แต่ก็นับว่าการท่องเที่ยวในประเทศไทยเรานั้นช่วยให้เศรษฐกิจไทยเราดีขึ้นเป็นอย่างมาก เป็นตัวนำรายได้เข้าสู่ประเทศอย่าง

มหาศาลซึ่งในจุดนี้รัฐบาลก็ได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของแหล่งท่องเที่ยวจึงได้มีการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นทะเล อุทยาน ป่าไม้ โบราณสถาน วัด เป็นต้น ให้มีความสะอาดและมีจุดสนใจมากขึ้นหรือแหล่งที่พักที่สะดวกสบายเพื่อรองรับนักท่องเที่ยว ซึ่งเป็นการลงทุนที่ตรงจุดและสำหรับเรานั้นก็ควรรักษาความสะอาดของแหล่งท่องเที่ยวช่วยกันอนุรักษ์รักษาแหล่งท่องเที่ยวให้คงอยู่ในสภาพที่สวยงามคงเดิมไว้เพราะประเทศไทยนั้นถือได้ว่ามีแหล่งทรัพยากรที่อุดมสมบูรณ์ เป็นประเทศแห่งการท่องเที่ยวที่ดีแห่งหนึ่งของประเทศและเป็นที่ยอมรับอย่างมาก

ทรัพยากรการท่องเที่ยว

การเดินทางท่องเที่ยวของคนนั้น อาจเกิดจากแรงผลักดันหลายด้าน เช่น ความต้องการที่จะเปลี่ยนบรรยากาศ ความต้องการสิ่งใหม่ๆ ซึ่งแน่นอนที่สุดก็จะมีแรงดึงดูดที่ทำให้ผู้คนเหล่านี้เดินทางไป ณ ที่นั้น สถานที่ที่มีแรงดึงดูด มีศักยภาพทำให้คนอยากไปเที่ยว คือทรัพยากรการท่องเที่ยว ทรัพยากรการท่องเที่ยวนี้เป็นปัจจัยหลักปัจจัยหนึ่งที่ทำให้คนเดินทางไปเที่ยวที่นั้น ดังนั้น ทรัพยากรการท่องเที่ยวเป็นสิ่งที่มีความสำคัญเป็นอย่างมาก

ทรัพยากรการท่องเที่ยว ประกอบด้วย แหล่งท่องเที่ยว สถานที่ท่องเที่ยว กิจกรรม และ วัฒนธรรมประเพณีที่สามารถดึงดูดความสนใจให้นักท่องเที่ยวเดินทางมาเยี่ยมชมได้ ซึ่งมีการแบ่งประเภทของทรัพยากรการท่องเที่ยวออกเป็น

- แหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ
- แหล่งท่องเที่ยวประวัติศาสตร์โบราณวัตถุสถาน
- ศิลปวัฒนธรรม ประเพณีและกิจกรรม

ส่วนจากรายงานการวิจัยพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนในเขตเทศบาลนครพิษณุโลกได้มีการแบ่งทรัพยากรการท่องเที่ยว ออกเป็น 5 ประเภท คือ

1. แหล่งท่องเที่ยวตามธรรมชาติ หมายถึงทรัพยากรการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ เช่น ภูเขา แม่น้ำ น้ำตก เกาะ สันดอน แก่ง ถ้ำ เพิงผา เคลือบหิน วนอุทยาน อุทยานแห่งชาติ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า สวนสัตว์ป่าปางสวน รุกขชาติ แหล่งน้ำเขื่อน หนองบึง อ่างเก็บน้ำโป่ง น้ำพุ น้ำพุร้อน หาดทราย หาดหิน หุบหญ้า หุบราบ แหล่งแร่ธรรมชาติ แหล่งซากดึกดำบรรพ์ ฯลฯ

2. แหล่งท่องเที่ยวประวัติศาสตร์และโบราณคดี หมายถึง แหล่งหลักฐานบอกอดีตของมนุษยชาติ เช่น โบราณสถาน ปราสาท อนุสาวรีย์ อนุสรณ์สถาน วัด ศิลาจารึก พิพิธภัณฑสถานเก่า คูเมือง คลองเมือง กำแพงเมือง อนุสาวรีย์ อนุสรณ์สถาน วัง ศิลาจารึก พิพิธภัณฑสถาน ฯลฯ

3. แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม หมายถึง แหล่งหรือสถานที่ที่แสดง ขนบธรรมเนียมประเพณี วิถีชีวิตความเป็นอยู่และวัฒนาธรรม ที่เป็นศูนย์รวมวัฒนธรรมในปัจจุบัน เช่น ขนบธรรมเนียมประเพณี การละเล่นพื้นบ้าน วิถีชีวิต ความเป็นอยู่ของกลุ่มชนหรือเผ่าชน ต่างๆ ในท้องถิ่นที่สืบมรดกทางวัฒนธรรม มีเอกลักษณ์เด่น ศาสนสถานหรือสำนักสงฆ์ที่โดดเด่นด้าน ปฏิบัติธรรมตลอดทั้งงานเทศกาลประเพณีเด่นๆ และสำคัญๆ ในท้องถิ่น

4. แหล่งท่องเที่ยวศิลปกรรม หมายถึง แหล่งหรือสถานที่ที่มีศิลปกรรมด้านต่างๆ เช่น แหล่งรวมวรรณกรรมพื้นบ้าน แหล่งศิลปะการแสดงท้องถิ่น ดนตรีพื้นเมือง นาฏศิลป์พื้นบ้าน จิตรกรรมฝาผนัง ประติมากรรมสถาปัตยกรรมท้องถิ่น

5. แหล่งท่องเที่ยวกิจกรรมการผลิตด้านต่างๆ ทั้ง เกษตรกรรม อุตสาหกรรมในครัวเรือน อุตสาหกรรมโรงงาน เช่น แหล่งหัตถกรรมพื้นบ้าน หมู่บ้านทอผ้า ทอเสื่อ แหล่งจักสาน แหล่งปั้น แหล่งพื้นบ้าน แหล่งเจียรไน แหล่งผลิตอุตสาหกรรมพื้นบ้านที่สำคัญ และแหล่งผลิตพืชผลทางการเกษตรที่เด่นๆ และสำคัญๆ ในท้องถิ่น

ทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีบทบาทอย่างมากต่อการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยว เป็นสิ่งที่สำคัญที่สุดประการแรก ที่เป็นแรงดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาในพื้นที่นั้น เพื่อที่จะเข้ามาชื่นชมกับ ทรัพยากรธรรมชาตินั้น แต่อย่างไรก็ตาม ทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีมากมายในแต่ละพื้นที่ ซึ่งทรัพยากรแต่ละอย่างมีศักยภาพ ความสำคัญ แรงดึงดูดนักท่องเที่ยวไม่เท่ากัน ดังนั้นการประเมินศักยภาพของทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีความสำคัญ เพื่อจะเป็นสิ่งที่ช่วยในการวางแผนพัฒนาทรัพยากรการท่องเที่ยวนั้น ตลอดจนถึงการวางแผนเพื่อพัฒนาทรัพยากรการท่องเที่ยว (เศกสรรค์ขวณิชย์, 2536 ,หน้า 74)

องค์ประกอบการท่องเที่ยว

Collier and Harraway (อ้างถึงใน ชูสิทธิ์ ชูชาติ, 2544) มีความเห็นว่าการท่องเที่ยวที่จะบรรลุวัตถุประสงค์นั้น แหล่งท่องเที่ยวจะต้องมีองค์ประกอบสำคัญ 3 ประการ (3As)

1. สิ่งดึงดูดใจ (attraction) สิ่งดึงดูดใจเกิดจากสถานที่ (Site) เหตุการณ์ (Event) สถานที่อาจเกิดจากธรรมชาติสร้างหรือมนุษย์สร้างขึ้น แต่เหตุการณ์ที่น่าประทับใจเกิดจากมนุษย์สร้างเพียงอย่างเดียว

2. สิ่งอำนวยความสะดวก (Amenities) ความสะดวกสบายที่ทำให้นักท่องเที่ยวเดินทางเข้าไปถึงสถานที่ได้อย่างรวดเร็ว ปลอดภัยและสะดวกสบายยิ่งขึ้น ดังนั้นการก่อสร้างปัจจัยพื้นฐาน (Infrastructure) เช่น ระบบขนส่ง ระบบการสื่อสาร ระบบสาธารณูปโภค เช่น ไฟฟ้า ประปา จึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งในแหล่งท่องเที่ยว

3. การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว (Accessibility) การเข้าไปถึงแหล่งท่องเที่ยวจะต้องมีระบบการขนส่ง (Transportation) ประกอบด้วยเส้นทาง ยานพาหนะ สถานี และผู้ประกอบการขนส่ง เป็นต้น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่ออำนวยความสะดวกและสิ่งของไปยังจุดหมายปลายทาง

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) (2543, หน้า 23) ได้จัดองค์ประกอบของการท่องเที่ยว ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบที่มีความสัมพันธ์เป็นวงจร คือสามารถอธิบายองค์ประกอบทั้ง 5 ดังนี้

1. นักท่องเที่ยว หมายถึง นักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศและนักท่องเที่ยวชาวไทยภายในประเทศ

2. ตลาดการท่องเที่ยว หมายถึง ความพยายามที่จะทำให้นักท่องเที่ยวกลุ่มเป้าหมายที่เดินทางเข้ามาในแหล่งท่องเที่ยวของตน แล้วใช้สิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยวและบริการการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวนั้น โดยการตลาดการท่องเที่ยวอาจทำได้ 2 วิธี คือ การให้บริการข้อมูลข่าวสารการท่องเที่ยว และการโฆษณาและประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว

3. การขนส่ง เมื่อนักท่องเที่ยวตัดสินใจจะไปท่องเที่ยวยังแหล่งท่องเที่ยวใดแล้วต้องมีบริการขนส่งนำนักท่องเที่ยวไปยังแหล่งท่องเที่ยวนั้น การขนส่งในที่นี้ หมายถึง การจัดให้มีการเคลื่อนย้ายนักท่องเที่ยวด้วยยานพาหนะประเภทต่างๆ จากภูมิลำเนาไปยังแหล่งท่องเที่ยวที่ต้องการและกลับไปยังภูมิลำเนา

4. ทรัพยากรการท่องเที่ยว เป็นสินค้าทางการท่องเที่ยวและเป็นจุดมุ่งหมายปลายทางที่นักท่องเที่ยวจะเดินทางมาท่องเที่ยว หมายถึง สิ่งดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยวให้เกิดการเดินทางไปเยือนหรือไปท่องเที่ยว แบ่งออกเป็น 3 ประเภทคือ

(1) ทรัพยากรท่องเที่ยวประเภทธรรมชาติ เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีความงดงามตามธรรมชาติ สามารถดึงดูดให้คนไปเยือนหรือท่องเที่ยวยังพื้นที่นั้น เช่น ภูเขา ป่าไม้ น้ำพุร้อน ถ้ำ น้ำตก บ่อน้ำร้อน ชายทะเล หาดทราย ทะเลสาบ เกาะแก่ง เป็นต้น

(2) ทรัพยากรการท่องเที่ยวประเภทประวัติศาสตร์โบราณสถาน และวัตถุโบราณ เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มนุษย์สร้างขึ้นตามความประสงค์หรือประโยชน์ของมนุษย์เอง ทั้งที่เป็นมรดกในอดีตและได้สร้างเสริมในปัจจุบัน เช่น พระราชวัง ศาสนสถาน หอชนโบราณ พิพิธภัณฑ์ กำแพงเมือง อุทยานประวัติศาสตร์ อนุสาวรีย์ อนุสรณ์สถาน เป็นต้น

(3) ทรัพยากรท่องเที่ยวประเภทศิลปวัฒนธรรม ประเพณีและกิจกรรมเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มนุษย์สร้างขึ้นในรูปแบบการดำเนินชีวิตของผู้คนในสังคม ซึ่งปฏิบัติยึดถือสืบทอดต่อกันมา ตลอดจนกิจกรรมต่างๆ ที่มีผลต่อการดึงดูดใจให้คนไปเยือนหรือไปท่องเที่ยวยังพื้นที่

นั้น เช่น สภาพชีวิตในชนบท หมู่บ้านชาวเขา ตลาดน้ำ ศูนย์วัฒนธรรม สวนสนุก การแสดงสินค้าพื้นเมือง การแข่งขันกีฬา งานเทศกาล ประเพณีต่างๆ

5. สิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยว เป็นสรรพสิ่งที่รองรับการเดินทางท่องเที่ยว เพื่อให้เกิดการเดินทางท่องเที่ยวเป็นไปด้วยความสะดวกสบายและปลอดภัย แบ่งได้เป็น 2 ประเภทใหญ่ๆ คือ

(1) สิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยวโดยตรง เป็นสิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นเพื่อรองรับการเดินทางที่เข้ามาเที่ยวของนักท่องเที่ยวโดยเฉพาะ ประกอบด้วย 2 ประเภท คือ การอำนวยความสะดวกด้านการเข้าออกประเทศ ได้แก่ สิ่งอำนวยความสะดวกด้านการขนถ่ายกระเป๋าเดินทาง การตรวจตราหนังสือเดินทาง การตรวจค้นสิ่งของติดตัว การต่อวีซ่า และการให้บริการท่องเที่ยว เป็นการอำนวยความสะดวกในระหว่างการเดินทางของนักท่องเที่ยวโดยเฉพาะ ได้แก่ บริการขนส่งภายในแหล่งท่องเที่ยว บริการที่พักแรม บริการอาหารและบันเทิง บริการนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ และบริการจำหน่ายสินค้าที่ระลึก

(2) สิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยวโดยอ้อม เป็นสิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยวที่มีอยู่ในประเทศแล้ว แม้จะไม่มีนักท่องเที่ยว รัฐบาลก็ต้องมีสิ่งอำนวยความสะดวกเหล่านี้แก่ประชาชนของตนเอง เพื่อตอบสนองความต้องการพื้นฐานในการดำรงชีวิตประจำวัน ส่วนการให้บริการแก่นักท่องเที่ยวถือเป็นผลพลอยได้ ประกอบด้วย 3 ด้านคือ

(2.1) สิ่งอำนวยความสะดวกด้านสาธารณูปโภคและสาธารณูปการที่จำเป็นต่อการยังชีพของประชาชน เพื่อให้ประชาชนได้รับความความสะดวกสบายในความเป็นอยู่ และส่งผลเป็นประโยชน์ต่อนักท่องเที่ยวด้วย ได้แก่ การสื่อสาร การไฟฟ้า การประปา การคมนาคม การสุขภาพ การศึกษา และการสาธารณสุข เป็นต้น

(2.2) สิ่งอำนวยความสะดวกด้านความปลอดภัย เป็นสิ่งที่อำนวยความสะดวกที่รัฐบาลให้ความปลอดภัยทั้งร่างกาย ทรัพย์สินและการเดินทางแก่ประชาชนและนักท่องเที่ยวด้วยการป้องกันปราบปรามอาชญากรรมและความเดือดร้อนต่างๆ ที่จะเกิดขึ้น เช่น การโจรกรรม ปล้นจี้ ชิงทรัพย์ การก่อความไม่สงบ และความปลอดภัยจากบริการการท่องเที่ยว เป็นต้น

(2.3) สิ่งอำนวยความสะดวกด้านอื่นๆ ที่เป็นสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อส่งเสริมหรือสนับสนุนเพื่อเพิ่มความความสะดวกสบายแก่นักท่องเที่ยว เช่น การบริการแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศ การบริการเสริมความงาม และการบริการการรักษาพยาบาล เป็นต้น

องค์ประกอบการท่องเที่ยวที่กล่าวมาดังกล่าว สามารถจำแนกระบบการท่องเที่ยวออกเป็น 3 ระบบ (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2543, หน้า 34) ดังนี้ คือ

1. ทรัพยากรท่องเที่ยว (Tourism Resource) ประกอบด้วยแหล่งท่องเที่ยว ตลอดจนทรัพยากรที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมการท่องเที่ยว ส่วนใหญ่จะหมายถึง สภาพทางกายภาพของทรัพยากร ซึ่งอาจจะเป็นทรัพยากรธรรมชาติหรือสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น ตลอดจนวัฒนธรรมของชุมชนและท้องถิ่น

2. การบริการการท่องเที่ยว (Tourism Service) ได้แก่ การให้บริการเพื่อการท่องเที่ยวที่มีอยู่ในพื้นที่ หรือกิจกรรมที่ส่งผลเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวของพื้นที่นั้นๆ

3. การตลาดการท่องเที่ยว (Tourism Marketing) เป็นส่วนของความต้องการในการท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับนักท่องเที่ยว ผู้ประกอบการและประชาชนในพื้นที่ ซึ่งหมายรวมถึง กิจกรรมรูปแบบหรือกระบวนการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นในพื้นที่

สรุปได้ว่าในองค์ประกอบของการท่องเที่ยวอันดับแรกที่สำคัญ คือในท้องถิ่นนั้นจะต้องมีแหล่งทรัพยากรที่มีคุณค่า และมีเสน่ห์ดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวไปเยี่ยมชมเยือน อาจจะเป็นทรัพยากรธรรมชาติหรือมรดกทางวัฒนธรรมก็ได้ เมื่อมีนักท่องเที่ยวก็จะเกิดระบบการจัดการท่องเที่ยวเพื่ออำนวยความสะดวก มีการจับจ่ายใช้สอยเป็นตลาดการท่องเที่ยว มีผู้ประกอบการและชุมชนท้องถิ่นร่วมกันประกอบกิจกรรมดังกล่าว นอกจากนี้สิ่งสาธารณูปโภค และโครงสร้างพื้นฐาน ตลอดจนทั้งระบบการขนส่งสื่อสาร จะมีส่วนสนับสนุน หรือผลักดันระบบการท่องเที่ยวให้สามารถดำเนินไปอย่างราบรื่น

การท่องเที่ยวในแต่ละระบบย่อยของแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ ที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ จึงมีองค์ประกอบอีกมากมายที่มีบทบาทและหน้าที่แตกต่างกันและมีความสัมพันธ์ต่อกัน นอกจากนี้ยังมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับลักษณะทางกายภาพทั่วไปของแหล่งท่องเที่ยวภูมิประเทศ ภูมิอากาศ ชุมชน กิจกรรมทางสังคม ตลอดจนการท่องเที่ยวจะส่งผลกระทบต่อการท่องเที่ยวได้ทั้งทางตรงและทางอ้อมโดยมีหลักการของการท่องเที่ยวโดยชุมชน ดังนี้

1. ชุมชนเป็นเจ้าของ
2. ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางและตัดสินใจ
3. ส่งเสริมความภาคภูมิใจในตนเอง
4. ยกระดับคุณภาพชีวิต
5. มีความยั่งยืนทางด้านสิ่งแวดล้อม
6. คงเอกลักษณ์และวัฒนธรรมท้องถิ่น
7. ก่อให้เกิดการเรียนรู้ระหว่างคนต่างวัฒนธรรม
8. เคารพในวัฒนธรรมที่แตกต่างและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์
9. เกิดผลตอบแทนที่เป็นธรรมแก่คนท้องถิ่น

10. มีการกระจายรายได้สู่สาธารณประโยชน์ของชุมชน

ดังนั้นการท่องเที่ยวของประเทศไทยนั้นถือว่าเป็นแหล่งรายได้สำคัญที่สามารถทำรายได้ให้ประเทศเป็นอย่างมาก เนื่องจากประเทศไทยมีแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญและสวยงามไม่ว่าจะเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ซึ่งมีเอกลักษณ์และวัฒนธรรมเฉพาะตัวเป็นอย่างยิ่งจึงเป็นที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้ามาท่องเที่ยวในประเทศมากขึ้นอีกด้วย

การส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นฐาน

การส่งเสริมการท่องเที่ยวที่ใช้ชุมชนเป็นฐานในการบริหารจัดการ (Community-based Tourism หรืออาจเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า Host Management) ในช่วง 2 ทศวรรษที่ผ่านมาได้ขยายตัวอย่างรวดเร็ว และในอนาคตมีแนวโน้มที่จะเติบโตขึ้นเป็นเครือข่ายมากขึ้นทั้งนี้รูปแบบของการจัดการโดยชุมชนถูกคาดหวังว่าเป็นวิธีการจัดการท่องเที่ยวแบบหนึ่งที่มีศักยภาพ โดยเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการ และสนับสนุนการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ รวมทั้งทรัพยากรการท่องเที่ยวในตัวเอง

ในขณะที่เดียวกันก็เกิดประโยชน์แก่เศรษฐกิจชุมชนของคนในท้องถิ่นอีกด้านหนึ่งด้วย นอกจากนี้หากมองในด้านของการตลาดด้วยแล้วปรากฏว่าตลาดของการท่องเที่ยวโดยชุมชนยังเป็กลุ่มเฉพาะ และบ่อยครั้งคำว่า “การท่องเที่ยวโดยชุมชน” (Community-Based Tourism) หรือ “การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ” (Ecotourism) หรือ “การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์” (Conservation tourism) และการเรียกชื่ออื่นในลักษณะคล้ายกัน ได้ถูกนำมาใช้เป็นเพียงสื่อการโฆษณาประชาสัมพันธ์ เพื่อส่งเสริมภาพพจน์ของการท่องเที่ยว แต่ในทางตรงกันข้ามกลับส่งผลกระทบต่อฐานทรัพยากรสิ่งแวดล้อม สังคมและวัฒนธรรม ประเพณีของคนในท้องถิ่น

สำหรับประเทศไทยแล้ว ตั้งแต่เริ่มมีแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 1-9 (พ.ศ.2503-2546) อาจกล่าวได้ว่า อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวถือว่าเป็นแหล่งรายได้หลักที่สำคัญส่วนหนึ่งของประเทศซึ่งจากตัวเลขของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้แสดงให้เห็นว่าจำนวนนักท่องเที่ยวต่างชาติและรายได้ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2503 - 2546 ได้ทวีจำนวนอย่างเพิ่มสูงขึ้นตลอดระยะเวลา 40 ปีที่ผ่านมา อย่างไรก็ตาม การท่องเที่ยวที่ผ่านมาได้ส่งผลกระทบต่อทรัพยากรสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม และขนบธรรมเนียมประเพณีของประเทศ อันเป็นเหตุปัจจัยให้เกิดการปรับตัวของระบบการท่องเที่ยวเป็นอย่างมาก และหากพิจารณาถึงองค์ความรู้ทางด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชนรวมทั้งกระบวนการบริหารจัดการแล้ว พบว่าหน่วยงานภาครัฐ เอกชน รวมทั้งผู้ประกอบการที่ให้การสนับสนุนและใช้ประโยชน์จากการท่องเที่ยวในรูปแบบดังกล่าว กลับยังมีความไม่ชัดเจนในด้านแนวความคิดและหลักการ วิธีการและกระบวนการ รวมทั้งการบริหารจัดการ

ทรัพยากรการท่องเที่ยวและการกระจายผลประโยชน์ให้ชุมชนท้องถิ่น จากความสำคัญดังกล่าว สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย(สกว.) จึงได้สนับสนุนให้เกิดการวิจัยและพัฒนาเพื่อสร้างทางเลือกให้กับระบบการท่องเที่ยวแนวใหม่ที่แตกต่างจากเดิม โดยเน้นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในรูปแบบของ “การท่องเที่ยวโดยชุมชน” โดยมุ่งพัฒนาให้ “คนในชุมชน” เป็นหัวใจสำคัญของการจัดการท่องเที่ยวและไม่เพียงแต่ตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวเท่านั้น แต่ได้เน้นถึงการสร้างศักยภาพของคนในท้องถิ่น ผู้ประกอบการ ผู้ให้บริการ โดยใช้งานวิจัยเป็นเครื่องมือสร้างกระบวนการเรียนรู้ ให้คนในท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน เพื่อนำไปสู่การดูแลรักษาและฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติโดยให้มีความสอดคล้องกับภูมิปัญญาท้องถิ่นและอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมรวมทั้งการเกื้อกูลต่อเศรษฐกิจของชุมชนในอนาคต ทั้งนี้อาจกล่าวได้ว่างานวิจัยและพัฒนาที่ดำเนินงานมาตลอด 3-4 ปีที่ผ่านมา เป็นการวางรากฐานความรู้และประสบการณ์ที่หน่วยงานด้านนโยบายการท่องเที่ยวสามารถเข้ามาเชื่อมโยงและนำไปสู่การสร้างรูปแบบการท่องเที่ยวของประเทศได้เป็นอย่างดี

นอกจากนี้ องค์การสหประชาชาติได้ประกาศให้ปี 2545 เป็นปีสากลแห่งการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ซึ่งคณะกรรมการของสหประชาชาติได้เรียกร้องให้องค์กรระหว่างประเทศ รัฐบาล และภาคเอกชน เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมส่งเสริมและสนับสนุนปีสากลแห่งการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ซึ่งประเทศไทยโดยการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้กำหนดนโยบายและแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาการท่องเที่ยวในทิศทางดังกล่าวให้ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากร เพื่อนำไปสู่การท่องเที่ยวที่ใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ สังคม และวัฒนธรรมอย่างสมดุลมากขึ้น นอกจากนี้ยังส่งเสริมให้ชาวบ้านได้เรียนรู้ด้านการจัดการท่องเที่ยว การจัดการรายได้ และการกระจายรายได้จากการท่องเที่ยว สู่คนทุกกลุ่มในชุมชนอย่างเป็นธรรม ดังนั้น สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) จึงให้การสนับสนุนงานวิจัยเพื่อเป็นการยกระดับ “การท่องเที่ยวโดยชุมชน” ในมิติของ “การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน” ให้เป็นแนวทางหนึ่งในการจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนที่จะสอดคล้องกับกระแสการเปลี่ยนแปลงด้านการท่องเที่ยวของโลกดังกล่าว

การท่องเที่ยวโดยชุมชน: ฐานคิดจากงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น

กระแสการพัฒนาอย่างยั่งยืนของโลก เมื่อครั้งมีการประชุมสุดยอดสิ่งแวดล้อมโลก หรือ “Earth Summit” เมื่อปี 2535 ที่ เมืองริโอ เดอจาเนโร ประเทศบราซิล มีส่วนผลักดันให้เกิดกระแสการพัฒนาการท่องเที่ยว 3 ประการ ประกอบด้วย

- (1) กระแสความต้องการการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และทรัพยากรธรรมชาติ
- (2) กระแสความต้องการของตลาดการท่องเที่ยวในด้านการศึกษาเรียนรู้

(3) กระแสความต้องการพัฒนาคน

จากกระแสการพัฒนาทั้ง 3 ประการดังกล่าวมีผลต่อการปรับตัวของระบบการท่องเที่ยวและระบบการจัดการท่องเที่ยวในการหาการท่องเที่ยวทางเลือกใหม่ (Alternative Tourism) เพื่อตอบสนองต่อความต้องการและทดแทนการท่องเที่ยวตามประเพณีนิยม (Conventional Tourism) แบบเดิมๆ ที่เคยปฏิบัติกันมา

ดังนั้นแนวคิดในการนำเสนอการท่องเที่ยวอันเป็นทางเลือกใหม่นี้จึงมีชื่อเรียกอย่างหลากหลายเช่น Green Tourism, Bio Tourism, Sustainable Tourism, Conservation Tourism, Responsible Tourism และการจัดการท่องเที่ยวที่นิยมและแพร่หลายที่สุดในเวลานี้และมีนัยเชิงความหมายที่เข้าใกล้กับการท่องเที่ยวโดยชุมชนมากที่สุด คือ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism) และบางครั้งอาจเรียกว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน (Community-based Ecotourism) ซึ่งโดยภาพรวมแล้วการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นคำที่ใช้เรียกการท่องเที่ยวธรรมชาติเป็นหลักแต่ในการอ้างอิงอย่างเป็นทางการยังไม่มีชื่อภาษาไทย บางครั้งก็เรียกว่าการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

การท่องเที่ยวเชิงศึกษาระบบนิเวศ การท่องเที่ยวเพื่อศึกษาสิ่งแวดล้อม การท่องเที่ยวเพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมแวดล้อม การท่องเที่ยวเพื่อการอนุรักษ์ นิเวศสัตว์จร นิเวศท่องเที่ยว ด้วยเหตุนี้การปรับตัวขององค์กรและชุมชนที่ดำเนินงานด้านการท่องเที่ยวในประเทศไทยจึงอนุโลมให้มีการเรียก “Ecotourism” ว่าหมายถึง “การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ”

อย่างไรก็ตาม ท่ามกลางกระแสท้องถิ่นนิยม ที่มุ่งเน้นให้มีการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น และให้ความสำคัญกับสิทธิชุมชนท้องถิ่น ดังจะเห็นได้จากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ในมาตรา 46 และมาตรา 56 ที่ได้กล่าวถึงการให้สิทธิชุมชนท้องถิ่นในการมีส่วนร่วมจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชน มีการกระจายอำนาจให้ท้องถิ่นพึ่งตนเองและการตัดสินใจในกิจการท้องถิ่นตาม มาตรา 78 รวมทั้งกระแสการเรียกร้องของชุมชนท้องถิ่นท่ามกลางแนวคิดการพัฒนาแบบมีส่วนร่วม ดังนั้น เครือข่ายการเรียนรู้และประสานงานวิจัยการท่องเที่ยวโดยชุมชน สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) สำนักงานภาค จึงให้ความสำคัญกับบทบาทของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวของตนเองตามเงื่อนไขของรัฐธรรมนูญและกระแสการเปลี่ยนแปลงของโลกดังกล่าว

ทั้งนี้ได้ประมวลนิยามและให้ความหมายเชิงปฏิบัติการของการท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community-based Tourism) ว่าหมายถึง “ทางเลือกในการจัดการท่องเที่ยวที่ชุมชนเข้ามามีกำหนดทิศทางของการท่องเที่ยวบนฐานคิดที่ว่าชาวบ้านทุกคนเป็นเจ้าของทรัพยากรและเป็นผู้มีส่วนได้เสียจากการท่องเที่ยว โดยการนำเอาทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่นด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็น ธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมประเพณี วิถีชีวิตและวิถีการผลิตของชุมชน มาใช้เป็นต้นทุนหรือปัจจัยในการจัดการ

ท่องเที่ยวอย่างเหมาะสม รวมทั้งมีการพัฒนาศักยภาพของคนในชุมชนให้มีความรู้ความสามารถและบทบาทที่สำคัญในการดำเนินงานตั้งแต่การตัดสินใจ การวางแผน การดำเนินงาน การสรุปบทเรียน และมุ่งเน้นให้เกิดความยั่งยืนสู่คนรุ่นลูกหลานและเกิดประโยชน์ต่อท้องถิ่น โดยคำนึงถึงความสามารถในการรองรับของธรรมชาติเป็นสำคัญ” ทั้งนี้ความหมายเชิงปฏิบัติการดังกล่าวได้ถูกเขียนขึ้นภายใต้ข้อสรุปที่เกิดจากการดำเนินงานวิจัยการท่องเที่ยวโดยชุมชน ของชุมชน และเพื่อชุมชน อันเป็นความพยายามของชุมชนเองที่จะสร้างอัตลักษณ์ด้านการท่องเที่ยว (Tourism identity) ให้กับพื้นที่ทางสังคมของชุมชนที่ถูกท่องเที่ยว

รูปแบบการท่องเที่ยวโดยชุมชน

การท่องเที่ยวโดยชุมชนจะเอื้อประโยชน์ให้แก่ชุมชนในแง่ที่ช่วยธำรงรักษาไว้ซึ่งประเพณี วัฒนธรรม และยังช่วยสร้างความตระหนักของคนในชุมชน ภูมิปัญญาท้องถิ่นได้รับการถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์สามารถเป็นตัวขับเคลื่อนในการสร้างและการธำรงไว้ซึ่งความยั่งยืนของชุมชนชนบทไทย บทความขึ้นนี้จะนำเสนอการนำการท่องเที่ยวโดยชุมชนมาประยุกต์ในประเทศไทย การท่องเที่ยวโดยชุมชนจะเป็นกลไกสำคัญในการสร้างความยั่งยืนให้แก่ชุมชนชนบทของประเทศไทยและธำรงรักษาไว้ซึ่งความยั่งยืน มีรูปแบบการท่องเที่ยวโดยชุมชนดังนี้

1. การท่องเที่ยวโดยชุมชนในบริบทของพื้นที่แหล่งทรัพยากรอันหลากหลายของชุมชน การพิจารณาการใช้ประโยชน์ในประเด็นนี้เป็นการเน้นการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติเป็นหลักมีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น รวมถึงแหล่งวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศในพื้นที่ ดังนั้น การท่องเที่ยวโดยชุมชน จึงตั้งอยู่บนฐานคิดที่เน้นให้เห็นถึงความสำคัญของการผสมผสานจุดมุ่งหมายของการฟื้นฟูและอนุรักษ์สภาพแวดล้อม รวมทั้งอัตลักษณ์และความหลากหลายทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆของชุมชนอันมีวิถีชีวิตและจารีตประเพณีแตกต่างกัน นอกจากนี้ยังมีจุดมุ่งหมายให้คนในชุมชนรู้จักการสร้างสำนึกท้องถิ่น เร่งรื้อความภาคภูมิใจในความเป็นอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์และวัฒนธรรมประเพณีของตน รวมทั้งสามารถให้คำอธิบายกับคนนอกหรือนักท่องเที่ยวได้รับรู้ และเข้าใจในวิถีชีวิตและวัฒนธรรมท้องถิ่น ว่ามีความสวยงามและมีคุณค่าอย่างไร ตลอดจนการสื่อให้เห็นพัฒนาการของวัฒนธรรม จารีตประเพณี ทั้งนี้เพื่อให้คนในท้องถิ่นและนักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้ซึ่งกันและกัน การเคารพต่อความเชื่อ ศักดิ์ศรีและสิทธิในการเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ วัฒนธรรม ประเพณี และพิธีกรรมของชุมชน

2. การท่องเที่ยวโดยชุมชนในบริบทของการบริหารจัดการโดยชุมชน การพิจารณาการใช้ประโยชน์ในประเด็นนี้เน้นการจัดการท่องเที่ยวบนเงื่อนไขของการจัดการที่มีความรับผิดชอบที่จะช่วยกันลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสังคม ทั้งนี้มุ่งให้มีการจัดการที่ยั่งยืนครอบคลุมถึงการอนุรักษ์ทรัพยากร การจัดการสิ่งแวดล้อม การป้องกันและกำจัดมลพิษ การจัดการสมรรถนะของการรองรับในระบบนิเวศ รวมทั้งการควบคุมการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างมีขอบเขต โดยเน้นภายใต้เงื่อนไขของความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนท้องถิ่นกับธรรมชาติในฐานะเป็นวิถีชีวิตที่เกื้อกูลในระบบนิเวศเดียวกันภายใต้หลักการที่ว่าคนที่ดูแลรักษาทรัพยากรย่อมสมควรได้รับประโยชน์จากการดูแลรักษา นั้น นอกจากนี้ยังเป็นการช่วยกันประชาสัมพันธ์และเสนอแนวคิดในการเคลื่อนไหวให้นักท่องเที่ยวได้เป็นผู้เข้าร่วมขบวนการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ธรรมชาติและกระจายผลประโยชน์ที่เกื้อหนุนกันระหว่างการอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยวกับความต้องการพัฒนาของชุมชนท้องถิ่นให้เข้มแข็งยิ่งขึ้น

3. การท่องเที่ยวโดยชุมชนในบริบทของกระบวนการเรียนรู้และกิจกรรมการท่องเที่ยว การพิจารณาการใช้ประโยชน์ประเด็นนี้เป็นการเน้นให้มีการสร้างระบบการท่องเที่ยวที่เอื้อต่อกระบวนการเรียนรู้โดยมีกิจกรรมการให้การศึกษาเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติ ระบบนิเวศของแหล่งท่องเที่ยว รวมทั้งการเรียนรู้ในวิถีชีวิต ขนบธรรมเนียม ประเพณีและวัฒนธรรมอันหลากหลาย ตลอดจนความเป็นชาติพันธุ์ อันเป็นการช่วยเพิ่มพูนความรู้ ประสบการณ์ ความประทับใจ และสร้างความตระหนัก สร้างจิตสำนึกที่ถูกต้องให้กับนักท่องเที่ยว ให้กับประชาชนท้องถิ่นและผู้ประกอบการ ทั้งนี้การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนอาจนำไปสู่การสร้างกระบวนการทางสังคมที่ชุมชนท้องถิ่นมีความพยายามในการปรับตัว ภายใต้บริบทของสภาพการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างต่อเนื่องรวมทั้งการสร้างดุลยภาพระหว่างการผลิตในภาคเกษตรกรรมกับการประกอบอาชีพของชาวบ้านที่เชื่อมโยงกับฐานทรัพยากรของชุมชน ตลอดจนการรวมตัวกันเพื่อต่อสู้การเอารัดเอาเปรียบของบริษัทยาที่เกี่ยวข้องจากภายนอก อย่างไรก็ตามในส่วนของการสนับสนุนการใช้ประโยชน์จากงานวิจัยนั้น สกว.สำนักงานภาคและกระทรวงการท่องเที่ยวและการกีฬา ได้ร่วมกันสร้างเครือข่ายการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน ทั้งนี้ได้พิจารณาเห็นว่า การท่องเที่ยวโดยชุมชนในอนาคตนั้น ไม่อาจจำกัดตัวเองอยู่แต่เพียงชุมชน หมู่บ้าน แห่งใดแห่งหนึ่งอย่างโดดๆ ได้ แต่พยายามให้มีการรวมตัวกันของชุมชนท่องเที่ยวหลายๆ แห่ง และสร้างเครือข่ายการจัดการทรัพยากรหรือจัดโปรแกรมการท่องเที่ยวร่วมกันเพื่อให้การบริการและมุ่งให้เกิดการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างเป็นรูปธรรมโดยเน้นกระบวนการเรียนรู้ในการจัดทรัพยากรของชุมชนท้องถิ่นและแหล่งท่องเที่ยวให้มีความยั่งยืน

4. การท่องเที่ยวโดยชุมชนในบริบทการมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อการจัดการตัวเอง การพิจารณาการใช้ประโยชน์จากการวิจัยการท่องเที่ยวโดยชุมชนด้านนี้ เป็นการคำนึงถึงความสำคัญในการมีส่วนร่วมของชุมชนและประชาชนตั้งแต่เริ่มต้นจนสิ้นสุดกระบวนการทั้งนี้เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์ต่อท้องถิ่น และหมายรวมถึงการกระจายรายได้ การยกระดับคุณภาพชีวิต และการได้รับผลตอบแทนโดยมีจุดหมายปลายทางในการกลับมาบำรุงดูแลรักษา และจัดการแหล่งท่องเที่ยวด้วย อย่างไรก็ตามในทางปฏิบัติชุมชนท้องถิ่นเองก็สามารถที่จะมีส่วนร่วมในการควบคุมการพัฒนามาตรฐานและคุณภาพของการท่องเที่ยวของตนเองได้ โดยเริ่มต้นจากชุมชนระดับรากหญ้า จนถึงองค์กรการปกครองท้องถิ่น และอาจรวมถึงการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้เสียอีกด้วย

5. การท่องเที่ยวโดยชุมชนในฐานะกลไกการพัฒนาชุมชน การพิจารณาการใช้ประโยชน์ในบริบทนี้ เป็นความพยายามที่จะชี้ให้เห็นถึงบทบาทของฐานทรัพยากรการท่องเที่ยวต่อการเข้าไปมีส่วนร่วมในการพัฒนาองค์กรชุมชนท้องถิ่นควบคู่กับการอนุรักษ์ฟื้นฟูธรรมชาติอย่างยั่งยืน ดังนั้นการสนับสนุนโครงการวิจัยแบบนี้เป็นความพยายามที่จะชี้ให้เห็นว่าการท่องเที่ยวโดยชุมชน ถือได้ว่าเป็น “เครื่องมือและกลไกของชุมชนท้องถิ่น” ในฐานะที่เป็นกระบวนการแสวงหาทางเลือกเพื่อกำหนดทิศทางการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น โดยตั้งอยู่บนพื้นฐานของวัฒนธรรม จารีต ประเพณีอันหลากหลายของชุมชน และกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ โดยยังให้ความสำคัญต่อความพยายามในการอนุรักษ์ฟื้นฟูธรรมชาติแวดล้อมของชุมชนท้องถิ่น นอกจากนี้การท่องเที่ยวโดยชุมชนมีความจำเป็นที่จะต้องมองให้เห็นถึงบริบทของการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางเศรษฐกิจการเมืองและสภาพแวดล้อมธรรมชาติซึ่งสัมพันธ์กับเงื่อนไขภายนอกในระดับภาคและระดับมหภาคที่สามารถเชื่อมโยงปรากฏการณ์ในท้องถิ่นกับเงื่อนไขภายนอกและยังช่วยชี้ให้เห็นทิศทางของการพัฒนาประเทศที่มีผลต่อวิถีชีวิตของชุมชนท้องถิ่นอย่างชัดเจน

6. การท่องเที่ยวโดยชุมชนในฐานะของการสร้างมูลค่าเพิ่มของชุมชน การพิจารณาการใช้ประโยชน์ในบริบทนี้เป็นการย้อนกลับไปพิจารณาปัญหาของสังคมของชุมชนซึ่งอาจพบว่าชุมชนท้องถิ่นหลายแห่งกำลังเผชิญหน้ากับปัญหาวิกฤต ในด้านของความเสื่อมโทรมของธรรมชาติและ ความยากจน ดังนั้นการพิจารณาประเด็นนี้จึงเป็นความพยายามที่จะชี้ให้เห็นว่าการท่องเที่ยวโดยชุมชนสามารถเป็นคำตอบส่วนหนึ่งในการแก้ปัญหาดังกล่าวโดยพิจารณาการท่องเที่ยวในฐานะของการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับชุมชนท้องถิ่นในรูปแบบต่างๆ เช่น หนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ กองทุนชุมชน การพัฒนาอาชีพและฝีมือแรงงาน หัตถกรรมพื้นบ้าน เกษตรปลอดภัยจากสารพิษ รวมทั้งการพลิกฟื้นกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนในด้านการเชื่อมต่อภูมิปัญญาท้องถิ่นและการจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม ด้วยเหตุนี้การท่องเที่ยวโดยชุมชนจึงถือได้ว่าเป็นส่วนหนึ่งของทางเลือกใหม่ในการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับชุมชนท้องถิ่นอย่างหลากหลาย

7. การท่องเที่ยวโดยชุมชนในฐานะของการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สภาพความเป็นจริงของการจัดการธุรกิจการท่องเที่ยวก็คือการที่ภาคเอกชนบางแห่งบางจังหวัดได้มีบทบาทเข้ามาผูกขาดธุรกิจท่องเที่ยว ซึ่งเน้นการสร้างรายได้และความเจริญเติบโตของธุรกิจท่องเที่ยวแต่เพียงอย่างเดียว และบางครั้งด้วยความไม่เข้าใจในเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น รวมถึงแหล่งวัฒนธรรม ประเพณี ขนบธรรมเนียมและประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศในพื้นที่ การจัดการธุรกิจการท่องเที่ยวดังกล่าวได้สร้างผลกระทบต่อการทำลายวัฒนธรรมท้องถิ่นรวมทั้งก่อให้เกิดความเสื่อมโทรมของสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ อันเนื่องจากชุมชนท้องถิ่นขาดอำนาจในการจัดการท่องเที่ยวของตน ดังนั้นจึงมีความจำเป็นที่การท่องเที่ยวโดยชุมชนจะเข้ามากำหนดบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เช่น องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ให้เข้ามามีส่วนสำคัญร่วมกับภาคประชาชน ในการจัดการและหารูปแบบของการท่องเที่ยวในบริบทของชุมชนท้องถิ่น อันจะมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางเศรษฐกิจ สังคม การเมืองในระดับล่าง รวมทั้งระบบการจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมธรรมชาติให้กับชุมชนท้องถิ่นอย่างมากขึ้น

กระบวนการการบริหารจัดการเครือข่ายการเรียนรู้และประสานงานวิจัยท่องเที่ยวโดยชุมชน

กระบวนการบริหารจัดการงานวิจัยการท่องเที่ยวโดยชุมชนได้แบ่งเป็น 3 ช่วงที่สำคัญอันประกอบด้วยกระบวนการประสานงานต้นทาง กลางทางและปลายทาง โดยมุ่งหวังว่างานวิจัยจะถูกนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์มากที่สุด กล่าวคือกระบวนการประสานงานวิจัยต้นทาง เป็นกระบวนการเริ่มต้นของการทำให้เกิดโครงการวิจัยจากชุมชน ซึ่งมีที่มาหลากหลายเส้นทางเช่น การประกาศโจทย์วิจัย การแนะนำชักชวนชาวบ้านร่วมกันทำ การมีผู้สนใจอยากเรียนรู้ร่วมกันทำ รวมทั้งการการส่งต่อจากศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นทั่วประเทศ

ส่วนกระบวนการประสานงานวิจัยกลางทาง ช่วงนี้เป็นกระบวนการที่มีความสำคัญโดยเฉพาะบทบาทของพี่เลี้ยงที่เข้ามาร่วมและช่วยกันดำเนินงานตามแผนงานวิจัยไม่ว่าจะเป็นการจัดเวทีหนุนเสริมแนวคิด เครื่องมือวิจัย และกระบวนการวิจัยเพื่อให้งานวิจัยได้ดำเนินงานตามวัตถุประสงค์และตามเจตนารมณ์ของชุมชนที่ประสงค์จะให้ “งานวิจัยการท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นเครื่องมือในการทำงานร่วมกันของผู้คนในชุมชน” สำหรับกระบวนการประสานงานวิจัยปลายทาง นั้นมีเป้าหมายเพื่อให้กลุ่มผู้มีส่วนได้เสียกับงานวิจัยได้ใช้ประโยชน์ที่เกิดจากงานวิจัย ซึ่งโดยความเป็นจริงแล้ว “งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นในมิติการท่องเที่ยวโดยชุมชน” นั้นเป็นการใช้ประโยชน์ในตัวของเนื้องานเองอยู่แล้วด้วยเหตุที่เป็น “งานวิจัยเชิงปฏิบัติการ” แต่การมานั้นกระบวนการปลายให้เข้มข้นขึ้นอีกนั้น

เป็นการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับงานวิจัยเพื่อการต่อยอดกับองค์กรและผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้องให้เป็นรูปธรรมมากขึ้น

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วม (Participation) ตามพจนานุกรมอังกฤษฉบับอ็อกฟอร์ด ได้ให้คำนิยามไว้ว่า “เป็นการมีส่วนร่วม (ร่วมกับคนอื่น) ในการกระทำบางอย่างหรือบางเรื่อง” คำว่า การมีส่วนร่วม โดยมากมักจะใช้ในความหมายตรงข้ามกับคำว่า “การเมินเฉย (Apathy)” ฉะนั้น คำว่าการมีส่วนร่วมตามความหมายข้างต้น จึงหมายถึง การที่บุคคลกระทำการในเรื่องใดเรื่องหนึ่งหรือในประเด็นที่บุคคลนั้นสนใจ ไม่ว่าเขาจะได้ปฏิบัติการเพื่อแสดงถึงความสนใจอย่างจริงจังหรือไม่ก็ตาม และไม่จำเป็นที่บุคคลนั้นจะต้องเข้าไปเกี่ยวข้องกับกิจกรรมนั้นโดยตรงก็ได้ แต่การมีทัศนคติ ความคิดเห็น ความสนใจ ห่วงใย ก็เพียงพอแล้วที่จะเรียกว่าเป็นการมีส่วนร่วมได้ และยังได้ให้คำจำกัดความของการมีส่วนร่วมของประชาชนว่า “การมีส่วนร่วมของประชาชน” หมายถึง การที่กลุ่มประชาชน หรือ ขบวนการที่สมาชิกของชุมชนที่กระทำการออกมาในลักษณะของการทำงานร่วมกัน ที่จะแสดงให้เห็นถึงความต้องการร่วม ความสนใจร่วม มีความต้องการที่จะบรรลุถึงเป้าหมายร่วมทางเศรษฐกิจ และสังคมหรือการเมือง หรือการดำเนินการร่วมกันเพื่อให้เกิดอิทธิพลต่อรองอำนาจ มติชน ไม่ว่าจะ เป็นทางตรงหรือทางอ้อม หรือการดำเนินการเพื่อให้เกิดอิทธิพลต่อรองอำนาจทางการเมือง เศรษฐกิจ การปรับปรุงสถานภาพทางสังคมในกลุ่มชุมชน

การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นยุทธศาสตร์หนึ่งของการพัฒนาชนบท หลักการสำคัญ หรือหัวใจของการมีส่วนร่วมของประชาชนคือ จะต้องให้ประชาชนได้มีโอกาสเข้าร่วมในทุก ขั้นตอนของกระบวนการร่วมตัดสินใจ ร่วมปฏิบัติ ร่วมรับผิดชอบในผลการพัฒนาที่จะเกิดขึ้น กล่าวคือ การมีส่วนร่วมเป็นกระบวนการอย่างหนึ่งในการพัฒนา ปัจจุบันวิถีชีวิตของประชาชน ถูกกระทบจากสิ่งต่างๆ เพิ่มมากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นสภาพเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมที่เสื่อมโทรมลง ทำให้เกิดสภาพการต่างคนต่างอยู่ มุ่งหวังที่จะแก้ไขปัญหของตนให้อยู่รอดไปในแต่ละวัน ไม่มีความสนใจในต่อสังคมรอบข้าง ทำให้มีปัญหามากมายตามมาหลายด้าน ที่นับว่าจะเพิ่มมากยิ่งขึ้น จึง จำเป็นที่จะต้องให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมซึ่งกันและกันเพื่อที่จะช่วยแก้ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้น อย่างตรงกับความต้องการของคนส่วนใหญ่เพื่อที่จะได้ให้แนวทางในการพิจารณาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนผู้ทำการศึกษาจึงขอเสนอแนวคิดของนักวิชาการหลายท่านที่ได้ศึกษาและรวบรวมไว้ ดังนี้

ไพรัตน์ เตชะรินทร์ (2527, หน้า 6-7) ได้ให้ความหมายและหลักการสำคัญเกี่ยวกับนโยบาย การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนา หมายถึง กระบวนการที่รัฐบาลส่งเสริมการชักนำและการ

สร้างโอกาสให้กับประชาชนในชุมชน ทั้งส่วนบุคคล กลุ่มชุมชน สมาคม มูลนิธิและองค์กร อาสาสมัครให้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการเรื่องใดเรื่องหนึ่งหรือหลายเรื่องรวมกัน

การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึงกระบวนการที่ประชาชนมีความสมัครใจเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดการเปลี่ยนแปลงเพื่อตัวประชาชนเอง โดยให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจเพื่อตนเองและมีการดำเนินการเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ปรารถนา ทั้งนี้ต้องมีใช่เป็นการกำหนดกรอบความคิดจากบุคคลภายนอก

ปรัชญา เวสารัชช์ (2538, หน้า 8) กล่าวว่าการมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึงกระบวนการซึ่งประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมเกี่ยวข้องในขั้นตอนต่างๆของกิจกรรมของส่วนรวมซึ่งมีวัตถุประสงค์ในการพัฒนาชนบท โดยในการเข้ามาเกี่ยวข้องนี้ ผู้เข้าร่วมได้ใช้ความพยายามและเสียสละทรัพยากรบางอย่าง เช่น ความคิด วัตถุ แรงกาย และเวลา

อภินิรพีพัฒน์ (2527, หน้า 107-111) ได้กำหนดขั้นตอนของการมีส่วนร่วมของประชาชน ดังนี้

1. การค้นปัญหา สาเหตุของปัญหา ตลอดจนแนวทางแก้ไข
2. การตัดสินใจเลือกแนวทางและวางแผนพัฒนาการแก้ไขปัญหา
3. การปฏิบัติงานในกิจกรรมการพัฒนาตามแผน
4. การประเมินผลกิจกรรมพัฒนา

ดังนั้นการมีส่วนร่วม (participation) คือ เป็นผลมาจากการเห็นพ้องกันในเรื่องของความ ต้องการและทิศทางของการเปลี่ยนแปลง จะต้องมีการเกิดความคิดริเริ่มโครงการเพื่อการปฏิบัติ เหตุผลแรกของการที่มีคนมารวมกันได้ควรจะต้องมีการตระหนักว่าการกระทำทั้งหมด ที่ทำโดยกลุ่ม ผู้นำชุมชน หรือกระทำผ่านองค์กร (organization) ดังนั้นผู้นำชุมชน องค์กรจะต้องเป็นเสมือนตัวนำให้บรรลุถึงความเปลี่ยนแปลงได้ (ยุพาพร รูปงาม, 2545, หน้า 5) การมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนเป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้ชุมชนเกิดการการพัฒนา ซึ่งมีปัจจัยหลายอย่างที่ทำให้ชุมชนเกิดการ พัฒนา เช่น การมีส่วนร่วม หลักการพัฒนาชุมชน กระบวนการพัฒนาชุมชน เป็นต้น สิ่งเหล่านี้จึง เป็นเรื่องที่สำคัญที่ต้องใช้ในงานพัฒนาชุมชน และคนก็มีส่วนสำคัญที่สุด เพราะ คนเป็นศูนย์กลางหลักในการพัฒนาที่จะทำให้ชุมชนมีการพัฒนาไปในทางที่ดี การมีส่วนร่วมเป็นหัวใจของการพัฒนาชนบท ไม่มีประเทศไหนที่พัฒนาโดยปราศจากการร่วมมือของประชาชน (จิรรัตน์ สมสืบ, 2539, หน้า 20)

สรุปแนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชน คือการเข้ามามีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนโดยสมัครใจเข้าร่วม ทั้งร่างกาย เวลา ความคิด ทุนทรัพย์ ร่วมปฏิบัติ และร่วมรับผลกระทบ ผลประโยชน์ของ

การมีส่วนร่วม ในการกำหนดทิศทางและความต้องการของชุมชน โดยไม่มีใครมากำหนดกรอบที่มาจากบุคคลภายนอก

ความหมายของการมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วม (participation) เป็นผลมาจากการเห็นพ้องกันในเรื่องของความต้องการและทิศทางของการเปลี่ยนแปลงและความเห็นพ้องต้องกัน จะต้องมีการจัดตั้ง ความคิดริเริ่มโครงการ เพื่อการปฏิบัติ เหตุผลเบื้องต้นแรก ของการที่มีคนมารวมกันได้ควร จะต้องมีการตระหนักว่าปฏิบัติการทั้งหมดหรือการกระทำทั้งหมด ที่ทำโดยกลุ่มหรือในนามกลุ่มนั้น กระทำผ่านองค์การ (organization) ดังนั้นองค์การจะต้องเป็นเสมือนตัวนำให้บรรลุถึงความเปลี่ยนแปลงได้ (ยุพาพร รูปงาม, 2545, หน้า 5)

สำหรับแนวคิดการมีส่วนร่วม (Participation) นั้นมีมานานแล้ว ถือเป็นหลักการพัฒนาแนวทางที่ให้ความสำคัญกับปัจเจกมนุษย์ ได้มีนักวิชาการและผู้รู้หลายท่านให้ความหมายไว้ดังนี้

United Nations (อ้างใน สุพรชัย มั่งมีสิทธิ์, 2535) ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนว่า เป็นการเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ อย่างกระตือรือร้น ทำให้มีพลัง เริ่มตั้งแต่กระบวนการตัดสินใจ เพื่อกำหนดเป้าหมายทางสังคมในการจัดการทรัพยากร เพื่อให้บรรลุเป้าหมาย และปฏิบัติตามแผนงานโครงการต่างๆ

ยูวัฒน์ วุฒิเมธี (2524) ให้ความหมายไว้ว่า เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนมาร่วมคิดริเริ่ม ร่วมพิจารณาในการตัดสินใจ ร่วมปฏิบัติและร่วมรับผิดชอบในเรื่องต่างๆ อันมีผลกระทบถึงตัวประชาชนเอง ซึ่งในการให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาชนบทนั้น ผู้นำการเปลี่ยนแปลงต้องยอมรับปรัชญาที่ว่า มนุษย์ทุกคนปรารถนาที่จะอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุข ได้รับการปฏิบัติอย่างเป็นธรรม และต้องยอมรับโดยบริสุทธิ์ใจว่า มนุษย์นั้นสามารถพัฒนาได้ถ้ามีโอกาส และได้รับการชี้แนะอย่างถูกต้อง

อมร นนทสุต (2528) ได้ให้ความหมายการมีส่วนร่วมไว้ว่า หมายถึง งานหรือกิจกรรมใดๆ ที่ประชาชนมีความเป็นเจ้าของและบริหารจัดการด้วยตนเอง โดยมีองค์ประกอบ 3 ประการ คือ องค์การชุมชน กำลังคน และกองทุนต่างๆ

ทวีทอง หงส์วิวัฒน์ (2527) ได้สรุปความหมายของการมีส่วนร่วมว่า เป็นกิจกรรมที่ประชาชนพัฒนาขีดความสามารถของตนในการจัดการ ควบคุมการใช้และกระจายทรัพยากร ตลอดจนปัจจัยการผลิตที่มีในสังคม เพื่อประโยชน์ต่อการดำรงชีพตามความจำเป็นอย่างสมศักดิ์ศรี ในฐานะสมาชิกของสังคม โดยประชาชนได้พัฒนาการรับรู้และภูมิปัญญาของตนเองด้วย ดังนั้นการมีส่วนร่วมจึงเป็นทั้งวิธีการและเป้าหมายที่จะทำให้บรรลุวัตถุประสงค์ได้

นิรันดร์ จงวุฒิเวศน์ (2527) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมว่า หมายถึง ความเกี่ยวข้องทางด้านจิตใจ และอารมณ์ของบุคคลในสถานการณ์กลุ่ม ซึ่งเป็นเหตุเร้าใจให้กระทำการ เพื่อบรรลุจุดมุ่งหมายของกลุ่ม ทำให้เกิดความรับผิดชอบในกลุ่ม

ไพรัตน์ เตชะรินทร์ (2527) กล่าวถึงการมีส่วนร่วมว่า เป็นกระบวนการที่รัฐส่งเสริมชักนำและสนับสนุน ตลอดจนสร้างโอกาสในชุมชน บุคคล กลุ่มคน ชมรม สมาคม มูลนิธิและองค์การ รวมถึงรูปแบบของอาสาสมัครต่างๆ เพื่อเข้ามาร่วมในการดำเนินงานเรื่องใดเรื่องหนึ่ง

Erwin (อ้างถึงใน ยุพาพร รูปงาม, 2545, หน้า 6) ได้ให้ความหมายเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมไว้ว่า คือ กระบวนการให้บุคคลเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินงานพัฒนา ร่วมคิด ตัดสินใจ แก้ไขปัญหาด้วยตนเอง เน้นการมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องอย่างแท้จริงของบุคคล แก้ไขปัญหาร่วมกับการใช้วิทยาการที่เหมาะสมและสนับสนุน ติดตามการปฏิบัติงานขององค์การและบุคคลที่เกี่ยวข้อง

ดังนั้นการมีส่วนร่วมเป็นการเข้าร่วมอย่างแท้จริงของกลุ่มบุคคลในขั้นตอนต่างๆ ของการดำเนินกิจกรรมอย่างหนึ่ง การมีส่วนร่วมในการสนับสนุนที่เป็นไปในรูปของผู้เข้าร่วมมีส่วนร่วมกระทำให้เกิดผลของกิจกรรมที่เข้าร่วมมิใช่เป็นผู้ร่วมคิดตัดสินใจหรือผู้ได้รับประโยชน์เท่านั้น

การมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมพัฒนาไม่ใช่กระทำถึงประชาชนเข้ามาทำกิจกรรมตามที่ได้จัดทำขึ้น และหมู่บ้านหรือชุมชนมีกิจกรรมและวิธีดำเนินงานของตนเองอยู่แล้ว ประชาชนมีศักยภาพที่จะพัฒนาชุมชนของตนเองได้ การที่ประชาชนหรือชุมชนสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมในการตัดสินใจสำหรับการกำหนดนโยบายการพัฒนาที่เป็นกระบวนการขั้นต้นของการวางแผนการพัฒนาชุมชนในส่วนที่เป็นที่อยู่อาศัยในการดำรงชีวิตของตนเอง

นอกจากนี้ การกำหนดวัตถุประสงค์และวางแผนร่วมกันก็เป็นการมีส่วนร่วมในการพัฒนาตามแผนงานโครงการดังกล่าว และมีส่วนร่วมในการรับประโยชน์จากการบริการ รวมทั้งมีส่วนร่วมในการควบคุมประเมินโครงการของชุมชน ซึ่งอาจเป็นไปได้โดยการมีส่วนร่วมแบบตัวแทนหรือเป็นไปได้โดยการได้เข้ามามีส่วนร่วมด้วยตนเอง

แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม

ทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมมี 5 ทฤษฎี ซึ่ง อคินรพีพัฒน์ (อ้างถึงใน ยุพาพร รูปงาม, 2545, หน้า 7-9) ได้สรุปไว้ดังนี้

1. ทฤษฎีการเกลี้ยกล่อมมวลชน (Mass Persuasion)

Maslow (อ้างถึงใน อคินรพีพัฒน์, 2527, หน้า 7-8) กล่าวว่า การเกลี้ยกล่อม หมายถึง การใช้คำพูดหรือการเขียน เพื่อบังคับให้เกิดความเชื่อถือและการกระทำ ซึ่งการเกลี้ยกล่อมมีประโยชน์ในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในการปฏิบัติงานและถ้าจะให้ เกิดผลดีผู้เกลี้ยกล่อม

จะต้องมีศิลปะในการสร้างความสนใจในเรื่องที่จะเกลี้ยกล่อม โดยเฉพาะในเรื่องความต้องการของคนตามหลักทฤษฎีของ Maslow ที่เรียกว่าลำดับขั้นความต้องการ (hierarchy of needs) คือ ความต้องการของคนจะเป็นไปตามลำดับจาก น้อยไปมาก มีทั้งหมด 5 ระดับ ดังนี้

1.1 ความต้องการทางด้านสรีระวิทยา (physiological needs) เป็นความต้องการขั้นพื้นฐานของมนุษย์ (survival need) ได้แก่ ความต้องการทางด้านอาหาร ยา เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย ยารักษาโรค และความต้องการทางเพศ

1.2 ความต้องการความมั่นคงปลอดภัยของชีวิต (safety and security needs) ได้แก่ ความต้องการที่อยู่อาศัยอย่างมีความปลอดภัยจากการถูกทำร้ายร่างกาย หรือถูกขโมยทรัพย์สิน หรือความมั่นคงในการทำงานและการมีชีวิตอยู่อย่างมั่นคงในสังคม

1.3 ความต้องการทางด้านสังคม (social needs) ได้แก่ ความต้องการความรัก ความต้องการที่จะให้สังคมยอมรับว่าตนเป็นส่วนหนึ่งของสังคม

1.4 ความต้องการที่จะมีเกียรติยศชื่อเสียง (self-esteem needs) ได้แก่ ความภาคภูมิใจ ความต้องการดีเด่นในเรื่องหนึ่งที่จะให้ได้รับการยกย่องจากบุคคลอื่น ความต้องการด้านนี้เป็นความต้องการระดับสูงที่เกี่ยวกับความมั่นใจในตัวเองในเรื่องความสามารถ และความสำคัญของบุคคล

1.5 ความต้องการความสำเร็จแห่งตน (self-actualization needs) เป็นความต้องการในระดับสูงสุด ที่อยากจะทำให้เกิดความสำเร็จในทุกสิ่งทุกอย่างตามความนึกคิด ของตนเอง เพื่อจะพัฒนาตนเองให้ดีที่สุดเท่าที่จะทำได้ ความต้องการนี้จึงเป็นความต้องการพิเศษของบุคคลที่จะพยายามผลักดันชีวิตของตนเองให้เป็นแนวทางที่ดีที่สุด

2. ทฤษฎีการระดมสร้างขวัญของคนในชาติ (National Morale)

คนเรามีความต้องการทางกายและใจถ้าคนมีขวัญดีพอ ผลของการทำงานจะสูงตามไปด้วย แต่ถ้าขวัญไม่ดีผลงานก็ต่ำไปด้วย ทั้งนี้เนื่องจากว่าขวัญเป็นสถานการณ์ทางจิตใจที่แสดงออกในรูปพฤติกรรมต่าง ๆ นั่นเอง การจะสร้างขวัญให้ดีต้องพยายามสร้างทัศนคติที่ดีต่อผู้ร่วมงาน เช่น การไม่เอารัดเอาเปรียบ การให้ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับงาน การเปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็น เป็นต้น และเมื่อใดก็ตามถ้าคนทำงานมีขวัญดีจะเกิดสำนึกในความรับผิดชอบ อันจะเกิดผลดีแก่หน่วยงานทั้งในส่วนที่เป็นขวัญส่วนบุคคล และขวัญของกลุ่ม ดังนั้น จะเป็นไปได้ว่าขวัญของคนเราโดยเฉพาะคนมีขวัญที่ดีย่อมเป็นปัจจัยหนึ่งที่จะนำไปสู่การมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ได้เช่นกัน (ยุพาพร รูปงาม, 2545, หน้า 8)

3. ทฤษฎีสร้างความรู้สึกราชาชาตินิยม (Nationalism)

ปัจจัยประการหนึ่งที่นำสู่การมีส่วนร่วมคือ การสร้างความรู้สึกราชาชาตินิยมให้ เกิดขึ้น หมายถึง ความรู้สึกเป็นตัวของตัวเองที่จะอุทิศหรือ เน้นค่านิยมเรื่องผลประโยชน์ ส่วนรวมของชาติ มีความพอใจในชาติของตัวเอง พอใจเกียรติภูมิ จงรักภักดี ผูกพันต่อท้องถิ่น (ยุพาพร รูปงาม, 2545, หน้า 8)

4. ทฤษฎีการสร้างผู้นำ (Leadership)

การสร้างผู้นำจะช่วยจูงใจให้ประชาชนทำงานด้วยความเต็มใจเพื่อบรรลุ เป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ร่วมกัน ทั้งนี้เพราะผู้นำเป็นปัจจัยสำคัญของการร่วมกลุ่มคน จูงใจไปยังเป้าประสงค์ โดยทั่วไปแล้วผู้นำอาจจะมีทั้งผู้นำที่ดีเรียกว่า ผู้นำปฏิฐาน (positive leader) ผู้นำพลวัต คือ เคลื่อนไหวทำงานอยู่เสมอ (dynamic leader) และผู้นำไม่มีกิจ ไม่มีผลงานสร้างสรรค์ ที่เรียกว่า ผู้นำนิเสธ (negative leader) ผลของการให้ทฤษฎีการสร้างผู้นำ จึงทำให้เกิดการระดมความร่วมมือ ปฏิบัติงานอย่างมีขวัญกำลังใจ งานมีคุณภาพ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และร่วมรับผิดชอบ ดังนั้น การสร้างผู้นำที่ดี ย่อมจะนำไปสู่การมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ด้วยดีนั่นเอง (ยุพาพร รูปงาม, 2545, หน้า 8)

5. ทฤษฎีการใช้วิธีและระบบทางการบริหาร (Administration and Method)

การใช้ระบบบริหารในการระดมความร่วมมือเป็นวิธีหนึ่งที่ยั่งยืนเพราะใช้กฎหมาย ระเบียบแบบแผน เป็นเครื่องมือในการดำเนินการ แต่อย่างไรก็ตามผลของ ความร่วมมือยังไม่มีระบบใดดีที่สุดในเรื่องการใช้ระบบบริหาร เพราะธรรมชาติของคน ถ้าทำงานตามความสมัครใจอย่างตั้งใจไม่มีใครบังคับก็จะทำงานด้วยความรัก แต่ถ้าไม่ควบคุมเลยก็ไม่เป็นไปตามนโยบายและความจำเป็นของรัฐ เพราะการใช้ระบบบริหาร เป็นการให้ปฏิบัติตามนโยบายเพื่อให้บรรลุเป้าหมายเพิ่มความคาดหวังผลประโยชน์ (ยุพาพร รูปงาม, 2545, หน้า 8-9)

แนวโน้มของระบอบประชาธิปไตยซึ่งกำลังดำเนินไปในทุกวันนี้ การเพิ่มขึ้นของการให้มีส่วนร่วมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการตัดสินใจของรัฐบาลกลายเป็นนิยามของประชาธิปไตย ทำให้การมีส่วนร่วมของประชาชนจำเป็นที่จะต้องดำเนินการตามกฎหมาย หรือเป็นสิ่งที่ต้องกระทำก่อนการตัดสินใจของรัฐบาล รวมทั้ง ยังถือเป็นเงื่อนไขที่จะต้องจัดให้มีก่อนการพิจารณาให้ทุนในโครงการพัฒนาเศรษฐกิจระหว่างประเทศของธนาคารโลกและธนาคารอื่นในภูมิภาค นอกจากภาครัฐแล้ว บริษัทเอกชนจำนวนมากได้ดำเนินโครงการการมีส่วนร่วมของประชาชนโดยถือเป็นส่วนหนึ่งของการตัดสินใจเกี่ยวกับการหาที่ตั้งโครงการ การจัดการด้านสิ่งแวดล้อม หรือการเยียวยาแก้ไขแก่ผู้ได้รับผลกระทบ เพื่อให้โครงการที่จะจัดทำขึ้นได้รับการยอมรับและสนับสนุนจากประชาชนอย่างแท้จริง

แนวคิดเรื่องการมีส่วนร่วม

สำนักงานคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและทบวงมหาวิทยาลัย (2546, หน้า 114) ได้ระบุว่า การมีส่วนร่วม คือ การที่ประชาชนหรือชุมชนสามารถเข้าไปมีส่วนในการตัดสินใจในการกำหนดนโยบายพัฒนาท้องถิ่น และมีส่วนร่วมในการรับประโยชน์จากบริการ รวมทั้งมีส่วนในการควบคุมประเมินผลโครงการต่างๆ ของท้องถิ่น นอกจากนี้ยังได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมว่ามี 2 ลักษณะ คือ

1.การมีส่วนร่วมในลักษณะที่เป็นกระบวนการของการพัฒนา โดยให้ประชาชน มีส่วนร่วมในการพัฒนาตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงสิ้นสุดโครงการ ได้แก่ การร่วมกันค้นหาปัญหา การวางแผน การตัดสินใจ การระดมทรัพยากรและเทคโนโลยีท้องถิ่น การบริหารจัดการ การติดตามประเมินผล รวมทั้งรับผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากโครงการ

2.การมีส่วนร่วมทางการเมือง แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ การส่งเสริมสิทธิและพลังอำนาจของพลเมืองโดยประชาชน หรือ ชุมชนพัฒนาขีดความสามารถของตนในการจัดการเพื่อรักษาผลประโยชน์ของกลุ่ม ควบคุมการใช้และการกระจายทรัพยากรของชุมชนอันจะก่อให้เกิดกระบวนการ และ โครงสร้างที่ประชาชนในชนบทสามารถแสดงออกซึ่งความสามารถของตนและได้รับ ผลประโยชน์จากการพัฒนา

การเปลี่ยนแปลงกลไกการพัฒนาโดยรัฐมาเป็นการพัฒนาที่ประชาชนมีบทบาทหลักโดยการกระจายอำนาจในการวางแผนจากส่วนกลางมาเป็นส่วนภูมิภาค เป็นการคืนอำนาจในการพัฒนาให้แก่ประชาชนให้มีส่วนร่วมในการกำหนดอนาคตของตนเอง

นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์ (2527, หน้า 183) ได้สรุปความหมายของการมีส่วนร่วมว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง การเกี่ยวข้องทางด้านจิตใจและอารมณ์ของบุคคลหนึ่งในสถานการณ์กลุ่ม ซึ่งผลของการเกี่ยวข้องดังกล่าวเป็นเหตุเร้าใจให้กระทำการให้บรรลุจุดมุ่งหมายของกลุ่มนั้น กับทั้งทำให้เกิดความมีส่วนร่วมรับผิดชอบกับกลุ่มดังกล่าวด้วย

นรินทร์ชัย พัฒนพงศา (2546, หน้า 4) ได้สรุปความหมายของการมีส่วนร่วมว่า การมีส่วนร่วม คือ การที่ฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดที่ไม่เคยได้เข้าร่วมในกิจกรรมต่างๆ หรือเข้าร่วมการตัดสินใจหรือเคยมาเข้าร่วมด้วยเล็กน้อยได้เข้าร่วมด้วยมากขึ้น เป็นไปอย่างมีอิสรภาพ เสมอภาค มิใช่มีส่วนร่วมอย่างผิวเผินแต่เข้าร่วมด้วยอย่างแท้จริงยิ่งขึ้นและ การเข้าร่วมนั้นต้องเริ่มตั้งแต่ขั้นแรกจนถึงขั้นสุดท้ายของโครงการ

จิต นิลพานิช และกุลธนา ธนาพงศธร (2532, หน้า 350) ได้ระบุว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชนบท หมายถึง การที่ประชาชนทั้งในเมืองและชนบทได้เข้ามามีส่วนร่วม

หรือเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินงานพัฒนาชนบทขั้นตอนใดขั้นตอนหนึ่งหรือทุกขั้นตอนแล้วแต่เหตุการณ์จะเอื้ออำนวย

วันรักษ์ มิ่งมณีนาคิน (2531, หน้า 10) ได้สรุปว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง การเข้าร่วมอย่างแข็งขันและอย่างเต็มที่ของกลุ่มบุคคลผู้มีส่วนได้เสียในทุกขั้นตอนของโครงการหรืองานพัฒนาชนบท โดยเฉพาะอย่างยิ่งการมีส่วนร่วมในอำนาจ การตัดสินใจและหน้าที่ความรับผิดชอบ การมีส่วนร่วมเข้าร่วมจะเป็นเครื่องประกันว่าสิ่งที่ผู้มีส่วนได้เสียต้องการที่สุดนั้น จักได้รับการตอบสนองและทำให้มีความเป็นไปได้มากขึ้นว่าสิ่งที่ทำไปนั้นจะตรงกับความต้องการที่แท้จริงและมั่นใจมากขึ้นว่าผู้เข้าร่วมทุกคนจะได้รับประโยชน์เสมอหน้ากัน

แนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชน (People's Participation) ได้เข้ามามีบทบาทสำคัญในการพัฒนาชนบท ทั้งนี้ ตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 ที่มุ่งเน้นคนเป็นสำคัญมากกว่าการเติบโตทางเศรษฐกิจ ได้พยายามเปลี่ยนแปลงแนวทางการพัฒนาจากระดับบนลงล่าง (Top - down) มาเป็นจากระดับล่างขึ้นบน (Bottom - up) แนวทางดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดของโอคเลย์ (Oakley, 1984, p.17) ได้กล่าวว่า แนวทางจากระดับล่างขึ้นบนนี้เกี่ยวข้องอย่างยิ่งกับแนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชน เป็นสิ่งที่ขาดหาย (Missing ingredient) ในกระบวนการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนนั้น มีนักวิชาการได้อธิบายและให้ความหมาย ปัจจัย ขั้นตอนการมีส่วนร่วมของชุมชน รูปแบบของชุมชนต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาไว้มากมาย

ขั้นตอนและระดับของการมีส่วนร่วม

ระดับของการมีส่วนร่วม มีนักวิชาการหลายสาขา ได้พยายามศึกษาจำแนกลักษณะพฤติกรรมการมีส่วนร่วมไว้หลายแบบ โดยใช้เกณฑ์ในการจำแนกแตกต่างกัน (ธีระพงษ์ แก้วหาวัน, 2543, หน้า 149 - 163) ได้แก่

1. การจำแนกขั้นตอนการมีส่วนร่วม

การจำแนกการมีส่วนร่วมตามขั้นตอนการมีส่วนร่วม สามารถจำแนกขั้นตอนหรือประเภทของการมีส่วนร่วมแบ่งออกเป็น 4 ขั้น ดังนี้

ขั้นที่ 1 การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ในกระบวนการของการตัดสินใจนั้น ประการแรกที่สุดที่จะต้องกระทำก็คือ การกำหนดความต้องการและการจัดลำดับความสำคัญ ต่อจากนั้นก็เลือกนโยบายและประชาชนที่เกี่ยวข้อง การตัดสินใจนี้เป็นกระบวนการต่อเนื่องที่ต้องดำเนินการไปเรื่อยๆ ตั้งแต่การตัดสินใจในช่วงเริ่มต้น การตัดสินใจในช่วงดำเนินการวางแผน และการตัดสินใจในช่วงการปฏิบัติตามแผนที่วางไว้

ขั้นที่ 2 การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน จะได้มาจากคำถามที่ว่าใครจะทำประโยชน์ให้แก่โครงการได้บ้างและจะทำประโยชน์ได้โดยวิธีใด เช่น การช่วยเหลือด้านทรัพยากร การบริหารงานและประสานงาน การให้ความช่วยเหลือด้านแรงงานหรือข้อมูล เป็นต้น

ขั้นที่ 3 การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ ในส่วนที่เกี่ยวกับผลประโยชน์นั้น จากความสำคัญของผลประโยชน์ในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพแล้ว ยังจะต้องพิจารณาถึงการกระจายผลประโยชน์ภายในกลุ่มด้วย รวมทั้งผลที่เป็นประโยชน์ในทางบวกและผลที่เกิดขึ้นในทางลบที่เป็นผลเสียของโครงการ ซึ่งอาจจะเป็นประโยชน์และเป็นโทษต่อบุคคลและสังคม

ขั้นที่ 4 การมีส่วนร่วมในการประเมินผล การมีส่วนร่วมในการประเมินผลนั้นสิ่งสำคัญที่จะต้องสังเกตก็คือ ความเห็น (Views) ความชอบ (Preferences) และความคาดหวัง (Expectations) ซึ่งจะมีอิทธิพลสามารถแปรเปลี่ยนพฤติกรรมของบุคคลในกลุ่มต่างๆ ได้

นอกจากการจำแนกขั้นตอนของการมีส่วนร่วมตามแนวดังกล่าวการมีส่วนร่วมที่แท้จริงนั้นน่าจะมี 4 ขั้นตอน คือ

ขั้นที่ 1 การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาขั้นตอนนี้เป็นส่วนแรกที่สำคัญที่สุด เพราะถ้าชาวบ้านยังไม่สามารถเข้าใจปัญหาและค้นหาสาเหตุของปัญหาด้วยตนเองได้ กิจกรรมต่างๆ ที่ตามมาก็ไร้ประโยชน์ เพราะจะขาดความเข้าใจและมองไม่เห็นความสำคัญของกิจกรรมนั้น แต่อาจมองปัญหาไม่ได้เด่นชัด เจ้าหน้าที่หรือนักพัฒนาจึงเสมือนกระเจงกษัตริย์คอยสะท้อนภาพให้ชุมชนมองเห็นและวิเคราะห์ปัญหาได้

ขั้นที่ 2 การมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินกิจกรรม การวางแผนการดำเนินกิจกรรมเป็นขั้นตอนต่อไปที่ขาดไม่ได้ หากเจ้าหน้าที่หรือนักพัฒนาต้องการแต่ผลงานการพัฒนาให้เสร็จสิ้นโดยฉับไว ก็จะดำเนินการวางแผนงานด้วยตนเอง การมีส่วนร่วมของชุมชนในการวางแผน จะช่วยให้ชุมชนเข้าใจปัญหาพัฒนาประสิทธิภาพของตนเองและสามารถวางแผนได้ด้วยตนเองในที่สุด

ขั้นที่ 3 การมีส่วนร่วมในการลงทุนและการปฏิบัติงาน ชุมชนมีทรัพยากรที่สามารถลงทุนและปฏิบัติงานได้ เพราะจากประสิทธิภาพการทำงานในชนบท อย่างน้อยก็มีแรงงานของตนเองเป็นขั้นต่ำสุดที่จะเข้าร่วมได้ และในหลายๆ แห่งก็สามารถที่จะร่วมลงทุนในกิจกรรมหลายๆ ประเภทได้ การร่วมลงทุนและปฏิบัติงานจะทำให้ชุมชนรู้จักคิดค้นทุนให้กับตนเองในการดำเนินงานและจะระมัดระวังรักษากิจกรรมที่สร้างขึ้นเพราะจะมีความรู้สึกร่วมเป็นเจ้าของซึ่งต่างไปจาก สภาพที่การลงทุนและการปฏิบัติงานทั้งหมดมาจากปัจจัยภายนอกจะมีอะไรเสียหายก็ไม่เดือดร้อนมากนัก และการบำรุงรักษาจะไม่เกิดขึ้นเพราะรู้สึกไม่ใช่ชุมชน นอกจากนั้นการร่วมปฏิบัติงานด้วยตนเอง ทำให้ได้เรียนรู้การดำเนินกิจกรรมอย่างใกล้ชิด และเมื่อเห็นประโยชน์ก็สามารถจะดำเนินกิจกรรมชนิดนั้นด้วยตนเองต่อไปได้

ขั้นที่ 4 การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลงาน ขั้นตอนนี้เป็นขั้นตอนสุดท้ายที่สำคัญเป็นอย่างยิ่งอีกเหมือนกัน เพราะถ้าหากการติดตามและการประเมินผลงานขาดการมีส่วนร่วมของชุมชนแต่เป็นการดำเนินการโดยบุคคลภายนอก ชุมชนก็ไม่สามารถทราบว่าการที่เข้าไปนั้นได้รับผลดี ได้รับประโยชน์อย่างไรหรือไม่ ถึงแม้ว่าจะมีผู้โต้แย้งว่าการประเมินที่เที่ยงธรรมที่สุดน่าจะมาจากบุคคลภายนอกที่ไม่ได้ยุ่งเกี่ยวกับกิจกรรมนั้นๆ แต่ถ้าคิดถึงจุดมุ่งหมายของการพัฒนาที่มุ่งจะพัฒนาคน การคำนึงถึงแต่ความเที่ยงธรรมอาจจะไร้ประโยชน์ การผสมผสานระหว่างคนภายนอกกับชุมชนน่าจะเกิดประโยชน์ตามวัตถุประสงค์มากกว่า เพราะนอกจากจะเป็นการประเมินแล้ว ยังแลกเปลี่ยนความรู้ความเข้าใจในกระบวนการประเมินและเป็นการเผยแพร่กิจกรรมออกไปสู่ชุมชนอื่นๆ

แนวคิดเกี่ยวกับขั้นตอนต่างๆ ของการมีส่วนร่วมในการพัฒนาที่นำเสนอข้างต้นนั้นจะเห็นว่าแนวคิดของ โคเฮน และอัสฮอฟเป็นแนวคิดที่เป็นระบบมากที่สุด ส่วนแนวคิดของ อकिनอฟพัฒน์นั้น เป็นแนวคิดที่ได้จากประสบการณ์ภาคปฏิบัติในประเทศไทย และมีความสอดคล้องกับบริบททางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมของไทย ดังนั้น เมื่อผสมผสานแนวคิดเชิงทฤษฎีของ โคเฮน และอัสฮอฟ เข้ากับแนวคิดภาคปฏิบัติของ อकिनอฟพัฒน์(2547,หน้า 49) แล้วสามารถจำแนกประเภทการมีส่วนร่วมตามขั้นตอนในการพัฒนาเป็น 5 ขั้นตอน คือ

ขั้นที่ 1 การมีส่วนร่วมในขั้นริเริ่มโครงการ เป็นขั้นที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาภายในชุมชน ตลอดจนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจกำหนดความต้องการของชุมชน และมีส่วนในการจัดลำดับความสำคัญของความต้องการนั้นๆ

ขั้นที่ 2 การมีส่วนร่วมในขั้นวางแผนโครงการพัฒนา เป็นขั้นที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย และวัตถุประสงค์ของโครงการ กำหนดวิธีการและแนวทางการดำเนินงาน กำหนดทรัพยากรและแหล่งของทรัพยากรที่จะใช้ในโครงการ เป็นต้น

ขั้นที่ 3 การมีส่วนร่วมในขั้นดำเนินโครงการ เป็นขั้นที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการทำประโยชน์ให้แก่โครงการร่วมช่วยเหลือด้านทุนทรัพย์วัสดุอุปกรณ์และแรงงาน หรือโดยการบริหารงานและประสานงาน ตลอดจนการดำเนินการขอความช่วยเหลือจากภายนอก เป็นต้น

ขั้นที่ 4 การมีส่วนร่วมในขั้นรับผลที่เกิดจากโครงการพัฒนา เป็นขั้นที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ที่พึงได้รับจากโครงการ หรือมีส่วนในการรับผลเสียที่อาจเกิดจากโครงการ

ซึ่งผลประโยชน์หรือผลเสียนี้อาจเป็นด้านกายภาพหรือด้านจิตใจที่มีผลต่อสังคมหรือบุคคลก็ได้

ขั้นที่ 5 การมีส่วนร่วมในขั้นประเมินผลโครงการพัฒนา เป็นขั้นที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการประเมินว่า โครงการพัฒนาที่พวกเขาดำเนินการนั้นบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

หรือไม่การประเมินผลนี้อาจเป็นการประเมินผลย่อย (Formative evaluation) ซึ่งเป็นการประเมินผลความก้าวหน้าของโครงการที่กระทำกันเป็นระยะๆ หรือการประเมินผลรวม (Summative evaluation) ซึ่งเป็นการประเมินผลสรุปรวมยอดของโครงการทั้งหมด

2.ระดับของการมีส่วนร่วม

การแบ่งระดับของการมีส่วนร่วมสามารถแยกได้ตามระดับความเข้มของการมีส่วนร่วมตามแนวคิดสมาคมสาธารณสุขของอเมริกา ได้กล่าวไว้ว่า การมีส่วนร่วมนั้นไม่ได้มีความแปรเปลี่ยนเฉพาะชนิด (Kinds) และปริมาณของกิจกรรมที่กระทำเท่านั้น แต่ยังมีความแปรเปลี่ยนในระดับความเข้ม (Degree) ในการเข้าไปมีส่วนร่วมรับผิดชอบในการริเริ่มและวางแผนกิจกรรม ดังนั้นพิสัยของการมีส่วนร่วม อาจจะมีตั้งแต่ระดับการยอมรับบริการที่จัดไว้ให้แล้วไปจนถึงการรวมกลุ่มเพื่อตัดสินใจและริเริ่มโครงการพัฒนาเอง ซึ่งระดับความเข้มของการมีส่วนร่วม หรือระดับการมีส่วนร่วมตามแนวคิดของสมาคมสาธารณสุขของอเมริกานั้น อาจจำแนกได้ 3 ระดับ คือ

(1) ระดับการตัดสินใจ (Decision making) ในระดับนี้ประชาชนจะเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผน และจัดการกับกิจกรรมการพัฒนาด้วยตัวของเขาเอง (Level of responsibility by themselves)

(2) ระดับการร่วมมือ (Cooperation) ในระดับนี้ประชาชนจะให้ความร่วมมือต่อแผนงานที่ริเริ่ม โดยหน่วยงานภายนอก ซึ่งอาจต้องการความเสียสละจากประชาชน ในด้านเวลา ทรัพยากร และแรงงาน เพื่อช่วยให้โครงการประสบผลสำเร็จ การมีส่วนร่วมในระดับนี้ถือว่าการมีส่วนร่วมในระดับที่ยอมรับได้ (Acceptable level of participation)

(3) ระดับการใช้ประโยชน์ (Utilization) ในระดับนี้ประชาชนจะยอมรับและใช้ประโยชน์จากบริการที่ได้วางโครงการไว้ให้เป็นการมีส่วนร่วมในระดับการยอมรับบริการเท่านั้น ส่วนความคิดของอาร์นสไตน์ (Arnstein) นั้น เห็นว่าการมีส่วนร่วมมีลักษณะเป็นรูปของบันไดการมีส่วนร่วม (Participation ladder) 8 ขั้น

การมีส่วนร่วม (Participation ladder) 8 ขั้น ดังภาพประกอบ 10

ภาพ 1 แสดงบันไดของการมีส่วนร่วม 8 ขั้น ของอาร์นสไตน์
(ธีระพงษ์ แก้วหาญ, 2543, หน้า 154)

ในขั้นต่ำของบันไดคือขั้นถูกจัดกระทำ และขั้นที่สองคือขั้นชี้แจงนั้น เรียกว่า การมีส่วนร่วมเทียมหรือไม่มีส่วนร่วม เป็นขั้นที่ประชาชนเข้าไม่ถึงการมีส่วนร่วมที่แท้จริงในการตัดสินใจ ในกรณีนี้ จะมีกลุ่มบุคคลจำนวนน้อยที่อยู่ในอำนาจเท่านั้นทำหน้าที่ตัดสินใจ โดยไม่มีการพูดถึงเนื้อหา วิธีการของการตัดสินใจหรือตำแหน่งและอำนาจหน้าที่ของผู้มีอำนาจตัดสินใจนั้น ขั้นที่สองนี้สร้างขึ้นมาก็เพื่อที่จะทดแทนการมีส่วนร่วมที่แท้จริง วัตถุประสงค์ที่แท้จริงของสองขั้นนี้ไม่ใช่เป็นการทำให้ประชาชนเข้าถึงการมีส่วนร่วมในการวางแผนหรือควบคุมโครงการ แต่จะช่วยให้ผู้กุมอำนาจอยู่ดำเนินการให้การศึกษา (Educate) หรือการชี้แจงแก่ผู้ที่เข้าร่วม

บันไดขั้นที่ 3 ถึง 5 ก้าวหน้าถึงระดับที่เรียกว่า การมีส่วนร่วมแบบพิธีกรรมหรือการมีส่วนร่วมบางส่วน โดยขั้นที่ 3 ขั้นให้ข้อมูลข่าวสาร และขั้นที่ 4 ขั้นปรึกษาหารือ นั้น ความเห็นหรือข้อคิดของประชาชนได้รับการรับฟังจากผู้กุมอำนาจอยู่มากขึ้น แต่ภายใต้เงื่อนไขเหล่านี้พวกเขาไม่มีอำนาจที่จะรับประกันได้ว่า ความคิดเป็นของพวกเขาจะได้รับการเอาใจใส่จากผู้มีอำนาจเต็ม เมื่อการมีส่วน

ร่วมถูกจำกัดอยู่ที่ระดับเหล่านี้ จึงไม่มีทางที่จะทำการเปลี่ยนแปลงสภาพตามข้อเรียกร้องของผู้มีส่วนร่วมบางส่วนนี้ คือ ขอมให้คนไร้อำนาจ (Have-nots) ให้คำแนะนำได้ แต่ก็ยังคงไว้ซึ่งสิทธิในการตัดสินใจของผู้มีอำนาจต่อไป

บันไดลำดับสูงขึ้นไปเป็นระดับที่เรียกว่า อำนาจเป็นของประชาชนซึ่งเพิ่มระดับของการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจมากขึ้น ประชาชนสามารถเข้าไปสู่ขั้นที่ 6 ขึ้นเป็นหุ้นส่วน ซึ่งจะทำให้สามารถเข้าร่วมในการเจรจาเพื่อผลได้ผลเสีย (Trade-offs) กับผู้มีอำนาจดั้งเดิม ส่วนในขั้นที่ 7 ขึ้นใช้อำนาจผ่านตัวแทน และขั้นที่ 8 ขึ้นควบคุม โดยประชาชน เป็นการใช้อำนาจตัดสินใจของประชาชนโดยผ่านตัวแทนหรือประชาชนเป็นผู้ใช้อำนาจนั่นเอง

แนวคิดการมีส่วนร่วมของอาร์นสไตน์ มองความเข้มของการมีส่วนร่วมในแง่ของการมีอำนาจในการตัดสินใจของประชาชน ซึ่งมีพิสัยของความเข้มตั้งแต่การไม่มีอำนาจในการตัดสินใจเลยไปจนถึงการมีอำนาจในการตัดสินใจอย่างเต็มที่ แนวคิดการมีส่วนร่วมที่แสดงให้เห็นความเข้มของการมีส่วนร่วมที่สำคัญอีกแนวหนึ่ง คือการมีส่วนร่วมที่แบ่งออกเป็น 4 ประเภท ตามลักษณะของการปฏิบัติการ ลักษณะทั้ง 4 ประเภทนี้ไม่ได้เป็นอิสระจากกัน ยังมีความคาบเกี่ยวและต่อเนื่องกัน การจำแนกลักษณะนี้ทั้ง 4 ประเภท ได้แก่

ประเภทที่ 1 การมีส่วนร่วมแบบถูกกระทำ (Passive participation) ทั้งนี้เป็นขั้นเริ่มแรก ซึ่งถือว่าการมีส่วนร่วมนั้นเป็นการยอมรับ (Accepting) หรือการเพิ่ม (Gaining) การเข้าถึงผลประโยชน์ที่เป็นรูปธรรมหรือการช่วยเหลือปัจจัยการดำรงชีวิตเฉพาะหน้าบางประการ สำหรับผู้ที่เข้าไปเกี่ยวข้องกับโครงการพัฒนาซึ่งอาจจะหมายถึงบริการหรือสิ่งอำนวยความสะดวกเฉพาะซึ่งไม่เคยมีมาก่อนหรือหมายถึงการปรับปรุงหรือการแนะนำรูปแบบการผลิตตามแนวทางเศรษฐกิจใหม่

ประเภทที่ 2 การมีส่วนร่วมแบบสะท้อนการถูกกระทำ (Passive reflective participation) การมีส่วนร่วมประเภทนี้เป็นส่วนต่อเนื่องจากประเภทที่หนึ่ง โดยถือว่าการมีส่วนร่วมเป็นกิจกรรมทางการศึกษาบางประการที่สามารถช่วยให้ประชาชนเข้าใจสาเหตุของสภาพการณ์ต่างๆ เช่น การค่อยพัฒนา และเข้าใจปัญหา ซึ่งจะต้องแก้ไขโดยการจัดทำโครงการพัฒนา

ประเภทที่ 3 การมีส่วนร่วมแบบกระตือรือร้น (Active participation) การมีส่วนร่วมในขั้นที่ 3 นี้เป็นกิจกรรมที่เกี่ยวกับองค์กรหรือบุคคลระดับพื้นฐาน (Grass roots) ซึ่งเป็นผู้รับผลประโยชน์จากโครงการ หรือทำการกระตุ้นการมีส่วนร่วมของประชาชนในระดับกว้างๆ จากกลุ่มอื่นๆ ทั่วไปที่มีอยู่ในส่วนต่างๆ ของสังคม นอกเหนือไปจากกลุ่มผลประโยชน์เอง โดยปกติแล้วการมีส่วนร่วมในมิตินี้รวมไปถึงองค์กรในท้องถิ่นที่มีอยู่แล้วและมีขอบข่ายที่ขยายความครอบคลุมไปถึงกลุ่มอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องหรือได้รับผลกระทบด้วย

ประเภทที่ 4 การมีส่วนร่วมแบบสะท้อนความคิดหรือรู้ (Active / reflective participation) ขั้นนี้เสริมต่อจากขั้นการมีส่วนร่วมอย่างกระตือรือร้น เป็นการสะท้อนหรือการประเมินเกี่ยวกับข้อจำกัด และทางเลือกต่างๆ ของโครงการภายใต้บริบทระดับชาติ ภายใต้เงื่อนไขเดิมของโครงการที่มีอยู่ โดยปกติจะรวมถึงการออกแบบการก่อรูปหรือการประเมินเกี่ยวกับยุทธศาสตร์ทางเลือกของโครงการพัฒนา ซึ่งเกี่ยวข้องกับลักษณะความจำเพาะของโครงการ และลักษณะทั่วไปของสังคมที่ต้องการเข้ามามีส่วนร่วมโดยเน้นการเข้าร่วมตั้งแต่การศึกษา ตัดสินใจไปจนถึงการประเมินและควบคุมจะเห็นว่าแนวคิดการมีส่วนร่วมนี้ มองความเข้มของการมีส่วนร่วมว่ามีพิสัยตั้งแต่การมีส่วนร่วมแบบเป็นฝ่ายถูกระทำให้ไปจนถึงการเป็นผู้กระทำโดยตนเอง

แนวคิดเกี่ยวกับระดับความเข้มของการมีส่วนร่วมที่เสนอมานี้ทั้งหมดนี้จะเห็นว่าการมีส่วนร่วมเป็นกระบวนการที่บุคคลกลุ่มหนึ่งหรือสองกลุ่มขึ้นไปมีอิทธิพลต่อกันและกันในการจัดทำแผน การกำหนดนโยบาย และการตัดสินใจ โดยในการวัดความเข้มของการมีส่วนร่วม สามารถวัดได้จากปริมาณของอิทธิพลของกลุ่มบุคคลผู้เข้าไปร่วมกิจกรรมที่มีต่อบุคคลอื่น และแนวคิดที่มองการมีส่วนร่วมในลักษณะปริมาณอิทธิพลที่บุคคลมีต่อการตัดสินใจนั้นเป็นลักษณะการมีส่วนร่วมในมิติเชิงคุณภาพในการวัดการมีส่วนร่วมในมิติเชิงคุณภาพเกี่ยวกับระดับความเข้มของการมีส่วนร่วมหรือปริมาณอิทธิพลที่บุคคลมีต่อบุคคลอื่นนี้ มีการจำแนกหลายแบบ แบบที่จำแนกประเภทละเอียด เช่น แบบของอาร์นสไตน์ วัดได้ครอบคลุมแต่ทำได้ยากในทางปฏิบัติ เนื่องจากการมีส่วนร่วมในแต่ละระดับคาบเกี่ยวกัน เพื่อให้ผลในทางปฏิบัติ ควรกำหนดกรอบระดับความเข้มของการมีส่วนร่วมกว้างๆ เป็น 3 ระดับ (บุญชร แก้วส่อง, 2539, หน้า112)

ระดับที่ 1 ระดับการมีส่วนร่วมเทียม (Pseudo-participation) หรือการมีส่วนร่วมแบบถูกกระทำ (Passive participation) การมีส่วนร่วมในระดับนี้ผู้เข้าร่วมไม่มีอำนาจใดๆ ในการตัดสินใจแต่เป็นฝ่ายกระทำตามการตัดสินใจของบุคคลอื่นเท่านั้น

ระดับที่ 2 ระดับการมีส่วนร่วมบางส่วน (Partial participation) การมีส่วนร่วมในระดับนี้ ผู้เข้าร่วมมีส่วนในการเสนอความคิดเห็น แต่อำนาจในการตัดสินใจอยู่ที่บุคคลอื่น

ระดับที่ 3 ระดับการมีส่วนร่วมที่แท้จริง (Genuine participation) การมีส่วนร่วมในระดับนี้ความคิดเห็นของบุคคลที่เข้าร่วมได้รับการรับฟัง และยอมรับเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าอำนาจการตัดสินใจอยู่ที่ผู้เข้าร่วมนั่นเอง

กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน

ในที่ประชุมเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชน ณ องค์การสหประชาชาติ เมื่อปี ค.ศ. 1975 กลุ่มผู้เชี่ยวชาญที่ให้ข้อเสนอแนะไว้ว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นคำที่ไม่อาจ

กำหนดนิยามความหมายเดียวที่ครอบคลุมได้ เพราะความหมายของการมีส่วนร่วมอาจแตกต่างกันไปในแต่ละประเทศ หรือแม้แต่ในประเทศเดียวกันก็ตาม ดังนั้น การนิยามความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชน ควรมีลักษณะจำกัเฉพาะในระบบเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองหนึ่งๆ เท่านั้น อย่างไรก็ตาม กลุ่มผู้เชี่ยวชาญดังกล่าวได้ขยายความการมีส่วนร่วมของประชาชนว่าครอบคลุมประเด็นดังนี้ (กรมอนามัย, 2550, หน้า 7)

ประเด็นที่ 1 การมีส่วนร่วมของประชาชนครอบคลุมการสร้างโอกาสที่เอื้อให้สมาชิกทุกคนของชุมชนและของสังคมได้ร่วมกิจกรรมซึ่งนำไปสู่ และมีอิทธิพลต่อกระบวนการ พัฒนา และเอื้อให้ได้รับประโยชน์จากการพัฒนาโดยเท่าเทียมกัน

ประเด็นที่ 2 การมีส่วนร่วมสะท้อนการเข้าเกี่ยวข้องโดยสมัครใจ และเป็นประชาธิปไตยในกรณีนี้คือ การเอื้อให้เกิดการพัฒนา การแบ่งสรรผลประโยชน์จากการพัฒนาโดยเท่าเทียมกัน และการตัดสินใจเพื่อกำหนดเป้าหมาย นโยบายและการวางแผนดำเนินการ โครงการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคม

ประเด็นที่ 3 การมีส่วนร่วมเป็นตัวเชื่อมโยงระหว่างประชาชนและทรัพยากรเพื่อพัฒนา กับประโยชน์ที่ได้รับจากการลงทุนดังกล่าว กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ การมีส่วนร่วมของประชาชนในการตัดสินใจ ไม่ว่าระดับท้องถิ่น ภูมิภาค และระดับชาติจะช่วยก่อให้เกิดความเชื่อมโยงระหว่างสิ่งที่ประชาชนลงทุนลงแรงกับประโยชน์ที่ได้รับ

ประเด็นที่ 4 การมีส่วนร่วมของประชาชนอาจแตกต่างกันไปตามสภาพเศรษฐกิจของประเทศ นโยบาย และโครงสร้างการบริหาร รวมทั้งลักษณะเศรษฐกิจสังคมของ ประชากร การมีส่วนร่วมของประชาชนมิได้เป็นเพียงเทคนิควิธีการ แต่เป็นปัจจัยสำคัญในการประกันให้เกิดกระบวนการพัฒนาที่มุ่งเอื้อประโยชน์ต่อประชาชน

นอกจากนี้ ในกระบวนการพัฒนาแบบมีส่วนร่วมจะต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจกำหนดความต้องการของตนเอง การตัดสินใจใช้ทรัพยากร โดย ทวีทอง หงษ์วิวัฒน์ (2527, หน้า 2) มีความเห็นที่สอดคล้องกันว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง สิทธิของประชาชนต่อการตัดสินใจนโยบายที่เกี่ยวกับการจัดสรร (allocation) และการใช้ประโยชน์ (utilization) ของทรัพยากรเพื่อการผลิต ซึ่งเป็นความจำเป็นที่ประชาชนต้องเข้าร่วมในการวางแผนเพื่อการกินดีอยู่ดี และสามารถตอบสนองต่อสิ่งที่เข้าถึง ซึ่งการพัฒนาให้คนจนได้รับประโยชน์เพื่อการผลิต การบริการ และสิ่งอำนวยความสะดวกสาธารณะด้วย และการมีส่วนร่วมคือการที่ประชาชนเข้าไปมีส่วนในการตัดสินใจในระดับต่างๆ ทางการจัดการบริการทางการเมือง เพื่อกำหนดความต้องการของชุมชนของตน การมีส่วนร่วมของประชาชนก่อให้เกิดกระบวนการและโครงสร้างที่ประชาชนสามารถที่จะแสดงออก ซึ่งความต้องการของตน การจัดลำดับความสำคัญ

การเข้าร่วมในการพัฒนา และได้รับประโยชน์จากการพัฒนานั้น โดยเน้นการให้อำนาจในการตัดสินใจแก่ประชาชนในชนบท และเป็นกระบวนการกระทำที่ประชาชนมีความสนใจเข้ามามีส่วนในการกำหนดการเปลี่ยนแปลง เพื่อประชาชนเอง โดยให้ประชาชนได้มีส่วนในการตัดสินใจเพื่อตนเอง ทั้งนี้ โดยมีใช้การกำหนดกรอบความคิดจากบุคคลภายนอก

ตามนิยามข้างต้น จะเห็นได้ว่าการมีส่วนร่วมของประชาชน ในฐานะสมาชิกของสังคม ไม่ว่าจะเป็นบริบทของการพัฒนาสังคม เศรษฐกิจ การเมืองหรือวัฒนธรรม ย่อมเป็นสิ่งที่แสดงออกให้เห็นถึงพัฒนาการรับรู้ และภูมิปัญญาในการกำหนดชีวิตของตนเองในการจัดการควบคุมการใช้ และการกระจายทรัพยากรที่มีอยู่เพื่อประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตทางเศรษฐกิจและสังคม ตามความจำเป็นอย่างสมศักดิ์ศรี นอกจากนี้ การที่ประชาชนหรือชุมชนพัฒนาจิตความสามารถของตนในการจัดการควบคุมการใช้ทรัพยากร ควบคุมการกระจายทรัพยากรที่มีอยู่เพื่อประโยชน์ต่อการดำรงชีพทางเศรษฐกิจและสังคม ทำให้ประชาชนได้พัฒนาการรับรู้และภูมิปัญญา

บทบาทของประชาชนในการพัฒนาสังคม

จากการศึกษาเอกสารจะพบว่าพบว่ามนุษย์จัดเป็นทรัพยากรที่มีค่ามากในสังคม และเป็นองค์ประกอบที่เป็นหน่วยย่อยของสังคม สังคมจะเจริญหรือพัฒนาได้นั้นขึ้นอยู่กับคุณภาพของประชาชนที่เป็นองค์ประกอบในสังคมนั้นๆ การที่สังคมจะพัฒนาได้จำเป็นต้องเริ่มต้นพัฒนาในหน่วยย่อยของสังคม อันได้แก่การพัฒนาคนก่อน

การพัฒนารอบครัว หมู่บ้าน ตำบล อำเภอ จังหวัด และประเทศ การพัฒนาสังคมในหน่วยย่อยไปสู่การพัฒนาสังคมที่เป็นหน่วยใหญ่ๆ มีจุดเริ่มต้นที่เหมือนกันคือการพัฒนาที่ตัวบุคคล บุคคลเหล่านั้นจะกระจัดกระจายอยู่ตามสังคมต่างๆ โดยเฉพาะประชาชนจำนวนมากอยู่ตามชนบท ถ้าประชากรเหล่านั้นได้รับการพัฒนาให้เป็นบุคคลที่มีจิตใจดี มีความเอื้อเฟื้อ มีคุณธรรม รู้จักพึ่งตนเอง มีความร่วมมือร่วมใจกัน มีความคิดริเริ่มดี มีความเชื่อมั่นในภูมิปัญญาของตนและพร้อมที่จะรับความรู้ทางด้านวิชาการ วิชาชีพ และข่าวสาร ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อตนเองและสังคมแล้ว ประชาชนเหล่านี้จะเป็นกลุ่มที่มีคุณภาพและเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศ

การพัฒนา ไม่ว่าจะเป็นชนบทหรือในเมือง การฝึกให้คนมีความสามารถและมีการเรียนรู้ที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงาน นับว่าเป็นปัจจัยพื้นฐานที่สำคัญ ซึ่งการพัฒนาคนที่ดีที่สุดคือ การรวมกลุ่มประชาชนให้เป็นองค์กรเพื่อพัฒนาคนในกลุ่ม เพราะกลุ่มนั้นก่อให้เกิดการเรียนรู้ การคิดและการแก้ปัญหา กลุ่มฝึกบุคลิกภาพของคน ฝึกการทำงานร่วมกัน ช่วยฝึกคนพัฒนาในด้านความคิด ทักษะคติ ความมีเหตุผล อันเป็นรากฐานของประชาธิปไตย

การพัฒนามีจุดมุ่งหมายคือ สร้างความสุขความเจริญแก่ประชาชนช่วยให้สถานการณ์ที่ไม่น่าพอใจไปสู่สถานการณ์ที่น่าพอใจ ดังนั้นประชาชนจึงควรเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการทุกๆ ขั้นตอน เพราะถ้าหากเขาเป็นผู้คิดค้นปัญหา จัดลำดับความสำคัญของปัญหา กำหนดหลักวิธีการและขั้นตอนการแก้ปัญหาและเข้าร่วมการปฏิบัติงานแล้ว จะทำให้ประชาชนได้รับผลประโยชน์จากการพัฒนาอย่างเต็มที่ ดังนั้นบทบาทของประชาชนในการพัฒนาสังคม ก็คือประชาชนต้องมีบทบาทที่ต้องกระทำใน 2 ด้าน คือการพัฒนาตนเอง และการพัฒนาสังคมโดยการมีส่วนร่วม ดังนี้

1. การพัฒนาตนเอง

การพัฒนาตนเอง หมายถึง การพัฒนาตนเองด้วยตนเอง หรือการสนใจตนเองในการสร้างอุปนิสัยที่ดีเข้าทดแทนอุปนิสัยที่ไม่ดี ซึ่งจะก่อให้เกิดประโยชน์แก่ตนเอง และประโยชน์ในการอยู่ภายในสังคมได้อย่างสงบสุข ได้แก่ การพัฒนาบุคลิกภาพ เช่น ความซื่อสัตย์ การยกย่องผู้ที่ทำความดี ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ รักของส่วนรวม การตรงต่อเวลา การรู้จักเสียสละในทางที่ถูกที่ควร การพัฒนาทางด้านอารมณ์ ได้แก่ มีความเชื่อมั่นในตัวเอง การมองโลกในแง่ดี การมีสติ เป็นต้น การพัฒนาด้านสติปัญญา เช่น การพัฒนาความรู้ การพัฒนาทักษะทางวิชาชีพ การพัฒนาความคิด ฯลฯ การพัฒนาด้านการเข้าสังคม เช่น มนุษยสัมพันธ์ ความอ่อนน้อมถ่อมตน การทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ มีลักษณะของการเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี

นอกจากการพัฒนาตนเองในด้านบุคลิกภาพ อารมณ์ สังคม สติปัญญา แล้วบุคคลควรมีค่านิยมที่เกื้อหนุนการพัฒนาสังคมอีกด้วย อันได้แก่ ความมีระเบียบวินัย ความขยันขันแข็งมานะอดทน การอดออม การไม่ฟุ้งเฟ้อ ความขยันหมั่นเพียร การทำงานหนัก ความประหยัด ความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์ การยกย่องผู้ที่ทำความดี ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ รักของส่วนรวม ตรงต่อเวลา รู้จักเสียสละในทางที่ถูกที่ควร

การพัฒนาสังคมโดยการมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วมคือกระบวนการที่ประชาชนเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในทุกขั้นตอนของการพัฒนา ไม่ว่าจะเป็นการวางแผน การดำเนินการ การจัดการตามแผน การกำกับติดตาม การประเมินผล และการรับประโยชน์จากการพัฒนาโดยถือว่าการพัฒนานั้นเป็นของประชาชน ซึ่งสามารถแบ่งระดับของการมีส่วนร่วมได้ 3 ระดับ คือระดับเป็นผู้ใช้ประโยชน์ เป็นการเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องด้วยการรับประโยชน์อย่างเดียว โดยไม่ได้มีส่วนเกี่ยวข้องอย่างอื่น ซึ่งถือเป็นระดับต่ำสุดของการมีส่วนร่วมระดับเป็นผู้ให้ความร่วมมือ เป็นระดับการมีส่วนร่วมที่สูงขึ้นมา ระดับนี้ประชาชนเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้อง โดยการคอยให้ความร่วมมือกับเจ้าหน้าที่รัฐ โดยเจ้าหน้าที่รัฐจะ

เป็นผู้ตัดสินใจว่าจะขอความร่วมมือจากประชาชนในเรื่องใด และเมื่อใด การรู้จักกาลเทศะ มีความอดทน ควบคุมอารมณ์ได้ดี ต้องตัดสินใจได้รวดเร็ว รู้จักใช้คำพูดได้อย่างเหมาะสม และเป็นนักฟังที่ดีระดับเป็นผู้ตัดสินใจ

ระดับนี้ประชาชนจะเป็นผู้ศึกษาสถานการณ์ และตัดสินใจที่จะดำเนินการในเรื่องต่างๆ นับตั้งแต่การวางแผนการดำเนินการ การประเมินผล และการแบ่งปันผลประโยชน์ เจ้าหน้าที่ของรัฐจะเป็นเพียงผู้คอยให้คำแนะนำปรึกษา ซึ่งถือเป็นระดับสูงสุดของการมีส่วนร่วม อย่างไรก็ตาม การที่ให้มีตัวแทนของประชาชนเพียงบางคนเข้าร่วมประชุมกับเจ้าหน้าที่ เพื่อตัดสินใจทำกิจกรรมสำหรับหมู่บ้านนั้น ไม่ใช่ “การมีส่วนร่วมของประชาชน”

การมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง จะต้องเปิดโอกาสให้ทุกคน ทุกกลุ่มในหมู่บ้านมีส่วนเกี่ยวข้องในการตัดสินใจที่จะดำเนินการใดๆ เพื่อตัวเขา และเพื่อหมู่บ้านของเขาโดยตัวของเขาเอง ซึ่งลักษณะการทำงานดังกล่าวจะมีลักษณะของ “หุ้นส่วน” ระหว่างเจ้าหน้าที่รัฐกับประชาชน ซึ่งจะเป็นผู้ได้รับผลที่เกิดขึ้นจากการพัฒนา การทำงานลักษณะนี้ จะต้องเริ่มโดยการรวมกลุ่มประชาชนตามกิจกรรมพัฒนาที่จัดขึ้นและค่อยๆ เพิ่มความสามารถและความรับผิดชอบในการดำเนินการตามกระบวนการพัฒนาให้แก่ประชาชนจนในที่สุดให้ประชาชนสามารถดำเนินงานด้วยตนเองตามลำพังได้ โดยที่เจ้าหน้าที่รัฐจะต้องมีความตั้งใจและจริงใจที่จะสนับสนุนการปฏิบัติงานของประชาชนให้เป็นอย่างต่อเนื่อง

ขั้นตอนของการมีส่วนร่วม การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาสังคมมีขั้นตอนต่อไปนี้

1. การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหา ขั้นตอนนี้ เป็นขั้นตอนแรกที่มีความสำคัญที่สุด เพราะถ้าประชาชนยังไม่สามารถเข้าใจปัญหา และสาเหตุของปัญหาด้วยตัวของเขาเอง กิจกรรมต่างๆ ที่ตามมาก็ไร้ประโยชน์ เพราะประชาชนจะขาดความเข้าใจ และมองไม่มีความสำคัญของกิจกรรมนั้น สิ่งหนึ่งที่แน่นอนที่สุดคือ ประชาชนเป็นผู้อยู่กับปัญหาและรู้จักปัญหาของตนดีที่สุด แต่อาจจะมองปัญหาของตนไม่ชัดเจน จนกว่าจะมีเพื่อนมาช่วยตนวิเคราะห์ถึงปัญหาและสาเหตุของปัญหา

2. การมีส่วนร่วมในการวางแผนการดำเนินงาน การวางแผนดำเนินกิจกรรม เป็นขั้นตอนต่อไปที่ขาดไม่ได้ เพราะถ้าหากเจ้าหน้าที่ต้องการ แต่ผลงานการพัฒนาวัตถุให้เสร็จสิ้นโดยฉับไวก็จะดำเนินการวางแผนงานด้วยตนเอง ผลที่ตามมาคือต่อไปเมื่อขาดเจ้าหน้าที่ ประชาชนก็ไม่สามารถจะดำเนินการวางแผนงานได้ด้วยตนเอง อาจจะไม่มีความยากลำบากที่จะผลักดันให้เจ้าหน้าที่ทำหน้าที่เป็นเพียงเพื่อนของประชาชนในการวางแผน เพราะประชาชนอาจจะมีศึกษาน้อย แต่ถ้าไม่让他เข้าร่วมในขั้นตอนนี้ โอกาสที่ประชาชนจะได้รับการศึกษา และพัฒนาตนเอง ในการ

วางแผนดำเนินงานก็จะหมดไป เพราะฉะนั้นเจ้าหน้าที่ที่จะต้องทำใจให้ได้ว่า การศึกษาใดก็ตามต้องเริ่มจากความยากง่ายเร็วช้าจากระดับของผู้ที่จะรับการศึกษา ไม่ใช่จากระดับความรู้ความสามารถของเจ้าหน้าที่

3. การมีส่วนร่วมในการลงทุนและปฏิบัติงาน ประชาชนมีแรงงาน และมีประสบการณ์ที่สามารถเข้าร่วมในกิจกรรมขั้นนี้ได้เพราะในกิจกรรมพัฒนาบางประเภทถ้าหากให้ประชาชนร่วมลงทุนในกิจกรรม จะทำให้เขามีความรู้สึกรู้สึกเป็นเจ้าของ เกิดการบำรุงรักษา รักและหวงแหน ในทางตรงข้าม ถ้าเขาไม่มีส่วนร่วมในขั้นตอนนี้ ถ้าการลงทุนและการปฏิบัติงานทั้งหมดมาจากภายนอก ถ้าเกิดอะไรเสียหาย เขาก็ไม่เดือดร้อนมากนัก เพราะเมื่อไม่ใช่ของเขา เขาก็จะไม่บำรุงรักษา ไม่รักไม่หวงแหนนอกจากนั้นการเข้าร่วมปฏิบัติงานด้วยตนเอง จะทำให้เขาเรียนรู้การดำเนินกิจกรรมอย่างใกล้ชิด และสามารถดำเนินกิจกรรมชนิดนั้นด้วยตนเองต่อไปได้

4. การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลงาน ประชาชน ควรมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลงาน เพื่อที่จะสามารถบอกได้ว่างานที่ทำไปนั้นได้รับผลดี ได้รับประโยชน์หรือไม่อย่างไร ดังนั้นในการประเมินผลควรที่จะต้องมีทั้งประชาชนในชุมชนนั้นเอง และคนนอกชุมชนช่วยกันพิจารณาว่า กิจกรรมที่กระทำลงไปนั้นเกิดผลดีหรือไม่ดีอย่างไร ซึ่งจะทำให้ประชาชนเห็นคุณค่าของการทำกิจกรรมนั้นร่วมกัน

ดังนั้นการมีส่วนร่วมของชุมชน นับว่าเป็นอีกบทบาทหนึ่งของชุมชนในการที่จะช่วยให้กระบวนการเรียนรู้เติบโตและก้าวหน้าอย่างมั่นคงการสนับสนุนและการพัฒนานี้จากการที่ผู้วิจัยเข้าไปศึกษา ภาคสนามได้พบว่าชุมชนที่ศึกษาโดยทั่วไปมักเริ่มต้นจากการสนับสนุนจากองค์กรของรัฐแล้วในชุมชนส่งผลให้ชุมชนได้มีโอกาสนำทรัพยากรธรรมชาติเงินทุนและความรู้ของตนไปแลกเปลี่ยนกับองค์กร ชวาบ้านและองค์กรอื่นๆก่อให้เกิดการมีส่วนร่วมและการจัดความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรเหล่านี้ บนพื้นฐานของการเรียนรู้การพึ่งพาอาศัยและการมีส่วนร่วมระหว่างกันเกิดการถ่ายทอดประสบการณ์การเรียนรู้และประยุกต์ใช้ความรู้ที่ได้มาให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตของชุมชนอย่างแท้จริง

ถนนหมายเลข 12 (ถนนมิตรภาพ)

ถนนมิตรภาพ (ThanonMitrphap) สายทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 หรือถนนพิษณุโลก - หล่มสัก (เป็นถนนที่ได้รับการช่วยเหลือในการก่อสร้างจากรัฐบาลสหรัฐอเมริกา สายที่สอง หลังจากก่อสร้างถนนมิตรภาพ (ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข2) สายแรก ช่วง จังหวัดสระบุรี ถึง จังหวัดนครราชสีมา) เริ่มต้นที่เชิงสะพานนเรศวร ริมแม่น้ำน่านฝั่งตะวันออก ในเขตเทศบาลนครพิษณุโลก อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก ตัดผ่านใจกลางเมืองพิษณุโลก สี่แยกอินโดจีน ไปยัง อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก ผ่านอำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ จนถึงที่สุดที่ สี่แยกพ่อขุนผาเมือง ซึ่งตัดกับทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 21 ที่อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์

ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 (แม่สอด - มุกดาหาร) เป็นเส้นทางคมนาคมสำคัญที่เชื่อมระหว่างภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย อีกทั้งรัฐบาลยังวางแผนให้เป็นหนึ่งในเส้นทางยุทธศาสตร์สายเศรษฐกิจตะวันออก-ตะวันตก (East-West Economic Corridor) ที่เชื่อมระหว่างเมืองมาเลเซีย ประเทศพม่า และ เมืองดานัง ประเทศเวียดนาม นอกจากนี้เส้นทางหลวงแผ่นดินสายนี้ยังถือเป็นเส้นทางหลวงสายเอเชียหมายเลข AH 16 อีกด้วยทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 มีทั้งหมด 9 ช่วงดังนี้

ทางหลวงสายตาก - แม่สอด - สะพานมิตรภาพไทย - พม่า (ข้ามแม่น้ำเมย)

- ถนนจรดวิถีถ่อง
- ถนนสิงหวัฒน์
- ถนนมิตรภาพ
- ช่วงที่ไม่มีชื่อ (ช่วงหล่มสัก - คอนสาร - ชุมแพ)
- ถนนมะลิวรรณ
- ทางหลวงสายขอนแก่น - ขาดลาด
- ถนนถีนานนท์ (ช่วงกาฬสินธุ์ - สี่แยกสมเด็จ)
- ทางหลวงจังหวัดสายสี่แยกสมเด็จ - ภูจินารายณ์ - มุกดาหาร

แต่เดิมนั้น กรมทางหลวงได้กำหนดให้ถนนวงแหวนรอบเมืองพิษณุโลก และทางเลี้ยวเมืองสุโขทัยเป็นทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 ด้วย แต่ปัจจุบัน กำหนดให้ถนนวงแหวนรอบเมืองพิษณุโลกเป็นทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 126 และทางเลี้ยวเมืองสุโขทัยเป็นทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 125

ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 ในช่วงนี้ผ่านสถานที่ท่องเที่ยวและสถานที่สำคัญมากมาย เช่น วัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร อันเป็นวัดที่ประดิษฐานพระพุทธรชินราช วัดนางพญา วัดราชบูรณะ ห้างสรรพสินค้าท็อปแลนด์ พิษณุโลก สถานีขนส่งผู้โดยสาร จังหวัดพิษณุโลก

ห้างเทสโก้โลตัส พิษณุโลก ห้างโฮมโปร พิษณุโลก อินเด็กซ์ลิฟวิ่งมอลล์ พิษณุโลก สีแยกอินโดจีน (กิโลเมตรที่ 6) หมู่บ้านทรัพย์ไพรวัลย์ (กิโลเมตรที่ 49 ซึ่งถนนจะเป็น 8 ช่องทาง) น้ำตกสกูณทยาน (กิโลเมตรที่ 33) น้ำตกแก่งซอง (กิโลเมตรที่ 45) น้ำตกแก่งโสภา (กิโลเมตรที่ 71) น้ำตกปอย (กิโลเมตรที่ 60) อุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง (กิโลเมตรที่ 79) หมู่บ้านแคมป์สน อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ (กิโลเมตรที่ 100-103 ซึ่งถนนจะเป็น 8 ช่องทาง) และอนุสาวรีย์พ่อขุนผาเมือง เป็นต้น

ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 (แม่สอด - มุกดาหาร) เป็นเส้นทางคมนาคมสำคัญที่เชื่อมระหว่างภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย อีกทั้งรัฐบาลยังวางแผนให้เป็นหนึ่งในเส้นทางยุทธศาสตร์สายเศรษฐกิจตะวันออก-ตะวันตก (East-West Economic Corridor) ที่เชื่อมระหว่างเมืองมาเก๊า ประเทศพม่า และ เมืองดานัง ประเทศเวียดนาม นอกจากนี้เส้นทางหลวงแผ่นดินสายนี้ยังถือเป็นเส้นทางหลวงสายเอเชียหมายเลข AH 16 อีกด้วยทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 มีทั้งหมด 9 ช่วงดังนี้

- ทางหลวงสายตาก - แม่สอด - สะพานมิตรภาพไทย - พม่า (ข้ามแม่น้ำเมย)
- ถนนจรดวิถีถ่อง
- ถนนสิงหวัฒน์
- ถนนมิตรภาพ
- ช่วงที่ไม่มีชื่อ (ช่วงหล่มสัก-คอนสาร - ชุมแพ)
- ถนนมะลิวรรณ
- ทางหลวงสายขอนแก่น - ขาดตลาด
- ถนนถีนานนท์ (ช่วงกาฬสินธุ์ - สีแยกสมเด็จ)
- ทางหลวงจังหวัดสายสีแยกสมเด็จ - ภูผินารายณ์ - มุกดาหาร

แต่เดิมนั้น กรมทางหลวงได้กำหนดให้ถนนวงแหวนรอบเมืองพิษณุโลก และทางเลี้ยวเมืองสุโขทัยเป็นทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 ด้วย แต่ปัจจุบันได้กำหนดให้ถนนวงแหวนรอบเมืองพิษณุโลกเป็นทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 126 และทางเลี้ยวเมืองสุโขทัยเป็นทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 125

ในปี พ.ศ. 2550 พิษณุโลก - กรมทางหลวงเร่งโครงการขยายถนนพิษณุโลก - หล่มสักเป็น 4 เลน รับ East - West Corridor ที่จะเสร็จสมบูรณ์ปี 51 คาดเริ่มต้นในปี 50 ขณะที่ภาคเอกชนขานรับไม่มีด้าน แคมเนาะให้สร้างอุโมงค์หรือสะพานแขวนให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวอีกทาง ด้านเจ้าอาวาสวัดราชบูรณะทางทางเวนคืนที่ดินอีกรอบ

กรมทางหลวงนำเสนอโครงการเร่งรัดขยายเส้นทางหลวงหมายเลข 12 พิษณุโลก - หล่มสัก เป็น 4 ช่องทางจราจร โดยว่าจ้างให้บริษัทไทยดีซีไอ จำกัด บริษัทอินเด็กซ์ อินเตอร์เนชั่นแนล กรุ๊ป จำกัด บริษัททรานส์คอนซัลท์ จำกัด และบริษัทนอร์ธอีสต์คอนซัลแตนต์ จำกัด เพื่อดำเนินการศึกษาความเหมาะสมด้านเศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อมต่อสำนักนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ทั้งนี้ถนนหลวงสายพิษณุโลก - หล่มสักเป็นถนน 2 เลน มีแผนขยาย 4 เลนระยะ 105 กิโลเมตร ตัดผ่านอุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง พื้นที่ลุ่มน้ำชั้นที่ 1 บี และชั้นที่ 2 จำเป็นต้องทำรายงานผลกระทบสิ่งแวดล้อม(EIA) ตามโครงการเชื่อมต่อถนนระยะเบี่ยงเศรษฐกิจตะวันออก-ตะวันตก(East-West Corridor) เชื่อมจากพม่าถึงลาวและเวียดนาม ซึ่งในประเทศไทยตัดผ่าน อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก ผ่านสี่แยกอินโดจีนออกไปยังสะพานมิตรภาพไทย - ลาวที่ จังหวัดมุกดาหาร

นายสุรจิต ทิพย์เกษร ผู้อำนวยการกลุ่มสิ่งแวดล้อม สำนักวางแผนกรมทางหลวง กล่าวว่า การประชุมครั้งนี้เพื่อให้ประชาชนในจังหวัดเพชรบูรณ์และพิษณุโลก ที่อาศัยอยู่ตลอดแนวทั้งสองฝั่งถนน รับทราบถึงผลกระทบเป็นการประชาสัมพันธ์ และนำเสนอข้อมูลรูปแบบถนนเบื้องต้น ก่อนส่งไปยังฝ่ายออกแบบถนน 4 เลน คาดว่าจะใช้เวลาศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อมอีก 5-6 เดือน ข้างหน้า พร้อมวิเคราะห์หาผลประโยชน์ที่ได้รับว่าเหมาะสมต่อการลงทุนและให้คำตอบว่าควรเริ่มดำเนินการเมื่อใด

ล่าสุดยังไม่สามารถประเมินมูลค่าการก่อสร้างได้ โดยขั้นต้นได้ว่าจ้างบริษัทเอกชนดังกล่าว ศึกษาผลกระทบด้วยงบประมาณรวม 10 ล้านบาทตลอดระยะทาง 105 กิโลเมตร คาดว่าใช้เวลาออกแบบถนนในช่วง 1 ปีข้างหน้า หลังจากรายงานผลกระทบผ่าน น่าจะสามารถเริ่มต้นได้ในงบประมาณปี 2550

“...ถนนที่ได้ขยายเป็น 4 เลนเพื่อเชื่อมต่อไปยังสะพานมิตรภาพไทย-ลาว ที่ จังหวัดมุกดาหาร กำลังก่อสร้างอยู่ แม้ว่าโครงข่ายจะกำลังเชื่อมจากพม่าผ่านลาวถึงเวียดนามที่เริ่มต้นจาก อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก ผ่านสี่แยกอินโดจีน มีแผนแล้วเสร็จในปี 51 ก็ตาม แต่ถนน 4 เลนที่เตรียมก่อสร้างยังไม่แล้วเสร็จ ก็ถือว่าไม่กระทบโครงข่าย East-West Corridor เพราะถนนที่พิษณุโลก-หล่มสักสามารถขนถ่ายสินค้าผ่านถนน 2 เลนไปก่อน ได้...” (นายสุรจิต ทิพย์เกษร สัมภาษณ์)

นายแพทย์รัชชัย กลมธรรม นายแพทย์สาธารณสุขจังหวัดพิษณุโลกกล่าวว่า ถนนที่กำลังขยายเป็น 4 เลน ควรพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว เช่น ทำสะพานแขวนในช่วงที่ 4 และ 5 ผ่านอำเภอเขาค้อ เพราะถือได้ว่า ถนนเส้นดังกล่าวสวยที่สุดก็ได้ หรืออาจตัดช่องอุโมงค์ ให้เป็นสิ่ง

ดึงดูดนักท่องเที่ยว คิดว่าเงินงบประมาณไม่น่ามีปัญหาแต่ควรออกแบบไว้ก่อน เพื่อให้งบชี้ออสนับสนุนและผลักดันต่อไป

นายบุญชาติพานิชย์ (สัมภาษณ์) เจ้าของทรัพย์ไพวัลย์โฮเต็ลและรีสอร์ท จังหวัดพิษณุโลก กล่าวว่า ควรพัฒนาถนนสายพิษณุโลก-หล่มสักให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยวเพื่อเกิดรายได้แก่ทั้งสองจังหวัด เชื่อมต่อจากอำเภอเขาค้อที่มีรีสอร์ทจำนวนมาก พร้อมกับควรสร้างถนน 4 เลนให้ปลอดภัย ทั้งนี้ บริเวณจุดหลักกิโลเมตรที่ 52-54 เคยประสบอุบัติเหตุแล้วจำนวน 15 ศพเพราะถนนรุ่นเก่าที่สร้างตั้งแต่ 2500 ไม่ได้รองรับผิวการจราจรทางโค้ง

ขณะที่ชาวบ้านริมถนนบริเวณน้ำตกแก่งซอง อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก ต่างไม่มั่นใจว่า ถนนจะขยายไปข้างใด จะต้องทุบสะพานลอยข้างทางหรือไม่ และสามารถทำเป็นถนนกลับรถหรือทางเดินข้าม ได้สะพานแทนสะพานลอยได้หรือไม่ และงานก่อสร้างจะเริ่มขึ้นเมื่อใด และต้องเวนคืนบริเวณริมถนนหรือไม่

นายสุรจิต ทิพย์เกษร (สัมภาษณ์) ชี้แจงว่า ถนนขยายใหม่ 4 เลนจะไม่มีเวนคืนเนื่องจากกรมทางหลวงมีที่ดินเพื่อไว้ไหล่ทางข้างละ 30 เมตร แผนการก่อสร้างถนนในปัจจุบันไหล่ทางและถนนต้องเป็นระนาบเดียวกันคือ ไหล่ทางกว้าง 2.5 เมตรและถนนกว้าง 3.5 เมตร ขณะที่ถนนตัดผ่านอุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวงหลักกม 80 ก็ไม่มีปัญหา เนื่องจากได้ตกลงกับป่าไม้เรียบร้อยแล้ว

ขณะที่พระครูสิทธิธรรมภิรักษ์ (สัมภาษณ์) เจ้าอาวาสวัดราชบูรณะ เปิดเผยว่า โครงการก่อสร้างถนนหมายเลข 12 ตั้งแต่ปี 2502 บริเวณหน้าวิหารหลวงพ่อดใหญ่ ยังไม่ได้รับค่าเวนคืนหรือ ค่าพาติกรรม ที่ผ่านมามีได้รับเงินค่าเรือและขนย้ายเจดีย์ออกไปแก่วัดนางพญาและวัดราชบูรณะจำนวน 1.8 ล้านบาทในช่วงสมัยนั้น แต่โดนคดีแบ่งออกเป็น 2 ไร่เศษช่วงปี 45 ผู้ครอบครองยังเป็นของวัดราชบูรณะ กรมทางหลวงยังไม่ได้จ่ายค่าพาติกรรม แต่ที่ดินปัจจุบันเป็นถนน 4 เลนหมายเลข 12

นายสมชาย มาคง (สัมภาษณ์) นายช่างแขวงการทางจังหวัดพิษณุโลก กล่าวยืนยันว่า กรมทางหลวงจ่ายค่าเวนคืนไปนานแล้ว โดยเจ้าหน้าที่แขวงการทางพิษณุโลก ซึ่งมอบหน้าที่รับผิดชอบโดยตรงก่อนที่ดินย้ายมาดำรงตำแหน่ง ก็ชี้แจงแล้วว่า ที่ดินดังกล่าวได้ทำหนังสือชี้แจงมาตลอดระหว่างวัดราชบูรณะและวัดนางพญากับแขวงการทางพิษณุโลก มีหลักฐานการจ่ายเงินค่าเวนคืน

ขณะที่บขช. ชี้อ้อล่าสุดได้รับงบประมาณ 10 ล้านบาทเพื่อก่อสร้างปรับปรุงสะพานนเรศวร ส่วนสาเหตุที่ผ่านมามีก่อสร้างไม่ได้มาตรฐาน และต้องทุบป้อมตำรวจเชิงสะพานนเรศวรเพื่อขยายถนน และย้ายป้อมตำรวจไปอยู่หน้าวัดพระศรีรัตนมหาธาตุแทน (ผู้จัดการ 360° รายสัปดาห์ 19 สิงหาคม 2548 <http://www.manager.co.th/>)

ในอดีตช่วงที่บ้านเรา มีความคิดทางการเมืองที่แตกต่าง ถนนหมายเลข 12 ช่วงพิษณุโลก - หล่มสัก (ในปัจจุบัน) ถือเป็นพื้นที่สีแดงที่ไม่จำเป็นจริงๆ ไม่มีใครอยากย่างกรายเข้าไป แต่หากใครที่มีความจำเป็นต้องผ่านทางนี้ ก็มักจะมีคำพูดเล่าขานกันว่า “หากใครจะไปแถวนั้นให้พกแต่ข้าวไปก็พอ ส่วนกับให้ไปหาเอาข้างหน้า เพราะแถวนั้นมีกับเพียบเลย แต่ว่าเป็นกับระเบิดนะ ไม่ใช่กับข้าว”

แต่ว่าหลังความขัดแย้งสิ้นสุดเส้นทางหมายเลข 12 เปลี่ยนสภาพจากถนนอันตรายกลับกลายเป็นหนึ่งในถนนสายสวิตเซอร์แลนด์เมืองไทยที่เต็มไปด้วยแหล่งท่องเที่ยวสวยๆ งามๆ มากมาย ไม่ว่าจะเป็น ภูหินร่องกล้า ภูทับเบิก เขาค้อ หุบเสด็จหลวง รวมถึงน้ำตกต่างๆ ที่มีอยู่ในพื้นที่แถบนี้

นอกจากนี้ในช่วง 5 - 6 ปีหลังจากผ่านมารถหมายเลข 12 ยังเป็นหนึ่งในถนนสายผจญภัย ที่นักท่องเที่ยวเชิงผจญภัยหลายๆ คนคุ้นเคยกันดี เพราะตามเส้นทางสายนี้มีกิจกรรมเที่ยวผจญภัยให้ผู้นิยมความท้าทายได้ไปลองสัมผัสกับความตื่นเต้นกัน ยิ่งช่วงหน้าฝน แม้ฝนจะตกกระหน่ำอยู่ทุกเมื่อเชื่อวัน แต่สำหรับผู้รักการผจญภัยแล้วคือความท้าทายอย่างหนึ่งหากโอกาสมาถึงก็จะไม่พลาดการออกเที่ยวในรูปแบบผจญภัยที่มีความตื่นเต้นท้าทายรออยู่ด้วยประการทั้งปวง

บทที่ 3

ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษาการวิจัย เรื่องการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวแบบมีส่วนร่วมโดยชุมชนตามเส้นทางถนนหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 (พิษณุโลก - หล่มสัก) ผู้วิจัยใช้วิธีวิทยาแบบผสมผสาน กล่าวคือ การวิจัยเชิงสำรวจเพื่อสืบค้นหาปราชญ์และผู้รู้ในชุมชน ตลอดจนองค์ความรู้ทางด้านวัฒนธรรมและย้อนหลัง 100 ปีที่อยู่ในพื้นที่เป้าหมาย หลังจากนั้นจึงศึกษาเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์เจาะลึก และสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมซึ่งเป็นวิธีวิทยาที่ประกอบด้วย การวิเคราะห์ระบบฐานข้อมูลท้องถิ่น (Community Data base Analysis) การพัฒนาระบบการสื่อสารการพัฒนาแบบสาธารณะขึ้นในชุมชน ก่อนจัดทำแผนที่ชุมชน เพื่อวิเคราะห์ระบบความสัมพันธ์ เส้นทางของความสัมพันธ์ พัฒนาการทางความรู้ของคนในชุมชน คุณค่าที่มีต่อบริบทของชุมชน และพลวัตของวัฒนธรรม

วิธีดำเนินการวิจัย (Research Methodology)

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้วิธีวิทยาแบบผสมผสาน กล่าวคือ การวิจัยเชิงสำรวจชุมชนที่อยู่ในพื้นที่เป้าหมาย หลังจากนั้นจึงศึกษาเชิงคุณภาพ โดยการสังเกตการมีส่วนร่วม การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก และการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมแบบเครือข่ายสาธารณะ (Public Social Network Interaction Technique/ PSNIT) ซึ่งเป็นวิธีวิทยาที่ประกอบด้วย การวิเคราะห์ระบบฐานข้อมูลท้องถิ่น (Community Data base Analysis) การพัฒนาแบบสาธารณะขึ้นในเพื่อวิเคราะห์ระบบความสัมพันธ์ พัฒนาการทางความรู้ของคนในชุมชน เครือข่ายความสัมพันธ์ และพลวัตของวัฒนธรรมของชุมชน อันเป็นส่วนส่งเสริมการท่องเที่ยวของชุมชน ดังต่อไปนี้

การวิจัยเรื่องการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวแบบมีส่วนร่วมโดยชุมชนผ่านเส้นทางถนนหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 (พิษณุโลก - หล่มสัก) ได้กำหนดขอบเขตของการวิจัยดังนี้

1. ขอบเขตด้านพื้นที่ มีเกณฑ์ในการคัดเลือกพื้นที่ ดังนี้

- เป็นพื้นที่ที่มีความสำคัญในการท่องเที่ยว
- เป็นพื้นที่มีแหล่งท่องเที่ยวที่ให้บริการแก่นักท่องเที่ยวในปัจจุบัน
- เป็นพื้นที่ที่รู้จักโดยทั่วไป และมีนักท่องเที่ยวเข้าชมอย่างต่อเนื่อง
- มีระดับความสำคัญในการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยว

ดังนั้นผู้วิจัยได้แบ่งพื้นที่เพื่อการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวแบบมีส่วนร่วมโดยชุมชนในบริเวณเส้นทางถนนหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 (พิษณุโลก - หล่มสัก) ครอบคลุม 4 อำเภอ 2 จังหวัด ประกอบด้วย อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ และอำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์

2. ขอบเขตด้านแหล่งท่องเที่ยว การพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวแบบมีส่วนร่วมโดยชุมชนบริเวณเส้นทางถนนหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 (พิษณุโลก - หล่มสัก) รวม 4 แหล่ง ประกอบด้วย

- แหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ
- แหล่งท่องเที่ยวประวัติศาสตร์
- แหล่งท่องเที่ยวศิลปะและวัฒนธรรม
- แหล่งการบริการการท่องเที่ยว

จากการสำรวจเบื้องต้น พบว่า มีแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนตามเส้นทางถนนหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 (พิษณุโลก - หล่มสัก) หากแยกเป็นอำเภอ จะมีแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพ ประกอบด้วย

- อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก ได้แก่ วัดพระศรีรัตนมหาธาตุ วัดราชบูรณะ วัดนางพญา และพุทธมณฑลพิษณุโลก เป็นต้น

- อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก ได้แก่ เขาสมอแครง วัดราชคีรีหิรัญยาราม ศาลเจ้าแม่กวนอิมหยกขาว วัดคลองเรือ ชุมชนเก่าอำเภอวังทอง ชุมชนเครื่องปั้นดินเผาบ้านวังคินสอ สวนสักปายางขาว สวนรุกขชาติ น้ำตกสกุโนทยาน น้ำตกแก่งซอง วัดอรัญวาสีศิริบรรพต สำนักแม่ชีวิสุทธิมรรค แก่งลำน้ำเข็ก ชุมชนบ้านทรัพย์ไพรวัลย์ และสวนป่าเขากระยาง เป็นต้น

- อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก ได้แก่ น้ำตกปอย น้ำตกแก่งโสภา สวนป่าทุ่งแสลง หลวงอุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง ชุมชนบ้านเข็กใหญ่ และสถานีทดลองปลูกพันธุ์ไม้พิษณุโลก เป็นต้น

- อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ ได้แก่ ชุมชนบ้านเข็กน้อย แก่งบางระจัน วัดผาช่อนแก้ว พระบรมธาตุเจดีย์กาญจนาภิเษก อนุสาวรีย์จันทน์ ฐานอิทธิ (พิพิธภัณฑสถาน) อนุสรณ์สถานผู้เสียสละเขาค้อ หอสมุดนานาชาติเขาค้อ เจดีย์พระบรมสารีริกธาตุเขาค้อ พระตำหนักเขาค้อ น้ำตกศรีดิษฐ์ เนินมหัศจรรย์ ไร่ บี เอ็น บริษัทอุตสาหกรรมกระดาษเขาค้อ จำกัด ในโครงการพัฒนาลุ่มน้ำเข็ก (เขาค้อ) อันเนื่องมาจากพระราชดำริสถานีวิจัยสัตว์ป่าเขาค้อเพชรบูรณ์ (สวนสัตว์เปิดเขาค้อ) ทะเลหมอกบนเขาค้อ อ่างเก็บน้ำรัตนัย พระรูปปั้นหล่อเหมือนพ่อขุนผาเมือง สวนป่า หิมพานต์ และหน่วยปลูกป่าลุ่มน้ำก้อ - น้ำขุนที่ 1 เป็นต้น

- อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ ได้แก่ อนุสาวรีย์พ่อขุนผาเมือง อนุสรณ์สถานเมืองราด (พ่อขุนผาเมือง) หลักเมืองหล่มสัก และอนุสรณ์พระท่านจอมพล ป.พิบูลสงคราม เป็นต้น

- อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ ได้แก่ ภูทับเบิก วัดศรีฐานปิยาราม วัดตุมคำมณี วัดป่าภูทับเบิก และพระมหาเจดีย์โพธิ์ปกิยธรรม เป็นต้น

3.ขอบเขตด้านเนื้อหา ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ประกอบด้วย

1) รวบรวมองค์ความรู้ที่เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนตามเส้นทางถนนหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 (พิษณุโลก - หล่มสัก) มีขอบเขตด้านเนื้อหา ดังนี้

1.1) ศึกษาศักยภาพและความพร้อมเชิงท่องเที่ยวของชุมชนบริเวณเส้นทางถนนหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 (ก่อนการดำเนินการวิจัย)

- ความสามารถในการแข่งขัน
- จำนวนนักท่องเที่ยว
- รายได้ของคนในชุมชน

1.2) รวบรวมข้อมูลของชุมชนบริเวณเส้นทางถนนหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 ตั้งแต่เชิงสะพานนเรศวร จังหวัดพิษณุโลก - สี่แยกหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ที่มีศักยภาพของการท่องเที่ยว ประกอบด้วย

- ประวัติความเป็นมาสถานที่สำคัญ
- สถานที่ตั้งของแหล่งท่องเที่ยว
- ความสำคัญของแหล่งท่องเที่ยว

2) พัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวแบบมีส่วนร่วมโดยชุมชนตามเส้นทางถนนหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 (พิษณุโลก - หล่มสัก) ประกอบด้วย

2.1) การวางแผนทางการพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชนบริเวณเส้นทางถนนหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 แบบมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่าย

- การรวบรวมภาคีเครือข่ายและตัวแทนชุมชนในการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนแบบมีส่วนร่วมไม่น้อยกว่า 200 คน

2.2) พัฒนาสภาพการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว สำรวจและคัดเลือกองค์ประกอบในการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ผ่านเส้นทางถนนหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 เผยแพร่ Internet และเอกสารแหล่งท่องเที่ยว ดังนั้นนักวิจัย ภาคีเครือข่ายชุมชน และตัวแทนชุมชนประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องแบบมีส่วนร่วมในการพัฒนาระบบฐานข้อมูล Internet และจัดทำแผนที่แสดงสถานที่สำคัญ เช่น ศูนย์ข้อมูลข่าวสารของชุมชน แหล่งท่องเที่ยว ธนาคาร

โรงพยาบาล โรงแรม ที่พัก ร้านอาหาร หมายเลขถนน ป้ายน้ำมัน ที่จอดรถยนต์ ห้องน้ำสะอาด และที่พักริมทางเป็นต้น รวมทั้งการประเมินผลจากความสำเร็จของโครงการร่วมกัน ได้แก่

2.2.1) ระบบฐานข้อมูล Internet จำนวน 2 เครื่อง

2.2.2) แผนที่การท่องเที่ยว จำนวน 2,000 แผ่น

2.3) พัฒนาระบบบริการนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ ประกอบด้วยโครงการขยายบริษัทเอกชนที่ประกอบธุรกิจท่องเที่ยวที่ผ่านเส้นทางถนนหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 (พิษณุโลก - หล่มสัก) หน่วยงานภาครัฐ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตลอดจนผู้นำชุมชนที่ตั้งอยู่โดยรอบชุมชนที่ผ่านเส้นทางถนนหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 ดังนั้นนักวิจัย ภาควิชาการมัคคุเทศก์ และตัวแทนชุมชน ต้องร่วมกันถ่ายทอดองค์ความรู้ทางด้านวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วม รวมทั้งการประเมินผลร่วมกัน ประกอบด้วย

2.3.1) สำรวจและพัฒนาถ่ายทอดความรู้โดยภาคี จำนวนไม่น้อยกว่า 150 คน

2.3.2) จัดตั้งหน่วยมัคคุเทศก์ อย่างน้อย จำนวน 1 หน่วย

2.3.3) มีเอกสารคู่มือเกี่ยวกับการนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ จำนวน 300 เล่ม

2.4) พัฒนาสินค้าของที่ระลึก ประกอบด้วย แนวทางการออกแบบของที่ระลึกที่สะท้อนอัตลักษณ์ของชุมชน สื่อสิ่งพิมพ์ผลิตภัณฑ์ชุมชนต้นแบบ ที่แสดงข้อมูลสินค้าพื้นเมืองของชุมชน

2.4.1) แนวทางการออกแบบของที่ระลึกอย่างน้อย 10 แบบ

2.4.2) จัดทำสื่อสิ่งพิมพ์ของที่ระลึกและสินค้าพื้นเมือง ทั้งภาคภาษาไทยและภาษาอังกฤษจำนวน 2,000 แผ่น

2.5) ระบบความปลอดภัย (Security System) ประกอบด้วยโครงการขยายระบบความปลอดภัย รูปแบบและมาตรฐานการรักษาความปลอดภัยในระดับชุมชน ศูนย์ข้อมูลข่าวสารด้านความปลอดภัย เพื่อเชื่อมต่อระบบความปลอดภัยของชุมชนเส้นทางถนนหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 (พิษณุโลก - หล่มสัก)

2.5.1) พัฒนาระบบและมาตรการต่างๆ เพื่อความปลอดภัย

2.5.2) สามารถจัดตั้งหน่วยงานพิเศษเพื่อช่วยเหลือนักท่องเที่ยวอย่างน้อย 1 หน่วยงาน

2.6) พัฒนาโครงข่ายกิจกรรมการท่องเที่ยวของชุมชนบริเวณเส้นทางถนนหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 ประกอบด้วย พัฒนาข้อมูลการบริการและข้อมูลกิจกรรมเสริมสำหรับนักท่องเที่ยว จัดทำป้ายนิเทศ ข่าวดูและข้อมูลกิจกรรมบันเทิงตลอดปี

2.6.1) มีข้อมูลบริการที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวที่ผ่านเส้นทางถนนหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 (จดหมายข่าว) เดือนละ 500 แผ่น

2.6.2) มีป้ายนิเทศแสดงข้อมูลกิจกรรมการท่องเที่ยวตามจุดบริการข้อมูล จำนวน 60 ป้าย

2.6.3) มีแผ่นพับแสดงกิจกรรมบันเทิงและการพักผ่อนหย่อนใจตลอดปีของที่ผ่านเส้นทางถนนหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 จำนวน 1,000 แผ่น

2.7) การจัดทำเส้นทางท่องเที่ยวที่ผ่านเส้นทางถนนหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 ดังนั้นนักวิจัย ภาศึเครือข่ายชุมชนกำหนดเส้นทางท่องเที่ยวของชุมชน รวมทั้งมีการประเมินผลจากความสำเร็จของโครงการประกอบด้วย จำนวน 4 รูปแบบ จำนวนไม่น้อยกว่า 4 เส้นทาง

2.7.1) แหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ จำนวน 1 เส้นทาง

2.7.2) แหล่งท่องเที่ยวประวัติศาสตร์ โบราณคดี จำนวน 1 เส้นทาง

2.7.3) แหล่งท่องเที่ยวศิลปะและวัฒนธรรม จำนวน 1 เส้นทาง

2.8) การประเมินความพึงพอใจ

2.8.1) เชิญผู้สื่อข่าวและสื่อมวลชนเข้าภาคสนามจริงตามเส้นทางท่องเที่ยว เพื่อทดลองท่องเที่ยวบนเส้นทางท่องเที่ยวที่พัฒนาฯ และเป็นการประชาสัมพันธ์

2.9) รวบรวมข้อมูลของชุมชนบริเวณเส้นทางถนนหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 หลังการดำเนินการวิจัยการพัฒนาชุมชนที่ผ่านเส้นทางถนนหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 เพื่อการท่องเที่ยว ประกอบด้วย

2.9.1) ศักยภาพของชุมชนที่ผ่านเส้นทางถนนหลวงแผ่นดินหมายเลข 12

2.9.2) จำนวนนักท่องเที่ยว

2.9.3) รายได้ของคนในชุมชน

2.9.4) ผลประเมินความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อโครงการ

3) นำเสนอสื่อโฆษณาและการสื่อสารสาธารณะการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวแบบมีส่วนร่วมโดยชุมชนตามเส้นทางถนนหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 (พิษณุโลก - หล่มสัก) และ

ตรวจสอบความถูกต้องเชิงเนื้อหาจัดทำรูปแบบเสนอผลงานวิจัย เสนอยุทธศาสตร์และข้อเสนอเชิงนโยบายการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวแบบมีส่วนร่วมโดยชุมชนตามเส้นทางถนนหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 (พิษณุโลก - หล่มสัก)

3.1) พัฒนาข้อมูลสื่อสิ่งพิมพ์ในการเผยแพร่การท่องเที่ยว ประกอบด้วย ประวัติความเป็นมาของสถานที่สำคัญ ผลกระทบชุมชน แหล่งท่องเที่ยวในชุมชน ร้านอาหาร ที่พัก จุดหมายตา สิ่งอำนวยความสะดวก ร้านขายของที่ระลึก เป็นต้น และจัดทำสื่อสิ่งพิมพ์ (คู่มือการท่องเที่ยว) ทั้งภาคภาษาไทยและภาคอังกฤษ

3.1.1) มีเอกสารคู่มือการท่องเที่ยวฉบับภาษาไทยจำนวน 500 เล่ม

3.1.2) มีเอกสารคู่มือการท่องเที่ยวฉบับภาษาอังกฤษจำนวน 500 เล่ม

3.2) พัฒนาโฆษณาและการสื่อสารสาธารณะ ประกอบด้วยประกอบด้วย เว็บไซต์ สื่อสิ่งพิมพ์ สื่อวิทยุโทรทัศน์ และภาพยนตร์

3.2.1) สื่อสิ่งพิมพ์ 10 ฉบับ

3.2.2) สถานีวิทยุ 2 สถานี

3.2.3) โทรทัศน์ 1 ช่อง

3.2.4) จัดทำหนังสือเส้นทางท่องเที่ยวบนเส้นทางหมายเลข 12 จำนวน 1 เรื่อง

3.2.5) จัดทำสารคดีการท่องเที่ยวบนเส้นทางหมายเลข 12 จำนวน 1 เรื่อง

3.2.6) จัดทำยุทธศาสตร์และข้อเสนอเชิงนโยบาย

ขั้นตอนการดำเนินงาน

ในการศึกษาครั้งนี้จะอาศัยวิธีการวิจัยในแนวทางผสมผสาน (mixed method approach) ซึ่งมีพื้นที่ในการศึกษาคือชุมชนที่ผ่านเส้นทางถนนหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 โดยมีรายละเอียดในการดำเนินงาน สามารถแบ่งได้ ดังนี้

1. การศึกษารูปแบบตั้งต้นของพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนที่ผ่านเส้นทางถนนหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 ด้วยการวิเคราะห์จากกรณีตัวอย่างเมืองการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงชุมชนในประเทศไทยและในต่างประเทศที่มีลักษณะใกล้เคียงกัน ด้วยการศึกษจากเอกสารและสัมภาษณ์ผู้มีความสามารถในการให้ข้อมูลของแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นกรณีตัวอย่าง

2. นำข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้ขึ้นต้นและแนวทางที่ได้ในการวิจัยในครั้งแรกที่เป็นปัจจัยพื้นฐานของชุมชน ประกอบกับการวิเคราะห์การเก็บข้อมูลของชุมชน ก่อนการดำเนินการวิจัย 2 ประเด็นประกอบด้วย

2.1 การรวบรวมข้อมูลทางด้านการท่องเที่ยวของชุมชน ที่ผ่านเส้นทางถนนหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 ประกอบด้วย

- ประวัติความเป็นมาสถานที่สำคัญ
- สถานที่ตั้งของแหล่งท่องเที่ยว
- สำคัญของแหล่งท่องเที่ยว

2.2 วิเคราะห์ด้านศักยภาพของชุมชน

- ความสามารถในการแข่งขัน
- จำนวนนักท่องเที่ยว
- รายได้ของคนในชุมชน

เพื่อเป็นแนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนที่ผ่านเส้นทางถนนหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 มาจัดทำต้นร่างรูปแบบการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของชุมชน ที่สอดคล้องกับความต้องการและปัจจัยพื้นฐานของการชุมชน ด้วยเทคนิคการสังเคราะห์รูปแบบ และนำรูปแบบที่ได้มาทดสอบเบื้องต้นด้วยการประชุมกลุ่มย่อยกับภาคีเครือข่ายชุมชน

1. การจัดประชุมกลุ่มย่อยกับภาคีเครือข่ายชุมชน โดยนำรูปแบบเบื้องต้นและข้อมูลประกอบที่ศึกษาได้จากผลของการวิจัยใน มาจัดทำเป็นโครงการ และกิจกรรมเพื่อการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของชุมชน ที่ผ่านเส้นทางถนนหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 ตรวจสอบโดยเทคนิคการอบรมสัมมนากลุ่มย่อย

2. จัดทำโครงการอบรมสัมมนาในแต่ละด้านเพื่อการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวชุมชนที่ผ่านเส้นทางถนนหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 โดยผู้เชี่ยวชาญและภาคีเครือข่ายชุมชนประกอบด้วย พัฒนาการบริการนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ พัฒนาสินค้าพื้นเมือง พัฒนาความปลอดภัย พัฒนาโครงข่ายกิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่อดึงดูดการท่องเที่ยวและพัฒนาการจัดการบริการอื่นๆ ประเมินผลจากสถานที่จริงทุก 1 เดือน

3. จัดทำโครงการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของชุมชน โดยผู้เชี่ยวชาญและภาคีเครือข่ายชุมชนประกอบด้วยพัฒนาเส้นทางและสภาพการเข้าถึงพัฒนาดึงดูดการท่องเที่ยว พัฒนาการเผยแพร่โฆษณาและเส้นทางท่องเที่ยว ประเมินผลจากสถานที่จริงทุก 1 เดือน

4. การตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล (Validity) และความเชื่อถือได้ (Reliability) ด้วยการดูข้อมูล การดูข้อคำถาม สื่อความหมายตรงตามที่ต้องการหรือไม่ ขณะที่

สัมภาษณ์ คำตอบที่ได้สอดคล้องกับบริบทของชุมชน ข้อมูลเดิม และข้อสังเกตของนักวิจัยหรือไม่ ทดสอบกับสภาพแวดล้อมและข้อมูลอื่นที่มีอยู่เดิมจากแหล่งอื่นๆ ในลักษณะทดสอบแบบสามเส้า (Triangulation) ตามระเบียบวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อให้ข้อมูลมีความหมาย แม่นยำและเชื่อถือได้มากที่สุด โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงที่สองเป็นการตรวจสอบข้อมูลที่ได้จัดเป็นดัชนีแล้ว จากการสังเกต พฤติกรรมการสนทนากับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักภาคีเครือข่ายชุมชน กรรมการชุมชน และบุคคลทั่วไป โดยมีการตรวจสอบสามเส้าในด้านต่างๆ

- ตรวจสอบด้านปริมาณ ตรวจสอบข้อมูลที่สังเกตและบันทึกว่าเนื้อหาได้ปริมาณเพียงพอ ครอบคลุมในแนวคำถาม และเพียงพอตามวัตถุประสงค์หรือไม่ หากข้อมูลไม่เพียงพอได้ทำการเก็บข้อมูลเพิ่มเติมหลายครั้ง จนสามารถสรุปข้อมูลที่ตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัยได้

- ตรวจสอบแหล่งข้อมูล (Data triangulation) ตรวจสอบเรื่องเวลา สถานที่ และบุคคลว่า เมื่อต่างเวลา ต่างสถานที่ ต่างบุคคล แล้วข้อมูลยังเหมือนเดิมหรือไม่ โดยการจัดตาราง กำหนดเวลา ในการสังเกตพฤติกรรมให้ครอบคลุมทุกช่วงเวลา เพื่อให้ครอบคลุมมากยิ่งขึ้น

- ตรวจสอบข้อมูลกับเจ้าของข้อมูลและผู้เกี่ยวข้องอื่น (Cross Check) ผู้วิจัยซักถาม ผู้ให้ข้อมูลและตรวจสอบจากผู้เกี่ยวข้องอื่นว่า ข้อมูลถูกต้องหรือไม่ด้วยการสอบถามซ้ำ ในประเด็นเดียวกัน แล้วให้ความเห็นกับผู้วิจัยในเรื่องการตีความ การวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อเป็นการยืนยันความเชื่อถือได้ของข้อมูลและการรายงาน

- ตรวจสอบด้านทฤษฎี ตรวจสอบข้อมูลขณะอยู่ในภาคสนาม การตีความหมาย พฤติกรรมว่าตรงหรือแตกต่างไปจากทฤษฎีหรือจากแนวคิดผู้เชี่ยวชาญมากน้อยเพียงใด และตรวจสอบความเข้าใจของผู้วิจัย (Investigator Triangulation) โดยศึกษาเอกสารเพิ่มเติม สอบถามความคิดเห็นอาจารย์ที่ปรึกษา เมื่อพบข้อมูลที่ขัดแย้งกันหรือข้อมูลไม่เพียงพอ ผู้วิจัยเก็บข้อมูลซ้ำเพื่อยืนยันความถูกต้อง

- ตรวจสอบวิธีการเก็บข้อมูล (Methodology Triangulation) ตรวจสอบข้อมูลด้วยการรวบรวมข้อมูลหลายวิธี ประกอบด้วยเอกสาร การสังเกตแบบมีส่วนร่วม และไม่มีส่วนร่วมการสัมภาษณ์เจาะลึก การสัมภาษณ์กลุ่ม และการสนทนากลุ่ม

- ตรวจสอบด้วยการวิเคราะห์ - สังเคราะห์ข้อมูล เมื่อผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลจากสถานที่จริงแล้ว ได้ตรวจสอบการแปลความหมายเกี่ยวกับข้อมูลกับผู้เชี่ยวชาญ เพื่อให้ได้ข้อค้นพบที่ตรงความเป็นจริงมากที่สุด

บทที่ 4

ผลการดำเนินการวิจัย

ตอนที่ 1 รวบรวมองค์ความรู้เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนตามเส้นทางถนนหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 (พิษณุโลก - หล่มสัก)

การรวบรวมข้อมูลของชุมชนบริเวณเส้นทางถนนหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 ตั้งแต่เชิงสะพานนเรศวร จังหวัดพิษณุโลก สิ้นสุดที่สี่แยกหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ที่มีศักยภาพของการท่องเที่ยว ประกอบด้วยประวัติความเป็นมาสถานที่สำคัญ สถานที่ตั้งของแหล่งท่องเที่ยว ความสำคัญของแหล่งท่องเที่ยวโดยมีรายละเอียดของข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวบริเวณเส้นทางถนนหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 ในการศึกษาครั้งนี้คณะผู้วิจัยจะอาศัยวิธีการวิจัยในแนวทางผสมผสาน (mixed method approach) มีพื้นที่ในการศึกษา คือ ชุมชนที่ผ่านเส้นทางถนนหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 โดยมีรายละเอียดในการดำเนินงานสามารถแบ่งได้ ดังนี้

1.1 ศึกษาศักยภาพของชุมชนและความพร้อมเชิงท่องเที่ยวของชุมชนบริเวณเส้นทางถนนหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 ก่อนการดำเนินการวิจัย

การพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวแบบมีส่วนร่วมโดยชุมชนตามเส้นทางถนนหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 (พิษณุโลก - หล่มสัก) ได้ขอบเขตด้านเนื้อหา กำหนดตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ประกอบด้วยการรวบรวมองค์ความรู้ที่เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนตามเส้นทางถนนหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 (พิษณุโลก - หล่มสัก) มีขอบเขตด้านเนื้อหาประกอบด้วย โดยมีการออกแบบการสำรวจ และศึกษาข้อมูล พร้อมวิธีการจัดเก็บ ดังนี้

1) การสร้างเครื่องมือวิจัย ประกอบด้วย 1. แบบสอบถามศักยภาพและความพร้อมเชิงท่องเที่ยวของชุมชนบริเวณเส้นทางถนนหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 2.แบบสอบถามแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนบริเวณเส้นทางถนนหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 และ 3. แบบสำรวจการสืบค้นปราชญ์ของชุมชนตามเส้นทางถนนหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 (พิษณุโลก - หล่มสัก)

2) แบบสำรวจข้อมูลการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวแบบมีส่วนร่วมโดยชุมชนตามเส้นทางถนนหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 (พิษณุโลก - หล่มสัก) โดยการศึกษาเอกสารเรื่องวัฒนธรรมท้องถิ่น วิจัยเกี่ยวกับเมืองพิษณุโลก วัฒนธรรม ศิลปกรรม และรายงานประจำปีของเทศบาลนครพิษณุโลกอำเภอวังทอง อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก อำเภอเขาค้อ อำเภอหล่มสัก และอำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์ รวมทั้งการทบทวนข้อมูลเบื้องต้นเพื่อหาความเหมาะสมของ

รูปแบบการรวบรวมข้อมูลและวิธีการจัดเก็บข้อมูลวัฒนธรรมของจังหวัดพิษณุโลกและจังหวัดเพชรบูรณ์ เพื่อค้นหาความสำคัญและคุณค่าที่มีต่อบริบทของชุมชน คณะผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารมหาวิทยาลัยนเรศวร มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม จังหวัดพิษณุโลก มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์ พัฒนาชุมชนจังหวัดพิษณุโลก และจังหวัดเพชรบูรณ์ โดยมีนักวิจัยประกอบด้วย รองศาสตราจารย์ ดร.จิรวัฒน์ พิระสันต์ นางสาวณัฐวิทย์ ชามพูนท นายณัฐวัฒน์ วัฒนาประสิทธิ์ และผู้ช่วยนักวิจัย เป็นผู้จัดสร้างเครื่องมือเก็บข้อมูลภาคสนาม สำหรับผลงานวิจัยและเอกสารชั้นต้น ที่นำมาศึกษา

3) ทดลองใช้เครื่องมือโดยคณะผู้วิจัยประกอบด้วย รองศาสตราจารย์ ดร.จิรวัฒน์ พิระสันต์ และนายณัฐวัฒน์ วัฒนาประสิทธิ์ พร้อมทั้งเจ้าหน้าที่เก็บข้อมูลอีก 4 คน เพื่อทดลองแบบสัมภาษณ์แบบเจาะลึกและวิเคราะห์ความสมบูรณ์ของแบบสัมภาษณ์ในพื้นที่ชุมชนเขาสมอแครง จังหวัดพิษณุโลก ในวันที่ 19 ตุลาคม 2556 จากนั้นนำแบบสัมภาษณ์ที่ได้มาปรับปรุงและทดลองใช้ในพื้นที่ชุมชนทุ่งสมอ จังหวัดเพชรบูรณ์ ในวันที่ 25 ตุลาคม 2556 โดยคณะผู้วิจัยและเจ้าหน้าที่เก็บข้อมูล ทั้งนี้เพื่อให้ข้อมูลที่ได้สมบูรณ์ที่สุด

4) ปรับปรุงเครื่องมือที่ได้รับข้อเสนอแนะจากผู้ทรงคุณวุฒิ จากข้อมูลที่ได้จากการทดลองใช้แบบสัมภาษณ์แบบเจาะลึกในภาคสนามทั้ง 2 พื้นที่ จากนั้นคณะผู้วิจัยได้นำไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเพื่อปรับปรุงเครื่องมือให้สมบูรณ์มากยิ่งขึ้น ซึ่งผู้ทรงคุณวุฒิที่ให้ข้อเสนอแนะแบบสัมภาษณ์เจาะลึกประกอบด้วยศาสตราจารย์ (พิเศษ) ดร.กาญจนา เจริญศิริ ผู้ทรงคุณวุฒิ มหาวิทยาลัยนเรศวร ผู้ช่วยศาสตราจารย์กมล คงทอง ผู้อำนวยการสถาบันวัฒนธรรมศึกษากัลยาณิวัฒนา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ รองศาสตราจารย์ ดร.นิรัช สุตสังข์ สาขาวิชา ศิลปะและการออกแบบ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร รองศาสตราจารย์ ดร.สุกัญญา สิงหะบุศย์ ผู้อำนวยการศูนย์วิจัยศิลปกรรมศาสตร์เพื่อการพัฒนา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม จังหวัดมหาสารคามและ ดร.พุดตาน พันธุเณร คณะบริหารธุรกิจ เศรษฐศาสตร์และการสื่อสาร

5) อบรมผู้ช่วยนักวิจัยในการเก็บข้อมูล คณะผู้วิจัยได้อบรมเจ้าหน้าที่เก็บข้อมูล ได้จัดสัมมนาฝึกอบรมสำหรับเจ้าหน้าที่เก็บข้อมูลจำนวน 2 ครั้ง วันที่ 1-2 พฤศจิกายน 2556 ณ ห้องประชุมอาคารมหาธรรมราชา มหาวิทยาลัยนเรศวร โดยมีรองศาสตราจารย์ ดร.จิรวัฒน์ พิระสันต์ เป็นวิทยากร โดยมีเนื้อหาในการอบรมเจ้าหน้าที่เก็บข้อมูลดังนี้ เทคนิคการแนะนำตัวเอง กับปราชญ์ท้องถิ่น เทคนิคการสัมภาษณ์ รวมถึงภาษาที่ใช้ในการสัมภาษณ์ มารยาทในการสัมภาษณ์ และคู่มือการสัมภาษณ์ รวมทั้งการทำความเข้าใจเกี่ยวกับประเภทของวัฒนธรรมของชุมชนตามเส้นทางถนนหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 (พิษณุโลก - หล่มสัก) ทั้งนี้เพื่อทบทวนความเหมาะสมของ

แบบการรวบรวม การจัดเก็บข้อมูลวัฒนธรรม และการวางแผนการใช้แบบสัมภาษณ์ในพื้นที่ภาคสนาม

ข้อค้นพบในการสร้างเครื่องมือวิจัย พบว่า โดยทั่วไปจะใช้เครื่องมือ เทคนิคและวิธีการที่ประยุกต์มาจากแนวคิดด้านจิตวิทยาสังคม สังคมวิทยา และมานุษยวิทยา การวางแผนเชิงกลยุทธ์ และการพัฒนาชุมชน ดังนั้น ผู้ที่ทำงานกับชุมชน ไม่ว่าจะเป็นการพัฒนาในมิติการศึกษา สุขภาพอนามัย สิ่งแวดล้อม และการเมืองการปกครอง จึงควรให้ความสำคัญในการศึกษาค้นคว้าและสร้างสรรค์เครื่องมือ ตลอดจนวิธีวิทยาใหม่ๆ อยู่ตลอดเวลา ตัวอย่างของเทคนิคที่พบมากในงานพัฒนาชุมชน ได้แก่ เทคนิคการสร้างและพัฒนาผู้นำชุมชน เทคนิคการทำงานแบบมีส่วนร่วม เทคนิคการวิจัยเชิงปฏิบัติการ เทคนิคการดำเนินการกลุ่มและพัฒนาศักยภาพชุมชน เป็นต้น ส่วนเทคนิคในการสืบค้นข้อมูลภาคสนามที่นิยมใช้กันอย่างแพร่หลาย ได้แก่ การสังเกต การสัมภาษณ์ และการคาดการณ์ทำนายปรากฏการณ์ (Forecasting Technique) เป็นต้น นอกจากนี้ ยังมีเทคนิคด้านการวางแผนและบริหารงานพัฒนาชุมชน เช่น การวิเคราะห์และการพัฒนากระบวนการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมของกลุ่มบุคคลสำคัญในชุมชน (Significant Others) และเทคนิคการพัฒนาแผนแม่บทชุมชน

การพัฒนาศักยภาพชุมชนและความพร้อมเชิงท่องเที่ยว ถือเป็นความสำคัญอย่างยิ่งในประเทศไทยที่มีรากฐานของเศรษฐกิจอยู่ที่ระดับชุมชนเป็นส่วนใหญ่ แต่ที่ผ่านมามีการพัฒนาจะไร้ทิศทางและเป็นไปตามความต้องการของนักวิชาการมากกว่าจากของชุมชน เพราะขาดข้อเสนอแนะของชุมชน หากนักวิชาการหรือหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องมีข้อเสนอที่เป็นบริบทของชุมชนอย่างแท้จริงแล้วย่อมสามารถที่จะพัฒนาศักยภาพของชุมชนให้สอดคล้องกับบริบทของชุมชนได้อย่างแท้จริง และสามารถทำให้ชุมชนสามารถอยู่ได้ด้วยวิถีดั้งเดิมของบรรพชนไม่เปลี่ยนแปลงไปตามกระแสของนักวิชาการหน่วยงานต่างๆ ที่เข้ามาให้ข้อเสนอแนะที่ไม่มีพื้นฐานของความเป็นจริงหรือความเป็นไปได้ อันจะทำให้การพัฒนาศักยภาพชุมชนมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลก่อให้เกิดความยั่งยืนแก่ชุมชนสืบต่อไป

ศักยภาพของชุมชนในเขตอำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก

ส่วนที่ 1: ข้อมูลทั่วไป

ตาราง 1 แสดงเพศของกลุ่มตัวอย่าง

เพศ		
ข้อมูล	จำนวน	ร้อยละ
หญิง	244	71.8
ชาย	96	28.2
รวม	340	100.0

จากตาราง พบว่า กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 340 คน ส่วนใหญ่ประกอบด้วยเพศหญิงคิดเป็นร้อยละ 71.8 และเพศชาย คิดเป็นร้อยละ 28.2

ตาราง 2 แสดงระดับการศึกษาของกลุ่มตัวอย่าง

ระดับการศึกษา

ข้อมูล	จำนวน	ร้อยละ
ไม่ได้เรียนหนังสือ	6	1.8
ประถมศึกษา	6	1.8
มัธยมศึกษา	242	71.2
อาชีวศึกษาต่อปวส.ต่ออนุปริญญา	2	0.6
ปริญญาตรี	64	18.8
สูงกว่าปริญญาตรี	20	5.9
รวม	340	100.0

จากตาราง พบว่ากลุ่มตัวอย่างจำนวน 340 คน มีระดับการศึกษาอยู่ในระดับของมัธยมศึกษา มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 71.2 รองลงมาคือระดับปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 18.8 ระดับสูงกว่าปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 5.9 ระดับประถมศึกษาและไม่ได้เรียนหนังสืออยู่ในลำดับที่เท่ากัน คิดเป็นร้อยละ 1.8 และ ระดับอาชีวศึกษาต่อปวส.ต่ออนุปริญญา อยู่ในลำดับสุดท้าย คิดเป็นร้อยละ 0.6

ตาราง 3 แสดงระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชนของกลุ่มตัวอย่าง

ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชน

ข้อมูล	จำนวน	ร้อยละ
0 - 5 ปี	43	12.6
5 ปีขึ้นไปจนถึง 10 ปี	46	13.5
10 ปีขึ้นไป	251	73.8
รวม	340	100.0

จากตาราง พบว่ากลุ่มตัวอย่างจำนวน 340 คน มีระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชนส่วนใหญ่มากกว่า 10 ปี ขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 73.8 อาศัยอยู่ในชุมชน ตั้งแต่ 5 ปีขึ้นไปจนถึง 10 ปี คิดเป็นร้อยละ 13.5 และ อาศัยอยู่ในชุมชน 0 - 5 ปี คิดเป็นร้อยละ 12.6

ตาราง 4 แสดงอาชีพของกลุ่มตัวอย่าง

อาชีพ

ข้อมูล	จำนวน	ร้อยละ
อยู่ในอุปการะของครอบครัว	184	54.1
เกษตรกรกรรม	6	1.8
ค้าขาย	12	3.5
รับจ้าง	2	0.6
ธุรกิจส่วนตัว	22	6.5
รับราชการ	75	22.1
อื่นๆ	39	11.5
รวม	340	100.0

จากตาราง พบว่า กลุ่มตัวอย่างจำนวน 340 คน ส่วนใหญ่อยู่ในอุปการะของครอบครัว คิดเป็นร้อยละ 54.1 และประกอบอาชีพ รับราชการ คิดเป็นร้อยละ 22.1 ประกอบอาชีพ อื่นๆ เช่น พระ คิดเป็นร้อยละ 11.5 ประกอบอาชีพธุรกิจส่วนตัว คิดเป็นร้อยละ 6.5 ประกอบอาชีพค้าขาย คิดเป็น

ร้อยละ 3.5 ประกอบอาชีพเกษตรกรรม คิดเป็นร้อยละ 1.8 และประกอบอาชีพรับจ้างอยู่ในลำดับสุดท้าย คิดเป็นร้อยละ 0.6

ตาราง 5 แสดงรายได้ของกลุ่มตัวอย่าง

รายได้

ข้อมูล	จำนวน	ร้อยละ
ต่ำกว่า 1,500 บาทต่อเดือน	44	12.9
1,501 - 3,000 บาทต่อเดือน	45	13.2
3,001 - 4,500 บาทต่อเดือน	15	4.4
4,501 - 6,000 บาทต่อเดือน	18	5.3
สูงกว่า 6,001 บาทต่อเดือน	64	18.8
อื่นๆ	154	45.3
รวม	340	100.0

จากตารางพบว่ากลุ่มตัวอย่างจำนวน 340 คน มีรายได้ส่วนใหญ่ อยู่ในระดับอื่นๆ คิดเป็นร้อยละ 45.3 และลำดับรองมา มีรายได้ สูงกว่า 6,001 บาทต่อเดือน คิดเป็นร้อยละ 18.8 มีรายได้ 1,501 - 3,000 บาทต่อเดือน คิดเป็นร้อยละ 13.2 มีรายได้ ต่ำกว่า 1,500 บาทต่อเดือน คิดเป็นร้อยละ 12.9 มีรายได้ 4,501 - 6,000 บาทต่อเดือน คิดเป็นร้อยละ 5.3 และมีรายได้ 3,001 - 4,500 บาทต่อเดือน คิดเป็นร้อยละ 4.4

ตาราง 6 แสดงสถานภาพทางสังคมในชุมชนของกลุ่มตัวอย่าง

สถานภาพทางสังคมในชุมชน

ข้อมูล	จำนวน	ร้อยละ
กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน คณะกรรมการหมู่บ้าน	1	0.3
นายก อบต. คณะกรรมการบริหาร อบต.	2	0.6
หอการค้า กรรมการหอการค้า	1	0.3
ประชาชนทั่วไป	293	86.2
ปฏิบัติงานในหน่วยงานต่อองค์กรภาครัฐ	25	7.4
อื่นๆ	18	5.3
รวม	340	100.0

จากตารางพบว่ากลุ่มตัวอย่าง จำนวน 340 คน มีสถานภาพทางสังคมในชุมชนส่วนใหญ่เป็นประชาชนทั่วไป คิดเป็นร้อยละ 86.2 ลำดับต่อมาคือปฏิบัติงานในหน่วยงานต่อองค์กรภาครัฐ คิดเป็นร้อยละ 7.4 สถานภาพทางสังคมอื่นๆ คิดเป็นร้อยละ 5.3 นายก อบต. คณะกรรมการบริหาร อบต. คิดเป็นร้อยละ 0.6 และ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน คณะกรรมการหมู่บ้าน และหอการค้า กรรมการหอการค้าอยู่ในลำดับที่เท่ากัน คิดเป็นร้อยละ 0.3

ส่วนที่ 2 :

ตาราง 7 แสดงด้านการรับรู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนในชุมชนตามเส้นทางถนน

หลวงฯแผ่นดินหมายเลข 12 (พิษณุโลก - หล่มสัก)

การรับรู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนใน ชุมชนตามเส้นทางถนนหลวงฯแผ่นดินหมายเลข 12 (พิษณุโลก – หล่มสัก)	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความคิดเห็น
7.การเปลี่ยนแปลงด้านรายได้ของชุมชน	3.65	0.651	มาก
8.การจ้างงานและการสร้างอาชีพ	3.61	0.774	มาก
9.ความสัมพันธ์ของคนในชุมชน	3.79	0.786	มาก
10.ด้านการเป็นเจ้าของบ้าน	3.68	0.909	มาก
11.ด้านการมีจิตสาธารณะของคนในชุมชน	3.86	0.716	มาก
12.การดำรงอยู่ของวิถีชีวิตและวัฒนธรรมชุมชน	3.71	0.738	มาก
13.การปรับตัวของวัฒนธรรมชุมชน	3.77	0.796	มาก
14.การเสื่อมสลายของวัฒนธรรมชุมชน	3.47	0.880	ปานกลาง
15.คุณภาพชีวิตของคนในชุมชน	3.80	0.739	มาก
16.ความสวยงามของชุมชน	3.62	0.810	มาก
17.ความเหมาะสมของตำแหน่งที่ตั้งร้านค้าชุมชน	3.64	0.795	มาก
18.ความเหมาะสมของการจัดการเรื่องขยะและสิ่งปฏิกูล ของชุมชน	3.58	0.917	มาก
19.ความพร้อมด้านสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรท่องเที่ยว ของชุมชน	3.65	0.881	มาก
20.ความพร้อมด้านความสามารถในการแข่งขันของชุมชน	3.68	0.814	มาก
21.ความพร้อมของชุมชนด้านองค์ความรู้ด้านวัฒนธรรม	3.60	0.819	มาก
22.จำนวนนักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวในชุมชน	3.65	0.889	มาก

จากตาราง พบว่า กลุ่มตัวอย่างจำนวน 340 คน ให้ระดับความคิดเห็นด้านการรับรู้การ
ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนในชุมชนตามเส้นทางถนนหลวงฯแผ่นดินหมายเลข 12
(พิษณุโลก – หล่มสัก) ซึ่งพิจารณารายข้อดังนี้ การเปลี่ยนแปลงด้านรายได้ของชุมชนมีความคิดเห็น
อยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.65$) การจ้างงานและการสร้างอาชีพมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} =$
3.61) ความสัมพันธ์ของคนในชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.79$) ด้านการเป็นเจ้าของ
บ้านมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.68$) ด้านการมีจิตสาธารณะของคนในชุมชนมีความ
คิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.86$) การดำรงอยู่ของวิถีชีวิตและวัฒนธรรมชุมชนมีความคิดเห็นอยู่
ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.71$) การปรับตัวของวัฒนธรรมชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} =$
3.77) การเสื่อมสลายของวัฒนธรรมชุมชน มีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.47$) คุณภาพ
ชีวิตของคนในชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.80$) ความสวยงามของชุมชนมีความ
คิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.62$) ความเหมาะสมของตำแหน่งที่ตั้งร้านค้าชุมชนมีความคิดเห็นอยู่
ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.64$) ความเหมาะสมของการจัดการเรื่องขยะและสิ่งปฏิกูลของชุมชนมีความ
คิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.58$) ความพร้อมด้านสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรท่องเที่ยวของชุมชน
มีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.65$) ความพร้อมด้านความสามารถในการแข่งขันของชุมชนมี
ความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.68$) ความพร้อมของชุมชนด้านองค์ความรู้ด้านวัฒนธรรมมี
ความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.60$) จำนวนนักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวในชุมชนมีความ
คิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.65$)

ตาราง 8 แสดงด้านศักยภาพชุมชน

ศักยภาพชุมชน	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความคิดเห็น
23.ด้านการวางแผนและกำหนดยุทธศาสตร์การ ท่องเที่ยว	3.58	0.758	มาก
24.การรองรับนักท่องเที่ยว	3.66	0.845	มาก
25.ด้านการจัดให้มีที่พักที่สะอาด ปลอดภัย มี คุณภาพ	3.63	0.958	มาก
26.ด้านการจัดการขยะและสิ่งปฏิกูล	3.66	0.824	มาก
27.ด้านการปรับปรุงภูมิทัศน์ของชุมชน	3.70	0.854	มาก
28.ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อม	3.57	0.815	มาก

ตาราง 8 แสดงด้านศักยภาพชุมชน(ต่อ)

ศักยภาพชุมชน	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความคิดเห็น
29.ด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน	3.76	0.830	มาก
30.ด้านพัฒนาระบบข้อมูล ข่าวสาร และการ ประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวของชุมชน	3.71	0.837	มาก
31.ด้านการพัฒนาโครงสร้างสาธารณูปโภค พื้นฐานเพื่อรองรับการท่องเที่ยว	2.12	1.973	น้อย
31.3 โทรศัพท์	4.02	0.726	มาก
31.4 ศูนย์ข้อมูลข่าวสาร	3.91	0.799	มาก
31.5 น้ำสะอาด	3.84	0.767	มาก
31.6 สุขา	3.65	0.837	มาก
31.7 ป้ายบอกทาง	3.86	0.784	มาก
31.8สถานที่สำคัญของชุมชน	3.88	0.907	มาก
31.9การคมนาคม	3.88	0.857	มาก
31.10 ร้านอาหาร	3.85	0.843	มาก
31.11อินเทอร์เน็ต	3.78	0.884	มาก
32.ด้านการพัฒนาอาชีพและของที่ระลึก	3.64	0.929	มาก
33.ด้านการสื่อสารและภาษา	3.58	0.821	มาก
34.ด้านความปลอดภัยของนักท่องเที่ยวที่มาใน ชุมชน	3.76	0.906	มาก
35.ด้านความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ ของคนในชุมชน	3.66	0.890	มาก

จากตาราง พบว่า กลุ่มตัวอย่างจำนวน 340 คน ให้ระดับความคิดเห็นในด้านศักยภาพของชุมชน โดยพิจารณาเป็นรายข้อดังนี้ ด้านการวางแผนและกำหนดยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.58$) การรองรับนักท่องเที่ยวมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.66$) ด้านการจัดให้มีที่พักที่สะอาด ปลอดภัย มีคุณภาพมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.63$) ด้านการจัดการขยะและสิ่งปฏิกูลมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.66$) ด้านการปรับปรุงภูมิทัศน์ของชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.70$) ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและ

สิ่งแวดล้อมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.57$) ด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน มีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.76$) ด้านพัฒนาระบบข้อมูล ข่าวสาร และการประชาสัมพันธ์ การท่องเที่ยวของชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.71$) ด้านการพัฒนาโครงสร้าง สาธารณูปโภคพื้นฐานเพื่อรองรับการท่องเที่ยว มีความคิดเห็นอยู่ในระดับ น้อย ($\bar{X} = 2.12$) ซึ่ง ประกอบด้วย โครงสร้างถนนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.94$) ไฟฟ้ามีความคิดเห็นอยู่ใน ระดับ มาก ($\bar{X} = 3.97$) โทรศัพท์ มีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 4.02$) ศูนย์ข้อมูลข่าวสารมี ความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.91$) น้ำสะอาดมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.84$) สุขา มีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.65$) ป้ายบอกทาง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.86$) สถานที่สำคัญของชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.88$) การคมนาคมมีความคิดเห็นอยู่ ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.88$) ร้านอาหารมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.85$) อินเทอร์เน็ต มี ความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.78$) ด้านการพัฒนาอาชีพและของที่ระลึกมีความคิดเห็นอยู่ใน ระดับ มาก ($\bar{X} = 3.64$) ด้านการสื่อสารและภาษามีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.58$) ด้าน ความปลอดภัยของนักท่องเที่ยวที่มาในชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.76$) ด้าน ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ของคนในชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.66$)

ตาราง 9 แสดงการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน

การดำเนินกิจกรรมและการมีส่วนร่วมของชุมชน	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความคิดเห็น
36.การวางแผนและออกแบบยุทธศาสตร์การ พัฒนาชุมชน	3.68	0.773	มาก
37.การกำหนดทิศทางเพื่อจัดการท่องเที่ยว	3.67	0.811	มาก
38.การกำหนดจำนวนนักท่องเที่ยวที่จะเข้าไป ศึกษาชุมชนต่อวัน	3.61	0.871	มาก
39.การจัดตั้งกองทุนชุมชนเพื่อการท่องเที่ยว	3.55	0.903	มาก
40.การกำหนดระเบียบและแนวปฏิบัติในการ ท่องเที่ยวในชุมชน	3.56	0.848	มาก
41.การประชาสัมพันธ์และการให้ข้อมูล	3.78	0.850	มาก
42.การสนับสนุนงบประมาณ	3.59	0.886	มาก
43.การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในชุมชน	3.67	0.815	มาก

ตาราง 9 แสดงการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน (ต่อ)

การดำเนินกิจกรรมและการมีส่วนร่วมของชุมชน	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความคิดเห็น
44.การปรับปรุง พัฒนา อนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวของชุมชน	3.64	0.876	มาก
45.กาพัฒนาระบบตลาดและต่อ ยอดผลิตภัณฑ์ชุมชน	3.70	0.881	มาก
46.การพัฒนาระบบฐานข้อมูลเพื่อการท่องเที่ยว	3.67	0.894	มาก
47.ชุมชนรับผลตอบแทนจากการท่องเที่ยว	3.62	0.896	มาก
48.การประเมินผลกิจกรรมต่อโครงการ	3.74	0.845	มาก
49.การตัดสินใจดีหรือดำเนินการ โครงการ	3.66	0.816	มาก
50.การขยายจำนวนภาคีเครือข่ายจากองค์กรต่อชุมชนต่างๆ	3.59	0.856	มาก

จากตาราง พบว่ากลุ่มตัวอย่างจำนวน 340 คน ให้ระดับความคิดเห็นของการดำเนินกิจกรรม และการมีส่วนร่วม ซึ่งพิจารณาเรียงข้อดังนี้ การวางแผนและออกแบบยุทธศาสตร์การพัฒนาชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.68$) การกำหนดทิศทางเพื่อจัดการท่องเที่ยวมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.67$) การกำหนดจำนวนนักท่องเที่ยวที่จะเข้าไปศึกษาชุมชนต่อวัดมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.61$) การจัดตั้งกองทุนชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.55$) การกำหนดระเบียบและแนวปฏิบัติในการท่องเที่ยวในชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.56$) การประชาสัมพันธ์และการให้ข้อมูลมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.78$) การสนับสนุนงบประมาณมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.59$) การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.67$) การปรับปรุง พัฒนา อนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวของชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.64$) กาพัฒนาระบบตลาดและต่อยอดผลิตภัณฑ์ชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.70$) การพัฒนาระบบฐานข้อมูลเพื่อการท่องเที่ยวมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.67$) ชุมชนรับผลตอบแทนจากการท่องเที่ยวมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.62$) การประเมินผลกิจกรรมโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.74$) การตัดสินใจดีหรือดำเนินการ โครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.66$) การขยายจำนวนภาคีเครือข่ายจากองค์กรชุมชนต่างๆมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.59$)

ศักยภาพของชุมชนในเขตอำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก

ส่วนที่ 1: ข้อมูลทั่วไป

ตาราง 10 แสดง เพศของกลุ่มตัวอย่าง

เพศ		
ข้อมูล	จำนวน	ร้อยละ
หญิง	185	54.4
ชาย	155	45.6
รวม	340	100.0

จากตาราง พบว่ากลุ่มตัวอย่าง จำนวน 340 คน ส่วนใหญ่ประกอบด้วยเพศหญิงคิดเป็นร้อยละ 54.4 และเพศชาย คิดเป็นร้อยละ 45.6

ตาราง 11 แสดงระดับการศึกษาของกลุ่มตัวอย่าง

ระดับการศึกษา		
ข้อมูล	จำนวน	ร้อยละ
ไม่ได้เรียนหนังสือ	1	0.3
ประถมศึกษา	12	3.5
มัธยมศึกษา	319	93.8
อาชีวศึกษาต่อปวส.ต่ออนุปริญญา	3	0.9
ปริญญาตรี	4	1.2
สูงกว่าปริญญาตรี	1	0.3
รวม	340	100.0

จากตาราง พบว่ากลุ่มตัวอย่างจำนวน 340 คน มีระดับการศึกษาอยู่ในระดับของมัธยมศึกษา มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 93.8 รองลงมาคือระดับประถมศึกษา คิดเป็นร้อยละ 3.5 ระดับปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 1.2 ระดับอาชีวศึกษาต่อปวส.ต่ออนุปริญญา คิดเป็นร้อยละ 0.9 และ ระดับสูงกว่าปริญญาตรี และไม่ได้เรียนหนังสืออยู่ในลำดับที่เท่ากัน คิดเป็นร้อยละ 0.3

ตาราง 12 แสดงระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชนของกลุ่มตัวอย่าง
ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชน

ข้อมูล	จำนวน	ร้อยละ
0 - 5 ปี	102	30.0
5 ปีขึ้นไปจนถึง 10 ปี	20	5.9
10 ปีขึ้นไป	218	64.1
รวม	340	100.0

จากตาราง พบว่ากลุ่มตัวอย่างจำนวน 340 คน มีระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชนส่วนใหญ่มากกว่า 10 ปี ขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 64.1 อาศัยอยู่ในชุมชน 0 - 5 ปี คิดเป็นร้อยละ 30.0 และ อาศัยอยู่ในชุมชน 5 ปีขึ้นไปจนถึง 10 ปี คิดเป็นร้อยละ 5.9

ตาราง 13 แสดงอาชีพของกลุ่มตัวอย่าง

อาชีพ

ข้อมูล	จำนวน	ร้อยละ
อยู่ในอุปการะของครอบครัว	234	68.8
เกษตรกรกรรม	5	1.5
ค้าขาย	21	6.2
รับจ้าง	23	6.8
ธุรกิจส่วนตัว	2	0.6
รับราชการ	2	0.6
อื่นๆ	53	15.6
รวม	340	100.0

จากตาราง พบว่า กลุ่มตัวอย่างจำนวน 340 คน ส่วนใหญ่อยู่ในอุปการะของครอบครัว คิดเป็นร้อยละ 68.8 และประกอบอาชีพ อื่นๆ เช่น พระ คิดเป็นร้อยละ 15.6 ประกอบอาชีพ รับจ้างคิดเป็นร้อยละ 6.8 ประกอบอาชีพค้าขาย คิดเป็นร้อยละ 6.2 ประกอบอาชีพ เกษตรกรรมคิดเป็นร้อยละ 1.5

1.5ประกอบอาชีพธุรกิจส่วนตัว และประกอบอาชีพรับราชการอยู่ในลำดับที่เท่ากัน คิดเป็นร้อยละ 0.6

ตาราง 14 แสดงรายได้ของกลุ่มตัวอย่าง

รายได้

ข้อมูล	จำนวน	ร้อยละ
ต่ำกว่า 1,500 บาทต่อเดือน	70	20.6
1,501 - 3,000 บาทต่อเดือน	146	42.9
3,001 - 4,500 บาทต่อเดือน	22	6.5
4,501 - 6,000 บาทต่อเดือน	17	5.0
สูงกว่า 6,001 บาทต่อเดือน	26	7.6
อื่นๆ	59	17.4
รวม	340	100.0

จากตารางพบว่ากลุ่มตัวอย่างจำนวน 340 คน มีรายได้ส่วนใหญ่ อยู่ระหว่าง 1,501 – 3,000 บาทต่อเดือน คิดเป็นร้อยละ 42.9 และลำดับรองมา มีรายได้ ต่ำกว่า 1,500 บาทต่อเดือน คิดเป็นร้อยละ 20.6 มีรายได้อื่นๆ คิดเป็นร้อยละ 17.4 มีรายได้ สูงกว่า 6,001 บาทต่อเดือนคิดเป็นร้อยละ 7.6 มีรายได้ 3,001 – 4,500 บาทต่อเดือน คิดเป็นร้อยละ 6.5 และมีรายได้ 4,501 – 6,000 บาทต่อเดือน คิดเป็นร้อยละ 5.0

ตาราง 15 แสดงสถานภาพทางสังคมในชุมชนของกลุ่มตัวอย่าง

สถานภาพทางสังคมในชุมชน

ข้อมูล	จำนวน	ร้อยละ
กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน คณะกรรมการหมู่บ้าน	5	1.5
นายก อบต. คณะกรรมการบริหาร อบต.	1	0.3
หอการค้า กรรมการหอการค้า	3	0.9
ประชาชนทั่วไป	241	70.9

ตาราง 15 แสดงสถานภาพทางสังคมในชุมชนของกลุ่มตัวอย่าง (ต่อ)

ปฏิบัติงานในหน่วยงานต่อองค์กรภาครัฐ	10	2.9
อื่นๆ	80	23.5
รวม	340	100.0

จากตารางพบว่ากลุ่มตัวอย่าง จำนวน 340 คน มีสถานภาพทางสังคมในชุมชนส่วนใหญ่เป็นประชาชนทั่วไป คิดเป็นร้อยละ 70.9 ลำดับต่อมาคือสถานภาพทางสังคมอื่นๆ คิดเป็นร้อยละ 23.5 ปฏิบัติงานในหน่วยงานต่อองค์กรภาครัฐ คิดเป็นร้อยละ 2.9 กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน คณะกรรมการหมู่บ้านคิดเป็นร้อยละ 1.5 หอการค้า กรรมการหอการค้าคิดเป็นร้อยละ 0.9 และนายก อบต. คณะกรรมการบริหารอบต. อยู่ในลำดับสุดท้าย คิดเป็นร้อยละ 0.6

ส่วนที่ 2

ตาราง 16 แสดง ด้านการรับรู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนในชุมชนตามเส้นทางถนนหลวงฯแผ่นดินหมายเลข 12 (พิษณุโลก - หล่มสัก)

การรับรู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนในชุมชนตามเส้นทางถนนหลวงฯแผ่นดินหมายเลข 12 (พิษณุโลก - หล่มสัก)	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความคิดเห็น
7.การเปลี่ยนแปลงด้านรายได้ของชุมชน	3.58	0.726	มาก
8.การจ้างงานและการสร้างอาชีพ	3.50	0.836	มาก
9.ความสัมพันธของคนในชุมชน	3.56	0.928	มาก
10.ด้านการเป็นเจ้าของบ้าน	3.57	0.917	มาก
11.ด้านการมีจิตสาธารณะของคนในชุมชน	3.55	0.954	มาก
12.การดำรงอยู่ของวิถีชีวิตและวัฒนธรรมชุมชน	3.63	0.933	มาก
13.การปรับตัวของวัฒนธรรมชุมชน	3.53	0.929	มาก
14.การเสื่อมสลายของวัฒนธรรมชุมชน	3.12	0.973	ปานกลาง
15.คุณภาพชีวิตของคนในชุมชน	3.78	0.806	มาก

ตาราง 16 แสดง ด้านการรับรู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนในชุมชนตามเส้นทางถนนหลวงฯแผ่นดินหมายเลข 12 (พิษณุโลก - หล่มสัก) (ต่อ)

การรับรู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนในชุมชนตามเส้นทางถนนหลวงฯแผ่นดินหมายเลข 12 (พิษณุโลก – หล่มสัก)	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความคิดเห็น
16.ความสวยงามของชุมชน	3.69	0.950	มาก
17.ความเหมาะสมของตำแหน่งที่ตั้งร้านค้าชุมชน	3.68	0.892	มาก
18.ความเหมาะสมของการจัดการเรื่องขยะและสิ่งปฏิกูลของชุมชน	3.50	1.012	มาก
19.ความพร้อมด้านสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรท่องเที่ยวของชุมชน	3.63	0.888	มาก
20.ความพร้อมด้านความสามารถในการแข่งขันของชุมชน	3.65	0.874	มาก
21.ความพร้อมของชุมชนด้านองค์ความรู้ด้านวัฒนธรรม	3.66	0.859	มาก
22.จำนวนนักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวในชุมชน	3.63	1.033	มาก

จากตาราง พบว่า กลุ่มตัวอย่างจำนวน 340 คน ให้ระดับความคิดเห็นด้านการรับรู้การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนในชุมชนตามเส้นทางถนนหลวงฯแผ่นดินหมายเลข 12 (พิษณุโลก – หล่มสัก) ซึ่งพิจารณารายข้อดังนี้ การเปลี่ยนแปลงด้านรายได้ของชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.58$) การจ้างงานและการสร้างอาชีพมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.50$) ความสัมพันธ์ของคนในชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.56$) ด้านการเป็นเจ้าของบ้านมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.57$) ด้านการมีจิตสาธารณะของคนในชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.55$) การดำรงอยู่ของวิถีชีวิตและวัฒนธรรมชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.63$) การปรับตัวของวัฒนธรรมชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.53$) การเสื่อมสลายของวัฒนธรรมชุมชน มีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.12$) คุณภาพชีวิตของคนในชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.78$) ความสวยงามของชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.69$) ความเหมาะสมของตำแหน่งที่ตั้งร้านค้าชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.68$) ความเหมาะสมของการจัดการเรื่องขยะและสิ่งปฏิกูลของชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.50$) ความพร้อมด้านสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรท่องเที่ยวของชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.63$) ความพร้อมด้านความสามารถในการแข่งขันของ

ชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.65$) ความพร้อมของชุมชนด้านองค์ความรู้ด้าน วัฒนธรรมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.66$) จำนวนนักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวใน ชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.63$)

ตาราง 17 แสดงด้านศักยภาพชุมชน

ศักยภาพชุมชน	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความคิดเห็น
23.ด้านการวางแผนและกำหนดยุทธศาสตร์การ ท่องเที่ยว	3.54	0.932	มาก
24.การรองรับนักท่องเที่ยว	3.56	0.827	มาก
25.ด้านการจัดให้มีที่พักที่สะอาด ปลอดภัย มี คุณภาพ	3.42	0.985	ปานกลาง
26.ด้านการจัดการขยะและสิ่งปฏิกูล	3.38	0.934	ปานกลาง
27.ด้านการปรับปรุงภูมิทัศน์ของชุมชน	3.38	0.859	ปานกลาง
28.ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อม	3.58	0.815	มาก
29.ด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน	3.56	0.962	มาก
30.ด้านพัฒนาระบบข้อมูล ข่าวสาร และการ ประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวของชุมชน	3.53	0.932	มาก
31.ด้านการพัฒนาโครงสร้างสาธารณูปโภค พื้นฐานเพื่อรองรับการท่องเที่ยว	2.13	1.916	น้อย
31.1 ถนน	3.58	1.032	มาก
31.2 ไฟฟ้า	3.82	0.997	มาก
31.3 โทรศัพท์	3.80	0.921	มาก
31.4 ศูนย์ข้อมูลข่าวสาร	3.67	0.910	มาก
31.5 น้ำสะอาด	3.59	0.916	มาก
31.6 สุขา	3.51	0.967	มาก
31.7 ป้ายบอกทาง	3.69	0.847	มาก
31.8 สถานที่สำคัญของชุมชน	3.62	0.883	มาก
31.9 การคมนาคม	3.77	0.911	มาก

ตาราง 17 แสดงด้านศักยภาพชุมชน(ต่อ)

ศักยภาพชุมชน	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความคิดเห็น
31.10 ร้านอาหาร	3.83	0.911	มาก
31.11 อินเทอร์เน็ต	3.62	1.118	มาก
32.ด้านการพัฒนาอาชีพและของที่ระลึก	3.51	0.904	มาก
33.ด้านการสื่อสารและภาษา	3.51	0.936	มาก
34.ด้านความปลอดภัยของนักท่องเที่ยวที่มาในชุมชน	3.62	0.903	มาก
35.ด้านความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ของคนในชุมชน	3.58	0.897	มาก

จากตาราง พบว่า กลุ่มตัวอย่างจำนวน 340 คน ให้ระดับความคิดเห็นในด้านศักยภาพของชุมชน โดยพิจารณาเป็นรายข้อดังนี้ ด้านการวางแผนและกำหนดยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.54$) การรองรับนักท่องเที่ยวที่มีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.56$) ด้านการจัดให้มีที่พักที่สะอาด ปลอดภัย มีคุณภาพมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.42$) ด้านการจัดการขยะและสิ่งปฏิกูลมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.38$) ด้านการปรับปรุงภูมิทัศน์ของชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.38$) ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.58$) ด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.56$) ด้านพัฒนาระบบข้อมูลข่าวสาร และการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวของชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.53$) ด้านการพัฒนาโครงสร้างสาธารณูปโภคพื้นฐานเพื่อรองรับการท่องเที่ยว มีความคิดเห็นอยู่ในระดับ น้อย ($\bar{X} = 2.13$) ซึ่งประกอบด้วย โครงสร้างถนนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.58$) ไฟฟ้ามีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.82$) โทรศัพท์ มีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.80$) ศูนย์ข้อมูลข่าวสารมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.67$) น้ำสะอาดมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.59$) สุขามีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.51$) ป้ายบอกทาง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.69$) สถานที่สำคัญของชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.62$) การคมนาคมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.77$) ร้านอาหารมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.83$) อินเทอร์เน็ต มีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.62$) ด้านการพัฒนาอาชีพและของที่ระลึกมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.51$) ด้านการสื่อสารและภาษามีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.51$) ด้านความปลอดภัยของนักท่องเที่ยวที่มาในชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก

($\bar{X}$ = 3.62) ด้านความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ของคนในชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X}$ = 3.58)

ตาราง 18 แสดงการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน

การดำเนินกิจกรรมและการมีส่วนร่วมของชุมชน	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความคิดเห็น
36.การวางแผนและออกแบบยุทธศาสตร์การพัฒนาชุมชน	3.47	1.000	ปานกลาง
37.การกำหนดทิศทางเพื่อจัดการท่องเที่ยว	3.30	1.007	ปานกลาง
38.การกำหนดจำนวนนักท่องเที่ยวที่จะเข้าไปศึกษาชุมชนต่อวัน	3.11	1.074	ปานกลาง
39.การจัดตั้งกองทุนชุมชนเพื่อการท่องเที่ยว	3.27	1.119	ปานกลาง
40.การกำหนดระเบียบและแนวปฏิบัติในการท่องเที่ยวในชุมชน	3.21	1.175	ปานกลาง
41.การประชาสัมพันธ์และการให้ข้อมูล	3.24	1.220	ปานกลาง
42.การสนับสนุนงบประมาณ	3.30	1.206	ปานกลาง
43.การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในชุมชน	3.40	1.202	ปานกลาง
44.การปรับปรุง พัฒนา อนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวของชุมชน	3.34	1.090	ปานกลาง
45.กาพัฒนาระบบตลาดและต่อยอดผลิตภัณฑ์ชุมชน	3.37	1.148	ปานกลาง
46.การพัฒนาระบบฐานข้อมูลเพื่อการท่องเที่ยว	3.41	1.134	ปานกลาง
47.ชุมชนรับผิดชอบต่อผลการท่องเที่ยว	3.33	1.225	ปานกลาง
48.การประเมินผลกิจกรรมต่อโครงการ	3.26	1.111	ปานกลาง
49.การตัดสินใจยุติหรือดำเนินการ โครงการ	3.16	1.207	ปานกลาง
50.การขยายจำนวนภาคีเครือข่ายจากองค์กรต่อชุมชนต่างๆ	3.30	1.223	ปานกลาง

จากตาราง พบว่ากลุ่มตัวอย่างจำนวน 340 คน ให้ระดับความคิดเห็นของการดำเนินกิจกรรม และการมีส่วนร่วม ซึ่งพิจารณารายข้อดังนี้ การวางแผนและออกแบบยุทธศาสตร์การพัฒนาชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X}$ = 3.47) การกำหนดทิศทางเพื่อจัดการท่องเที่ยวมีความ

คิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.30$) การกำหนดจำนวนนักท่องเที่ยวที่จะเข้าไปศึกษาชุมชนต่อ
 วัดมีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.11$) การจัดตั้งกองทุนชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวมีความ
 คิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.27$) การกำหนดระเบียบและแนวปฏิบัติในการท่องเที่ยวใน
 ชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.21$) การประชาสัมพันธ์และการให้ข้อมูลมีความ
 คิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.24$) การสนับสนุนงบประมาณมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปาน
 กลาง ($\bar{X} = 3.30$) การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} =$
 3.40) การปรับปรุง พัฒนา อนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวของชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง
 ($\bar{X} = 3.34$) กาพัฒนาระบบตลาดและต่อยอดผลิตภัณฑ์ชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง
 ($\bar{X} = 3.37$) การพัฒนาระบบฐานข้อมูลเพื่อการท่องเที่ยวมีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} =$
 3.41) ชุมชนรับผิดชอบต่อผลการท่องเที่ยวมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.33$) กา
 ระประเมินผลกิจกรรมต่อโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.26$) การตัดสินใจยุติ
 หรือดำเนินการ โครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.16$) การขยายจำนวนภาคี
 เครือข่ายจากองค์กรชุมชนต่างๆมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.30$)

ศักยภาพของชุมชนในเขตอำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก

ส่วนที่ 1 : ข้อมูลทั่วไป

ตาราง 19 แสดงเพศของกลุ่มตัวอย่าง

เพศ		
ข้อมูล	จำนวน	ร้อยละ
หญิง	170	50.0
ชาย	170	50.0
รวม	340	100.0

จากตาราง พบว่า กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 340 คน ประกอบด้วยเพศหญิงและเพศชายจำนวน
 เท่ากัน คิดเป็นร้อยละ 50.0

ตาราง 20 แสดงระดับการศึกษาของกลุ่มตัวอย่าง

ระดับการศึกษา

ข้อมูล	จำนวน	ร้อยละ
ไม่ได้เรียนหนังสือ	1	0.3
ประถมศึกษา	95	27.9
มัธยมศึกษา	80	23.5
อาชีวศึกษาต่อปวส.ต่ออนุปริญญา	81	23.8
ปริญญาตรี	62	18.2
สูงกว่าปริญญาตรี	21	6.2
รวม	340	100.0

จากตาราง พบว่ากลุ่มตัวอย่างจำนวน 340 คน มีระดับการศึกษาอยู่ในระดับของ ประถมศึกษามากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 27.9 รองลงมาคือระดับอาชีวศึกษาต่อปวส.ต่ออนุปริญญา คิดเป็นร้อยละ 23.8 ระดับมัธยมศึกษา คิดเป็นร้อยละ 23.5 ระดับปริญญาตรีคิดเป็นร้อยละ 18.2 และระดับ สูงกว่าปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 6.2 และไม่ได้เรียนหนังสืออยู่ในลำดับสุดท้าย คิดเป็นร้อยละ 0.3

ตาราง 21 แสดงระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชนของกลุ่มตัวอย่าง

ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชน

ข้อมูล	จำนวน	ร้อยละ
0 - 5 ปี	22	6.5
5 ปีขึ้นไปจนถึง 10 ปี	132	38.8
10 ปีขึ้นไป	186	54.7
รวม	340	100.0

จากตาราง พบว่ากลุ่มตัวอย่างจำนวน 340 คน มีระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชนส่วนใหญ่ มากกว่า 10ปี ขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 54.7 อาศัยอยู่ในชุมชน ตั้งแต่ 5 ปีขึ้นไปจนถึง 10 ปี คิดเป็นร้อยละ 38.8 และ อาศัยอยู่ในชุมชน 0 - 5 ปี คิดเป็นร้อยละ 6.5

ตาราง 22 แสดงอาชีพของกลุ่มตัวอย่าง

อาชีพ

ข้อมูล	จำนวน	ร้อยละ
อยู่ในอุปการะของครอบครัว	35	10.3
เกษตรกรกรรม	69	20.3
ค้าขาย	85	25.0
รับจ้าง	45	13.2
ธุรกิจส่วนตัว	63	18.5
รับราชการ	36	10.6
อื่นๆ	7	2.1
รวม	340	100.0

จากตาราง พบว่า กลุ่มตัวอย่างจำนวน 340 คน ส่วนใหญ่ ประกอบอาชีพค้าขาย คิดเป็นร้อยละ 25.0 และประกอบอาชีพเกษตรกรกรรม คิดเป็นร้อยละ 20.3 ประกอบอาชีพธุรกิจส่วนตัว คิดเป็นร้อยละ 18.5 ประกอบอาชีพรับจ้าง คิดเป็นร้อยละ 13.2 ประกอบอาชีพ รับราชการคิดเป็นร้อยละ 10.6 และ อยู่ในอุปการะของครอบครัว คิดเป็นร้อยละ 10.3ประกอบอาชีพ อื่นๆ เช่น พระอยู่ในลำดับสุดท้ายคิดเป็นร้อยละ 2.1

ตาราง 23 แสดงรายได้ของกลุ่มตัวอย่าง

รายได้

ข้อมูล	จำนวน	ร้อยละ
ต่ำกว่า 1,500 บาทต่อเดือน	5	1.5
1,501 - 3,000 บาทต่อเดือน	3	0.9
3,001 - 4,500 บาทต่อเดือน	22	6.5
4,501 - 6,000 บาทต่อเดือน	83	24.4
สูงกว่า 6,001 บาทต่อเดือน	198	58.2
อื่นๆ	29	8.5
รวม	340	100.0

จากตารางพบว่ากลุ่มตัวอย่างจำนวน 340 คน มีรายได้ส่วนใหญ่ มีรายได้ สูงกว่า 6,001 บาท ต่อเดือน คิดเป็นร้อยละ 58.2 และลำดับรองมา มีรายได้ 4,501 - 6,000 บาทต่อเดือนคิดเป็นร้อยละ 24.4 มีรายได้ อยู่ในระดับอื่นๆ คิดเป็นร้อยละ 8.5 มีรายได้ 3,001 - 4,500 บาทต่อเดือน คิดเป็นร้อยละ 6.5 มีรายได้ต่ำกว่า 1,500 บาทต่อเดือน คิดเป็นร้อยละ 1.5 และมีรายได้ 1,501 - 3,000 บาทต่อเดือนอยู่ในลำดับสุดท้าย คิดเป็นร้อยละ 0.9

ตาราง 24 แสดงสถานภาพทางสังคมในชุมชนของกลุ่มตัวอย่าง

สถานภาพทางสังคมในชุมชน

ข้อมูล	จำนวน	ร้อยละ
กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน คณะกรรมการหมู่บ้าน	3	0.9
นายก อบต. คณะกรรมการบริหาร อบต.	1	0.3
หอการค้า กรรมการหอการค้า	6	1.8
ประชาชนทั่วไป	302	88.8
ปฏิบัติงานในหน่วยงานต่อองค์กรภาครัฐ	25	7.4
อื่นๆ	3	0.9
รวม	340	100.0

จากตารางพบว่ากลุ่มตัวอย่าง จำนวน 340 คน มีสถานภาพทางสังคมในชุมชนส่วนใหญ่ เป็นประชาชนทั่วไป คิดเป็นร้อยละ 88.8 ลำดับต่อมาก็คือปฏิบัติงานในหน่วยงานต่อองค์กรภาครัฐ คิดเป็นร้อยละ 7.4 หอการค้า กรรมการหอการค้า คิดเป็นร้อยละ 1.8 สถานภาพทางสังคมอื่นๆและ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน คณะกรรมการหมู่บ้าน และอยู่ในลำดับที่เท่ากัน คิดเป็นร้อยละ 0.9 นายก อบต. คณะกรรมการบริหาร อบต.อยู่ในลำดับสุดท้ายคิดเป็นร้อยละ 0.3

ส่วนที่ 2

ตาราง 25 แสดงด้านการรับรู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนในชุมชนตามเส้นทางถนน

หลวงแผ่นดินหมายเลข 12 (พิษณุโลก - หล่มสัก)

การรับรู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนในชุมชนตามเส้นทางถนนหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 (พิษณุโลก - หล่มสัก)	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความคิดเห็น
7.การเปลี่ยนแปลงด้านรายได้ของชุมชน	3.47	0.689	ปานกลาง
8.การจ้างงานและการสร้างอาชีพ	3.39	0.731	ปานกลาง
9.ความสัมพันธของคนในชุมชน	3.49	0.853	ปานกลาง
10.ด้านการเป็นเจ้าของบ้าน	3.42	0.850	ปานกลาง
11.ด้านการมีจิตสาธารณะของคนในชุมชน	3.57	0.822	ปานกลาง
12.การดำรงอยู่ของวิถีชีวิตและวัฒนธรรมชุมชน	3.46	0.828	ปานกลาง
13.การปรับตัวของวัฒนธรรมชุมชน	3.44	0.812	ปานกลาง
14.การเสื่อมสลายของวัฒนธรรมชุมชน	3.09	0.774	ปานกลาง
15.คุณภาพชีวิตของคนในชุมชน	3.41	0.769	ปานกลาง
16.ความสวยงามของชุมชน	3.26	0.897	ปานกลาง
17.ความเหมาะสมของตำแหน่งที่ตั้งร้านค้าชุมชน	3.34	0.753	ปานกลาง
18.ความเหมาะสมของการจัดการเรื่องขยะและสิ่งปฏิกูลของชุมชน	3.43	0.927	ปานกลาง
19.ความพร้อมด้านสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรท่องเที่ยวของชุมชน	3.49	0.860	ปานกลาง
20.ความพร้อมด้านความสามารถในการแข่งขันของชุมชน	3.46	0.883	ปานกลาง
21.ความพร้อมของชุมชนด้านองค์ความรู้ด้านวัฒนธรรม	3.45	0.824	ปานกลาง
22.จำนวนนักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวในชุมชน	3.61	1.015	มาก

จากตาราง พบว่า กลุ่มตัวอย่างจำนวน 340 คน ให้ระดับความคิดเห็นด้านการรับรู้การ
ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนในชุมชนตามเส้นทางถนนหลวงฯแผ่นดินหมายเลข 12
(พิษณุโลก – หล่มสัก) ซึ่งพิจารณารายข้อดังนี้ การเปลี่ยนแปลงด้านรายได้ของชุมชนมีความคิดเห็น
อยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.47$) การจ้างงานและการสร้างอาชีพมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปาน
กลาง ($\bar{X} = 3.39$) ความสัมพันธ์ของคนในชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.49$)
ด้านการเป็นเจ้าของบ้านมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.42$) ด้านการมีจิตสาธารณะ
ของคนในชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.57$) การดำรงอยู่ของวิถีชีวิตและ
วัฒนธรรมชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.46$) การปรับตัวของวัฒนธรรม
ชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.44$) การเสื่อมสลายของวัฒนธรรมชุมชน มีความ
คิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.09$) คุณภาพชีวิตของคนในชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ
ปานกลาง ($\bar{X} = 3.41$) ความสวยงามของชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} =$
3.26) ความเหมาะสมของตำแหน่งที่ตั้งร้านค้าชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} =$
3.34) ความเหมาะสมของการจัดการเรื่องขยะและสิ่งปฏิกูลของชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ
ปานกลาง ($\bar{X} = 3.43$) ความพร้อมด้านสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรท่องเที่ยวของชุมชนมีความคิดเห็น
อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.49$) ความพร้อมด้านความสามารถในการแข่งขันของชุมชนมีความ
คิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.46$) ความพร้อมของชุมชนด้านองค์ความรู้ด้านวัฒนธรรมมี
ความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.45$) จำนวนนักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวในชุมชนมี
ความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.61$)

ตาราง 26 แสดงด้านศักยภาพชุมชน

ศักยภาพชุมชน	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความคิดเห็น
23.ด้านการวางแผนและกำหนดยุทธศาสตร์การ ท่องเที่ยว	3.40	0.647	ปานกลาง
24.การรองรับนักท่องเที่ยว	3.35	0.850	ปานกลาง
25.ด้านการจัดให้มีที่พักที่สะอาด ปลอดภัย มี คุณภาพ	3.37	0.923	ปานกลาง
26.ด้านการจัดการขยะและสิ่งปฏิกูล	3.19	0.909	ปานกลาง
27.ด้านการปรับปรุงภูมิทัศน์ของชุมชน	3.27	0.836	ปานกลาง

ตาราง 26 แสดงด้านศักยภาพชุมชน (ต่อ)

ศักยภาพชุมชน	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความคิดเห็น
28.ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	3.27	0.793	ปานกลาง
29.ด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน	3.32	0.705	ปานกลาง
30.ด้านพัฒนาระบบข้อมูล ข่าวสาร และการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวของชุมชน	3.33	0.905	ปานกลาง
31.ด้านการพัฒนาโครงสร้างสาธารณูปโภคพื้นฐานเพื่อรองรับการท่องเที่ยว	2.07	1.756	น้อย
31.1 ถนน	3.54	0.941	มาก
31.2 ไฟฟ้า	3.61	0.910	มาก
31.3 โทรศัพท์	3.72	0.848	มาก
31.4 ศูนย์ข้อมูลข่าวสาร	3.41	0.810	ปานกลาง
31.5 น้ำสะอาด	3.53	0.792	มาก
31.6 สุขา	3.37	0.858	ปานกลาง
31.7 ป้ายบอกทาง	3.42	0.843	ปานกลาง
31.8 สถานที่สำคัญของชุมชน	3.40	0.837	ปานกลาง
31.9 การคมนาคม	3.54	0.842	มาก
31.10 ร้านอาหาร	3.45	0.981	ปานกลาง
31.11 อินเทอร์เน็ต	3.29	0.972	ปานกลาง
32.ด้านการพัฒนาอาชีพและของที่ระลึก	3.29	1.047	ปานกลาง
33.ด้านการสื่อสารและภาษา	3.00	0.842	ปานกลาง
34.ด้านความปลอดภัยของนักท่องเที่ยวที่มาในชุมชน	3.53	0.860	มาก
35.ด้านความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ของคนในชุมชน	3.55	0.879	มาก

จากตาราง พบว่า กลุ่มตัวอย่างจำนวน 340 คน ให้ระดับความคิดเห็นในด้านศักยภาพของชุมชน โดยพิจารณาเป็นรายข้อดังนี้ ด้านการวางแผนและกำหนดยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.40$) การรองรับนักท่องเที่ยวมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก (

$\bar{X} = 3.35$) ด้านการจัดให้มีที่พักที่สะอาด ปลอดภัย มีคุณภาพมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.37$) ด้านการจัดการขยะและสิ่งปฏิกูลมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.19$) ด้านการปรับปรุงภูมิทัศน์ของชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.27$) ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.27$) ด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.32$) ด้านพัฒนาระบบข้อมูล ข่าวสาร และการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวของชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.33$) ด้านการพัฒนาโครงสร้างสาธารณูปโภคพื้นฐานเพื่อรองรับการท่องเที่ยว มีความคิดเห็นอยู่ในระดับ น้อย ($\bar{X} = 2.07$) ซึ่งประกอบด้วย โครงสร้างถนนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.54$) ไฟฟ้ามีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.61$) โทรศัพท์ มีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.72$) ศูนย์ข้อมูลข่าวสารมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.41$) น้ำสะอาดมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.53$) สุขามีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.37$) ป้ายบอกทาง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.42$) สถานที่สำคัญของชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.40$) การคมนาคมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.54$) ร้านอาหารมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.45$) อินเทอร์เน็ต มีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.29$) ด้านการพัฒนาอาชีพและของที่ระลึกมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.29$) ด้านการสื่อสารและภาษามีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.00$) ด้านความปลอดภัยของนักท่องเที่ยวที่มาในชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.53$) ด้านความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ของคนในชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.55$)

ตาราง 27 แสดงการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน

การดำเนินกิจกรรมและการมีส่วนร่วมของชุมชน	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความคิดเห็น
36.การวางแผนและออกแบบยุทธศาสตร์การพัฒนาชุมชน	3.45	0.776	ปานกลาง
37.การกำหนดทิศทางเพื่อจัดการท่องเที่ยว	3.21	0.859	ปานกลาง
38.การกำหนดจำนวนนักท่องเที่ยวที่จะเข้าไปศึกษาชุมชนต่อวัน	3.16	0.902	ปานกลาง
39.การจัดตั้งกองทุนชุมชนเพื่อการท่องเที่ยว	3.02	0.887	ปานกลาง

ตาราง 27 แสดงการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน (ต่อ)

การดำเนินกิจกรรมและการมีส่วนร่วมของชุมชน	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความคิดเห็น
40.การกำหนดระเบียบและแนวปฏิบัติในการท่องเที่ยวในชุมชน	3.26	0.875	ปานกลาง
41.การประชาสัมพันธ์และการให้ข้อมูล	3.30	0.860	ปานกลาง
42.การสนับสนุนงบประมาณ	3.22	1.049	ปานกลาง
43.การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในชุมชน	3.09	1.027	ปานกลาง
44.การปรับปรุง พัฒนา อนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวของชุมชน	3.25	0.936	ปานกลาง
45.กาพัฒนาระบบตลาดและต่อ ยอดผลิตภัณฑ์ชุมชน	3.18	0.938	ปานกลาง
46.การพัฒนาระบบฐานข้อมูลเพื่อการท่องเที่ยว	3.19	0.872	ปานกลาง
47.ชุมชนรับผลตอบแทนจากการท่องเที่ยว	3.19	0.990	ปานกลาง
48.การประเมินผลกิจกรรมต่อโครงการ	3.13	0.888	ปานกลาง
49.การตัดสินใจดีหรือดำเนินการ โครงการ	2.97	0.897	ปานกลาง
50.การขายจำนวนภาคีเครือข่ายจากองค์กรต่อชุมชนต่างๆ	3.38	3.847	ปานกลาง

จากตาราง พบว่ากลุ่มตัวอย่างจำนวน 340 คน ให้ระดับความคิดเห็นของการดำเนินกิจกรรม และการมีส่วนร่วม ซึ่งพิจารณารายข้อดังนี้ การวางแผนและออกแบบยุทธศาสตร์การพัฒนาชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.45$) การกำหนดทิศทางเพื่อจัดการท่องเที่ยวมีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.21$) การกำหนดจำนวนนักท่องเที่ยวที่จะเข้าไปศึกษาชุมชนต่อวัดมีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.16$) การจัดตั้งกองทุนชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.02$) การกำหนดระเบียบและแนวปฏิบัติในการท่องเที่ยวในชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.26$) การประชาสัมพันธ์และการให้ข้อมูลมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.30$) การสนับสนุนงบประมาณมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.22$) การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.09$) การปรับปรุง พัฒนา อนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวของชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.25$) กาพัฒนาระบบตลาดและต่อ ยอดผลิตภัณฑ์ชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.18$) การพัฒนาระบบฐานข้อมูลเพื่อการท่องเที่ยวมีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} =$

3.19) ชุมชนรับผลตอบแทนจากการท่องเที่ยวที่มีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.19$) การประเมินผลกิจกรรมต่อโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.13$) การตัดสินใจยุติหรือดำเนินการโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 2.97$) การขยายจำนวนภาคีเครือข่ายจากองค์กรต่อชุมชนต่างๆมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.38$)

ศักยภาพของชุมชนในเขตอำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์

ส่วนที่ 1: ข้อมูลทั่วไป

ตาราง 28 แสดงเพศของกลุ่มตัวอย่าง

เพศ

ข้อมูล	จำนวน	ร้อยละ
หญิง	133	39.1
ชาย	207	60.9
รวม	340	100.0

จากตาราง พบว่า กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 340 คน ส่วนใหญ่เพศชาย ประกอบด้วยคิดเป็นร้อยละ 60.9 และเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 39.1

ตาราง 29 แสดงระดับการศึกษาของกลุ่มตัวอย่าง

ระดับการศึกษา

ข้อมูล	จำนวน	ร้อยละ
ไม่ได้เรียนหนังสือ	30	8.8
ประถมศึกษา	164	48.2
มัธยมศึกษา	118	34.7
อาชีวศึกษาต่อปวส.ต่ออนุปริญญา	20	5.9
ปริญญาตรี	8	2.4
รวม	340	100.0

จากตาราง พบว่ากลุ่มตัวอย่างจำนวน 340 คน มีระดับการศึกษาอยู่ในระดับของประถมศึกษามากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 48.2 รองลงมาคือระดับมัธยมศึกษา คิดเป็นร้อยละ 34.7 ไม่ได้เรียนหนังสือ คิดเป็นร้อยละ 8.8 และ ระดับอาชีวศึกษาต่อปวส.ต่ออนุปริญญา คิดเป็นร้อยละ 5.9 และ ระดับปริญญาตรี อยู่ในลำดับสุดท้าย คิดเป็นร้อยละ 2.4

ตาราง 30 แสดงระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชนของกลุ่มตัวอย่าง

ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชน

ข้อมูล	จำนวน	ร้อยละ
0 - 5 ปี	27	7.9
5 ปีขึ้นไปจนถึง 10 ปี	42	12.4
10 ปีขึ้นไป	271	79.7
รวม	340	100.0

จากตาราง พบว่ากลุ่มตัวอย่างจำนวน 340 คน มีระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชนส่วนใหญ่ มากกว่า 10 ปี ขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 79.7 อาศัยอยู่ในชุมชน ตั้งแต่ 5 ปีขึ้นไปจนถึง 10 ปี คิดเป็นร้อยละ 12.4 และ อาศัยอยู่ในชุมชน 0 – 5 ปี คิดเป็นร้อยละ 7.9

ตาราง 31 แสดงอาชีพของกลุ่มตัวอย่าง

ข้อมูล	จำนวน	ร้อยละ
อยู่ในอุปการะของครอบครัว	20	5.9
เกษตรกร	77	22.6
ค้าขาย	192	56.5
รับจ้าง	32	9.4

ตาราง 31 แสดงอาชีพของกลุ่มตัวอย่าง(ต่อ)

ข้อมูล	จำนวน	ร้อยละ
ธุรกิจส่วนตัว	16	4.7
รับราชการ	1	0.3
อื่นๆ	2	0.6

จากตาราง พบว่า กลุ่มตัวอย่างจำนวน 340 คน ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพค้าขาย คิดเป็นร้อยละ 56.5 และประกอบอาชีพเกษตรกร คิดเป็นร้อยละ 22.6 ประกอบอาชีพรับจ้าง คิดเป็นร้อยละ 9.4 อยู่ในอุปการะของครอบครัวคิดเป็นร้อยละ 5.9ประกอบอาชีพธุรกิจส่วนตัว คิดเป็นร้อยละ 4.7 ประกอบอาชีพ อื่นๆ เช่น พระ คิดเป็นร้อยละ 0.6 และประกอบอาชีพ รับราชการอยู่ในลำดับสุดท้าย คิดเป็นร้อยละ 0.3

ตาราง 32 แสดงรายได้ของกลุ่มตัวอย่าง

รายได้

ข้อมูล	จำนวน	ร้อยละ
ต่ำกว่า 1,500 บาทต่อเดือน	9	2.6
1,501 - 3,000 บาทต่อเดือน	16	4.7
3,001 - 4,500 บาทต่อเดือน	16	4.7
4,501 - 6,000 บาทต่อเดือน	60	17.6
สูงกว่า 6,001 บาทต่อเดือน	225	66.2
อื่นๆ	14	4.1
รวม	340	100.0

จากตารางพบว่ากลุ่มตัวอย่างจำนวน 340 คน มีรายได้ส่วนใหญ่ อยู่ในระดับสูงกว่า 6,001 บาทต่อเดือน คิดเป็นร้อยละ 66.2และลำดับรองมา มีรายได้ 4,501 - 6,000 บาทต่อเดือน คิดเป็นร้อยละ 17.6 มีรายได้ 1,501 – 3,000 บาทต่อเดือนและ มีรายได้ 3,001 - 4,500 บาทต่อเดือน อยู่ในลำดับ

เดียวกันคิดเป็นร้อยละ 4.7 มีรายได้อยู่ในระดับ อื่นๆคิดเป็นร้อยละ 4.1 และมีรายได้ต่ำกว่า 1,500 บาทต่อเดือน ในลำดับสุดท้าย คิดเป็นร้อยละ 2.6

ตาราง 33 แสดงสถานภาพทางสังคมในชุมชนของกลุ่มตัวอย่าง

สถานภาพทางสังคมในชุมชน

ข้อมูล	จำนวน	ร้อยละ
กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน คณะกรรมการหมู่บ้าน	2	0.6
นายก อบต. คณะกรรมการบริหาร อบต.	8	2.4
หอการค้า กรรมการหอการค้า	2	0.6
ประชาชนทั่วไป	312	91.8
ปฏิบัติงานในหน่วยงานต่อองค์กรภาครัฐ	3	0.9
อื่นๆ	13	3.8
รวม	340	100.0

จากตารางพบว่ากลุ่มตัวอย่าง จำนวน 340 คน มีสถานภาพทางสังคมในชุมชนส่วนใหญ่เป็นประชาชนทั่วไป คิดเป็นร้อยละ 91.8 ลำดับต่อมาคือสถานภาพทางสังคมอื่นๆ คิดเป็นร้อยละ 3.8 นายก อบต. คณะกรรมการบริหาร อบต. คิดเป็นร้อยละ 2.4 ปฏิบัติงานในหน่วยงานต่อองค์กรภาครัฐ คิดเป็นร้อยละ 0.9 กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน คณะกรรมการหมู่บ้าน และหอการค้า กรรมการหอการค้าอยู่ในลำดับที่เท่ากัน คิดเป็นร้อยละ 0.6

ส่วนที่ 2

ตาราง 34 แสดงด้านการรับรู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนในชุมชนตามเส้นทางถนนหลวงฯแผ่นดินหมายเลข 12 (พิษณุโลก - หล่มสัก)

การรับรู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนในชุมชนตามเส้นทางถนนหลวงฯแผ่นดินหมายเลข 12 (พิษณุโลก - หล่มสัก)	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความคิดเห็น
7.การเปลี่ยนแปลงด้านรายได้ของชุมชน	3.84	0.656	มาก
8.การจ้างงานและการสร้างอาชีพ	3.72	1.130	มาก

ตาราง 34 แสดงด้านการรับรู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนในชุมชนตามเส้นทางถนน
หลวงฯแผ่นดินหมายเลข 12 (พิษณุโลก - หล่มสัก)(ต่อ)

การรับรู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนใน ชุมชนตามเส้นทางถนนหลวงฯแผ่นดินหมายเลข 12 (พิษณุโลก - หล่มสัก)	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความคิดเห็น
9.ความสัมพันธ์ของคนในชุมชน	3.92	0.669	มาก
10.ด้านการเป็นเจ้าของบ้าน	3.96	0.601	มาก
11.ด้านการมีจิตสาธารณะของคนในชุมชน	3.88	0.754	มาก
12.การดำรงอยู่ของวิถีชีวิตและวัฒนธรรมชุมชน	3.84	0.638	มาก
13.การปรับตัวของวัฒนธรรมชุมชน	3.74	0.668	มาก
14.การเสื่อมสลายของวัฒนธรรมชุมชน	2.73	1.004	ปานกลาง
15.คุณภาพชีวิตของคนในชุมชน	3.86	0.541	มาก
16.ความสวยงามของชุมชน	3.82	0.667	มาก
17.ความเหมาะสมของตำแหน่งที่ตั้งร้านค้าชุมชน	3.88	0.636	มาก
18.ความเหมาะสมของการจัดการเรื่องขยะและสิ่งปฏิกูล ของชุมชน	3.97	0.807	มาก
19.ความพร้อมด้านสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรท่องเที่ยวของ ชุมชน	3.78	0.656	มาก
20.ความพร้อมด้านความสามารถในการแข่งขันของชุมชน	3.97	0.602	มาก
21.ความพร้อมของชุมชนด้านองค์ความรู้ด้านวัฒนธรรม	3.77	0.620	มาก
22.จำนวนนักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวในชุมชน	4.49	0.702	มาก

จากตาราง พบว่า กลุ่มตัวอย่างจำนวน 340 คน ให้ระดับความคิดเห็นด้านการรับรู้การ
ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนในชุมชนตามเส้นทางถนนหลวงฯแผ่นดินหมายเลข 12
(พิษณุโลก - หล่มสัก) ซึ่งพิจารณารายข้อดังนี้ การเปลี่ยนแปลงด้านรายได้ของชุมชนมีความคิดเห็น
อยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.84$) การจ้างงานและการสร้างอาชีพมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} =$
3.72) ความสัมพันธ์ของคนในชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.92$) ด้านการเป็น

เจ้าของบ้านมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.96$) ด้านการมีจิตสาธารณะของคนในชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.88$) การดำรงอยู่ของวิถีชีวิตและวัฒนธรรมชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.84$) การปรับตัวของวัฒนธรรมชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.74$) การเสื่อมสลายของวัฒนธรรมชุมชน มีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 2.73$) คุณภาพชีวิตของคนในชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.86$) ความสวยงามของชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.82$) ความเหมาะสมของตำแหน่งที่ตั้งร้านค้าชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.88$) ความเหมาะสมของการจัดการเรื่องขยะและสิ่งปฏิกูลของชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.97$) ความพร้อมด้านสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรท่องเที่ยวของชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.78$) ความพร้อมด้านความสามารถในการแข่งขันของชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.97$) ความพร้อมของชุมชนด้านองค์ความรู้ด้านวัฒนธรรมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.77$) จำนวนนักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวในชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 4.49$)

ตาราง 35 แสดงด้านศักยภาพชุมชน

ศักยภาพชุมชน	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความคิดเห็น
23.ด้านการวางแผนและกำหนดยุทธศาสตร์การท่องเที่ยว	3.84	0.575	มาก
24.การรองรับนักท่องเที่ยว	4.28	0.741	มาก
25.ด้านการจัดให้มีที่พักที่สะอาด ปลอดภัย มีคุณภาพ	3.83	0.673	มาก
26.ด้านการจัดการขยะและสิ่งปฏิกูล	3.83	0.658	มาก
27.ด้านการปรับปรุงภูมิทัศน์ของชุมชน	3.64	0.626	มาก
28.ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	3.69	0.677	มาก
29.ด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน	3.79	0.615	มาก
30.ด้านพัฒนาระบบข้อมูล ข่าวสาร และการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวของชุมชน	3.83	0.603	มาก

ตาราง 35 แสดงด้านศักยภาพชุมชน (ต่อ)

ศักยภาพชุมชน	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความคิดเห็น
31.ด้านการพัฒนาโครงสร้างสาธารณูปโภคพื้นฐานเพื่อรองรับการท่องเที่ยว	3.68	1.147	มาก
31.1 ถนน	4.42	0.754	มาก
31.2 ไฟฟ้า	4.50	0.658	มากที่สุด
31.3 โทรศัพท์	4.36	0.683	มาก
31.4 ศูนย์ข้อมูลข่าวสาร	3.81	0.778	มาก
31.5 น้ำสะอาด	4.03	0.699	มาก
31.6 สุขา	3.87	0.728	มาก
31.7 ป้ายบอกทาง	4.00	0.739	มาก
31.8 สถานที่สำคัญของชุมชน	3.76	0.735	มาก
31.9 การคมนาคม	4.24	0.657	มาก
31.10 ร้านอาหาร	4.24	0.802	มาก
31.11 อินเทอร์เน็ต	3.74	0.926	มาก
32.ด้านการพัฒนาอาชีพและของที่ระลึก	3.90	0.756	มาก
33.ด้านการสื่อสารและภาษา	3.74	0.694	มาก
34.ด้านความปลอดภัยของนักท่องเที่ยวที่มาในชุมชน	4.01	0.751	มาก
35.ด้านความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ของคนในชุมชน	3.63	0.711	มาก

จากตาราง พบว่า กลุ่มตัวอย่างจำนวน 340 คน ให้ระดับความคิดเห็นในด้านศักยภาพของชุมชน โดยพิจารณาเป็นรายข้อดังนี้ ด้านการวางแผนและกำหนดยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.84$) การรองรับนักท่องเที่ยวมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 4.28$) ด้านการจัดให้มีที่พักที่สะอาด ปลอดภัย มีคุณภาพมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.83$) ด้านการจัดการขยะและสิ่งปฏิกูลมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.83$) ด้านการปรับปรุงภูมิทัศน์ของชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.64$) ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.69$) ด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนใน

ชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.79$) ด้านพัฒนาระบบข้อมูล ข่าวสาร และการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวของชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.83$) ด้านการพัฒนาโครงสร้างสาธารณูปโภคพื้นฐานเพื่อรองรับการท่องเที่ยว มีความคิดเห็นอยู่ในระดับ น้อย ($\bar{X} = 3.68$) ซึ่งประกอบด้วย โครงสร้างถนนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 4.42$) ไฟฟ้ามีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มากที่สุด ($\bar{X} = 4.50$) โทรศัพท์ มีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 4.36$) ศูนย์ข้อมูลข่าวสารมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.81$) น้ำสะอาดมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 4.03$) สุขามีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.87$) ป้ายบอกทาง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 4.00$) สถานที่สำคัญของชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.76$) การคมนาคมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 4.24$) ร้านอาหารมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 4.24$) อินเทอร์เน็ต มีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.74$) ด้านการพัฒนาอาชีพและของที่ระลึกมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.90$) ด้านการสื่อสารและภาษามีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.74$) ด้านความปลอดภัยของนักท่องเที่ยวที่มาในชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 4.01$) ด้านความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ของคนในชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.63$)

ตาราง 36 แสดงการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน

การดำเนินกิจกรรมและการมีส่วนร่วมของชุมชน	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความคิดเห็น
36.การวางแผนและออกแบบยุทธศาสตร์การพัฒนาชุมชน	3.75	0.553	มาก
37.การกำหนดทิศทางเพื่อจัดการท่องเที่ยว	3.79	0.632	มาก
38.การกำหนดจำนวนนักท่องเที่ยวที่จะเข้าไปศึกษาชุมชนต่อวัน	3.28	0.857	ปานกลาง
39.การจัดตั้งกองทุนชุมชนเพื่อการท่องเที่ยว	3.46	0.870	ปานกลาง
40.การกำหนดระเบียบและแนวปฏิบัติในการท่องเที่ยวในชุมชน	3.67	0.759	มาก
41.การประชาสัมพันธ์และการให้ข้อมูล	3.50	0.706	มาก
42.การสนับสนุนงบประมาณ	3.81	1.006	มาก
43.การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในชุมชน	3.88	2.819	มาก

ตาราง 36 แสดงการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน (ต่อ)

การดำเนินกิจกรรมและการมีส่วนร่วมของชุมชน	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความคิดเห็น
44.การปรับปรุง พัฒนา อนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวของชุมชน	3.70	0.672	มาก
45.กาพัฒนาระบบตลาดและต่อยอดผลิตภัณฑ์ชุมชน	3.63	0.690	มาก
46.การพัฒนาระบบฐานข้อมูลเพื่อการท่องเที่ยว	3.62	0.687	มาก
47.ชุมชนรับผิดชอบต่อแทนจากการท่องเที่ยว	3.89	0.793	มาก
48.การประเมินผลกิจกรรมต่อโครงการ	3.39	0.693	ปานกลาง
49.การตัดสินใจดีหรือดำเนินการ โครงการ	2.84	0.832	ปานกลาง
50.การขยายจำนวนภาคีเครือข่ายจากองค์กรต่อชุมชนต่างๆ	3.38	0.708	ปานกลาง

จากตาราง พบว่ากลุ่มตัวอย่างจำนวน 340 คน ให้ระดับความคิดเห็นของการดำเนินกิจกรรมและการมีส่วนร่วม ซึ่งพิจารณารายข้อดังนี้ การวางแผนและออกแบบยุทธศาสตร์การพัฒนาชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.75$) การกำหนดทิศทางเพื่อจัดการท่องเที่ยวมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.79$) การกำหนดจำนวนนักท่องเที่ยวที่จะเข้าไปศึกษาชุมชนต่อวัดมีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.28$) การจัดตั้งกองทุนชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.46$) การกำหนดระเบียบและแนวปฏิบัติในการท่องเที่ยวในชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.67$) การประชาสัมพันธ์และการให้ข้อมูลมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.50$) การสนับสนุนงบประมาณมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.81$) การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.88$) การปรับปรุง พัฒนา อนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวของชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.70$) กาพัฒนาระบบตลาดและต่อยอดผลิตภัณฑ์ชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.63$) การพัฒนาระบบฐานข้อมูลเพื่อการท่องเที่ยวมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.62$) ชุมชนรับผิดชอบต่อแทนจากการท่องเที่ยวมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.89$) การประเมินผลกิจกรรมต่อโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.39$) การตัดสินใจดีหรือดำเนินการ โครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 2.84$) การขยายจำนวนภาคีเครือข่ายจากองค์กรต่อชุมชนต่างๆมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.38$)

ศักยภาพของชุมชนในเขตอำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์

ส่วนที่ 1: ข้อมูลทั่วไป

ตาราง 37 แสดงเพศของกลุ่มตัวอย่าง

เพศ		
ข้อมูล	จำนวน	ร้อยละ
หญิง	133	39.1
ชาย	207	60.9
รวม	340	100.0

จากตาราง พบว่า กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 340 คน ส่วนใหญ่ประกอบด้วยเพศชาย คิดเป็นร้อยละ 60.9 และ เพศหญิงคิดเป็นร้อยละ 39.1

ตาราง 38 แสดงระดับการศึกษาของกลุ่มตัวอย่าง

ระดับการศึกษา		
ข้อมูล	จำนวน	ร้อยละ
ไม่ได้เรียนหนังสือ	5	1.5
ประถมศึกษา	192	56.5
มัธยมศึกษา	83	24.4
อาชีวศึกษาต่อปวส.ต่ออนุปริญญา	24	7.1
ปริญญาตรี	28	8.2
สูงกว่าปริญญาตรี	8	2.4
รวม	340	100.0

จากตาราง พบว่ากลุ่มตัวอย่างจำนวน 340 คน มีระดับการศึกษาอยู่ในระดับของ ประถมศึกษามากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 56.5 รองลงมาคือระดับมัธยมศึกษา คิดเป็นร้อยละ 24.4 ระดับ ปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 8.2 ระดับอาชีวศึกษาต่อปวส.ต่ออนุปริญญา คิดเป็นร้อยละ 7.1 ระดับสูง กว่าปริญญาตรีคิดเป็นร้อยละ 2.4 และ ไม่ได้เรียนหนังสือ อยู่ในลำดับสุดท้าย คิดเป็นร้อยละ 1.5

ตาราง 39 แสดงระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชนของกลุ่มตัวอย่าง

ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชน

ข้อมูล	จำนวน	ร้อยละ
0 - 5 ปี	14	4.1
5 ปีขึ้นไปจนถึง 10 ปี	48	14.1
10 ปีขึ้นไป	278	81.8
รวม	340	100.0

จากตาราง พบว่ากลุ่มตัวอย่างจำนวน 340 คน มีระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชนส่วนใหญ่ มากกว่า 10 ปี ขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 81.8 อาศัยอยู่ในชุมชน ตั้งแต่ 5 ปีขึ้นไปจนถึง 10 ปี คิดเป็นร้อยละ 14.1 และ อาศัยอยู่ในชุมชน 0 - 5 ปี คิดเป็นร้อยละ 4.1

ตาราง 40 แสดงอาชีพของกลุ่มตัวอย่าง

อาชีพ

ข้อมูล	จำนวน	ร้อยละ
อยู่ในอุปการะของครอบครัว	14	4.1
เกษตรกรรวม	35	10.3
ค้าขาย	172	50.6
รับจ้าง	52	15.3
ธุรกิจส่วนตัว	44	12.9
รับราชการ	15	4.4
อื่นๆ	8	2.4
รวม	340	100.0

จากตาราง พบว่า กลุ่มตัวอย่างจำนวน 340 คน ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพค้าขาย คิดเป็นร้อยละ 50.6 ลำดับรองลงมาคือประกอบอาชีพรับจ้าง คิดเป็นร้อยละ 15.3 ประกอบอาชีพธุรกิจส่วนตัว คิดเป็นร้อยละ 12.9 ประกอบอาชีพเกษตรกรรวม คิดเป็นร้อยละ 10.3 ประกอบอาชีพ รับราชการคิด

เป็นร้อยละ 4.4 อยู่ในอุปการะของครอบครัว คิดเป็นร้อยละ 4.1 และประกอบอาชีพ อื่นๆ เช่น พระ อยู่ในลำดับสุดท้ายคิดเป็นร้อยละ 2.4

ตาราง 41 แสดงรายได้ของกลุ่มตัวอย่าง

รายได้

ข้อมูล	จำนวน	ร้อยละ
ต่ำกว่า 1,500 บาทต่อเดือน	5	1.5
1,501 - 3,000 บาทต่อเดือน	13	3.8
3,001 - 4,500 บาทต่อเดือน	36	10.6
4,501 - 6,000 บาทต่อเดือน	65	19.1
สูงกว่า 6,001 บาทต่อเดือน	177	52.1
อื่นๆ	44	12.9
รวม	340	100.0

จากตารางพบว่ากลุ่มตัวอย่างจำนวน 340 คน มีรายได้ส่วนใหญ่ อยู่ในระดับสูงกว่า 6,001 บาทต่อเดือน คิดเป็นร้อยละ 52.1 และลำดับรองมา มีรายได้ 4,501 - 6,000 บาทต่อเดือน คิดเป็นร้อยละ 19.1 อยู่ในระดับอื่นๆ คิดเป็นร้อยละ 12.9 มีรายได้ 3,001 - 4,500 บาทต่อเดือน คิดเป็นร้อยละ 10.6 มีรายได้ 1,501 - 3,000 บาทต่อเดือน คิดเป็นร้อยละ 3.8 และ มีรายได้ ต่ำกว่า 1,500 บาทต่อเดือน อยู่ในลำดับสุดท้าย คิดเป็นร้อยละ 1.5

ตาราง 42 แสดงสถานภาพทางสังคมในชุมชนของกลุ่มตัวอย่าง

สถานภาพทางสังคมในชุมชน

ข้อมูล	จำนวน	ร้อยละ
กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน คณะกรรมการหมู่บ้าน	3	0.9
หอการค้า กรรมการหอการค้า	1	0.3
ประชาชนทั่วไป	333	97.9
ปฏิบัติงานในหน่วยงานต่อองค์กรภาครัฐ	1	0.3
อื่นๆ	2	0.6

จากตารางพบว่ากลุ่มตัวอย่าง จำนวน 340 คน มีสถานภาพทางสังคมในชุมชนส่วนใหญ่เป็นประชาชนทั่วไป คิดเป็นร้อยละ 97.9 ลำดับต่อมาคือกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน คณะกรรมการหมู่บ้าน คิดเป็นร้อยละ 0.9 สถานภาพทางสังคมอื่นๆ คิดเป็นร้อยละ 0.6 และปฏิบัติงานในหน่วยงานต่อองค์การภาครัฐและหอการค้า กรรมการหอการค้าอยู่ในลำดับที่เท่ากัน คิดเป็นร้อยละ 0.3

ส่วนที่ 2

ตาราง 43 แสดงด้านการรับรู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนในชุมชนตามเส้นทางถนนหลวงฯแผ่นดินหมายเลข 12 (พิษณุโลก - หล่มสัก)

การรับรู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนในชุมชนตามเส้นทางถนนหลวงฯแผ่นดินหมายเลข 12 (พิษณุโลก - หล่มสัก)	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความคิดเห็น
7.การเปลี่ยนแปลงด้านรายได้ของชุมชน	3.95	0.707	มาก
8.การจ้างงานและการสร้างอาชีพ	3.60	1.809	มาก
9.ความสัมพันธ์ของคนในชุมชน	3.90	0.825	มาก
10.ด้านการเป็นเจ้าของบ้าน	3.84	0.706	มาก
11.ด้านการมีจิตสาธารณะของคนในชุมชน	3.89	0.807	มาก
12.การดำรงอยู่ของวิถีชีวิตและวัฒนธรรมชุมชน	3.86	0.687	มาก
13.การปรับตัวของวัฒนธรรมชุมชน	3.73	0.697	มาก
14.การเสื่อมสลายของวัฒนธรรมชุมชน	2.89	0.999	ปานกลาง
15.คุณภาพชีวิตของคนในชุมชน	3.80	0.773	มาก
16.ความสวยงามของชุมชน	3.66	0.855	มาก
17.ความเหมาะสมของตำแหน่งที่ตั้งร้านค้าชุมชน	3.62	0.709	มาก
18.ความเหมาะสมของการจัดการเรื่องขยะและสิ่งปฏิกูลของชุมชน	3.83	0.855	มาก

ตาราง 43 แสดงด้านการรับรู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนในชุมชนตามเส้นทางถนนหลวงฯแผ่นดินหมายเลข 12 (พิษณุโลก - หล่มสัก) (ต่อ)

การรับรู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนในชุมชนตามเส้นทางถนนหลวงฯแผ่นดินหมายเลข 12 (พิษณุโลก - หล่มสัก)	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความคิดเห็น
19.ความพร้อมด้านสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรท่องเที่ยวของชุมชน	3.71	0.741	มาก
20.ความพร้อมด้านความสามารถในการแข่งขันของชุมชน	3.71	0.771	มาก
21.ความพร้อมของชุมชนด้านองค์ความรู้ด้านวัฒนธรรม	3.61	0.750	มาก
22.จำนวนนักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวในชุมชน	4.17	0.919	มาก

จากตาราง พบว่า กลุ่มตัวอย่างจำนวน 340 คน ให้ระดับความคิดเห็นด้านการรับรู้การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนในชุมชนตามเส้นทางถนนหลวงฯแผ่นดินหมายเลข 12 (พิษณุโลก – หล่มสัก) ซึ่งพิจารณารายชื่อดังนี้ การเปลี่ยนแปลงด้านรายได้ของชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.95$) การจ้างงานและการสร้างอาชีพมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.60$) ความสัมพันธ์ของคนในชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.90$) ด้านการเป็นเจ้าของบ้านมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.84$) ด้านการมีจิตสาธารณะของคนในชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.89$) การดำรงอยู่ของวิถีชีวิตและวัฒนธรรมชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.86$) การปรับตัวของวัฒนธรรมชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.73$) การเสื่อมสลายของวัฒนธรรมชุมชน มีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 2.89$) คุณภาพชีวิตของคนในชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.80$) ความสวยงามของชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.66$) ความเหมาะสมของตำแหน่งที่ตั้งร้านค้าชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.62$) ความเหมาะสมของการจัดการเรื่องขยะและสิ่งปฏิกูลของชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.83$) ความพร้อมด้านสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรท่องเที่ยวของชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.71$) ความพร้อมด้านความสามารถในการแข่งขันของชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.71$) ความพร้อมของชุมชนด้านองค์ความรู้ด้านวัฒนธรรมมีความ ($\bar{X} = 4.17$)

ตาราง 44 แสดงด้านศักยภาพชุมชน

ศักยภาพชุมชน	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความคิดเห็น
23.ด้านการวางแผนและกำหนดยุทธศาสตร์การ ท่องเที่ยว	3.77	0.604	มาก
24.การรองรับนักท่องเที่ยว	3.71	0.893	มาก
25.ด้านการจัดให้มีที่พักที่สะอาด ปลอดภัย มี คุณภาพ	3.43	0.985	ปานกลาง
26.ด้านการจัดการขยะและสิ่งปฏิกูล	3.74	0.846	มาก
27.ด้านการปรับปรุงภูมิทัศน์ของชุมชน	3.62	0.732	มาก
28.ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อม	3.56	0.704	มาก
29.ด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน	3.77	0.701	มาก
30.ด้านพัฒนาระบบข้อมูล ข่าวสาร และการ ประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวของชุมชน	3.71	0.889	มาก
31.ด้านการพัฒนาโครงสร้างสาธารณูปโภค พื้นฐานเพื่อรองรับการท่องเที่ยว	2.65	1.840	ปานกลาง
31.1 ถนน	4.19	0.711	มาก
31.2 ไฟฟ้า	4.32	0.700	มาก
31.3 โทรศัพท์	4.24	0.689	มาก
31.4 ศูนย์ข้อมูลข่าวสาร	3.88	0.815	มาก
31.5 น้ำสะอาด	4.08	0.748	มาก
31.6 สุขา	3.63	1.035	มาก
31.7 ป้ายบอกทาง	3.72	1.074	มาก
31.8 สถานที่สำคัญของชุมชน	3.82	0.827	มาก
31.9 การคมนาคม	4.10	0.840	มาก
31.10 ร้านอาหาร	3.77	1.210	มาก
31.11 อินเทอร์เน็ต	3.48	1.283	มาก

ตาราง 44 แสดงด้านศักยภาพชุมชน (ต่อ)

ศักยภาพชุมชน	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความคิดเห็น
32.ด้านการพัฒนาอาชีพและของที่ระลึก	3.71	1.099	มาก
33.ด้านการสื่อสารและภาษา	3.69	0.796	มาก
34.ด้านความปลอดภัยของนักท่องเที่ยวที่มาในชุมชน	3.83	0.777	มาก
35.ด้านความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ของคนในชุมชน	3.77	0.790	มาก

จากตาราง พบว่า กลุ่มตัวอย่างจำนวน 340 คน ให้ระดับความคิดเห็นในด้านศักยภาพของชุมชน โดยพิจารณาเป็นรายข้อดังนี้ ด้านการวางแผนและกำหนดยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.77$) การรองรับนักท่องเที่ยวมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.71$) ด้านการจัดให้มีที่พักที่สะอาด ปลอดภัย มีคุณภาพมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.43$) ด้านการจัดการขยะและสิ่งปฏิกูลมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.74$) ด้านการปรับปรุงภูมิทัศน์ของชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.62$) ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.56$) ด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.77$) ด้านพัฒนาระบบข้อมูล ข่าวสาร และการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวของชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.71$) ด้านการพัฒนาโครงสร้างสาธารณูปโภคพื้นฐานเพื่อรองรับการท่องเที่ยว มีความคิดเห็นอยู่ในระดับ น้อย ($\bar{X} = 2.65$) ซึ่งประกอบด้วย โครงสร้างถนนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 4.19$) ไฟฟ้ามีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 4.32$) โทรศัพท์ มีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 4.24$) ศูนย์ข้อมูล ข่าวสารมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.88$) น้ำสะอาดมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 4.08$) สุขามีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.63$) ป้ายบอกทาง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.72$) สถานที่สำคัญของชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.82$) การคมนาคมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 4.10$) ร้านอาหารมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.77$) อินเทอร์เน็ต มีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.48$) ด้านการพัฒนาอาชีพและของที่ระลึกมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.71$) ด้านการสื่อสารและภาษามีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.69$) ด้านความปลอดภัยของนักท่องเที่ยวที่มาในชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.83$) ด้านความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ของคนในชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.77$)

ตาราง 45 แสดงการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน

การดำเนินกิจกรรมและการมีส่วนร่วมของชุมชน	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความคิดเห็น
36.การวางแผนและออกแบบยุทธศาสตร์การพัฒนาชุมชน	3.64	0.679	มาก
37.การกำหนดทิศทางเพื่อจัดการท่องเที่ยว	3.58	0.742	มาก
38.การกำหนดจำนวนนักท่องเที่ยวที่จะเข้าไปศึกษาชุมชนต่อวัด	3.43	0.830	ปานกลาง
39.การจัดตั้งกองทุนชุมชนเพื่อการท่องเที่ยว	3.22	0.962	ปานกลาง
40.การกำหนดระเบียบและแนวปฏิบัติในการท่องเที่ยวในชุมชน	3.57	0.759	มาก
41.การประชาสัมพันธ์และการให้ข้อมูล	3.51	0.904	มาก
42.การสนับสนุนงบประมาณ	3.49	1.268	ปานกลาง
43.การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในชุมชน	3.56	0.909	มาก
44.การปรับปรุง พัฒนา อนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวของชุมชน	3.69	0.742	มาก
45.กาพัฒนาระบบตลาดและต่อยอดผลิตภัณฑ์ชุมชน	3.68	0.853	มาก
46.การพัฒนาระบบฐานข้อมูลเพื่อการท่องเที่ยว	3.60	0.732	มาก
47.ชุมชนรับผิดชอบต่อแทนจากการท่องเที่ยว	3.67	0.979	มาก
48.การประเมินผลกิจกรรมต่อโครงการ	3.46	0.734	ปานกลาง
49.การตัดสินใจดีหรือดำเนินการ โครงการ	3.17	0.878	ปานกลาง
50.การขยายจำนวนภาคีเครือข่ายจากองค์กรต่อชุมชนต่างๆ	3.30	0.837	ปานกลาง

จากตาราง พบว่ากลุ่มตัวอย่างจำนวน 340 คน ให้ระดับความคิดเห็นของการดำเนินกิจกรรมและการมีส่วนร่วม ซึ่งพิจารณารายข้อดังนี้ การวางแผนและออกแบบยุทธศาสตร์การพัฒนาชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.64$) การกำหนดทิศทางเพื่อจัดการท่องเที่ยวมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.58$) การกำหนดจำนวนนักท่องเที่ยวที่จะเข้าไปศึกษาชุมชนต่อวัดมีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.43$) การจัดตั้งกองทุนชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.22$) การกำหนดระเบียบและแนวปฏิบัติในการท่องเที่ยวในชุมชนมี

ความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก($\bar{X} = 3.57$) การประชาสัมพันธ์และการให้ข้อมูลมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก($\bar{X} = 3.51$) การสนับสนุนงบประมาณมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.49$) การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก($\bar{X} = 3.56$) การปรับปรุง พัฒนาอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวของชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.69$) กาพัฒนาระบบตลาดและต่อยอดผลิตภัณฑ์ชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.68$) การพัฒนาระบบฐานข้อมูลเพื่อการท่องเที่ยวมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก($\bar{X} = 3.60$) ชุมชนรับผลตอบแทนจากการท่องเที่ยวมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก($\bar{X} = 3.67$) การประเมินผลกิจกรรมต่อโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.46$) การตัดสินใจดีหรือดำเนินการ โครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.17$) การขยายจำนวนภาคีเครือข่ายจากองค์กรต่อชุมชนต่างๆ มีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.30$)

ศักยภาพของชุมชนในเขตอำเภอห่มเกล้า จังหวัดเพชรบูรณ์

ส่วนที่ 1:ข้อมูลทั่วไป

ตาราง 46 แสดงเพศของกลุ่มตัวอย่าง

เพศ		
ข้อมูล	จำนวน	ร้อยละ
หญิง	130	38.2
ชาย	210	61.8
รวม	340	100.0

จากตาราง พบว่า กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 340 คน ส่วนใหญ่ประกอบด้วยเพศชาย คิดเป็น ร้อยละ 61.8 และ เพศหญิงคิดเป็นร้อยละ 38.2

ตาราง 47 แสดงระดับการศึกษาของกลุ่มตัวอย่าง

ระดับการศึกษา		
ข้อมูล	จำนวน	ร้อยละ
ไม่ได้เรียนหนังสือ	26	7.6
ประถมศึกษา	127	37.4
มัธยมศึกษา	81	23.8
อาชีวศึกษาต่อปวส.ต่ออนุปริญญา	36	10.6
ปริญญาตรี	69	20.3
สูงกว่าปริญญาตรี	1	0.3
รวม	340	100.0

จากตาราง พบว่ากลุ่มตัวอย่างจำนวน 340 คน มีระดับการศึกษาอยู่ในระดับของ ประถมศึกษามากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 37.4 รองลงมาคือระดับมัธยมศึกษา คิดเป็นร้อยละ 23.8 ระดับปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 20.3 ระดับอาชีวศึกษาต่อปวส.ต่ออนุปริญญาคิดเป็นร้อยละ 10.6 ไม่ได้เรียนหนังสือคิดเป็นร้อยละ 7.6 และ ระดับสูงกว่าปริญญาตรี อยู่ในลำดับสุดท้าย คิดเป็นร้อยละ 0.3

ตาราง 48 แสดงระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชนของกลุ่มตัวอย่าง

ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชน		
ข้อมูล	จำนวน	ร้อยละ
0 - 5 ปี	16	4.7
5 ปีขึ้นไปจนถึง 10 ปี	105	30.9
10 ปีขึ้นไป	219	64.4
รวม	340	100.0

จากตาราง พบว่ากลุ่มตัวอย่างจำนวน 340 คน มีระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชนส่วนใหญ่ มากกว่า 10 ปี ขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 64.4 อาศัยอยู่ในชุมชน ตั้งแต่ 5 ปีขึ้นไปจนถึง 10 ปี คิดเป็นร้อยละ 30.9 และ อาศัยอยู่ในชุมชน 0 - 5 ปี คิดเป็นร้อยละ 4.7

ตาราง 49 แสดงอาชีพของกลุ่มตัวอย่าง

อาชีพ		
ข้อมูล	จำนวน	ร้อยละ
อยู่ในอุปการะของครอบครัว	15	4.4
เกษตรกร	30	8.8
ค้าขาย	156	45.9
รับจ้าง	113	33.2
ธุรกิจส่วนตัว	15	4.4
รับราชการ	11	3.2
รวม	340	100.0

จากตาราง พบว่า กลุ่มตัวอย่างจำนวน 340 คน ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพค้าขาย คิดเป็นร้อยละ 45.9 ลำดับต่อมาคือ ประกอบอาชีพรับจ้าง คิดเป็นร้อยละ 33.2 ประกอบอาชีพเกษตรกร คิดเป็นร้อยละ 8.8 ประกอบอาชีพธุรกิจส่วนตัว และอยู่ในอุปการะของครอบครัว อยู่ในลำดับที่เท่ากัน คิดเป็นร้อยละ 4.4 ประกอบอาชีพ รับราชการ อยู่ในลำดับสุดท้าย คิดเป็นร้อยละ 3.2

ตาราง 50 แสดงรายได้ของกลุ่มตัวอย่าง

รายได้		
ข้อมูล	จำนวน	ร้อยละ
ต่ำกว่า 1,500 บาทต่อเดือน	1	0.3
1,501 - 3,000 บาทต่อเดือน	15	4.4
3,001 - 4,500 บาทต่อเดือน	29	8.5
4,501 - 6,000 บาทต่อเดือน	211	62.1

ตาราง 50 แสดงรายได้ของกลุ่มตัวอย่าง(ต่อ)

ข้อมูล	จำนวน	ร้อยละ
สูงกว่า 6,001 บาทต่อเดือน	64	18.8
อื่นๆ	20	5.9
รวม	340	100.0

จากตารางพบว่ากลุ่มตัวอย่างจำนวน 340 คน มีรายได้ส่วนใหญ่ อยู่ในระดับรายได้ 4,501 - 6,000 บาทต่อเดือน คิดเป็นร้อยละ 62.4 และลำดับรองมา มีรายได้ สูงกว่า 6,001 บาทต่อเดือน คิดเป็นร้อยละ 18.8 มีรายได้ 3,001 - 4,500 บาทต่อเดือน คิดเป็นร้อยละ 8.5 มีรายได้อยู่ในระดับอื่นๆ คิดเป็นร้อยละ 5.9 มีรายได้ 1,501 - 3,000 บาทต่อเดือน คิดเป็นร้อยละ 4.4 และมีรายได้ ต่ำกว่า 1,500 บาทต่อเดือน อยู่ในลำดับ คิดเป็นร้อยละ 0.3

ตาราง 51 แสดงสถานภาพทางสังคมในชุมชนของกลุ่มตัวอย่าง

สถานภาพทางสังคมในชุมชน

ข้อมูล	จำนวน	ร้อยละ
กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน คณะกรรมการหมู่บ้าน	1	0.3
หอการค้า กรรมการหอการค้า	1	0.3
ประชาชนทั่วไป	337	99.1
อื่นๆ	1	0.3
รวม	340	100.0

จากตารางพบว่ากลุ่มตัวอย่าง จำนวน 340 คน มีสถานภาพทางสังคมในชุมชนส่วนใหญ่ เป็นประชาชนทั่วไป คิดเป็นร้อยละ 99.1 ลำดับต่อมาก็คือ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน คณะกรรมการหมู่บ้าน หอการค้า กรรมการหอการค้าและสถานภาพทางสังคมอื่นๆ อยู่ในลำดับที่เท่ากัน คิดเป็นร้อยละ 0.3

ส่วนที่ 2

ตาราง 52 แสดงด้านการรับรู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนในชุมชนตามเส้นทางถนน

หลวงฯแผ่นดินหมายเลข 12 (พิษณุโลก - หล่มสัก)

การรับรู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนในชุมชนตามเส้นทางถนนหลวงฯแผ่นดินหมายเลข 12 (พิษณุโลก - หล่มสัก)	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความคิดเห็น
7.การเปลี่ยนแปลงด้านรายได้ของชุมชน	3.86	0.515	มาก
8.การจ้างงานและการสร้างอาชีพ	3.68	1.702	มาก
9.ความสัมพันธ์ของคนในชุมชน	3.72	0.665	มาก
10.ด้านการเป็นเจ้าของบ้าน	3.76	0.562	มาก
11.ด้านการมีจิตสาธารณะของคนในชุมชน	3.65	0.673	มาก
12.การดำรงอยู่ของวิถีชีวิตและวัฒนธรรมชุมชน	3.66	0.648	มาก
13.การปรับตัวของวัฒนธรรมชุมชน	3.65	0.841	มาก
14.การเสื่อมสลายของวัฒนธรรมชุมชน	3.39	0.904	ปานกลาง
15.คุณภาพชีวิตของคนในชุมชน	3.64	0.692	มาก
16.ความสวยงามของชุมชน	3.61	0.754	มาก
17.ความเหมาะสมของตำแหน่งที่ตั้งร้านค้าชุมชน	3.73	0.660	มาก
18.ความเหมาะสมของการจัดการเรื่องขยะและสิ่งปฏิกูลของชุมชน	3.76	0.827	มาก
19.ความพร้อมด้านสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรท่องเที่ยวของชุมชน	3.76	0.610	มาก
20.ความพร้อมด้านความสามารถในการแข่งขันของชุมชน	3.91	0.572	มาก
21.ความพร้อมของชุมชนด้านองค์ความรู้ด้านวัฒนธรรม	3.55	0.776	มาก
22.จำนวนนักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวในชุมชน	3.81	0.796	มาก

จากตาราง พบว่า กลุ่มตัวอย่างจำนวน 340 คน ให้ระดับความคิดเห็นด้านการรับรู้การ
 ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนในชุมชนตามเส้นทางถนนหลวงฯแผ่นดินหมายเลข 12
 (พินธุโลก - หล่มสัก) ซึ่งพิจารณารายข้อดังนี้ การเปลี่ยนแปลงด้านรายได้ของชุมชนมีความคิดเห็น
 อยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.86$) การจ้างงานและการสร้างอาชีพมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} =$
 3.68) ความสัมพันธ์ของคนในชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.72$) ด้านการเป็นเจ้าของ
 บ้านมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.76$) ด้านการมีจิตสาธารณะของคนในชุมชนมีความ
 คิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.65$) การดำรงอยู่ของวิถีชีวิตและวัฒนธรรมชุมชนมีความคิดเห็นอยู่
 ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.66$) การปรับตัวของวัฒนธรรมชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} =$
 3.65) การเสื่อมสลายของวัฒนธรรมชุมชน มีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.39$) คุณภาพ
 ชีวิตของคนในชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.64$) ความสวยงามของชุมชนมีความ
 คิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.61$) ความเหมาะสมของตำแหน่งที่ตั้งร้านค้าชุมชนมีความคิดเห็นอยู่
 ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.73$) ความเหมาะสมของการจัดการเรื่องขยะและสิ่งปฏิกูลของชุมชนมีความ
 คิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.76$) ความพร้อมด้านสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรท่องเที่ยวของชุมชน
 มีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.76$) ความพร้อมด้านความสามารถในการแข่งขันของชุมชนมี
 ความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.91$) ความพร้อมของชุมชนด้านองค์ความรู้ด้านวัฒนธรรมมี
 ความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.55$) จำนวนนักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวในชุมชนมีความ
 คิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.81$)

ตาราง 53 แสดงด้านศักยภาพชุมชน

ศักยภาพชุมชน	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความคิดเห็น
23.ด้านการวางแผนและกำหนดยุทธศาสตร์การ ท่องเที่ยว	3.86	0.479	มาก
24.การรองรับนักท่องเที่ยว	3.69	0.667	มาก
25.ด้านการจัดให้มีที่พักที่สะอาด ปลอดภัย มี คุณภาพ	3.49	0.847	ปานกลาง
26.ด้านการจัดการขยะและสิ่งปฏิกูล	3.59	0.764	มาก
27.ด้านการปรับปรุงภูมิทัศน์ของชุมชน	3.62	0.581	มาก
28.ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อม	3.63	0.723	มาก

ตาราง 53 แสดงด้านศักยภาพชุมชน (ต่อ)

ศักยภาพชุมชน	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความคิดเห็น
29.ด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน	3.80	0.638	มาก
30.ด้านพัฒนาระบบข้อมูล ข่าวสาร และการ ประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวของชุมชน	3.66	0.676	มาก
31.ด้านการพัฒนาโครงสร้างสาธารณูปโภค พื้นฐานเพื่อรองรับการท่องเที่ยว	3.25	1.088	ปานกลาง
31.3 โทรศัพท์	3.81	0.809	มาก
31.4 ศูนย์ข้อมูลข่าวสาร	3.79	0.684	มาก
31.5 น้ำสะอาด	3.76	0.859	มาก
31.6 สุขา	3.60	0.902	มาก
31.7 ป้ายบอกทาง	4.00	0.933	มาก
31.8สถานที่สำคัญของชุมชน	3.94	0.701	มาก
31.9การคมนาคม	3.99	0.845	มาก
31.10 ร้านอาหาร	3.82	0.903	มาก
31.11อินเทอร์เน็ต	3.68	1.035	มาก
32.ด้านการพัฒนาอาชีพและของที่ระลึก	3.63	0.881	มาก
33.ด้านการสื่อสารและภาษา	3.61	0.877	มาก
34.ด้านความปลอดภัยของนักท่องเที่ยวที่มาใน ชุมชน	3.69	0.796	มาก
35.ด้านความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ ของคนในชุมชน	3.80	0.829	มาก

จากตาราง พบว่า กลุ่มตัวอย่างจำนวน 340 คน ให้ระดับความคิดเห็นในด้านศักยภาพของชุมชน โดยพิจารณาเป็นรายข้อดังนี้ ด้านการวางแผนและกำหนดยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.86$) การรองรับนักท่องเที่ยวที่มีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.69$) ด้านการจัดให้มีที่พักที่สะอาด ปลอดภัย มีคุณภาพมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.49$) ด้านการจัดการขยะและสิ่งปฏิกูลมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.59$) ด้านการปรับปรุงภูมิทัศน์ของชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.62$) ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.63$) ด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนใน

ชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.80$) ด้านพัฒนาระบบข้อมูล ข่าวสาร และการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวของชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.66$) ด้านการพัฒนาโครงสร้างสาธารณูปโภคพื้นฐานเพื่อรองรับการท่องเที่ยว มีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.25$) ซึ่งประกอบด้วย โครงสร้างถนนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.84$) ไฟฟ้ามีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.92$) โทรศัพท์ มีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.81$) ศูนย์ข้อมูลข่าวสารมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.79$) น้ำสะอาดมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.76$) สุขามีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.60$) ป้ายบอกทาง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 4.00$) สถานที่สำคัญของชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.94$) การคมนาคมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.99$) ร้านอาหารมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.82$) อินเทอร์เน็ต มีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.68$) ด้านการพัฒนาอาชีพและของที่ระลึกมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.63$) ด้านการสื่อสารและภาษามีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.61$) ด้านความปลอดภัยของนักท่องเที่ยวที่มาในชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.69$) ด้านความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ของคนในชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.80$)

ตาราง 54 แสดงการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน

การดำเนินกิจกรรมและการมีส่วนร่วมของชุมชน	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความคิดเห็น
36.การวางแผนและออกแบบยุทธศาสตร์การพัฒนาชุมชน	3.69	0.739	มาก
37.การกำหนดทิศทางเพื่อจัดการท่องเที่ยว	3.50	0.672	มาก
38.การกำหนดจำนวนนักท่องเที่ยวที่จะเข้าไปศึกษาชุมชนต่อวัน	3.49	0.689	ปานกลาง
39.การจัดตั้งกองทุนชุมชนเพื่อการท่องเที่ยว	3.66	0.701	มาก
40.การกำหนดระเบียบและแนวปฏิบัติในการท่องเที่ยวในชุมชน	3.62	0.590	มาก
41.การประชาสัมพันธ์และการให้ข้อมูล	3.66	0.761	มาก
42.การสนับสนุนงบประมาณ	3.50	0.927	มาก
43.การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในชุมชน	3.39	0.877	ปานกลาง
44.การปรับปรุง พัฒนา อนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวของชุมชน	3.71	0.642	มาก

ตาราง 54 แสดงการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน (ต่อ)

การดำเนินกิจกรรมและการมีส่วนร่วมของชุมชน	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความคิดเห็น
45.กาพัฒนาระบบตลาดและต่อ ยอดผลิตภัณฑชุมชน	3.74	0.746	มาก
46.การพัฒนา ระบบฐานข้อมูลเพื่อการท่องเที่ยว	3.77	0.558	มาก
47.ชุมชนรับผลตอบแทนจากการท่องเที่ยว	3.57	0.924	มาก
48.การประเมินผลกิจกรรมต่อโครงการ	3.56	0.838	มาก
49.การตัดสินใจยุติหรือดำเนินการโครงการ	3.46	0.853	ปานกลาง
50.การขยายจำนวนภาคีเครือข่ายจากองค์กรต่อชุมชนต่างๆ	3.36	0.968	ปานกลาง

จากตาราง พบว่ากลุ่มตัวอย่างจำนวน 340 คน ให้ระดับความคิดเห็นของการดำเนินกิจกรรม และการมีส่วนร่วม ซึ่งพิจารณา รายข้อดังนี้ การวางแผนและออกแบบยุทธศาสตร์การพัฒนาชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.69$) การกำหนดทิศทางเพื่อจัดการท่องเที่ยวมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.50$) การกำหนดจำนวนนักท่องเที่ยวที่จะเข้าไปศึกษาชุมชนต่อวัดมีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.49$) การจัดตั้งกองทุนชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.66$) การกำหนดระเบียบและแนวปฏิบัติในการท่องเที่ยวในชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.62$) การประชาสัมพันธ์และการให้ข้อมูลมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.66$) การสนับสนุนงบประมาณมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.50$) การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.39$) การปรับปรุงพัฒนา อนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวของชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.71$) กาพัฒนาระบบตลาดและต่อยอดผลิตภัณฑชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.74$) การพัฒนาระบบฐานข้อมูลเพื่อการท่องเที่ยวมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.77$) ชุมชนรับผลตอบแทนจากการท่องเที่ยวมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.57$) การประเมินผลกิจกรรมต่อโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.56$) การตัดสินใจยุติหรือดำเนินการโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.46$) การขยายจำนวนภาคีเครือข่ายจากองค์กรต่อชุมชนต่างๆ มีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.36$)

ผลจากการดำเนินงานพบว่า

1. นักวิจัยควรศึกษาเอกสาร วรรณกรรม แผนที่ทางกายภาพ และที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ ตลอดจนลักษณะทางสังคมวัฒนธรรมที่มีลักษณะเฉพาะของชุมชน ตลอดจนประวัติความเป็นมาด้านนโยบายและผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการดำเนินนโยบายนั้นๆ โดยละเอียด ก่อนที่จะเข้าปฏิบัติการภาคสนามในชุมชน เพื่อพัฒนาให้เป็นชุมชนปฏิบัติการด้านการเรียนรู้ทางด้านการท่องเที่ยว
2. ควรกำหนดบทบาทและสถานภาพของตนเองให้ชัดเจน ก่อนการแนะนำตัวต่อผู้นำและคนในชุมชน ซึ่งโดยทั่วไปมักเริ่มจากการชี้แจงต่อผู้นำชุมชน ปราชญ์ชุมชน บุคคลสำคัญในชุมชน (Key Persons) หรือสมาชิกในชุมชนคนอื่นๆ
3. กระบวนการสร้างความสัมพันธ์และการยอมรับ จากประสบการณ์การทำงานในชุมชนของผู้เขียนพบว่า การปรากฏตัวครั้งแรกในชุมชนเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุด นักวิจัยควรแนะนำตนเองต่อผู้นำหรือบุคคลสำคัญในชุมชนก่อนในเบื้องต้น ก่อนเดินเท้าสำรวจชุมชน และแนะนำตนเองต่อสมาชิกในชุมชนเป็นรายครัวเรือน ซึ่งขั้นตอนนี้มักใช้ระยะเวลาอันแต่จะเป็นประโยชน์ในระยะยาว แต่หากนักวิจัยมีระยะเวลาไม่มากนัก ก็อาจแนะนำตนเองด้วยการกระทำหรือการมีส่วนร่วมกับชุมชนในกิจกรรมทางสังคมต่างๆ เช่น การเข้าร่วมกับคนในชุมชนเพื่อสร้างฝายกั้นน้ำ ร่วมงานทำบุญประจำปี หรือร่วมงานศพ เป็นต้น
4. การกำหนดรูปแบบของความสัมพันธ์และการเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน อาจทำได้โดยการเลือกที่พักอาศัยอยู่กับคนในชุมชน หรืออยู่ใกล้ๆ กับครอบครัวที่มีอาชีพหรือบทบาทหน้าที่ ซึ่งเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตปกติของคน เช่น ร้านขายของชำ กำนัน หรือบ้านที่มีโรงสีข้าว เป็นต้น หรืออาจเลือกวิธีการใช้กลุ่มหรือองค์กรภายในชุมชนเป็นสะพานทอดเข้าไปสู่การเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน นอกจากนี้ อาจใช้วิธีการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมของคนในชุมชนดังที่ได้กล่าวมาแล้ว
5. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ นักวิจัยที่ดีไม่ควรเข้าไปมีส่วนในการกำหนดทิศทางการพัฒนา ครอบครัว หรือผู้นำคนในชุมชน แต่ควรแสดงบทบาทของผู้อำนวยความสะดวก ผู้สนับสนุน ผู้ให้ข้อมูล ผู้นำเสนอทางเลือก และผู้กระตุ้นเพื่อให้คนในชุมชนได้ตัดสินใจด้วยตนเอง อันจะนำไปสู่ความคิดสร้างสรรค์ และความรู้สึกมีส่วนร่วมในกิจกรรมเพื่อสนับสนุนการพัฒนาต่อไป
6. การแสดงบทบาทของนักวิจัย ควรเน้นกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันเพราะนักวิจัยไม่ใช่ผู้สอน และการที่นักวิจัยต้องเข้าไปอาศัยอยู่ในชุมชน หรือเข้าไปมีส่วนร่วมกับชุมชนในด้านต่างๆ ทำให้มีความจำเป็นที่จะต้องรู้จักระมัดระวังในการ “พกพา” วัฒนธรรมของตนเองเข้าไปในชุมชน เช่น ของใช้ส่วนตัว การแต่งกาย หรือ รูปแบบการรับประทานอาหาร โดยควรประพฤติ

ปฏิบัติคนให้มีความกลมกลืนกับคนในชุมชนให้มากที่สุด หลีกเลี่ยงการถูกรอรับหรือการได้รับอิทธิพลจากคนรอบข้าง ไม่ว่าจะเป็นในด้านบวกหรือลบ มิฉะนั้นจะก่อให้เกิดปัญหาความขัดแย้งกับคนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งในชุมชนได้ ซึ่งอาจใช้เทคนิค Significant Friend Approach ซึ่งหมายถึงเทคนิคการให้บุคคลใดบุคคลหนึ่ง ซึ่งมีความเป็นกลาง เป็นผู้เปิดทางเพื่อนำนักวิจัยเข้าสู่ชุมชนด้วยความระมัดระวัง

7. ลำดับการสร้างความสัมพันธ์ ควรเริ่มจากการพูดคุยในประเด็นกว้างๆ ทั่วๆ ไป ก่อนเข้าสู่เรื่องที่สนใจ และไม่ควรรีบเข้าไปมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นในเชิงขัดแย้งกับกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเด็นที่ตนเองยังไม่มีข้อมูลที่ชัดเจนในรายละเอียด หากขาดข้อมูลเชิงลึกถึงสาเหตุความเป็นมา และควรตระหนักว่า ข้อมูลและรายละเอียดด้านการนัดหมาย และการยกเลิกการนัดหมายทุกครั้ง ได้ถูกชี้แจงต่อประชาชนกลุ่มเป้าหมายในช่วงเวลาที่เหมาะสม

1.2 รวบรวมข้อมูลของชุมชนบริเวณเส้นทางถนนหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 ก่อนการดำเนินการวิจัย ประกอบด้วยประวัติความเป็นมาของสถานที่สำคัญ และแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญ (รายละเอียดอยู่ในภาคผนวก ค)

ผลจากการดำเนินการวิจัย พบว่า ในอดีตผู้คนมีความคิดขัดแย้งทางการเมือง ถนนหมายเลข 12 ช่วงพิษณุโลก-หล่มสัก (ในปัจจุบัน) ถือเป็นพื้นที่สีแดง หากไม่มีความจำเป็นจริงๆ ก็ไม่มีใครอยากเข้าไป ภายหลังจากความขัดแย้งสิ้นสุดลง เส้นทางหมายเลข 12 ได้แปรสภาพจากถนนอันตราย กลับกลายเป็นหนึ่งในถนนสายสวิตเซอร์แลนด์เมืองไทยที่เต็มไปด้วยแหล่งท่องเที่ยวที่สวยงาม

นอกจากนี้ในช่วง 5-6 ปีที่ผ่านมา ถนนหมายเลข 12 ยังเป็นหนึ่งในถนนที่นักท่องเที่ยวเชิงผจญภัย เพราะตามเส้นทางสายนี้มีกิจกรรมเที่ยวผจญภัย(Adventures)ให้ผู้นิยมความท้าทายไปสัมผัสกับความตื่นเต้นจากการล่องแก่งผจญภัยบนสายน้ำแล้ว ในพื้นที่ใกล้เคียงยังมีแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ และประวัติศาสตร์ ที่อุทยานแห่งชาติภูหินร่องกล้า ชมแปลงกะหล่ำปลีที่ใหญ่ที่สุด และจุดชมวิวสูงสุดในจังหวัดเพชรบูรณ์ที่ภูทับเบิก จักรยานสัมผัสธรรมชาติ ที่อุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง และสัมผัสอากาศหนาวเย็นบริสุทธิ์ของแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ บนเขาค้อ เป็นต้น

ที่ผ่านมาถนนหมายเลข 12 ยังเป็นหนึ่งในถนนสายผจญภัย ที่นักท่องเที่ยวเชิงผจญภัยหลายๆคนคุ้นเคยกันดี เพราะตามเส้นทางสายนี้มีกิจกรรมเที่ยวผจญภัยให้ผู้นิยมความท้าทาย สำหรับผู้รักการผจญภัย คือความท้าทายอย่างหนึ่งในรูปแบบผจญภัยที่มีความตื่นเต้นท้าทายสำหรับแหล่งท่องเที่ยวบนถนนหมายเลข 12 ช่วงพิษณุโลก - หล่มสัก รวม 236 แห่ง ประกอบด้วย

1. แหล่งท่องเที่ยวอำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก จำนวน 58 แห่ง
2. แหล่งท่องเที่ยว อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก จำนวน 54 แห่ง
3. แหล่งท่องเที่ยว อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก จำนวน 35 แห่ง
4. แหล่งท่องเที่ยว อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ จำนวน 40 แห่ง
5. แหล่งท่องเที่ยว อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ จำนวน 41 แห่ง
6. แหล่งท่องเที่ยว อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์ จำนวน 8 แห่ง

1. แหล่งท่องเที่ยวบนถนนหมายเลข 12 ช่วงอำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก

ท่ามกลางการขยายตัวของเมืองพิษณุโลกทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง การปกครอง ในฐานะที่เป็นศูนย์กลางสำคัญในเขตภูมิภาคภาคเหนือตอนล่าง พิษณุโลกยังมีอีกสิ่งหนึ่งที่เป็นเครื่องยืนยันความเจริญที่มีมาอย่างช้านาน นั่นคือ การเป็นแหล่งรวบรวมงานศิลปะ ศิลปิน ช่างฝีมือ ชื่นเชี่ยม ที่มีความหลากหลายน่าสนใจไม่แพ้เมืองอื่นๆ ย่านศิลปะประจำเมืองที่ประกอบไปด้วยธุรกิจและกิจกรรมด้านศิลปวัฒนธรรมที่สำคัญของเมืองพิษณุโลก แหล่งท่องเที่ยวบนถนนหมายเลข 12 ที่ผ่านแหล่งท่องเที่ยว ได้แก่ แหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์และแหล่งท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรม เช่น วัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร วัดนางพญา วัดเจ็ดยอดทอง วัดอรัญญิก มัสยิดปากีสถาน รวมทั้งแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ เช่น สวนเฉลิมพระเกียรติ 5 ธันวาคม 2550 80 พรรษาปิมหามงคล เป็นต้น

ตาราง 55 แสดงแหล่งท่องเที่ยว อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก

ที่	แหล่งท่องเที่ยว	ที่อยู่	ข้อมูลท่องเที่ยว
1	วัดพระศรีรัตนมหาธาตุ	วัดพระศรีรัตนมหาธาตุ ต.ในเมือง อ.เมือง	แหล่งท่องเที่ยวประวัติศาสตร์
2	พระปรางค์	วัดพระศรีรัตนมหาธาตุ ต.ในเมือง อ.เมือง	แหล่งท่องเที่ยวประวัติศาสตร์
3	พระวิหารพระอัฐารศ	วัดพระศรีรัตนมหาธาตุ ต.ในเมือง อ.เมือง	แหล่งท่องเที่ยวประวัติศาสตร์
4	พระวิหารพระพุทธรชินสีห์	วัดพระศรีรัตนมหาธาตุ ต.ในเมือง อ.เมือง	แหล่งท่องเที่ยวประวัติศาสตร์
5	พระวิหารพระพุทธรชินราช	วัดพระศรีรัตนมหาธาตุ ต.ในเมือง อ.เมือง	แหล่งท่องเที่ยวประวัติศาสตร์
6	พระวิหารพระศรีศาสดา	วัดพระศรีรัตนมหาธาตุ ต.ในเมือง อ.เมือง	แหล่งท่องเที่ยวประวัติศาสตร์
7	พระวิหารรายและพระวิหารทิศ	วัดพระศรีรัตนมหาธาตุ ต.ในเมือง อ.เมือง	แหล่งท่องเที่ยวประวัติศาสตร์
8	พระวิหารพระสังกัจจายน์	วัดพระศรีรัตนมหาธาตุ ต.ในเมือง อ.เมือง	แหล่งท่องเที่ยวประวัติศาสตร์
9	พระวิหารพระปฏิมาภามระ	วัดพระศรีรัตนมหาธาตุ ต.ในเมือง อ.เมือง	แหล่งท่องเที่ยวประวัติศาสตร์
10	พระวิหารพระเจ้านิพพาน	วัดพระศรีรัตนมหาธาตุ ต.ในเมือง อ.เมือง	แหล่งท่องเที่ยวประวัติศาสตร์

ตาราง 55 แสดงแหล่งท่องเที่ยว อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก(ต่อ)

ที่	แหล่งท่องเที่ยว	ที่อยู่	ข้อมูลท่องเที่ยว
11	พระวิหารพระเหลือ	วัดพระศรีรัตนมหาธาตุ ต.ในเมือง อ.เมือง	แหล่งท่องเที่ยวประวัติศาสตร์
12	พระอุโบสถ	วัดพระศรีรัตนมหาธาตุ ต.ในเมือง อ.เมือง	แหล่งท่องเที่ยวประวัติศาสตร์
13	มณฑปพระพุทธรบาท	วัดพระศรีรัตนมหาธาตุ ต.ในเมือง อ.เมือง	แหล่งท่องเที่ยวประวัติศาสตร์
14	หอกลองอินทรี	วัดพระศรีรัตนมหาธาตุ ต.ในเมือง อ.เมือง	แหล่งท่องเที่ยวประวัติศาสตร์
15	พระพุทธรชินราช	วัดพระศรีรัตนมหาธาตุ ต.ในเมือง อ.เมือง	แหล่งท่องเที่ยวประวัติศาสตร์
16	พระพุทธรชินสีห์	วัดพระศรีรัตนมหาธาตุ ต.ในเมือง อ.เมือง	แหล่งท่องเที่ยวประวัติศาสตร์
17	พระศรีศาสดา	วัดพระศรีรัตนมหาธาตุ ต.ในเมือง อ.เมือง	แหล่งท่องเที่ยวประวัติศาสตร์
18	พระอัฐารศ	วัดพระศรีรัตนมหาธาตุ ต.ในเมือง อ.เมือง	แหล่งท่องเที่ยวประวัติศาสตร์
19	หลวงพ่อกง	วัดพระศรีรัตนมหาธาตุ ต.ในเมือง อ.เมือง	แหล่งท่องเที่ยวประวัติศาสตร์
20	หลวงพ่อกว	วัดพระศรีรัตนมหาธาตุ ต.ในเมือง อ.เมือง	แหล่งท่องเที่ยวประวัติศาสตร์
21	พระประธานในพระอุโบสถ	วัดพระศรีรัตนมหาธาตุ ต.ในเมือง อ.เมือง	แหล่งท่องเที่ยวประวัติศาสตร์
22	พระสังกัจจายน์	วัดพระศรีรัตนมหาธาตุ ต.ในเมือง อ.เมือง	แหล่งท่องเที่ยวประวัติศาสตร์
23	พระเหลือ	วัดพระศรีรัตนมหาธาตุ ต.ในเมือง อ.เมือง	แหล่งท่องเที่ยวประวัติศาสตร์
24	บานประตูประดับมุก	วัดพระศรีรัตนมหาธาตุ ต.ในเมือง อ.เมือง	แหล่งท่องเที่ยวประวัติศาสตร์
34	วัดนางพญา	ต.ในเมือง อ.เมือง	แหล่งท่องเที่ยวประวัติศาสตร์
34	พระวิหาร	ต.ในเมือง อ.เมือง	แหล่งท่องเที่ยวประวัติศาสตร์
36	พระนางพญา	ต.ในเมือง อ.เมือง	แหล่งท่องเที่ยวประวัติศาสตร์
37	วัดราชบูรณะ	ต.ในเมือง อ.เมือง	แหล่งท่องเที่ยวประวัติศาสตร์
38	พระอุโบสถ	ต.ในเมือง อ.เมือง	แหล่งท่องเที่ยวประวัติศาสตร์
39	พระวิหาร	ต.ในเมือง อ.เมือง	แหล่งท่องเที่ยวประวัติศาสตร์
40	พระเจดีย์	ต.ในเมือง อ.เมือง	แหล่งท่องเที่ยวประวัติศาสตร์
41	หอไตร	ต.ในเมือง อ.เมือง	แหล่งท่องเที่ยวประวัติศาสตร์
42	กุฏิสงฆ์	ต.ในเมือง อ.เมือง	แหล่งท่องเที่ยวประวัติศาสตร์
43	จิตรกรรมฝาผนัง	ต.ในเมือง อ.เมือง	แหล่งท่องเที่ยวประวัติศาสตร์
44	มัสยิดปากีสถาน	ต.ในเมือง อ.เมือง	แหล่งท่องเที่ยวศิลปะและวัฒนธรรม

ตาราง 55 แสดงแหล่งท่องเที่ยว อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก(ต่อ)

ที่	แหล่งท่องเที่ยว	ที่อยู่	ข้อมูลท่องเที่ยว
45	วัดเทพกษัตรี (โคกช้าง)	เทศบาลเมืองอรัญญิก ต.อรัญญิก อ.เมือง	แหล่งท่องเที่ยวศิลปะและวัฒนธรรม
46	สี่แยกอินโดจีน (กิโลเมตรที่ 6)	ต.อรัญญิก อ.เมือง	แหล่งท่องเที่ยวศิลปะและวัฒนธรรม
47	งานดินสืปไทย	564ต่อ7 ถ.มิตรภาพ ต.ในเมือง อ.เมือง	แหล่งท่องเที่ยวศิลปะและวัฒนธรรม
53	วัดอรัญญิก	ต.อรัญญิก อ.เมือง	แหล่งท่องเที่ยวประวัติศาสตร์
54	พระเจดีย์ประธาน	ต.อรัญญิก อ.เมือง	แหล่งท่องเที่ยวประวัติศาสตร์
55	พระเครื่อง	ต.อรัญญิก อ.เมือง	แหล่งท่องเที่ยวประวัติศาสตร์
56	พระเจดีย์ราย	ต.อรัญญิก อ.เมือง	แหล่งท่องเที่ยวประวัติศาสตร์
57	ศูนย์ส่งเสริมชีวภาพและ โรงเรียนเกษตรกร	ต.อรัญญิก อ.เมือง	แหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ
58	สี่แยกอินโดจีน	ต.อรัญญิก อ.เมือง	แหล่งท่องเที่ยวศิลปะและวัฒนธรรม

แหล่งท่องเที่ยวบนถนนหมายเลข 12 ช่วงอำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก

พื้นที่อำเภอวังทอง เป็น 1 ใน 9 อำเภอของจังหวัดพิษณุโลกห่างจากตัวจังหวัดประมาณ 20 กิโลเมตร มีพื้นที่ทั้งสิ้น 1,687.050 ตารางกิโลเมตร พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นป่าเขา และมีเทือกเขาติดต่อกับพื้นที่เขาด้านทิศตะวันออกเฉียงเหนือ ทางอำเภอนครไทย จนถึงเขตอำเภอชนแดน จ.เพชรบูรณ์ มีพื้นที่เป็นที่ราบสูง 3 ตำบล คือ ตำบลบ้านกลาง ตำบลแก่งโสภา และ ตำบลวังนกแอ่น นอกนั้นเป็นพื้นที่ราบและราบลุ่ม มีพื้นที่ติดต่อกับ อำเภอนครไทย คือ "เขานกกระยาง" ส่วนด้านที่ติดต่อกับ จังหวัดเพชรบูรณ์เรียกว่า “ทุ่งแสลงหลวง” ส่วนใหญ่เป็นป่าสน ซึ่งประกาศเป็นวนอุทยานแห่งชาติ ในสมัยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เป็นนายกรัชมุนตรี

ตาราง 56 แสดงแหล่งท่องเที่ยว อำเภอวังทองจังหวัดพิษณุโลก

ที่	แหล่งท่องเที่ยว	ที่อยู่	ข้อมูลท่องเที่ยว
1	เขาสมอแครง	เขาสมอแครง ต. วังทอง อ.วังทอง	แหล่งท่องเที่ยวประวัติศาสตร์
2	เจดีย์และวัดบนเขาสมอแครง	เขาสมอแครง ต. วังทอง อ.วังทอง	แหล่งท่องเที่ยวประวัติศาสตร์
3	วัดเขาสมอแครง	เขาสมอแครง ต. วังทอง อ.วังทอง	แหล่งท่องเที่ยวประวัติศาสตร์
4	สำนักสงฆ์สระสองพี่น้อง	เขาสมอแครง ต. วังทอง อ.วังทอง	แหล่งท่องเที่ยวประวัติศาสตร์
5	วัดตระพังนาค	เขาสมอแครง ต. วังทอง อ.วังทอง	แหล่งท่องเที่ยวประวัติศาสตร์
6	วัดพระพุทธบาทเขาสมอแครง	เขาสมอแครง ต. วังทอง อ.วังทอง	แหล่งท่องเที่ยวประวัติศาสตร์
7	เจดีย์ยอดด้าว	เขาสมอแครง ต. วังทอง อ.วังทอง	แหล่งท่องเที่ยวประวัติศาสตร์
8	แหล่งโบราณคดีวังทอง	ห้องสมุดประชาชน “เฉลิมราช กุมารี”	แหล่งท่องเที่ยวประวัติศาสตร์
9	วัดบางสะพาน	วัดบางสะพาน อ.วังทอง	แหล่งท่องเที่ยวศิลปะและ วัฒนธรรม
10	วัดราชคิริหิรัญยาราม	วัดราชคิริหิรัญยาราม อ.วังทอง	แหล่งท่องเที่ยวศิลปะและ วัฒนธรรม
11	เจ้าแม่กวนอิม	วัดราชคิริหิรัญยาราม อ.วังทอง	แหล่งท่องเที่ยวศิลปะและ วัฒนธรรม
12	พระบรมธาตุเจดีย์ศรีบรรพตรัตน	วัดราชคิริหิรัญยาราม อ.วังทอง	แหล่งท่องเที่ยวศิลปะและ วัฒนธรรม
13	วัดวังทองวราราม	อ.วังทอง	แหล่งท่องเที่ยวศิลปะและ วัฒนธรรม
14	โรงหล่อพระพานรูป	ม.6 ถ.วังทอง-เขาทราย ต.ดินทอง อ.วังทอง	แหล่งท่องเที่ยวศิลปะและ วัฒนธรรม
16	ศาลเจ้าพ่อเห้งเจีย	เขาสมอแครง ต. วังทอง อ.วังทอง	แหล่งท่องเที่ยวศิลปะและ วัฒนธรรม
17	วัดคลองเรือ	ต. วังทอง อ.วังทอง	แหล่งท่องเที่ยวศิลปะและ วัฒนธรรม
18	วัดพระพุทธบาทเขาน้อยเจริญ ธรรม	ต.ทรัพย์ไพรวัลย์ อ.วังทอง	แหล่งท่องเที่ยวศิลปะและ วัฒนธรรม
19	บึงราชนก	ต. สมอแข อ.วังทอง	แหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ

ตาราง 56 แสดงแหล่งท่องเที่ยว อำเภอวังทองจังหวัดพิษณุโลก (ต่อ)

ที่	แหล่งท่องเที่ยว	ที่อยู่	ข้อมูลท่องเที่ยว
20	กาแฟแก่งซอง	ต.ทรัพย์ไพรวัลย์ อ.วังทอง	แหล่งท่องเที่ยวศิลปะและวัฒนธรรม
21	ไก่อัดวังทอง	ต. สมอแข อ.วังทอง	แหล่งท่องเที่ยวศิลปะและวัฒนธรรม
22	ผัดไทยวังทอง	อ.วังทอง	แหล่งท่องเที่ยวศิลปะและวัฒนธรรม
23	ส้มลิ้มบ้านบางสะพาน	บ้านบางสะพาน อ.วังทอง	แหล่งท่องเที่ยวศิลปะและวัฒนธรรม
24	เครื่องปั้นดินเผา บ้านวังดินสอ	บ้านวังดินสอ อ.วังทอง	แหล่งท่องเที่ยวศิลปะและวัฒนธรรม
25	ทอผ้าบ้านม่วงหอม	บ้านม่วงหอม ต.ทรัพย์ไพรวัลย์ อ.วังทอง	แหล่งท่องเที่ยวศิลปะและวัฒนธรรม
26	เฟอร์นิเจอร์อย่างรถยนต์	ต.ทรัพย์ไพรวัลย์ อ.วังทอง	แหล่งท่องเที่ยวศิลปะและวัฒนธรรม
27	ชุมชนบ้านกลาง	ตำบลบ้านกลาง อ.วังทอง	แหล่งท่องเที่ยวศิลปะและวัฒนธรรม
28	มหาวิทยาลัยชุมชน	สถานีวิทยุชุมชนคนชาววัง	แหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ
29	ล่องน้ำเข็ก	ตำบลทรัพย์ไพรวัลย์ อ.วังทอง	แหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ
38	น้ำตกแก่งซอง	บ้านแก่งซอง อ.วังทอง	แหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ
39	น้ำตกแก่งโสภา	ต.แก่งโสภา อ.วังทอง	แหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ
40	น้ำตกปอย	หมู่บ้านปากน้ำปอยอ.วังทอง	แหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ
41	น้ำตกวังนกแอ่น	อ.วังทอง จ.พิษณุโลก	แหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ
42	อุทยานทุ่งแสงหลวง	ต.วังนกแอ่น อ.วังทอง	แหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ
43	สะพานแขวน	ต.วังนกแอ่น อ.วังทอง	แหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ
44	ทุ่งแสงหลวง	ต.วังนกแอ่น อ.วังทอง	แหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ

ตาราง 56 แสดงแหล่งท่องเที่ยว อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก (ต่อ)

ที่	แหล่งท่องเที่ยว	ที่อยู่	ข้อมูลท่องเที่ยว
45	ทุ่งหญ้าเมืองเลน	ต.วังนกแอ่น อ.วังทอง	แหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ
46	ทุ่งโนนสน	ต.วังนกแอ่น อ.วังทอง	แหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ
47	ทุ่งนางพญา	ต.วังนกแอ่น อ.วังทอง	แหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ
48	ทุ่งโนนสน	ต.วังนกแอ่น อ.วังทอง	แหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ
49	ทุ่งนา ผกค.	ต.วังนกแอ่น อ.วังทอง	แหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ
50	แก่งวังน้ำเย็น	ตำบลวังนกแอ่น อ.วังทอง	แหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ
51	สวนป่าเขากระยาง	ต.วังนกแอ่น อ.วังทอง	แหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ
52	ศูนย์อนุรักษ์และขยายพันธุ์ผึ้งที่ 2 จังหวัดพิษณุโลก	อ.วังทอง	แหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ
53	ค่ายสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ	ต. สมอแข อ.วังทอง	แหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ
54	สวนสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ	ต. สมอแข อ.วังทอง	แหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ

แหล่งท่องเที่ยวบนถนนหมายเลข 12 ช่วงอำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก

นครไทยเป็นเส้นทางการค้าโบราณ มีการเคลื่อนย้ายคนจากดินแดนลาวหลายฝ่าย ทั้งจากทางฝ่ายเวียงจันทน์และฝ่ายหลวงพระบางเข้ามาอยู่ในนครไทย เส้นทางจากนครไทยนั้นจะผ่านไปยังลุ่มน้ำแควน้อย พิษณุโลก และไปถึงสุโขทัย ซึ่งบนเส้นทางนี้ อาจมีทรัพยากรธรรมชาติ มีความหลากหลายทางชีวภาพ เช่น ต้นไม้ สัตว์ต่างๆ รวมทั้งแร่ธาตุ ซึ่งเป็นสินค้าออก ดังนั้นนครไทยจึงมีความหมาย ตรงที่เป็นเส้นทางโบราณที่มีคนผ่านไปมา ความสำคัญของนครไทย ไม่ใช่ด้วยการบอกว่าที่นี่มีพระเจดีย์หรือมีพระพุทธรูป เช่นที่สุโขทัยพูดถึงแต่พ่อขุนรามคำแหง ชนช้างและการประดิษอม แต่ต้องกล่าวว่านครไทยที่มีความหลากหลายทางชีวภาพอย่างมาก

ตาราง 57 แสดงแหล่งท่องเที่ยว อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก

ที่	แหล่งท่องเที่ยว	ที่อยู่	ข้อมูลท่องเที่ยว
1	อุทยานแห่งชาติภูหินร่องกล้า	ภูหินร่องกล้า อ. นครไทย	แหล่งท่องเที่ยวประวัติศาสตร์
2	พิพิธภัณฑการสู้รบ	ภูหินร่องกล้า อ. นครไทย	แหล่งท่องเที่ยวประวัติศาสตร์
3	ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว	ภูหินร่องกล้า อ. นครไทย	แหล่งท่องเที่ยวประวัติศาสตร์
4	โรงเรียนการเมืองการทหาร	ภูหินร่องกล้า อ. นครไทย	แหล่งท่องเที่ยวประวัติศาสตร์
5	สุสาน ทปท.	ภูหินร่องกล้า อ. นครไทย	แหล่งท่องเที่ยวประวัติศาสตร์

ตาราง 57 แสดงแหล่งท่องเที่ยว อำเภอ นครไทย จังหวัดพิษณุโลก (ต่อ)

ที่	แหล่งท่องเที่ยว	ที่อยู่	ข้อมูลท่องเที่ยว
6	กึ่งหันน้ำ	ภูหินร่องกล้า อ. นครไทย	แหล่งท่องเที่ยว ประวัติศาสตร์
7	สำนักอานาจรฐ	ภูหินร่องกล้า อ. นครไทย	แหล่งท่องเที่ยว ประวัติศาสตร์
8	หมู่บ้านมวชน	ภูหินร่องกล้า อ. นครไทย	แหล่งท่องเที่ยว ประวัติศาสตร์
9	โรงพยาบาล	ภูหินร่องกล้า อ. นครไทย	แหล่งท่องเที่ยว ประวัติศาสตร์
10	ลานหินปุ่ม	ภูหินร่องกล้า อ. นครไทย	แหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ
11	ลานหินแตก	ภูหินร่องกล้า อ. นครไทย	แหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ
12	ผาชูธง	ภูหินร่องกล้า อ. นครไทย	แหล่งท่องเที่ยว ประวัติศาสตร์
13	น้ำตกศรีพัชรินทร์	ภูหินร่องกล้า อ. นครไทย	แหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ
14	น้ำตกร่มเกล้า-ภราดร	ภูหินร่องกล้า อ. นครไทย	แหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ
15	น้ำตกหมันแดง	ภูหินร่องกล้า อ. นครไทย	แหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ
16	น้ำตกตาดฟ้า	ภูหินร่องกล้า อ. นครไทย	แหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ
17	น้ำตกผาลาด	ภูหินร่องกล้า อ. นครไทย	แหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ
18	น้ำตกธารพายุ	ภูหินร่องกล้า อ. นครไทย	แหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ
19	น้ำตกอ่างแก้ว	ภูหินร่องกล้า อ. นครไทย	แหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ
20	น้ำตกสายธาร	ภูหินร่องกล้า อ. นครไทย	แหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ
21	ฝายน้ำล้นโป่งสอ	ภูหินร่องกล้า อ. นครไทย	แหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ
22	บ้านบ่อโพธิ์	บ้านบ่อโพธิ์ อ. นครไทย	แหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ
23	ถ้ำกา เขาช้างลี้ว	อ. นครไทย	แหล่งท่องเที่ยว ประวัติศาสตร์
24	ผาจีด เขาภูซัด	อ. นครไทย	แหล่งท่องเที่ยว ประวัติศาสตร์
25	วัดกลางศรีพุทธาราม	อ. นครไทย	แหล่งท่องเที่ยว ประวัติศาสตร์

ตาราง 57 แสดงแหล่งท่องเที่ยว อำเภอ นครไทย จังหวัดพิษณุโลก (ต่อ)

ที่	แหล่งท่องเที่ยว	ที่อยู่	ข้อมูลท่องเที่ยว
26	อนุสาวรีย์พ่อขุนศรีอินทราทิตย์	อ. นครไทย	แหล่งท่องเที่ยวศิลปะและวัฒนธรรม
27	วัดเหนือ(วัดหน้าพระธาตุ)	อ. นครไทย	แหล่งท่องเที่ยวประวัติศาสตร์
31	วัดบ้านพร้าว	หมู่ 5 ต.บ้านพร้าว อ.นครไทย	แหล่งท่องเที่ยวประวัติศาสตร์
32	กลุ่มทอผ้า นครไทย	อ. นครไทย	แหล่งท่องเที่ยวศิลปะและวัฒนธรรม
33	กลุ่มผลิตภัณฑ์ผักตบชวา	หมู่ 1 บ้านหนองกระดาศ ต.บ้านพร้าว อ. นครไทย	แหล่งท่องเที่ยวศิลปะและวัฒนธรรม
34	หมู่บ้านมั่งบ้านร่องกล้า	อ. นครไทย	แหล่งท่องเที่ยวศิลปะและวัฒนธรรม
35	ประเพณีปักธงชัย	อ. นครไทย	แหล่งท่องเที่ยวศิลปะและวัฒนธรรม

แหล่งท่องเที่ยวบนถนนหมายเลข 12 ช่วงอำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์

“ดินแดนแห่งขุนเขา ลำเนาพนาไพร งามจับใจทะเลหมอก พันธุ์ไม้ดอกเมืองหนาว เรื่องราววีรชนผู้กล้า ตระการตาพระตำหนักเขาค้อ” เขาค้อ ประตูสู่แหล่งท่องเที่ยว ตามธรรมชาติที่สวยงาม จนได้ชื่อว่า สวิสเซอร์แลนด์เมืองไทย ณ เขาค้อ สถานที่แห่งนี้ มีมนต์เสน่ห์ที่อยากให้น่านมาเยือน และมาชื่นชมกับความงามตามธรรมชาติ น้ำตกที่สวยงาม ประวัติศาสตร์ที่คนไทยทุกคนต้องจารึก อนุสาวรีย์ และซากอดีตแห่งความความขัดแย้ง ของลัทธิการเมือง พระตำหนักเขาค้อ ภูหินร่องกล้า อุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง สัมผัสทุ่งหญ้าสะวันนา ในเมืองไทย ทะเลสาบหมอก ความงดงามเหล่านี้แสวงหาได้ทุกฤดูกาล

ตาราง 58 แสดงแหล่งท่องเที่ยวอำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์

ที่	แหล่งท่องเที่ยว	ที่อยู่	ข้อมูลท่องเที่ยว
1	พระตำหนักเขาค้อ	ตั้งอยู่บนเขาย่า ต.เขาค้อ	แหล่งท่องเที่ยวประวัติศาสตร์
2	อุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง	อ.เขาค้อ	แหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ
3	พระธาตุผาซ่อนแก้ว	หมู่บ้านทางแดง ต.แคมป์สน อ.เขาค้อ	แหล่งท่องเที่ยวศิลปะและ วัฒนธรรม
4	เจดีย์พระบรมสารีริกธาตุเขาค้อ	บ้านกองเนียม ต.เขาค้อ	แหล่งท่องเที่ยวศิลปะและ วัฒนธรรม
5	อนุสรณ์สถานผู้เสียสละเขาค้อ	อ.เขาค้อ	แหล่งท่องเที่ยวประวัติศาสตร์
6	อนุสาวรีย์จีนฮ่อ	อ.เขาค้อ	แหล่งท่องเที่ยวประวัติศาสตร์
7	ฐานอิทธิ (พิพิธภัณฑสถาน)	อ.เขาค้อ	แหล่งท่องเที่ยวประวัติศาสตร์
8	หอสมุดนานาชาติเขาค้อ	อ.เขาค้อ	แหล่งท่องเที่ยวศิลปะและ วัฒนธรรม
9	น้ำตกศรีดิษฐ์	เขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาค้อ	แหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ
10	ไร่ ปี่ เ็น	อ.เขาค้อ	แหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ
11	เนินมหัศจรรย์	กลางกม.ที่ 17.5 ถนนสายนา งิ้ว-สะเดาะพง	แหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ
12	บริษัทอุตสาหกรรมกระดาษเขาค้อ จำกัด ในโครงการพัฒนาลุ่มน้ำเข็ก (เขาค้อ) อันเนื่องมาจากพระราชดำริ	เลขที่ 1 สี่แยกเนินฤดี ตำบล สะเดาะพง	แหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ
13	สถานีเพาะเลี้ยงสัตว์ป่าเขาค้อ เพชรบูรณ์ (สวนสัตว์เปิดเขาค้อ)	อ.เขาค้อ	แหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ
14	แก่งบางระจัน	บ้านหนองแม่นา อ.เขาค้อ	แหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ
15	แมงกระพรุนน้ำจืด	บ้านหนองแม่นา อ.เขาค้อ	แหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ
16	แก่งสอง	บ้านหนองแม่นา อ.เขาค้อ	แหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ
17	สถานีทดลองเกษตรที่สูงเขาค้อ	เลขที่ 51 หมู่ 3 ต.สะเดาะพง อ. เขาค้อ	แหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ
19	หนองแม่นา	บ้านหนองแม่นา อ.เขาค้อ	แหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ

ตาราง 58 แสดงแหล่งท่องเที่ยวอำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ (ต่อ)

ที่	แหล่งท่องเที่ยว	ที่อยู่	ข้อมูลท่องเที่ยว
20	บ้านชนิดคำเที่ยง	ต.ริมสีม่วง อ.เขาค้อ	แหล่งท่องเที่ยวศิลปะและวัฒนธรรม
21	จุดชมวิวดอยแม่วสิป	ต.เข็กน้อย อ.เขาค้อ	แหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ
22	บ้านเข็กน้อย	ต.เข็กน้อย อ.เขาค้อ	แหล่งท่องเที่ยวศิลปะและวัฒนธรรม
23	จุดชมวิวยะเลหมอกเส้นทาง 2258	อ.เขาค้อ	แหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ
24	สวนรัชมคัลลภียะก	เส้นทางนางั่ว-สะเดาะพง	แหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ
25	Rout 12	ต.เขาค้อ อ.เขาค้อ	แหล่งท่องเที่ยวศิลปะและวัฒนธรรม
26	อ่างเก็บน้ำรัตนัย	ต.เขาค้อ อ.เขาค้อ	แหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ
27	เขาค้อทะเลญ	ต.เขาค้อ อ.เขาค้อ	แหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ
28	ค้อ อิน เลิฟ	ต.เขาค้อ อ.เขาค้อ	แหล่งท่องเที่ยวศิลปะและวัฒนธรรม
29	สวนป่าหิมพานต์	ต.เขาค้อ อ.เขาค้อ	แหล่งท่องเที่ยวศิลปะและวัฒนธรรม
30	อนุสาวรีย์พ่อขุนผาเมือง ทรงเครื่องนักรบ	ต.เขาค้อ อ.เขาค้อ	แหล่งท่องเที่ยวประวัติศาสตร์
31	น้ำตกวังคุ่ม	ต.เขาค้อ อ.เขาค้อ	แหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ
32	น้ำตกตาดเพชร	ต.เขาค้อ อ.เขาค้อ	แหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ
33	น้ำตกหิมาลัย	ต.เขาค้อ อ.เขาค้อ	แหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ
34	อ่างเก็บน้ำบ้านฟองเพชร	ต.เขาค้อ อ.เขาค้อ	แหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ
35	จุดชมวิวยาย่า	ต.เขาค้อ อ.เขาค้อ	แหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ
36	จุดชมวิวกาขาว	ต.เขาค้อ อ.เขาค้อ	แหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ
37	แก่งวังน้ำเย็น	ต.เขาค้อ อ.เขาค้อ	แหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ
38	วัดเขาค้อพัฒนา	ต.เขาค้อ อ.เขาค้อ	แหล่งท่องเที่ยวศิลปะและวัฒนธรรม
39	สำนักสงฆ์หนองรางช้างพิมพา มาตุลี	ต.เขาค้อ อ.เขาค้อ	แหล่งท่องเที่ยวศิลปะและวัฒนธรรม
40	อุทยานแห่งชาติ เขาค้อ	2302 ต.บุงน้ำเต้า อ.หล่มสัก	แหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ

แหล่งท่องเที่ยวบนถนนหมายเลข 12 ช่วงอำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์

หล่มสักอำเภอหนึ่งของจังหวัดเพชรบูรณ์ มีพื้นที่ในอ้อมกอดของขุนเขา เป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวภาคเหนือล่าง ภาคกลางตอนบน และภาคอีสาน อำเภอหล่มสักเป็นอำเภอที่เกิดขึ้นมาเป็นเวลายาวนาน บรรพบุรุษที่มีความสัมพันธ์กับประเทศลาว ทำให้ความเป็นมาของวัฒนธรรมทางด้านภาษา การแต่งกายและความเป็นอยู่ มีความคล้ายคลึงกับประเทศลาวในปัจจุบันมาก ตลอดจนประเพณีความเป็นอยู่มีความคล้ายคลึงกันในทุกหมู่บ้าน มีวัฒนธรรมเป็นของตนเองอย่างเห็นได้ชัด

ตาราง 59 แสดงแหล่งท่องเที่ยว อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์

ที่	แหล่งท่องเที่ยว	ที่อยู่	ข้อมูลท่องเที่ยว
1	กลุ่มทอผ้าพื้นบ้าน ต.บ้านดัว	บ้านดัว อ.หล่มสัก	แหล่งท่องเที่ยวศิลปะและวัฒนธรรม
2	ชุมชนคนตีมีดบ้านใหม่	หมู่บ้านตีมีดบ้านใหม่ ต.ตาลเดี่ยว อ.หล่มสัก	แหล่งท่องเที่ยวศิลปะและวัฒนธรรม
3	ขนมจีนเจสัน	68 ถนนพิทักษ์ ต.หล่มสัก อ.หล่มสัก	แหล่งท่องเที่ยวศิลปะและวัฒนธรรม
4	ลาบเป็ดหล่มสัก	12 ซอยสุนทรภัง (วชิ 11) อ.หล่มสัก	แหล่งท่องเที่ยวศิลปะและวัฒนธรรม
5	ตลาดเช้าหล่มสัก	ต.หล่มสัก อ.หล่มสัก	แหล่งท่องเที่ยวศิลปะและวัฒนธรรม
6	ถนนคนเดินไทหล่ม	ต.หล่มสัก อ.หล่มสัก	แหล่งท่องเที่ยวศิลปะและวัฒนธรรม
7	ข้าวสารดำ	ต.บ้านหวาย อ.หล่มสัก	แหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ
8	ไร่มะขามหวานหล่มสัก	นายมา มาลา 130 หมู่ 10 ต.บ้านดัว อ.หล่มสัก	แหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ
9	ถ้ำฤๅษีสบถ	ต.บึงน้ำเต้า อ.หล่มสัก	แหล่งท่องเที่ยวประวัติศาสตร์
10	น้ำก้อ	ต. น้ำก้อ อ.หล่มสัก	แหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ
11	น้ำตกตาดฟ้า	ต. น้ำก้อ อ.หล่มสัก	แหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ
12	ถ้ำใหญ่	ต. น้ำก้อ อ.หล่มสัก	แหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ
13	ถ้ำแห	ต. น้ำก้อ อ.หล่มสัก	แหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ
14	ถ้ำซาง	ต. น้ำก้อ อ.หล่มสัก	แหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ

ตาราง 59 แสดงแหล่งท่องเที่ยว อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ (ต่อ)

ที่	แหล่งท่องเที่ยว	ที่อยู่	ข้อมูลท่องเที่ยว
15	ถ้ำกกซีกา	ต. น้ำก้ออ.หล่มสัก	แหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ
16	ถ้ำลับแล	ต. น้ำก้ออ.หล่มสัก จ.เพชรบูรณ์	แหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ
17	ถ้ำเพิงดิน	ต. น้ำก้ออ.หล่มสัก จ.เพชรบูรณ์	แหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ
18	ถ้ำห้วยสีชุม	ต. น้ำก้ออ.หล่มสัก จ.เพชรบูรณ์	แหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ
19	น้ำตกแก่งเลียงผา	อุทยานแห่งชาติเขาค้อ อ. หล่มสัก	แหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ
20	น้ำตกชั้นบันได	วนอุทยานน้ำตกธารทิพย์ ต.บุงน้ำเต้า อ.หล่มสัก	แหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ
21	น้ำตกธารทิพย์	วนอุทยานน้ำตกธารทิพย์ ต.บุงน้ำเต้า อ.หล่มสัก	แหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ
22	แก่งน้ำ	วนอุทยานน้ำตกธารทิพย์ ต.บุงน้ำเต้า อ.หล่มสัก	แหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ
23	แก่งมะเดื่อ	วนอุทยานน้ำตกธารทิพย์ ต.บุงน้ำเต้า อ.หล่มสัก	แหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ
24	ตาชมพู	วนอุทยานน้ำตกธารทิพย์ ต.บุงน้ำเต้า อ.หล่มสัก	แหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ
25	แก่งผาเอียง	วนอุทยานน้ำตกธารทิพย์ ต.บุงน้ำเต้า อ.หล่มสัก	แหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ
26	เจดีย์พระนางสิงขรเทวี	วัดโพนชัย บ้านห้วยโป่ง ต.บ้านห้วย อ.หล่มสัก	แหล่งท่องเที่ยว ประวัติศาสตร์
27	เจดีย์ผาเมืองอุปถัมภ์	โรงเรียนพ่อขุนผาเมืองอุปถัมภ์ อ.หล่มสัก	แหล่งท่องเที่ยว ประวัติศาสตร์
28	วังน้ำริน	อุทยานแห่งชาติเขาค้อ อ. หล่มสัก	แหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ
29	วัดตุมกามณี	หมู่ 5 ต.บ้านห้วย อ.หล่มสัก	แหล่งท่องเที่ยว ประวัติศาสตร์
30	วัดนาทราย(วัดศรีมงคล)	หมู่ที่ 3 บ้านนาทราย ต.วังบาล อ. หล่มสัก	แหล่งท่องเที่ยว ประวัติศาสตร์
31	วัดไพธมส์ศักดิ์คาราม	เลขที่ 91 ถนน-พิทักษ์ ต.หล่มสัก อ.หล่มสัก	แหล่งท่องเที่ยว ประวัติศาสตร์

ตาราง 59 แสดงแหล่งท่องเที่ยว อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ (ต่อ)

ที่	แหล่งท่องเที่ยว	ที่อยู่	ข้อมูลท่องเที่ยว
32	วัดศรีบุญเรือง	บ้านดิว ต.บ้านดิว อ.หล่มสัก	แหล่งท่องเที่ยวประวัติศาสตร์
33	วัดศรียะเกศ	ต.บ้านสก อ.หล่มสัก	แหล่งท่องเที่ยวประวัติศาสตร์
34	วัดโฆษา	เลขที่ 191 บ้านท่าช้าง หมู่ที่ 2 ต.ห้วยไร่ อ.หล่มสัก	แหล่งท่องเที่ยวประวัติศาสตร์
35	หลักเมืองหล่มสัก	ต.บึงน้ำเต้า อ.หล่มสัก	แหล่งท่องเที่ยวประวัติศาสตร์
36	อนุสรณ์สถานเมืองราด (พ่อขุนผาเมือง)	ต.บ้านห้วย อ.หล่มสัก	แหล่งท่องเที่ยวประวัติศาสตร์
37	อนุสาวรีย์พ่อขุนผาเมือง	บ้านน้ำซุน อ.หล่มสัก	แหล่งท่องเที่ยวประวัติศาสตร์
38	อ่างเก็บน้ำช้างตะลูด	หมู่ 7 บ้านช้างตะลูด อ.หล่มสัก	แหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ
39	อนุสาวรีย์จอมพล ป.พิบูลสงคราม	บ้านบึงน้ำเต้า ณ บริเวณ ศาลหลักเมืองนครบาล อ.หล่มสัก	แหล่งท่องเที่ยวประวัติศาสตร์
40	ศาลหลักเมืองนครบาล	บ้านบึงน้ำเต้า อ.หล่มสัก	แหล่งท่องเที่ยวประวัติศาสตร์
41	ไร่กระต่ายทองการ์เดน	อ.หล่มสัก	

แหล่งท่องเที่ยวบนถนนหมายเลข 12 ช่วงอำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์

เมืองหล่มเก่าปรากฏขึ้นครั้งแรกในรัชกาลของพ่อขุนรามคำแหงมหาราชในชื่อว่า "เมืองหล่ม" ทั้งนี้ ชื่อเดิมของอำเภอหล่มเก่ามีระบูก่อนชื่อเดิมของเมืองไว้ ซึ่งมีชื่อ เมืองลุ่ม เมืองลม เมืองลุมบา จาย และเมืองหล่ม เมื่อเข้าสู่สมัยรัตนโกสินทร์ เมืองหล่มเก่านี้เปลี่ยนกลายเป็นเมืองของชาวลาวขนาดใหญ่ และเมื่อมีอพยพมายังขึ้นจากหลวงพระบาง จึงได้มีการตั้งเมืองใหม่บริเวณทางใต้ของเมืองหล่มเก่า ซึ่งก็คือ เมืองหล่มสักในปัจจุบัน

ตาราง 60 แสดงแหล่งท่องเที่ยว อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์

ที่	แหล่งท่องเที่ยว	ที่อยู่	ข้อมูลท่องเที่ยว
1.	บุญมีขมนจีน	135 หมู่ 3 บ้านนาแซง ต.นาแซง อ.หล่มเก่า	แหล่งท่องเที่ยวศิลปะและ วัฒนธรรม
2.	ภูทับเบิก	บ้านทับเบิก อ.หล่มเก่า	แหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ
3.	วัดนาทราย(วัดศรีมงคล)	หมู่ที่ 3 บ้านนาทราย ต.วังบาล อ. หล่มเก่า	แหล่งท่องเที่ยวประวัติศาสตร์
4.	วัดป่าภูทับเบิก	บ้านทับเบิก อ.หล่มเก่า	แหล่งท่องเที่ยวศิลปะและ วัฒนธรรม
5.	วัดตาล	เลขที่ 73 หมู่ที่ 3 ต.หล่มเก่า อ.หล่มเก่า	แหล่งท่องเที่ยวประวัติศาสตร์
6.	วัดธาตุพลแพง	เลขที่ 89 หมู่ที่ 2 ต.นาแซง อ.หล่มเก่า	แหล่งท่องเที่ยวประวัติศาสตร์
7.	ศูนย์วัฒนธรรมไทยสานใย ชุมชนบ้านน้ำครั่ง	เลขที่ 90 หมู่ที่ 5บ้านน้ำครั่ง ต.วังบาล อ.หล่มเก่า	แหล่งท่องเที่ยวศิลปะและ วัฒนธรรม
8.	แปลงกะหล่ำปลี ภูทับเบิก	บ้านทับเบิก อ.หล่มเก่า	แหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ

ผลจากการดำเนินการพบว่า

การท่องเที่ยวกับแหล่งท่องเที่ยว รวมทั้งสิ่งแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยวที่มีหลากหลายลักษณะขึ้นอยู่กับประเภทของแหล่งท่องเที่ยว โดยทั่วไปประกอบด้วยสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ ชีวภาพและทางสังคมหรือวัฒนธรรม รวมทั้งวิถีชีวิตของคนในสังคม แหล่งท่องเที่ยวมีความสำคัญต่อการท่องเที่ยวและการดำรงชีวิตของคนที่อาศัยอยู่เพราะเป็นฐานของการส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยวอันสำคัญยิ่ง

ดังนั้นการท่องเที่ยวกับแหล่งท่องเที่ยว จึงสัมพันธ์กันอย่างแยกไม่ออกเปรียบเสมือน “ป่ากับสัตว์ป่า” หรือ “ปลากับน้ำ” หากแหล่งท่องเที่ยวเสื่อมโทรมลง เช่น อากาศเป็นพิษ น้ำเสีย การจราจรแออัด ระบบนิเวศของป่าถูกทำลาย ชายหาดสกปรกหรือปะการังเสื่อมโทรม ฯลฯ การท่องเที่ยวก็ไม่สามารถดำเนินต่อไปได้อย่างยั่งยืน ประชาชนที่อาศัยอยู่บริเวณนั้นก็จะมีคุณภาพชีวิตด้อยลง ผู้ประกอบการท่องเที่ยวกลุ่มต่างๆ จะขาดรายได้ และการจ้างงานจะลดน้อยถอยลง ซึ่งทั้งหมดเป็นผลเสียต่อสังคมโดยรวม

ในอดีตที่ผ่านมา หลายประเทศในโลกเคยประสบปัญหาดังกล่าวมาแล้ว ประเทศไทยเองก็มีบทเรียนในเรื่องนี้ตามแหล่งท่องเที่ยวหลายแห่ง ซึ่งสาเหตุสำคัญเกือบทุกกรณีมักเกิดจากการพัฒนาสาธารณูปโภคสาธารณูปการและสิ่งอำนวยความสะดวก ประเภทสิ่งปลูกสร้าง สร้างเกินขอบเขตหรือกำลังความสามารถที่แหล่งท่องเที่ยวจะรับได้ ขาดการแบ่งโซนที่ถูกต้องเหมาะสม คำนึงถึงปริมาณนักท่องเที่ยวมากกว่าคุณภาพ และขาดการให้ข้อมูลความรู้เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวและฐานทรัพยากร รวมไปถึงการไม่เคารพต่อวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของคนท้องถิ่น โดยขาดการวางแผนและการจัดการที่ดี รายได้ซึ่งเกิดจากการท่องเที่ยวในแต่ละปี จึงไม่มากพอที่จะนำมาใช้ในการฟื้นฟูหรือบูรณะสิ่งแวดล้อมตามแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ ได้

ผลกระทบจากการท่องเที่ยวโดยรวมคือ กระแสเงินตราและค่านิยมที่ผิดๆ จากการท่องเที่ยวชุมชนจะต้องมีความเข้มแข็งเพื่อเป็นฐานรากสำหรับการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน และเป็นเกราะป้องกันกระแสความชั่ววอน โดยเฉพาะอย่างยิ่งผลประโยชน์ในรูปของเงินตราที่มาจากการท่องเที่ยวเราเห็นตัวอย่างเรื่องการพัฒนาของประเทศมากมาย ไม่ว่าจะเป็นการพัฒนาในด้านใดก็ตาม ผลลัพธ์สุดท้ายในด้านลบมักจะตกอยู่กับชุมชนท้องถิ่น แต่ด้านบวกซึ่งเป็นเป้าหมายสำคัญของรัฐบาล กลับถึงมือชุมชนชนบท ซึ่งเป็นคนส่วนใหญ่ของประเทศค่อนข้างจำกัด เพราะกระบวนการของการพัฒนาเหล่านั้น ให้ความสำคัญหรือนำหนักกับการเปิดโอกาสให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมน้อยมาก และบางกรณีการมีส่วนร่วมที่เปิดให้ก็มักจะเป็นช่วงปลายของโครงการหรือใกล้จบโครงการแล้ว จนชุมชนไม่อาจจะเตรียมตัวเตรียมใจรับสถานการณ์ได้ทัน

ตอนที่ 2 พัฒนเส้นทางการท่องเที่ยวแบบมีส่วนร่วมโดยชุมชนตามเส้นทางถนนหลวงแผ่นดิน หมายเลข 12 (พิษณุโลก - หล่มสัก)

2.1 การวางแผนทางการพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชนบริเวณเส้นทางถนนหลวงแผ่นดิน
หมายเลข 12 แบบมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่าย

จัดประชุมสัมมนาร่วมกับตัวแทนชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อประสานความร่วมมือในการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบมีส่วนร่วมการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบมีส่วนร่วมของชุมชนจะเอื้อประโยชน์ให้แก่ชุมชนในแง่ที่ช่วยสร้างความตระหนักของคนในชุมชน ภูมิปัญญาท้องถิ่นได้รับการถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์สามารถเป็นตัวขับเคลื่อนในการสร้างและการธำรงไว้ซึ่งความยั่งยืนของชุมชนชนบทไทย บทความขึ้นนี้จะนำเสนอการนำการท่องเที่ยวโดยชุมชนมาประยุกต์ในประเทศไทย การท่องเที่ยวโดยชุมชนจะเป็นกลไกสำคัญในการสร้างความยั่งยืนให้แก่ชุมชนชนบทของประเทศไทยและธำรงรักษาไว้ซึ่งความยั่งยืน มีรูปแบบการท่องเที่ยวโดยชุมชนดังนี้

กระบวนการการบริหารการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบมีส่วนร่วมของชุมชนและประสานงานวิจัยท่องเที่ยวโดยชุมชนกระบวนการบริหารจัดการงานวิจัยการท่องเที่ยวโดยชุมชนได้แบ่งเป็น 3 ช่วงที่สำคัญอันประกอบด้วยกระบวนการประสานงานด้านทาง กลางทางและปลายทางโดยมุ่งหวังว่างานวิจัยจะถูกนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์มากที่สุด กล่าวคือกระบวนการประสานงานวิจัยด้านทาง เป็นกระบวนการเริ่มต้นของการทำให้เกิดโครงการวิจัยจากชุมชน ซึ่งมีที่มาหลากหลายเส้นทาง เช่น การประกาศโจทย์วิจัย การแนะนำชักชวนชาวบ้านร่วมกันทำ การมีผู้สนใจอยากเรียนรู้ร่วมกันทำ รวมทั้งการส่งต่อจากศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นทั่วประเทศ

ส่วนกระบวนการประสานงานวิจัยกลางทาง ช่วงนี้เป็นกระบวนการที่มีความสำคัญโดยเฉพาะบทบาทของพี่เลี้ยงที่เข้ามาร่วมและช่วยกันดำเนินงานตามแผนงานวิจัยไม่ว่าจะเป็นการจัดเวทีหนุนเสริมแนวคิด เครื่องมือวิจัย และกระบวนการวิจัยเพื่อให้งานวิจัยได้ดำเนินงานตามวัตถุประสงค์และตามเจตนารมณ์ของชุมชนที่ประสงค์จะให้ “งานวิจัยการท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นเครื่องมือในการทำงานร่วมกันของผู้คนในชุมชน” สำหรับกระบวนการประสานงานวิจัยปลายทาง นั้นมีเป้าหมายเพื่อให้กลุ่มผู้มีส่วนได้เสียกับงานวิจัยได้ใช้ประโยชน์ที่เกิดจากงานวิจัย ซึ่งโดยความเป็นจริงแล้ว “งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นในมิติการท่องเที่ยวโดยชุมชน” นั้นเป็นการใช้ประโยชน์ในตัวของเนื้องานเองอยู่แล้วด้วยเหตุที่เป็น “งานวิจัยเชิงปฏิบัติการ” แต่การมานั้นกระบวนการปลายให้เข้มข้นขึ้นอีกนั้นเป็นการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับงานวิจัยเพื่อการต่อยอดกับองค์กรและผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้องให้เป็นรูปธรรมมากขึ้น

เครือข่ายสถาบันวิจัยร่วม

1. มหาวิทยาลัยนเรศวร ด้านการเติมความรู้ทางวิชาการ และจัดทำเป็นพื้นที่เรียนรู้ รวมทั้งให้เวทีสาธารณะสำหรับการเผยแพร่ความรู้
2. เทศบาลนครพิษณุโลกร่วมในงบประมาณในการจัดอบรมและประชุมในการพัฒนายุทธศาสตร์ศักยภาพชุมชนด้านการเป็นผู้นำเที่ยวของชุมชน
3. ชมรมรักษ์ลำน้ำเข็ก โดยชาวบ้านกลุ่มหนึ่งจึงร่วมจัดทำโครงการเพื่อจะช่วยพิทักษ์สิ่งแวดล้อมให้กลับคงสภาพเดิมจัดทำโครงการเก็บขยะและทำความสะอาดบริเวณน้ำตกแก่งซองเพื่อปรับทัศนียภาพของน้ำตกให้ดูสะอาดตาและน่าเที่ยว
4. อุทยานแห่งชาติภูหินร่องกล้า ให้สถานที่สำหรับการประชุมเครือข่าย และอนุญาตให้เจ้าหน้าที่ร่วมสำรวจแหล่งท่องเที่ยวบริเวณภูหินร่องกล้า จังหวัดพิษณุโลก และภูทับเบิกจังหวัดเพชรบูรณ์

การดำเนินงานและผลงานวิจัย

โครงการวิจัยนี้เป็นการศึกษาศักยภาพชุมชนเบื้องต้นเพื่อประเมินและวางแผนการพัฒนา และการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนและยังเป็นการเตรียมความพร้อมชุมชนผ่านเครื่องมืองานวิจัย เพื่อท้องถิ่นในการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมระหว่างคนในชุมชนที่มีทั้งคนไทยภาคกลาง และชนเผ่าม้งที่อาศัยอยู่ร่วมกัน อีกทั้งโครงการวิจัยนี้ยังเป็นอีกหนึ่งชุมชนรูปธรรมในการสร้างการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างชุมชนท่องเที่ยวอุทยานฯ และสถาบันการศึกษา ได้แก่ มหาวิทยาลัยนเรศวร จังหวัดพิษณุโลก

จากผลที่เกิดขึ้นของโครงการวิจัย นอกจากจะทำให้ชุมชนบรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้แล้ว ระหว่างดำเนินโครงการจนจบโครงการยังมีการประสานภาคีที่เกี่ยวข้องมาร่วมกันทำงาน ส่งผลให้เกิดผลกระทบต่างๆ ตามมามากมาย

1.ชุมชนสามารถรวมกลุ่มกันเพื่อศึกษาเรื่องราว วิถีวัฒนธรรม มีการสืบค้นข้อมูล บันทึกเรียนรู้ และถ่ายทอดอย่างเป็นระบบ จะเห็นได้ว่าเกิดโปรแกรมและเส้นทางท่องเที่ยวที่เกิดจากการค้นหาความรู้ ข้อมูลโดยคนในชุมชน เป็นการให้โอกาสคนในชุมชนเล็กๆ ที่จะค้นหาตนเอง เช่น ชุมชนบ้านใหม่ร่องกล้า บริเวณอุทยานแห่งชาติภูหินร่องกล้า จังหวัดพิษณุโลก เนื้อหาหลักๆ ก็นำพาเยาวชนและชาวบ้านในหมู่บ้านใหม่ร่องกล้าที่ผ่านการอบรมพนักท่องเที่ยวกจากต่างถิ่นเที่ยวชมแหล่งท่องเที่ยวสำคัญๆ ของภูหินร่องกล้า ที่ไม่ใช่สถานที่หลักของภูหินร่องกล้า (ลานหินปุ่ม ลานหินแตก โรงเรียนการเมือง น้ำตกต่างๆ) แต่จะพนักท่องเที่ยวกในเชิงเกษตรกรรมและวิถีชีวิตชาวภูเขา คือ ไร่กะหล่ำ และดอกซากุระบาน นั้บพันไร่ บริเวณภูมโล ที่อยู่ถัดจากหมู่บ้านร่องกล้าออกไป เป็นต้น

2. ชุมชนสามารถรวมกลุ่มกันผ่านกระบวนการวิจัย ในการสืบค้นเรื่องราวของตนเองและกำหนดรูปแบบการท่องเที่ยวชุมชน อันเป็นจุดเริ่มต้นของการสร้างการมีส่วนร่วม เป็นการฝึกการทำงานเป็นทีม สะท้อนการมีส่วนร่วมได้อย่างชัดเจน เมื่องานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเกิดขึ้น ทำให้การทำกิจกรรมต่างๆ เกิดการมีส่วนร่วมระหว่างกลุ่ม ตัวอย่างได้แก่ ชุมชนตีมิดบ้านใหม่ ตำบลตาลเดี่ยว อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ เป็นหมู่บ้านตีมิดโบราณที่บรรพบุรุษถูกกวาดต้อนมาจากกรุงเวียงจันทน์ เมื่อครั้งกองทัพสยามเผาเวียงจันทน์ โดยเฉพาะช่างตีมิด ด้วยกุศโลบายที่ต้องการตัดตอนผู้ทำอาวุธของฝ่ายตรงข้าม

วิชาตีมิดถูกถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น สมัยก่อนตีมิดเพื่อแลกเปลี่ยนสินค้ากับชุมชนอื่น เช่น ข้าว ฝ้าย เป็นต้น แต่พอคนจังหวัดอื่นมาเห็นและอยากจะทำ จึงเริ่มตีมิดเพื่อจำหน่ายและก่อตั้งกลุ่มขึ้นในปีพ.ศ.2533 ลักษณะพิเศษของตีมิดบ้านใหม่คือ การสลักชื่อของช่างตีมิดไว้ทุกเล่ม ส่วนขั้นตอนที่เรียกว่าการขึ้นรูป ต้องตีให้ได้จังหวะไม่อย่างนั้นจะผิดรูป กว่าจะได้ตีมิดแต่ละเล่มต้องใช้ความ

ชำนาญเป็นพิเศษในทุกขั้นตอน ปัจจุบันสมาชิกกว่า 50 ชีวิต ยังคงยึดมั่นที่จะสืบสานวิชาดีมีด เลี้ยงชีพตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

3. ชุมชนเกิดการพัฒนาศักยภาพในหลายๆ ด้าน เห็นได้จากการจัดการท่องเที่ยวเป็นเรื่องใหม่ที่คนในชุมชนและชาวบ้านต้องเรียนรู้ใหม่ทั้งหมด อาทิการรวมกลุ่ม การบริหารงานแบบมีส่วนร่วม การจัดการต่างๆ การรับรองนักท่องเที่ยว การสื่อความหมาย การบริการต่างๆ และการบริหารจัดการการเงิน เป็นต้น

กรณีศึกษาได้แก่ชุมชนบ้านหนองแม่นา ตั้งอยู่ที่ หมู่ที่ 6 อำเภอบึงสามพัน จังหวัดเพชรบูรณ์ หมู่บ้านได้ก่อตั้งขึ้นในพ.ศ. 2525 อยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง มีพื้นที่ทั้งหมด 1,200 ไร่ ประกอบด้วยบ้านเรือนประมาณ 50 ครัวเรือน (ปัจจุบัน พ.ศ.2554 มี 112 ครัวเรือน) ชาวบ้านส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำไร่ข้าวโพด เลี้ยงสัตว์ ปลูกพริก ปลูกผัก และปลูกหม่อนเลี้ยงไหม ส่วนหนึ่งประกอบอาชีพเสริม โดยการเป็นลูกหาบในช่วงฤดูกาลท่องเที่ยวในอุทยานแห่งชาติแสลงหลวง

บ้านหนองแม่นาได้จัดตั้งกลุ่มการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนเมื่อปี พ.ศ. 2545 โดยเน้นการให้ความรู้ อนุรักษ์ และดูแลต้นน้ำ พืชพรรณ แมลง สัตว์แก่นักท่องเที่ยว สมาชิกกลุ่มมีจำนวน 84 คนฝ่ายบริหาร 9 คน โดยมีเป้าหมายในการขับเคลื่อนให้เกิดการสร้างและพัฒนาระบบการประสานงานความร่วมมือเครือข่ายจัดการท่องเที่ยวทางนิเวศ อนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ป่า น้ำ แมลงและสัตว์

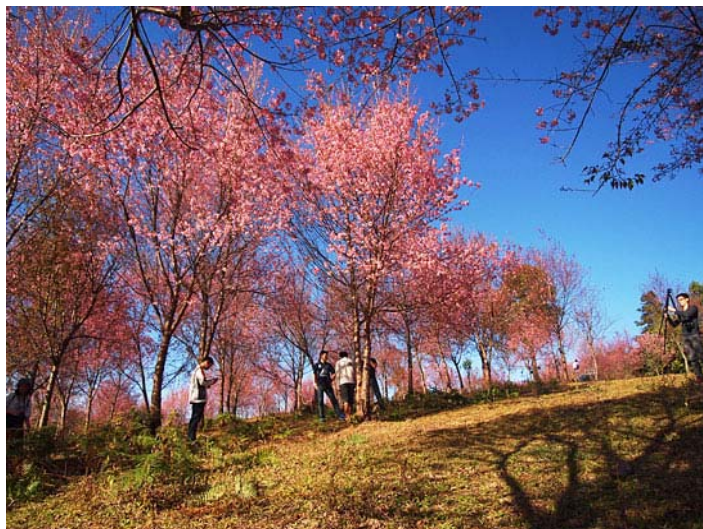
การนำผลงานไปใช้ประโยชน์ได้แก่

1. ระดับชุมชน ชุมชนตามเส้นทาง 12 (พิษณุโลก - หล่มสัก) สามารถจัดการการท่องเที่ยวด้วยการใช้งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเป็นเครื่องมือในการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน แต่เมื่อมีการท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือทำให้ทั้งสองวัฒนธรรมสามารถฟื้นฟูและอนุรักษ์ จนสามารถเกิดระบบบริหารจัดการร่วม และสามารถพัฒนาด้านอื่นๆ ได้อย่างต่อเนื่อง ได้แก่

1.1 การพัฒนาศักยภาพคนในชุมชนให้มากขึ้น การให้โอกาสคนในชุมชน ทำให้วันนี้ชุมชนสามารถคิด วิเคราะห์เรื่องราวของตนเองอย่างเป็นระบบ แสวงหาความรู้ ติดตามสถานการณ์ท่องเที่ยวจากภายนอก และสามารถเป็นวิทยากรนำเสนอเรื่องราวของตนเองได้อย่างมีแบบแผน และสามารถพัฒนาคนในชุมชนท้องถิ่นให้เป็นภาคีเครือข่าย นับได้ว่าเป็นการสร้าง ความเข้มแข็งให้กับชุมชนทางหนึ่ง

1.2 การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ เกิดการอนุรักษ์พื้นที่ป่าที่ไม่ขยายเพื่อการเกษตร แต่ปลูกพญาเสือโคร่งจำนวน 1,200 ต้น เป็นโครงการความร่วมมือระหว่างชุมชนและอุทยานฯ โดยอุทยานยังให้ทำการเกษตรเล็กน้อยเพื่อยังชีพในพื้นที่ได้พญาเสือโคร่งที่เป็นการอนุรักษ์ที่ยั่งยืนต่อวิถีชุมชนปัจจุบันคณะผู้วิจัยกำลังดำเนินการขออนุญาตตั้งศูนย์อนุรักษ์พันธุ์สัตว์ป่า

มอบให้มหาวิทยาลัยนเรศวร จำนวน 50 ต้น ไปทดลองปลูกที่บ้านใหม่ร่องกล้า นับเป็นการขยายพันธุ์ต้นชากระในในประเทศไทย และในอนาคตเชื่อว่าจะสามารถเป็นแหล่งท่องเที่ยวได้ต่อไป

ภาพ 2 แสดงแหล่งท่องเที่ยว (ภูมโล)

1.3 การฟื้นฟูวัฒนธรรม ประเพณี โครงการถนนคนเดินหล่มสัก ที่ได้นำเอาศิลปวัฒนธรรม รวมทั้งพิธีกรรมและใช้ในงานพิธีต่างๆ ในการฟื้นฟูวัฒนธรรมท้องถิ่นในรูปแบบของการท่องเที่ยว เช่น การตีมีดการทอผ้า จากอดีตที่ไม่ค่อยให้ความสำคัญกับวัฒนธรรมดั้งเดิมของคนหล่มสัก ปัจจุบันมีการสืบสานและสืบทอดจากรุ่นสู่รุ่น และยังผลักดันสู่การเป็นหลักสูตรท้องถิ่นอีกด้วย

1.4 การมีส่วนร่วมของชุมชน จากงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ทำให้ชาวบ้านเกิดการรวมกลุ่มคิด ศึกษาวางแผนเกิดการพูดคุยกันเองในชุมชนอย่างต่อเนื่อง เกิดพื้นที่ให้คนไทยภาคกลางกับคนพื้นที่สูงได้ทำกิจกรรมและการทำงานร่วมกันอย่างเป็นรูปธรรมได้แก่โครงการ “รอยตัวเก็บขยะภูหินร่องกล้า สร้างคุณค่า สำนึกรักษ์โลก” โดยคณะผู้วิจัยร่วมกับ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) อุทยานแห่งชาติภูหินร่องกล้า สมาคมธุรกิจท่องเที่ยวจังหวัดพิษณุโลก สายการบินไทยแอร์เอเชีย คณะนักปั่นผาอิสระ คณะครูและนักเรียนบ้านห้วยน้ำไซ ณ ลานหินแตก - หินปุ่ม อุทยานแห่งชาติภูหินร่องกล้า อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก เพื่อเป็นการเพิ่มศักยภาพในการจัดการด้านสิ่งแวดล้อมในการท่องเที่ยว และสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ เป็นต้น

ภาพ 3 แสดงกิจกรรมโรยตัวเก็บขยะภูหินร่องกล้า

1.5 การสร้างความภูมิใจในความเป็นชาติพันธุ์ที่อยู่บนดอยสูง จากที่เคยถูกมองว่าเป็นชุมชนที่เอาแต่รุกรานและใช้ประโยชน์จากป่า วันนี้ชุมชนสามารถกล่าวได้ว่าสามารถสื่อสารกับคนภายนอกได้ถึงความเป็นชุมชนที่อยู่คู่อุทยานฯ และเป็นส่วนหนึ่งในการช่วยดูแล ปกป้อง รักษา ป่าด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่น และเป็นเสมือนผู้ดูแลป่าที่ไม่ต้องการเงินเดือนเพราะการดูแลป่าของชุมชนอยู่ในวิถีด้วยเครื่องมือการท่องเที่ยวโดยชุมชน

2. ระดับหน่วยงาน ชุมชนตามเส้นทาง 12 (พิษณุโลก - หล่มสัก) โดยเฉพาะชุมชนบริเวณอุทยานแห่งชาติภูหินร่องกล้าใช้การท่องเที่ยวด้วยงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเป็นเครื่องมือในการสานความสัมพันธ์และเกิดการประสานความร่วมมือระหว่างอุทยานแห่งชาติภูหินร่องกล้าจากที่เคยเป็นศัตรูกลับกลายเป็นมิตรเพราะชาวบ้านอนุรักษ์ป่าและใช้พื้นที่เพื่อการรักษาทรัพยากรธรรมชาติมากกว่าที่จะบุกรุกเพิ่มเพื่อการเกษตรและยังมีระบบบริหารจัดการที่เกิดความร่วมมือระหว่างชุมชนและอุทยานฯ

3. ระดับวิชาการ และการศึกษา ชุมชนตามเส้นทาง 12 (พิษณุโลก - หล่มสัก) ใช้การท่องเที่ยวด้วยงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเป็นเครื่องมือในการสื่อสารและสร้างการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ไม่เพียงแต่นักท่องเที่ยวแต่ยังสามารถพัฒนาจนเป็นแหล่งเรียนรู้และเป็นพื้นที่ทดลองปฏิบัติงานภาคสนาม (Social Lab) ของนักศึกษาสาขาวิชาการท่องเที่ยวและสาขาอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น มหาวิทยาลัยนเรศวร มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม จังหวัดพิษณุโลก เป็นต้น ปัจจุบันมีการจัดการเรียนการสอนผ่านพื้นที่ชุมชนในทุกปี

2.2 พัฒนาสภาพการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว สำรวจและคัดเลือกองค์ประกอบในการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ผ่านเส้นทางถนนหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 เผยแพร่ Internet และเอกสารแหล่งท่องเที่ยว ดังนั้นนักวิจัย ภาควิชาเครือข่ายชุมชน และตัวแทนชุมชน ประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องแบบมีส่วนร่วมในการพัฒนาระบบฐานข้อมูล Internet และจัดทำแผนที่แสดงสถานที่สำคัญ เช่น ศูนย์ข้อมูลข่าวสารของชุมชน แหล่งท่องเที่ยว ธนาคาร โรงพยาบาล โรงแรม ที่พัก ร้านอาหาร หมายเลขถนน ปั่นน้ำมัน ที่จอดรถยนต์ ห้องน้ำสะอาด และที่พักริมทางเป็นต้น รวมทั้งการประเมินผลจากความสำเร็จของโครงการร่วมกัน ได้แก่

2.2.1 ระบบฐานข้อมูล Internet คณะนักวิจัยได้จัดทำเว็บไซต์และเผยแพร่ผลงานวิจัย 5 แหล่งประกอบด้วย

- <https://www.facebook.com> ใช้ชื่อว่า “ท่องเที่ยวถนนสายพิษณุโลก-หล่มสัก”
- <http://www.youtube.com> ใช้ชื่อว่า “การท่องเที่ยวเส้นทาง12”
- <https://www.jirawatart.com>
- <https://www.arch.nu.ac.th>
- <https://www.nu.ac.th>

นอกจากนี้ยังได้เผยแพร่เชื่อมโยงกับเว็บไซต์ <http://www.nstda.or.th/index.php> อีกด้วย ทั้งนี้ยังคงนำข้อมูลเพิ่มเติมทุกครั้งที่ได้ข้อมูลใหม่โดยตลอด

ภาพ 4 แสดง Facebook ท่องเที่ยว ถนนสายพิษณุโลก-หล่มสัก

การประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวที่ดีที่สุดและยังสามารใช้ได้มาถึงทุกวันนี้คือแบบ “ปากต่อปาก” ทั้งนี้การประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวจะบอกเล่าไปยังผู้คนที่รู้จักให้รับรู้ถึงคุณภาพ

ความน่าสนใจของแหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ วิธีนี้นอกจากจะมีการส่งต่อข้อมูลของแหล่งท่องเที่ยวกระจายไปให้คนอื่นได้รับรู้ต่อแล้ว การประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวยังได้รับความน่าเชื่อถือของบุคคลที่บอกเล่า เพิ่มเติมไปให้กับผู้รับข้อมูลต่ออีกด้วย นับว่าเป็นวิธีที่ได้ผลดีที่สุดอย่างหนึ่ง

ในปัจจุบัน สิ่งที่ทำให้เกิดการบอกต่อได้ในวงกว้างและรวดเร็วที่สุดคือการบอกต่อผ่านสังคมออนไลน์ (Social network) โดยเฉพาะสังคมออนไลน์ที่ได้รับความนิยมมากที่สุด คือ Facebook ที่สามารถกด Like กด Share ส่งต่อกันไปเรื่อยๆ ในวงคนที่รู้จัก และหากคนที่รู้จักสนใจ กด Like หรือ กด Share ต่อก็จะเริ่มกระจายวงกว้างออกไปเรื่อยๆ ถือเป็นรูปแบบหนึ่งของการประชาสัมพันธ์แบบปากต่อปากที่มีความรวดเร็วมากในระบบออนไลน์ หากสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการทำการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวของจะให้ผลตอบแทนที่ดียิ่งกว่าการประชาสัมพันธ์แบบเดิม

จากเหตุผลดังกล่าว ทำให้คณะผู้วิจัยสนใจที่จะเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสาร และแหล่งท่องเที่ยวบนถนนหมายเลข 12 (พิษณุโลก - หล่มสัก) ผ่านสังคมออนไลน์ ในรูปแบบของ Facebook ซึ่งเป็นสังคมออนไลน์ยอดนิยมที่สุด มีคนใช้มากที่สุด ทำให้มีโอกาสนในการส่งข้อมูลให้ผู้คนจำนวนมากได้รับรู้ นอกจากนี้ผู้ติดตามและผู้ส่งข่าวสารมีวัตถุประสงค์ที่จะสร้างข้อมูลและความสนใจในสิ่งเดียวกัน รูปแบบจึงเน้นไปที่การติดตามข่าวสารที่จะมาจากผู้สร้างหน้าประชาสัมพันธ์ (Fanpage) ซึ่งสามารถเพิ่มเติมข้อมูลเข้าไปได้ตลอดเวลา คนติดตามก็จะซึมซับข้อมูลอย่างค่อยเป็นค่อยไปเข้าไป และไม่รู้สึกรำคาญขัดเคือง เหมือนการประชาสัมพันธ์ทางทีวีที่ต้องสื่อสารข้อมูลออกไปแบบอัดรวมเดียวให้จบในเวลาไม่กี่วินาที

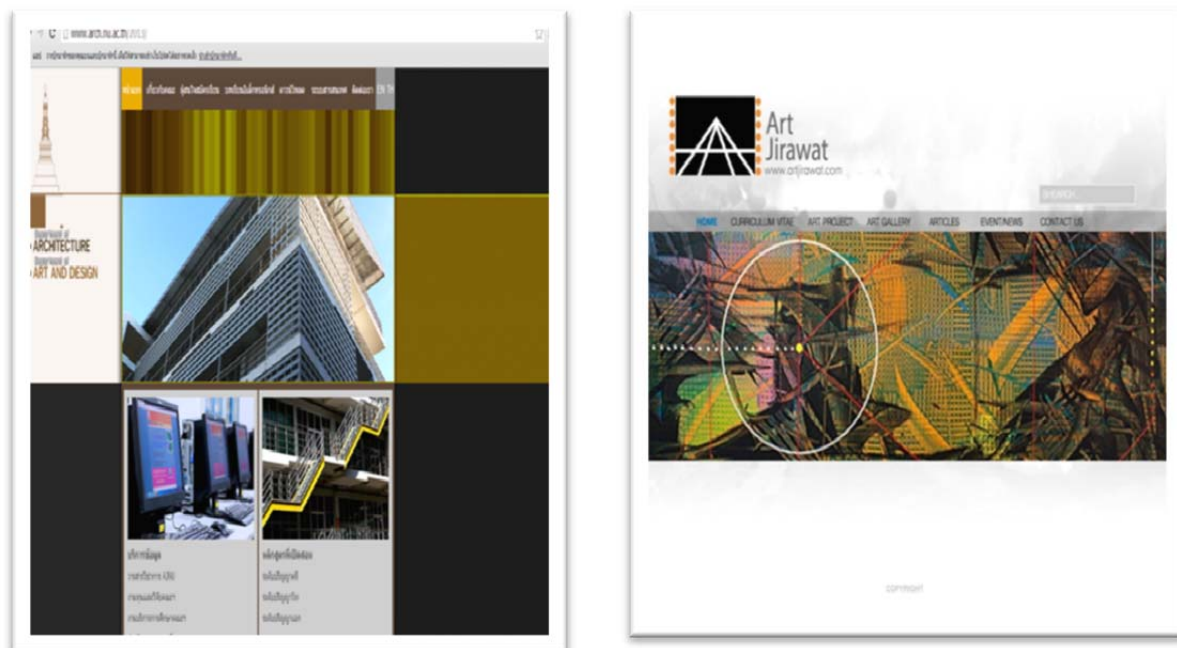
ในขณะที่ Fanpage ถือเป็นอีกทางเลือกในการทำให้นักท่องเที่ยวเข้ามามีส่วนร่วมเว็บไซต์หลักของแหล่งท่องเที่ยวมากขึ้น นอกจากนี้ยังสามารถลงข้อความ รูปภาพ วิดีโอ และอื่นๆ ลงบนสถานะของ Facebook เพื่อส่งต่อไปบรรดาผู้สนใจได้ชมอีกด้วย ที่สำคัญยังสามารถพูดคุยกับนักท่องเที่ยว ถามคำถาม ความคิดเห็น ความพึงพอใจ และอื่นๆ อีกมากมาย ช่วยให้เราสามารถพัฒนาหรือต่อยอดแหล่งท่องเที่ยวจากผู้แสดงความคิดเห็นอีกด้วย

ผลจากการดำเนินงานมาในระยะเวลา 1 ปี พบว่า ได้เกิดเครือข่ายสังคมออนไลน์ในรูปแบบของ Facebook เป็นจำนวน 24 เครือข่าย ที่ส่งข้อมูลอันเป็นประโยชน์ในการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์

แหล่งท่องเที่ยวบนถนนหมายเลข 12 ซึ่งในแต่ละเครือข่ายจะมีสมาชิกอยู่เป็นจำนวนมา สามารถแสดงเป็นตารางดังต่อไปนี้

ตาราง 61 แสดงกลุ่มเครือข่าย Facebook

กลุ่ม	สมาชิก
NU Exploration in Phitsanulok	35
นครพิษณุโลก	5,366
พิษณุโลกบ้านเรา	84,054
รักษ์สองแคว	5,813
สมาคมธุรกิจท่องเที่ยว จังหวัดพิษณุโลก	532
ประมุขสินค้า คนพิโลก	622
เที่ยวผ่านเลนส์	224
คนเมืองพิษณุโลก	4,267
ชมรมถ่ายภาพหล่มสัก	3,684
เที่ยวเมืองไทยไปหรือยัง	1,569
อร่อยเหาะเจาะสองแคว	48,478
มหานครพิษณุโลก	271
สมาคมนิคมขาม้า เมืองสองแคว	444
คนรักษ์ป่า	9,346
มั่งไทยแลนด์	16,316
ที่นี่...เมืองสองแคว/พิโลก	10,193
สี่ส้นแห่งเมืองสองแควพิษณุโลก	395
ศูนย์ข่าวพลเมืองไทยพีบีเอส (พิษณุโลก)	561
ของกินเมืองสองแคว	5,228
พิศณุโลกย์ (นครสรวงสองแคว)	1,206
สำนักข่าว Wifi (Phitsanulok)	8,891
ภูทับเบิก ณ เพชรบูรณ์	3,230
กลุ่มถ่ายภาพเพชรบูรณ์	6,190
พิษณุโลก	24,144
รวม	241,059

ภาพ 5 แสดงระบบฐานข้อมูลอินเทอร์เน็ต

ภาพ 6 แสดงระบบฐานข้อมูลอินเทอร์เน็ต

การท่องเที่ยวที่ดีคือความหลากหลายและความแตกต่างทางวัฒนธรรมคือมนต์เสน่ห์และความงดงามที่ควรค่าแก่การสัมผัสและเรียนรู้ด้วยหลักการคิดว่าการท่องเที่ยวที่ดีนอกจากจะสามารถสร้างรายได้ให้กับชุมชนแล้ว การท่องเที่ยวควรสร้างรักและปลูกศรัทธาต่อวิถีและวัฒนธรรมที่ดีงามให้คงอยู่สืบต่อไป ดังนั้นการที่ให้ความสำคัญแก่ประชาชนในท้องถิ่นในด้านที่จะมีบทบาทในการกำกับดูแลและควบคุมการท่องเที่ยว จึงเป็นการส่งเสริมให้ชุมชนพัฒนาตนเองเป็นศูนย์กลางเชื่อมโยงระหว่างหน่วยงานของ รัฐบาลกับชุมชน และระหว่างชุมชนกับเอกชนที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เช่น ร่วมพัฒนาจุดขายต่างๆ ได้แก่ ที่พักอาศัย ร้านอาหาร การนำเสนอคุณค่าด้านวัฒนธรรม ศิลปะและประเพณีต่างๆ ที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวและสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างมีศักดิ์ศรี

2.3 การพัฒนาระบบการนำเที่ยวและมัคคุเทศก์

2.3.1 สำรวจและพัฒนาถ่ายทอดความรู้โดยภาคีเครือข่ายชุมชน

คณะผู้วิจัยได้จัดทำโครงการบริการนำเที่ยวและมัคคุเทศก์และจัดตั้งหน่วยรักษาความปลอดภัย เพื่อช่วยเหลือนักท่องเที่ยวโดยชุมชนตามเส้นทางถนนหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 (พิษณุโลก- หล่มสัก) โดยมี ศาสตราจารย์ ดร. สุจินต์ จินายน อธิการบดี มหาวิทยาลัยนเรศวร รองศาสตราจารย์ ดร. เสมอ ถาน้อย ผู้ประสานงานสำนักงานการวิจัยและพัฒนาเชิงพื้นที่ ภาคเหนือตอนล่าง สกว. เป็นที่ปรึกษาโครงการ มีรองศาสตราจารย์ ดร.จิรวัฒน์ พิระสันต์ นางสาวณัฐทรัพย์ ชามพูนท และนายณัฐวัฒน์ วัฒนาประสิทธิ์ เป็นผู้รับผิดชอบโครงการ

จากความสำเร็จดังกล่าวทำให้คณะผู้วิจัยเกิดแนวคิดในการวิจัยและพัฒนาเพื่อสร้างทางเลือกให้กับระบบการท่องเที่ยวแนวใหม่ที่แตกต่างจากเดิม โดยเน้นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในรูปแบบของ “การท่องเที่ยวโดยชุมชน” โดยมุ่งพัฒนาให้ “คนในชุมชน” เป็นหัวใจสำคัญของการจัดการท่องเที่ยวและไม่เพียงแต่ตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวเท่านั้น แต่ได้เน้นถึงการสร้างศักยภาพของคนในท้องถิ่น ผู้ประกอบการ ผู้ให้บริการ โดยใช้งานวิจัยเป็นเครื่องมือสร้างกระบวนการเรียนรู้ให้คนในท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน เพื่อนำไปสู่การดูแลรักษาและฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติโดยให้มีความสอดคล้องกับภูมิปัญญาท้องถิ่นและอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมรวมทั้งการเกื้อกูลต่อเศรษฐกิจของชุมชนในอนาคต

ทั้งนี้จากกล่าวได้ว่าคณะผู้วิจัยได้ดำเนินงานวิจัยและพัฒนาที่ดำเนินงานมาตลอด 4 - 5 ปีที่ผ่านมาเป็นการวางรากฐานความรู้และประสบการณ์ที่หน่วยงานด้านนโยบายการท่องเที่ยวสามารถเข้ามาเชื่อมร้อยและนำไปสู่การสร้างรูปแบบการท่องเที่ยวของประเทศได้เป็นอย่างดี

2.3.2 จัดตั้งหน่วยมัคคุเทศก์

วัตถุประสงค์ เพื่อพัฒนาตัวแทนของชุมชนหรือมัคคุเทศก์ โดยนำเสนอองค์ความรู้ของชุมชนเชิงวัฒนธรรมจัดตั้งชมรมมัคคุเทศก์ของชุมชนเพื่อจัดกิจกรรมเสริมสำหรับนักท่องเที่ยวโดยดำเนินกิจกรรมจำนวน 4 ครั้ง

1. วันที่ 4 สิงหาคม 2557 ณ ที่เรนฟอว์เรส รีสอร์ท อำเภोजังทอง จังหวัดพิษณุโลก ผู้เข้าร่วมประชุม 52 คน

2. วันที่ 8 สิงหาคม 2557 ณ ห้องประชุมอุทยานแห่งชาติภูหินร่องกล้า อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก ผู้เข้าร่วมประชุม 36 คน

3. วันที่ 26 สิงหาคม 2557 ณ ห้องประชุมวิทยาลัยอาชีวศึกษา พิษณุโลก ผู้เข้าร่วมประชุม 31 คน

4. วันที่ 27 สิงหาคม 2557 ที่ ห้องธานี 2 โรงแรมเมย์ฟลาวเวอร์ แกรนด์ พิษณุโลก ผู้เข้าร่วมประชุม 89 คน

สรุป มีผู้เข้าร่วมโครงการพัฒนาตัวแทนของชุมชนหรือมัคคุเทศก์ โดยนำเสนอองค์ความรู้ของชุมชนเชิงวัฒนธรรม รวมทั้งการจัดตั้งชมรมมัคคุเทศก์ของชุมชน เพื่อจัดกิจกรรมเสริมสำหรับนักท่องเที่ยว รวมทั้งสิ้น 208 คนประกอบด้วย

- หัวหน้าส่วนราชการจังหวัด	จำนวน 18 คน
- ตัวแทนสมาคมการท่องเที่ยว	จำนวน 21 คน
- นักศึกษาวิชาเอกการท่องเที่ยว	จำนวน 25 คน
- ชมรมมัคคุเทศก์น้อย (Youth Volunteer Phitsanulok)	จำนวน 6 คน
- ตัวแทนผู้นำชุมชน	จำนวน 138 คน

ภาพ 8 แสดงการจัดประชุมครั้งที่ 1 วันที่ 4 สิงหาคม 2557

ภาพ 9 แสดงการจัดประชุมครั้งที่ 2 วันที่ 8 สิงหาคม 2557

ภาพ 10 แสดงการจัดประชุมครั้งที่ 3 วันที่ 26 สิงหาคม 2557

ภาพ 11 แสดงการจัดประชุมครั้งที่ 4 วันที่ 27 สิงหาคม 2557

2.3.3 เอกสารคู่มือเกี่ยวกับการนำเที่ยวและมัคคุเทศก์

อาสาสมัครนำเที่ยวเป็นผู้มีความสำคัญในอุตสาหกรรมท่องเที่ยวไม่น้อยกว่าบุคลากรอื่นๆ เนื่องจากเป็นผู้นำเที่ยวและคอยอำนวยความสะดวกให้แก่นักท่องเที่ยวทั้งในด้านการพักผ่อน อาหาร และการเดินทาง ตลอดจนคอยชี้แนะอธิบายสิ่งต่างๆ ให้แก่นักท่องเที่ยว ซึ่งตามธรรมดาแล้วนักท่องเที่ยวย่อมรู้สึกไม่คุ้นเคยกับสถานที่และบุคคล ตลอดจนขนบธรรมเนียมประเพณีต่างๆ ในท้องถิ่นที่ไปเยือน อาสาสมัครนำเที่ยวจึงเป็นบุคคลสำคัญที่สุดที่มีบทบาทใกล้ชิดกับนักท่องเที่ยว ในการชักนำชี้แนะนักท่องเที่ยวให้ประพฤติปฏิบัติตนให้ถูกต้องดั่งนั้น ถ้านักท่องเที่ยวไปท่องเที่ยวตามลำพังโดยไม่มีอาสาสมัครนำเที่ยวคอยช่วยเหลือ ย่อมเกิดความยากลำบากหรือได้รับประโยชน์ จากการท่องเที่ยวไม่คุ้มกับเวลาและเงินที่เสียไป ฉะนั้น

นักท่องเที่ยวจึงต้องการอาสาสมัครนำเที่ยวเป็นผู้นำทางให้ ยิ่งเป็นการเดินทางที่ต่างถิ่นมากเท่าใด ความต้องการอาสาสมัครนำเที่ยวก็จะยิ่งมากขึ้นเท่านั้น จึงนับได้ว่าอาสาสมัครนำเที่ยวเป็นบุคลากรที่สำคัญยิ่งในการท่องเที่ยวเป็นผู้ให้ความรู้ ความอบอุ่น ความสบายใจ ช่วยแก้ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้น และต้องเป็นผู้มีความรู้อย่างดีเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ ด้วย

ภาพ 12 แสดงคู่มืออาสาสมัครนำเที่ยว การท่องเที่ยวเส้นทาง 12

สำหรับคู่มืออาสาสมัครนำเที่ยวหน่วยรักษาความปลอดภัย ประกอบด้วย

1. แนวทางปฏิบัติสำหรับอาสาสมัครนำเที่ยว

1.1 เปิดฉากการทักทายก่อน อาสาสมัครนำเที่ยวต้องสร้างความรู้สึที่ดีต่อนักท่องเที่ยวโดยกล่าวทักทายนักท่องเที่ยวและแนะนำตนเองก่อน ด้วยน้ำเสียงเป็นมิตร แววตาที่แสดงความจริงใจ เป็นการสร้างความอบอุ่นเมื่อแรกพบให้กับนักท่องเที่ยว

1.2 ให้ความสนใจในตัวนักท่องเที่ยวอย่างจริงใจ งานของอาสาสมัครนำเที่ยวนั้นเกี่ยวข้องและสัมพันธ์กับนักท่องเที่ยว ดังนั้น อาสาสมัครนำเที่ยวต้องให้ความสนใจนักท่องเที่ยวในขอบเขตอันสมควรและแสดงออกด้วยความจริงใจด้วยการนำหัวข้อการสนทนาตามสถานการณ์ที่สร้างความประทับใจให้กับนักท่องเที่ยว

1.3 จงยิ้มไว้เสมอ อาสาสมัครนำเที่ยวจะมีอารมณ์ดีอยู่ก็ตาม เมื่ออยู่ในระหว่างปฏิบัติหน้าที่ สิ่งที่ควรแสดงออกก็คือการยิ้มแย้มแจ่มใส เพราะอาสาสมัครนำเที่ยวเปรียบเสมือนศูนย์รวมความสนใจของนักท่องเที่ยวเป็นสื่อกลางที่นำความสนุกสนาน ความเบิกบานสำราญใจมอบให้แก่นักท่องเที่ยว

1.4 อาสาสมัครนำเที่ยวจะต้องรู้จักสร้างบรรยากาศความเป็นกันเองกับนักท่องเที่ยว เพื่อให้ให้นักท่องเที่ยวเกิดความอบอุ่นใจ ท่องเที่ยวด้วยความสุขและสนุกสนาน รู้จักใช้

อารมณ์ขันให้เหมาะสม การพูดหรือเล่าเรื่องตลกควรระมัดระวัง เพราะเรื่องตลกของคนกลุ่มหนึ่งหรือชาติหนึ่ง คนอีกกลุ่มหนึ่งหรืออีกชาติหนึ่งอาจไม่ตลกก็ได้ ฉะนั้น อาสาสมัครนำเที่ยวจะต้องแน่ใจว่าเรื่องที่จะเล่านั้นเป็นเรื่องตลกของคนกลุ่มนั้นหรือชาตินั้น เนื่องจากคุ้นเคยหรือเคยอยู่กับคนกลุ่มนั้นหรือชาตินั้นจึงควรจะเล่า แต่ถ้าไม่แน่ใจก็ไม่ควรเล่า

1.5 อาสาสมัครนำเที่ยวจะต้องสนใจ ใส่ใจ และให้เกิดความคุ้นเคยกับนักท่องเที่ยวโดยใช้ถ้อยคำ น้ำเสียง กริยา ท่าทาง การให้เกิดความคุ้นเคยกับผู้อื่นย่อมจะได้รับผลในทางให้เกิดความคุ้นเคยกัน

1.6 อาสาสมัครนำเที่ยวจะต้องมีทัศนคติที่ดีต่อนักท่องเที่ยว โดยอาจถามถึงเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่น่าสนใจให้ต่อเนื่องกับเรื่องราวของนักท่องเที่ยวบ้าง

1.7 อาสาสมัครนำเที่ยวจะต้องรู้จักแสดงท่าทางที่ถูกต้อง เช่น กระชับกระเณง แจ่มใส ไม่แสดงอาการกิริยาอึดอัด เกียวกวาด เพื่อเป็นตัวอย่างแก่นักท่องเที่ยว เช่น เมื่อพานักท่องเที่ยวเข้าชมในบริเวณวัด เดินผ่านหรือพบพระสงฆ์ อาสาสมัครนำเที่ยวควรแสดงความเคารพโดยการไหว้หรือก้มตัวให้ถูกต้องตามประเพณีไทย

1.8 อาสาสมัครนำเที่ยวต้องรู้จักปฏิบัติต่อนักท่องเที่ยวด้วยความชื่นชมและใช้ถ้อยคำสุภาพ

1.9 อาสาสมัครนำเที่ยวต้องรู้จักวิเคราะห์ข้อมูลต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น ข้อมูลของนักท่องเที่ยว สถานที่ท่องเที่ยว เหตุการณ์ เป็นต้น

1.10 อาสาสมัครนำเที่ยวจะต้องมีความจำแม่นยำ ทั้งที่เกี่ยวกับนักท่องเที่ยวและเรื่องราวต่างๆ โดยไม่ต้องอ่านจากเอกสาร

1.11 อาสาสมัครนำเที่ยวต้องรู้จักประเมินผลการปฏิบัติงานในหน้าที่และความรับผิดชอบว่ามีข้อเสียประการใด เพื่อที่จะปรับปรุงให้ดียิ่งขึ้นในโอกาสต่อไป

1.12 อาสาสมัครนำเที่ยวต้องปฏิบัติงานในหน้าที่และความรับผิดชอบให้มีประสิทธิภาพและปฏิบัติให้ดีที่สุด เพื่อความเจริญก้าวหน้าในอาชีพต่อไป

2. ประเภทของปัญหา

2.1 ปัญหาเรื่องพาหนะเดินทาง เช่น รถเสีย คนขับไม่ชำนาญ

- วิธีแก้ปัญหาคือการเดินทางหากมีกรณีรถเสียกลางทาง โดยไม่สามารถแก้ไขได้ ให้ติดต่อหารถมาใช้แทนชั่วคราว เพื่อจะได้เดินทางต่อไปได้ หรือกรณีคนขับไม่ชำนาญประมาณเกิดอุบัติเหตุ นักท่องเที่ยวได้รับบาดเจ็บ ต้องนำส่งโรงพยาบาล อาสาสมัครนำเที่ยวต้องทำหน้าที่เป็นสื่อกลางในการติดต่ออำนวยความสะดวก แก้ไขปัญหาที่เร่งด่วนก่อนตามลำดับแล้วแต่กรณี และควรแจ้งให้หน่วยงานรับทราบต่อไป

2.2 ปัญหาของสถานที่พัก เช่น ที่พักไม่ดี ห้องพักจำนวนไม่เพียงพอ

- วิธีแก้ปัญหากรณีที่พักแรมมีปัญหาที่เกิดขึ้นเป็นประจำ คือ โรงแรมสำรองที่พักซ้ำกัน อาสาสมัครนำเที่ยวต้องป้องกันปัญหาที่จะเกิดขึ้นนี้โดยสำรองที่พักไว้ก่อน และตรวจสอบให้แน่นอนอีกครั้งก่อนเดินทาง เนื่องจากที่พักแรมมีความสำคัญสูงสุด แม้จะต้องเปลี่ยนแปลงรายการนำเที่ยวไปบ้างเพื่อความเหมาะสม แต่ก็ย่อมดีกว่ารายการนำเที่ยวที่ดีเยี่ยมแต่มีปัญหาเรื่องที่พักแรม ซึ่งอาจทำให้รายการนำเที่ยวนั้นต้องยกเลิกไปได้ หรือกรณีปัญหาที่พักแรมมีจำนวนห้องไม่เพียงพอกับจำนวนนักท่องเที่ยว อาสาสมัครนำเที่ยวไม่ควรให้นักท่องเที่ยวแยกย้ายไปพักหลายๆ แห่ง เพราะจะยากต่อการดูแลและจะเกิดปัญหาได้ง่าย ควรพยายามให้นักท่องเที่ยวพักอยู่ในที่พักแรมเดียวกัน โดยขอร้องให้โรงแรมเพิ่มเติมเตียงขึ้นแต่ละห้องจะดีกว่าแยกไปพักหลายๆ ที่ และแสดงความรับผิดชอบโดยอาจคืนเงินค่าห้องให้นักท่องเที่ยวตามความเหมาะสม

2.3 ปัญหาของนักท่องเที่ยว เช่น นักท่องเที่ยวไม่พอใจ ไม่ตรงเวลา เกิดอุบัติเหตุ

- กรณีความปลอดภัยในกรณีที่ทรัพย์สินหรือของมีค่าของนักท่องเที่ยวหายในห้องพักโดยที่ฝากคัมนิรภัยของโรงแรมไว้ อาสาสมัครนำเที่ยวต้องขอความร่วมมือจากทางโรงแรมช่วยกันแก้ปัญหาต่อไป หรือกรณีกระเป๋าเดินทางควมควบคุมดูแลการนำส่งผิด นักท่องเที่ยวบางรายอาจเป็นผู้ที่เข้าใจยาก จู้จี้ เรียกร้องการบริการมากเกินไป วิธีแก้ไขคือ ให้เอาใจใส่ ดูแลเป็นพิเศษ หยบย่นความเป็นมิตรให้ ใจเย็น พุดคุยในสิ่งที่นักท่องเที่ยวสนใจหรือกระตุ้นให้เป็นฝ่ายพุด เราเป็นฝ่ายรับฟัง ก็จะลดปัญหาได้ เพราะบุคคลประเภทนี้มักต้องการคนเอาใจใส่เป็นพิเศษ ต้องการให้คนอื่นเห็นว่าตนสำคัญ

2.4 การบริการที่บกพร่อง

- การได้รับการบริการที่ไม่ดีพอ ซึ่งทำให้นักท่องเที่ยวทนไม่ได้ ต้องแสดงอาการไม่พอใจออกมา หากความไม่พอใจเกิดจากบริการนั้น อาสาสมัครนำเที่ยว ต้องรีบสำรวจหาสาเหตุ แล้วดำเนินการแก้ไขอย่างฉับพลัน อย่าท้อแท้ ให้ความเห็นใจนักท่องเที่ยว และแสดงความรับผิดชอบ อย่างไรก็ตาม การสร้างบรรยากาศที่เป็นกันเองกับนักท่องเที่ยวจะช่วยลดความไม่พอใจให้น้อยลงได้

3. ข้อควรปฏิบัติเมื่อได้รับการคำหานักท่องเที่ยว

3.1 ข้อปฏิบัติ

1. รับฟังอย่างตั้งใจ (Listen) เพื่อทราบปัญหาที่แท้จริง
2. กล่าวขอโทษ (Apologies) ในเรื่องนั้นๆ
3. ตอบสนอง (Response) โดยรับฟังปัญหาอย่างตั้งใจ
4. ลงมือแก้ไขปัญหา (Solve the problems) แก้ไขปัญหาโดยทันที
5. ติดตามผล ตรวจสอบให้แน่ใจว่าปัญหาได้รับการแก้ไขแล้ว

3.2 ข้อควรละเว้น

1. หลีกหนีปัญหา (Avoid)
2. กล่าวโทษผู้อื่น (Blame other people)
3. ใช้อารมณ์ส่วนตัว (Take personally judgment)
4. แก้ตัว (Excuse)
5. โต้เถียง (Argue)

การแก้ปัญหาเฉพาะหน้าจะมีประสิทธิภาพเพียงใดนั้น ขึ้นอยู่กับคุณสมบัติประจำตัวของอาสาสมัครนำเที่ยว และความชำนาญในงานหรือประสบการณ์ซึ่งมีส่วนช่วยได้มาก รวมถึงความเข้าใจอันดีระหว่างทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ที่สำคัญที่สุดคือ ความหวังดีต่องานและหน้าที่ของอาสาสมัครนำเที่ยวความหวังดีต่ออุตสาหกรรมท่องเที่ยว และความหวังดีต่อชื่อเสียงประเทศชาติ

2.4 พัฒนาลีนค้าของที่ระลึก

เส้นทางถนนหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 (พิษณุโลก - หล่มสัก) มีการผลิตงานศิลปหัตถกรรมเพื่อการดำรงชีพของมนุษย์ เนื่องจากมีความจำเป็นต่อการใช้สอยในชีวิตประจำวัน และมีวัตถุดิบเอื้อให้สามารถผลิตได้ดี วิบูลย์ ถีสุวรรณ (2538, หน้า 187) กล่าวได้ว่า ในแต่ละหมู่บ้านมีผู้ทำงานศิลปหัตถกรรมโดยสืบทอดจากบรรพบุรุษ เพื่อประโยชน์ในการใช้สอย ที่มีความสอดคล้องกับวิถีชีวิตด้านการประกอบอาชีพ ต่อมาเกิดการพัฒนางานเพื่อสร้างรายได้ กันอย่างแพร่หลายมากขึ้นภายในกลุ่มชุมชน หรือครัวเรือนเป็นสินค้าชุมชน และเกิดการพัฒนารูปแบบอย่างต่อเนื่อง โดยสามารถแบ่งกลุ่มผู้ผลิตได้ คือ การรวมกลุ่มผลิตงานหัตถกรรมเพื่อประกอบเป็นอาชีพหลัก รวมกลุ่มผลิตงานศิลปหัตถกรรมเป็นการหารายได้เสริมหลังเสร็จสิ้นการประกอบอาชีพหลัก โดยเฉพาะเกษตรกรรม และการทำงานศิลปหัตถกรรมเพื่อการเรียนรู้หรือทำเพื่อความสนใจในช่วงเวลาอันสั้น การผลิตงานศิลปหัตถกรรมจัดได้ว่าเป็นการสร้างรายได้ให้กับประเทศ และสามารถเผยแพร่ความเป็นลักษณะเฉพาะของวิถีชีวิตความเป็นไทยได้อย่างไม่น้อย ที่สำคัญควรมีการพัฒนาต่อยอดองค์ความรู้ และอนุรักษ์ไว้เพื่อสืบทอดต่อคนรุ่นหลัง

2.4.1 ออกแบบพัฒนาลีนค้าและของที่ระลึก

การพัฒนารูปแบบชุมชนด้านศิลปหัตถกรรม มีความสัมพันธ์กับความเป็นวิถีชีวิตของกลุ่มคนในชุมชนซึ่งแสดงถึงภูมิปัญญาท้องถิ่น แต่การพัฒนาเกิดความล้มเหลวของการพัฒนาดังแต่อดีตถึงปัจจุบัน เกิดการละเลยองค์ความรู้และเทคโนโลยีในท้องถิ่น การไม่เข้าใจสังคม การละเลย ระบบสังคมวัฒนธรรม ตลอดจนการขาดข้อมูลพื้นฐานของชุมชนท้องถิ่นเพื่อกำหนดผลลัพธ์ของการพัฒนา ด้วยสภาพปัญหาดังกล่าวผนวกกับนโยบายการพัฒนาประเทศที่ผ่านมา ซึ่งวางอยู่บนแนวคิดเรื่องความทันสมัย และการพัฒนาระบบเศรษฐกิจแบบทุนเสรีนิยม ทำให้กระบวนการพัฒนาเดินมาถึงทางตัน (พัชรินทร์ สิริสุนทร, 2550, หน้า 5) ข้อมูลดังกล่าวสัมพันธ์กับวิธีการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนที่ผ่านมาของคณะผู้วิจัยและผู้มีส่วนในการพัฒนา ผลกระทบที่ตามมาคือ เมื่อสิ้นสุดโครงการต่างๆ ที่เข้ามามีส่วนช่วยพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน กลุ่มผู้ทำผลิตภัณฑ์ชุมชนจะขาดแนวทางในการสร้างวิธีการขับเคลื่อนในการพัฒนาลีนค้าของตนเองเนื่องจากการพัฒนาของการศึกษาที่ผ่านมาไม่ได้สร้างองค์ความรู้ต่อชุมชนผู้ทำผลิตภัณฑ์ชุมชนให้สามารถพึ่งตนเองและแลกเปลี่ยนความรู้เพื่อการต่อยอดความคิดภายในชุมชนที่มีความยั่งยืนต่อไปได้ ชีรพงษ์ มหาวิโร (2550, หน้า 71) ได้

กล่าวว่า การเปลี่ยนแปลงของบริบทการพัฒนา ในกระแสโลกาภิวัตน์สถานะและทิศทางการปรับตัวของประเทศไทยในด้านของวัฒนธรรม ค่านิยมที่คั่งงามและภูมิปัญญาท้องถิ่นถูกละเลยและมีการถ่ายทอดสู่คนรุ่นใหม่มีน้อย ประกอบกับระบบ คุณค่าที่คั่งงามของไทยเสื่อมถอยในเรื่องจิตสาธารณะ ซึ่งส่งผลต่อความเอื้ออาทร การช่วยเหลือ ซึ่งกันและกัน ซึ่งสังคมไทยมีผู้พร้อมเป็นผู้นำการพัฒนา โดยเฉพาะผู้นำชุมชน ปราชญ์ที่กระจายอยู่ทุกพื้นที่ของตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคเหนือ ภาคกลาง และภาคใต้บุคคลเหล่านี้ล้วนมีจิตสำนึกในการทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม ตลอดจนเป็นแกนหลักในการขับเคลื่อนกิจกรรมการพัฒนาทั้งทางเศรษฐกิจและสังคมในระดับชุมชนและระดับประเทศ ซึ่งมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการนำวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีอยู่มาพัฒนาต่อยอดให้เกิดคุณค่าและเพิ่มมูลค่าให้กับสินค้าและบริการอย่างหลากหลายเป็นสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (One Tambon One Product) หรือ (OTOP) ที่สามารถเปิดตลาดภายในและต่างประเทศ สร้างรายได้ของประชาชนรวมทั้งสร้างความเข้มแข็งของเศรษฐกิจฐานรากของชุมชน ซึ่งการเปลี่ยนแปลงของชุมชนในด้านวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่แฝงด้วยองค์ความรู้ของปราชญ์ชุมชนที่กระจายอยู่ทุกพื้นที่ของประเทศไทยซึ่งมีความรู้ความสามารถทางด้านศิลปกรรมชุมชนสามารถนำมาพัฒนาต่อยอดและถ่ายทอดสู่คนรุ่นใหม่ เพื่อนำไปสู่การพัฒนาในด้านศิลปกรรมชุมชน

ยุวณู ทินนะลักษณะ (2549, หน้า 3) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการพัฒนาต่อยอดค่านิยมที่ดีงามและภูมิปัญญาท้องถิ่นนั้นมีปัจจัยที่เกี่ยวข้องต่อการพัฒนาที่ส่งผลต่อสังคม ชุมชน มีความยั่งยืนมากขึ้น อย่างไรก็ตามชุมชนซึ่งประกอบด้วย คน ความผูกพันของคนในชุมชน ความคั่งงามของวัฒนธรรม และความเชื่อ องค์ความรู้วิธีการของชุมชน ภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยส่วนใหญ่ ทุกชุมชนมีฐานความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นทุนเดิมอยู่แล้ว และสามารถที่จะพัฒนาต่อยอดได้ แต่เนื่องจากการพัฒนาที่ผ่านมาโดยการนำองค์ความรู้ทางด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นมาพัฒนา เพื่อเพิ่มรายได้ของโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ ซึ่งคนในเมืองใหญ่ได้เห็นในระยะแรกๆ จะเห็นเป็นเรื่องแปลกใหม่ เนื่องจากการที่ได้เห็นผลิตภัณฑ์ที่แปลกใหม่มากมาย จากการส่งเสริมโครงการของรัฐบาลในระยะแรกๆ แต่ต่อมาจะเห็นได้ว่าเกิดความซ้ำในด้านรูปแบบของผลิตภัณฑ์ชุมชนมากขึ้นและที่สำคัญชุมชนผู้ผลิตเกิดปัญหาทางด้านการตลาด เนื่องจากการที่โครงการสนับสนุนเพื่อมุ่งเน้นการเพิ่มอัตราในการผลิตเป็นประเด็นหลัก ดังนั้นผลที่ตามมาคือ การใช้วัตถุดิบทางธรรมชาติอย่างฟุ่มเฟือย และพยายามแก้ปัญหาดังกล่าว ซึ่งเป็นเป้าหมายหลัก

แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 11 (พ.ศ.2555-2559)การพัฒนาเพื่อให้สอดคล้องกับบริบทการเปลี่ยนแปลงที่ประเทศไทยจะต้องปรับตัวในอนาคตของการพัฒนาศิลปกรรมชุมชนหรือผลที่ได้จากภูมิปัญญาท้องถิ่นนำไปสู่การพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนควบคู่กับปัจจัยประกอบไปด้วย ชุมชน ความรู้ เครื่องมือ เพื่อก้าวไปสู่วิสัยทัศน์การพัฒนาประเทศไทยในประเด็นยุทธศาสตร์การปรับโครงสร้างเศรษฐกิจสู่การเติบโตอย่างมีคุณภาพและยั่งยืน โดยเสริมสร้างความเข้มแข็งของท้องถิ่น ชุมชน ผู้ประกอบการรายย่อยวิสาหกิจชุมชน และบุคลากรภาครัฐ เพื่อร่วมกันพัฒนาและเชื่อมโยงกับสาขาการผลิตและบริการที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ตามแนวทางการพัฒนาเครือข่ายวิสาหกิจ พัฒนาทักษะ และองค์ความรู้ของบุคลากรภาครัฐ องค์กรปกครองท้องถิ่นชุมชน รวมทั้งเสริมสร้างศักยภาพของผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม ให้สามารถปรับตัวเพื่อรองรับผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงเงื่อนไขตามกฎระเบียบใหม่ของโลก

การพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนในปัจจุบัน กลุ่มผู้ผลิตส่วนใหญ่จะผลิตสินค้าโดยใช้ทักษะความสามารถทางภูมิปัญญาที่ถูกถ่ายทอดจากบรรพบุรุษ ซึ่งผลที่ได้มาของรูปแบบผลิตภัณฑ์จึงไม่สอดคล้องกับความต้องการของท้องตลาด เนื่องจากชุมชนไม่ได้คำนึงถึงหลักในการออกแบบผลิตภัณฑ์ เกณฑ์การวิเคราะห์ เพื่อพัฒนางานศิลปกรรมหรือผลิตภัณฑ์ชุมชนเพื่องานออกแบบที่ดี การสร้างผลงานออกแบบจะต้องคำนึงถึงประเด็นสำคัญ นวลน้อย บุญวงษ์ (2542, หน้า 121) กล่าวว่า การพิจารณางานออกแบบประกอบด้วยด้านประโยชน์ใช้สอย การออกแบบจำเป็นต้องคำนึงถึงลักษณะการใช้งานที่สามารถตอบสนองอย่างเหมาะสมต่อผู้ใช้งาน งานออกแบบที่เหมาะสมแก่การใช้สอย ความสะดวกสบาย ความปลอดภัย และความสวยงาม เป็นข้อควรพิจารณาของการออกแบบ

ความงามเกิดจากลักษณะโดยรวมของรูปทรงตลอดจนความแตกต่างของงานออกแบบเป็นสิ่งที่มีความสำคัญไม่น้อยไปกว่าด้านประโยชน์ใช้สอย ซึ่งงานออกแบบที่ดี จะต้องมียุทธศาสตร์เฉพาะ และสามารถสร้างความสนใจต่อผู้พบเห็นได้ และมีเอกลักษณ์แตกต่างจากงานออกแบบที่มีอยู่ทั่วไป การเลือกใช้วัสดุและคุณภาพการผลิตลักษณะงานออกแบบที่ดีควรมีการเลือกใช้วัสดุให้เหมาะสมกับหน้าที่ใช้สอย ความแข็งแรงทนทานต่อการใช้งาน ผลิตได้ง่ายไม่ก่อให้เกิดความสูญเสียระหว่างการผลิต ความเหมาะสมทางการตลาดความถูกต้องตามกฎหมาย ระบบและการคำนึงถึงสภาพแวดล้อม มีความสอดคล้องกับความต้องการของท้องตลาด มีราคาเหมาะสม และไม่ขัดต่อกฎระเบียบข้อบังคับ ความก้าวหน้าทางการประดิษฐ์คิดค้นหรือการสร้างสิ่งใหม่ เกณฑ์ในการ

พิจารณาดังกล่าว สามารถช่วยเป็นแนวทางในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนได้ อาจกล่าวได้ว่ากลุ่มผู้ทำผลิตภัณฑ์ชุมชนในปัจจุบันมีความต้องการที่จะพัฒนาเพิ่มขึ้นเพื่อให้สอดคล้องกับสภาพการเปลี่ยนแปลงของโลก เนื่องจากผลิตภัณฑ์ชุมชนจะพบปัญหาหลักที่เกิดขึ้นคือ วิธีการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับตัวสินค้าและการพัฒนารูปแบบ เพื่อนำพาผลิตภัณฑ์ไปสู่การเป็นเจ้าของ เครื่องหมายการค้าเป็นแนวทางการสร้างมูลค่าเพิ่ม (มกร เขาวนัวณิชย์, 2551, หน้า39) ทั้งนี้โดยการนำความรู้ถ่ายทอดสู่ชุมชนในรูปแบบชุมชนปฏิบัติการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อเกิดการพัฒนาผลผลิตของชุมชน แนวคิดการพัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อเพิ่มมูลค่าสินค้าชุมชน โดยวิธีการส่งเสริมให้เกิดความเป็นลักษณะเฉพาะ ที่แสดงถึงผลิตภัณฑ์ที่มีคุณลักษณะเด่นของแต่ละชุมชนนั้นๆ เพื่อนำมาถ่ายทอดแลกเปลี่ยนกันระหว่างกลุ่มชุมชน

ปัจจุบันลักษณะเฉพาะตัวของผลิตภัณฑ์ชุมชนมีความซับซ้อนในการผลิตสูง ต้องมีขั้นตอนและใช้เวลาในการผลิตค่อนข้างนาน มีราคาค่อนข้างสูง จำหน่ายในราคาที่เกือบจะไม่ได้กำไร การพยายามออกแบบลวดลายและสร้างผลิตภัณฑ์ มีข้อจำกัดด้านความเข้าใจในหลักเกณฑ์สำหรับประเมินคุณภาพและมาตรฐานในเชิงพาณิชย์ รวมทั้งการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน ความสอดคล้องกับความต้องการของตลาดหรือผู้บริโภคกลุ่มต่างๆ ทำให้ไม่ประสบผลสำเร็จในด้านการจำหน่ายอย่างแท้จริง การพัฒนารูปแบบชุมชนด้านศิลปกรรม ที่มุ่งประเด็นเพื่อกลุ่มชุมชนสามารถสร้างองค์ความรู้ โดยการเรียนรู้ในกลุ่มชุมชนที่เกิดขึ้นโดยการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ความรู้ของคนในชุมชน และชุมชนมีส่วนในการกำหนดทิศทางการพัฒนา โดยการพัฒนาจากทุนเดิมจากภูมิปัญญาของท้องถิ่น ตลอดจนแนวทางการแก้ไขปัญหาที่มาจากชุมชน โดยประเด็นสำคัญของการเรียนรู้ของชุมชนคือ ความรู้และระบบความรู้ ระบบความรู้ของชุมชนเกิดขึ้นจากความสัมพันธ์ระหว่างคนกับธรรมชาติ คนกับคน คนกับสิ่งเหนือธรรมชาติ อันเป็นปรากฏการณ์ที่ออกมาในวิถีชีวิตแต่ละด้าน การทำนา การจักสาน การทอผ้า การทำมีดหรือการเรียนรู้ที่เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต การสั่งสมและการกระจายความรู้ ภูมิปัญญาเป็นการสั่งสมทั้งระบบคิดระบบความรู้ระบบคุณค่าที่สืบทอดกันมา โดยการกระจายความรู้ภายในกลุ่มครอบครัว การกระจายความรู้ผ่านผู้นำ การบอกเล่าปากต่อปาก สถาบันสังคมซึ่งทำหน้าที่ถ่ายทอดความรู้ เช่น วัด กลุ่มปราชญ์ชุมชน กลุ่มผู้เชี่ยวชาญ การสร้างสรรค์และปรับปรุงความรู้และระบบความรู้ของชาวบ้านเนื่องจากระบบความรู้เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจากความสัมพันธ์ระหว่างคนกับสิ่งแวดล้อม เช่น การปรับปรุงเปลี่ยนแปลงเพื่อให้สอดคล้องกับสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป จึงเกิดการผสมผสานการสร้างสรรค์ และปรับปรุงภูมิปัญญาขึ้นมาใหม่ ซึ่งเป็นวิธีการขับเคลื่อนกระบวนการในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนต่อไปโดยการเปลี่ยน

พฤติกรรมที่เกิดจากการเรียนรู้ของชุมชนในการพัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อเพิ่มมูลค่าโดยจัดการความรู้ด้านศิลปกรรมชุมชน (พจนี เทียมศักดิ์, 2544, หน้า 76)

ผลิตภัณฑ์ของที่ระลึก เป็นหนึ่งในผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมและศิลปะ เพราะเป็นสิ่งที่แสดงถึงผลรวมของลักษณะเฉพาะของท้องถิ่น ซึ่งทำให้สิ่งนั้นเป็นที่รู้จักจดจำได้ เป็นการใช้ความสร้างสรรค์เพื่อเพิ่มมูลค่าสินค้าและบริการ (ประเสริฐ ศิลรัตน, 2531, หน้า 12) ตามแนวทางของเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (Creative Economy) จากร่างกรอบทิศทางของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 ซึ่งจะนำมาใช้ในปี พ.ศ. 2555 - 2559 (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2554 หน้า 76) จากแนวทางในการสืบสานและดำรงอยู่ของศิลปหัตถกรรมกล่าวไว้ว่า ท้องถิ่นใดที่สามารถนำงานศิลปหัตถกรรมมาส่งเสริมให้กลายเป็นสินค้าของที่ระลึก จึงเท่ากับเป็นการสืบทอดและฟื้นฟูฝีมือด้านศิลปหัตถกรรมดั้งเดิมและที่สำคัญเป็นการเพิ่มมูลค่าให้กับวัสดุที่เป็นทรัพยากรท้องถิ่นเพราะนักท่องเที่ยวเป็นกลุ่มผู้บริโภคที่มีกำลังซื้อสูง รวมทั้งเป็นการสร้างงานสร้างอาชีพให้กับแรงงานในท้องถิ่น หรืออาจว่างงานในฤดูเก็บเกี่ยว (วิบูลย์ ลี้สุวรรณ, 2532, หน้า 52)

การพัฒนาสินค้าของที่ระลึกของชุมชนตามเส้นทางถนนหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 (พิษณุโลก - หล่มสัก) ในปัจจุบัน พบว่ายังไม่มีศักยภาพทางด้านการตลาดที่จะนำไปสู่เชิงพาณิชย์ การผลิตที่ยังไม่มีการควบคุมคุณภาพและมาตรฐานอุตสาหกรรม รวมทั้งยังไม่มี的增加ศักยภาพด้านการเรียนรู้ในชุมชนปฏิบัติการเรียนรู้ด้านศิลปกรรม ซึ่งกระบวนการพัฒนาชุมชนจะไม่มุ่งพัฒนาเพียงประเด็นด้านรูปแบบผลิตภัณฑ์ชุมชนเพียงอย่างเดียวควรคำนึงถึงรูปแบบการเรียนรู้ในชุมชนที่สอดคล้องกับความต้องการของคนในชุมชน ชีวความสามารถ ความสัมพันธ์ของชุมชนด้วย ซึ่งการพัฒนาชุมชน เพื่อให้สังคมไทยเคลื่อนไปสู่การเป็นสังคมแห่งปัญญาอย่างแท้จริงได้ โดยการวิจัยนี้ให้ความสำคัญกับการแลกเปลี่ยนความรู้ ซึ่งกันและกัน ในฐานะที่เป็นกุญแจสำคัญของการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นให้เป็นสังคมฐานความรู้ ที่มีความเข้มแข็งมีพลังทางปัญญาซึ่ง จิรวัฒน์ พิระสันต์ (2552, หน้า 5) กล่าวว่าเกิดเป็นเครือข่ายชุมชน เพื่อการเรียนรู้ ซึ่งที่ผ่านมาการพัฒนา มุ่งเน้นการแก้ปัญหาเพียงอย่างเดียว คือการพัฒนารูปแบบ เป็นการพัฒนาแบบแยกส่วน การพัฒนา ดังกล่าวส่งผลต่อความอ่อนแอด้านความสัมพันธ์ของชุมชนการทำงานร่วมกัน (Workshop) คือ การร่วมมือกันในการติดต่อสื่อสารด้วยความเต็มใจที่จะร่วมมือประสานงานกันยอมรับที่จะทำงาน ร่วมกันพัฒนารูปแบบชุมชนภายในเครือข่ายต่อไป (ปาริชาติ วลัยเสถียร และคณะ, 2552, หน้า 479)

ดังนั้นผู้วิจัยมีความสนใจที่จะการพัฒนาสินค้าของที่ระลึกของชุมชนตามเส้นทางถนนหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 (พิษณุโลก - หล่มสัก) ซึ่งจัดเป็นนวัตกรรมใหม่ที่可以帮助我们พัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน เนื่องจากการพัฒนาที่ผ่านมา โดยการศึกษาวิจัยเอกสารตำราต่างๆ จะมุ่งเน้นประเด็นการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนด้านรูปแบบของผลิตภัณฑ์เพียงส่วนเดียว และในระยะเวลาต่อมาผลที่เกิดขึ้นคือกลุ่มชุมชนผู้ทำผลิตภัณฑ์ไม่สามารถพัฒนาต่อยอดองค์ความรู้ด้วยตนเองภายในกลุ่มชุมชนต่อไปได้ การพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนด้านศิลปหัตถกรรม มีความจำเป็นต้องการพัฒนา และการเรียนรู้ของชุมชน โดยมุ่งเน้นการพัฒนาที่เกิดจากกลุ่มชุมชนที่ความสนใจในเรื่องเดียวกันเป็นผู้กำหนด และขับเคลื่อนวิธีการ เพื่อเกิดเป็นกระบวนการคิด การเรียนรู้ และสามารถแก้ไขปัญหาให้เหมาะสมกับสภาพบริบทของชุมชนทำมีต่อไป โดยมีวัตถุประสงค์ของการวิจัยดังนี้

วัตถุประสงค์ของโครงการเพื่อการพัฒนาสินค้าของที่ระลึกของชุมชนตามเส้นทางถนนหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 (พิษณุโลก - หล่มสัก) และเพื่อประเมินความพึงพอใจของผู้บริโภคกลุ่มเป้าหมายที่มีต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกที่ผู้วิจัยได้ทำการออกแบบของชุมชนตามเส้นทางถนนหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 (พิษณุโลก - หล่มสัก)

การศึกษาวิจัยโดยใช้พื้นที่ของชุมชนตามเส้นทางถนนหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 (พิษณุโลก - หล่มสัก) โดยแบ่งขอบเขตในการศึกษาดังนี้

1. ขอบเขตด้านชุมชนปฏิบัติการ มีผู้ที่เกี่ยวข้อง นักวิชาการ ชุมชน และปราชญ์ทางการทำมีดี มีความเห็นตรงกันว่าผลงานที่มีลักษณะโดดเด่น มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น และเป็นที่ยอมรับโดยทั่วกัน กลุ่มศิลปกรรมที่มีความเป็นเลิศ (Best Practice) และกลุ่มศิลปกรรมอยู่ในช่วงพัฒนา (Development) ประกอบด้วย

- 1) กลุ่มทอผ้าพื้นบ้าน ตำบลบ้านดิว อำเภอลหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์
- 2) กลุ่มตีมีดบ้านใหม่ ตำบลตาลเดี่ยว อำเภอลหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์
- 3) กลุ่มวิสาหกิจชุมชนหัตถกรรมเฟอร์นิเจอร์ไม้ไผ่บ้านรัตนคำเที่ยง ตำบลเขาค้อ อำเภเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์
- 4) ผลิตภัณฑ์ไรกาแฟจ่านรินทร์ ตำบลริมสีมวง อำเภเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์
- 5) กลุ่มปักลายผ้าดอยปู่ บ้านเข็กน้อย อำเภเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์

2. ขอบเขตด้านการพัฒนาสินค้าของที่ระลึก ชุมชนตามเส้นทางถนนหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 (พิษณุโลก - หล่มสัก) การศึกษาวิจัยครั้งนี้กำหนดเกณฑ์การวิเคราะห์เพื่อพัฒนา ตาม

เงื่อนไขในการสร้างขึ้นมาโดยพิจารณาตาม แนวทางในการออกแบบผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกเพื่อจำหน่ายในร้านค้าของชุมชนตามเส้นทางถนนหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 ตามหลักของ วิบูลย์ ลี้สุวรรณ (2532, หน้า, 129-136) ดังนี้

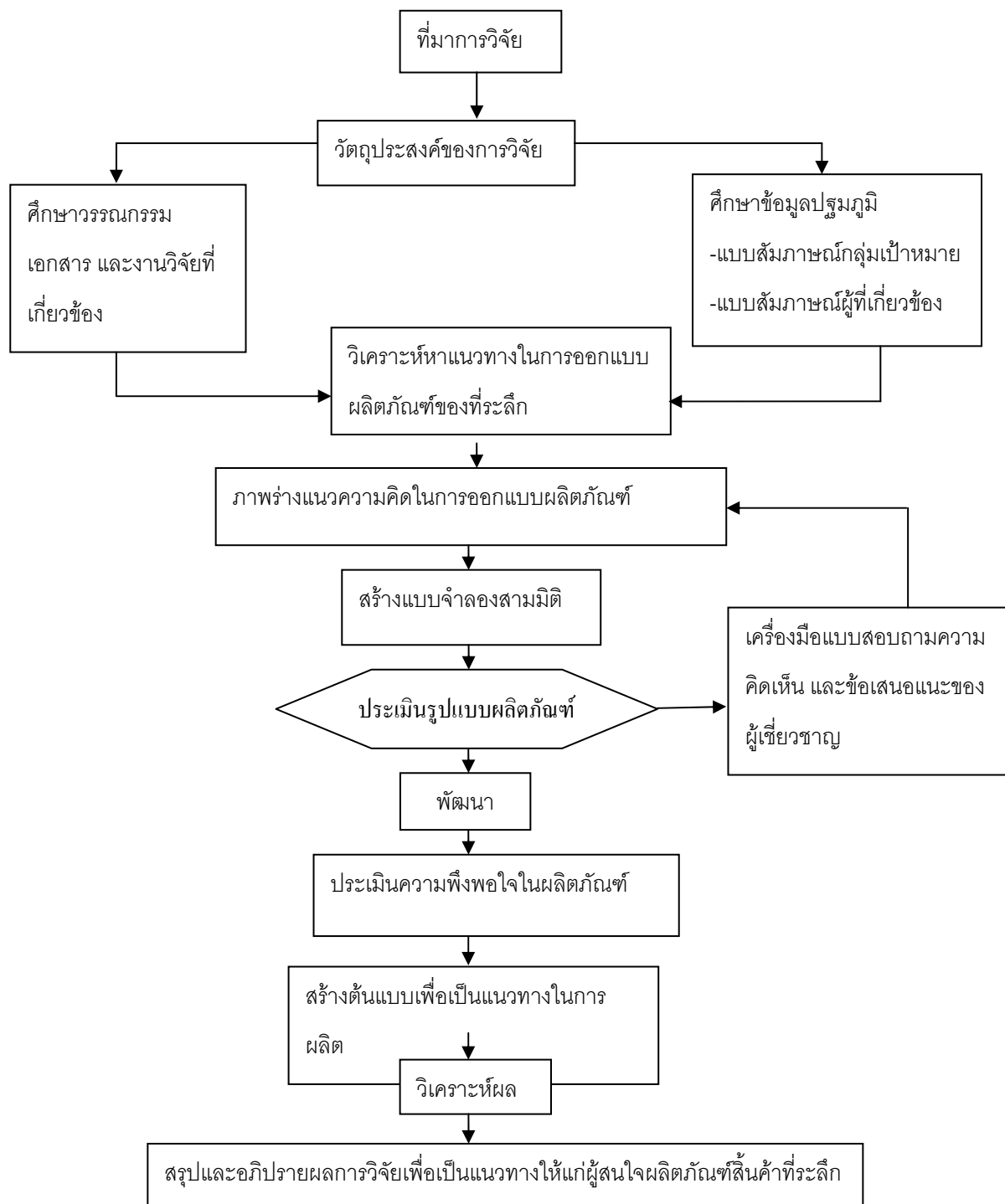
- 1) พยายามใช้วัสดุภายในท้องถิ่นให้มากที่สุด
- 2) ผลงานที่ผลิตจะต้องแสดงออกถึงลักษณะเฉพาะของท้องถิ่นได้
- 3) ขนาด น้ำหนักของสินค้าสามารถพกพาไปได้สะดวกและเหมาะสมกับการจัดวางในร้าน
- 4) สินค้าควรมีทั้งความสวยงามและแฝงไปด้วยประโยชน์ใช้สอยเพราะจะได้เปรียบในการตัดสินใจซื้อได้มากกว่าสินค้าสวยงามเพียงอย่างเดียว
- 5) ประดิษฐ์คิดค้นรูปแบบสินค้าใหม่ๆ โดยยังคงรักษาเค้าโครงเดิมของศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นหรือสอดแทรกอยู่บ้าง

ผู้วิจัยต้องการออกแบบของที่ระลึกให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดมีกรรมวิธีการผลิตและพัฒนาผลิตภัณฑ์เป็นระบบอุตสาหกรรม (นิรัช สุตสังข์, 2548, หน้า 45) ตลอดจนมีส่วนช่วยในการปลูกฝังจิตสำนึกเรื่องการเห็นคุณค่าทางวัฒนธรรมไทยเพื่อเป็นส่วนหนึ่งในการสืบสานวัฒนธรรมไทยให้ยั่งยืนตลอดจนเป็นงานวิจัยต้นแบบในการออกแบบผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกเพื่อจำหน่ายในร้านค้าของชุมชนตามเส้นทางถนนหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 อื่นๆ หรือผู้ประกอบการขนาดเล็กที่มีความสนใจ

การวิจัยนี้เป็น เป็นแนวทางการออกแบบผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกเพื่อจำหน่ายในร้านค้าของชุมชนตามเส้นทางถนนหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 การจากวิเคราะห์ความต้องการเลือกซื้อของผู้บริโภคกลุ่มเป้าหมาย ที่ได้จากแบบสอบถาม ผู้วิจัยพิจารณาเลือกออกแบบร่างสินค้า รวม 30 รูปแบบที่นำเสนอภาพลักษณ์ของที่ระลึกถึงชุมชนตามเส้นทางถนนหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 ให้ตอบสนองความต้องการของผู้บริโภครวมทั้งสิ้น 19 ชิ้น ดังนี้

- 1) กลุ่มทอผ้าพื้นบ้านตำบลบ้านดิว จำนวน 4 ผลงาน
- 2) กลุ่มตีมีดบ้านใหม่ ตำบลตาลเดี่ยว จำนวน 4 ผลงาน
- 3) กลุ่มวิสาหกิจชุมชนหัตถกรรมเฟอร์นิเจอร์ไม้ไผ่บ้านธิดคำเที่ยงจำนวน 4 ผลงาน
- 4) ผลิตภัณฑ์ไร่กาแฟจ่านรินทร์ จำนวน 4 ผลงาน
- 5) กลุ่มปักกลายผ้าดอยปูลู จำนวน 3 ผลงาน

กรอบแนวคิดในการดำเนินงานวิจัย การพัฒนาสินค้าของที่ระลึกของชุมชนตามเส้นทาง
ถนนหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 (พิษณุโลก - หล่มสัก)

ภาพ 13 แสดงกรอบแนวคิดในการพัฒนาสินค้าของที่ระลึก

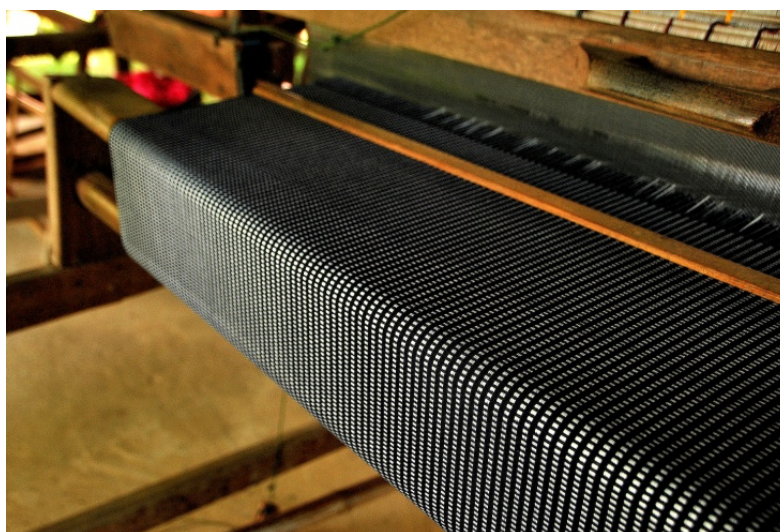
ผลการวิจัย

ผลิตภัณฑ์ที่ 1 ผ้ามุกของชุมชนทอผ้าบ้านตัว ตำบลบ้านตัว อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์

ผ้ามุกมีลวดลายสวยงามมีการทอผ้าไหมและฝ้ายหากเป็นผ้ามุกแท้แม้เป็นผ้าฝ้ายราคาก่อนข้างสูง แต่ก็สวยงามคุ้มค่ามาก ผ้ามุกต้องทอ 2 ชั้น ทอพื้นสลับกับการทอลายภายหลัง ซึ่งก็ทำให้เห็นลวดลายนูนเด่น ด้ายยืนนิยมหลากสีสัน แต่สำหรับด้ายพุ่งใช้สีเหลืองทองเป็นเกณฑ์ แต่เดิมผ้ามุกทอกันเฉพาะผ้าไหม แต่เนื่องจากมีราคาสูง ปัจจุบันจึงมีการประยุกต์ทอผ้ามุกด้วยฝ้าย ซึ่งมีทั้งมุกประยุกต์และมุกดั้งเดิม ผ้ามุกประยุกต์มีหลายลาย ลายหนึ่งเดิมชื่อลายเกล็ดเต่า ปัจจุบันให้เรียกกันว่า ลายมุกหัดหรือหัดมุก

ลักษณะของผ้ามุกจะทอเป็นลวดลายขวางพื้น มีเอกลักษณ์ของผ้ามุก ก็จะเป็นดอกยกขึ้นเป็นลูก ๆ แว่ววาวเหมือนมุก ลวดลายที่นิยมกันมีทั้งผ้ามุกแท้ ผ้ามุกประยุกต์ ผ้าราชวัตร ผ้าจิด ผ้าพื้นลายสายฝน ผ้าทอลายยกดอกพิกล ผ้าขาวม้า ผ้าสไบ ผ้าตีนจก ผ้าห่มจีน และผ้าหัวเต่าซึ่งปัจจุบันเรียกว่าผ้ามุกหัดหรือผ้าหัดมุก ซึ่งผ้าทอบ้านตัวนี้ล้วนมีสีสันสวยงามสะดุดตา ปัจจุบันจะทอตามคำสั่งจากองค์กรและหน่วยงานต่าง ๆ

การพัฒนาในรายละเอียดแต่ละชิ้นงาน ดังนี้

ภาพ 14 แสดงผ้ามุกบ้านตัว

2. แนวคิดในการพัฒนา

การใช้สีทำลวดลายบนผืนผ้า แม้จะเป็นพื้นเป็นสีขาว ลวดลายจะเป็นสีขาวก็ยังคงเห็น ลวดลายได้ชัด หากลวดลายนั้นหลุดไป ผ้าก็ยังคงเป็นผืนผ้าอยู่และใช้ประโยชน์ได้ เรียกลวดลาย ประเภทนี้ว่า ลวดลายตกแต่ง (Decorative Design) เกิดจากการย้อม และพิมพ์ลวดลายแบบต่างๆ จึงปรากฏมีผ้านับพันชนิดจำหน่ายโดยทั่วไป

3. การพัฒนาผลิตภัณฑ์

ภาพ 16 ผลิตภัณฑ์บนโต๊ะอาหาร

4. แบบสอบถามความพึงพอใจ

การสำรวจความพึงพอใจของผู้บริโภคกลุ่มเป้าหมายที่มีต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกที่ผู้วิจัยได้ทำการออกแบบของชุมชนตามเส้นทางถนนหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 (พิษณุโลก - หล่มสัก) ผู้วิจัยขอเสนอข้อมูลที่ได้จากการสำรวจผู้บริโภคกลุ่มเป้าหมายโดยวิธีบังเอิญ (Accidental sampling) จำนวน 88 คน ดังนี้

ตาราง 62 แสดงแบบสัมภาษณ์ความคิดเห็นในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าหมักบ้านดัว

	ชื่อผลิตภัณฑ์	ระดับความพึงพอใจ					ค่าเฉลี่ย
		5	4	3	2	1	
1.	ใช้วัสดุในท้องถิ่น	22	44	21	1	0	3.98
2.	ลักษณะเฉพาะถิ่น	56	23	6	3	0	4.5
3.	ความสวยงามและประโยชน์ใช้สอย	24	39	24	1	0	3.97
4.	ประดิษฐ์รูปแบบสินค้าใหม่	34	48	6	0	0	4.13
ค่าเฉลี่ยรวม							4.19

จากตาราง พบว่ากลุ่มตัวอย่าง จำนวน 88 คน ตอบแบบสอบถามความพึงพอใจในการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์ของที่ระลึก ผ้าหมักบ้านดัว โดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยรวม 4.19 กลุ่มตัวอย่างให้ค่าเฉลี่ยระดับความพึงพอใจของการใช้วัสดุในท้องถิ่น อยู่ในระดับ มาก ค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 3.98 ระดับความพึงพอใจของลักษณะเฉพาะถิ่น อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย อยู่ที่ 4.5 ระดับความพึงพอใจของความสวยงามและประโยชน์ใช้สอย อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 3.97 และระดับความพึงพอใจของการประดิษฐ์รูปแบบสินค้าใหม่ อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 4.13

กล่าวโดยสรุปคือกลุ่มสตรีสหกรณ์ผ้าหมักมีความสามารถในการทอผ้าหมักซึ่งเป็นภูมิปัญญาด้านการทอผ้าของตำบลบ้านดัว อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ ปี 2540 สตรีตำบลบ้านดัว ได้รวมตัวกันจัดตั้งกลุ่มทอผ้าหมัก เพื่อหารายได้เสริมเนื่องจากสถานการณ์ สถานะเศรษฐกิจตกต่ำ และต่อมาก็ได้รับสนับสนุนงบประมาณจากหน่วยงานของรัฐ และของเอกชน จนพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าหมักให้เป็นที่รู้จักแพร่หลาย ต่อมา ปี 2547 จังหวัดเพชรบูรณ์ ได้กำหนดให้ผ้าหมักเป็นผ้าประจำจังหวัดเพชรบูรณ์ และยังส่งเสริมให้ข้าราชการ กลุ่ม องค์กรและประชาชนใช้ผ้าหมักแต่งกายในงานพิธีต่างๆ ให้พร้อมเพรียงกัน จนเป็นที่รู้จักของชาวจังหวัดเพชรบูรณ์ และจังหวัดอื่นๆอีกมากมาย

อัตลักษณ์ (เอกลักษณ์) จุดเด่นของผลิตภัณฑ์ของผ้าหมักคือ จะเป็นดอกยกขึ้นเป็นลูกๆ แว่ววาวเหมือนมุก สีสดใส สีสันสดใ สีสันไม่ตกง่าย สะดวกในการรักษาและเป็นผ้าที่นำภูมิปัญญาประเพณีวัฒนธรรม การรำแคนลานเพื่อบวงสรวงเจ้าพ่อมเหศักดิ์ ของหมู่บ้านนำมาเชื่อมโยงกับผลิตภัณฑ์ให้เป็นเอกลักษณ์

ผลิตภัณฑ์ที่ 2 มีดของชุมชนตีมีดบ้านใหม่ ตำบลตาลเดี่ยว อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์

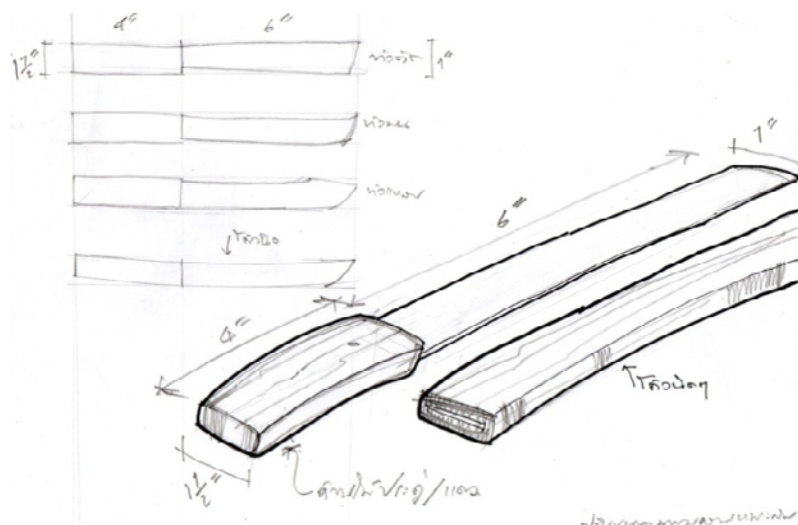
เนื่องจากชุมชนบ้านใหม่ ตำบลตาลเดี่ยว อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ เป็นชุมชนตีมีดมาแต่โบราณ บรรพบุรุษอพยพมาจากประเทศลาว ชาวบ้านมีความชำนาญในการตีมีด ผลิตภัณฑ์มีดมีคุณภาพประชาชนในจังหวัดเพชรบูรณ์ และใกล้เคียง เช่น จังหวัดเลย จังหวัดชัยภูมิ นิยมใช้กัน แต่ในปัจจุบัน ช่างตีมีดรุ่นพ่อ รุ่นตา เริ่มอายุมากขึ้น ประกอบกับหาคนสืบทอดได้น้อย ทั้งนี้เพราะเด็กรุ่นใหม่นิยมทำงานในเมือง การวิจัยครั้งนี้จะช่วยพัฒนาผลิตภัณฑ์มีดให้ตลาดมีความนิยมมากขึ้นในรูปแบบลักษณะใหม่ และเพิ่มช่องทางการจำหน่ายทางอินเทอร์เน็ต ผลคืออาจทำให้เด็กหนุ่มสาวหันมาเห็นความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่นในการตีมีดของบรรพบุรุษที่สามารถสร้างรายได้โดยการพึ่งพาตนเองได้อย่างดี

การพัฒนาผลิตภัณฑ์

ภาพ 17 แสดงผลิตภัณฑ์มีดของชุมชนตีมีดบ้านใหม่

1. แบบร่าง

ภาพ 18 แสดงแบบร่างผลิตภัณฑ์มีด

2. แนวคิดในการออกแบบ

ให้มีขนาดเล็กพกพาสะดวกเพื่อใช้งานอเนกประสงค์ยามเข้าป่าไร่นาให้สามารถใช้ทำอาหารได้ และให้มีน้ำหนักพอที่จะตัดไม้ได้ใบมีดหัวตัด โค้งเว้า สำหรับใช้ซัด และสอยผลไม้ ด้ามป้องกันด้ามไม้หรือไม้ไผ่ ใช้ซัดและสอยมะพร้าวได้

3. การพัฒนาผลิตภัณฑ์

ภาพ 19 แสดงผลิตภัณฑ์มีด

4. แบบสอบถามความพึงพอใจ

การสำรวจความพึงพอใจของผู้บริโภคลุ่มเป้าหมายที่มีต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกที่ผู้วิจัยได้ทำการออกแบบของชุมชนตามเส้นทางถนนหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 (พิชณุโลก - หล่มสัก) ผู้วิจัยขอเสนอข้อมูลที่ได้จากการสำรวจผู้บริโภคลุ่มเป้าหมายโดยวิธีบังเอิญ (Accidental sampling) จำนวน 88 คน ดังนี้

ตาราง 6.3 แสดงแบบสัมภาษณ์ความคิดเห็นในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของชุมชนที่มีดบ้านใหม่

	ชื่อผลิตภัณฑ์	ระดับความพึงพอใจ					ค่าเฉลี่ย
		5	4	3	2	1	
1.	ใช้วัสดุในท้องถิ่น	21	33	17	11	6	3.59
2.	ลักษณะเฉพาะถิ่น	56	20	12	0	0	4.5
3.	ความสวยงามและประโยชน์ใช้สอย	17	58	13	0	0	4.04
4.	ประดิษฐ์รูปแบบสินค้าใหม่	20	60	8	0	0	4.13
ค่าเฉลี่ยรวม							4.06

จากตาราง พบว่ากลุ่มตัวอย่าง จำนวน 88 คน ตอบแบบสอบถามความพึงพอใจในการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์ของที่ระลึก ผลิตภัณฑ์ของชุมชนที่มีดบ้านใหม่โดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยรวม 4.06 กลุ่มตัวอย่างให้ค่าเฉลี่ยระดับความพึงพอใจของการใช้วัสดุในท้องถิ่น อยู่ในระดับ มาก ค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 3.59 ระดับความพึงพอใจของลักษณะเฉพาะถิ่น อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย อยู่ที่ 4.5 ระดับความพอใจของความสวยงามและประโยชน์ใช้สอย อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 4.04 และระดับความพึงพอใจของการประดิษฐ์รูปแบบสินค้าใหม่ อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 4.13

กล่าวโดยสรุปการที่มีด ชุมชนบ้านใหม่ เป็นอุตสาหกรรมในครัวเรือนที่ประกอบขึ้นมาอาศัยกันตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษทุกครัวเรือนจะมีเตาตีมีด แต่เดิมไม่ได้มีการรวมตัวกัน แต่เมื่อสถานะเศรษฐกิจตกต่ำ ได้รับคำแนะนำจากหน่วยงานของรัฐจึงได้มีการรวมตัวกันเป็นกลุ่มที่มีดบ้านใหม่ ดังนั้นการวิจัยครั้งนี้มีเป้าหมายเพื่อให้ช่างตีมีดในชุมชนบ้านใหม่มีการพัฒนาผลิตภัณฑ์มีดให้มีมูลค่าเพิ่มมากขึ้น และมีช่องทางการจำหน่ายที่สามารถเข้าถึงโดยตรงกับผู้บริโภคที่มีความต้องการใช้หรือเก็บสะสมไว้

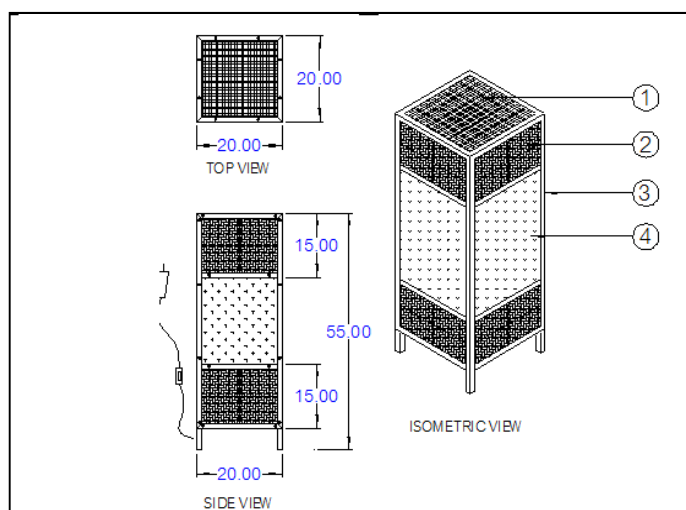
ผลิตภัณฑ์ที่ 3 ผลิตภัณฑ์ไม้ไฟของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนหัตถกรรมเฟอร์นิเจอร์ไม้ไผ่บ้านชนิดคำ เที่ยง ตำบลริมสีม่วง อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์

การพัฒนาในรายละเอียดแต่ละชิ้นงาน ดังนี้

ผลิตภัณฑ์ไม้ไฟ สามารถสื่อสารและสร้างผลกระทบทางจิตวิทยาแก่ผู้บริโภค โดยใช้ "ความรู้" แขนงศิลปะเข้ามาสร้างให้มีคุณลักษณะต่างๆ เช่น ความมีเอกลักษณ์ของลวดลาย สีที่ใช้ในการสร้างสรรค์ผลงาน สามารถรับรู้ถึงการถ่ายทอดวัฒนธรรม ประโยชน์ด้านการใช้สอยของไม้ไฟ ความงามที่เกิดขึ้นภายใต้การสร้างสรรค์ผลงาน สามารถดึงดูดความสนใจของผู้บริโภคใช้เป็นเกณฑ์ในการวัดความพึงพอใจในการออกแบบไม้ไฟ

ดังนั้นคณะผู้วิจัย ประกอบด้วย รองศาสตราจารย์ ดร.จิรวัฒน์ พิระสันต์ นายเลิศ วรแสง อาจารย์มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ และนายหลั่น นวนยง ประธานกลุ่มวิสาหกิจชุมชนหัตถกรรมเฟอร์นิเจอร์ไม้ไผ่ บ้านชนิดคำเที่ยง จังหวัดเพชรบูรณ์ จึงเกิดแนวความคิดในการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลิตภัณฑ์หัตถกรรมในชุมชนใหม่ เพราะการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลิตภัณฑ์นั้นนำไปสู่การเพิ่มราคาให้กับผลิตภัณฑ์ และ สร้างรายได้ให้กับตนเองและชุมชน จนสามารถพึ่งพาตนเองได้

1. แบบร่างที่ 1

ภาพ 20 แสดงแบบร่างผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกไม้ไฟไม้ไผ่แบบที่ 1

2. แนวคิดที่ 1

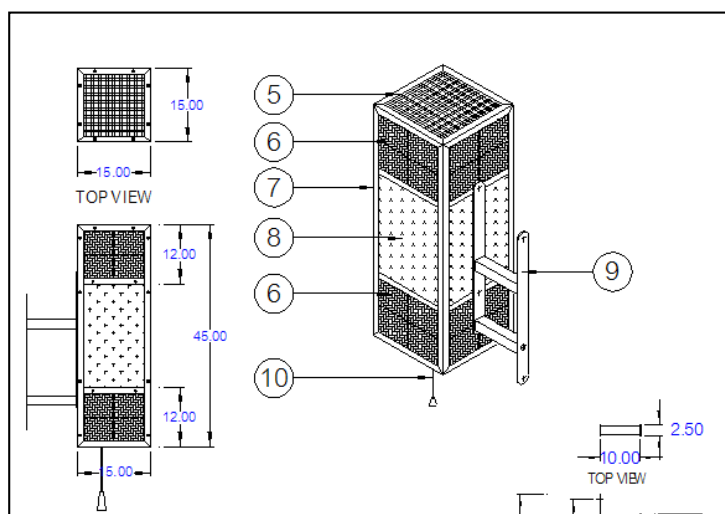
โดยมีแรงบันดาลใจจากการนำไม้ไผ่มาบูรณาการร่วมกันกับผ้าฝ้ายในท้องถิ่น ผ่านกระบวนการออกแบบจนเกิดรูปแบบใหม่ ซึ่งจะทำให้การออกแบบฐานผลิตภัณฑ์โคมไฟและออกแบบเป็นกรอบของโคมไฟ รูปทรงเรขาคณิตเพราะคุณสมบัติเฉพาะตัวของผ้าและลักษณะลวดลายของเครื่องจักสานนั้นแสงจากหลอดไฟสามารถส่องผ่านได้ ทำให้เกิดความสวยงามของ สี แสง เงา ลวดลาย และรูปทรง ควบคู่ ไปกับการใช้สอยขณะใช้งานในยามค่ำคืน เป็นการสร้างสรรค์มูลค่าเพิ่มให้กับผลิตภัณฑ์ในชุมชนด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นให้ ดำรงอยู่สืบไป และเพิ่มทางเลือกให้กับผู้บริโภค

3. การพัฒนาผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกที่ 1

ภาพ 21 แสดงการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกโคมไฟไม้ไผ่

4. แบบร่างที่ 2

ภาพ 22 แสดงแบบร่างผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกโคมไฟไม้ไผ่แบบที่ 2

5. แนวคิดที่ 2

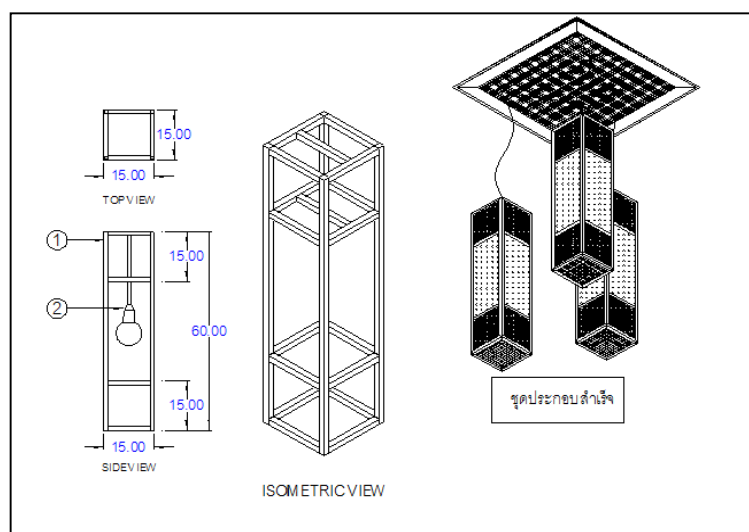
แรงบันดาลใจจากเครื่องมือเครื่องใช้ แนวคิดดัดแปลงจากอักษหรือม้วนกอด้าย เครื่องมือเครื่องใช้ในการทอผ้า เนื่องจากอักษมีความสำคัญต่อการสาวหลอด (เส้นไหมเปลือกนอก) ผู้วิจัยได้ดึงเอาลักษณะรูปทรงเหลี่ยมของอักษมาเป็นแนวความคิดหลัก ลดและตัดทอนส่วนที่ไม่ได้เป็นสาระสำคัญ เพิ่มรายละเอียดบางอย่างเพื่อให้สอดคล้องกับขนาดและสัดส่วนของโคมไฟ

6. การพัฒนาผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกที่ 2

ภาพ 23 แสดงผลิตภัณฑ์โคมไฟจากไม้ไผ่

7. แบบร่างที่ 3

ภาพ 24 แสดงแบบร่างผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกไฟฟ้าไม้ไฟแบบที่ 3

8. แนวคิดที่ 3

แนวความคิดพัฒนาจากแรงบันดาลใจจากเครื่องมือเครื่องใช้ ผู้วิจัยได้เลือกเอารูปทรงสี่เหลี่ยม แนวคิดดัดแปลงจากกรอบเครื่องมือเครื่องใช้ทางการประมงใช้สำหรับจับสัตว์น้ำสื่อถึงความอุดมสมบูรณ์ของท้องถื่นในน้ำมีปลาในนามิข้าว เป็นรูปทรง ขนาด สี สัน สวยงามที่นำใช้ เป็นวิธีการเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ที่ได้รับความนิยมและได้ผลดี เพราะความสวยงามเป็นความพึงพอใจแรก ที่คนเราสัมผัสได้ก่อน มักเกิดจากรูปทรงและสีเป็นหลักในการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลิตภัณฑ์ หัตถกรรมในชุมชน เพราะการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับ ผลิตภัณฑ์นั้นนำไปสู่การเพิ่มราคาให้กับผลิตภัณฑ์ และสร้างรายได้ให้กับตนเองและชุมชน

จากตาราง พบว่ากลุ่มตัวอย่าง จำนวน 88 คน ตอบแบบสอบถามความพึงพอใจในการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์ของที่ระลึก ผลิตภัณฑ์ไม้ไผ่ โดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยรวม 4.19 กลุ่มตัวอย่างให้ค่าเฉลี่ยระดับความพึงพอใจของการใช้วัสดุในท้องถิ่น อยู่ในระดับ มาก ค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 3.73 ระดับความพึงพอใจของลักษณะเฉพาะถิ่น อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย อยู่ที่ 4.39 ระดับความพอใจของความสวยงามและประโยชน์ใช้สอย อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 4.31 และระดับความพึงพอใจของการประดิษฐ์รูปแบบสินค้าใหม่ อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 4.36

กล่าวโดยสรุปกลุ่มวิสาหกิจชุมชนชนหัตถกรรมเฟอร์นิเจอร์ไม้ไผ่บ้านชนิดคำเที่ยงเกิดจากการรวมกลุ่มของเกษตรกรที่มีความต้องการจะทำเฟอร์นิเจอร์เพื่อจำหน่ายในพื้นที่เนื่องด้วยสภาพพื้นที่ที่มีไผ่จำนวนมากหลากหลายชนิดจึงได้ทำการฝึกอบรมการทำเฟอร์นิเจอร์ไม้ไผ่ขึ้น หลังจากผ่านการอบรมการทำเฟอร์นิเจอร์ สมาชิกได้รวมกลุ่มกันทำเพื่อจำหน่าย เริ่มจากการทำเฟอร์นิเจอร์ขนาดเล็กๆ ราคาไม่แพงมากนัก เช่น แคร่ไม้ไผ่สำหรับเป็นที่นอนหรือนั่งเล่น โซฟา สำหรับไว้รับแขก หรือเป็นโต๊ะอาหาร ทำให้นักท่องเที่ยวที่ผ่านไปมาพบเห็นชื่นชอบและมีการสั่งซื้อและเริ่มมีผู้สนใจมากขึ้นทั้งนักท่องเที่ยวหรือรีสอร์ทในพื้นที่ เพราะราคาที่ถูกลงกว่าผู้ผลิตรายอื่นๆ และเป็นสินค้าที่ผลิตในชุมชนทำให้ลูกค้ามีการสั่งซื้อมากขึ้นและมีการพัฒนาดัดแปลงทำสินค้าชนิดอื่นๆ เช่น รวตากผ้า เป็นต้น

ด้วยอำเภอเขาคือเป็นอำเภอที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติของจังหวัดเพชรบูรณ์ มีที่พัก รีสอร์ทและร้านอาหาร ร้านอาหารมากมายมีนักท่องเที่ยวมาเที่ยวที่เขาตลอดเวลา บรรดาเจ้าของรีสอร์ท ร้านค้าจึงให้ความสนใจกับเฟอร์นิเจอร์ที่เป็นธรรมชาติ และนักท่องเที่ยวเองก็ชื่นชอบ ถึงแม้จะเป็นงานที่ไม่มีความโดดเด่นมากนักแต่ก็ให้ความรู้สึกสบายตาและสวยงามแบบธรรมชาติของไม้ไผ่

ความได้เปรียบทางการค้าขึ้นเป็นเพราะว่าผลิตภัณฑ์ที่จำหน่ายเป็นผลิตภัณฑ์ที่เกิดจากเกษตรกรในชุมชนที่ต้องการสร้างรายได้กับตนเองและครอบครัวประกอบกับแหล่งผลิตที่มีวัตถุดิบในชุมชนที่หาได้ง่าย ผู้ซื้อที่เป็นเจ้าของรีสอร์ทหรือร้านค้า สามารถสั่งซื้อได้ง่าย ทั้งยังให้ความสนใจกับผลิตภัณฑ์ธรรมชาติและราคาไม่แพง

ด้วยการนำทีมของประธานกลุ่มที่สามารถรวมตัวกันด้วยความสามัคคีและช่วยกันสร้างสรรค์ผลงานดำเนินกิจกรรมที่พยายามเน้นความคงทนสวยงามทำให้เกิดผลิตภัณฑ์ใหม่ขึ้นมา

ไม่ว่าจะเป็นเตียงเล็ก หรือเป็นเตียงนอนที่มีขาเตียงขนาดใหญ่จากไม้ไผ่ตง ทำให้ผลิตภัณฑ์ดูสวยงาม และสะดวกมากขึ้น มีการปรับปรุงรูปแบบ รูปทรง ไม่ให้ซ้ำจนเป็นที่น่าสนใจกับผู้ที่พบเห็นและถูกนำมาสั่งจอง จึงมีการต่อยอดการเรียนรู้สร้างบ้านไม้ไผ่ทำให้เป็นที่สนใจกับบรรดาเจ้าของรีสอร์ทต่างๆ ในพื้นที่อำเภอเขาค้อและต่างอำเภอในจังหวัดเพชรบูรณ์ จนมีหนังสือพิมพ์และวารสารที่เข้ามาสัมภาษณ์หลายฉบับ เช่น หนังสือพิมพ์ท้องถิ่น วารสารเส้นทางเศรษฐกิจในเครือมติชน อีกทั้งคณะนักเรียน นักศึกษาครูของกลุ่มอยู่ตลอด ซึ่งทางกลุ่มเองก็ยังมีกรอบรับฝึกรอบมาให้กับผู้สนใจที่ทำเฟอร์นิเจอร์ไม่ว่าจะมาเพียงคนเดียวหรือเป็นกลุ่มก็สามารถช่วยสอนได้ ซึ่งการรวมตัวของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนหัตถกรรมไม้ไผ่นี้ ทำให้คนในชุมชนมีรายได้เพิ่มขึ้นจนเกือบกลายเป็นอาชีพหลักของกลุ่ม เป็นแหล่งเรียนรู้ศึกษาครูงานในด้านการทำเฟอร์นิเจอร์ไม้ไผ่ ทำให้ชุมชนหันมาเห็นความสำคัญกับสิ่งที่มีในชุมชนที่สามารถนำมาสร้างสรรค์เป็นอาชีพเสริมในชุมชน

ผลิตภัณฑ์ที่ 4 ผ้าปักชาวเขาของกลุ่มปักลายผ้าดอยภู่อ บ้านเข็กน้อย อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ การพัฒนาในรายละเอียดแต่ละชิ้นงาน ดังนี้

รูปแบบของผลิตภัณฑ์เคหะสิ่งทอได้พัฒนารูปแบบมาจาก ลวดลายของผ้าปักชาวเขาเผ่าม้งเข็กน้อย ที่ยังคงไว้ซึ่งอัตลักษณ์ของความเป็นชาวเขาผ่านผลิตภัณฑ์เคหะสิ่งทอเหล่านี้ จากมุมมองของชุมชนชาวเขาที่มีต่อธรรมชาติรอบตัว ได้นำเอารูปร่างรูปทรงของ คน พืช และสัตว์ มาสร้างสรรค์เป็นลวดลายของเครื่องแต่งกาย ดังนั้นผู้วิจัยจึงนำเอาลวดลายของผ้าปักชาวเขาเผ่าม้งเข็กน้อยมาเป็นแนวความคิดในการพัฒนา

1. แบบร่างแบบที่ 1

ภาพ 26 แสดงแบบร่างเสื้อผ้าปักชาวเขาเผ่าม้งเข็กน้อย

2. แนวคิดในการออกแบบ

ผู้วิจัยได้นำเอาลวดลายผ้าปักชาวเขาเผ่าม้งมาผสมผสาน ได้แก่ ลายกันหอยและลายหัวใจ มาจัดองค์ประกอบใหม่ ให้อยู่ในรูปทรงของลายตาหนู ผู้วิจัยให้ชื่อยี่ห้อใหม่นี้ว่า ลายดอกไม้

3. การพัฒนาผลิตภัณฑ์

ภาพ 27 แสดงเสื้อผ้าปักชาวเขาเผ่าม้งชิ้นน้อย

4. แบบร่างแบบที่ 2

ภาพ 28 แสดงแบบร่างกางเกงผ้าปักชาวเขาเผ่าม้งชิ้นน้อย

5. แนวคิดในการออกแบบ

องค์ความรู้และอัตลักษณ์ของเคหะสิ่งทอของชาวเขาเผ่าม้ง มาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์รูปแบบใหม่ให้มีความร่วมสมัย เพื่อสร้างทางเลือกที่หลากหลายให้แก่ผู้บริโภค โดยเป็นผลิตภัณฑ์ที่มีความแตกต่าง มีเรื่องราวและมีเอกลักษณ์เฉพาะตัว เพื่อให้เป็นผลิตภัณฑ์ที่เข้าได้กับวิถีการดำเนินชีวิตของกลุ่มผู้บริโภคได้อย่างกลมกลืนลงตัว

6. การพัฒนาผลิตภัณฑ์

ภาพ 29 แสดงกางเกงผ้าปักชาวเขาเผ่าม้งเข็กน้อย

การพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์ปักชาวเขา จากการศึกษา ลวดลายของผ้าปักชาวเขาเผ่าม้ง จังหวัดเพชรบูรณ์ พบว่าลวดลายของผ้าปักของชาวเขาเผ่าม้งนั้น ส่วนใหญ่มีแรงบันดาลใจมาจากธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในวิถีชีวิต เพื่อการตกแต่งเครื่องแต่งกายสำหรับสวมใส่ ตามประเพณี ความเชื่อและวัฒนธรรม ของแต่ละชนเผ่า

7. แบบสอบถามความพึงพอใจ

การสำรวจความพึงพอใจของผู้บริโภคกลุ่มเป้าหมายที่มีต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกที่ผู้วิจัยได้ทำการออกแบบของชุมชนตามเส้นทางถนนหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 (พิชณุโลก - หล่มสัก) ผู้วิจัยขอนำเสนอข้อมูลที่ได้จากการสำรวจผู้บริโภคกลุ่มเป้าหมายโดยวิธีบังเอิญ (Accidental sampling) ดังนี้

ตาราง 65 แสดงแบบสัมภาษณ์ความคิดเห็นในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าปักชาวเขาเผ่าม้งเข็กน้อย

	ชื่อผลิตภัณฑ์	ระดับความพึงพอใจ					ค่าเฉลี่ย
		5	4	3	2	1	
1.	ใช้วัสดุในท้องถิ่น	30	40	8	8	2	4
2.	ลักษณะเฉพาะถิ่น	32	37	10	6	3	4.01
3.	ความสวยงามและประโยชน์ใช้สอย	35	35	10	8	0	4.10
4.	ประดิษฐ์รูปแบบสินค้าใหม่	14	37	25	10	2	3.57
ค่าเฉลี่ยรวม							3.92

จากตาราง พบว่ากลุ่มตัวอย่าง จำนวน 88 คน ตอบแบบสอบถามความพึงพอใจในการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์ของที่ระลึก ผ้าปักชาวเขาเผ่าม้งเข็กน้อยโดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยรวม 3.92 กลุ่มตัวอย่างให้ค่าเฉลี่ยระดับความพึงพอใจของการใช้วัสดุในท้องถิ่น อยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 4.00 ระดับความพึงพอใจของลักษณะเฉพาะถิ่น อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย อยู่ที่ 4.01 ระดับความพอใจของความสวยงามและประโยชน์ใช้สอย อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 4.10 และระดับความพึงพอใจของการประดิษฐ์รูปแบบสินค้าใหม่ อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 3.57

การพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์ปักชาวเขา จากการศึกษา ลวดลายของผ้าปักชาวเขาเผ่าม้ง จังหวัดเพชรบูรณ์ พบว่าลวดลายของผ้าปักของชาวเขาเผ่าม้งนั้น ส่วนใหญ่มีแรงบันดาลใจมาจากธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในวิถีชีวิต เพื่อการตกแต่งเครื่องแต่งกายสำหรับสวมใส่ ตามประเพณี ความเชื่อและวัฒนธรรมของแต่ละชนเผ่า

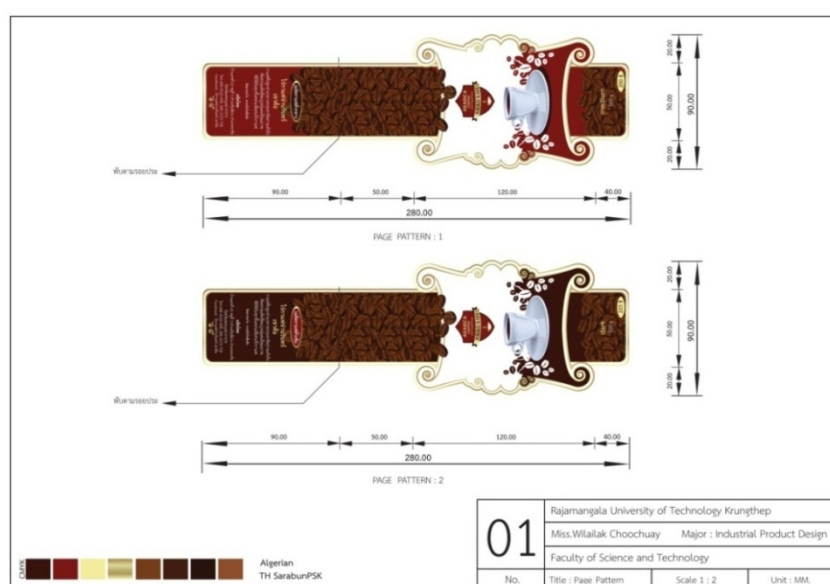
ผลิตภัณฑ์ที่ 5 บรรจุภัณฑ์ผลิตภัณฑ์เมล็ดกาแฟคั่วของ ไร่จ่านรินทร์ อำเภอบ้านค่าย จังหวัด เพชรบูรณ์

การพัฒนาในรายละเอียดแต่ละชิ้นงาน ดังนี้

บรรจุภัณฑ์ผลิตภัณฑ์เมล็ดกาแฟคั่ว สามารถสื่อสารและสร้างผลกระทบทางจิตวิทยาให้แก่ผู้บริโภค โดยใช้ “ความรู้” แขนงศิลปะเข้ามาสร้างให้มีคุณลักษณะต่างๆ ซึ่งมีความเป็นเอกลักษณ์ที่โดดเด่น และสื่อถึงความเป็นมาของผลิตภัณฑ์นั้น ซึ่งบรรจุภัณฑ์นับเป็นปัจจัยสำคัญอันดับแรกในการดึงดูดความสนใจของผู้บริโภค และภาคธุรกิจเริ่มหันมาให้ความสนใจกับรูปแบบบรรจุภัณฑ์มากขึ้นโดยมองว่าการออกแบบรูปแบบบรรจุภัณฑ์มีผลต่อยอดขายอย่างมาก เพราะเป็นสิ่งแรกๆ ที่ผู้บริโภคได้เห็นและมีผลต่อการตัดสินใจซื้อไม่ซื้อของผู้บริโภค

ดังนั้นคณะผู้วิจัย ประกอบด้วย รองศาสตราจารย์ ดร.จิรวัฒน์พระสันต์ นางสาววิไลลักษณ์ ชูช่วย อาจารย์ประจำสาขาวิชาออกแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลกรุงเทพ และดาบนรินทร์ ศรีมรกตมงคลพร้อมด้วยภรรยา คุณกิตติยา ศรีมรกตมงคล เจ้าของไร่กาแฟจ่านรินทร์ จึงเกิดแนวความคิดในการสร้างสรรค์บรรจุภัณฑ์เมล็ดกาแฟคั่วให้เกิดการเพิ่มมูลค่าแก่ผลิตภัณฑ์ส่งเสริมภาพลักษณ์ของผลิตภัณฑ์และดึงดูดความสนใจ

1. แบบร่างแบบที่ 1 (ชนิดถุงเติม)

ภาพ 30 แสดงแบบร่างการออกแบบบรรจุภัณฑ์ผลิตภัณฑ์เมล็ดกาแฟคั่ว (ชนิดถุงเติม)

2. แนวคิด

รูปแบบฉลากกาแฟชนิดถุงเติมออกแบบในสไตล์คลาสสิก รูปร่างสี่เหลี่ยมผืนผ้าขอบมน ไล่สีอ่อนตัดกับช่องบรรจุโดยผู้ออกแบบได้นำเอารูปแบบของเมล็ดกาแฟมาตัดทอนจัดวางในตำแหน่งที่สามารถมองเห็นได้ชัดเจน ประกอบด้วยเส้นโค้งมน ซึ่งได้แนวคิดมาจากวันที่ลอยขึ้น จากถ้วยกาแฟอันแสดงถึงกลิ่นหอมชวนยั่ววนใจสำหรับคนรักกาแฟให้ลิ้มลอง ด้านสีที่ใช้ในการออกแบบนั้น ได้มาจากสีของกาแฟซึ่งมี 2 รสชาติ คือแบบคั่วเข้มและแบบคั่วกลางโดยเน้นสีน้ำตาลตามรสชาติของกาแฟอย่างแท้จริง

3. ผลิตภัณฑ์ต้นแบบที่ได้รับการพัฒนาแล้ว(ชนิดถุงเติม)

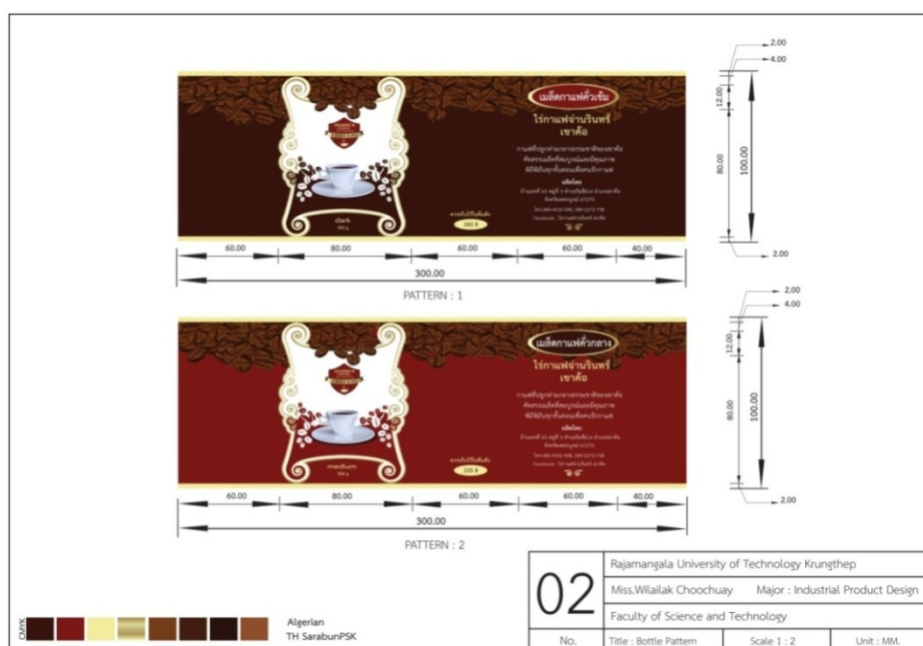

ภาพ 31 แสดงผลิตภัณฑ์ต้นแบบที่ได้รับการพัฒนาแล้ว(ชนิดถุงเติม)

ภาพ 32 แสดงผลิตภัณฑ์ต้นแบบที่ได้รับการพัฒนาแล้ว(ชนิดถุงเติม)

4. แบบร่างแบบที่ 2 (ชนิดขวดแก้ว)

ภาพ 33 แสดงแบบร่างการออกแบบบรรจุภัณฑ์ผลิตภัณฑ์เมล็ดกาแฟแก้ว (ชนิดขวดแก้ว)

5. แนวคิด

รูปแบบฉลากกาแฟชนิดขวดแก้ว ออกแบบในสไตล์คลาสสิก รูปร่างสี่เหลี่ยมผืนผ้าขอบเหลี่ยม ตัดด้วยเส้นตรงด้านบนและด้านล่างสีครีม เพื่อเน้นให้ฉลากมีความโดดเด่นมากขึ้น โดยผู้ออกแบบได้นำเอารูปแบบของเมล็ดกาแฟมาตัดทอนเป็นฉากหลังให้กับสัญลักษณ์พื้นสีขาวที่ได้แนวคิดมาจากวันที่ลอยขึ้นจากถ้วยกาแฟมีความชัดเจนและสะดุดตาแก่ผู้พบเห็น สีสนที่ใช้ในการออกแบบได้มาจากสีของกาแฟซึ่งมี 2 ชนิด คือแบบคั่วเข้มและแบบคั่วกลางโดยเน้นสีสนตามรสชาติจากไร่กาแฟจันทรินทร์

6. ผลิตภัณฑ์ต้นแบบที่ได้รับการพัฒนาแล้ว(ชนิดขวดแก้ว)

ภาพ 34 แสดงผลิตภัณฑ์ต้นแบบที่ได้รับการพัฒนาแล้ว(ชนิดขวดแก้ว)

7. แบบร่างแบบที่ 3 (ชนิดพร้อมขง)

ภาพ 35 แสดงแบบร่างการออกแบบบรรจุภัณฑ์ผลิตภัณฑ์เมล็ดกาแฟคั่ว (ชนิดพร้อมขง)

8. แนวคิด

รูปแบบฉลากกาแฟชนิดพร้อมขง ออกแบบในสไตล์คลาสสิก รูปร่างสี่เหลี่ยมผืนผ้าขอบมน ไล่สีอ่อนตัดกับซองบรรจุเช่นเดียวกับชนิดถุงเดิม โดยผู้ออกแบบได้นำเอารูปแบบของเมล็ดกาแฟมา ตัดทอนจัดวางในตำแหน่งที่สามารถมองเห็นได้ชัดเจน ประกอบด้วยเส้นโค้งมน ซึ่งได้แนวคิดมาจากวันที่ลอยขึ้นจากถ้วยกาแฟอันแสดงถึงส่งกลิ่นหอมยั่วชวนใจสำหรับคนรักกาแฟให้ลิ้มลอง

ด้านสีที่ใช้ในการออกแบบนั้น ได้มาจากสีของกาแฟซึ่งมี 2 สี คือแบบคั่วเข้มและแบบคั่วกลาง โดยเน้นสีสันทามรชาติของกาแฟอย่างแท้จริง

9. ผลิตภัณฑ์ต้นแบบที่ได้รับการพัฒนาแล้ว(ชนิดพร้อมขง)

ภาพ 36 แสดงผลิตภัณฑ์ต้นแบบที่ได้รับการพัฒนาแล้ว(ชนิดพร้อมขง)

10. ผลิตภัณฑ์ต้นแบบทั้งหมด

ภาพ 37 ผลิตภัณฑ์ต้นแบบทั้งหมด

11. แบบสอบถามความพึงพอใจ

การสำรวจความพึงพอใจของผู้บริโภคกลุ่มเป้าหมายที่มีต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกที่ผู้วิจัยได้ทำการออกแบบของชุมชนตามเส้นทางถนนหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 (พิชณุโลก -

หล่มสัก) ผู้วิจัยขอนำเสนอข้อมูลที่ได้จากการสำรวจผู้บริโภคกลุ่มเป้าหมายโดยวิธีบังเอิญ (Accidental sampling) จำนวน 88 คน ดังนี้

ตาราง 66 แบบสัมภาษณ์ความคิดเห็นในการพัฒนาผลิตภัณฑ์บรรจุภัณฑ์ผลิตภัณฑ์เมล็ดกาแฟคั่วของไร่จ่านรินทร์

	ชื่อผลิตภัณฑ์	ระดับความพึงพอใจ					ค่าเฉลี่ย
		5	4	3	2	1	
1.	ใช้วัสดุในท้องถิ่น	19	56	9	2	2	4
2.	ลักษณะเฉพาะถิ่น	37	27	13	10	1	4.01
3.	ความสวยงามและประโยชน์ใช้สอย	20	43	25	0	0	3.94
4.	ประดิษฐ์รูปแบบสินค้าใหม่	26	43	10	9	0	3.97
ค่าเฉลี่ยรวม							3.98

จากตาราง พบว่ากลุ่มตัวอย่าง จำนวน 88 คน ตอบแบบสอบถามความพึงพอใจในการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกบรรจุภัณฑ์ผลิตภัณฑ์เมล็ดกาแฟคั่วของ ไร่จ่านรินทร์ โดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยรวม 3.98 กลุ่มตัวอย่างให้ค่าเฉลี่ยระดับความพึงพอใจของการใช้วัสดุในท้องถิ่น อยู่ในระดับ มาก ค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 4.00 ระดับความพึงพอใจของลักษณะเฉพาะถิ่น อยู่ในระดับ มาก โดยมีค่าเฉลี่ย อยู่ที่ 4.01ระดับความพอใจของความสวยงามและประโยชน์ใช้สอย อยู่ในระดับ มาก โดยมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 3.94 และระดับความพึงพอใจของการประดิษฐ์รูปแบบสินค้าใหม่ อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 3.97

การพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน นับเป็นภารกิจหนึ่งที่จะส่งเสริมการท่องเที่ยว สำหรับให้นักท่องเที่ยวได้มีโอกาสเลือกสินค้าที่ยังคงมีเอกลักษณ์ชุมชน ในขณะเดียวกันชุมชนก็ต้องพัฒนาสินค้าจากที่เป็นอยู่ ให้มีคุณภาพและมาตรฐานในระดับที่ลูกค้าหรือนักท่องเที่ยวพึงพอใจ ในส่วนนี้คณะนักวิจัยได้นำความรู้จากประสบการณ์ทำงานที่ผ่านมา จะเป็นตัวช่วยเสริมสร้างความแข็งแกร่งทางความคิดในการที่จะทำงานให้บรรลุเป้าหมายได้ แต่ก็ต้องใช้ความมุ่งมั่นและทุ่มเทให้กับการทำงานกับชุมชนเป็นอย่างมาก เพราะในการขับเคลื่อนนโยบายเชิงปฏิบัติ ต้องสามารถวิเคราะห์ สังเคราะห์ สถานการณ์ เหตุการณ์ต่างๆ พร้อมมองภารกิจที่เชื่อมโยงกันให้เป็นองค์ประกอบและแสวงหาภาคที่เป็นตัวแทนจากชุมชน ซึ่งเป็นผู้ที่ต้องปฏิบัติการขับเคลื่อนภารกิจนี้ด้วยกัน

จากส่วนหนึ่งของการศึกษาข้อมูล คณะนักวิจัยมุ่งเน้นการส่งเสริมให้ประชาชนได้เข้ามามีบทบาทในโครงการ ทุกขั้นตอนซึ่งสอดคล้องกับภารกิจในการส่งเสริมกระบวนการพัฒนาท้องถิ่นให้เข้มแข็งพึ่งตนเองได้ ยึดประชาชนเป็นศูนย์กลางและมีส่วนร่วม โดยมีหลักการพื้นฐาน 3 ประการ คือ การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่สากล (Local yet Global) พึ่งตนเองและคิดอย่างสร้างสรรค์ (Self - Reliance - Creativity) และการสร้างทรัพยากรมนุษย์ (Human Resource Development)

สำหรับภาคีภาคประชาชนควรจะเป็นกลไกที่ช่วยขับเคลื่อนให้ภารกิจมุ่งสู่เป้าหมายได้ แต่มีสภาพปัญหาบางประการที่กลไกดังกล่าวยังไม่สามารถขับเคลื่อนได้อย่างแท้จริง และสภาพปัญหาเกิดความไม่เข้าใจในระหว่างการทำงานของคณะผู้วิจัย ภาคี และเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานภาครัฐ ซึ่งคณะผู้วิจัยจึงใช้วิธีการจัดเวทีการพูดคุย ในรูปแบบการประชุม พูดคุยกลุ่มย่อย และการปฏิบัติงานร่วมกันของคณะผู้วิจัย ภาคี และเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานภาครัฐ

กล่าวโดยสรุป ผลผลิตกิจกรรมชุมชนหรือที่ผ่านมา โดยภูมิปัญญาชาวบ้านที่แสดงให้เห็นถึงรากฐานทางวัฒนธรรม วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนในชุมชนนั้นๆ ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา ภาครัฐโดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ทุ่มเทส่งเสริมและพัฒนาผลิตภัณฑ์ OTOP ผ่านหลายมาตรการ ตั้งแต่การสร้างผู้นำเครือข่ายระดับอำเภอและจังหวัดครอบคลุมทุกพื้นที่ สร้างตราของสินค้า (Brand) ให้เป็นที่รู้จักและยอมรับของผู้บริโภคทั้งในและต่างประเทศ จัดมหกรรมสินค้าและกิจกรรมพิเศษ (Trade Fair and Special Events) ในการเพิ่มช่องทางการจำหน่ายในรูปแบบต่างๆ นอกจากนั้นยังได้ดำเนินงานอย่างต่อเนื่องทั้งในรูปแบบของการเป็นผู้กระตุ้น เป็นผู้สนับสนุน และเป็นผู้ให้ความช่วยเหลือในทุกๆ ด้าน ในปัจจุบันแนวทางการพัฒนาผู้ผลิตผลิตภัณฑ์ชุมชนทั้งในภาพรวมของประเทศได้มีการปรับเปลี่ยนแนวทางการดำเนินงานไปตามแนวนโยบายของรัฐจากเดิมที่ภาครัฐมีบทบาทเป็นผู้ให้การสนับสนุนโดยตรงในทุกๆ ด้านมาเป็นภาครัฐจะลดบทบาทลงและส่งเสริมให้ภาคเอกชนและสถาบันการศึกษาเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนามากขึ้นโดยจะมุ่งเน้นไปที่ผู้ผลิตผลิตภัณฑ์ชุมชนที่มีความต้องการในการพัฒนา

2.4.2 การจัดทำสื่อสิ่งพิมพ์ของที่ระลึกและสินค้าพื้นเมือง

การจัดทำสื่อสิ่งพิมพ์ของที่ระลึกและสินค้าพื้นเมือง เป็นการปรับปรุงและพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนด้านข้อมูลทางด้านวัฒนธรรมที่ปรากฏในผลิตภัณฑ์ของชุมชน อันนำไปสู่ด้านการ

พัฒนาคุณภาพ เพื่อการเพิ่มมูลค่าให้มีโอกาสทางการตลาดมากขึ้น โดยการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นและเทคโนโลยีที่เหมาะสมมาประยุกต์ใช้ในการปรับปรุงและพัฒนาผลิตภัณฑ์

ผลจากการวิจัยในระยะแรก พบว่าแหล่งของที่ระลึกและสินค้าพื้นเมือง ชุมชนตามเส้นทางถนนหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 (พิษณุโลก - หล่มสัก) ล้วนไม่มีข้อมูลสินค้าพื้นเมืองแหล่งผลิต หัตถกรรมพื้นบ้าน ดังนั้นคณะผู้วิจัย ภาาีเครือข่ายชุมชน และตัวแทนชุมชน ร่วมกันพัฒนาหนังสือสิ่งพิมพ์ข้อมูลสินค้าพื้นเมือง เพื่อพัฒนาสิ่งดึงดูดการท่องเที่ยวของชุมชนตามเส้นทางถนนหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 (พิษณุโลก - หล่มสัก)ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษเพื่อการใช้ประโยชน์ของข้อมูล

คณะผู้วิจัยสำรวจและคัดเลือกของที่ระลึกและสินค้าพื้นเมือง ชุมชนตามเส้นทางถนนหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 (พิษณุโลก - หล่มสัก) เพื่อจัดทำกรจัดทำสิ่งพิมพ์ โดยนักวิจัยภาาีเครือข่ายชุมชนเพื่อประสานความร่วมมือในการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบมีส่วนร่วม ผลจากการดำเนินงาน ได้มีตัวแทนผู้ประกอบการร้านจำหน่ายสินค้าพื้นเมืองที่ได้รับการพัฒนาจำนวน 50 คนเข้ารับการสัมมนา ในวันพุธที่ 9 ธันวาคม 2557 ณ ห้องประชุม อุทยานแห่งชาติภูหินร่องกล้า จังหวัดพิษณุโลก โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้ประกอบการมีข้อมูลทางวัฒนธรรมที่เป็นอัตลักษณ์ของตนเองนำเสนอให้ผู้มาเยี่ยมชมในรูปแบบ รูปถ่ายโปสเตอร์ แผ่นพับ รวมทั้ง ผู้ประกอบการร้านจำหน่ายสินค้าพื้นเมืองบรรจุข้อมูลทางด้านวัฒนธรรมของชุมชน

ภาพ 38 แสดงสิ่งพิมพ์ข้อมูลสินค้าพื้นเมือง

คณะผู้วิจัยจัดทำสื่อสิ่งพิมพ์ข้อมูลสินค้าพื้นเมือง ผู้ประกอบการสามารถให้พัฒนาข้อมูลการผลิตสินค้า เช่น ความเป็นมา คุณค่า และความสำคัญ เป็นต้น ในรูปของเอกสารแนะนำผลิตภัณฑ์ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ จำนวน 2,000 แผ่น

ผลจากการประเมินผลจากการดำเนินโครงการพบว่าผู้ผลิตชุมชนให้ทำผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพและมีมาตรฐานการผลิตที่ดีขึ้นจากการแลกเปลี่ยนข้อมูลกับผู้บริโภคและข้อมูลที่ปรากฏในแผ่นประชาสัมพันธ์เป็นส่งเสริมด้านการตลาด โดยเสมือนหนึ่งแสดงเครื่องหมายรับรองเป็นการเพิ่มศักยภาพทางการแข่งขันของธุรกิจชุมชนในระดับรากหญ้าให้มีความเข้มแข็ง รวมทั้งเป็นที่ยืนยันและถือเป็นหลักประกันคุณภาพให้กับผู้บริโภค และเพิ่มความเชื่อถือแก่ผู้ซื้อ ทั้งในประเทศและตลาดต่างประเทศ รวมทั้งสนองตอบนโยบายเร่งด่วนของรัฐบาลในโครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ นอกจากนี้ยังสนับสนุนการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ชุมชนให้เป็นที่แพร่หลายเป็นที่นิยมของผู้บริโภคอีกด้วย

2.5 ระบบความปลอดภัย (Security System)

2.5.1 พัฒนาระบบมาตรการต่างๆ ด้านความปลอดภัย และจัดตั้งหน่วยงานพิเศษเพื่อช่วยเหลือนักท่องเที่ยว

คณะผู้วิจัยได้จัดทำโครงการบริการนำเที่ยวและมัคคุเทศก์และจัดตั้งหน่วยรักษาความปลอดภัย เพื่อช่วยเหลือนักท่องเที่ยวโดยชุมชนตามเส้นทางถนนหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 (พิษณุโลก- หล่มสัก) โดยมี ศาสตราจารย์ ดร. สุจินต์ จินายน อธิการบดี มหาวิทยาลัยนเรศวร รองศาสตราจารย์ ดร. เสมอ ถาน้อย ผู้ประสานงานสำนักงานการวิจัยและพัฒนาเชิงพื้นที่ ภาคเหนือตอนล่าง สกว. เป็นที่ปรึกษาโครงการ มีรองศาสตราจารย์ ดร.จิรวัดน์ พิระสันต์ นางสาว ญัฐทรชต์ ชามพูนท และนายณัฐวัฒน์ วัฒนาประสิทธิ์ เป็นผู้รับผิดชอบโครงการ

การส่งเสริมการท่องเที่ยวที่ใช้ชุมชนเป็นฐานในการบริหารจัดการ (Community-based Tourism) หรืออาจเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “Host Management” ในช่วง 2 ทศวรรษที่ผ่านมาได้ขยายตัวอย่างรวดเร็ว และในอนาคตมีแนวโน้มที่จะเติบโตขึ้นเป็นเครือข่ายมากขึ้นทั้งนี้รูปแบบของการจัดการโดยชุมชนถูกคาดหวังว่าเป็นวิธีการจัดการท่องเที่ยวแบบหนึ่งที่มีศักยภาพ โดยเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการ และสนับสนุนการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ รวมทั้งทรัพยากรการท่องเที่ยวในตัวเอง

ในขณะที่เดียวกันก็เกิดประโยชน์แก่เศรษฐกิจชุมชนของคนในท้องถิ่นอีกด้านหนึ่งด้วย นอกจากนี้หากมองในด้านการตลาดด้วยแล้วปรากฏว่าตลาดของการท่องเที่ยวโดยชุมชนยังเป็นที่กลุ่มเฉพาะ และบ่อยครั้งคำว่า “การท่องเที่ยวโดยชุมชน” (Community-Based Tourism) หรือ “การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ” (Ecotourism) หรือ “การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์” (Conservation tourism) และการเรียกชื่ออื่นในลักษณะคล้ายกัน ได้ถูกนำมาใช้เป็นเพียงสื่อการโฆษณาประชาสัมพันธ์ เพื่อส่งเสริมภาพพจน์ของการท่องเที่ยว แต่ในทางตรงกันข้ามกลับส่งผลกระทบต่อฐานทรัพยากรสิ่งแวดล้อม สังคมและวัฒนธรรม ประเพณีของคนในท้องถิ่น

สำหรับประเทศไทยแล้ว ตั้งแต่เริ่มมีแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 1-9 (พ.ศ.2503-2546) อาจกล่าวได้ว่า อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวถือว่าเป็นแหล่งรายได้หลักที่สำคัญส่วนหนึ่งของประเทศซึ่งจากตัวเลขของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้แสดงให้เห็นว่าจำนวนนักท่องเที่ยวต่างชาติและรายได้ตั้งแต่ปี พ.ศ.2503 - 2546 ได้ทวีจำนวนอย่างเพิ่มสูงขึ้นตลอดระยะเวลา 40 ปีที่ผ่านมา อย่างไรก็ตาม การท่องเที่ยวที่ผ่านมาได้ส่งผลกระทบต่อทรัพยากรสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม และขนบธรรมเนียมประเพณีของประเทศ อันเป็นเหตุปัจจัยให้เกิดการปรับตัวของระบบการท่องเที่ยวเป็นอย่างมาก และหากพิจารณาถึงองค์ความรู้ทางด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชนรวมทั้งกระบวนการบริหารจัดการแล้ว พบว่าหน่วยงานภาครัฐ เอกชน รวมทั้ง

ผู้ประกอบการที่ให้การสนับสนุนและใช้ประโยชน์จากการท่องเที่ยวในรูปแบบดังกล่าว กลับยังมีความไม่ชัดเจนในด้านแนวความคิดและหลักการ วิธีการและกระบวนการ รวมทั้งการบริหารจัดการ ฐานทรัพยากรการท่องเที่ยวและการกระจายผลประโยชน์ให้ชุมชนท้องถิ่น

ในอดีตผู้คนมีความคิดขัดแย้งทางการเมือง ถนนหมายเลข 12 ช่วงพิษณุโลก-หล่มสัก (ในปัจจุบัน) ถือเป็นพื้นที่สีแดงที่ไม่จำเป็นจริงๆ ไม่มีใครอยากเข้าไป ภายหลังความขัดแย้งสิ้นสุด เส้นทางหมายเลข 12 แปรสภาพจากถนนอันตรายกลับกลายเป็นหนึ่งในถนนสายสวิตเซอร์แลนด์ เมืองไทยที่เต็มไปด้วยแหล่งท่องเที่ยวสวยๆ งามๆ

นอกจากนี้ในช่วง 5-6 ปีหลังจากที่ผ่านมารถนหมายเลข 12 ยังเป็นหนึ่งในถนนที่นักท่องเที่ยวเชิงผจญภัยหลายๆ คนคุ้นเคยกันดี เพราะตามเส้นทางสายนี้มีกิจกรรมเที่ยวผจญภัยให้ผู้นิยมความท้าทายไปสัมผัสกับความตื่นเต้นจากการล่องแก่งผจญภัยบนสายน้ำแล้ว ในพื้นที่ใกล้เคียงยังมีแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ และประวัติศาสตร์ ที่อุทยานแห่งชาติภูหินร่องกล้า ชมแปลงกะหล่ำปลีที่ใหญ่ที่สุด และจุดชมวิวสูงสุด ในจังหวัดเพชรบูรณ์ที่ภูทับเบิก จักรยานสัมผัสธรรมชาติ ที่อุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง และสัมผัสอากาศหนาวเย็นบริสุทธิ์ของแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ บนเขาค้อ เป็นต้น

วัตถุประสงค์ เพื่อพัฒนาตัวแทนของชุมชนหรือภาคีเครือข่าย โดยนำเสนอองค์ความรู้ของชุมชนเชิงวัฒนธรรมจัดตั้งชมรมภาคีเครือข่ายของชุมชนและหน่วยรักษาความปลอดภัยเพื่อจัดกิจกรรมเสริมสำหรับนักท่องเที่ยวโดยดำเนินกิจกรรม 2 ครั้ง รวมผู้เข้าร่วมประชุมทั้งสิ้น จำนวน 118 คน ได้แก่

1. วันที่ 4 สิงหาคม 2557 ณ ที่เรนฟอว์เรส รีสอร์ท อำเภอมัญจาคีรี จังหวัดขอนแก่น มีวิทยากรประกอบด้วย ดร. รุ่งทิวา มโนวิชรธรรม์ นางสาวดลยา จันทรรักษ์ และนางสาวศศิธรณ์ เรือนเมือง จากสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดพิจิตร ผู้เข้าร่วมโครงการประกอบด้วย หัวหน้าส่วนราชการจังหวัดจำนวน 5 คน ตัวแทนสมาคมการท่องเที่ยว จำนวน 10 คน และตัวแทนผู้นำชุมชน จำนวน 52 คน รวม 67 คน

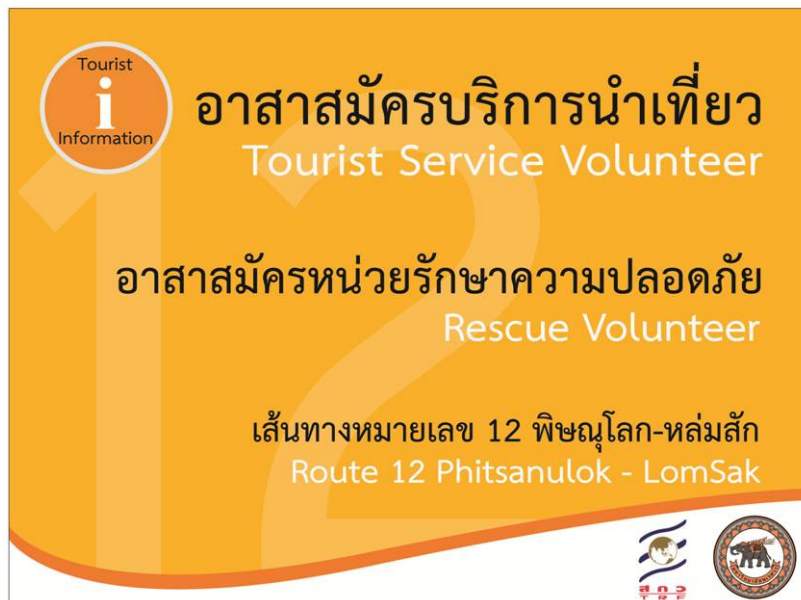
2. วันที่ 8 สิงหาคม 2557 ห้องประชุมอุทยานแห่งชาติภูหินร่องกล้า อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก มีวิทยากรประกอบด้วย ดร. รุ่งทิวา มโนวิชรธรรม์ นางสาวดลยา จันทรรักษ์ และนางสาวศศิธรณ์ เรือนเมือง จากสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดพิจิตร มีผู้เข้าร่วมโครงการประกอบด้วย หัวหน้าส่วนราชการจังหวัดจำนวน 5 คน ตัวแทนสมาคมการท่องเที่ยว จำนวน 10 คน และตัวแทนผู้นำชุมชน จำนวน 36 คน รวม 51 คน

ภาพ 39 แสดงถึงการอบรมการรักษาความปลอดภัย

2.5.2 จัดตั้งหน่วยงานพิเศษเพื่อช่วยเหลือนักท่องเที่ยว

คณะผู้วิจัยได้ออกแบบกล่องเพื่อแสดงสัญลักษณ์ของอาสาสมัครบริการนำเที่ยวให้กับผู้เข้ารับการอบรม เพื่อติดบริเวณหน้าบ้านจำนวน 150 ป้าย เพื่อใช้สื่อสารข้อมูลระหว่างนักท่องเที่ยวกับชุมชน

ภาพ 40 แสดงสัญลักษณ์ของอาสาสมัครบริการนำเที่ยว

เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมการท่องเที่ยวทุกรูปแบบส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการวางแผนและดำเนินการส่งเสริมการท่องเที่ยวตลอดจนส่งเสริมให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขับเคลื่อนการท่องเที่ยวโดยให้ชุมชนมีส่วนร่วม

2.6 พัฒนาโครงข่ายกิจกรรมการท่องเที่ยวของชุมชนบริเวณเส้นทางถนนหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 (พิษณุโลก - หล่มสัก)

นักวิจัยแบบเชิงรุกตระหนักดีว่าโครงข่ายกิจกรรมการท่องเที่ยวของชุมชนบริเวณเส้นทางถนนหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 (พิษณุโลก - หล่มสัก) นั้น การส่งจดหมายข่าวและมีป้ายนิเทศแสดงข้อมูลกิจกรรมการท่องเที่ยวตามจุดบริการข้อมูลเป็นหนึ่งในสื่อที่ทรงพลังที่สุดซึ่งผ่านการพิสูจน์มาแล้วว่าสามารถสร้างและรักษาความสัมพันธ์กับผู้คนในชุมชนได้เป็นอย่างดี ไม่ว่าจะเป็นประสิทธิภาพจากจดหมายข่าวและป้ายนิเทศหรือใช้เป็นส่วนหนึ่งร่วมกับแผนการอื่นๆ

2.6.1 มีข้อมูลบริการที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวที่ผ่านเส้นทางถนนหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 (จดหมายข่าว) ประกอบด้วย ระบบบริการด้านข้อสนเทศและข่าวสารเกี่ยวกับการท่องเที่ยว ข้อมูล และตารางกิจกรรมนันทนาการ กิจกรรมเพื่อการท่องเที่ยวตลอดปีประกอบด้วย มีการจัดบริการในด้านข้อสนเทศและข่าวสารเกี่ยวกับการท่องเที่ยวตลอดปี และมีการจัดกิจกรรมการบันเทิงและกิจกรรมเพื่อการพักผ่อนหย่อนใจตลอดปี ตลอดจนร่วมกันการประเมินผลจากความสำเร็จของโครงการ

- การจัดบริการในด้านข้อสนเทศและข่าวสารเกี่ยวกับการท่องเที่ยวตลอดปี
คณะนักวิจัยได้จัดทำข้อมูลบริการที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวของชุมชนบริเวณเส้นทางถนนหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 (จดหมายข่าวทุกเดือนๆ ละ เดือนละ 500 แผ่น)

ภาพ 42 แสดงจดหมายข่าว

การสำรวจความพึงพอใจของผู้บริโภคกลุ่มเป้าหมายที่มีต่อข้อมูลบริการที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวที่ผู้วิจัยได้ทำการออกแบบของชุมชนตามเส้นทางถนนหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 (พิษณุโลก - หล่มสัก) ผู้วิจัยขอนำเสนอข้อมูลที่ได้จากการสำรวจกลุ่มเป้าหมายโดยวิธีบังเอิญ (Accidental sampling) จำนวน 88 คน ดังนี้

ตาราง 67 แบบสัมภาษณ์ความคิดเห็นที่มีต่อข้อมูลบริการที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว

	ชื่อผลิตภัณฑ์	ระดับความพึงพอใจ					ค่าเฉลี่ย
		5	4	3	2	1	
1.	ความสามารถในการใช้งาน	25	37	15	10	1	3.85
2.	ความเหมาะสมสอดคล้องกับองค์กร	40	22	14	12	0	4.02
3.	ความสวยงามและครบถ้วนของข้อมูล	56	17	5	8	2	4.32
4.	ความคิดสร้างสรรค์	49	27	7	5	0	4.36
5.	ความน่าสนใจและง่ายต่อการจดจำ	14	37	25	10	2	3.57
ค่าเฉลี่ยรวม							4.02

จากตารางพบว่า กลุ่มตัวอย่างจำนวน 88 คน ตอบแบบสอบถามเพื่อแสดงความคิดเห็นต่อข้อมูลบริการการท่องเที่ยวเส้นทางถนนหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 (จดหมายข่าว) โดยมีค่าเฉลี่ยรวมอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 4.02 โดยมีรายละเอียดของคำถามดังนี้ ความสามารถในการใช้งาน อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 3.85 ความเหมาะสมสอดคล้องกับองค์กร อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 4.02 ความสวยงามและครบถ้วนของข้อมูล อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 4.32 ความคิดสร้างสรรค์ อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 4.36 และความน่าสนใจและง่ายต่อการจดจำ อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 3.57

2.6.2 ป้ายนิเทศแสดงข้อมูลกิจกรรมการท่องเที่ยวตามจุดบริการข้อมูล จำนวน 60 ป้าย คณะนักวิจัยร่วมกับชุมชนบริเวณเส้นทางถนนหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 (พิษณุโลก - หล่มสัก) ได้ดำเนินการจัดทำป้ายนิเทศแสดงจุดหมายปลายทางของชุมชน และป้ายแสดงสถานที่สำคัญ จำนวน 60 ป้าย ติดตั้งครอบคลุมพื้นที่ชุมชนบริเวณเส้นทางถนนหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 (พิษณุโลก - หล่มสัก) เช่น ศูนย์การท่องเที่ยวจังหวัดพิษณุโลกศูนย์ การท่องเที่ยวอำเภอเขาค้อจังหวัด เพชรบูรณ์ ศูนย์

ประชาสัมพันธ์อุทยานแห่งชาติภูหินร่องกล้า เرنฟอร์เรส รีสอร์ท ไร่บีเอ็นอำเภอเขาค้อ จังหวัด เพชรบูรณ์ และร้าน Route12 เป็นต้น

ภาพ 43 แสดงแบบร่างป้ายนิเทศ

คณะผู้วิจัย ร่วมกับนักศึกษาปริญญาเอก ภาควิชาศิลปะและการออกแบบ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร ได้ออกแบบป้ายที่ทำจากโครงเหล็ก ขนาด 2 นิ้ว x 2 นิ้ว ความสูง ขนาด 60 เซนติเมตร ส่วนป้ายมีขนาด 60 x 120 เซนติเมตร เพื่อให้มองเห็นง่าย จากนั้น คณะผู้วิจัยได้เอาแบบดังกล่าวไปสอบถามเจ้าหน้าที่ของอุทยานแห่งชาติภูหินร่องกล้า จังหวัดพิษณุโลก ประธานชมรมการท่องเที่ยวของอำเภอเขาค้อ และ เจ้าหน้าที่ของศูนย์การท่องเที่ยวจังหวัดพิษณุโลก เพื่อปรับแก้แบบให้เหมาะสมแก่การใช้งานมากที่สุด เมื่อแบบสมบูรณ์แล้วจึงได้ดำเนินการจัดทำจำนวน 60 ป้าย ติดตั้งยังแหล่งต่างๆ ครอบคลุมชุมชนบนเส้นทางหมายเลข 12 (พิษณุโลก - หล่มสัก)

ภาพ 44 แสดงการติดตั้งป้ายนิเทศที่อุทยานแห่งชาติภูหินร่องกล้า

สำหรับป้ายนิเทศนั้น คณะผู้วิจัยได้บรรจุข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวตลอดเส้นทางหมายเลข 12 พิชณุโลก - หล่มสัก จำนวน 235 ข้อมูล นอกจากนี้ยังบรรจุข้อมูลที่สำคัญสำหรับการท่องเที่ยว เช่น โรงพยาบาล สถานีตำรวจ ร้านค้าผลิตภัณฑ์ชุมชน จุดชมวิว ร้านอาหาร ศูนย์บริการข้อมูลการท่องเที่ยว และท่าอากาศยาน เป็นต้น

การสำรวจความพึงพอใจของผู้บริโภคกลุ่มเป้าหมายที่มีต่อข้อมูลป้ายนิเทศที่ผู้วิจัยได้ทำการออกแบบของชุมชนตามเส้นทางถนนหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 (พิชณุโลก - หล่มสัก)ผู้วิจัยขอเสนอข้อมูลที่ได้จากการสำรวจกลุ่มเป้าหมายโดยวิธีบังเอิญ (Accidental sampling) จำนวน 88 คน ดังนี้

ตาราง 68 แบบสัมภาษณ์ความคิดเห็นที่มีต่อป้ายนิเทศ

	ชื่อผลิตภัณฑ์	ระดับความพึงพอใจ					ค่าเฉลี่ย
		5	4	3	2	1	
1.	ความสามารถในการใช้งาน	21	33	17	11	6	3.59
2.	ความเหมาะสมสอดคล้องกับองค์กร	17	58	13	0	0	4.04
3.	ความสวยงามและครบถ้วนของข้อมูล	43	34	7	4	0	4.18
4.	ความคิดสร้างสรรค์	20	41	15	8	5	3.75
5.	ความน่าสนใจและง่ายต่อการจดจำ	13	60	8	7	0	3.89
ค่าเฉลี่ยรวม							3.89

จากตารางพบว่า กลุ่มตัวอย่างจำนวน 88 คน ตอบแบบสอบถามเพื่อแสดงความคิดเห็นต่อป้ายนิเทศแสดงข้อมูลกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยมีค่าเฉลี่ยรวมอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 3.89 โดยมีรายละเอียดของคำถามดังนี้ ความสามารถในการใช้งาน อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 3.59 ความเหมาะสมสอดคล้องกับองค์กร อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 4.04 ความสวยงามและครบถ้วนของข้อมูล อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 4.3218 ความคิดสร้างสรรค์ อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 3.75 และความน่าสนใจและง่ายต่อการจดจำ อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 3.89

2.6.3 แผ่นพับแสดงกิจกรรมบันเทิงและการพักผ่อนหย่อนใจตลอดปี

การจัดกิจกรรมการบันเทิงและกิจกรรมเพื่อการพักผ่อนหย่อนใจตลอดปี การจัดกิจกรรมคณะนักวิจัยได้จัดทำแผ่นพับแสดงกิจกรรมบันเทิง และการพักผ่อนหย่อนใจตลอดปีของชุมชนตามเส้นทางถนนหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 (พิชญ์โลก - หล่มสัก) จำนวน 1,000 แผ่น

ภาพ 45 แสดงแผ่นพับเส้นทางท่องเที่ยวถนนหมายเลข 12 (เที่ยวได้ตลอดปี)

การประเมินผลจากความสำเร็จของโครงการ

ชุมชนตามเส้นทางถนนหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 (พิชญ์โลก - หล่มสัก)ให้ความสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพแหล่งท่องเที่ยว จึงให้การสนับสนุนงบประมาณสำหรับพัฒนาการจัดกิจกรรมสำหรับการท่องเที่ยว การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเดิมทั้งด้านการปรับปรุงภูมิทัศน์ สร้างสิ่งอำนวยความสะดวก และพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวแห่งใหม่อย่างต่อเนื่อง รวมทั้งได้รับความร่วมมือทั้งจากส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง รัฐวิสาหกิจ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคเอกชน และประชาชนในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว ในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่รับผิดชอบตลอดจนเข้าร่วมกิจกรรมการอบรม ให้ความรู้แก่ผู้ประกอบการ นักเรียน นักศึกษา และประชาชนผู้สนใจ เพื่อพัฒนาทักษะในการบริการ การเป็นเจ้าบ้านที่ดี และการให้ข้อมูลข่าวสารด้านการท่องเที่ยว เป็นต้น ตลอดจนให้ความร่วมมือในการเข้าร่วมประชุมให้ความคิดเห็นในการส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยวของเทศบาลนครพิชญ์โลกเป็นอย่างดี

จริงอยู่การท่องเที่ยวนำมาซึ่งประโยชน์มากมายแต่ก็ต้องแลกกับผลกระทบด้านลบ การลดผลกระทบด้านลบและสร้างประโยชน์จากการท่องเที่ยว จะมีส่วนช่วยในการรักษาค่านิยม คุณค่า

จากตารางพบว่า กลุ่มตัวอย่างจำนวน 88 คน ตอบแบบสอบถามเพื่อแสดงความคิดเห็นต่อแผนผังแสดงกิจกรรมบันเทิงและการพักผ่อนหย่อนใจตลอดปีที่ผ่านมาบนเส้นทางถนนหลวงหมายเลข 12 (พิษณุโลก - หล่มสัก) โดยมีค่าเฉลี่ยรวมอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 4.11 โดยมีรายละเอียดของคำถาม ดังนี้ ความสามารถในการใช้งาน อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 4.11 ความเหมาะสมสอดคล้องกับองค์กร อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 4.29 ความสวยงามและครบถ้วนของข้อมูล อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 3.88 ความคิดสร้างสรรค์ อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 4.35 และความน่าสนใจและง่ายต่อการจดจำ อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 3.92

2.7 จัดทำเส้นทางท่องเที่ยวที่ผ่านเส้นทางถนนหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 (พิษณุโลก - หล่มสัก)

กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬาในฐานะเลขานุการคณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ จัดทำแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ พ.ศ. 2555-2559 ในเดือนเมษายน 2554 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อฟื้นฟูและกระตุ้นภาคการท่องเที่ยวให้ขยายตัวและเกิดความยั่งยืน เพื่อเร่งรัดและสร้างศักยภาพในการหารายได้จากการท่องเที่ยว เพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวของประเทศไทยให้มีความพร้อมทั้งด้านคุณภาพการแข่งขัน และให้เกิดการสร้างรายได้และกระจายรายได้ควบคู่ไปกับการพัฒนาที่ยั่งยืน สำหรับเส้นทางท่องเที่ยว ถนนหมายเลข 12 (เที่ยวได้ตลอดปี) มีดังนี้

1) ท่องเที่ยว อุทยาน จะใช้เส้นทางอุทยานแห่งชาติภูหินร่องกล้าเป็นหลัก สำหรับแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญได้แก่

1.1 อุทยานแห่งชาติภูหินร่องกล้า มีพื้นที่ครอบคลุมรอยต่อสองจังหวัด คือ อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย และอำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก ภูหินร่องกล้าเป็นแหล่งกำเนิดของประวัติศาสตร์การสู้รบอันยาวนาน เป็นวีรกรรมของนักรบไทย ความขัดแย้งของลัทธิและแนวความคิด มีเนื้อที่ประมาณ 191,875 ไร่ หรือ 307 ตารางกิโลเมตร สภาพภูมิประเทศโดยทั่วไปเป็นเทือกเขาสลับซับซ้อน ประกอบด้วยยอดภูเขาที่สำคัญคือ ภูหมันขาว ภูแฝงม้า ภูจี๊ด ภูลมโกล ภูหินร่องกล้า โดยมีภูหมันขาวเป็นยอดเขาที่สูงที่สุด สูงประมาณ 1,820 เมตรจากระดับน้ำทะเล รองลงมาคือภูลมโกล โดยสูงประมาณ 1,664 เมตรจากระดับน้ำทะเล เทือกเขาเหล่านี้จะมีความสูงลดหลั่นลงมาจากด้านทิศตะวันออกไปทางทิศตะวันตก และเป็นแหล่งกำเนิดของแม่น้ำลำธารหลายสาย เช่น ห้วยลำน้ำไซ ห้วยน้ำขมิ้น ห้วยหอมสิงห์ ห้วยเหมือดโดน และห้วยหลวงใหญ่

1.2 สะพานหินคู่ เป็นสะพานหินคู่ที่เกิดขึ้นจากธรรมชาติ เป็นสิ่งอัศจรรย์ที่เกินความสามารถของมนุษย์ ความยาว 27 เมตร ความกว้าง ข้างละ 1 เมตรครึ่ง

1.3 ลานดอกกุหลาบขาว ในอุทยานแห่งชาติภูหินร่องกล้า เป็นดอกไม้ป่า ตระกูลกุหลาบสีขาว มีอยู่ตามโขดหินต่างๆ ของลาน กว้างประมาณ 300 เมตร ยาวประมาณ 900 เมตร ออกดอกเดือนมีนาคมจนถึงเดือนเมษายน รวมทั้งมีดอกไม้ชนิดอื่นอีกมากมาย

1.4 พุ่มดอกกระดาศ โครงการหัตถกรรมเมืองไทยที่อุทยานแห่งชาติภูหินร่องกล้า ดำเนินงานตามโครงการพัฒนาป่าไม้ในพระราชดำริ ห่างออกไปจากที่ทำการอุทยานภูหินร่องกล้า ประมาณ 2-3 กิโลเมตร ดอกกระดาศมีถิ่นกำเนิดในออสเตรเลีย เป็นทั้งไม้ล้มลุกและไม้ยืนต้น มีพุ่มต้นสูง 45-105 ซม. กลีบดอกมีลักษณะแห้งและแข็ง มีหลายสี เช่น ขาว ชมพู แดง ม่วง และเหลือง ดอกออกเป็นช่อมี 3-4 ดอกต่อช่อ จะทยอยออกดอกเรื่อยไป ถ้ายังตัดก็จะยิ่งออกดอกมากขึ้น ดอกจะบานในเวลากลางวัน และหุบในเวลากลางคืนหรือเมื่อถูกละอองน้ำค้าง และจะบานสะพรั่งเต็มที่

ในช่วงเดือน ธันวาคม จนถึงเดือนกุมภาพันธ์ ทุ่งดอกกระดาดจึงได้รับการยกย่องเป็นมหัศจรรย์เมืองไทย

1.5 บ้านใหม่ร่องกล้า ตำบลเนินเพิ่ม อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก เป็นชุมชนที่มีการผสมผสานความเป็นอยู่ระหว่างชาวเขาเผ่าม้งและคนไทย ซึ่งมีขนบธรรมเนียม วัฒนธรรมประจำเผ่าที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น ชุมชนบ้านใหม่ร่องกล้ามีการดำรงชีวิตแบบการทำเกษตรบนพื้นที่สูง โดยมีการเพาะปลูกพืชผลทางการเกษตรตลอดมา ตั้งแต่บรรพบุรุษบนพื้นที่ที่มีความสูงเฉลี่ยจากระดับน้ำทะเลประมาณ 1,400 เมตร และมีอากาศหนาวเย็นตลอดปี โดยมีอุณหภูมิเฉลี่ยประมาณ 5-20 องศาเซลเซียส ทำให้พื้นที่ที่มีการเพาะปลูกพืชเมืองหนาวจำนวนมาก เช่น ต้นพลับดันท้อ และยังมีพืชผัก เช่น กะหล่ำปลี แครอท บล๊อคโคลี เป็นต้น โดยหมู่บ้านบ้านใหม่ร่องกล้าเป็นชุมชนที่มีพื้นที่อยู่ใจกลางของอุทยานแห่งชาติภูหินร่องกล้า มีพื้นที่ประมาณ 6,215 ไร่ สำหรับเป็นพื้นที่ทางการเกษตร และมีพื้นที่ที่เป็นพื้นที่ของชุมชนประมาณ 137 หลังคาเรือน

1.6 รอยเท้ามนุษย์โบราณ ค้นพบรอยเท้ามนุษย์โบราณ 3 รอย ฝังอยู่ในก้อนหินกลางป่าทึบ ที่ความสูงบนยอดเขาประมาณ 1,200 เมตร โดยรอยเท้าดังกล่าวชุกซ่อนอยู่บนลานหินก้อนหนึ่ง กลางป่าดิบเขาที่สมบูรณ์ อยู่ห่างจากที่ทำการอุทยานแห่งชาติภูหินร่องกล้า ประมาณ 1 กิโลเมตร ลักษณะเป็นรอยเท้าคน ข้างขวา ข้างเดียวเหมือนกับเหยียบย่ำบนพื้นโคลน มีนิ้วเท้าครบทั้ง 5 นิ้ว สันเท้าก็เห็นได้ชัดเจน รอยเท้าดังกล่าว ฝังอยู่ในก้อนหินขนาดใหญ่ ความกว้างประมาณ 5 เมตร ลักษณะเป็นก้อนหินของป่าต้นน้ำ

1.7 สะพานหินเดี่ยวพบที่อุทยานแห่งชาติภูหินร่องกล้า ซ่อนตัวอยู่กลางป่าลึกมีลักษณะเป็นแท่งหินขนาดใหญ่ ข้ามพื้นป่าขนาด 4 เมตร ยาวประมาณ 20 เมตร นับเป็นสิ่งมหัศจรรย์ที่ธรรมชาติสร้างขึ้น

1.8 น้ำตกหลอดรู หรือ น้ำตกหลังค่าย เป็นน้ำตกแห่งใหม่ที่อุทยานแห่งชาติภูหินร่องกล้า รอเปิดให้นักท่องเที่ยวชื่นชมความงาม เนื่องจากยังไม่ได้ตั้งชื่ออย่างเป็นทางการ การเดินทางต้องเดินเท้า ข้ามห้วยและมุดถ้ำเพื่อเข้าไปดูความงามของน้ำตก น้ำตกหลอดรูอยู่หลังบ้านพักภูหมั่นขาว ที่พักของอุทยานแห่งชาติภูหินร่องกล้า ตัดผ่านค่ายพักแรม ลงเขาตามถนนแนวกันไฟประมาณ 500 เมตร ลักษณะน้ำตกไหลตลอดช่องหิน เป็นรูขนาดประมาณ 1 เมตร ด้วยความสูงกว่า 10 เมตร ตกกระแทกพื้นหินด้านล่าง ทำให้น้ำกระเซ็นเป็นฝอย จากนั้นไหลเป็นลำธาร

1.9 ถ้ำวิฑู ตั้งอยู่ที่ภูหินร่องกล้า สร้างขึ้นในปี พ.ศ. 2523 เป็นสถานีวิฑูที่พรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย ใช้ซ่อนวิฑูเพื่อทำการกระจายข่าวสารเผยแพร่ลัทธิของตนเอง และใช้เป็นที่หลบระเบิดเวลามีเครื่องบินมาทิ้งระเบิดด้วย

1.10 ต้นพญาเสือโคร่งยักษ์ ตั้งตระหง่านกลางหุบเขากลางป่าดิบในหุบเขาภูมโล สูง 40 เมตร ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 3 เมตร (ขนาดเท่า 7 คนโอบ) ชาวบ้านยืนยันว่าอายุกว่า 200 ปี และใหญ่สุดเท่าที่เคยพบ เจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติภูหินร่องกล้าเร่งอนุรักษ์เป็นแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ

1.11 สระน้ำกินรี เป็นสระน้ำธรรมชาติที่เกิดขึ้นเอง มีความโดดเด่นอยู่ในกลางป่า ลึกล้ำกับว่าสระน้ำดังกล่าวอยู่ในเรื่องของนิทานที่คนแก่เล่าให้หลานฟังว่ามีนางกินรีเป็นสาวสวย ที่มีปีกบินได้ 7 นางมาลงเล่นน้ำในสระกลางป่าแล้วถูกนายพรานจับไปส่งให้เจ้าเมือง สระน้ำกินรี พบว่าน้ำใสมาก รวมทั้งเป็นแหล่งรวมนกที่มีขนาดใหญ่ในป่านี้

1.12 น้ำตกหมันแดงเป็นน้ำตก 32 ชั้น มีต้นน้ำจากยอดเขาภูหมันไปตามห้วยน้ำหมัน ซึ่งมีน้ำตลอดปี น้ำตกหมันแดงจะมีชื่อแต่ละชั้นที่คล้องจองกัน ตามสภาพความสวยงามแปลกตา ห้อมล้อมด้วยป่าดงดิบอันสมบูรณ์ การเดินทางใช้เส้นทางสายภูหินร่องกล้า - หล่มเก่า ถึงหลักกม.ที่ 18 มีทางแยกซ้ายเป็นทางเดินเท้าเข้าสู่ น้ำตก ระยะทาง 3.5 กม. ผ่านป่าเขามีพันธุ์ไม้ กล้วยไม้ ป่าเมเปิ้ล และทุ่งหญ้าต่างๆ

1.13 ภูมโล พื้นที่ภูมโล เป็นภูเขาสูงตั้งอยู่ในพื้นที่อุทยานแห่งชาติภูหินร่องกล้า สูงจากระดับน้ำทะเล 1,664 เมตร จากระดับน้ำทะเลปานกลาง เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ธรรมชาติแห่งใหม่ ชมทุ่งดอกซากุระหรือพญาเสือโคร่งในพื้นที่รวมประมาณ 1,000 ไร่ จนมาปีพ.ศ. 2550 บนภูมโลเต็มไปด้วยสีชมพูของดอกพญาเสือโคร่งเป็นทุ่งซากุระบนพื้นที่กว่า 1 แสนต้น ในช่วงฤดูฝนและหนาวสำหรับนักท่องเที่ยวที่ชื่นชอบการผจญภัย ท่ามกลางทะเลหมอกปกคลุมทั่วขุนเขา ชมทุ่งซากุระสีชมพูบานทั่วภู ช่วงกลางเดือนมกราคม ถึง กลางเดือนกุมภาพันธ์

1.14 ภูหินร่องกล้า มีพื้นที่ครอบคลุมรอยต่อสองจังหวัด คือ อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย และอำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก ภูหินร่องกล้าเป็นแหล่งกำเนิดของประวัติศาสตร์ การสู้รบอันยาวนานเป็นวีรกรรมของนักรบไทย ความขัดแย้งของลัทธิและแนวความคิด มีเนื้อที่ประมาณ 191,875 ไร่ หรือ 307 ตารางกิโลเมตร สภาพภูมิประเทศโดยทั่วไปเป็นเทือกเขา สลับซับซ้อน ประกอบด้วยยอดภูเขาที่สำคัญคือ ภูหมันขาว ภูแผงม้า ภูชี้ฟ้า ภูมโล ภูหินร่องกล้า โดยมีภูหมันขาวเป็นยอดเขาที่สูงที่สุด สูงประมาณ 1,820 เมตรจากระดับน้ำทะเล รองลงมาคือภูมโล โดยสูงประมาณ 1,664 เมตร จากระดับน้ำทะเล เทือกเขาเหล่านี้จะมีความสูงลดหลั่นลงไป จากด้านทิศตะวันออกไปทางทิศตะวันตก และ เป็นแหล่งกำเนิดของแม่น้ำลำธารหลายสาย เช่น ห้วยลำน้ำไซ ห้วยน้ำขมิ้น ห้วยอมสิงห์ ห้วยเหมือดโคน และห้วยหลวงใหญ่

1.15 ภูทับเบิก ตั้งอยู่ตำบลวังบาล จังหวัดเพชรบูรณ์ ห่างจากอำเภอลำหล่มเก่า 40 กิโลเมตร ตามเส้นทางจากหล่มเก่าไปภูหินร่องกล้า ภูทับเบิกมีความสูงจากระดับทะเลประมาณ

1,768 เมตร เป็นจุดที่สูงที่สุดของเพชรบูรณ์ มีสภาพภูมิประเทศที่สวยงามด้วยธรรมชาติแบบทะเลภูเขา มีอากาศบริสุทธิ์ สภาพภูมิอากาศเย็นสบายตลอดปี เนื่องจากร่องลมเย็นจากเทือกเขาหิมาลัย และอยู่บนที่สูง จึงสามารถมองเห็นทิวทัศน์ได้กว้างไกล

1.16 แปลงกะหล่ำปลีบ้านทับเบิก อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์ เป็นหมู่บ้านที่อยู่บนยอดเขาสูงชันเป็นพื้นที่ต้นน้ำ เป็นหมู่บ้านของชาวเขาเผ่าม้งหมู่บ้านชาวเขามีศักยภาพที่จะส่งเสริม และพัฒนาการท่องเที่ยวได้ เพราะมีจุดเด่นด้านอาชีพเกษตร การทำไร่กะหล่ำปลีที่มากที่สุดในประเทศไทย ความงดงามของธรรมชาติ อากาศที่หนาวเย็นตลอดปี ขนบธรรมเนียม และวัฒนธรรมที่น่าสนใจ

1.17 วัดป่าภูทับเบิก เป็นวัดป่าสายธรรมยุต ซึ่งตั้งขึ้นเมื่อครั้ง พระอาจารย์วัชรวิจิตโต ได้ธุดงค์ตามนิมิตฝันมาเพื่อตามหาวัดแห่งนี้นักก่อนจะปักกรดเจริญศิวภาวนา กระทั่งปีพ.ศ. 2534 จึงได้เริ่มสร้างศาสนสถานเพื่อธำรงไว้ซึ่งพุทธศาสนาและเป็นสถานที่ปฏิบัติธรรมสำหรับพุทธศาสนิกชนที่เดินทางมาที่วัดแห่งนี้

ภาพ 46 แสดงแหล่งท่องเที่ยวในฤดูหนาว (ทุ่งดอกกระดาด)

2) **ท่องเที่ยวฤดูฝน** จะใช้เส้นทางทุ่งแสลงหลวงเป็นหลัก แหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญได้แก่

2.1 ทุ่งนางพญาเมืองเลน ทุ่งนางพญา อยู่ทางทิศใต้ของที่ทำการหน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติหนองแม่นา ประมาณ 14 กิโลเมตร เป็นทุ่งหญ้าที่แวดล้อมด้วยป่าสนสองใบสลับกับป่าดิบแล้งและป่าเต็งรัง ตามกิ่งสนจะพกด้วยไม้ป่าที่สวยงาม เช่น เอื้องชะนีและเอื้องคำปากไก่ ซึ่งออกดอกในฤดูร้อน บริเวณป่าสนมีพื้นที่กางเต็นท์พักแรม ในช่วงปลายฝนต้นหนาว จะมีสายหมอกลอยอ้อยอิ่งปกคลุมไปทั่วบริเวณ

2.2 ทู้งแสม แหล่งท่องเที่ยวเปิดใหม่ของอุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง อยู่ห่างจากหน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง (หนองแม่นา) ประมาณ 17 กิโลเมตร โดยทู้งแสมเปรียบเสมือนเป็นทุ่งหญ้าแบบสะวันนาสลับกับป่าสนสองใบ ตั้งอยู่ใจกลางของอุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง สภาพอากาศหนาวเย็นสบาย โดยเฉพาะในช่วงฤดูหนาวนั้นทุ่งแสมจะมีอุณหภูมิ 12-17 องศาเซลเซียสเลยทีเดียว

2.3 สะวันนา ทุ่งสะวันนาแห่งผืนป่าเมืองไทยอุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวงอากาศเย็นสบายภายใต้ร่มเงาสลับกับทุ่งหญ้ากว้างไกล อีกทั้งมีเส้นทางปั่นจักรยานที่สวยงามต้องยกให้ทุ่งแสลงหลวงครองอันดับหนึ่ง ด้วยความโรแมนติกของบรรยากาศ และสถานที่ พร้อมทั้งความอุดมสมบูรณ์ของธรรมชาติทำให้ทุ่งแสลงหลวงในหน้าฝน เป็นป่าทุ่งหญ้าสะวันนาเมืองไทยที่สวยงามที่สุด

2.4 ทุ่งโนนสนตั้งอยู่ใจกลาง อุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง บนความสูง 700 ม. เป็นที่ราบทุ่งหญ้าสลับป่าสนเขา ป่าไม้จะมีความอุดมสมบูรณ์มากที่สุด และมีการสะสมตะกอนดินที่เป็นปุ๋ยอินทรีย์ ทำให้มีดอกไม้ประเภทดอกไม้ดินบานสะพรั่งเต็มทั้งบนลานทุ่งโนนสนและตามลานหิน “ทุ่งโนนสน” ได้ชื่อว่าเป็นทุ่งดอกไม้ป่าที่สวยงามที่สุด 1 ใน 10 ของไทย

2.5 แก่งวังน้ำเย็น ห่างจากที่หน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติหนองแม่นาประมาณ 7 กิโลเมตร เส้นทางเดียวกับทุ่งโนนสน และแยกเข้าไปอีก 500 เมตร ระหว่างเส้นทางเดินสภาพป่าจะค่อยๆ เปลี่ยนไปจากทุ่งหญ้าสู่ป่าเต็งรังสลับด้วยป่าสนและป่าเบญจพรรณ แก่งวังน้ำเย็นเป็นแก่งหินขนาดใหญ่ยาวหลายร้อยเมตร ในระหว่างแก่งแต่ละแก่งเป็นวังน้ำลึกขนาดใหญ่ ซึ่งเป็นสถานที่ค้นพบแมงกะพรุนน้ำจืดและมีผีเสื้อให้ชมนานาพันธุ์ เช่น ผีเสื้อถุงทองป่าสูง ผีเสื้อหนอนกิบสไบแดง นอกจากนี้บริเวณป่าริมลำธารมีโอกาสพบนกมากมายหลายชนิด

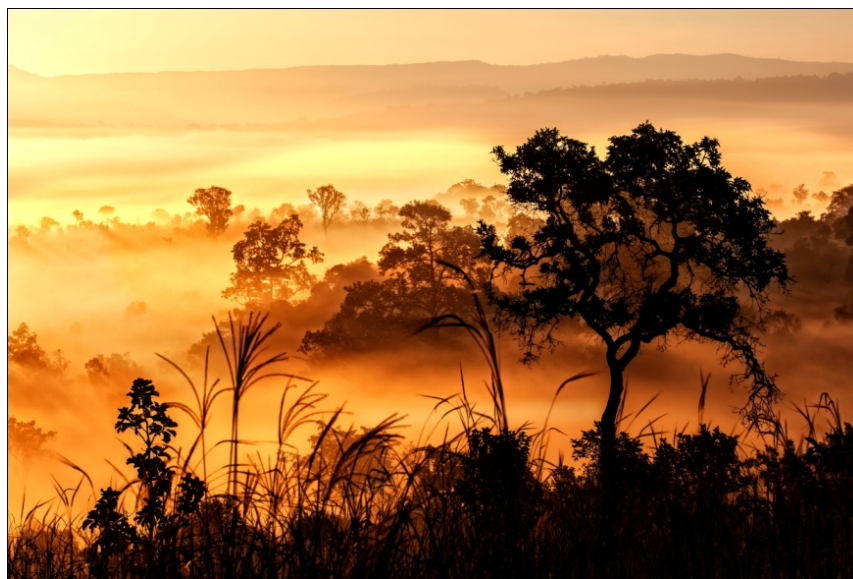
2.6 ทุ่งนา ผกค.ห่างจากที่ทำการอุทยานแห่งชาติหนองแม่นาประมาณ 4 กิโลเมตร เมื่อเริ่มเดินเข้าสู่เส้นทาง จะพบทุ่งนาประมาณ 30-40 ไร่ ที่ทางอุทยานฯ ได้จำลองมาจากแปลงนาเดิมของ ผกค. (ผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์) โดยอาศัยน้ำจากลำธารเล็กๆ ที่ไหลจากที่ราบสูงของภูเขาเป็นลำธารที่ ผกค. ได้สร้างขึ้นในอดีต บริเวณทุ่งนามีดอกกระเจียวหลากสีเบ่งบานทั่วท้องทุ่ง จากนั้นสามารถเดินตามเส้นทางศึกษาธรรมชาติได้ในวงรอบประมาณ 4 กิโลเมตร

2.7 น้ำตกคนเมินเป็นน้ำตกชั้นเดียว อยู่ท่ามกลางสภาพป่าดิบเขาที่อุดมสมบูรณ์มาก กลุ่มเฟิน มอสส์ และดอกไม้ป่านานาชนิด ต่างขึ้นกันให้สะพรั่งยามหน้าฝนและต้นหน้าหนาว น้ำตกคนเมินตามชื่อหมายถึงคนไม่มอง ด้วยมีขนาดเล็ก การเดินทางไม่สะดวก อีกทั้งเล่นน้ำไม่ได้ เนื่องจากเป็นแหล่งที่ช้างป่าลงมากินน้ำเป็นประจำ คงเป็นเพราะเหตุนี้ จึงทำให้น้ำตกนี้มีชื่อว่า น้ำตกคนเมิน

2.8 ลานคุดิตาซึ่งเป็นลานหินกว้างมีดอกคุดิตาสีม่วงนวลขึ้นดารดาอยู่เต็มลานหิน ร่มด้วยดอกเอื้องนวลจันทร์สีเหลืองที่ขึ้นมาเต็มเต็มองค์ประกอบแห่งความงาม อีกทั้งยังมีดอกสร้อยสุวรรณ กระดุมเงิน กระดุมทอง ที่ขึ้นแซมในบริเวณลานแห่งนี้

2.9 ลานกระดุมเงินที่มีดอกไม้ป่า อาทิ กระเจียว (ช่วงหน้าฝน) เอน้า หญ้าเหลื่อม เอื้องสามสี ลานกระดุมเงินจะเป็นทุ่งหญ้า มีต้นสนขึ้นแซมเป็นระยะๆ ที่เบื้องล่างเหนือพื้นดิน มีดอกกระดุมเงินสีขาวนวลเบ่งบานทั้งเป็นกลุ่มใหญ่กลุ่มย่อยกระจัดกระจายอยู่ทั่วไป นอกจากกระดุมเงินแล้วที่นี่ยังมีเอื้องม้าวิ่ง ยี่โถปีนัง ที่บานอยู่แถวลานหินเป็นพันธุ์ไม้เด่นให้ผู้รักถนอม บุปผาได้ชื่นชมกัน

2.10 ลานเอื้องนวลจันทร์ที่มี “ดอกเอื้องนวลจันทร์” หรือ “เหลืองพิสมร” ลานเอื้องนวลจันทร์ที่มี “ดอกเอื้องนวลจันทร์” หรือ “เหลืองพิสมร” ขึ้นอยู่ทั่วไปบนลานหิน และมีกลุ่มดอกคุดิตาขึ้นอยู่กระจุกหนึ่งทางด้านหลัง ส่วนที่ด้านหน้าลานจะเป็นลำธารน้ำใสเย็น สามารถลงแหวกว่ายน้ำได้อย่างชุ่มฉ่ำอุรา

ภาพ 47 แสดงแหล่งท่องเที่ยวในอุทยาน (ทุ่งแสงหลวง)

3) **ท่องเที่ยวฤดูร้อน** จะใช้เส้นทางเขาค้อและชุมชนหนองแม่นา เป็นหลัก แหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญได้แก่

3.1 วัดพระธาตุผาแก้ว หรือชื่อเดิมว่า วัดผาซ่อนแก้ว ตั้งอยู่บนยอดเนินเขาสูงหนึ่งบนเชิงหน้าผาของภูเขาที่มีชื่อว่า “ผาซ่อนแก้ว” ที่มีภูมิทัศน์สวยงาม เงียบสงบ และโดดเด่นมากที่สวดบนถนนสาย 12 พิษณุโลก - หล่มสัก ความโดดเด่นสวยงามนี้ยังถูกเสริมเติมแต่งให้วิจิตรงดงามมากขึ้น ด้วยองค์พระเจดีย์สูงสง่า ที่บรรจุพระบรมสารีริกธาตุไว้ภายในเจดีย์พระธาตุผาแก้ว มีชื่อเต็ม

ว่า เจดีย์พระธาตุผาซ่อนแก้ว สิริราชธรรมณมิตร์ มีรูปทรงวิจิตรงดงามด้วยการออกแบบ และการเอาใจใส่รายละเอียดทุกกระเปียดนี้ รูปร่างขององค์เจดีย์ สร้างเลียนแบบดอกบัวที่ซ้อนกัน 7 ชั้น เพื่อถวายแด่องค์พระพุทธเจ้า สีสนที่สดใสของเจดีย์ เกิดจากการนำกระเบื้องสี ถ้วยชามเบญจรงค์ มุก ลูกปัด แก้ว แหวน เงินทอง เพชร พลอย สิ่งมีค่าต่างๆ ตลอดจนเซรามิกหลากสีสน มาประดับประดาตกแต่ง เป็นลวดลายที่สวยงาม

3.2 ไร่ บี.เอ็น. เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่ได้รับความนิยมไม่เสื่อมคลาย จากผู้ที่มาเที่ยวเขาค้อ จุดเด่นอยู่ที่ความสามารถในการทำการเกษตรเชิงวิชาการแผนใหม่ มาปรับปรุงพัฒนาใช้กับพืชผลในไร่ จนกลายเป็นแหล่งสำคัญในการผลิต และการจำหน่ายผลผลิตทางการเกษตรสำหรับไม้เมืองหนาว ที่มีพืชผัก ผลไม้ที่หมุนเวียนผลัดเปลี่ยนกันตามฤดูกาลมากมาย จากพื้นที่การเกษตรนับพันไร่ จึงไม่ควรพลาดจะแวะชม และเลือกซื้อพืชผลเหล่านี้ เป็นของฝากติดมือเป็นที่ระลึกจากเขาค้อสอบถามข้อมูลเพิ่มเติม 056 750 419

3.3 เขาค้อทะเลภู ริมเส้นทางสาย 2196 บ้านทุ่งสมอเลขที่ 137 หมู่ที่ 5 ตำบลทุ่งสมอ อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ มีบริการบ้านพัก ร้านค้า และผลิตภัณฑ์เกษตรธรรมชาติ ปลอดภัยได้รับรางวัล OTOP ห้าดาว ผลิตภัณฑ์สมุนไพรกว่า 10 ประเภท ยังเป็นแหล่งทำการเกษตรตามหลักธรรมชาติ ไม่ใช่สารเคมีสำหรับพืชผลทุกชนิด มีบริการจากศูนย์ดูแลสุขภาพ พืชผักสวนครัวเมืองหนาว อาหารไทย ขนมไทย สปา ซึ่งผลิตผลที่ได้จากการเกษตรเป็นสินค้าที่มีชื่อเสียง เช่น ข้าวหอมอินทรี ข้าวไร้ทะเลภู ชากระชายดำ ชาหญ้า เป็นต้น

3.4 อนุสรณ์สถานผู้เสียสละเขาค้อ อนุสรณ์สถานแห่งนี้ พลเอก อาทิตย์ กำลังเอก ผู้อำนวยการป้องกันกองกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ทั่วไป ได้มาทำพิธีวางศิลาฤกษ์ เมื่อวันที่ 17 กันยายน พ.ศ. 2526 โดยสร้างขึ้นด้วยเงินบริจาคของประชาชนและข้าราชการทุกฝ่าย พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ และสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถฯ ได้เสด็จมาเป็นองค์ประธานเปิดอนุสรณ์สถานแห่งนี้ เมื่อวันที่ 20 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2527 เพื่อเตือนใจคนไทยทั้งชาติว่า “ยามใดที่คนไทยขัดแย้งกัน จะต้องมีการสูญเสียอย่างผู้กล้าหาญ 1,171 ชีวิต ที่จารึกไว้กับองค์อนุสรณ์ จงอย่าให้เกิดเหตุการณ์เช่นนี้อีก” ทางจังหวัดเพชรบูรณ์ ได้กำหนดวันที่ 20 กุมภาพันธ์ ของทุกปี ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2527 เป็นต้นมา ให้เป็นวันสมโภชอนุสรณ์สถานผู้เสียสละเขาค้อ นอกจากนี้ บริเวณอนุสรณ์สถานยังเป็นจุดชมวิวที่สวยงามที่สุดแห่งหนึ่งบนเขาค้อ เนื่องจากตั้งอยู่บนส่วนที่สูงที่สุด สามารถมองเห็นทัศนียภาพของเนินเขาลูกเล็ก ลูกน้อย ไล่เรียงกันเป็นทะเลภูเขา และในเช้าวันที่มีทะเลหมอกด้านล่าง ยังสามารถชมทะเลหมอกได้จากจุดชมวิวนี้อีกด้วย

3.5 พระตำหนักเขาค้อตั้งอยู่บริเวณบนเขาย่า อำเภอเขาค้อ จังหวัด เพชรบูรณ์ เป็นพระตำหนักที่ประทับของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระบรมราชินีนาถ สูงจาก

ระดับน้ำทะเลปานกลางประมาณ 1,100 เมตร ด้านหน้าพระตำหนัก มีสวนหย่อม และแปลงไม้ดอกไม้ลักษณะเป็นวงกลม ณ จุดศูนย์กลางของวงกลมเป็นที่ตั้งของเสาธงมหาราช มีความสูง 60 เมตร

3.6 พระบรมธาตุเจดีย์กาญจนาภิเษก ตั้งอยู่บริเวณเขาค้อ ริมทางหลวงหมายเลข 2196 ห่างจากที่ว่าการอำเภอเขาค้อไปทางทิศเหนือประมาณ 2 กิโลเมตร อยู่ติดถนนด้านขวามือ เป็นเจดีย์ที่มีสถาปัตยกรรมผสมผสานทั้งแบบสุโขทัยอยุธยา และรัตนโกสินทร์ ภายในประดิษฐานพระพุทธรูปให้ประชาชนได้สักการบูชา ยอดเจดีย์บรรจุพระบรมสารีริกธาตุ พระอัฐธาตุของพระพุทธเจ้า ที่อัญเชิญมาจากประเทศศรีลังกา โดยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชทานให้กับประชาชนในพื้นที่หลังจากยุติการสู้รบกับคอมมิวนิสต์ในประเทศไทย

3.7 หอสมุดนานาชาติเขาค้อ หอสมุดนานาชาติเขาค้อ เป็นแหล่งรวบรวมหนังสือสมุดเยี่ยมชม และของใช้โบราณ ทั้งไทย และต่างประเทศ สร้างขึ้นเมื่อปี พ.ศ.2538 โดยประชาชนและข้าราชการในจังหวัดเพชรบูรณ์ ร่วมกับ นายจรัส พัวช่วย สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จังหวัดเพชรบูรณ์ มีพิธีเปิดเมื่อวันที่ 8 มิถุนายนพ.ศ.2538 โดยมีเอกอัครราชทูตจากหลายประเทศเข้าร่วมเป็นเกียรติในงานพิธีเปิด บริเวณหอสมุดมีพื้นที่ประมาณ 10 ไร่ ที่โดดเด่นตรงกลางเป็นหอสมุดขนาดใหญ่ รูปเพชรคว่ำ สร้างด้วยกระจกสะท้อนแสง พื้นที่ด้านหน้าจัดทำเป็นสวนดอกไม้เมืองหนาวนานาพันธุ์ ออกดอกสวยงามตลอดปี ด้านซ้ายของหอสมุดเป็นที่ประดิษฐานของพระบรมธาตุเจดีย์ ซึ่งได้อัญเชิญพระบรมสารีริกธาตุ จากประเทศศรีลังกามาบรรจุไว้ภายใน และมีห่อหลวงพ่อบทพระผู้ใหญ่ที่เป็นที่นับถือของชาวเพชรบูรณ์ ขนาดเท่าองค์จริง ประดิษฐานอยู่ด้วย

3.8 น้ำตกศรีดิษฐ์ ตั้งอยู่ที่ ตำบลเขาค้อ อำเภอ เขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ เป็นน้ำตกหินชั้นขนาดใหญ่ มีน้ำตกตลอดทั้งปี นักท่องเที่ยวสามารถพักผ่อน รับประทานอาหาร ลงเล่นน้ำชมพลับพลาที่ประทับทรงงานของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และซื้อของที่ระลึกของชาวเขาน้ำตกศรีดิษฐ์ ตั้งชื่อเพื่อเป็นการรำลึกถึงความเสียสละของ ส.อ.ประพจน์ ศรีดิษฐ์ ซึ่งเป็นผู้พลีชีพบริเวณน้ำตกแห่งนี้ ในการสู้รบกับ ผกค. (ผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์) ในยุคความแตกแยกในความคิดของคนในชาติ มีสิ่งของเครื่องใช้หลายอย่างของกลุ่ม ผกค. (ผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์) ในบริเวณน้ำตก เช่นครกตำข้าวที่ ผกค. (ผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์) สร้างขึ้นโดยใช้พลังน้ำตกช่วยเคลื่อนกังหันตำข้าว เป็นต้น

3.9 แก่งบางระจันตั้งอยู่บริเวณ หมู่ที่ 6 ตำบลหนองแม่นา อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ แก่งบางระจัน บ้านหนองแม่นา เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ และกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในแหล่งธรรมชาติ และวิถีชีวิตชุมชน โดยชุมชนท้องถิ่นเป็นผู้บริหารจัดการตำบลหนองแม่นา เป็นตำบลที่มีแหล่งธรรมชาติที่น่าสนใจอีกแห่งหนึ่งของอำเภอเขาค้อ มีลำธาร ซึ่งมีลักษณะเป็นเกาะแก่งหินที่มีน้ำไหลเย็นตลอดทั้งปี

ภาพ 48 แสดงแหล่งท่องเที่ยวในฤดูร้อน (แก่งบางระจัน)

สำหรับแหล่งบริการที่อำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวตามเส้นทางถนนหลวงแผ่นดิน หมายเลข 12 (พิษณุโลก - หล่มสัก) ประกอบไปด้วย ร้านอาหาร ที่พัก โรงแรมร้านค้าแฟ ซึ่งคณะผู้วิจัยได้คัดเลือกที่มีคุณภาพในเขต อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก จำนวน 40 แห่ง ประกอบด้วย ที่พัก โรงแรมจำนวน 11 แห่ง ร้านอาหาร จำนวน 27 แห่ง และร้านค้าแฟ จำนวน 2 แห่ง แสดงเป็นตารางดังนี้

ตาราง 70 แสดงแหล่งบริการการท่องเที่ยวอำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก

ที่	แหล่งบริการ	ที่อยู่	ข้อมูลท่องเที่ยว
1.	แฮมมทะเลเผา	อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก	ร้านอาหาร
2.	สะพานเพลง	อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก	ร้านอาหาร
3.	ร้านครีมคาเฟ่สเตอรนท์	อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก	ร้านอาหาร
4.	บ้านเพื่อนพี่ ร้านอาหาร	อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก	ร้านอาหาร
5.	ร้านอาหารวิโรจน์โกษา	อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก	ร้านอาหาร
6.	ณอแตม	อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก	ร้านอาหาร
7.	บู๊กึ่งเผา	อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก	ร้านอาหาร

ตาราง 70 แสดงแหล่งบริการการท่องเที่ยวอำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก(ต่อ)

ที่	แหล่งบริการ	ที่อยู่	ข้อมูลท่องเที่ยว
8.	ข้าวต้มเหรีญบาท 1	อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก	ร้านอาหาร
9.	ร้านเล็ก	อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก	ร้านอาหาร
10.	เฟื่องฟ้า (สวนอาหาร)	อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก	ร้านอาหาร
11.	หมูเฮาปลาแม่น้ำ	อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก	ร้านอาหาร
12.	สยามไอยราคอฟฟี่	อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก	ร้านกาแฟ
17.	ร้านอาหารไม้เมือง	อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก	ร้านอาหาร
18.	ร้านอาหารลมเย็น	อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก	ร้านอาหาร
19.	ร้านปลาสด	อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก	ร้านอาหาร
20.	ร้าน Copa Coffee พิษณุโลก	94/10 หมู่ 3 อำเภอเมืองพิษณุโลก	ร้านกาแฟ
21.	กึ่งกระทะซีฟู้ดโคกช้าง	อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก	ร้านอาหาร
22.	ป. บางรัก	อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก	ร้านอาหาร
23.	ครัวคุณหญิง	อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก	ร้านอาหาร
24.	ร้านอาหารอัมร่อย	อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก	ร้านอาหาร
25.	เรือนไม้ก่ายเตี้ยลวกชิ้นปลา	อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก	ร้านอาหาร
26.	ร้านอาหารจันทร์แดง	อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก	ร้านอาหาร
28.	ร้านอาหารครัวแม่บ้าน	อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก	ร้านอาหาร

ตาราง 70 แสดงแหล่งบริการการท่องเที่ยวอำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก(ต่อ)

ที่	แหล่งบริการ	ที่อยู่	ข้อมูลท่องเที่ยว
29.	สวนอาหารบัวแดง	อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก	ร้านอาหาร
30.	โรงแรม ริมน้ำน	5 ถนนมิตรภาพ ตำบลในเมือง อำเภอเมืองพิษณุโลก พิษณุโลก	ที่พัก โรงแรม
31.	โรงแรมศรีสองแคว	3 ถ.มิตรภาพ ต.ในเมือง เมืองพิษณุโลก, พิษณุโลก	ที่พัก โรงแรม
32.	โรงแรมท็อปแลนด์	อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก	ที่พัก โรงแรม
33.	ไกรแสงเพลส	อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก	ที่พัก โรงแรม
34.	โรงแรมโอเดียน	อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก	ที่พัก โรงแรม
35.	โรงแรมรัตนา ปาร์ค	อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก	ที่พัก โรงแรม
36.	โรงแรมเรือนแพ รอยัลปาร์ค RueanPhae Royal Park Hotel	ซอย มิตรภาพ 21 อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก	ที่พัก โรงแรม
37.	โรงแรมราชวงศ์	อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก	ที่พัก โรงแรม
38.	โรงแรมภูเก็ต	อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก	ที่พัก โรงแรม
39.	โรงแรมมิตรภาพ	อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก	ที่พัก โรงแรม
40.	โรงแรมบ้านสวน	อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก	ที่พัก โรงแรม

คณะผู้วิจัยได้คัดเลือกที่มีคุณภาพในเขต อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก จำนวน 26 แห่ง ประกอบด้วย ที่พัก โรงแรมจำนวน 7 แห่ง ร้านอาหาร จำนวน 17 แห่ง และร้านกาแฟ จำนวน 2 แห่ง แสดงเป็นตารางดังนี้

ตาราง 71 แสดงแหล่งบริการการท่องเที่ยวอำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก

ที่	แหล่งบริการ	ที่อยู่	ข้อมูลท่องเที่ยว
1.	ไก่อังวังทอง	อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก	ร้านอาหาร
2.	ร้านอาหารน้องไอ้ะ	อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก	ร้านอาหาร
3.	ทินกรลาบเปิดหนองคาย	อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก	ร้านอาหาร
4.	ร้านอาหารเจ้หล่าน	อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก	ร้านอาหาร
5.	ร้านลาบเปิดวังทอง พิษณุโลก	381 ม.1 ต.วังทองอำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก	ร้านอาหาร

ตาราง 71 แสดงแหล่งบริการการท่องเที่ยวอำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก(ต่อ)

ที่	แหล่งบริการ	ที่อยู่	ข้อมูลท่องเที่ยว
6.	ร้านอาหารอาหุย	อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก	ร้านอาหาร
7.	Tang Coffee	อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก	ร้านกาแฟ
8.	ร้านอาหารข้าวต้มขาววัง	อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก	ร้านอาหาร
9.	RatdaThinsuetrong Restaurant	777/2 หมู่ 14, ถนนพิษณุโลก – หล่ม สักตำบลวังทองอำเภอวังทอง จังหวัด พิษณุโลก	ร้านอาหาร
10.	ร้านลาบอีสาน	อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก	ร้านอาหาร
11.	ร้านอาหารวังทิพย์	อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก	ร้านอาหาร
12.	กาแฟปลัด	อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก	ร้านกาแฟ
13.	ร้านอาหารพรานไพร	อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก	ร้านอาหาร
14.	บ้านเคียงน้ำ	อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก	ร้านอาหาร
15.	ร้านถิ่นไทย	อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก	ร้านอาหาร
16.	ธารสวรรค์	อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก	ร้านอาหาร
17.	สวนอาหารนิคยา	อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก	ร้านอาหาร
18.	ร้านอาหารริมแก่ง	อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก	ร้านอาหาร
19.	สวนอาหารพนาวัลย์	อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก	ร้านอาหาร
20.	โรงแรมภูผาอินน์	อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก	ที่พัก โรงแรม
21.	เดอะฮิลล์รีสอร์ท	อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก	ที่พัก โรงแรม
22.	เรนฟอเรสต์	อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก	ที่พัก โรงแรม
23.	วังน้ำเย็นรีสอร์ท	อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก	ที่พัก โรงแรม
24.	วนธาราเฮสท์ รีสอร์ทแอนสปา	อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก	ที่พัก โรงแรม
25.	บ้านพักน้ำตกหลังสวน	อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก	ที่พัก โรงแรม
26.	พนาวัลย์ รีสอร์ท	อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก	ที่พัก โรงแรม

คณะผู้วิจัยได้คัดเลือกที่มีคุณภาพในเขต อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก จำนวน 9 แห่ง ประกอบด้วย ที่พัก โรงแรมจำนวน 2 แห่ง ร้านอาหาร จำนวน 3 แห่ง ร้านขายของที่ระลึก จำนวน 2 แห่ง และการบริการนำเที่ยวจำนวน 2 แห่ง แสดงเป็นตารางดังนี้

ตาราง 72 แสดงแหล่งบริการการท่องเที่ยวอำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก

ที่	แหล่งบริการ	ที่อยู่	ข้อมูลท่องเที่ยว
1.	ร้านเรณูไตรสุวรรณ	189 หมู่ 11 ต.บ้านแยง อำเภอ นครไทย จังหวัดพิษณุโลก	ร้านขายของที่ระลึก
2.	ร้านวิฑูรย์	37 หมู่ 2 ต.บ้านแยง อำเภอ นครไทย จังหวัดพิษณุโลก	ร้านขายของที่ระลึก
3.	ร้านอาหารปลายนา	อำเภอ นครไทย จังหวัดพิษณุโลก	ร้านอาหาร
4.	ร้านอาหารรังทอง	อำเภอ นครไทย จังหวัดพิษณุโลก	ร้านอาหาร
5.	ร้านอาหารดวงใจ	อำเภอ นครไทย จังหวัดพิษณุโลก	ร้านอาหาร
6.	ศูนย์บริการนักท่องเที่ยวอุทยานแห่งชาติ ภูหินร่องกล้า	อำเภอ นครไทย จังหวัดพิษณุโลก	การบริการนำเที่ยว
7.	ศูนย์วัฒนธรรมชาวเขาหมู่บ้านห้วยน้ำไซ อ.นครไทย	อำเภอ นครไทย จังหวัดพิษณุโลก	การบริการนำเที่ยว
8.	บ้านพักอุทยานแห่งชาติภูหินร่องกล้า	อำเภอ นครไทย จังหวัดพิษณุโลก	ที่พัก โรงแรม
9.	บ้านพักโฮมสเตย์ บ้านใหม่ร่องกล้า	อำเภอ นครไทย จังหวัดพิษณุโลก	ที่พัก โรงแรม

คณะผู้วิจัยได้คัดเลือกที่มีคุณภาพในเขต อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ จำนวน 130 แห่ง ประกอบด้วย ที่พัก โรงแรมจำนวน 66 แห่ง ร้านอาหาร จำนวน 17 แห่ง ร้านขายของที่ระลึก จำนวน 39 แห่ง ร้านกาแฟ จำนวน 6 แห่ง และการบริการนำเที่ยวจำนวน 2 แห่ง แสดงเป็นตารางดังนี้

ตาราง 73 แสดง แหล่งบริการการท่องเที่ยวอำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์

ที่	แหล่งบริการ	ที่อยู่	ข้อมูลท่องเที่ยว
1.	ร้านอาหารครัวเพื่อนไทย	อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์	ร้านอาหาร
2.	ร้านอาหารชมรมคนรักเพื่อน	อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์	ร้านอาหาร
3.	บ้านหนังสือชุมชนเจ๊กน้อย	อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์	การบริการนำเที่ยว
4.	รูท 12 คีอพี	160 หมู่ 11 ตำบลเจ๊กน้อย อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์	ร้านกาแฟ
5.	ร้านพงษ์เกษตร	59 หมู่ 2 ตำบลเจ๊กน้อย อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์	ร้านขายของที่ระลึก

ตาราง 73 แสดง แหล่งบริการการท่องเที่ยวอำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์(ต่อ)

ที่	แหล่งบริการ	ที่อยู่	ข้อมูลท่องเที่ยว
6.	ร้านปิ่นมณี	50 หมู่ 7 ตำบลเข็กน้อย อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์	ร้านขายของที่ระลึก
7.	เขาค้อ	ตำบลแคมป์สน อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์	ร้านอาหาร
8.	ครัวเดอะซอ	ตำบลเข็กน้อย อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์	ร้านอาหาร
9.	ร้านบุญญิตติ	45/2 หมู่ 2 ตำบลแคมป์สน อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์	ร้านขายของที่ระลึก
10.	ร้านตากะยาย	67 หมู่ 13 ตำบลแคมป์สน อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์	ร้านขายของที่ระลึก
11.	ร้านประทุม	76 หมู่ 1 ตำบลแคมป์สน อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์	ร้านขายของที่ระลึก
12.	ร้านแอนตัน	138 หมู่ 1 ตำบลแคมป์สน อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์	ร้านขายของที่ระลึก
13.	ร้านอังสนารัตน์	13 หมู่ 8 ตำบลแคมป์สน อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์	ร้านขายของที่ระลึก
14.	ร้านอิม	48 หมู่ 11 ตำบลแคมป์สน อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์	ร้านขายของที่ระลึก
15.	ร้านสายรุ้ง	17 หมู่ 1 ตำบลแคมป์สน อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์	ร้านขายของที่ระลึก
16.	ร้านสุด	39 หมู่ 2 ตำบลแคมป์สน อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์	ร้านขายของที่ระลึก
17.	ร้านแคมป์สนบริการ	4 หมู่ 7 ตำบลแคมป์สน อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์	ร้านขายของที่ระลึก
18.	ร้านหุยุ	97/2 หมู่ 1 ตำบลแคมป์สน อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์	ร้านขายของที่ระลึก
19.	ร้านเอ็นแอนเค	47 หมู่ 9 ตำบลแคมป์สน อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์	ร้านขายของที่ระลึก
20.	ร้านก๊อปปี้กรุป	39/3 หมู่ 2 ตำบลแคมป์สน อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์	ร้านขายของที่ระลึก

ตาราง 73 แสดงแหล่งบริการการท่องเที่ยวอำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์(ต่อ)

ที่	แหล่งบริการ	ที่อยู่	ข้อมูลท่องเที่ยว
21.	ร้านสตอร์รี่แคฟเฟ่แอนด์สวีทคาเฟ่	อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์	ร้านกาแฟ
22.	ร้านครัวเจ้แต่น	อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์	ร้านอาหาร
23.	ร้านอาหารหมื่นไม้	อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์	ร้านอาหาร
24.	ร้านอาหารบ้านเชิงผา	อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์	ร้านอาหาร
25.	ศูนย์จำหน่ายสินค้าและผลิตภัณฑ์พื้นเมืองเพชรบูรณ์	อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์	ร้านขายของที่ระลึก
26.	ร้านอาหารคุ้มหมื่นหมุ่ม	อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์	ร้านอาหาร
28.	ร้านมะขามทอง	อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์	ร้านขายของที่ระลึก
29.	ครัว จาง จาง	ตำบลแกมป่า อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์	ร้านอาหาร
30.	ร้านอาหารปลายไร่	อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์	ร้านอาหาร
31.	ร้านสาวิตรี	35 หมู่ 9 ตำบลทุ่งสมอ อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์	ร้านขายของที่ระลึก
32.	ร้านอเนก	17 หมู่ 6 ตำบลทุ่งสมอ อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์	ร้านขายของที่ระลึก
33.	ร้านเจลิยว	20/1 หมู่ 2 ตำบลทุ่งสมอ อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์	ร้านขายของที่ระลึก
34.	ภัตตาคารชวนชม	อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์	ร้านอาหาร
35.	พิพิธภัณฑ์โครงการพัฒนาลุ่มน้ำเข็ก	อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์	การบริการนำเที่ยว
36.	ตลาดพัฒนา	อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์	ร้านขายของที่ระลึก
37.	สวนอาหารน้ำค้าง	อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์	ร้านอาหาร
38.	ร้านสงวน	68 หมู่ 6 ตำบลเขาค้อ อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์	ร้านขายของที่ระลึก
39.	ร้านหนู	50 หมู่ 6 ตำบลเขาค้อ อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์	ร้านขายของที่ระลึก
40.	ทิพย์วนา	อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์	ร้านอาหาร

ตาราง 73 แสดงแหล่งบริการการท่องเที่ยวอำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ (ต่อ)

ที่	แหล่งบริการ	ที่อยู่	ข้อมูลท่องเที่ยว
41.	ร้านอนงค์	23 หมู่ 6 ตำบลหนองแม่นา อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์	ร้านขายของที่ระลึก
42.	ร้านนงลักษณ์	18 หมู่ 5 ตำบลหนองแม่นา อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์	ร้านขายของที่ระลึก
43.	ร้านสิทธาทิพย์	19 หมู่ 3 ตำบลหนองแม่นา อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์	ร้านขายของที่ระลึก
44.	ร้านนางสุภัทร กระเจา	143 หมู่ 10 ตำบลหนองแม่นา อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์	ร้านขายของที่ระลึก
45.	เขาค้อกาแฟสด	99 หมู่ 1 ตำบลสะเดาะพง อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์	ร้านกาแฟ
46.	ร้านอาหารมาลี	อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์	ร้านอาหาร
47.	กาแฟสดเขาค้อ	อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์	ร้านกาแฟ
48.	ร้านจรรยา	3 หมู่ 3 ตำบลเขาค้อ อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์	ร้านขายของที่ระลึก
49.	ร้านนฤมล	76/3 หมู่ 1 ตำบลเขาค้อ อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์	ร้านขายของที่ระลึก
50.	ร้านบอม	1 หมู่ 3 ตำบลเขาค้อ อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์	ร้านขายของที่ระลึก
51.	จึงผนางบุญมา	44 หมู่ 3 บ้านริมสีม่วง ตำบลริมสีม่วง อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์	ร้านขายของที่ระลึก
52.	ไร่กาแฟจ่านรินทร์	ตำบลริมสีม่วง อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์	ร้านกาแฟ
53.	ธนาคารต้นไม้	58 หมู่ 1 ตำบลริมสีม่วง อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์	ร้านขายของที่ระลึก
54.	ร้านกิ่ง	1 หมู่ 2 ตำบลริมสีม่วง อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์	ร้านขายของที่ระลึก
55.	ร้านสิมมาลา	8 หมู่ 3 ตำบลริมสีม่วง อ.เขาค้อ	ร้านขายของที่ระลึก
56.	ร้านอรรถเชษฐ์	10 หมู่ 6 ตำบลริมสีม่วง อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์	ร้านขายของที่ระลึก

ตาราง 73 แสดงแหล่งบริการการท่องเที่ยวอำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์(ต่อ)

ที่	แหล่งบริการ	ที่อยู่	ข้อมูลท่องเที่ยว
57.	ร้านบัววัง	40 หมู่ 2 ตำบลริมสีม่วง อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์	ร้านขายของที่ระลึก
58.	ร้านขาว	40 หมู่ 3 ตำบลริมสีม่วง อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์	ร้านขายของที่ระลึก
59.	ร้านประมวล	18 หมู่ 2 ตำบลริมสีม่วง อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์	ร้านขายของที่ระลึก
60.	ร้านสมุนไพรชญาณิน	32 หมู่ 8 ตำบลแคมป์สน อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์	ร้านขายของที่ระลึก
61.	ครัวแคมป์สน&แคมป์สนบาร์	210 หมู่ 3 ตำบลแคมป์สน อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์	ร้านอาหาร
62.	ร้านอาหาร ไร่ดู่กับดิม	อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์	ร้านอาหาร
63.	ครัวเขาค้อ	อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์	ร้านอาหาร
64.	คอฟฟี่ฮิลล์	อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์	ร้านกาแฟ
65.	พัศนาเฮาส์ 12	ตำบลแคมป์สน อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์	ที่พัก โรงแรม
66.	เขาค้อแคมป์ปิ้ง	อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์	ที่พัก โรงแรม
67.	บริษัทฮิลล์ เขาค้อ 12	ตำบลแคมป์สนอำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์	ที่พัก โรงแรม
68.	ภู่อู่มริสอร์ท	ตำบลแคมป์สนอำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์	ที่พัก โรงแรม
69.	เขาค้อแกรนด์รูม	อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์	ที่พัก โรงแรม
70.	เอื้องผึ้งเขาค้อ สปาแอนด์รีสอร์ท	อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์	ที่พัก โรงแรม
71.	เขาค้อรีสอร์ท	46 หมู่ 6 ตำบลแคมป์สนอำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์	ที่พัก โรงแรม
72.	The Mountain Realty	65 หมู่ 10 ตำบลแคมป์สนอำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์	ที่พัก โรงแรม
73.	บ้านภูหนาว รีสอร์ท	อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์	ที่พัก โรงแรม
74.	เลคไซด์ รีสอร์ท	อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์	ที่พัก โรงแรม

ตาราง 73 แสดงแหล่งบริการการท่องเที่ยวอำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์(ต่อ)

ที่	แหล่งบริการ	ที่อยู่	ข้อมูลท่องเที่ยว
75.	ไรจ์จันทร์แรมรีสอร์ท	อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์	ที่พัก โรงแรม
76.	เขาค้อระเบียงภู	ตำบลเขาค้อ	ที่พัก โรงแรม
77.	บ้านพักผู้พัน	อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์	ที่พัก โรงแรม
78.	เรือนเดิมเขาค้อ รีสอร์ท	อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์	ที่พัก โรงแรม
79.	ซาโรจน์แคมป์ปิ้ง	อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์	ที่พัก โรงแรม
80.	ไร่เวียงฟ้า รีสอร์ท	อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์	ที่พัก โรงแรม
81.	บุญประคอง รีสอร์ท	อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์	ที่พัก โรงแรม
82.	เขาค้อวิลล่า	อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์	ที่พัก โรงแรม
83.	ชวนชมรีสอร์ท	อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์	ที่พัก โรงแรม
84.	ฟอเรสต์ฮิลล์ 2 รีสอร์ท	อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์	ที่พัก โรงแรม
85.	กระท่อมเต่า รีสอร์ท	อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์	ที่พัก โรงแรม
86.	เปี่ยมสุขสวิส อิลล์	อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์	ที่พัก โรงแรม
87.	ฟอเรส รีสอร์ทฮิลล์	อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์	ที่พัก โรงแรม
88.	The Front	อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์	ที่พัก โรงแรม
89.	เขาค้อไฮแลนด์	อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์	ที่พัก โรงแรม
90.	เมทน์ รีสอร์ท	อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์	ที่พัก โรงแรม
91.	คันแก้ว เขาค้อรีสอร์ท	ตำบลแคมป์สนอำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์	ที่พัก โรงแรม
92.	ภูคำ รีสอร์ท	อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์	ที่พัก โรงแรม
93.	บ้านเชิงผา รีสอร์ท	อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์	ที่พัก โรงแรม
94.	บ้านภูจิตดาว	อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์	ที่พัก โรงแรม
95.	ท้อปวิว รีสอร์ท	อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์	ที่พัก โรงแรม
96.	Baan Lalita	บ้านเสด็จแห่ง 103 หมู่ 1 ตำบลสะเดาพวง อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์	ที่พัก โรงแรม
97.	สวนป่ายางมฤคยา	อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์	ที่พัก โรงแรม
98.	อรุโณทัย รีสอร์ท	70 หมู่ 5 หมู่บ้านปัญญาวิดี ตำบลเขาค้อ อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์	ที่พัก โรงแรม
99.	มิสต์เวล รีสอร์ท	อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์	ที่พัก โรงแรม

ตาราง 73 แสดงแหล่งบริการการท่องเที่ยวอำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์(ต่อ)

ที่	แหล่งบริการ	ที่อยู่	ข้อมูลท่องเที่ยว
100.	ไร่นุชฌม รีสอร์ท เขาค้อ	อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์	ที่พัก โรงแรม
101.	ภูอาบหมอกรีสอร์ท	192 หมู่ 1 ตำบลเขาค้ออำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์	ที่พัก โรงแรม
102.	ฟ้าใส หมอกสวย รีสอร์ท	218 หมู่ 1 ตำบลเขาค้ออำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์	ที่พัก โรงแรม
103.	บ้านไร่เรือนวริญญา	อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์	ที่พัก โรงแรม
104.	วงศ์จันทร์กลางหมอก	90 หมู่ 6 บ้านรัตนัย ตำบลเขาค้ออำเภอเขา ค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์	ที่พัก โรงแรม
105.	มอสวี่	หมู่ 12 บ้านส่งคุ้ม ตำบลเขาค้ออำเภอเขา ค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์	ที่พัก โรงแรม
106.	เดอะเซนต์ วิวทะเลหมอก	อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์	ที่พัก โรงแรม
107.	ภูผาเขาค้อ รีสอร์ท	อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์	ที่พัก โรงแรม
108.	ภูกลางดอยรีสอร์ท เขาค้อ	อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์	ที่พัก โรงแรม
109.	เขาค้อ อินไซด์	อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์	ที่พัก โรงแรม
110.	บ้านนิเวศวรรณ	อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์	ที่พัก โรงแรม
111.	ภูเพชรดดา	อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์	ที่พัก โรงแรม
112.	บ้านสวนเกษตร	อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์	ที่พัก โรงแรม
113.	เมทาเนพาร์คสวิส เซอร์แลนด์ รีสอร์ท	อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์	ที่พัก โรงแรม
114.	ภูฟ้าใส รีสอร์ท	อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์	ที่พัก โรงแรม
115.	เขาค้อวัลเลย์	อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์	ที่พัก โรงแรม
116.	ค้อปุระ	อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์	ที่พัก โรงแรม
117.	บิกแอปเปิ้ลรีสอร์ท	อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์	ที่พัก โรงแรม
118.	ไร่อิสระรีสอร์ท	อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์	ที่พัก โรงแรม
119.	ภูสวย รีสอร์ท	อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์	ที่พัก โรงแรม
120.	ไร่สองเรารีสอร์ท อ.เขาค้อ	อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์	ที่พัก โรงแรม
121.	เขาค้อ แบบูนแคมป์& รีสอร์ท	อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์	ที่พัก โรงแรม
122.	เนินเขาค้อ รีสอร์ท	อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์	ที่พัก โรงแรม

ตาราง 73 แสดงแหล่งบริการการท่องเที่ยวอำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์(ต่อ)

ที่	แหล่งบริการ	ที่อยู่	ข้อมูลท่องเที่ยว
123.	อินด้าห์การ์เด็นฮิลล์	69 หมู่ 3 ตำบลริมสีม่วงอำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์	ที่พัก โรงแรม
124.	ไร่ธาราทอง เขาค้อ	77 หมู่ 4 ตำบลริมสีม่วงอำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์	ที่พัก โรงแรม
125.	นัสนา เขาค้อ รีสอร์ท	1158 ตำบลริมสีม่วง อำเภอเขาค้อ จังหวัด เพชรบูรณ์	ที่พัก โรงแรม
126.	เนริสา รีสอร์ท เขาค้อ	2258 ตำบลเขาค้ออำเภอเขาค้อ จังหวัด เพชรบูรณ์	ที่พัก โรงแรม
127.	บ้านผาสุก	110 หมู่ 3 ตำบลสะเดาพางอำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์	ที่พัก โรงแรม
128.	ไร่เบิร์ดวิว	อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์	ที่พัก โรงแรม
129.	บ้านไร่ฝอยทอง	อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์	ที่พัก โรงแรม
130.	อินเดียนวิว	55 หมู่ 1 ตำบลหนองแม่นาอำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์	ที่พัก โรงแรม

คณะผู้วิจัยได้คัดเลือกที่มีคุณภาพในเขต อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ จำนวน 15 แห่ง ประกอบด้วย ที่พัก โรงแรมจำนวน 3 แห่ง ร้านอาหาร จำนวน 11 แห่ง และร้านกาแฟ จำนวน 1 แห่ง แสดงเป็นตารางดังนี้

ตาราง 74 แสดงแหล่งบริการการท่องเที่ยวอำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์

ที่	แหล่งบริการ	ที่อยู่	ข้อมูลท่องเที่ยว
1.	ร้านสิวลัย ขนมนจีน ทองร้อย	104 หมู่ 15 ตำบลน้ำซุน อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์	ร้านอาหาร
2.	ร้านอาหารบ้านคนซื้อ	อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์	ร้านอาหาร
3.	ครัวคุณเข้ม	อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์	ร้านอาหาร
4.	ครัวป.ปลา	อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์	ร้านอาหาร
5.	ขนมนจีน กอไผ่	อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์	ร้านอาหาร
6.	ภัตตาคารเมืองหล่ม	อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์	ร้านอาหาร

ตาราง 74 แสดงแหล่งบริการการท่องเที่ยวอำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์(ต่อ)

ที่	แหล่งบริการ	ที่อยู่	ข้อมูลท่องเที่ยว
7.	ขนมจีนเสวยขุ้มเจ๊แร่	อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์	ร้านอาหาร
8.	ร้านอาหารแม่ทองม้วน	อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์	ร้านอาหาร
9.	ร้านอาหารก๊วก	อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์	ร้านอาหาร
10.	ร้านอาหาร อ.กึ่งเผา	อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์	ร้านอาหาร
11.	ร้านอาหาร ก. กึ่งเผา	อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์	ร้านอาหาร
12.	ร้านพุนลาบ	อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์	ร้านกาแฟ
13.	บ้านตะวันฉายรีสอร์ท อ.หล่มสัก	278 หมู่ที่ 4 ถนนพิษณุโลก หล่มสัก ตำบลน้ำซุน อำเภอหล่มสัก จังหวัด เพชรบูรณ์	ที่พัก โรงแรม
14.	มะขามหวานรีสอร์ท	อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์	ที่พัก โรงแรม
15.	สันติสุขรีสอร์ท	อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์	ที่พัก โรงแรม

คณะผู้วิจัยได้คัดเลือกที่มีคุณภาพในเขต อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์ จำนวน 15 แห่ง ประกอบด้วย ที่พัก โรงแรมจำนวน 7 แห่ง ร้านอาหาร จำนวน 3 แห่ง และร้านขายของที่ระลึก จำนวน 5 แห่ง แสดงเป็นตารางดังนี้

ตาราง 75 แสดงแหล่งบริการการท่องเที่ยวอำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์

ที่	แหล่งบริการ	ที่อยู่	ข้อมูลท่องเที่ยว
1.	ร้านขนมจีนสารัช	174 หมู่ 4 ตำบลนาแซง อำเภอหล่ม เก่าจังหวัดเพชรบูรณ์	ร้านอาหาร
2.	ปลาสามไร่ก้านันจุล	อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์	ร้านขายของที่ระลึก
3.	บุญมีขนมจีนและของฝาก	อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์	ร้านอาหาร
4.	ตลาดกลางมะขามหวาน	อำเภอหล่มเก่าจังหวัดเพชรบูรณ์	ร้านขายของที่ระลึก
5.	สวนกาญจนาภิเษก หล่มเก่า	อำเภอหล่มเก่าจังหวัดเพชรบูรณ์	ร้านขายของที่ระลึก
6.	ร้านดวงดาว	438 หมู่ 5 ตำบลหล่มเก่า อำเภอหล่ม เก่า จังหวัดเพชรบูรณ์	ร้านขายของที่ระลึก
7.	ร้านมิตรชาย	95 หมู่ 5 ตำบลหล่มเก่า อำเภอหล่ม เก่าจังหวัดเพชรบูรณ์	ร้านขายของที่ระลึก

ตาราง 75 แสดงแหล่งบริการการท่องเที่ยวอำเภอห่มเกล้า จังหวัดเพชรบูรณ์(ต่อ)

ที่	แหล่งบริการ	ที่อยู่	ข้อมูลท่องเที่ยว
8.	ร้านขนมจีนป้าสินรอน	319 หมู่ 5 ถนนพัฒนา ตำบล ห่มเกล้า อำเภอ ห่มเกล้า จังหวัดเพชรบูรณ์	ร้านอาหาร
9.	บ้านพักโบว์อิน	อำเภอห่มเกล้า จังหวัดเพชรบูรณ์	ที่พัก โรงแรม
10.	บ้านชมดาว ภูทับเบิก	อำเภอห่มเกล้า จังหวัดเพชรบูรณ์	ที่พัก โรงแรม
11.	ภูชะกู่ระ	อำเภอห่มเกล้า จังหวัดเพชรบูรณ์	ที่พัก โรงแรม
12.	ไร่กะหวาน ภูทับเบิก อ.ห่มเกล้า	ตำบลวังบาล อำเภอห่มเกล้า จังหวัด เพชรบูรณ์	ที่พัก โรงแรม
13.	ไร่มะลิหอม	ตำบลวังบาล อำเภอห่มเกล้า จังหวัด เพชรบูรณ์	ที่พัก โรงแรม
14.	ภูจันทน์ผา รีสอร์ท	อำเภอห่มเกล้า จังหวัดเพชรบูรณ์	ที่พัก โรงแรม
15.	จิตร์รัตน์แกรนด์โฮเทล	อำเภอห่มเกล้า จังหวัดเพชรบูรณ์	ที่พัก โรงแรม

สรุปจากการดำเนินงาน พบว่า การบริการการท่องเที่ยว เป็นบริการที่รองรับเพื่อให้เกิดความสะดวกสบาย และความบันเทิงแก่นักท่องเที่ยว เช่น ที่พัก อาหาร แหล่งจำหน่ายสินค้า แหล่งบันเทิง แหล่งกิจกรรมและบริการอื่นๆ ทั้งนี้รวมถึงโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกที่จำเป็นอื่นๆ ด้วย รวมไปถึงพนักงานต้อนรับ ไปจนถึงแม่บ้านทำความสะอาด ซึ่งมีจุดเด่นด้านนิสัยรักการบริการ ยิ้มแย้มแจ่มใส มีน้ำใจไมตรี และเป็นระเบียบเรียบร้อย ส่วนข้อด้อยที่ต้องเร่งแก้ไข คือทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษและความรู้ด้านไอที

เส้นทางท่องเที่ยว จำนวนไม่น้อยกว่า 4 เส้นทาง ประกอบด้วย

2.7.1 แหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ จำนวน 1 เส้นทาง

วันแรกของการเดินทาง

- 6.00 น.-7.00 น. ออกจากพิษณุโลก ตรงไปอำเภอเขาค้อ (ทางหลวงหมายเลข 12)
- 7.30น.-12.00น ถึงแยกแคมป์สนเลี้ยวซ้ายเข้าถนนสาย 2558 ที่บ้านหนองแม่นา (เลขอำเภอ
เขาค้อประมาณ 13 กม. เริ่มเดินทางท่องเที่ยวล่องเรือฟังตำนานหอยตุ๊ดตู่
ฝูงผีเสื้อ และ ชมแมงกะพรุนน้ำจืดที่แก่งบางระจัน
- 12.00 น. แวะรับประทานอาหารกลางวันที่แก่งบางระจัน
- 13.00-17.00 น. จุดชมวิวยิมทาง จุดขายสินค้าชาวเขา น้ำตกศรีดิษฐ์, ไร่บีเอ็น, เขาค้อ
ทะเลภู

17.30 น. เดินทางเข้ารีสอร์ทที่พักและพักผ่อนตามอัธยาศัย

.....

วันที่ 2 ของการเดินทาง

6.00-6.30 น. เดินทางไปชมทะเลหมอกที่ศาลาชมวิว อำเภอเขาค้อ

7.00-7.30 น. รับประทานอาหารเช้า

9.00 น. ออกเดินทางต่อไปยัง อุทยานแห่งชาติภูหินร่องกล้า ใช้เวลาประมาณ 1 ชม. ครึ่ง ถึง อุทยานภูหินร่องกล้า เที่ยวชม ลานหินปุ่ม ลานหินแตก

12.00 น. รับประทานอาหารเช้าที่ภูหินร่องกล้า

13.30-15.00 น. เดินทางต่อ ไปยังหมู่บ้านร่องกล้า เที่ยวชมรอยเท้ามนุษย์โบราณและน้ำตก ลอดรู โดยต้องเดินเท้าเข้าไป ใช้เวลาประมาณ 50 นาที

15.30 เดินทางต่อไปยังภูทับเบิก สัมผัสความหนาวบนยอดภูที่สูงที่สุดของ จังหวัด เพชรบูรณ์ ที่ระดับความสูงกว่า น้ำทะเลปานกลาง 1,768 เมตร

16.30 น. เข้าบ้านพักที่ภูทับเบิก

17.30-18.00 น. ชมวิวไร่กะหล่ำปลีอันกว้างใหญ่ และชมพระอาทิตย์ตกได้ที่นี่

18.30 น. รับประทานอาหารเช้า พักผ่อนตามอัธยาศัย

.....

วันที่ 3 ของการเดินทาง

5.30-6.00 น. เดินลุยไร่กะหล่ำปลี ชมทะเลหมอกที่กว้างไกลสุดสายตา

6.30-7.00 น. รับประทานอาหารเช้า หรือสั่งอาหารเช้าได้จากร้านค้าของชาวบ้าน

8.30 -9.00 น. เก็บข้าวของ เก็บเงินค่า หรืออุปกรณ์ที่นำมา เดินทางต่อเข้าไปยังหมู่บ้าน ทับเบิก บ้านชาวเขา ซื้อสินค้าที่ระลึกของน้องๆเด็กชาวเขา แวะไหว้พระ วัดป่าบ้านทับเบิก

10.30-11.00 น. ออกเดินทางกลับ ลงเขาด้าน อำเภอหล่มเก่า ผ่านหมู่บ้านน้ำเพียงดิน แวะ รับประทานขนมจีนหล่มเก่า

12.30-13.00 น. ออกเดินทางกลับกรุงเทพฯ

17.30-18.00 น. ถึงกรุงเทพฯ โดยสวัสดิภาพ

.....

2.7.2 แหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ และโบราณคดี 1 เส้นทาง

วันแรกของการเดินทาง

- 07.00 น. รับประทานอาหารเช้า
- 08.30 น. มุ่งหน้าสู่ อุทยานแห่งชาติภูหินร่องกล้า แวะที่เที่ยวแห่งแรกคือ ที่ฐานพัชรินทร์ จอครดไไว้บริเวณนี้ แล้วเดินเที่ยว ลานหินแตก เดินหาสะพานข้ามไปเรื่อยๆ จะเจอ ลานหินปุ่ม เดินไปเรื่อยๆ จะเจอหน้าผาเป็นรูปโค้ง บริเวณนี้วิวสวย ลมพัดเย็นสบาย เสร็จแล้วเดินย้อนกลับมาขึ้นรถ มุ่งหน้าสู่ที่ทำการอุทยานเพื่อรับประทาน อาหารกลางวัน
- 12.00 น. รับประทานอาหารกลางวัน บริเวณที่ทำการอุทยาน
- 13.00 น. เริ่มเที่ยวกันต่อ ที่หลุมหลบภัยทางอากาศ
- 14.00 น. ขับรถเที่ยวกันต่อที่ โรงเรียนการเมืองการทหาร สำนักอำนาจรัฐ, ปีนต่อสู่ทาง อากาศ, ลานอเนกประสงค์ (บริเวณนี้ต้องเดินเท้าเป็นวงกลมตามป้ายของอุทยานใช้ เวลาประมาณ 1-2 ชั่วโมง)
- 16.00 น. นำท่านเข้าสู่ที่พักที่ และพักผ่อนตามอัธยาศัย
- 19.00 น. รับประทานอาหารเย็น

.....

วันที่สองของการเดินทาง

- 08.00 น. รับประทานอาหารเช้า
- 09.30 น. ออกเดินทางจากที่พักสู่เขาค้อชม พระตำหนักเขาค้อ เป็นพระตำหนักที่ประทับของ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระบรมราชินีนาถภายหลังการต่อสู้ด้วย อาวุธกับ ผกค.สิ้นสุดลงแล้ว จึงได้รวบรวมทุนทรัพย์ ริเริ่มการก่อสร้าง พระ ตำหนักเขาค้อ ขึ้นเพื่อเป็นขวัญกำลังใจแก่ประชาชนในพื้นที่ และเป็นที่ทรงงาน และแปรพระราชฐานมาประทับแรม ในวโรกาสที่พระองค์ และพระบรมวงศานุ วงศ์เสด็จมาตรวจเยี่ยมโครงการตามพระราชดำริ ในพื้นที่เขาค้อ
- 10.30 น. หลังจากนั้นพาท่านชม หอสมุดพิพิธภัณฑน์ห้านานาชาติ หอสมุดแห่งนี้เป็นที่ จุมนคลังทางปัญญาและเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่สวยงาม นอกจากจะรวบรวมหนังสือ เกี่ยวกับพรรณไม้ไว้มากที่สุดแห่งหนึ่งแล้ว ยังอุดมไปด้วยดอกไม้เมืองหนาว หลากหลายสีสัน และมีจุดกางเต็นท์ที่เหมาะสมแก่การนอนดูดาวเป็นอย่างยิ่ง
- 11.30 น. นำท่านชม พระบรมธาตุเจดีย์กาญจนาภิเษก ฯ เนื่องจากพื้นที่เขาค้อเคยเป็นสมรภูมิรบ มีคนเสียชีวิตในบริเวณนี้เป็นจำนวนมาก ในวโรกาสปีกาญจนาภิเษก

ประชาชนชาวเขาค้อจึงร่วมใจกันสร้างเจดีย์องค์นี้ขึ้นเมื่อวันที่ 23 ส.ค. พ.ศ. 2542 เพื่อเป็นสิริมงคล พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานพระบรมสารีริกธาตุที่อัญเชิญมาจากประเทศศรีลังกามาบรรจุในองค์เจดีย์

- 12.30 น. แวะ รับประทานอาหารกลางวัน
- 13.30 น. นำท่าน ชมพิพิธภัณฑสถาน (ฐานอิทธิ) พิพิธภัณฑสถานหรือฐานอิทธิตั้งชื่อตาม พ.อ. อิทธิ สิมารักษ์ ผู้มีบทบาทสำคัญในการต่อสู้ยึดพื้นที่เขาค้อคืนจาก ผกค. ในปี พ.ศ. 2524 บริเวณนี้เคยเป็นฐานยิงปืนใหญ่ มีปืนใหญ่นขนาด 105 มม. จำนวนสอง กระบอก และปืนใหญ่นขนาด 155 มม. ยิงได้ไกลถึง 11 กม. อีกหนึ่งกระบอก หลัง การสู้รบปิดฉากลงในปี พ.ศ. 2525 จึงได้รับการพัฒนาให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยว
- 14.30 น. หลังจากนั้นนำท่านชม อนุสรณ์สถานผู้เสียสละ อยู่เลยพิพิธภัณฑสถานไปประมาณ 500 เมตร อนุสรณ์ผู้เสียสละเขาค้อสร้างขึ้นเพื่อเทิดทูนวีรกรรมของพลเรือน ทหาร และตำรวจที่ได้พลีชีพในการสู้รบในสมรภูมิเขาค้อ
- 15.30 น. เดินทางกลับ

.....

2.7.3 แหล่งท่องเที่ยวทางศิลปะและวัฒนธรรม 1 เส้นทาง

วันแรกของการเดินทาง

- 6.00 น. เดินทางเข้าที่พัก เช็กอินที่เข้าพัก
- 6.30 น. ตักบาตรเช้าที่วัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร
- 7.00 น. ออกเดินทางเพื่อสักการะพระพุทธรูปชินราช ณ วัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร และเที่ยวชมพระปรางค์พระวิหารพระอัฐารศพระวิหารพระพุทธรูปชินสีห์พระวิหารพระพุทธรูปชินราชพระวิหารพระศรีศาสดาพระวิหารรายและพระวิหารทิศพระวิหารพระสังกัจจายน์พระวิหารพระปฎิมาพระวิหารพระเจ้านิพพานพระวิหารพระเหลือพระอุโบสถมณฑปพระพุทธรูปบาทหลวงอินทเรีพระพุทธรูปชินราชพระพุทธรูปชินสีห์พระศรีศาสดาพระอัฐารศ
- 12.00 น. รับประทานอาหารกลางวัน
- 13.00 น. เที่ยวชมและสักการะวัดนางพญา (พระวิหาร, พระนางพญา, เจดีย์ย่อมุมไม้สิบสอง องค์ใหญ่, เจดีย์ย่อมุมไม้สิบสององค์เล็ก)
- 14.00 น. วัดราชบูรณะ(พระอุโบสถ, พระวิหาร, พระเจดีย์, หอไตร, กุฏิสงฆ์, จิตรกรรมฝาผนัง)
- 15.00 น. เที่ยววัดเจดีย์ยอดทอง (พระเจดีย์ยอดทอง)

- 16.00 น. วัดอรุณญิกพระเจดีย์ประธาน พระเครื่องวัดอรุณญิกและพระเจดีย์ราย
 17.00 น. เดินทางกลับที่พัก
 19.00 น. รับประทานอาหารเย็น

.....

วันที่สองของการเดินทาง

- 07.00 น. รับประทานอาหารเช้า
 08.00 น. เขาสมอแครงเขากลางทุ่ง แหล่งโบราณสถาน ได้แก่ รอยพระพุทธรูปบนเขาสมอแครง
 10.00 น. โรงเจไชยี่ฮุกตึ้ง สถานที่ซึ่งพุทธศาสนิกชนและชาวไทยเชื้อสายจีนให้ความเคารพศรัทธา
 12.00 รับประทานอาหารกลางวัน
 13.00 น. เทียวชมและสักการะเจ้าแม่กวนอิมหยกขาว วัดราชคิริหิรัญยาราม
 14.00 เทียวชมพระมหาเจดีย์หรือที่ชาวพินูโลกเรียกกันติดปากว่า “เจดีย์ด้วน” เป็นเจดีย์ศิลปะลังกาดั้งอยู่บนยอดเขา
 15.00น. สักการะหลวงพ่อบุญ วัดคลองเรือ
 16.00 น. แวะเที่ยวและชมน้ำพุดนตรีที่สวนเฉลิมพระเกียรติ 5 ธันวาคม 2550 80 พรรษาปีมามงคล (น้ำพุดนตรี, เครื่องมัลติคอปเตอร์, พุทธมณฑลประจำจังหวัดพินูโลก, พระพุทธรูปภูมิกรนเรศวรมังคลาปุระ)
 19.00 น. รับประทานอาหารเย็นและพักผ่อนตามอัธยาศัย

.....

ผลการทดลองเส้นทางท่องเที่ยว

คณะผู้วิจัยทดลองเส้นทางท่องเที่ยวตามเส้นทาง 12 (พินูโลก - หล่มสัก) จากการที่มีโครงการประชุมวิชาการกายวิภาคศาสตร์แห่งประเทศไทย ครั้งที่ 37 วันที่ 7-9 พฤษภาคม 2557 ณ โรงแรมวังจันทร์ริเวอร์วิว ศูนย์วัฒนธรรมภาคเหนือตอนล่าง อำเภอเมือง จังหวัดพินูโลกและในวันที่ 8 พฤษภาคม พ.ศ.2557 คณะผู้วิจัยได้นำผู้เข้าร่วมประชุมฯ ที่มีความประสงค์จะไปท่องเที่ยวตามเส้นทาง 12 (พินูโลก - หล่มสัก) จำนวน 40 คน ตามแหล่งท่องเที่ยวพินูโลก - เขาค้อ ดังนี้ 1.ร้านกาแฟ Rout 12 2.ตลาดมะขามทอง 3.วัดพระธาตุซอห์นแก้ว 4.บริษัทเขาค้อทะเลภู และ 5.ไร่บีเอ็น มี 3 องค์ประกอบ เกณฑ์ ตัวชี้วัด จากการเก็บข้อมูลมีดังนี้

องค์ประกอบที่ 1 คุณค่าของแหล่งท่องเที่ยว

1.1 คุณค่าทางกายภาพ

1.1.1 ขนาดของแหล่งท่องเที่ยว

1.1.2 การดูแลรักษาแหล่งท่องเที่ยว

1.1.3 ความหลากหลายของแหล่งท่องเที่ยว

องค์ประกอบที่ 2 การคมนาคม

2.1 การคมนาคม

2.1.1 ความสะดวกในการเข้าถึงของการคมนาคม

2.1.2 สถานที่จอดรถ

2.1.3 ป้ายบอกทางเข้าชมแหล่งท่องเที่ยว

2.1.4 ความเชื่อมโยงใกล้เคียงกับแหล่งท่องเที่ยวหลัก

องค์ประกอบที่ 3 ด้านการบริหารจัดการ

3.1 การจัดการด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว

3.2 การจัดการด้านบริการนักท่องเที่ยว

3.2.1 บริการจุดนั่งพักในแหล่งท่องเที่ยว

3.2.2 บริการห้องน้ำในแหล่งท่องเที่ยว

3.2.3 บริการอาหาร

3.3 การจัดการด้านความรู้

3.3.1 การบริการข้อมูลแหล่งท่องเที่ยว

3.3.2 บุคลากรที่มีความรู้ในด้านการท่องเที่ยว

3.4 การจัดการด้านสิ่งแวดล้อมและความปลอดภัย

3.4.1 การจัดการขยะและของเสีย

3.4.2 ความปลอดภัยของแหล่งท่องเที่ยว

ผลการประเมินองค์ประกอบที่ 1 คุณค่าของแหล่งท่องเที่ยวประกอบด้วยเกณฑ์การประเมิน 1 เกณฑ์ได้แก่ คุณค่าทางกายภาพพบว่า เรื่องขนาดของแหล่งท่องเที่ยวอยู่ในระดับปานกลาง ในระดับสูงได้แก่ วัดพระธาตุดาฮ่อนแก้ว เรื่องการดูแลรักษาแหล่งท่องเที่ยวอยู่ในระดับปานกลาง เรื่องความหลากหลายของแหล่งท่องเที่ยวอยู่ในระดับปานกลาง

ผลการประเมินองค์ประกอบที่ 2 การคมนาคมประกอบด้วยเกณฑ์การประเมิน 1 เกณฑ์ได้แก่การคมนาคมเรื่องความสะดวกในการเข้าถึงของการคมนาคมอยู่ในระดับปานกลางถึงมาก

เรื่องสถานที่จอดรถอยู่ในระดับมากเรื่องป้ายบอกทางเข้าชมแหล่งท่องเที่ยวอยู่ในระดับปานกลาง เรื่อง ความเชื่อมโยงใกล้กับแหล่งท่องเที่ยวหลักอยู่ในระดับมาก

ผลการประเมินองค์ประกอบที่ 3 ด้านการบริหารจัดการ ประกอบด้วยเกณฑ์การประเมิน 4 เกณฑ์ 7 ตัวชี้วัด ได้แก่ 1. เรื่องการจัดการด้านกิจกรรมการท่องเที่ยวอยู่ในระดับปานกลาง 2. เรื่องการจัดการด้านบริการนักท่องเที่ยวอยู่ในระดับน้อย เรื่องบริการจุดนั่งพักในแหล่งท่องเที่ยวอยู่ในระดับน้อย เรื่องบริการห้องน้ำในแหล่งท่องเที่ยวอยู่ในระดับน้อย และ เรื่องบริการอาหารอยู่ในระดับน้อย 3. การจัดการด้านความรู้ เรื่องการบริการข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวอยู่ในระดับน้อย เรื่องบุคลากรที่มีความรู้ในด้านกิจกรรมท่องเที่ยวอยู่ในระดับน้อย 4. การจัดการด้านสิ่งแวดล้อมและความปลอดภัย เรื่องการจัดการขยะและของเสียอยู่ในระดับน้อย เรื่องความปลอดภัยของแหล่งท่องเที่ยวอยู่ในระดับน้อย

ภาพ 49 แสดงการทดสอบเส้นทางท่องเที่ยว

ทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีบทบาทอย่างมากต่อการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยว เป็นสิ่งสำคัญที่สุดประการแรกที่เป็นแรงดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาในพื้นที่นั้น เพื่อจะเข้ามาชื่นชมกับทรัพยากรธรรมชาติ แต่อย่างไรก็ตาม ทรัพยากรการท่องเที่ยวนั้นมีมากมายในแต่ละพื้นที่ ซึ่งทรัพยากรแต่ละอย่างมีศักยภาพ ความสำคัญ แรงดึงดูดนักท่องเที่ยวไม่เท่ากัน ดังนั้นการการพัฒนาทรัพยากรการท่องเที่ยวจึงมีความสำคัญ เพื่อจะเป็นสิ่งที่ช่วยในการวางแผนพัฒนาทรัพยากรการท่องเที่ยว ตลอดจนจนถึงการวางแผนเพื่อพัฒนาทรัพยากรการท่องเที่ยว

2.8 การประเมินความพึงพอใจ

2.8.1 เชิญผู้สื่อข่าวและสื่อมวลชนเข้าภาคสนามจริงตามเส้นทางท่องเที่ยวเพื่อทดลองท่องเที่ยวบนเส้นทางท่องเที่ยวที่พัฒนาและการประชาสัมพันธ์

สำหรับการจัดกิจกรรมเพื่อสร้างการเรียนรู้และการขยายผลในพื้นที่ หน่วยบูรณาการวิจัยและความร่วมมือเพื่อพัฒนาเชิงพื้นที่ (ABC Unit) ได้ร่วมกับมหาวิทยาลัยนเรศวร และสำนักงาน ABC ภาคเหนือตอนล่าง วางแผนจัดแถลงข่าวและเปิดตัวเส้นทางท่องเที่ยว “ฤดูที่แตกต่าง บนเส้นทาง Route 12” (Season Change at Route 12) ในช่วงเดือนกุมภาพันธ์ 2558 โดยจะเป็นการนำเสนอผลงานจากโครงการการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวแบบมีส่วนร่วมโดยชุมชนตามเส้นทางถนนหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 (พิษณุโลก - หล่มสัก) ได้รับการสนับสนุนทุนวิจัยจากสกว. โดยเริ่มโครงการเมื่อวันที่ 15 กันยายน 2556 และจะสิ้นสุดการดำเนินโครงการในวันที่ 14 มีนาคม 2558 ซึ่งโครงการมีวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

- ศึกษาข้อมูลองค์ความรู้เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยว และศักยภาพของชุมชนตามเส้นทางถนนหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 (พิษณุโลก - หล่มสัก)
- พัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวแบบมีส่วนร่วมโดยชุมชนตามเส้นทางถนนหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 (พิษณุโลก - หล่มสัก)
- เพื่อนำเสนอสื่อโฆษณา และการสื่อสารสาธารณะการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวแบบมีส่วนร่วมโดยชุมชนตามเส้นทางถนนหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 (พิษณุโลก - หล่มสัก)

จากการดำเนินงานที่ผ่านมาได้พบว่า เส้นทางถนนหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 (พิษณุโลก - หล่มสัก) มีศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวจากกิจกรรมทางการท่องเที่ยว อันประกอบด้วย

- สถานที่ที่มีความเหมาะสมสำหรับการท่องเที่ยวในหลากหลายรูปแบบ
- ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิตของชุมชน
- ผลิตภัณฑ์ชุมชน และอาหารพื้นบ้าน
- ธุรกิจบริการ

ที่มีอยู่ตลอดเส้นทาง ประกอบกับในแต่ละชุมชนมีแหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรมที่หลากหลาย ซึ่งสามารถที่จะพัฒนาไปสู่เส้นทางท่องเที่ยวแบบมีส่วนร่วมได้เป็นอย่างดี ช่วยเสริมให้กิจกรรมทางการท่องเที่ยวมีความครอบคลุมกลุ่มเป้าหมายที่แตกต่างกันได้อย่างมากมาย อาทิเช่น

- นักท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
- นักท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ
- นักท่องเที่ยวเชิงผจญภัย

ทางโครงการวิจัยได้ร่วมกับภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคชุมชน ที่อยู่ตามเส้นทางถนนหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 (พิษณุโลก - หล่มสัก) พัฒนาปัจจัยการท่องเที่ยวใน 10 ด้าน ดังนี้

- สภาพการเข้าถึง
- ที่พักแรม
- ร้านอาหาร
- การบริการนำเที่ยวและมัคคุเทศก์
- สิ่งดึงดูดการท่องเที่ยว
- ผลิตภัณฑ์ชุมชน
- ร้านขายของที่ระลึกและขายสินค้าพื้นเมือง
- ความปลอดภัย
- สิ่งอำนวยความสะดวก
- การจัดกิจกรรมสำหรับนักท่องเที่ยวตามฤดูกาล

ข้อมูลทั้งหมดได้จากการเก็บข้อมูลแบบมีส่วนร่วมผ่านการประชุมจากชุมชน และภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง และได้ผลลัพธ์จากการดำเนินโครงการต่างๆ มากมาย อาทิเช่น แผนที่เส้นทางการท่องเที่ยว เส้นทางท่องเที่ยวทั้ง 3 ฤดู ข้อมูลการท่องเที่ยวในแต่ละด้าน ผลิตภัณฑ์ชุมชนที่ได้รับการยกระดับ และที่ขาดไม่ได้คือความร่วมมือจากทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องเป็นอย่างดี ซึ่งข้อมูลเหล่านี้หากมีการผลักดัน และพัฒนาเรื่องราว ตลอดจนการโฆษณา ประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อในทุกช่องทางที่เหมาะสมอย่างเป็นระบบ และผ่านการวางแผนร่วมกันระหว่างชุมชน ภาครัฐ และภาคเอกชนที่เกี่ยวข้อง ก็จะสามารถพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบร่วมกันตลอดทั้งเส้นทางถนนหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 (พิษณุโลก - หล่มสัก)

ทั้งนี้คณะผู้วิจัยร่วมกับสำนักประสานงานการวิจัยและพัฒนาเชิงพื้นที่ภาคเหนือตอนล่าง สกว. จึงได้มีความคิดต่อยอดการจัดงานในลักษณะดังกล่าวให้มีความน่าสนใจ และดึงดูดผู้มีส่วนเกี่ยวข้องให้มาร่วมใช้ประโยชน์จากผลการวิจัยในโครงการ “การพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวแบบมีส่วนร่วมโดยชุมชนตามเส้นทางถนนหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 (พิษณุโลก - หล่มสัก)” จึงเห็นควรที่จะจัดงานแถลงข่าวและเปิดตัวโครงการ “ฤดูที่แตกต่าง บนเส้นทาง Route 12 (Season Change at Route 12)” ขึ้น เป็นการเผยแพร่ผลการวิจัย ตลอดจนประชาสัมพันธ์เส้นทางและกิจกรรมการท่องเที่ยว เพื่อให้เกิดการนำเสนอผลการวิจัยไปสู่การใช้ประโยชน์ในด้านการท่องเที่ยว อันจะส่งผลโดยตรงต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ ชุมชน และสังคมในพื้นที่อย่างยั่งยืน

ภาพ 50 แสดงการจัดงานเปิดตัวโครงการวิจัย

ในการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว ได้มีการกำหนดหลักการจัดการการท่องเที่ยว เพื่อการรู้ตระหนักในการอนุรักษ์และจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยว รักษาและส่งเสริมความหลากหลายของธรรมชาติ สังคมและวัฒนธรรมร่วมทั้งการบริโภคแหล่งท่องเที่ยวอย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งการประสานร่วมมือกันพัฒนาอย่างมีประสิทธิภาพให้สอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์ การพัฒนาของชาติ ด้วยการประชุม สัมมนา ปรึกษาหารือ ฝึกอบรมเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร ติดตามตรวจสอบ และประเมินผล เพื่อแก้ไขปัญหา ปรับปรุงข้อผิดพลาด และยกระดับมาตรฐานการบริการท่องเที่ยว

ทั้งนี้สร้างความเข้าใจในการมีส่วนร่วมพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนให้นักท่องเที่ยว ด้วยการประชาสัมพันธ์ เผยแพร่ข้อมูลสำหรับการปฏิบัติตนของนักท่องเที่ยว ทั้งเรื่องของข้อมูล สถานที่ ประวัติศาสตร์ แหล่งท่องเที่ยว ขนบธรรมเนียมประเพณีท้องถิ่น และความสำคัญของสิ่งแวดล้อม และทรัพยากรธรรมชาติในแหล่งท่องเที่ยว

ผลการดำเนินการเชิญผู้สื่อข่าวและผู้สื่อข่าวเข้าภาคสนามจริงตามเส้นทางท่องเที่ยว เพื่อทดลองท่องเที่ยวบนเส้นทางท่องเที่ยวที่พัฒนา และการประชาสัมพันธ์ คณะผู้วิจัยได้กำหนดกิจกรรม 8 กิจกรรม สามารถสรุปได้ดังนี้

1. นิทรรศการแสดงข้อมูลการท่องเที่ยว ข้อมูลที่เป็น Unseen ของแหล่งท่องเที่ยว ได้รับการเผยแพร่ให้เป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลาย ทั้งในส่วน of สถานที่ท่องเที่ยว ประเพณี วิถีชีวิต ชุมชน และผลิตภัณฑ์ชุมชน

2. การออกร้านค้าผลิตภัณฑ์ชุมชน อาหารพื้นบ้าน การแสดงกิจกรรม ประเพณี วิถีชีวิตชุมชน เป็นการเพิ่มช่องทางการตลาดและให้สินค้าชุมชน/ประเพณี วิถีชีวิตชุมชน เป็นที่รู้จักในวงกว้าง

3. การออกกฐน โรงแรม ที่พัก ร้านอาหารและธุรกิจบริการของผู้ประกอบการบนเส้นทาง Route 12 ได้เครือข่ายผู้ประกอบการธุรกิจการท่องเที่ยว และสร้างแรงจูงใจในการเข้าใช้บริการกับนักท่องเที่ยวผู้ประกอบการบนเส้นทาง Route 12 มีโอกาสได้นำเสนอข้อมูลผลิตภัณฑ์/สินค้า/โปรโมชั่น แก่สื่อมวลชนและนักท่องเที่ยว

4. การฉายภาพยนตร์สั้นประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเส้นทางถนนหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 (พิชญ์โลก – หล่มสัก) นักท่องเที่ยวเดินทางตามรอยเส้นทางท่องเที่ยว ผ่านเรื่องราวตัวละคร และภาพบรรยากาศที่สวยงาม

5. สำรวจเส้นทางท่องเที่ยวสื่อมวลชนนำข้อมูล และภาพบรรยากาศของเส้นทางท่องเที่ยวไปประชาสัมพันธ์ต่อยอดในระดับประเทศ

6. Workshop การถ่ายภาพ สื่อโฆษณารูปภาพที่สวยงามระดับมืออาชีพ ซึ่งสามารถส่งต่อความประทับใจผ่านบุคคลที่สามารถส่งผลกระทบในวงกว้าง และเป็นการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวไปในตัว

7. Workshop การวาดภาพสีน้ำ เพื่อการประชาสัมพันธ์ นำเสนอและเผยแพร่สถานที่ท่องเที่ยวผ่านศิลปิน และเป็นการสร้างบรรยากาศความร่วมมือในการจัดงาน ให้เข้าถึงกลุ่มเป้าหมายเฉพาะกลุ่ม

8. การประกวดภาพยนตร์โฆษณา “ฤดูที่แตกต่างบนเส้นทาง Route 12 (Season Change at Route 12)” ซึ่งสามารถอธิบายการโฆษณาด้วยกระบวนการสื่อสารเพื่อให้เกิดความเข้าใจ และเห็นความสัมพันธ์กับการสื่อสารอันจะเป็นประโยชน์ในการประยุกต์ใช้ในการท่องเที่ยวได้

ทั้งนี้ การจัดกิจกรรมแถลงข่าว และเปิดตัวเส้นทางท่องเที่ยว นอกจากนำเสนอผลการวิจัยของโครงการแล้ว ยังจะมีการทดลองใช้สื่อใหม่ๆ อาทิ ใช้สื่อมัลติมีเดียด้วยการทำภาพยนตร์สั้นเพื่อเชิญชวนให้เกิดการติดตามท่องเที่ยวในเส้นทางที่ได้จากการวิจัย ซึ่งเข้ามาช่วยในการประชาสัมพันธ์โครงการออกสู่สาธารณะ โดยการจัดงานในลักษณะนี้ ทางสำนักประสานงาน ABC ภาคเหนือตอนล่าง ได้มีบทเรียนจากการผลักดันผลการวิจัยสู่การใช้ประโยชน์ในโครงการ

“การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วมของชุมชนรอบอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย” เมื่อวันที่ 8 ธันวาคม 2554 และโครงการ “การพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วมโดยชุมชนในเขตเทศบาลนครพิษณุโลก” ในระหว่างวันที่ 27 - 28 เมษายน 2556 ซึ่งผลที่ได้จากการจัดงานในลักษณะนี้ ส่งผลกระทบกับโครงการ และพื้นที่ในเชิงบวกมากมาย ดังนี้

1. เกิดการรับรู้ในวงกว้าง และดึงดูดความสนใจจากสื่อมวลชน ทั้งในระดับท้องถิ่น และระดับประเทศ จะเห็นได้จากภาพข่าวที่มีสื่อสารออกไปในหลากหลายช่องทาง เช่น หนังสือพิมพ์ โทรทัศน์ วิทยุ เป็นต้น

2. เกิดกระแส “กลับมาเที่ยวพร้อมเพื่อน” ในกลุ่มคนที่มีภูมิลำเนาอยู่จังหวัดพิษณุโลก แล้วย้ายย้ายกันไปใช้ชีวิตหรือทำงานในจังหวัดอื่นๆ

3. ภาพยนตร์ประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวในเขตเทศบาลนครพิษณุโลก “เส้นทางนี้มีรัก - Road of Love” ได้รับการติดตามในเว็บไซต์ YouTube มากกว่า 50,000 View ยังเกิดกระแสหนังสือให้กับจังหวัดพิษณุโลก โดยเห็นได้จากหน่วยงานต่างๆ เช่น มหาวิทยาลัยนเรศวร เทศบาลนครพิษณุโลก ได้นำผลการวิจัยไปเป็นข้อมูลในการสร้างหนังสือในลักษณะเดียวกันอีก 2 เรื่อง คือ “บันทึกของฉัน ความทรงจำของเธอ - Memorable” และ “มรดก - The Last Property” นอกจากนี้ยังเป็นต้นแบบให้กับจังหวัดอื่นๆ ที่มีการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวด้วยการใช้ภาพยนตร์สั้นอีกด้วย

4. เกิดกระแสกระตุ้นการท่องเที่ยวในเส้นทางใหม่ ในจังหวัดพิษณุโลกที่ต่อเนื่องมาจากกิจกรรมเปิดตัวเส้นทางท่องเที่ยว “สี่สันใหม่ในสองแคว” จากงานวิจัยของ รองศาสตราจารย์ ดร.จิรวัดน์ พิระสันต์ และคณะ โดยมีการนำเสนอชื่องาน “สี่สันใหม่ในสองแคว” ไปกำหนดเป็น Highlight ของงานจากหน่วยงานต่างๆ ในจังหวัดอย่างต่อเนื่อง และมีการผนวกการท่องเที่ยวตามเส้นทางท่องเที่ยวใหม่ “สี่สันใหม่ในสองแคว” เข้ากับกิจกรรมทางวิชาการระดับชาติที่เกิดขึ้นในจังหวัดพิษณุโลก อาทิ การประชุมวิชาการประจำปี สมาคมกายวิภาคศาสตร์แห่งประเทศไทย เมื่อวันที่ 7 - 9 พฤษภาคม 2557 ที่ผ่านมา

5. ภาคส่วนที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและภาคเอกชน เกิดความร่วมมือกันในการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เช่น จังหวัดสุโขทัย แยกนำหลักที่พัฒนาการท่องเที่ยวต่อยอดคือ เทศบาลนครตำบลเมืองเก่า และในจังหวัดพิษณุโลกเกิดการร่วมมือกันระหว่างสมาคมธุรกิจการท่องเที่ยวจังหวัดกับเทศบาลนครจังหวัดพิษณุโลก

มบ.วิจัยแหล่งท่องเที่ยวใหม่จ.พิษณุโลกบนเส้นทางรูป12

โพสเมื่อ: วันเสาร์ 6 มิถุนายน 2015, หมวดหมู่: ชาวท่องเที่ยว

มหาวิทยาลัยนเรศวร ไซรงานวิจัยท่องเที่ยวเมืองพิษณุโลก ไม่ไปไม่รู้ วิจัยสำรวจแหล่งท่องเที่ยวใหม่บนทางหลวงหมายเลข 12 หรือ ถนนพิษณุโลก-หล่มสัก เส้นทางสักการะ"พระพุทธบาทตะแดง" เทียนาคัดไม้สีทอง กิ่งคัลไทยวังทอง ท้อง"สวนทุเรียนหลงรักไทย" เป็นโปรแกรมท่องเที่ยวที่ออกแบบมาให้เที่ยวได้แบบ เข้าไปเย็น กลับ หรือจะพักค้างคืน ที่ จังหวัดพิษณุโลกได้อย่างคุ้มค่า

ภาพ 51 แสดงการประชาสัมพันธ์ของผู้สื่อข่าว

นอกจากนี้ การจัดงานในลักษณะนี้ส่งผลให้เกิดเครือข่ายภาคีที่เกี่ยวข้องเข้าร่วมงาน และให้การสนับสนุนมากขึ้น ยิ่งส่งผลให้ผลการวิจัยถูกแพร่ไปในวงกว้าง นำไปสู่การได้รับความสนใจมากกว่าการจัดประชุมหรือสัมมนาวิชาการในรูปแบบเดิม ซึ่งการจัดกิจกรรมเหล่านี้ หน่วยงานและภาคส่วนต่างๆ ยังสามารถนำไปต่อยอดให้กับชุมชน เพื่อการสร้างสรรค์กิจกรรมการท่องเที่ยวในจังหวัดให้เกิดการใช้ประโยชน์ต่อไปได้อย่างต่อเนื่องอีกด้วย

2.9 รวบรวมข้อมูลของชุมชนบริเวณเส้นทางถนนหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 (พิษณุโลก - หล่มสัก) หลังการดำเนินการวิจัยการพัฒนาชุมชนที่ผ่านเส้นทางถนนหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 (พิษณุโลก - หล่มสัก) เพื่อการท่องเที่ยว ประกอบด้วย

2.9.1 ศักยภาพของชุมชน

2.9.2 จำนวนนักท่องเที่ยว

2.9.3 รายได้ของคนในชุมชน

ศักยภาพของชุมชนในเขตอำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป

ตาราง 76 แสดงเพศของกลุ่มตัวอย่าง

เพศ

ข้อมูล	จำนวน	ร้อยละ
หญิง	128	37.6
ชาย	212	62.4
รวม	340	100.0

จากตาราง พบว่า กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 340 คน ส่วนใหญ่ประกอบด้วยเพศชายคิดเป็นร้อยละ 62.4 และเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 37.6

ตาราง 77 แสดงระดับการศึกษาของกลุ่มตัวอย่าง

ระดับการศึกษา

ข้อมูล	จำนวน	ร้อยละ
ไม่ได้เรียนหนังสือ	26	7.6
ประถมศึกษา	136	40.0

ตาราง 77 แสดง ระดับการศึกษาของกลุ่มตัวอย่าง(ต่อ)

ข้อมูล	จำนวน	ร้อยละ
มัธยมศึกษา	76	22.4
อาชีวศึกษา/ปวส./อนุปริญญา	35	10.3
ปริญญาตรี	64	18.8
สูงกว่าปริญญาตรี	3	0.9
รวม	340	100.0

จากตาราง พบว่ากลุ่มตัวอย่างจำนวน 340 คน มีระดับการศึกษาอยู่ในระดับของมัธยมศึกษามากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 22.4 รองลงมาคือระดับปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 18.8 ระดับสูงกว่าปริญญาตรี คิดเป็น ร้อยละ 0.9 ระดับประถมศึกษา คิดเป็นร้อยละ 40.0 ไม่ได้เรียนหนังสือ คิดเป็นร้อยละ 7.6 และ ระดับอาชีวศึกษา/ปวส./อนุปริญญา อยู่ในลำดับสุดท้าย คิดเป็นร้อยละ 10.3

ตาราง 78 แสดงระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชนของกลุ่มตัวอย่าง
ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชน

ข้อมูล	จำนวน	ร้อยละ
0 - 5 ปี	48	14.1
5 ปีขึ้นไปจนถึง 10 ปี	39	11.5
10 ปีขึ้นไป	253	74.4
รวม	340	100.0

จากตาราง พบว่ากลุ่มตัวอย่างจำนวน 340 คน มีระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชนส่วนใหญ่ มากกว่า 10 ปี ขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 74.4 อาศัยอยู่ในชุมชน ตั้งแต่ 5 ปีขึ้นไปจนถึง 10 ปี คิดเป็นร้อยละ 11.5 และ อาศัยอยู่ในชุมชน 0 – 5 ปี คิดเป็นร้อยละ 14.1

ตาราง 79 แสดงอาชีพของกลุ่มตัวอย่าง

อาชีพ

ข้อมูล	จำนวน	ร้อยละ
อยู่ในอุปการะของครอบครัว	182	53.5
เกษตรกรกรรม	5	1.5
ค้าขาย	12	3.5
รับจ้าง	1	0.3
ธุรกิจส่วนตัว	23	6.8
รับราชการ	79	23.2
อื่นๆ	38	11.2
รวม	340	100.0

จากตาราง พบว่า กลุ่มตัวอย่างจำนวน 340 คน ส่วนใหญ่อยู่ในอุปการะของครอบครัว คิดเป็นร้อยละ 53.5 และประกอบอาชีพ รับราชการ คิดเป็นร้อยละ 23.2 ประกอบอาชีพ อื่นๆ เช่น พระ คิดเป็นร้อยละ 11.2 ประกอบอาชีพธุรกิจส่วนตัว คิดเป็นร้อยละ 6.8 ประกอบอาชีพค้าขาย คิดเป็นร้อยละ 3.5 ประกอบอาชีพเกษตรกรกรรม คิดเป็นร้อยละ 1.5 และประกอบอาชีพรับจ้างอยู่ในลำดับสุดท้าย คิดเป็นร้อยละ 0.3

ตาราง 80 แสดงรายได้ของกลุ่มตัวอย่าง

รายได้

ข้อมูล	จำนวน	ร้อยละ
ต่ำกว่า 1,500 บาท/เดือน	38	11.2
1,501 - 3,000 บาท/เดือน	43	12.6
3,001 - 4,500 บาท/เดือน	13	3.8
4,501 - 6,000 บาท/เดือน	17	5.0
สูงกว่า 6,001 บาทต่อเดือน	64	18.8

ตาราง 80 แสดงรายได้ของกลุ่มตัวอย่าง(ต่อ)

รายได้

ข้อมูล	จำนวน	ร้อยละ
อื่นๆ	165	48.5
รวม	340	100.0

จากตารางพบว่ากลุ่มตัวอย่างจำนวน 340 คน มีรายได้ส่วนใหญ่ อยู่ในระดับอื่นๆ คิดเป็นร้อยละ 48.5 และลำดับรองมา มีรายได้ สูงกว่า 6,001 บาท/เดือน คิดเป็นร้อยละ 18.8 มีรายได้ 1,501 - 3,000 บาทต่อเดือน คิดเป็นร้อยละ 12.6 มีรายได้ ต่ำกว่า 1,500 บาท/เดือน คิดเป็นร้อยละ 11.2 มีรายได้ 4,501 - 6,000 บาทต่อเดือน คิดเป็นร้อยละ 5.0 และมีรายได้ 3,001 – 4,500 บาท/เดือน คิดเป็นร้อยละ 3.8

ตาราง 81 แสดงสถานภาพทางสังคมในชุมชนของกลุ่มตัวอย่าง

สถานภาพทางสังคมในชุมชน

ข้อมูล	จำนวน	ร้อยละ
กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน คณะกรรมการหมู่บ้าน	1	0.3
นายกอบต. คณะกรรมการบริหารอบต.	2	0.6
หอการค้า กรรมการหอการค้า	1	0.3
ประชาชนทั่วไป	293	86.2
ปฏิบัติงานในหน่วยงาน/องค์กรภาครัฐ	25	7.4
อื่นๆ	18	5.3
รวม	340	100.0

จากตารางพบว่ากลุ่มตัวอย่าง จำนวน 340 คน มีสถานภาพทางสังคมในชุมชนส่วนใหญ่ เป็นประชาชนทั่วไป คิดเป็นร้อยละ 86.2 ลำดับต่อมาคือปฏิบัติงานในหน่วยงาน/องค์กรภาครัฐ คิดเป็นร้อยละ 7.4 สถานภาพทางสังคมอื่นๆ คิดเป็นร้อยละ 5.3 นายก อบต. คณะกรรมการบริหาร

อบต. คิดเป็นร้อยละ 0.6 และ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน คณะกรรมการหมู่บ้าน และหอการค้า กรรมการ
หอการค้าอยู่ในลำดับที่เท่ากัน คิดเป็นร้อยละ 0.3

ส่วนที่ 2

ตาราง 82 แสดงด้านการรับรู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนในชุมชนตามเส้นทางถนน
หลวงฯแผ่นดินหมายเลข 12 (พิษณุโลก - หล่มสัก)

การรับรู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนใน ชุมชนตามเส้นทางถนนหลวงฯแผ่นดินหมายเลข 12 (พิษณุโลก - หล่มสัก)	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความคิดเห็น
1.การเปลี่ยนแปลงด้านรายได้ของชุมชน	3.96	0.709	มาก
2.การจ้างงานและการสร้างอาชีพ	3.55	1.832	มาก
3.ความสัมพันธ์ของคนในชุมชน	3.87	0.819	มาก
4.ด้านการเป็นเจ้าของบ้าน	3.82	0.681	มาก
5.ด้านการมีจิตสาธารณะของคนในชุมชน	3.88	0.792	มาก
6.การดำรงอยู่ของวิถีชีวิตและวัฒนธรรมชุมชน	3.67	0.659	มาก
7.การปรับตัวของวัฒนธรรมชุมชน	3.62	0.863	มาก
8.การเสื่อมสลายของวัฒนธรรมชุมชน	3.36	0.928	ปานกลาง
9.คุณภาพชีวิตของคนในชุมชน	3.64	0.688	มาก
10.ความสวยงามของชุมชน	3.59	0.750	มาก
11.ความเหมาะสมของตำแหน่งที่ตั้งร้านค้าชุมชน	3.86	0.632	มาก
12.ความเหมาะสมของการจัดการเรื่องขยะและสิ่งปฏิกูล ของชุมชน	3.91	0.825	มาก
13.ความพร้อมด้านสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรท่องเที่ยว ของชุมชน	3.75	0.634	มาก
14.ความพร้อมด้านความสามารถในการแข่งขันของชุมชน	3.94	0.592	มาก
15.ความพร้อมของชุมชนด้านองค์ความรู้ด้านวัฒนธรรม	3.76	0.627	มาก
16.จำนวนนักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวในชุมชน	4.45	0.708	มาก

จากตาราง พบว่า กลุ่มตัวอย่างจำนวน 340 คน ให้ระดับความคิดเห็นด้านการรับรู้การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนในชุมชนตามเส้นทางถนนหลวงฯแผ่นดินหมายเลข 12 (พิษณุโลก – หล่มสัก) ซึ่งพิจารณารายข้อดังนี้ การเปลี่ยนแปลงด้านรายได้ของชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.96$) การจ้างงานและการสร้างอาชีพมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.55$) ความสัมพันธ์ของคนในชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.87$) ด้านการเป็นเจ้าของบ้านมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.82$) ด้านการมีจิตสาธารณะของคนในชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.88$) การดำรงอยู่ของวิถีชีวิตและวัฒนธรรมชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.67$) การปรับตัวของวัฒนธรรมชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.62$) การเสื่อมสลายของวัฒนธรรมชุมชน มีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.36$) คุณภาพชีวิตของคนในชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.64$) ความสวยงามของชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.59$) ความเหมาะสมของตำแหน่งที่ตั้งร้านค้าชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.86$) ความเหมาะสมของการจัดการเรื่องขยะและสิ่งปฏิกูลของชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.91$) ความพร้อมด้านสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรท่องเที่ยวของชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.75$) ความพร้อมด้านความสามารถในการแข่งขันของชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.94$) ความพร้อมของชุมชนด้านองค์ความรู้ด้านวัฒนธรรมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.76$) จำนวนนักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวในชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 4.45$)

ตาราง 83 แสดงด้านศักยภาพชุมชน

ศักยภาพชุมชน	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความคิดเห็น
23.ด้านการวางแผนและกำหนดยุทธศาสตร์การท่องเที่ยว	3.82	0.583	มาก
24.การรองรับนักท่องเที่ยว	3.30	0.829	มาก
25.ด้านการจัดให้มีที่พักที่สะอาด ปลอดภัย มีคุณภาพ	3.34	0.905	มาก
26.ด้านการจัดการขยะและสิ่งปฏิกูล	3.16	0.904	มาก
27.ด้านการปรับปรุงภูมิทัศน์ของชุมชน	3.26	0.832	มาก
28.ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	3.24	0.808	มาก

ตาราง 83 แสดงด้านศักยภาพชุมชน(ต่อ)

ศักยภาพชุมชน	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความคิดเห็น
29.ด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน	3.75	0.819	มาก
30.ด้านพัฒนาระบบข้อมูล ข่าวสาร และการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวของชุมชน	3.72	0.831	มาก
31.ด้านการพัฒนาโครงสร้างสาธารณูปโภคพื้นฐานเพื่อรองรับการท่องเที่ยว	2.04	1.990	น้อย
31.1 ถนน	3.97	0.771	มาก
31.2 ไฟฟ้า	3.99	0.836	มาก
31.3 โทรศัพท์	4.03	0.722	มาก
31.4 ศูนย์ข้อมูลข่าวสาร	3.69	0.908	มาก
31.5 น้ำสะอาด	3.59	0.906	มาก
31.6 สุขา	3.51	0.967	มาก
31.7 ป้ายบอกทาง	3.69	0.877	มาก
31.8 สถานที่สำคัญของชุมชน	3.64	0.899	มาก
31.9 การคมนาคม	3.80	0.926	มาก
31.10 ร้านอาหาร	3.88	0.904	มาก
31.11 อินเทอร์เน็ต	3.62	1.139	มาก
32.ด้านการพัฒนาอาชีพและของที่ระลึก	3.86	0.826	มาก
33.ด้านการสื่อสารและภาษา	3.67	0.697	มาก
34.ด้านความปลอดภัยของนักท่องเที่ยวที่มาในชุมชน	3.99	0.760	มาก
35.ด้านความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ของคนในชุมชน	3.60	0.699	มาก

จากตาราง พบว่า กลุ่มตัวอย่างจำนวน 340 คน ให้ระดับความคิดเห็นในด้านศักยภาพของชุมชน โดยพิจารณาเป็นรายข้อดังนี้ ด้านการวางแผนและกำหนดยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.82$) การรองรับนักท่องเที่ยวมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.30$) ด้านการจัดให้มีที่พักที่สะอาด ปลอดภัย มีคุณภาพมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.34$) ด้านการจัดการขยะและสิ่งปฏิกูลมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.16$) ด้านการปรับปรุงภูมิ

ทัศนคติของชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.26$) ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.24$) ด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.75$) ด้านพัฒนาระบบข้อมูล ข่าวสาร และการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวของชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.72$) ด้านการพัฒนาโครงสร้างสาธารณูปโภคพื้นฐานเพื่อรองรับการท่องเที่ยว มีความคิดเห็นอยู่ในระดับ น้อย ($\bar{X} = 2.04$) ซึ่งประกอบด้วย โครงสร้างถนนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.97$) ไฟฟ้ามีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.99$) โทรศัพท์ มีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 4.03$) ศูนย์ข้อมูลข่าวสารมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.69$) น้ำสะอาดมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.59$) สุขามีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.51$) ป้ายบอกทาง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.69$) สถานที่สำคัญของชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.64$) การคมนาคมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.80$) ร้านอาหารมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.88$) อินเทอร์เน็ต มีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.62$) ด้านการพัฒนาอาชีพและของที่ระลึกมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.86$) ด้านการสื่อสารและภาษามีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.67$) ด้านความปลอดภัยของนักท่องเที่ยวที่มาในชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.99$) ด้านความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ของคนในชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.60$)

ตาราง 84 แสดงการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน

การดำเนินกิจกรรมและการมีส่วนร่วมของชุมชน	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความคิดเห็น
36.การวางแผนและออกแบบยุทธศาสตร์การพัฒนาชุมชน	3.74	0.560	มาก
37.การกำหนดทิศทางเพื่อจัดการท่องเที่ยว	3.74	0.634	มาก
38.การกำหนดจำนวนนักท่องเที่ยวที่จะเข้าไปศึกษาชุมชน/วัด	3.25	0.824	ปานกลาง
39.การจัดตั้งกองทุนชุมชนเพื่อการท่องเที่ยว	3.68	0.712	มาก
40.การกำหนดระเบียบและแนวปฏิบัติในการท่องเที่ยวในชุมชน	3.60	0.609	มาก
41.การประชาสัมพันธ์และการให้ข้อมูล	3.78	0.850	มาก
42.การสนับสนุนงบประมาณ	3.86	0.826	มาก

ตาราง 84 แสดงการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน(ต่อ)

การดำเนินกิจกรรมและการมีส่วนร่วมของชุมชน	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความคิดเห็น
43.การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในชุมชน	3.67	0.697	มาก
44.การปรับปรุง พัฒนา อนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวของชุมชน	3.99	0.760	มาก
45.กาพัฒนาระบบตลาดและต่อ ยอดผลิตภัณฑ์ชุมชน	3.60	0.699	มาก
46.การพัฒนาระบบฐานข้อมูลเพื่อการท่องเที่ยว	3.74	0.560	มาก
47.ชุมชนรับผิดชอบต่อแทนจากการท่องเที่ยว	3.74	0.634	มาก
48.การประเมินผลกิจกรรม/โครงการ	3.25	0.824	ปานกลาง
49.การตัดสินใจดีหรือดำเนินการโครงการ	3.68	0.712	มาก
50.การขยายจำนวนภาคีเครือข่ายจากองค์กร/ชุมชนต่างๆ	3.60	0.609	มาก

จากตาราง พบว่ากลุ่มตัวอย่างจำนวน 340 คน ให้ระดับความคิดเห็นของการดำเนินกิจกรรม และการมีส่วนร่วม ซึ่งพิจารณารายข้อดังนี้ การวางแผนและออกแบบยุทธศาสตร์การพัฒนาชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.74$) การกำหนดทิศทางเพื่อจัดการท่องเที่ยวมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.74$) การกำหนดจำนวนนักท่องเที่ยวที่จะเข้าไปศึกษาชุมชน/วัดมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.25$) การจัดตั้งกองทุนชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.68$) การกำหนดระเบียบและแนวปฏิบัติในการท่องเที่ยวในชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.60$) การประชาสัมพันธ์และการให้ข้อมูลมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.78$) การสนับสนุนงบประมาณมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.86$) การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.67$) การปรับปรุง พัฒนา อนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวของชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.99$) การพัฒนาระบบตลาดและต่อยอดผลิตภัณฑ์ชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.60$) การพัฒนาระบบฐานข้อมูลเพื่อการท่องเที่ยวมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.74$) ชุมชนรับผิดชอบต่อแทนจากการท่องเที่ยวมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.63.742$) การประเมินผลกิจกรรม/โครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.25$) การตัดสินใจดีหรือดำเนินการโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ

มาก ($\bar{X} = 3.68$) การขยายจำนวนภาคีเครือข่ายจากองค์กร/ชุมชนต่างๆมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ
มาก ($\bar{X} = 3.60$)

ศักยภาพของชุมชนในเขตอำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป

ตาราง 85 แสดงเพศของกลุ่มตัวอย่าง

เพศ		
ข้อมูล	จำนวน	ร้อยละ
หญิง	130	38.2
ชาย	210	61.8
รวม	340	100.0

จากตาราง พบว่า กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 340 คน ส่วนใหญ่ประกอบด้วยเพศชาย คิดเป็น ร้อย
ละ 61.8 และ เพศหญิงคิดเป็นร้อยละ 38.2

ตาราง 86 แสดงระดับการศึกษาของกลุ่มตัวอย่าง

ระดับการศึกษา

ข้อมูล	จำนวน	ร้อยละ
ไม่ได้เรียนหนังสือ	26	7.6
ประถมศึกษา	127	37.4
มัธยมศึกษา	81	23.8
อาชีวศึกษา/ปวส./อนุปริญญา	36	10.6
ปริญญาตรี	69	20.3
สูงกว่าปริญญาตรี	1	0.3
รวม	340	100.0

จากตาราง พบว่ากลุ่มตัวอย่างจำนวน 340 คน มีระดับการศึกษาอยู่ในระดับของ
ประถมศึกษามากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 37.4 รองลงมาคือระดับมัธยมศึกษา คิดเป็นร้อยละ 23.8

ระดับปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 20.3 ระดับอาชีวศึกษา/ปวส./อนุปริญญาคิดเป็นร้อยละ 10.6 ไม่ได้เรียนหนังสือคิดเป็นร้อยละ 7.6 และ ระดับสูงกว่าปริญญาตรี อยู่ในลำดับสุดท้าย คิดเป็นร้อยละ 0.3

ตาราง 87 แสดงระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชนของกลุ่มตัวอย่าง

ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชน

ข้อมูล	จำนวน	ร้อยละ
0 - 5 ปี	27	7.9
5 ปีขึ้นไปจนถึง 10 ปี	42	12.4
10 ปีขึ้นไป	271	79.7
รวม	340	100.0

จากตาราง พบว่ากลุ่มตัวอย่างจำนวน 340 คน มีระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชนส่วนใหญ่ มากกว่า 10 ปี ขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 79.7 อาศัยอยู่ในชุมชน ตั้งแต่ 5 ปีขึ้นไปจนถึง 10 ปี คิดเป็นร้อยละ 12.4 และ อาศัยอยู่ในชุมชน 0 – 5 ปี คิดเป็นร้อยละ 7.9

ตาราง 88 แสดงอาชีพของกลุ่มตัวอย่าง

อาชีพ

ข้อมูล	จำนวน	ร้อยละ
อยู่ในอุปการะของครอบครัว	14	4.1
เกษตรกรกรรม	35	10.3
ค้าขาย	172	50.6
รับจ้าง	52	15.3
ธุรกิจส่วนตัว	44	12.9
รับราชการ	15	4.4
อื่นๆ	8	2.4
รวม	340	100.0

จากตาราง พบว่า กลุ่มตัวอย่างจำนวน 340 คน ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพค้าขาย คิดเป็นร้อยละ 50.6 ลำดับรองลงมาคือประกอบอาชีพรับจ้าง คิดเป็นร้อยละ 15.3 ประกอบอาชีพธุรกิจส่วนตัว คิดเป็นร้อยละ 12.9 ประกอบอาชีพเกษตรกรรม คิดเป็นร้อยละ 10.3 ประกอบอาชีพ รับราชการคิดเป็นร้อยละ 4.4 อยู่ในอุปการะของครอบครัว คิดเป็นร้อยละ 4.1 และประกอบอาชีพ อื่นๆ เช่น พระ อยู่ในลำดับสุดท้ายคิดเป็นร้อยละ 2.4

ตาราง 89 แสดงรายได้ของกลุ่มตัวอย่าง

รายได้

ข้อมูล	จำนวน	ร้อยละ
ต่ำกว่า 1,500 บาท/เดือน	1	0.3
1,501 - 3,000 บาท/เดือน	15	4.4
3,001 - 4,500 บาท/เดือน	29	8.5
4,501 - 6,000 บาท/เดือน	211	62.1
สูงกว่า 6,001 บาทต่อเดือน	64	18.8
อื่นๆ	20	5.9
รวม	340	100.0

จากตารางพบว่ากลุ่มตัวอย่างจำนวน 340 คน มีรายได้ส่วนใหญ่ อยู่ในระดับรายได้ 4,501 – 6,000 บาท/เดือน คิดเป็นร้อยละ 62.4 และลำดับรองมา มีรายได้ สูงกว่า 6,001 บาท/เดือน คิดเป็นร้อยละ 18.8 มีรายได้ 3,001 – 4,500 บาท/เดือน คิดเป็นร้อยละ 8.5 มีรายได้อยู่ในระดับอื่นๆ คิดเป็นร้อยละ 5.9 มีรายได้ 1,501 – 3,000 บาท/เดือน คิดเป็นร้อยละ 4.4 และมีรายได้ ต่ำกว่า 1,500 บาท/เดือน อยู่ในลำดับ คิดเป็นร้อยละ 0.3

ตาราง 90 แสดงสถานภาพทางสังคมในชุมชนของกลุ่มตัวอย่าง

สถานภาพทางสังคมในชุมชน

ข้อมูล	จำนวน	ร้อยละ
กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน คณะกรรมการหมู่บ้าน	1	0.3
หอการค้า กรรมการหอการค้า	1	0.3
ประชาชนทั่วไป	337	99.1
อื่นๆ	1	0.3
รวม	340	100.0

จากตารางพบว่ากลุ่มตัวอย่าง จำนวน 340 คน มีสถานภาพทางสังคมในชุมชนส่วนใหญ่เป็นประชาชนทั่วไป คิดเป็นร้อยละ 99.1 ลำดับต่อมาคือ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน คณะกรรมการหมู่บ้าน หอการค้า กรรมการหอการค้าและสถานภาพทางสังคมอื่นๆ อยู่ในลำดับที่เท่ากัน คิดเป็นร้อยละ 0.3

ส่วนที่ 2

ตาราง 91 แสดงด้านการรับรู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนในชุมชนตามเส้นทางถนนหลวงฯแผ่นดินหมายเลข 12 (พิษณุโลก – หล่มสัก)

การรับรู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนในชุมชนตามเส้นทางถนนหลวงฯแผ่นดินหมายเลข 12 (พิษณุโลก – หล่มสัก)	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความคิดเห็น
7.การเปลี่ยนแปลงด้านรายได้ของชุมชน	3.84	0.656	มาก
8.การจ้างงานและการสร้างอาชีพ	3.72	1.130	มาก
9.ความสามัคคีของคนในชุมชน	3.92	0.669	มาก

ตาราง 91 แสดงด้านการรับรู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนในชุมชนตามเส้นทางถนนหลวงฯแผ่นดินหมายเลข 12 (พิษณุโลก – หล่มสัก)(ต่อ)

การรับรู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนในชุมชนตามเส้นทางถนนหลวงฯแผ่นดินหมายเลข 12 (พิษณุโลก – หล่มสัก)	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความคิดเห็น
10.ด้านการเป็นเจ้าของบ้าน	3.96	0.601	มาก
11.ด้านการมีจิตสาธารณะของคนในชุมชน	3.88	0.754	มาก
12.การดำรงอยู่ของวิถีชีวิตและวัฒนธรรมชุมชน	3.84	0.638	มาก
13.การปรับตัวของวัฒนธรรมชุมชน	3.74	0.668	มาก
14.การเสื่อมสลายของวัฒนธรรมชุมชน	2.73	1.004	ปานกลาง
15.คุณภาพชีวิตของคนในชุมชน	3.86	0.541	มาก
16.ความสวยงามของชุมชน	3.82	0.667	มาก
17.ความเหมาะสมของตำแหน่งที่ตั้งร้านค้าชุมชน	3.88	0.636	มาก
18.ความเหมาะสมของการจัดการเรื่องขยะและสิ่งปฏิกูลของชุมชน	3.97	0.807	มาก
19.ความพร้อมด้านสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรท่องเที่ยวของชุมชน	3.78	0.656	มาก
20.ความพร้อมด้านความสามารถในการแข่งขันของชุมชน	3.97	0.602	มาก
21.ความพร้อมของชุมชนด้านองค์ความรู้ด้านวัฒนธรรม	3.77	0.620	มาก
22.จำนวนนักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวในชุมชน	4.49	0.702	มาก

จากตาราง พบว่า กลุ่มตัวอย่างจำนวน 340 คน ให้ระดับความคิดเห็นด้านการรับรู้การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนในชุมชนตามเส้นทางถนนหลวงฯแผ่นดินหมายเลข 12 (พิษณุโลก – หล่มสัก) ซึ่งพิจารณารายข้อดังนี้ การเปลี่ยนแปลงด้านรายได้ของชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.84$) การจ้างงานและการสร้างอาชีพมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.72$) ความสัมพันธ์ของคนในชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.92$) ด้านการเป็นเจ้าของบ้านมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.96$) ด้านการมีจิตสาธารณะของคนในชุมชนมี

ความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก (3.88) การดำรงอยู่ของวิถีชีวิตและวัฒนธรรมชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.84$) การปรับตัวของวัฒนธรรมชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.74$) การเสื่อมสลายของวัฒนธรรมชุมชน มีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 2.73$) คุณภาพชีวิตของคนในชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.86$) ความสวยงามของชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.82$) ความเหมาะสมของตำแหน่งที่ตั้งร้านค้าชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.88$) ความเหมาะสมของการจัดการเรื่องขยะและสิ่งปฏิกูลของชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.97$) ความพร้อมด้านสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรท่องเที่ยวของชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.78$) ความพร้อมด้านความสามารถในการแข่งขันของชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.97$) ความพร้อมของชุมชนด้านองค์ความรู้ด้านวัฒนธรรมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.77$) จำนวนนักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวในชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 4.49$)

ตาราง 92 แสดงด้านศักยภาพชุมชน

ศักยภาพชุมชน	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความคิดเห็น
23.ด้านการวางแผนและกำหนดยุทธศาสตร์การท่องเที่ยว	3.40	0.647	ปานกลาง
24.การรองรับนักท่องเที่ยว	3.35	0.850	ปานกลาง
25.ด้านการจัดให้มีที่พักที่สะอาด ปลอดภัย มีคุณภาพ	3.37	0.923	ปานกลาง
26.ด้านการจัดการขยะและสิ่งปฏิกูล	3.19	0.909	ปานกลาง
27.ด้านการปรับปรุงภูมิทัศน์ของชุมชน	3.27	0.836	ปานกลาง
28.ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	3.27	0.793	ปานกลาง
29.ด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน	3.32	0.705	ปานกลาง
30.ด้านพัฒนาระบบข้อมูล ข่าวสาร และการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวของชุมชน	3.33	0.905	ปานกลาง
31.ด้านการพัฒนาโครงสร้างสาธารณูปโภคพื้นฐานเพื่อรองรับการท่องเที่ยว	2.07	1.756	น้อย

ตาราง 92 แสดงด้านศักยภาพชุมชน(ต่อ)

ศักยภาพชุมชน	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความคิดเห็น
31.1 ถนน	3.54	0.941	มาก
31.2 ไฟฟ้า	3.61	0.910	มาก
31.3 โทรศัพท์	3.72	0.848	มาก
31.4 ศูนย์ข้อมูลข่าวสาร	3.41	0.810	ปานกลาง
31.5 น้ำสะอาด	3.53	0.792	มาก
31.6 สุขา	3.37	0.858	ปานกลาง
31.7 ป้ายบอกทาง	3.42	0.843	ปานกลาง
31.8 สถานที่สำคัญของชุมชน	3.40	0.837	ปานกลาง
31.9 การคมนาคม	3.54	0.842	มาก
31.10 ร้านอาหาร	3.45	0.981	ปานกลาง
31.11 อินเทอร์เน็ต	3.29	0.972	ปานกลาง
32.ด้านการพัฒนาอาชีพและของที่ระลึก	3.29	1.047	ปานกลาง
33.ด้านการสื่อสารและภาษา	3.00	0.842	ปานกลาง
34.ด้านความปลอดภัยของนักท่องเที่ยวที่มาในชุมชน	3.53	0.860	มาก
35.ด้านความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ของคนในชุมชน	3.55	0.879	มาก

จากตาราง พบว่า กลุ่มตัวอย่างจำนวน 340 คน ให้ระดับความคิดเห็นในด้านศักยภาพของชุมชน โดยพิจารณาเป็นรายข้อดังนี้ ด้านการวางแผนและกำหนดยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.40$) การรองรับนักท่องเที่ยวมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.35$) ด้านการจัดให้มีที่พักที่สะอาด ปลอดภัย มีคุณภาพมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.37$) ด้านการจัดการขยะและสิ่งปฏิกูลมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.19$) ด้านการปรับปรุงภูมิทัศน์ของชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.27$) ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.27$) ด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.32$) ด้านพัฒนาระบบข้อมูล ข่าวสาร และการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวของชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.33$) ด้านการพัฒนาโครงสร้างสาธารณูปโภคพื้นฐานเพื่อรองรับการท่องเที่ยว มี

ความคิดเห็นอยู่ในระดับ น้อย ($\bar{X} = 2.07$) ซึ่งประกอบด้วย โครงสร้างถนนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.54$) ไฟฟ้ามีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.61$) โทรศัพท์ มีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.72$) ศูนย์ข้อมูลข่าวสารมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.41$) น้ำสะอาดมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.53$) สุขามีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.37$) ป้ายบอกทาง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.42$) สถานที่สำคัญของชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.40$) การคมนาคมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.54$) ร้านอาหารมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.45$) อินเทอร์เน็ต มีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.29$) ด้านการพัฒนาอาชีพและของที่ระลึกมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.29$) ด้านการสื่อสารและภาษามีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.00$) ด้านความปลอดภัยของนักท่องเที่ยวที่มาในชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.53$) ด้านความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ของคนในชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.55$)

ตาราง 93 แสดงการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน

การดำเนินกิจกรรมและการมีส่วนร่วมของชุมชน	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความคิดเห็น
36.การวางแผนและออกแบบยุทธศาสตร์การพัฒนาชุมชน	3.45	0.776	ปานกลาง
37.การกำหนดทิศทางเพื่อจัดการท่องเที่ยว	3.21	0.859	ปานกลาง
38.การกำหนดจำนวนนักท่องเที่ยวที่จะเข้าไปศึกษาชุมชน/วัด	3.16	0.902	ปานกลาง
39.การจัดตั้งกองทุนชุมชนเพื่อการท่องเที่ยว	3.02	0.887	ปานกลาง
40.การกำหนดระเบียบและแนวปฏิบัติในการท่องเที่ยวในชุมชน	3.26	0.875	ปานกลาง
41.การประชาสัมพันธ์และการให้ข้อมูล	3.30	0.860	ปานกลาง
42.การสนับสนุนงบประมาณ	3.22	1.049	ปานกลาง
43.การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในชุมชน	3.09	1.027	ปานกลาง
44.การปรับปรุง พัฒนา อนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวของชุมชน	3.25	0.936	ปานกลาง

ตาราง 93 แสดงการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน(ต่อ)

การดำเนินกิจกรรมและการมีส่วนร่วมของชุมชน	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความคิดเห็น
45.กาพัฒนาระบบตลาดและต่อ ยอดผลิตภัณฑ์ชุมชน	3.18	0.938	ปานกลาง
46.การพัฒนา ระบบฐานข้อมูลเพื่อการท่องเที่ยว	3.19	0.872	ปานกลาง
47.ชุมชนรับผลตอบแทนจากการท่องเที่ยว	3.19	0.990	ปานกลาง
48.การประเมินผลกิจกรรม/โครงการ	3.13	0.888	ปานกลาง
49.การตัดสินใจดีหรือดำเนินการโครงการ	2.97	0.897	ปานกลาง
50.การขยายจำนวนภาคีเครือข่ายจากองค์กร/ชุมชนต่างๆ	3.38	3.847	ปานกลาง

จากตาราง พบว่ากลุ่มตัวอย่างจำนวน 340 คน ให้ระดับความคิดเห็นของการดำเนินกิจกรรม และการมีส่วนร่วม ซึ่งพิจารณารายข้อดังนี้ การวางแผนและออกแบบยุทธศาสตร์การพัฒนาชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.45$) การกำหนดทิศทางเพื่อจัดการท่องเที่ยวมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.21$) การกำหนดจำนวนนักท่องเที่ยวที่จะเข้าไปศึกษาชุมชน/วัดมีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.16$) การจัดตั้งกองทุนชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.02$) การกำหนดระเบียบและแนวปฏิบัติในการท่องเที่ยวในชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.26$) การประชาสัมพันธ์และการให้ข้อมูลมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.30$) การสนับสนุนงบประมาณมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.22$) การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.09$) การปรับปรุง พัฒนา อนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวของชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.25$) กาพัฒนาระบบตลาดและต่อยอดผลิตภัณฑ์ชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.18$) การพัฒนาระบบฐานข้อมูลเพื่อการท่องเที่ยวมีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.19$) ชุมชนรับผลตอบแทนจากการท่องเที่ยวมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.19$) การประเมินผลกิจกรรม/โครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.13$) การตัดสินใจดีหรือดำเนินการโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 2.97$) การขยายจำนวนภาคีเครือข่ายจากองค์กร/ชุมชนต่างๆมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.38$)

ศักยภาพของชุมชนในเขตอำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป

ตาราง 94 แสดงเพศของกลุ่มตัวอย่าง

เพศ

ข้อมูล	จำนวน	ร้อยละ
หญิง	140	41.2
ชาย	200	58.8
รวม	340	100.0

จากตาราง พบว่า กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 340 คน ประกอบด้วยเพศหญิงจำนวนคิดเป็นร้อยละ 41.2 และเพศชายจำนวน คิดเป็นร้อยละ 58.8

ตาราง 95 แสดงระดับการศึกษาของกลุ่มตัวอย่าง

ระดับการศึกษา

ข้อมูล	จำนวน	ร้อยละ
ไม่ได้เรียนหนังสือ	5	1.5
ประถมศึกษา	198	58.2
มัธยมศึกษา	63	18.5
อาชีวศึกษา/ปวส./อนุปริญญา	45	13.2
ปริญญาตรี	24	7.1
สูงกว่าปริญญาตรี	5	1.5
รวม	340	100.0

จากตาราง พบว่ากลุ่มตัวอย่างจำนวน 340 คน มีระดับการศึกษาอยู่ในระดับของ ประถมศึกษามากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 58.2 รองลงมาคือระดับมัธยมศึกษา คิดเป็นร้อยละ 18.5 ระดับอาชีวศึกษา/ปวส./อนุปริญญา คิดเป็นร้อยละ 13.2 ระดับปริญญาตรีคิดเป็นร้อยละ 7.1 และ ระดับ สูงกว่าปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 1.5 และไม่ได้เรียนหนังสืออยู่ในลำดับสุดท้าย คิดเป็นร้อยละ 1.5

ตาราง 96 แสดงระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชนของกลุ่มตัวอย่าง

ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชน

ข้อมูล	จำนวน	ร้อยละ
0 - 5 ปี	11	3.2
5 ปีขึ้นไปจนถึง 10 ปี	39	11.5
10 ปีขึ้นไป	290	85.3
รวม	340	100.0

จากตาราง พบว่ากลุ่มตัวอย่างจำนวน 340 คน มีระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชนส่วนใหญ่ มากกว่า 10 ปี ขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 85.3 อาศัยอยู่ในชุมชน ตั้งแต่ 5 ปีขึ้นไปจนถึง 10 ปี คิดเป็นร้อยละ 11.5 และ อาศัยอยู่ในชุมชน 0 – 5 ปี คิดเป็นร้อยละ 3.2

ตาราง 97 แสดงอาชีพของกลุ่มตัวอย่าง

อาชีพ

ข้อมูล	จำนวน	ร้อยละ
อยู่ในอุปการะของครอบครัว	24	7.1
เกษตรกรกรรม	29	8.5
ค้าขาย	191	56.2
รับจ้าง	46	13.5
ธุรกิจส่วนตัว	34	10.0
รับราชการ	8	2.4
อื่นๆ	8	2.4
รวม	340	100.0

จากตาราง พบว่า กลุ่มตัวอย่างจำนวน 340 คน ส่วนใหญ่ ประกอบอาชีพค้าขาย คิดเป็นร้อยละ 56.2 และประกอบอาชีพเกษตรกรกรรม คิดเป็นร้อยละ 8.5 ประกอบอาชีพธุรกิจส่วนตัว คิดเป็นร้อยละ 10.0 ประกอบอาชีพรับจ้าง คิดเป็นร้อยละ 13.5 ประกอบอาชีพ รับราชการคิดเป็นร้อยละ 2.4

และ อยู่ในอุปการะของครอบครัว คิดเป็นร้อยละ 7.1 ประกอบอาชีพ อื่นๆ เช่น พระอยู่ในลำดับสุดท้ายคิดเป็นร้อยละ 2.4

ตาราง 98 แสดงรายได้ของกลุ่มตัวอย่าง

รายได้

ข้อมูล	จำนวน	ร้อยละ
ต่ำกว่า 1,500 บาท/เดือน	4	1.2
1,501 - 3,000 บาท/เดือน	11	3.2
3,001 - 4,500 บาท/เดือน	25	7.4
4,501 - 6,000 บาท/เดือน	65	19.1
สูงกว่า 6,001 บาท/เดือน	185	54.4
อื่นๆ	50	14.7
รวม	340	100.0

จากตารางพบว่ากลุ่มตัวอย่างจำนวน 340 คน มีรายได้ส่วนใหญ่ มีรายได้ สูงกว่า 6,001 บาท/เดือน คิดเป็นร้อยละ 54.4 และลำดับรองมา มีรายได้ 4,501 – 6,000 บาท/เดือนคิดเป็นร้อยละ 19.1 มีรายได้ อยู่ในระดับอื่นๆ คิดเป็นร้อยละ 14.7 มีรายได้ 3,001 – 4,500 บาท/เดือน คิดเป็นร้อยละ 7.4 และมีรายได้ 1,501 – 3,000 บาท/เดือนคิดเป็นร้อยละ 3.2 มีรายได้ต่ำกว่า 1,500 บาท/เดือน อยู่ในลำดับสุดท้าย คิดเป็นร้อยละ 1.2

ตาราง 99 แสดงสถานภาพทางสังคมในชุมชนของกลุ่มตัวอย่าง

สถานภาพทางสังคมในชุมชน

ข้อมูล	จำนวน	ร้อยละ
กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน คณะกรรมการหมู่บ้าน	2	0.6
นายกอบต. คณะกรรมการบริหารอบต.	8	2.4
หอการค้า กรรมการหอการค้า	2	0.6
ประชาชนทั่วไป	312	91.8
ปฏิบัติงานในหน่วยงาน/องค์กรภาครัฐ	3	0.9

ตาราง 99 แสดงสถานภาพทางสังคมในชุมชนของกลุ่มตัวอย่าง(ต่อ)

ข้อมูล	จำนวน	ร้อยละ
อื่นๆ	13	3.8
รวม	340	100.0

จากตารางพบว่ากลุ่มตัวอย่าง จำนวน 340 คน มีสถานภาพทางสังคมในชุมชนส่วนใหญ่เป็นประชาชนทั่วไป คิดเป็นร้อยละ 88.8 ลำดับต่อมาคือปฏิบัติงานในหน่วยงาน/องค์กรภาครัฐ คิดเป็นร้อยละ 7.4 หอการค้า กรรมการหอการค้า คิดเป็นร้อยละ 1.8 สถานภาพทางสังคมอื่นๆและกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน คณะกรรมการหมู่บ้าน และอยู่ในลำดับที่เท่ากัน คิดเป็นร้อยละ 0.9 นายก อบต. คณะกรรมการบริหารอบต.อยู่ในลำดับสุดท้ายคิดเป็นร้อยละ 0.3

ส่วนที่ 2

ตาราง 100 แสดงด้านการรับรู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนในชุมชนตามเส้นทางถนนหลวงฯแผ่นดินหมายเลข 12 (พิษณุโลก – หล่มสัก)

การรับรู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนในชุมชนตามเส้นทางถนนหลวงฯแผ่นดินหมายเลข 12 (พิษณุโลก – หล่มสัก)	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความคิดเห็น
7.การเปลี่ยนแปลงด้านรายได้ของชุมชน	3.86	0.515	มาก
8.การจ้างงานและการสร้างอาชีพ	3.68	1.702	มาก
9.ความสัมพันธของคนในชุมชน	3.72	0.665	มาก
10.ด้านการเป็นเจ้าของบ้าน	3.76	0.562	มาก
11.ด้านการมีจิตสาธารณะของคนในชุมชน	3.65	0.673	มาก
12.การดำรงอยู่ของวิถีชีวิตและวัฒนธรรมชุมชน	3.66	0.648	มาก
13.การปรับตัวของวัฒนธรรมชุมชน	3.65	0.841	มาก
14.การเสื่อมสลายของวัฒนธรรมชุมชน	3.39	0.904	ปานกลาง
15.คุณภาพชีวิตของคนในชุมชน	3.64	0.692	มาก

ตาราง 100 แสดงด้านการรับรู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนในชุมชนตามเส้นทางถนนหลวงฯแผ่นดินหมายเลข 12 (พิษณุโลก – หล่มสัก)(ต่อ)

การรับรู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนในชุมชนตามเส้นทางถนนหลวงฯแผ่นดินหมายเลข 12 (พิษณุโลก – หล่มสัก)	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความคิดเห็น
16.ความสวยงามของชุมชน	3.61	0.754	มาก
17.ความเหมาะสมของตำแหน่งที่ตั้งร้านค้าชุมชน	3.73	0.660	มาก
18.ความเหมาะสมของการจัดการเรื่องขยะและสิ่งปฏิกูลของชุมชน	3.76	0.827	มาก
19.ความพร้อมด้านสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรท่องเที่ยวของชุมชน	3.76	0.610	มาก
20.ความพร้อมด้านความสามารถในการแข่งขันของชุมชน	3.91	0.572	มาก
21.ความพร้อมของชุมชนด้านองค์ความรู้ด้านวัฒนธรรม	3.55	0.776	มาก
22.จำนวนนักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวในชุมชน	3.81	0.796	มาก

จากตาราง พบว่า กลุ่มตัวอย่างจำนวน 340 คน ให้ระดับความคิดเห็นด้านการรับรู้การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนในชุมชนตามเส้นทางถนนหลวงฯแผ่นดินหมายเลข 12 (พิษณุโลก – หล่มสัก) ซึ่งพิจารณารายข้อดังนี้ การเปลี่ยนแปลงด้านรายได้ของชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.86$) การจ้างงานและการสร้างอาชีพมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.68$) ความสัมพันธ์ของคนในชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.72$) ด้านการเป็นเจ้าของบ้านมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.76$) ด้านการมีจิตสาธารณะของคนในชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.65$) การดำรงอยู่ของวิถีชีวิตและวัฒนธรรมชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.66$) การปรับตัวของวัฒนธรรมชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.65$) การเสื่อมสลายของวัฒนธรรมชุมชน มีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.39$) คุณภาพชีวิตของคนในชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.64$) ความสวยงามของชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.61$) ความเหมาะสมของตำแหน่งที่ตั้งร้านค้าชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.73$) ความเหมาะสมของการจัดการเรื่องขยะและสิ่งปฏิกูลของชุมชน

มีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.76$) ความพร้อมด้านสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรท่องเที่ยวของชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.76$) ความพร้อมด้านความสามารถในการแข่งขันของชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.91$) ความพร้อมของชุมชนด้านองค์ความรู้ด้านวัฒนธรรมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.55$) จำนวนนักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวในชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.81$)

ตาราง 101 แสดงด้านศักยภาพชุมชน

ศักยภาพชุมชน	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความคิดเห็น
23.ด้านการวางแผนและกำหนดยุทธศาสตร์การท่องเที่ยว	3.77	0.604	มาก
24.การรองรับนักท่องเที่ยว	3.71	0.893	มาก
25.ด้านการจัดให้มีที่พักที่สะอาด ปลอดภัย มีคุณภาพ	3.43	0.985	ปานกลาง
26.ด้านการจัดการขยะและสิ่งปฏิกูล	3.74	0.846	มาก
27.ด้านการปรับปรุงภูมิทัศน์ของชุมชน	3.62	0.732	มาก
28.ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	3.56	0.704	มาก
29.ด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน	3.77	0.701	มาก
30.ด้านพัฒนาระบบข้อมูล ข่าวสาร และการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวของชุมชน	3.71	0.889	มาก
31.ด้านการพัฒนาโครงสร้างสาธารณูปโภคพื้นฐานเพื่อรองรับการท่องเที่ยว	2.65	1.840	ปานกลาง
31.1 ถนน	4.19	0.711	มาก
31.2 ไฟฟ้า	4.32	0.700	มาก
31.3 โทรศัพท์	4.24	0.689	มาก
31.4 ศูนย์ข้อมูลข่าวสาร	3.88	0.815	มาก
31.5 น้ำสะอาด	4.08	0.748	มาก
31.6 สุขา	3.63	1.035	มาก

ตาราง 101 แสดงด้านศักยภาพชุมชน(ต่อ)

ศักยภาพชุมชน	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความคิดเห็น
31.7 ป้ายบอกทาง	3.72	1.074	มาก
31.8สถานที่สำคัญของชุมชน	3.82	0.827	มาก
31.9การคมนาคม	4.10	0.840	มาก
31.10 ร้านอาหาร	3.77	1.210	มาก
31.11อินเทอร์เน็ต	3.48	1.283	มาก
32.ด้านการพัฒนาอาชีพและของที่ระลึก	3.71	1.099	มาก
33.ด้านการสื่อสารและภาษา	3.69	0.796	มาก
34.ด้านความปลอดภัยของนักท่องเที่ยวที่มาในชุมชน	3.83	0.777	มาก
35.ด้านความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ของคนในชุมชน	3.77	0.790	มาก

จากตาราง พบว่า กลุ่มตัวอย่างจำนวน 340 คน ให้ระดับความคิดเห็นในด้านศักยภาพของชุมชน โดยพิจารณาเป็นรายข้อดังนี้ ด้านการวางแผนและกำหนดยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.77$) การรองรับนักท่องเที่ยวมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.71$) ด้านการจัดให้มีที่พักที่สะอาด ปลอดภัย มีคุณภาพมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.43$) ด้านการจัดการขยะและสิ่งปฏิกูลมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.74$) ด้านการปรับปรุงภูมิทัศน์ของชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.62$) ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.56$) ด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.77$) ด้านพัฒนาระบบข้อมูล ข่าวสาร และการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวของชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.71$) ด้านการพัฒนาโครงสร้างสาธารณูปโภคพื้นฐานเพื่อรองรับการท่องเที่ยว มีความคิดเห็นอยู่ในระดับ น้อย ($\bar{X} = 2.65$) ซึ่งประกอบด้วย โครงสร้างถนนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 4.19$) ไฟฟ้ามีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 4.32$) โทรศัพท์ มีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 4.24$) ศูนย์ข้อมูลข่าวสารมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.88$) น้ำสะอาดมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 4.08$) สุขามีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.63$) ป้ายบอกทาง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.72$) สถานที่สำคัญของชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.82$) การคมนาคม

มีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 4.10$) ร้านอาหารมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.77$) อินเทอร์เน็ต มีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.48$) ด้านการพัฒนาอาชีพและของที่ระลึกมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.71$) ด้านการสื่อสารและภาษามีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.69$) ด้านความปลอดภัยของนักท่องเที่ยวที่มาในชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.83$) ด้านความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ของคนในชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.77$)

ตาราง 102 แสดงการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน

การดำเนินกิจกรรมและการมีส่วนร่วมของชุมชน	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความคิดเห็น
36.การวางแผนและออกแบบยุทธศาสตร์การพัฒนาชุมชน	3.64	0.679	มาก
37.การกำหนดทิศทางเพื่อจัดการท่องเที่ยว	3.58	0.742	มาก
38.การกำหนดจำนวนนักท่องเที่ยวที่จะเข้าไปศึกษาชุมชน/วัด	3.43	0.830	ปานกลาง
39.การจัดตั้งกองทุนชุมชนเพื่อการท่องเที่ยว	3.22	0.962	ปานกลาง
40.การกำหนดระเบียบและแนวปฏิบัติในการท่องเที่ยวในชุมชน	3.57	0.759	มาก
41.การประชาสัมพันธ์และการให้ข้อมูล	3.51	0.904	มาก
42.การสนับสนุนงบประมาณ	3.49	1.268	ปานกลาง
43.การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในชุมชน	3.56	0.909	มาก
44.การปรับปรุง พัฒนา อนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวของชุมชน	3.69	0.742	มาก
45.กาพัฒนาระบบตลาดและต่อ ยอดผลิตภัณฑ์ชุมชน	3.68	0.853	มาก
46.การพัฒนาระบบฐานข้อมูลเพื่อการท่องเที่ยว	3.60	0.732	มาก
47.ชุมชนรับผิดชอบต่อผลการท่องเที่ยว	3.67	0.979	มาก
48.การประเมินผลกิจกรรม/โครงการ	3.46	0.734	ปานกลาง
49.การตัดสินใจดีหรือดำเนินการ โครงการ	3.17	0.878	ปานกลาง
50.การขยายจำนวนภาคีเครือข่ายจากองค์กร/ชุมชนต่างๆ	3.30	0.837	ปานกลาง

จากตาราง พบว่ากลุ่มตัวอย่างจำนวน 340 คน ให้ระดับความคิดเห็นของการดำเนินกิจกรรม และการมีส่วนร่วม ซึ่งพิจารณาเรียงข้อดังนี้ การวางแผนและออกแบบยุทธศาสตร์การพัฒนาชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.64$) การกำหนดทิศทางเพื่อจัดการท่องเที่ยวที่มีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.58$) การกำหนดจำนวนนักท่องเที่ยวที่จะเข้าไปศึกษาชุมชน/วัดมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.43$) การจัดตั้งกองทุนชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวที่มีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.22$) การกำหนดระเบียบและแนวปฏิบัติในการท่องเที่ยวในชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.57$) การประชาสัมพันธ์และการให้ข้อมูลมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.51$) การสนับสนุนงบประมาณมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.49$) การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.56$) การปรับปรุงพัฒนาอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวของชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.69$) กาพัฒนาระบบตลาดและต่อยอดผลิตภัณฑ์ชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.68$) การพัฒนาระบบฐานข้อมูลเพื่อการท่องเที่ยวมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.60$) ชุมชนรับผลตอบแทนจากการท่องเที่ยวที่มีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.67$) การประเมินผลกิจกรรม/โครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.46$) การตัดสินใจยุติหรือดำเนินการโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.17$) การขยายจำนวนภาคีเครือข่ายจากองค์กร/ชุมชนต่างๆมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.30$)

ศักยภาพของชุมชนในเขตอำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป

ตาราง 103 แสดงเพศของกลุ่มตัวอย่าง

เพศ

ข้อมูล	จำนวน	ร้อยละ
หญิง	133	39.1
ชาย	207	60.9
รวม	340	100.0

จากตาราง พบว่า กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 340 คน ส่วนใหญ่เพศชาย ประกอบด้วยคิดเป็นร้อยละ 60.9 และเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 39.1

ตาราง 104 แสดงระดับการศึกษาของกลุ่มตัวอย่าง

ระดับการศึกษา		
ข้อมูล	จำนวน	ร้อยละ
ไม่ได้เรียนหนังสือ	5	1.5
ประถมศึกษา	192	56.5
มัธยมศึกษา	83	24.4
อาชีวศึกษา/ปวส./อนุปริญญา	24	7.1
ปริญญาตรี	28	8.2
สูงกว่าปริญญาตรี	8	2.4
รวม	340	100.0

จากตาราง พบว่ากลุ่มตัวอย่างจำนวน 340 คน มีระดับการศึกษาอยู่ในระดับของ ประถมศึกษามากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 56.5 รองลงมาคือระดับมัธยมศึกษา คิดเป็นร้อยละ 24.4 ระดับปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 8.2 ระดับอาชีวศึกษา/ปวส./อนุปริญญา คิดเป็นร้อยละ 7.1 ระดับสูงกว่าปริญญาตรีคิดเป็นร้อยละ 2.4และไม่ได้เรียนหนังสือ อยู่ในลำดับสุดท้าย คิดเป็นร้อยละ 1.5

ตาราง 105 แสดงระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชนของกลุ่มตัวอย่าง

ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชน		
ข้อมูล	จำนวน	ร้อยละ
0 - 5 ปี	102	30.0
5 ปีขึ้นไปจนถึง 10 ปี	20	5.9
10 ปีขึ้นไป	218	64.1
รวม	340	100.0

จากตาราง พบว่ากลุ่มตัวอย่างจำนวน 340 คน มีระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชนส่วนใหญ่ มากกว่า 10 ปี ขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 64.1 อาศัยอยู่ในชุมชน 0 – 5 ปี คิดเป็นร้อยละ 60.0 และ อาศัยอยู่ในชุมชน 5 ปีขึ้นไปจนถึง 10 ปี คิดเป็นร้อยละ 5.9

ตาราง 106 แสดงอาชีพของกลุ่มตัวอย่าง

อาชีพ

ข้อมูล	จำนวน	ร้อยละ
อยู่ในอุปการะของครอบครัว	15	4.4
เกษตรกรกรรม	30	8.8
ค้าขาย	156	45.9
รับจ้าง	113	33.2
ธุรกิจส่วนตัว	15	4.4
รับราชการ	11	3.2
รวม	340	100.0

จากตาราง พบว่า กลุ่มตัวอย่างจำนวน 340 คน ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพค้าขาย คิดเป็นร้อยละ 45.9 ลำดับต่อมาคือ ประกอบอาชีพรับจ้าง คิดเป็นร้อยละ 33.2 ประกอบอาชีพเกษตรกร คิดเป็นร้อยละ 8.8 ประกอบอาชีพธุรกิจส่วนตัว และอยู่ในอุปการะของครอบครัว อยู่ในลำดับที่เท่ากัน คิดเป็นร้อยละ 4.4 ประกอบอาชีพ รับราชการ อยู่ในลำดับสุดท้าย คิดเป็นร้อยละ 3.2

ตาราง 107 แสดงรายได้ของกลุ่มตัวอย่าง

รายได้

ข้อมูล	จำนวน	ร้อยละ
ต่ำกว่า 1,500 บาท/เดือน	5	1.5
1,501 - 3,000 บาท/เดือน	13	3.8
3,001 - 4,500 บาท/เดือน	36	10.6
4,501 - 6,000 บาท/เดือน	65	19.1

ตาราง 107 แสดงรายได้ของกลุ่มตัวอย่าง(ต่อ)

ข้อมูล	จำนวน	ร้อยละ
สูงกว่า 6,001 บาทต่อเดือน	177	52.1
อื่นๆ	44	12.9
รวม	340	100.0

จากตารางพบว่ากลุ่มตัวอย่างจำนวน 340 คน มีรายได้ส่วนใหญ่ อยู่ในระดับสูงกว่า 6,001 บาท/เดือน คิดเป็นร้อยละ 52.1 และลำดับรองมา มีรายได้ 4,501 – 6,000 บาท/เดือน คิดเป็นร้อยละ 19.1 อยู่ในระดับอื่นๆ คิดเป็นร้อยละ 12.9 มีรายได้ 3,001 – 4,500 บาท/เดือน คิดเป็นร้อยละ 10.6 มีรายได้ 1,501 – 3,000 บาท/เดือน คิดเป็นร้อยละ 3.8 และ มีรายได้ ต่ำกว่า 1,500 บาท/เดือน อยู่ในลำดับสุดท้าย คิดเป็นร้อยละ 1.5

ตาราง 108 แสดงสถานภาพทางสังคมในชุมชนของกลุ่มตัวอย่าง

สถานภาพทางสังคมในชุมชน

ข้อมูล	จำนวน	ร้อยละ
กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน คณะกรรมการหมู่บ้าน	3	0.9
นายก อบต. คณะกรรมการบริหาร อบต.	1	0.3
หอการค้า กรรมการหอการค้า	6	1.8
ประชาชนทั่วไป	302	88.8
ปฏิบัติงานในหน่วยงาน/องค์กรภาครัฐ	25	7.4
อื่นๆ	3	0.9
รวม	340	100.0

จากตารางพบว่ากลุ่มตัวอย่าง จำนวน 340 คน มีสถานภาพทางสังคมในชุมชนส่วนใหญ่ เป็นประชาชนทั่วไป คิดเป็นร้อยละ 88.8 ลำดับต่อมาคือปฏิบัติงานในหน่วยงาน/องค์กรภาครัฐ คิดเป็นร้อยละ 7.4 หอการค้า กรรมการหอการค้า คิดเป็นร้อยละ 1.8 สถานภาพทางสังคมอื่นๆและกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน คณะกรรมการหมู่บ้าน และอยู่ในลำดับที่เท่ากัน คิดเป็นร้อยละ 0.9 นายก อบต. คณะกรรมการบริหาร อบต. อยู่ในลำดับสุดท้ายคิดเป็นร้อยละ 0.3

ส่วนที่ 2

ตาราง 109 แสดงด้านการรับรู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนในชุมชนตามเส้นทางถนนหลวงฯแผ่นดินหมายเลข 12 (พิษณุโลก – หล่มสัก)

การรับรู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนในชุมชนตามเส้นทางถนนหลวงฯแผ่นดินหมายเลข 12 (พิษณุโลก – หล่มสัก)	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความคิดเห็น
7.การเปลี่ยนแปลงด้านรายได้ของชุมชน	3.95	0.707	มาก
8.การจ้างงานและการสร้างอาชีพ	3.60	1.809	มาก
9.ความสัมพันธ์ของคนในชุมชน	3.90	0.825	มาก
10.ด้านการเป็นเจ้าของบ้าน	3.84	0.706	มาก
11.ด้านการมีจิตสาธารณะของคนในชุมชน	3.89	0.807	มาก
12.การดำรงอยู่ของวิถีชีวิตและวัฒนธรรมชุมชน	3.86	0.687	มาก
13.การปรับตัวของวัฒนธรรมชุมชน	3.73	0.697	มาก
14.การเสื่อมสลายของวัฒนธรรมชุมชน	2.89	0.999	ปานกลาง
15.คุณภาพชีวิตของคนในชุมชน	3.80	0.773	มาก
16.ความสวยงามของชุมชน	3.66	0.855	มาก
17.ความเหมาะสมของตำแหน่งที่ตั้งร้านค้าชุมชน	3.62	0.709	มาก
18.ความเหมาะสมของการจัดการเรื่องขยะและสิ่งปฏิกูลของชุมชน	3.83	0.855	มาก
19.ความพร้อมด้านสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรท่องเที่ยวของชุมชน	3.71	0.741	มาก
20.ความพร้อมด้านความสามารถในการแข่งขันของชุมชน	3.71	0.771	มาก
21.ความพร้อมของชุมชนด้านองค์ความรู้ด้านวัฒนธรรม	3.61	0.750	มาก
22.จำนวนนักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวในชุมชน	4.17	0.919	มาก

จากตาราง พบว่า กลุ่มตัวอย่างจำนวน 340 คน ให้ระดับความคิดเห็นด้านการรับรู้การ
ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนในชุมชนตามเส้นทางถนนหลวงฯแผ่นดินหมายเลข 12
(พิษณุโลก – หล่มสัก) ซึ่งพิจารณารายข้อดังนี้ การเปลี่ยนแปลงด้านรายได้ของชุมชนมีความคิดเห็น
อยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.95$) การจ้างงานและการสร้างอาชีพมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} =$
3.60) ความสัมพันธ์ของคนในชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.90$) ด้านการเป็น
เจ้าของบ้านมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.84$) ด้านการมีจิตสาธารณะของคนในชุมชนมี
ความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.89$) การดำรงอยู่ของวิถีชีวิตและวัฒนธรรมชุมชนมีความ
คิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.86$) การปรับตัวของวัฒนธรรมชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก
($\bar{X} = 3.73$) การเสื่อมสลายของวัฒนธรรมชุมชน มีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 2.89$)
คุณภาพชีวิตของคนในชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.80$) ความสวยงามของชุมชนมี
ความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.66$) ความเหมาะสมของตำแหน่งที่ตั้งร้านค้าชุมชนมีความ
คิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.62$) ความเหมาะสมของการจัดการเรื่องขยะและสิ่งปฏิกูลของชุมชน
มีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.83$) ความพร้อมด้านสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรท่องเที่ยวของ
ชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.71$) ความพร้อมด้านความสามารถในการแข่งขันของ
ชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.71$) ความพร้อมของชุมชนด้านองค์ความรู้ด้าน
วัฒนธรรมมีความ 4.17)

ตาราง 110 แสดงด้านศักยภาพชุมชน

ศักยภาพชุมชน	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความ คิดเห็น
23.ด้านการวางแผนและกำหนดยุทธศาสตร์การ ท่องเที่ยว	3.54	0.932	มาก
24.การรองรับนักท่องเที่ยว	3.56	0.827	มาก
25.ด้านการจัดให้มีที่พักที่สะอาด ปลอดภัย มี คุณภาพ	3.42	0.985	ปานกลาง
26.ด้านการจัดการขยะและสิ่งปฏิกูล	3.38	0.934	ปานกลาง
27.ด้านการปรับปรุงภูมิทัศน์ของชุมชน	3.38	0.859	ปานกลาง
28.ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อม	3.58	0.815	มาก
29.ด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน	3.56	0.962	มาก

ตาราง 110 แสดงด้านศักยภาพชุมชน(ต่อ)

ศักยภาพชุมชน	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความคิดเห็น
30.ด้านพัฒนาระบบข้อมูล ข่าวสาร และการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวของชุมชน	3.53	0.932	มาก
31.ด้านการพัฒนาโครงสร้างสาธารณูปโภคพื้นฐานเพื่อรองรับการท่องเที่ยว	2.13	1.916	น้อย
31.1 ถนน	3.58	1.032	มาก
31.2 ไฟฟ้า	3.82	0.997	มาก
31.3 โทรศัพท์	3.80	0.921	มาก
31.4 ศูนย์ข้อมูลข่าวสาร	3.67	0.910	มาก
31.5 น้ำสะอาด	3.59	0.916	มาก
31.6 สุขา	3.51	0.967	มาก
31.7 ป้ายบอกทาง	3.69	0.847	มาก
31.8 สถานที่สำคัญของชุมชน	3.62	0.883	มาก
31.9 การคมนาคม	3.77	0.911	มาก
31.10 ร้านอาหาร	3.83	0.911	มาก
31.11 อินเทอร์เน็ต	3.62	1.118	มาก
32.ด้านการพัฒนาอาชีพและของที่ระลึก	3.51	0.904	มาก
33.ด้านการสื่อสารและภาษา	3.51	0.936	มาก
34.ด้านความปลอดภัยของนักท่องเที่ยวที่มาในชุมชน	3.62	0.903	มาก
35.ด้านความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ของคนในชุมชน	3.58	0.897	มาก

จากตาราง พบว่า กลุ่มตัวอย่างจำนวน 340 คน ให้ระดับความคิดเห็นในด้านศักยภาพของชุมชน โดยพิจารณาเป็นรายข้อดังนี้ ด้านการวางแผนและกำหนดยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.54$) การรองรับนักท่องเที่ยวที่มีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.56$) ด้านการจัดให้มีที่พักที่สะอาด ปลอดภัย มีคุณภาพมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.42$) ด้านการจัดการขยะและสิ่งปฏิกูลมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.38$) ด้านการ

ปรับปรุงภูมิทัศน์ของชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.38$) ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.58$) ด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.56$) ด้านพัฒนาระบบข้อมูลข่าวสาร และการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวของชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.53$) ด้านการพัฒนาโครงสร้างสาธารณูปโภคพื้นฐานเพื่อรองรับการท่องเที่ยว มีความคิดเห็นอยู่ในระดับ น้อย ($\bar{X} = 2.13$) ซึ่งประกอบด้วย โครงสร้างถนนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.58$) ไฟฟ้ามีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.82$) โทรศัพท์ มีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.80$) ศูนย์ข้อมูลข่าวสารมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.67$) น้ำสะอาดมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.59$) สุขามีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.51$) ป้ายบอกทาง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.69$) สถานที่สำคัญของชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.62$) การคมนาคมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.77$) ร้านอาหารมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.83$) อินเทอร์เน็ต มีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.62$) ด้านการพัฒนาอาชีพและของที่ระลึกมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.51$) ด้านการสื่อสารและภาษามีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.51$) ด้านความปลอดภัยของนักท่องเที่ยวที่มาในชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.62$) ด้านความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ของคนในชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.58$)

ตาราง 111 แสดงการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน

การดำเนินกิจกรรมและการมีส่วนร่วมของชุมชน	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความคิดเห็น
36.การวางแผนและออกแบบยุทธศาสตร์การพัฒนาชุมชน	3.69	0.739	มาก
37.การกำหนดทิศทางเพื่อจัดการท่องเที่ยว	3.50	0.672	มาก
38.การกำหนดจำนวนนักท่องเที่ยวที่จะเข้าไปศึกษาชุมชน/วัด	3.49	0.689	ปานกลาง
39.การจัดตั้งกองทุนชุมชนเพื่อการท่องเที่ยว	3.66	0.701	มาก
40.การกำหนดระเบียบและแนวปฏิบัติในการท่องเที่ยวในชุมชน	3.62	0.590	มาก
41.การประชาสัมพันธ์และการให้ข้อมูล	3.66	0.761	มาก

ตาราง 111 แสดงการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน(ต่อ)

การดำเนินกิจกรรมและการมีส่วนร่วมของชุมชน	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความคิดเห็น
42.การสนับสนุนงบประมาณ	3.50	0.927	มาก
43.การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในชุมชน	3.39	0.877	ปานกลาง
44.การปรับปรุง พัฒนา อนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวของชุมชน	3.71	0.642	มาก
45.กาพัฒนาระบบตลาดและต่อยอดผลิตภัณฑ์ชุมชน	3.74	0.746	มาก
46.การพัฒนาระบบฐานข้อมูลเพื่อการท่องเที่ยว	3.77	0.558	มาก
47.ชุมชนรับผิดชอบต่อแทนจากการท่องเที่ยว	3.57	0.924	มาก
48.การประเมินผลกิจกรรม/โครงการ	3.56	0.838	มาก
49.การตัดสินใจดีหรือดำเนินการ โครงการ	3.46	0.853	ปานกลาง
50.การขยายจำนวนภาคีเครือข่ายจากองค์กร/ชุมชนต่างๆ	3.36	0.968	ปานกลาง

จากตาราง พบว่ากลุ่มตัวอย่างจำนวน340 คน ให้ระดับความคิดเห็นของการดำเนินกิจกรรมและการมีส่วนร่วม ซึ่งพิจารณารายข้อดังนี้ การวางแผนและออกแบบยุทธศาสตร์การพัฒนาชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.69$) การกำหนดทิศทางเพื่อจัดการท่องเที่ยวมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.50$) การกำหนดจำนวนนักท่องเที่ยวที่จะเข้าไปศึกษาชุมชน/วัดมีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.49$) การจัดตั้งกองทุนชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.66$) การกำหนดระเบียบและแนวปฏิบัติในการท่องเที่ยวในชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.62$) การประชาสัมพันธ์และการให้ข้อมูลมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.66$) การสนับสนุนงบประมาณมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.50$) การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.39$) การปรับปรุง พัฒนาอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวของชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.71$) กาพัฒนาระบบตลาดและต่อยอดผลิตภัณฑ์ชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.74$) การพัฒนาระบบฐานข้อมูลเพื่อการท่องเที่ยวมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.77$) ชุมชนรับผิดชอบต่อแทนจากการท่องเที่ยวมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.57$) การประเมินผลกิจกรรม/โครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.56$) การตัดสินใจดีหรือดำเนินการโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ

ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.46$) การขยายจำนวนภาคีเครือข่ายจากองค์กร/ชุมชนต่างๆ มีความ
 คิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.36$)

ศักยภาพของชุมชนในเขตอำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป

ตาราง 112 แสดงเพศของกลุ่มตัวอย่าง

เพศ

ข้อมูล	จำนวน	ร้อยละ
หญิง	185	54.4
ชาย	155	45.6
รวม	340	100.0

จากตาราง พบว่า กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 340 คน ส่วนใหญ่ประกอบด้วยเพศหญิงคิดเป็นร้อยละ 54.4 และเพศชาย คิดเป็นร้อยละ 45.6

ตาราง 113 แสดงระดับการศึกษาของกลุ่มตัวอย่าง

ระดับการศึกษา

ข้อมูล	จำนวน	ร้อยละ
ไม่ได้เรียนหนังสือ	30	8.8
ประถมศึกษา	164	48.2
มัธยมศึกษา	118	34.7
อาชีวศึกษา/ปวส./อนุปริญญา	20	5.9
ปริญญาตรี	8	2.4
รวม	340	100.0

จากตาราง พบว่ากลุ่มตัวอย่างจำนวน 340 คน มีระดับการศึกษาอยู่ในระดับของ
 ประถมศึกษามากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 48.2 รองลงมาคือระดับมัธยมศึกษา คิดเป็นร้อยละ 34.7
 ไม่ได้เรียนหนังสือ คิดเป็นร้อยละ 8.8 และ ระดับอาชีวศึกษา/ปวส./อนุปริญญา คิดเป็นร้อยละ 5.9
 และ ระดับปริญญาตรี อยู่ในลำดับสุดท้าย คิดเป็นร้อยละ 2.4

ตาราง 114 แสดงระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชนของกลุ่มตัวอย่าง
ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชน

ข้อมูล	จำนวน	ร้อยละ
0 - 5 ปี	16	4.7
5 ปีขึ้นไปจนถึง 10 ปี	105	30.9
10 ปีขึ้นไป	219	64.4
รวม	340	100.0

จากตาราง พบว่ากลุ่มตัวอย่างจำนวน 340 คน มีระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชนส่วนใหญ่มากกว่า 10 ปี ขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 64.4 อาศัยอยู่ในชุมชน ตั้งแต่ 5 ปีขึ้นไปจนถึง 10 ปี คิดเป็นร้อยละ 30.9 และ อาศัยอยู่ในชุมชน 0 – 5 ปี คิดเป็นร้อยละ 4.7

ตาราง 115 แสดงอาชีพของกลุ่มตัวอย่าง

อาชีพ

ข้อมูล	จำนวน	ร้อยละ
อยู่ในอุปการะของครอบครัว	234	68.8
เกษตรกรกรรม	5	1.5
ค้าขาย	21	6.2
รับจ้าง	23	6.8
ธุรกิจส่วนตัว	2	0.6
รับราชการ	2	0.6
อื่นๆ	53	15.6
รวม	340	100.0

จากตาราง พบว่า กลุ่มตัวอย่างจำนวน 340 คน ส่วนใหญ่อยู่ในอุปการะของครอบครัว คิดเป็นร้อยละ 68.8 และประกอบอาชีพ อื่นๆ เช่น พระ คิดเป็นร้อยละ 15.6 ประกอบอาชีพ รับจ้างคิดเป็นร้อยละ 6.8 ประกอบอาชีพค้าขาย คิดเป็นร้อยละ 6.2 ประกอบอาชีพ เกษตรกรรมคิดเป็นร้อยละ

1.5ประกอบอาชีพธุรกิจส่วนตัว และประกอบอาชีพรับราชการอยู่ในลำดับที่เท่ากัน คิดเป็นร้อยละ 0.6

ตาราง 116 แสดงรายได้ของกลุ่มตัวอย่าง

รายได้

ข้อมูล	จำนวน	ร้อยละ
ต่ำกว่า 1,500 บาท/เดือน	70	20.6
1,501 - 3,000 บาท/เดือน	146	42.9
3,001 - 4,500 บาท/เดือน	22	6.5
4,501 - 6,000 บาท/เดือน	17	5.0
สูงกว่า 6,001 บาทต่อเดือน	26	7.6
อื่นๆ	59	17.4
รวม	340	100.0

จากตารางพบว่ากลุ่มตัวอย่างจำนวน 340 คน มีรายได้ส่วนใหญ่ อยู่ระหว่าง 1,501 – 3,000 บาท/เดือน คิดเป็นร้อยละ 42.9 และลำดับรองมา มีรายได้ ต่ำกว่า 1,500 บาท/เดือน คิดเป็นร้อยละ 20.6 มีรายได้อื่นๆ คิดเป็นร้อยละ 17.4 มีรายได้ สูงกว่า 6,001 บาท/เดือนคิดเป็นร้อยละ 7.6 มีรายได้ 3,001 – 4,500 บาท/เดือน คิดเป็นร้อยละ 6.5 และมีรายได้ 4,501 – 6,000 บาท/เดือน คิดเป็นร้อยละ 5.0

ตาราง 117 แสดงสถานภาพทางสังคมในชุมชนของกลุ่มตัวอย่าง

สถานภาพทางสังคมในชุมชน

ข้อมูล	จำนวน	ร้อยละ
กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน คณะกรรมการหมู่บ้าน	5	1.5
นายกอบต. คณะกรรมการบริหารอบต.	1	0.3
หอการค้า กรรมการหอการค้า	3	0.9
ประชาชนทั่วไป	241	70.9
ปฏิบัติงานในหน่วยงาน/องค์กรภาครัฐ	10	2.9

ตาราง 117 แสดงสถานภาพทางสังคมในชุมชนของกลุ่มตัวอย่าง(ต่อ)

ข้อมูล	จำนวน	ร้อยละ
อื่นๆ	80	23.5
รวม	340	100.0

จากตารางพบว่ากลุ่มตัวอย่าง จำนวน 340 คน มีสถานภาพทางสังคมในชุมชนส่วนใหญ่เป็นประชาชนทั่วไป คิดเป็นร้อยละ 70.9 ลำดับต่อมาคือสถานภาพทางสังคมอื่นๆ คิดเป็นร้อยละ 23.5 ปฏิบัติงานในหน่วยงาน/องค์กรภาครัฐ คิดเป็นร้อยละ 2.9 กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน คณะกรรมการหมู่บ้านคิดเป็นร้อยละ 1.5 หอการค้า กรรมการหอการค้าคิดเป็นร้อยละ 0.9 และ นายก อบต. คณะกรรมการบริหารอบต. อยู่ในลำดับสุดท้าย คิดเป็นร้อยละ 0.6

ส่วนที่ 2

ตาราง 118 แสดงด้านการรับรู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนในชุมชนตามเส้นทางถนนหลวงฯแผ่นดินหมายเลข 12 (พิษณุโลก - หล่มสัก)

การรับรู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชน ในชุมชนตามเส้นทางถนนหลวงฯแผ่นดินหมายเลข 12 (พิษณุโลก – หล่มสัก)	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความ คิดเห็น
7.การเปลี่ยนแปลงด้านรายได้ของชุมชน	3.47	0.689	ปานกลาง
8.การจ้างงานและการสร้างอาชีพ	3.39	0.731	ปานกลาง
9.ความสัมพันธ์ของคนในชุมชน	3.49	0.853	ปานกลาง
10.ด้านการเป็นเจ้าของบ้าน	3.42	0.850	ปานกลาง
11.ด้านการมีจิตสาธารณะของคนในชุมชน	3.57	0.822	ปานกลาง
12.การดำรงอยู่ของวิถีชีวิตและวัฒนธรรมชุมชน	3.46	0.828	ปานกลาง
13.การปรับตัวของวัฒนธรรมชุมชน	3.44	0.812	ปานกลาง
14.การเสื่อมสลายของวัฒนธรรมชุมชน	3.09	0.774	ปานกลาง
15.คุณภาพชีวิตของคนในชุมชน	3.41	0.769	ปานกลาง
16.ความสวยงามของชุมชน	3.26	0.897	ปานกลาง
17.ความเหมาะสมของตำแหน่งที่ตั้งร้านค้าชุมชน	3.34	0.753	ปานกลาง

ตาราง 118 แสดงด้านการรับรู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนในชุมชนตามเส้นทางถนนหลวงฯแผ่นดินหมายเลข 12 (พิษณุโลก – หล่มสัก)(ต่อ)

การรับรู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนในชุมชนตามเส้นทางถนนหลวงฯแผ่นดินหมายเลข 12 (พิษณุโลก – หล่มสัก)	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความคิดเห็น
18.ความเหมาะสมของการจัดการเรื่องขยะและสิ่งปฏิกูลของชุมชน	3.43	0.927	ปานกลาง
19.ความพร้อมด้านสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรท่องเที่ยวของชุมชน	3.49	0.860	ปานกลาง
20.ความพร้อมด้านความสามารถในการแข่งขันของชุมชน	3.46	0.883	ปานกลาง
21.ความพร้อมของชุมชนด้านองค์ความรู้ด้านวัฒนธรรม	3.45	0.824	ปานกลาง
22.จำนวนนักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวในชุมชน	3.61	1.015	มาก

จากตาราง พบว่า กลุ่มตัวอย่างจำนวน 340 คน ให้ระดับความคิดเห็นด้านการรับรู้การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนในชุมชนตามเส้นทางถนนหลวงฯแผ่นดินหมายเลข 12 (พิษณุโลก – หล่มสัก) ซึ่งพิจารณารายข้อดังนี้ การเปลี่ยนแปลงด้านรายได้ของชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.47$) การจ้างงานและการสร้างอาชีพมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.39$) ความสัมพันธ์ของคนในชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.49$) ด้านการเป็นเจ้าของบ้านมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.42$) ด้านการมีจิตสาธารณะของคนในชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.57$) การดำรงอยู่ของวิถีชีวิตและวัฒนธรรมชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.46$) การปรับตัวของวัฒนธรรมชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.44$) การเสื่อมสลายของวัฒนธรรมชุมชน มีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.09$) คุณภาพชีวิตของคนในชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.41$) ความสวยงามของชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.26$) ความเหมาะสมของตำแหน่งที่ตั้งร้านค้าชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.34$) ความเหมาะสมของการจัดการเรื่องขยะและสิ่งปฏิกูลของชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.43$) ความพร้อมด้านสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรท่องเที่ยวของชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ

ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.49$) ความพร้อมด้านความสามารถในการแข่งขันของชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.46$) ความพร้อมของชุมชนด้านองค์ความรู้ด้านวัฒนธรรมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.45$) จำนวนนักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวในชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.61$)

ตาราง 119 แสดงด้านศักยภาพชุมชน

ศักยภาพชุมชน	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความคิดเห็น
23.ด้านการวางแผนและกำหนดยุทธศาสตร์การท่องเที่ยว	3.84	0.575	มาก
24.การรองรับนักท่องเที่ยว	4.28	0.741	มาก
25.ด้านการจัดให้มีที่พักที่สะอาด ปลอดภัย มีคุณภาพ	3.83	0.673	มาก
26.ด้านการจัดการขยะและสิ่งปฏิกูล	3.83	0.658	มาก
27.ด้านการปรับปรุงภูมิทัศน์ของชุมชน	3.64	0.626	มาก
28.ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	3.69	0.677	มาก
29.ด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน	3.79	0.615	มาก
30.ด้านพัฒนาระบบข้อมูล ข่าวสาร และการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวของชุมชน	3.83	0.603	มาก
31.ด้านการพัฒนาโครงสร้างสาธารณูปโภคพื้นฐานเพื่อรองรับการท่องเที่ยว	3.68	1.147	มาก
31.1 ถนน	4.42	0.754	มาก
31.2 ไฟฟ้า	4.50	0.658	มากที่สุด
31.3 โทรศัพท์	4.36	0.683	มาก
31.4 ศูนย์ข้อมูลข่าวสาร	3.81	0.778	มาก
31.5 น้ำสะอาด	4.03	0.699	มาก
31.6 สุขา	3.87	0.728	มาก
31.7 ป้ายบอกทาง	4.00	0.739	มาก
31.8 สถานที่สำคัญของชุมชน	3.76	0.735	มาก
31.9 การคมนาคม	4.24	0.657	มาก

ตาราง 119 แสดงด้านศักยภาพชุมชน(ต่อ)

ศักยภาพชุมชน	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความคิดเห็น
31.10 ร้านอาหาร	4.24	0.802	มาก
31.11 อินเทอร์เน็ต	3.74	0.926	มาก
32.ด้านการพัฒนาอาชีพและของที่ระลึก	3.90	0.756	มาก
33.ด้านการสื่อสารและภาษา	3.74	0.694	มาก
34.ด้านความปลอดภัยของนักท่องเที่ยวที่มาในชุมชน	4.01	0.751	มาก
35.ด้านความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ของคนในชุมชน	3.63	0.711	มาก

จากตาราง พบว่า กลุ่มตัวอย่างจำนวน 340 คน ให้ระดับความคิดเห็นในด้านศักยภาพของชุมชน โดยพิจารณาเป็นรายข้อดังนี้ ด้านการวางแผนและกำหนดยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.84$) การรองรับนักท่องเที่ยวมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 4.28$) ด้านการจัดให้มีที่พักที่สะอาด ปลอดภัย มีคุณภาพมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.83$) ด้านการจัดการขยะและสิ่งปฏิกูลมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.83$) ด้านการปรับปรุงภูมิทัศน์ของชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.64$) ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.69$) ด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.79$) ด้านพัฒนาระบบข้อมูล ข่าวสาร และการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวของชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.83$) ด้านการพัฒนาโครงสร้างสาธารณูปโภคพื้นฐานเพื่อรองรับการท่องเที่ยว มีความคิดเห็นอยู่ในระดับ น้อย ($\bar{X} = 3.68$) ซึ่งประกอบด้วย โครงสร้างถนนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 4.42$) ไฟฟ้ามีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มากที่สุด ($\bar{X} = 4.50$) โทรศัพท์ มีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 4.36$) ศูนย์ข้อมูลข่าวสารมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.81$) น้ำสะอาดมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 4.03$) สุขามีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.87$) ป้ายบอกทาง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 4.00$) สถานที่สำคัญของชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.76$) การคมนาคมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 4.24$) ร้านอาหารมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 4.24$) อินเทอร์เน็ต มีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.74$) ด้านการพัฒนาอาชีพและของที่ระลึกมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.90$) ด้านการสื่อสารและภาษามีความคิดเห็นอยู่ใน

ระดับ มาก ($\bar{X} = 3.74$) ด้านความปลอดภัยของนักท่องเที่ยวที่มาในชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 4.01$) ด้านความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ของคนในชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.63$)

ตาราง 120 แสดงการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน

การดำเนินกิจกรรมและการมีส่วนร่วมของชุมชน	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความคิดเห็น
36.การวางแผนและออกแบบยุทธศาสตร์การพัฒนาชุมชน	3.47	1.000	ปานกลาง
37.การกำหนดทิศทางเพื่อจัดการท่องเที่ยว	3.30	1.007	ปานกลาง
38.การกำหนดจำนวนนักท่องเที่ยวที่จะเข้าไปศึกษาชุมชน/วัด	3.11	1.074	ปานกลาง
39.การจัดตั้งกองทุนชุมชนเพื่อการท่องเที่ยว	3.27	1.119	ปานกลาง
40.การกำหนดระเบียบและแนวปฏิบัติในการท่องเที่ยวในชุมชน	3.21	1.175	ปานกลาง
41.การประชาสัมพันธ์และการให้ข้อมูล	3.24	1.220	ปานกลาง
42.การสนับสนุนงบประมาณ	3.30	1.206	ปานกลาง
43.การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในชุมชน	3.40	1.202	ปานกลาง
44.การปรับปรุง พัฒนา อนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวของชุมชน	3.34	1.090	ปานกลาง
45.กาพัฒนาระบบตลาดและต่อ ยอดผลิตภัณฑ์ชุมชน	3.37	1.148	ปานกลาง
46.การพัฒนาระบบฐานข้อมูลเพื่อการท่องเที่ยว	3.41	1.134	ปานกลาง
47.ชุมชนรับผิดชอบต่อแทนจากการท่องเที่ยว	3.33	1.225	ปานกลาง
48.การประเมินผลกิจกรรม/โครงการ	3.26	1.111	ปานกลาง
49.การตัดสินใจดีหรือดำเนินการโครงการ	3.16	1.207	ปานกลาง
50.การขายจำนวนภาคีเครือข่ายจากองค์กร/ชุมชนต่างๆ	3.30	1.223	ปานกลาง

จากตาราง พบว่ากลุ่มตัวอย่างจำนวน 340 คน ให้ระดับความคิดเห็นของการดำเนินกิจกรรมและการมีส่วนร่วม ซึ่งพิจารณารายข้อดังนี้ การวางแผนและออกแบบยุทธศาสตร์การพัฒนาชุมชนมี

ความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.47$) การกำหนดทิศทางเพื่อจัดการท่องเที่ยวมีความ
 คิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.30$) การกำหนดจำนวนนักท่องเที่ยวที่จะเข้าไปศึกษาชุมชน/
 วัดมีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.11$) การจัดตั้งกองทุนชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวมี
 ความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.27$) การกำหนดระเบียบและแนวปฏิบัติในการ
 ท่องเที่ยวในชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.21$) การประชาสัมพันธ์และการ
 ให้ข้อมูลมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.24$) การสนับสนุนงบประมาณมีความคิดเห็น
 อยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.30$) การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ
 ปานกลาง ($\bar{X} = 3.40$) การปรับปรุง พัฒนา อนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวของชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ใน
 ระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.34$) กาพัฒนาระบบตลาดและต่อยอดผลิตภัณฑ์ชุมชนมีความคิดเห็นอยู่
 ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.37$) การพัฒนาระบบฐานข้อมูลเพื่อการท่องเที่ยวมีความคิดเห็นอยู่ใน
 ระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.41$) ชุมชนรับผลตอบแทนจากการท่องเที่ยวมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ
 ปานกลาง ($\bar{X} = 3.33$) การประเมินผลกิจกรรม/โครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$
 $= 3.26$) การตัดสินใจยุติหรือดำเนินการโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.16$)
 การขยายจำนวนภาคีเครือข่ายจากองค์กร/ชุมชนต่างๆมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} =$
 3.30)

ศักยภาพของชุมชนในเขตอำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป

ตาราง 121 แสดงเพศของกลุ่มตัวอย่าง

เพศ		
ข้อมูล	จำนวน	ร้อยละ
หญิง	133	39.1
ชาย	207	60.9
รวม	340	100.0

จากตาราง พบว่า กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 340 คน ส่วนใหญ่เพศชาย ประกอบด้วยคิดเป็นร้อย
 ละ 60.9 และเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 39.1

ตาราง 122 แสดงระดับการศึกษาของกลุ่มตัวอย่าง

ระดับการศึกษา		
ข้อมูล	จำนวน	ร้อยละ
ไม่ได้เรียนหนังสือ	1	0.3
ประถมศึกษา	12	3.5
มัธยมศึกษา	319	93.8
อาชีวศึกษา/ปวส./อนุปริญญา	3	0.9
ปริญญาตรี	4	1.2
สูงกว่าปริญญาตรี	1	0.3
รวม	340	100.0

จากตาราง พบว่ากลุ่มตัวอย่างจำนวน 340 คน มีระดับการศึกษาอยู่ในระดับของมัธยมศึกษามากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 93.8 รองลงมาคือระดับประถมศึกษา คิดเป็นร้อยละ 3.5 ระดับปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 1.2 ระดับอาชีวศึกษา/ปวส./อนุปริญญา คิดเป็นร้อยละ 0.9 และ ระดับสูงกว่าปริญญาตรี และไม่ได้เรียนหนังสืออยู่ในลำดับที่เท่ากัน คิดเป็นร้อยละ 0.3

ตาราง 123 แสดงระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชนของกลุ่มตัวอย่าง

ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชน		
ข้อมูล	จำนวน	ร้อยละ
0 - 5 ปี	14	4.1
5 ปีขึ้นไปจนถึง 10 ปี	48	14.1
10 ปีขึ้นไป	278	81.8
รวม	340	100.0

จากตาราง พบว่ากลุ่มตัวอย่างจำนวน 340 คน มีระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชนส่วนใหญ่ มากกว่า 10 ปี ขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 81.8 อาศัยอยู่ในชุมชน ตั้งแต่ 5 ปีขึ้นไปจนถึง 10 ปี คิดเป็นร้อยละ 14.1 และ อาศัยอยู่ในชุมชน 0 – 5 ปี คิดเป็นร้อยละ 4.1

ตาราง 124 แสดงอาชีพของกลุ่มตัวอย่าง

อาชีพ

ข้อมูล	จำนวน	ร้อยละ
อยู่ในอุปการะของครอบครัว	20	5.9
เกษตรกรรม	77	22.6
ค้าขาย	192	56.5
รับจ้าง	32	9.4
ธุรกิจส่วนตัว	16	4.7
รับราชการ	1	0.3
อื่นๆ	2	0.6
รวม	340	100.0

จากตาราง พบว่า กลุ่มตัวอย่างจำนวน 340 คน ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพค้าขาย คิดเป็นร้อยละ 56.5 และประกอบอาชีพเกษตรกร คิดเป็นร้อยละ 22.6 ประกอบอาชีพรับจ้าง คิดเป็นร้อยละ 9.4 อยู่ในอุปการะของครอบครัวคิดเป็นร้อยละ 5.9ประกอบอาชีพธุรกิจส่วนตัว คิดเป็นร้อยละ 4.7 ประกอบอาชีพ อื่นๆ เช่น พระ คิดเป็นร้อยละ 0.6และประกอบอาชีพ รับราชการอยู่ในลำดับสุดท้าย คิดเป็นร้อยละ 0.3

ตาราง 125 แสดงรายได้ของกลุ่มตัวอย่าง

รายได้

ข้อมูล	จำนวน	ร้อยละ
ต่ำกว่า 1,500 บาท/เดือน	9	2.6
1,501 - 3,000 บาท/เดือน	16	4.7
3,001 - 4,500 บาท/เดือน	16	4.7
4,501 - 6,000 บาท/เดือน	60	17.6
สูงกว่า 6,001 บาทต่อเดือน	225	66.2
อื่นๆ	14	4.1
รวม	340	100.0

จากตารางพบว่ากลุ่มตัวอย่างจำนวน 340 คน มีรายได้ส่วนใหญ่ อยู่ในระดับสูงกว่า 6,001 บาท/เดือน คิดเป็นร้อยละ 66.2 และลำดับรองมา มีรายได้ 4,501 – 6,000 บาท/เดือน คิดเป็นร้อยละ 17.6 มีรายได้ 1,501 – 3,000 บาท/เดือนและ มีรายได้ 3,001 – 4,500 บาท/เดือน อยู่ในลำดับเดียวกัน คิดเป็นร้อยละ 4.7 มีรายได้อยู่ในระดับ อื่นๆคิดเป็นร้อยละ 4.1 และมีรายได้ต่ำกว่า 1,500 บาท/เดือน ในลำดับสุดท้าย คิดเป็นร้อยละ 2.6

ตาราง 126 แสดงสถานภาพทางสังคมในชุมชนของกลุ่มตัวอย่าง

สถานภาพทางสังคมในชุมชน

ข้อมูล	จำนวน	ร้อยละ
กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน คณะกรรมการหมู่บ้าน	3	0.9
หอการค้า กรรมการหอการค้า	1	0.3
ประชาชนทั่วไป	333	97.9
ปฏิบัติงานในหน่วยงาน/องค์กรภาครัฐ	1	0.3
อื่นๆ	2	0.6
รวม	340	100.0

จากตารางพบว่ากลุ่มตัวอย่าง จำนวน 340 คน มีสถานภาพทางสังคมในชุมชนส่วนใหญ่ เป็นประชาชนทั่วไป คิดเป็นร้อยละ 97.9 ลำดับต่อมาคือกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน คณะกรรมการหมู่บ้าน คิดเป็นร้อยละ 0.9 สถานภาพทางสังคมอื่นๆ คิดเป็นร้อยละ 0.6 และ ปฏิบัติงานในหน่วยงาน/องค์กร ภาครัฐและหอการค้า กรรมการหอการค้าอยู่ในลำดับที่เท่ากัน คิดเป็นร้อยละ 0.3

ส่วนที่ 2

ตาราง 127 แสดงด้านการรับรู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนในชุมชนตามเส้นทางถนนหลวงฯแผ่นดินหมายเลข 12 (พิษณุโลก – หล่มสัก)

การรับรู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนในชุมชนตามเส้นทางถนนหลวงฯแผ่นดินหมายเลข 12 (พิษณุโลก – หล่มสัก)	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความคิดเห็น
7.การเปลี่ยนแปลงด้านรายได้ของชุมชน	3.58	0.726	มาก
8.การจ้างงานและการสร้างอาชีพ	3.50	0.836	มาก
9.ความสัมพันธของคนในชุมชน	3.56	0.928	มาก
10.ด้านการเป็นเจ้าของบ้าน	3.57	0.917	มาก
11.ด้านการมีจิตสาธารณะของคนในชุมชน	3.55	0.954	มาก
12.การดำรงอยู่ของวิถีชีวิตและวัฒนธรรมชุมชน	3.63	0.933	มาก
13.การปรับตัวของวัฒนธรรมชุมชน	3.53	0.929	มาก
14.การเสื่อมสลายของวัฒนธรรมชุมชน	3.12	0.973	ปานกลาง
15.คุณภาพชีวิตของคนในชุมชน	3.78	0.806	มาก
16.ความสวยงามของชุมชน	3.69	0.950	มาก
17.ความเหมาะสมของตำแหน่งที่ตั้งร้านค้าชุมชน	3.68	0.892	มาก
18.ความเหมาะสมของการจัดการเรื่องขยะและสิ่งปฏิกูลของชุมชน	3.50	1.012	มาก
19.ความพร้อมด้านสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรท่องเที่ยวของชุมชน	3.63	0.888	มาก
20.ความพร้อมด้านความสามารถในการแข่งขันของชุมชน	3.65	0.874	มาก
21.ความพร้อมของชุมชนด้านองค์ความรู้ด้านวัฒนธรรม	3.66	0.859	มาก
22.จำนวนนักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวในชุมชน	3.63	1.033	มาก

จากตาราง พบว่า กลุ่มตัวอย่างจำนวน 340 คน ให้ระดับความคิดเห็นด้านการรับรู้การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนในชุมชนตามเส้นทางถนนหลวงฯแผ่นดินหมายเลข 12 (พิษณุโลก – หล่มสัก) ซึ่งพิจารณารายข้อดังนี้ การเปลี่ยนแปลงด้านรายได้ของชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.58$) การจ้างงานและการสร้างอาชีพมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.50$) ความสัมพันธ์ของคนในชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.56$) ด้านการเป็นเจ้าของบ้านมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.57$) ด้านการมีจิตสาธารณะของคนในชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.55$) การดำรงอยู่ของวิถีชีวิตและวัฒนธรรมชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.63$) การปรับตัวของวัฒนธรรมชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.53$) การเสื่อมสลายของวัฒนธรรมชุมชน มีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.12$) คุณภาพชีวิตของคนในชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.78$) ความสวยงามของชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.69$) ความเหมาะสมของตำแหน่งที่ตั้งร้านค้าชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.68$) ความเหมาะสมของการจัดการเรื่องขยะและสิ่งปฏิกูลของชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.50$) ความพร้อมด้านสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรท่องเที่ยวของชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.63$) ความพร้อมด้านความสามารถในการแข่งขันของชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.65$) ความพร้อมของชุมชนด้านองค์ความรู้ด้านวัฒนธรรมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.66$) จำนวนนักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวในชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.63$)

ตาราง 128 แสดงด้านศักยภาพชุมชน

ศักยภาพชุมชน	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความคิดเห็น
23.ด้านการวางแผนและกำหนดยุทธศาสตร์การท่องเที่ยว	3.77	0.604	มาก
24.การรองรับนักท่องเที่ยว	3.71	0.893	มาก
25.ด้านการจัดให้มีที่พักที่สะอาด ปลอดภัย มีคุณภาพ	3.43	0.985	ปานกลาง
26.ด้านการจัดการขยะและสิ่งปฏิกูล	3.74	0.846	มาก
27.ด้านการปรับปรุงภูมิทัศน์ของชุมชน	3.62	0.732	มาก
28.ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	3.56	0.704	มาก

ตาราง 128 แสดงด้านศักยภาพชุมชน(ต่อ)

ศักยภาพชุมชน	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความคิดเห็น
29.ด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน	3.77	0.701	มาก
30.ด้านพัฒนาระบบข้อมูล ข่าวสาร และการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวของชุมชน	3.71	0.889	มาก
31.ด้านการพัฒนาโครงสร้างสาธารณูปโภคพื้นฐานเพื่อรองรับการท่องเที่ยว	2.65	1.840	ปานกลาง
31.1 ถนน	4.19	0.711	มาก
31.2 ไฟฟ้า	4.32	0.700	มาก
31.3 โทรศัพท์	4.24	0.689	มาก
31.4 ศูนย์ข้อมูลข่าวสาร	3.88	0.815	มาก
31.5 น้ำสะอาด	4.08	0.748	มาก
31.6 สุขา	3.63	1.035	มาก
31.7 ป้ายบอกทาง	3.72	1.074	มาก
31.8 สถานที่สำคัญของชุมชน	3.82	0.827	มาก
31.9 การคมนาคม	4.10	0.840	มาก
31.10 ร้านอาหาร	3.77	1.210	มาก
31.11 อินเทอร์เน็ต	3.48	1.283	มาก
32.ด้านการพัฒนาอาชีพและของที่ระลึก	3.71	1.099	มาก
33.ด้านการสื่อสารและภาษา	3.69	0.796	มาก
34.ด้านความปลอดภัยของนักท่องเที่ยวที่มาในชุมชน	3.83	0.777	มาก
35.ด้านความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ของคนในชุมชน	3.77	0.790	มาก

จากตาราง พบว่า กลุ่มตัวอย่างจำนวน 340 คน ให้ระดับความคิดเห็นในด้านศักยภาพของชุมชน โดยพิจารณาเป็นรายข้อดังนี้ ด้านการวางแผนและกำหนดยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.77$) การรองรับนักท่องเที่ยวมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.71$) ด้านการจัดให้มีที่พักที่สะอาด ปลอดภัย มีคุณภาพมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.43$)

ด้านการจัดการขยะและสิ่งปฏิกูลมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.74$) ด้านการปรับปรุงภูมิทัศน์ของชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.62$) ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.56$) ด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.77$) ด้านพัฒนาระบบข้อมูล ข่าวสาร และการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวของชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.71$) ด้านการพัฒนาโครงสร้างสาธารณูปโภคพื้นฐานเพื่อรองรับการท่องเที่ยว มีความคิดเห็นอยู่ในระดับ น้อย ($\bar{X} = 2.65$) ซึ่งประกอบด้วย โครงสร้างถนนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 4.19$) ไฟฟ้ามีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 4.32$) โทรศัพท์ มีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 4.24$) ศูนย์ข้อมูลข่าวสารมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.88$) น้ำสะอาดมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 4.08$) สุขามีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.63$) ป้ายบอกทาง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.72$) สถานที่สำคัญของชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.82$) การคมนาคมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 4.10$) ร้านอาหารมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.77$) อินเทอร์เน็ต มีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.48$) ด้านการพัฒนาอาชีพและของที่ระลึกมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.71$) ด้านการสื่อสารและภาษามีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.69$) ด้านความปลอดภัยของนักท่องเที่ยวที่มาในชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.83$) ด้านความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ของคนในชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.77$)

ตาราง 129 แสดงการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน

การดำเนินกิจกรรมและการมีส่วนร่วมของชุมชน	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความคิดเห็น
36.การวางแผนและออกแบบยุทธศาสตร์การพัฒนาชุมชน	3.45	0.776	ปานกลาง
37.การกำหนดทิศทางเพื่อจัดการท่องเที่ยว	3.21	0.859	ปานกลาง
38.การกำหนดจำนวนนักท่องเที่ยวที่จะเข้าไปศึกษาชุมชน/วัด	3.16	0.902	ปานกลาง
39.การจัดตั้งกองทุนชุมชนเพื่อการท่องเที่ยว	3.02	0.887	ปานกลาง
40.การกำหนดระเบียบและแนวปฏิบัติในการท่องเที่ยวในชุมชน	3.26	0.875	ปานกลาง
41.การประชาสัมพันธ์และการให้ข้อมูล	3.30	0.860	ปานกลาง

ตาราง 129 แสดงการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน(ต่อ)

การดำเนินกิจกรรมและการมีส่วนร่วมของชุมชน	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความคิดเห็น
42.การสนับสนุนงบประมาณ	3.22	1.049	ปานกลาง
43.การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในชุมชน	3.09	1.027	ปานกลาง
44.การปรับปรุง พัฒนา อนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวของชุมชน	3.25	0.936	ปานกลาง
45.กาพัฒนาระบบตลาดและต่อยอดผลิตภัณฑ์ชุมชน	3.18	0.938	ปานกลาง
46.การพัฒนาระบบฐานข้อมูลเพื่อการท่องเที่ยว	3.19	0.872	ปานกลาง
47.ชุมชนรับผิดชอบต่อแทนจากการท่องเที่ยว	3.19	0.990	ปานกลาง
48.การประเมินผลกิจกรรม/โครงการ	3.13	0.888	ปานกลาง
49.การตัดสินใจดีหรือดำเนินการ โครงการ	2.97	0.897	ปานกลาง
50.การขยายจำนวนภาคีเครือข่ายจากองค์กร/ชุมชนต่างๆ	3.38	3.847	ปานกลาง

จากตาราง พบว่ากลุ่มตัวอย่างจำนวน340 คน ให้ระดับความคิดเห็นของการดำเนินกิจกรรมและการมีส่วนร่วม ซึ่งพิจารณารายข้อดังนี้ การวางแผนและออกแบบยุทธศาสตร์การพัฒนาชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.45$) การกำหนดทิศทางเพื่อจัดการท่องเที่ยวมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.21$) การกำหนดจำนวนนักท่องเที่ยวที่จะเข้าไปศึกษาชุมชน/วัดมีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.16$) การจัดตั้งกองทุนชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.02$) การกำหนดระเบียบและแนวปฏิบัติในการท่องเที่ยวในชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.26$) การประชาสัมพันธ์และการให้ข้อมูลมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.30$) การสนับสนุนงบประมาณมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.22$) การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.09$) การปรับปรุง พัฒนา อนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวของชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.25$) กาพัฒนาระบบตลาดและต่อยอดผลิตภัณฑ์ชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.18$) การพัฒนาระบบฐานข้อมูลเพื่อการท่องเที่ยวมีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.19$) ชุมชนรับผิดชอบต่อแทนจากการท่องเที่ยวมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.19$) การประเมินผลกิจกรรม/โครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$

= 3.13) การตัดสินใจดีหรือดำเนินการโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 2.97$)
 การขยายจำนวนภาคีเครือข่ายจากองค์กร/ชุมชนต่างๆมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.38$)

2.9.4 ผลประเมินความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อโครงการ

การประเมินหลังการดำเนินการวิจัยการพัฒนาชุมชนที่ผ่านเส้นทางถนนหลวง
 แผ่นดินหมายเลข 12

- ประเมินความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่มี ต่อการดำเนินงานของโครงการโดยใช้
 แบบสอบถาม ในเขตอำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์

ตาราง 130 แสดงการเปรียบเทียบด้านการรับรู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนในชุมชน
 ตามเส้นทางถนนหลวงฯแผ่นดินหมายเลข 12 (พิษณุโลก - หล่มสัก)(ก่อน - หลัง)

การรับรู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ของชุมชนในชุมชนตามเส้นทางถนนหลวง ฯแผ่นดินหมายเลข 12 (พิษณุโลก – หล่ม สัก)	ก่อน		หลัง		t	sig
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
7.การเปลี่ยนแปลงด้านรายได้ของชุมชน	3.84	0.656	3.95	0.707	-4.743	.000
8.การจ้างงานและการสร้างอาชีพ	3.72	1.130	3.60	1.809	-2.892	.004
9.ความสามัคคีของคนในชุมชน	3.92	0.669	3.90	0.825	-6.044	.000
10.ด้านการเป็นเจ้าของบ้าน	3.96	0.601	3.84	0.706	-6.639	.000
11.ด้านการมีจิตสาธารณะของคนในชุมชน	3.88	0.754	3.89	0.807	-5.325	.000
12.การดำรงอยู่ของวิถีชีวิตและวัฒนธรรม ชุมชน	3.84	0.638	3.86	0.687	-3.396	.001
13.การปรับตัวของวัฒนธรรมชุมชน	3.74	0.668	3.73	0.697	-3.298	.001
14.การเสื่อมสลายของวัฒนธรรมชุมชน	2.73	1.004	2.89	0.999	5.127	.000
15.คุณภาพชีวิตของคนในชุมชน	3.86	0.541	3.80	0.773	-1.510	.132
16.ความสวยงามของชุมชน	3.82	0.667	3.66	0.855	-1.993	.047

ตาราง 130 แสดงการเปรียบเทียบด้านการรับรู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนในชุมชนตามเส้นทางถนนหลวงฯแผ่นดินหมายเลข 12 (พิษณุโลก - หล่มสัก)(ก่อน - หลัง)

การรับรู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ของชุมชนในชุมชนตามเส้นทางถนน หลวงฯแผ่นดินหมายเลข 12 (พิษณุโลก – หล่มสัก)	ก่อน		หลัง		t	sig
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
17.ความเหมาะสมของตำแหน่งที่ตั้ง ร้านค้าชุมชน	3.88	0.636	3.62	0.709	-3.320	.001
18.ความเหมาะสมของการจัดการเรื่อง ขยะและสิ่งปฏิกูลของชุมชน	3.97	0.807	3.83	0.855	-6.616	.000
19.ความพร้อมด้านสิ่งแวดล้อมและ ทรัพยากรท่องเที่ยวของชุมชน	3.78	0.656	3.71	0.741	-2.544	.011
20.ความพร้อมด้านความสามารถในการ แข่งขันของชุมชน	3.97	0.602	3.71	0.771	-5.362	.000
21.ความพร้อมของชุมชนด้านองค์ความรู้ ด้านวัฒนธรรม	3.77	0.620	3.61	0.750	-1.780	.076
22.จำนวนนักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยว ในชุมชน	4.49	0.702	4.17	0.919	-13.107	.000

จากตาราง พบว่ากลุ่มตัวอย่าง จำนวน 340 คน ในเขตอำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ ได้ให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับการรับรู้การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนตามเส้นทางถนนหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 (พิษณุโลก – หล่มสัก)เมื่อนำมาทดสอบความแตกต่างก่อนและหลังเข้าร่วมโครงการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนตามเส้นทางถนนหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 พิจารณารายข้อดังนี้ การเปลี่ยนแปลงด้านรายได้ของชุมชนก่อนเข้าร่วมโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.84$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการ การเปลี่ยนแปลงด้านรายได้ของชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.95$) และเมื่อนำมาทดสอบค่าความแตกต่าง พบว่าการเปลี่ยนแปลงรายได้มีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ที่ 0.05

การจ้างงานและการสร้างอาชีพก่อนเข้าร่วมโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.72$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการ การจ้างงานและการสร้างอาชีพมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.60$) และเมื่อนำมาทดสอบค่าความแตกต่าง พบว่าการจ้างงานและการสร้างอาชีพไม่มีการเปลี่ยนแปลง ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ที่ 0.05

ความสัมพันธ์ของคนในชุมชนก่อนเข้าร่วมโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.92$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการ ความสัมพันธ์ของคนในชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.90$) และเมื่อนำมาทดสอบค่าความแตกต่าง พบว่าความสัมพันธ์ของคนในชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ที่ 0.05

ด้านการเป็นเจ้าของบ้านก่อนเข้าร่วมโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.96$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการ ด้านการเป็นเจ้าของบ้านมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.84$) และเมื่อนำมาทดสอบค่าความแตกต่าง พบว่าด้านการเป็นเจ้าของบ้านมีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ที่ 0.05

ด้านการมีจิตสาธารณะของคนในชุมชนก่อนเข้าร่วมโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.88$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการ ด้านการมีจิตสาธารณะของคนในชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.89$) และเมื่อนำมาทดสอบค่าความแตกต่าง พบว่าด้านการมีจิตสาธารณะของคนในชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ที่ 0.05

การดำรงอยู่ของวิถีชีวิตและวัฒนธรรมชุมชนก่อนเข้าร่วมโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.84$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการ การดำรงอยู่ของวิถีชีวิตและวัฒนธรรมชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.86$) และเมื่อนำมาทดสอบค่าความแตกต่าง พบว่า การดำรงอยู่ของวิถีชีวิตและวัฒนธรรมชุมชนไม่มีการเปลี่ยนแปลง ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ที่ 0.05

การปรับตัวของวัฒนธรรมชุมชนก่อนเข้าร่วมโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.74$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการ การปรับตัวของวัฒนธรรมชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.73$) และเมื่อนำมาทดสอบค่าความแตกต่าง พบว่าการปรับตัวของวัฒนธรรมชุมชนไม่มีการเปลี่ยนแปลงใน ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ที่ 0.05

การเสื่อมสลายของวัฒนธรรมชุมชนก่อนเข้าร่วมโครงการ มีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 2.73$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการ การเสื่อมสลายของวัฒนธรรมชุมชน มีความคิดเห็นอยู่ในระดับ

ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 2.89$) และเมื่อนำมาทดสอบค่าความแตกต่าง พบว่าการเสื่อมสลายของวัฒนธรรมชุมชน ไม่มีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ที่ 0.05

คุณภาพชีวิตของคนในชุมชนก่อนเข้าร่วมโครงการ มีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.86$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการ คุณภาพชีวิตของคนในชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.80$) และเมื่อนำมาทดสอบค่าความแตกต่าง พบว่าคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน มีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ที่ 0.05

ความสวยงามของชุมชนก่อนเข้าร่วมโครงการ มีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.82$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการ ความสวยงามของชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.66$) และเมื่อนำมาทดสอบค่าความแตกต่าง พบว่าความสวยงามของชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ที่ 0.05

ความเหมาะสมของตำแหน่งที่ตั้งร้านค้าชุมชนก่อนเข้าร่วมโครงการ มีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.88$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการ ความเหมาะสมของตำแหน่งที่ตั้งร้านค้าชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.62$) และเมื่อนำมาทดสอบค่าความแตกต่าง พบว่าความเหมาะสมของตำแหน่งที่ตั้งร้านค้าชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ที่ 0.05

ความเหมาะสมของการจัดการเรื่องขยะและสิ่งปฏิกูลของชุมชนก่อนเข้าร่วมโครงการ มีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.97$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการ ความเหมาะสมของการจัดการเรื่องขยะและสิ่งปฏิกูลของชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.83$) และเมื่อนำมาทดสอบค่าความแตกต่าง พบว่าความเหมาะสมของการจัดการเรื่องขยะและสิ่งปฏิกูลของชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ที่ 0.05

ความพร้อมด้านสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรท่องเที่ยวของชุมชนก่อนเข้าร่วมโครงการ มีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.78$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการ ความพร้อมด้านสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรท่องเที่ยวของชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.71$) และเมื่อนำมาทดสอบค่าความแตกต่าง พบว่าความพร้อมด้านสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรท่องเที่ยวของชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ที่ 0.05

ความพร้อมด้านความสามารถในการแข่งขันของชุมชนก่อนเข้าร่วมโครงการ มีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.97$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการ ความพร้อมด้านความสามารถในการแข่งขันของชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.71$)และเมื่อนำมาทดสอบค่าความแตกต่าง พบว่าความพร้อมด้านความสามารถในการแข่งขันของชุมชน มีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ที่ 0.05

ความพร้อมของชุมชนด้านองค์ความรู้ด้านวัฒนธรรมก่อนเข้าร่วมโครงการ มีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.77$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการ ความพร้อมของชุมชนด้านองค์ความรู้ด้านวัฒนธรรมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.61$)และเมื่อนำมาทดสอบค่าความแตกต่าง พบว่าความพร้อมของชุมชนด้านองค์ความรู้ด้านวัฒนธรรมมีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ที่ 0.05

จำนวนนักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวในชุมชนก่อนเข้าร่วมโครงการ มีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 4.49$)ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการ จำนวนนักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวในชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 4.17$) และเมื่อนำมาทดสอบค่าความแตกต่าง พบว่าจำนวนนักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวในชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ที่ 0.05

ตาราง 131 แสดงการเปรียบเทียบ ด้านศักยภาพ (ก่อน - หลัง)

ศักยภาพชุมชน	ก่อน		หลัง		t	sig
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
23.ด้านการวางแผนและกำหนดยุทธศาสตร์การท่องเที่ยว	3.84	0.575	3.54	0.932	1.514	.131
24.การรองรับนักท่องเที่ยว	4.28	0.741	3.56	0.827	9.242	.000
25.ด้านการจัดให้มีที่พักที่สะอาดปลอดภัย มีคุณภาพ	3.83	0.673	3.42	0.985	6.090	.000
26.ด้านการจัดการขยะและสิ่งปฏิกูล	3.83	0.658	3.38	0.934	1.402	.162
27.ด้านการปรับปรุงภูมิทัศน์ของชุมชน	3.64	0.626	3.38	0.859	.223	.824
28.ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	3.69	0.677	3.58	0.815	2.502	.013

ตาราง 131 แสดงการเปรียบเทียบ ด้านศักยภาพ (ก่อน – หลัง) (ต่อ)

ศักยภาพชุมชน	ก่อน		หลัง		t	sig
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
29.ด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน	3.79	0.615	3.56	0.962	.458	.647
30.ด้านพัฒนาระบบข้อมูล ข่าวสาร และการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวของชุมชน	3.83	0.603	3.53	0.932	2.122	.035
31.ด้านการพัฒนาโครงสร้างสาธารณูปโภคพื้นฐานเพื่อรองรับการท่องเที่ยว	3.68	1.147	2.13	1.916	5.706	.000
31.1 ถนน	4.42	0.754	3.58	1.032	4.447	.000
31.2 ไฟฟ้า	4.50	0.658	3.82	0.997	3.644	.000
31.3 โทรศัพท์	4.36	0.683	3.80	0.921	2.184	.030
31.4 ศูนย์ข้อมูลข่าวสาร	3.81	0.778	3.67	0.910	-1.295	.196
31.5 น้ำสะอาด	4.03	0.699	3.59	0.916	-1.072	.284
31.6 สุขา	3.87	0.728	3.51	0.967	3.536	.000
31.7 ป้ายบอกทาง	4.00	0.739	3.69	0.847	4.234	.000
31.8 สถานที่สำคัญของชุมชน	3.76	0.735	3.62	0.883	-.981	.327
31.9 การคมนาคม	4.24	0.657	3.77	0.911	2.465	.014
31.10 ร้านอาหาร	4.24	0.802	3.83	0.911	6.411	.000
31.11 อินเทอร์เน็ต	3.74	0.926	3.62	1.118	3.368	.001
32.ด้านการพัฒนาอาชีพและของที่ระลึก	3.90	0.756	3.51	0.904	2.740	.006
33.ด้านการสื่อสารและภาษา	3.74	0.694	3.51	0.936	1.473	.142
34.ด้านความปลอดภัยของนักท่องเที่ยวที่มาในชุมชน	4.01	0.751	3.62	0.903	-2.629	.009
35.ด้านความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ของคนในชุมชน	3.63	0.711	3.58	0.897	3.077	.002

จากตาราง พบว่ากลุ่มตัวอย่าง จำนวน 340 คน ในเขตอำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ ได้ให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับศักยภาพของชุมชน เมื่อนำมาทดสอบความแตกต่างก่อนและหลังเข้าร่วมโครงการการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนตามเส้นทางถนนหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 (พินธุโลก – หล่มสัก) พิจารณารายข้อดังนี้ด้านการวางแผนและกำหนดยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวก่อนเข้าร่วมโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.84$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการด้านการวางแผนและกำหนดยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.54$) และเมื่อนำมาทดสอบค่าความแตกต่าง พบว่าด้านการวางแผนและกำหนดยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวมีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ที่ 0.05

การรองรับนักท่องเที่ยวก่อนเข้าร่วมโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 4.28$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการการรองรับนักท่องเที่ยวมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.56$) และเมื่อนำมาทดสอบค่าความแตกต่าง พบว่าการรองรับนักท่องเที่ยวมีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ที่ 0.05

ด้านการจัดให้มีที่พักที่สะอาด ปลอดภัย มีคุณภาพก่อนเข้าร่วมโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.83$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการ ด้านการจัดให้มีที่พักที่สะอาด ปลอดภัย มีคุณภาพมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.42$) และเมื่อนำมาทดสอบค่าความแตกต่าง พบว่าด้านการจัดให้มีที่พักที่สะอาด ปลอดภัย มีคุณภาพมีการเปลี่ยนแปลง ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ที่ 0.05

ด้านการจัดการขยะและ สิ่งปฏิกูลก่อนเข้าร่วมโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.83$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการด้านการจัดการขยะและสิ่งปฏิกูลมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.38$) และเมื่อนำมาทดสอบค่าความแตกต่าง พบว่าด้านการจัดการขยะและสิ่งปฏิกูลมีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

ด้านการปรับปรุงภูมิทัศน์ของชุมชนก่อนเข้าร่วมโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.64$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการ ด้านการปรับปรุงภูมิทัศน์ของชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.38$) และเมื่อนำมาทดสอบค่าความแตกต่าง พบว่าด้านการปรับปรุงภูมิทัศน์ของชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ที่ 0.05

ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมก่อนเข้าร่วมโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.69$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.58$)และเมื่อนำมาทดสอบค่าความแตกต่าง พบว่าด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ที่ 0.05

ด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนก่อนเข้าร่วมโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.79$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.56$)และเมื่อนำมาทดสอบค่าความแตกต่าง พบว่าด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ที่ 0.05

ด้านพัฒนาระบบข้อมูล ข่าวสาร และการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวของชุมชนก่อนเข้าร่วมโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.83$) หลังเข้าร่วมโครงการด้านพัฒนาระบบข้อมูล ข่าวสาร และการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวของชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.53$) และเมื่อนำมาทดสอบค่าความแตกต่าง พบว่าด้านพัฒนาระบบข้อมูล ข่าวสาร และการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวของชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ที่ 0.05

ด้านการพัฒนาโครงสร้างสาธารณูปโภคพื้นฐานเพื่อรองรับการท่องเที่ยว ก่อนเข้าร่วมโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ น้อย ($\bar{X} = 3.68$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการ ด้านการพัฒนาโครงสร้างสาธารณูปโภคพื้นฐานเพื่อรองรับการท่องเที่ยว มีความคิดเห็นอยู่ในระดับ น้อย ($\bar{X} = 2.13$) และเมื่อนำมาทดสอบค่าความแตกต่าง พบว่าด้านการพัฒนาโครงสร้างสาธารณูปโภคพื้นฐานเพื่อรองรับการท่องเที่ยว ไม่มีการเปลี่ยนแปลง ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ที่ 0.05ซึ่งประกอบด้วย โครงสร้างถนนก่อนเข้าร่วมโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 4.42$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการโครงสร้างถนนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.82$) ไฟฟ้าก่อนเข้าร่วมโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มากที่สุด ($\bar{X} = 4.50$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการไฟฟ้ามีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.80$)โทรศัพท์ ก่อนเข้าร่วมโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 4.36$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการโทรศัพท์ มีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 4.03$)ศูนย์ข้อมูลข่าวสาร

ก่อนเข้าร่วมโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.81$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการศูนย์ข้อมูลข่าวสารมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.67$) น้ำสะอาดก่อนเข้าร่วมโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 4.03$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการน้ำสะอาดมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.59$) สุขาก่อนเข้าร่วมโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 4.03$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการสุขมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.51$) ป้ายบอกทางก่อนเข้าร่วมโครงการ มีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.87$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการป้ายบอกทาง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.69$) สถานที่สำคัญของชุมชนก่อนเข้าร่วมโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 4.00$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการสถานที่สำคัญของชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.62$) การคมนาคมก่อนเข้าร่วมโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.76$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการการคมนาคมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.77$) ร้านอาหารก่อนเข้าร่วมโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 4.24$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการร้านอาหารมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.83$) อินเทอร์เน็ต ก่อนเข้าร่วมโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.74$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการอินเทอร์เน็ต มีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.62$)

ด้านการพัฒนาอาชีพและของที่ระลึกก่อนเข้าร่วมโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.90$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการ ด้านการพัฒนาอาชีพและของที่ระลึกมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.51$) และเมื่อนำมาทดสอบค่าความแตกต่าง พบว่าด้านการพัฒนาอาชีพและของที่ระลึกมีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ที่ 0.05

ด้านการสื่อสารและภาษาก่อนเข้าร่วมโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.74$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการด้านการสื่อสารและภาษามีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.51$) และเมื่อนำมาทดสอบค่าความแตกต่าง พบว่าด้านการสื่อสารและภาษามีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ที่ 0.05

ด้านความปลอดภัยของนักท่องเที่ยวที่มาในชุมชนก่อนเข้าร่วมโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 4.01$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการด้านความปลอดภัยของนักท่องเที่ยวที่มาในชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.62$) และเมื่อนำมาทดสอบค่าความแตกต่าง

พบว่าด้านความปลอดภัยของนักท่องเที่ยวที่มาในชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ที่ 0.05

ด้านความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ของคนในชุมชนก่อนเข้าร่วมโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.63$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการด้านความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ของคนในชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.58$) และเมื่อนำมาทดสอบค่าความแตกต่าง พบว่าด้านความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ของคนในชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ที่ 0.05

ตาราง 132 แสดงการเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของชุมชน

การดำเนินกิจกรรมและการมีส่วนร่วม ของชุมชน	ก่อน		หลัง		t	sig
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
36.การวางแผนและออกแบบ ยุทธศาสตร์การพัฒนาชุมชน	3.75	0.553	3.69	0.739	4.602	.000
37.การกำหนดทิศทางเพื่อจัดการ ท่องเที่ยว	3.79	0.632	3.50	0.672	7.259	.000
38.การกำหนดจำนวนนักท่องเที่ยวที่จะ เข้าไปศึกษาชุมชน/วัด	3.28	0.857	3.49	0.689	2.392	.017
39.การจัดตั้งกองทุนชุมชนเพื่อการ ท่องเที่ยว	3.46	0.870	3.66	0.701	2.546	.011
40.การกำหนดระเบียบและแนวปฏิบัติ ในการท่องเที่ยวในชุมชน	3.67	0.759	3.62	0.590	6.010	.000
41.การประชาสัมพันธ์และการให้ ข้อมูล	3.50	0.706	3.66	0.761	3.412	.001

ตาราง 132 แสดงการเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของชุมชน (ต่อ)

การดำเนินกิจกรรมและการมีส่วนร่วม ของชุมชน	ก่อน		หลัง		t	sig
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
42.การสนับสนุนงบประมาณ	3.81	1.006	3.50	0.927	6.360	.000
43.การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในชุมชน	3.88	2.819	3.39	0.877	2.933	.004
44.การปรับปรุง พัฒนา อนุรักษ์แหล่ง ท่องเที่ยวของชุมชน	3.70	0.672	3.71	0.642	4.785	.000
45.กาพัฒนาระบบตลาดและต่อยอด ผลิตภัณฑ์ชุมชน	3.63	0.690	3.74	0.746	3.465	.001

จากตาราง พบว่ากลุ่มตัวอย่าง จำนวน 340 คน ในเขตอำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ ได้ให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับการดำเนินกิจกรรมและการมีส่วนร่วม เมื่อนำมาทดสอบความแตกต่างก่อนและหลังเข้าร่วมโครงการการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนตามเส้นทางถนนหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 (พิษณุโลก – หล่มสัก) พิจารณารายข้อดังนี้การวางแผนและออกแบบยุทธศาสตร์การพัฒนาชุมชนก่อนเข้าร่วมโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.75$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการการวางแผนและออกแบบยุทธศาสตร์การพัฒนาชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.69$) และเมื่อนำมาทดสอบค่าความแตกต่าง พบว่าการวางแผนและออกแบบยุทธศาสตร์การพัฒนาชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ที่ 0.05

การกำหนดทิศทางเพื่อจัดการท่องเที่ยวก่อนเข้าร่วมโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.79$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการการกำหนดทิศทางเพื่อจัดการท่องเที่ยวมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก($\bar{X} = 3.50$)และเมื่อนำมาทดสอบค่าความแตกต่าง พบว่าการกำหนดทิศทางเพื่อจัดการท่องเที่ยวมีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ที่ 0.05

การกำหนดจำนวนนักท่องเที่ยวที่จะเข้าไปศึกษาชุมชน/วัดก่อนเข้าร่วมโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.28$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการการกำหนดจำนวนนักท่องเที่ยวที่จะเข้าไปศึกษาชุมชน/วัดมีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.49$) และเมื่อนำมาทดสอบค่า

ความแตกต่าง พบว่าการกำหนดจำนวนนักท่องเที่ยวที่จะเข้าไปศึกษาชุมชน/วัดมีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ที่ 0.05

การจัดตั้งกองทุนชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวก่อนเข้าร่วมโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.46$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการการจัดตั้งกองทุนชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.66$) และเมื่อนำมาทดสอบค่าความแตกต่าง พบว่าการจัดตั้งกองทุนชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวมีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ที่ 0.05

การกำหนดระเบียบและแนวปฏิบัติในการท่องเที่ยวในชุมชนก่อนเข้าร่วมโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก($\bar{X} = 3.67$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการการกำหนดระเบียบและแนวปฏิบัติในการท่องเที่ยวในชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.62$) และเมื่อนำมาทดสอบค่าความแตกต่าง พบว่าการกำหนดระเบียบและแนวปฏิบัติในการท่องเที่ยวในชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ที่ 0.05

การประชาสัมพันธ์และการให้ข้อมูลก่อนเข้าร่วมโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.50$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการการประชาสัมพันธ์และการให้ข้อมูลมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก($\bar{X} = 3.66$) และเมื่อนำมาทดสอบค่าความแตกต่าง พบว่าการประชาสัมพันธ์และการให้ข้อมูลของคนในชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ที่ 0.05

การสนับสนุนงบประมาณก่อนเข้าร่วมโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.81$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการการสนับสนุนงบประมาณมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.50$) และเมื่อนำมาทดสอบค่าความแตกต่าง พบว่าการสนับสนุนงบประมาณมีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ที่ 0.05

การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในชุมชนก่อนเข้าร่วมโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.88$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.39$) และเมื่อนำมาทดสอบค่าความแตกต่าง พบว่าการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ที่ 0.05

การปรับปรุง พัฒนา อนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวของชุมชนก่อนเข้าร่วมโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.70$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการการปรับปรุง พัฒนา อนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวของชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก($\bar{X} = 3.71$) และเมื่อนำมาทดสอบค่าความแตกต่าง พบว่า

การปรับปรุง พัฒนา อนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวของชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ที่ 0.05

การพัฒนาระบบตลาดและต่อยอดผลิตภัณฑ์ชุมชนก่อนเข้าร่วมโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.63$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการการพัฒนาระบบตลาดและต่อยอดผลิตภัณฑ์ชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.74$) และเมื่อนำมาทดสอบค่าความแตกต่าง พบว่าการพัฒนาระบบตลาดและต่อยอดผลิตภัณฑ์ชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ที่ 0.05

การพัฒนาระบบฐานข้อมูลเพื่อการท่องเที่ยวก่อนเข้าร่วมโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.62$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการการพัฒนาระบบฐานข้อมูลเพื่อการท่องเที่ยวมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.77$) และเมื่อนำมาทดสอบค่าความแตกต่าง พบว่า การพัฒนาระบบฐานข้อมูลเพื่อการท่องเที่ยวมีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ที่ 0.05

ชุมชนรับผลตอบแทนจากการท่องเที่ยวก่อนเข้าร่วมโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.89$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการ ชุมชนรับผลตอบแทนจากการท่องเที่ยวมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.57$) และเมื่อนำมาทดสอบค่าความแตกต่าง พบว่าชุมชนรับผลตอบแทนจากการท่องเที่ยวมีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ที่ 0.05

การประเมินผลกิจกรรมโครงการก่อนเข้าร่วมโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.39$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการการประเมินผลกิจกรรม/โครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.56$) และเมื่อนำมาทดสอบค่าความแตกต่าง พบว่าการประเมินผลกิจกรรมโครงการมีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ที่ 0.05

การตัดสินใจซื้อหรือดำเนินการโครงการก่อนเข้าร่วมโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.84$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการการตัดสินใจซื้อหรือดำเนินการโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.46$) และเมื่อนำมาทดสอบค่าความแตกต่าง พบว่าด้านการตัดสินใจซื้อหรือดำเนินการโครงการมีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ที่ 0.05

การขยายจำนวนภาคีเครือข่ายจากองค์กรชุมชนต่างๆ ก่อนเข้าร่วมโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.38$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการการขยายจำนวนภาคีเครือข่าย

จากองค์กร/ชุมชนต่างๆมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.36$) และเมื่อนำมาทดสอบค่าความแตกต่าง พบว่าการขยายจำนวนภาคีเครือข่ายจากองค์กรชุมชนต่างๆ มีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ที่ 0.05

- ประเมินความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่มี ต่อการดำเนินงานของโครงการโดยใช้แบบสอบถาม ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก

ตาราง 133 แสดงการเปรียบเทียบ ด้านการรับรู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนในชุมชนตามเส้นทางถนนหลวงฯแผ่นดินหมายเลข 12 (พิษณุโลก – หล่มสัก) (ก่อน – หลัง)

การรับรู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนในชุมชนตามเส้นทางถนนหลวงฯแผ่นดินหมายเลข 12 (พิษณุโลก – หล่มสัก)	ก่อน		หลัง		t	sig
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
7.การเปลี่ยนแปลงด้านรายได้ของชุมชน	3.65	0.651	3.96	0.709	5.691	.000
8.การจ้างงานและการสร้างอาชีพ	3.61	0.774	3.55	1.832	1.709	.088
9.ความสามัคคีของคนในชุมชน	3.79	0.786	3.87	0.819	2.583	.000
10.ด้านการเป็นเจ้าของบ้าน	3.68	0.909	3.82	0.681	3.476	.001
11.ด้านการมีจิตสาธารณะของคนในชุมชน	3.86	0.716	3.88	0.792	1.698	.090
12.การดำรงอยู่ของวิถีชีวิตและวัฒนธรรมชุมชน	3.71	0.738	3.67	0.659	.427	.670
13.การปรับตัวของวัฒนธรรมชุมชน	3.77	0.796	3.62	0.863	1.720	.086
14.การเสื่อมสลายของวัฒนธรรมชุมชน	3.47	0.880	3.36	0.928	3.595	.000
15.คุณภาพชีวิตของคนในชุมชน	3.80	0.739	3.64	0.688	-2.375	.018
16.ความสวยงามของชุมชน	3.62	0.810	3.59	0.750	-1.136	.257
17.ความเหมาะสมของตำแหน่งที่ตั้งร้านค้าชุมชน	3.64	0.795	3.86	0.632	.768	.443
18.ความเหมาะสมของการจัดการเรื่องขยะและสิ่งปฏิกูลของชุมชน	3.58	0.917	3.91	0.825	3.770	.000

ตาราง 133 แสดงการเปรียบเทียบ ด้านการรับรู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนในชุมชนตามเส้นทางถนนหลวงฯแผ่นดินหมายเลข 12 (พิษณุโลก – หล่มสัก) (ก่อน – หลัง)(ต่อ)

การรับรู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนในชุมชนตามเส้นทางถนนหลวงฯแผ่นดินหมายเลข 12 (พิษณุโลก – หล่มสัก)	ก่อน		หลัง		t	sig
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
19.ความพร้อมด้านสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรท่องเที่ยวของชุมชน	3.65	0.881	3.75	0.634	2.296	.022
20.ความพร้อมด้านความสามารถในการแข่งขันของชุมชน	3.68	0.814	3.94	0.592	4.392	.000
21.ความพร้อมของชุมชนด้านองค์ความรู้ด้านวัฒนธรรม	3.60	0.819	3.76	0.627	-1.747	.082
22.จำนวนนักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวในชุมชน	3.65	0.889	4.45	0.708	2.530	.012

จากตาราง พบว่ากลุ่มตัวอย่าง จำนวน 340 คน ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก ได้ให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับการรับรู้การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนตามเส้นทางถนนหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 (พิษณุโลก – หล่มสัก) เมื่อนำมาทดสอบความแตกต่างก่อนและหลังเข้าร่วมโครงการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนตามเส้นทางถนนหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 พิจารณารายข้อดังนี้ การเปลี่ยนแปลงด้านรายได้ของชุมชนก่อนเข้าร่วมโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.65$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการ การเปลี่ยนแปลงด้านรายได้ของชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.96$) และเมื่อนำมาทดสอบค่าความแตกต่าง พบว่าการเปลี่ยนแปลงรายได้มีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ที่ 0.05

การจ้างงานและการสร้างอาชีพก่อนเข้าร่วมโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.61$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการ การจ้างงานและการสร้างอาชีพมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.55$) และเมื่อนำมาทดสอบค่าความแตกต่าง พบว่าการจ้างงานและการสร้างอาชีพไม่มีการเปลี่ยนแปลง ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ที่ 0.05

ความสัมพันธ์ของคนในชุมชนก่อนเข้าร่วมโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.79$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการ ความสัมพันธ์ของคนในชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.87$) และเมื่อนำมาทดสอบค่าความแตกต่าง พบว่าความสัมพันธ์ของคนในชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ที่ 0.05

ด้านการเป็นเจ้าของบ้านก่อนเข้าร่วมโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.68$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการ ด้านการเป็นเจ้าของบ้านมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.82$) และเมื่อนำมาทดสอบค่าความแตกต่าง พบว่าด้านการเป็นเจ้าของบ้านมีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ที่ 0.05

ด้านการมีจิตสาธารณะของคนในชุมชนก่อนเข้าร่วมโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.86$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการ ด้านการมีจิตสาธารณะของคนในชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.88$) และเมื่อนำมาทดสอบค่าความแตกต่าง พบว่าด้านการมีจิตสาธารณะของคนในชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ที่ 0.05

การดำรงอยู่ของวิถีชีวิตและวัฒนธรรมชุมชนก่อนเข้าร่วมโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.71$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการ การดำรงอยู่ของวิถีชีวิตและวัฒนธรรมชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.67$) และเมื่อนำมาทดสอบค่าความแตกต่าง พบว่า การดำรงอยู่ของวิถีชีวิตและวัฒนธรรมชุมชนไม่มีการเปลี่ยนแปลง ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ที่ 0.05

การปรับตัวของวัฒนธรรมชุมชนก่อนเข้าร่วมโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.77$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการ การปรับตัวของวัฒนธรรมชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.62$) และเมื่อนำมาทดสอบค่าความแตกต่าง พบว่าการปรับตัวของวัฒนธรรมชุมชนไม่มีการเปลี่ยนแปลงใน ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ที่ 0.05

การเสื่อมสลายของวัฒนธรรมชุมชนก่อนเข้าร่วมโครงการ มีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.47$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการ การเสื่อมสลายของวัฒนธรรมชุมชน มีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.36$) และเมื่อนำมาทดสอบค่าความแตกต่าง พบว่าการเสื่อมสลายของวัฒนธรรมชุมชน ไม่มีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ที่ 0.05

คุณภาพชีวิตของคนในชุมชนก่อนเข้าร่วมโครงการ มีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.80$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการ คุณภาพชีวิตของคนในชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} =$

3.64) และเมื่อนำมาทดสอบค่าความแตกต่าง พบว่าคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน มีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ที่ 0.05

ความสวยงามของชุมชนก่อนเข้าร่วมโครงการ มีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.62$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการ ความสวยงามของชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.59$) และเมื่อนำมาทดสอบค่าความแตกต่าง พบว่าความสวยงามของชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ที่ 0.05

ความเหมาะสมของตำแหน่งที่ตั้งร้านค้าชุมชนก่อนเข้าร่วมโครงการ มีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.64$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการ ความเหมาะสมของตำแหน่งที่ตั้งร้านค้าชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.86$) และเมื่อนำมาทดสอบค่าความแตกต่าง พบว่าความเหมาะสมของตำแหน่งที่ตั้งร้านค้าชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ที่ 0.05

ความเหมาะสมของการจัดการเรื่องขยะและสิ่งปฏิกูลของชุมชนก่อนเข้าร่วมโครงการ มีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.58$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการ ความเหมาะสมของการจัดการเรื่องขยะและสิ่งปฏิกูลของชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.91$) และเมื่อนำมาทดสอบค่าความแตกต่าง พบว่าความเหมาะสมของการจัดการเรื่องขยะและสิ่งปฏิกูลของชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ที่ 0.05

ความพร้อมด้านสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรท่องเที่ยวของชุมชนก่อนเข้าร่วมโครงการ มีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.65$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการ ความพร้อมด้านสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรท่องเที่ยวของชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.75$) และเมื่อนำมาทดสอบค่าความแตกต่าง พบว่าความพร้อมด้านสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรท่องเที่ยวของชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ที่ 0.05

ความพร้อมด้านความสามารถในการแข่งขันของชุมชนก่อนเข้าร่วมโครงการ มีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.68$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการ ความพร้อมด้านความสามารถในการแข่งขันของชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.94$) และเมื่อนำมาทดสอบค่าความแตกต่าง พบว่าความพร้อมด้านความสามารถในการแข่งขันของชุมชน มีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ที่ 0.05

ความพร้อมของชุมชนด้านองค์ความรู้ด้านวัฒนธรรมก่อนเข้าร่วมโครงการ มีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.60$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการ ความพร้อมของชุมชนด้านองค์ความรู้ด้านวัฒนธรรมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.76$) และเมื่อนำมาทดสอบค่าความแตกต่าง พบว่าความพร้อมของชุมชนด้านองค์ความรู้ด้านวัฒนธรรมมีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ที่ 0.05

จำนวนนักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวในชุมชนก่อนเข้าร่วมโครงการ มีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.65$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการ จำนวนนักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวในชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 4.45$) และเมื่อนำมาทดสอบค่าความแตกต่าง พบว่าจำนวนนักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวในชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ที่ 0.05

ตาราง 134 แสดงการเปรียบเทียบ ด้านศักยภาพ (ก่อน – หลัง)

ศักยภาพชุมชน	ก่อน		หลัง		t	sig
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
23.ด้านการวางแผนและกำหนดยุทธศาสตร์การท่องเที่ยว	3.58	0.758	3.82	0.583	4.997	.000
24.การรองรับนักท่องเที่ยว	3.66	0.845	3.30	0.829	11.938	.000
25.ด้านการจัดให้มีที่พักที่สะอาด ปลอดภัย มีคุณภาพ	3.63	0.958	3.34	0.905	6.677	.000
26.ด้านการจัดการขยะและสิ่งปฏิกูล	3.66	0.824	3.16	0.904	7.153	.000
27.ด้านการปรับปรุงภูมิทัศน์ของชุมชน	3.70	0.854	3.26	0.832	4.439	.000
28.ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	3.57	0.815	3.24	0.808	1.593	.112
29.ด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน	3.76	0.830	3.75	0.819	3.769	.000
30.ด้านพัฒนาระบบข้อมูล ข่าวสาร และการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวของชุมชน	3.71	0.837	3.72	0.831	5.032	.000

ตาราง 134 แสดงการเปรียบเทียบ ด้านศักยภาพ (ก่อน – หลัง)(ต่อ)

ศักยภาพชุมชน	ก่อน		หลัง		t	sig
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
31.ด้านการพัฒนาโครงสร้างสาธารณูปโภคพื้นฐานเพื่อรองรับการท่องเที่ยว	2.12	1.973	2.04	1.990	11.604	.000
31.1ถนน	3.94	0.773	3.97	0.771	12.156	.000
31.2ไฟฟ้า	3.97	0.832	3.99	0.836	10.785	.000
31.3 โทรศัพท์	4.02	0.726	4.03	0.722	9.316	.000
31.4 ศูนย์ข้อมูลข่าวสาร	3.91	0.799	3.69	0.908	2.233	.026
31.5 น้ำสะอาด	3.84	0.767	3.59	0.906	6.924	.000
31.6 สุขา	3.65	0.837	3.51	0.967	5.898	.000
31.7 ป้ายบอกทาง	3.86	0.784	3.69	0.877	4.996	.000
31.8สถานที่สำคัญของชุมชน	3.88	0.907	3.64	0.899	2.446	.015
31.9การคมนาคม	3.88	0.857	3.80	0.926	7.512	.000
31.10 ร้านอาหาร	3.85	0.843	3.88	0.904	6.157	.000
31.11อินเทอร์เน็ต	3.78	0.884	3.62	1.139	1.641	.102
32.ด้านการพัฒนาอาชีพและของที่ระลึก	3.64	0.929	3.86	0.826	6.011	.000
33.ด้านการสื่อสารและภาษา	3.58	0.821	3.67	0.697	-1.993	.047
34.ด้านความปลอดภัยของนักท่องเที่ยวที่มาในชุมชน	3.76	0.906	3.99	0.760	.828	.408
35.ด้านความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ของคนในชุมชน	3.66	0.890	3.60	0.699	5.981	.000

จากตาราง พบว่ากลุ่มตัวอย่าง จำนวน 340 คน ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก ได้ให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับศักยภาพของชุมชน เมื่อนำมาทดสอบความแตกต่างก่อนและหลังเข้าร่วมโครงการการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนตามเส้นทางถนนหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 (พิษณุโลก – หล่มสัก) พิจารณารายชื่อดังนี้ ด้านการวางแผนและกำหนดยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวก่อนเข้าร่วมโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.58$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการด้านการวางแผนและกำหนดยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.82$) และเมื่อนำมาทดสอบค่าความแตกต่าง พบว่าด้านการวางแผนและกำหนดยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวมีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ที่ 0.05

การรองรับนักท่องเที่ยวก่อนเข้าร่วมโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.66$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการการรองรับนักท่องเที่ยวมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.30$) และเมื่อนำมาทดสอบค่าความแตกต่าง พบว่าการรองรับนักท่องเที่ยวมีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ที่ 0.05

ด้านการจัดให้มีที่พักที่สะอาด ปลอดภัย มีคุณภาพก่อนเข้าร่วมโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.63$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการ ด้านการจัดให้มีที่พักที่สะอาด ปลอดภัย มีคุณภาพมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.34$) และเมื่อนำมาทดสอบค่าความแตกต่าง พบว่าด้านการจัดให้มีที่พักที่สะอาด ปลอดภัย มีคุณภาพมีการเปลี่ยนแปลง ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ที่ 0.05

ด้านการจัดการขยะและ สิ่งปฏิกูลก่อนเข้าร่วมโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.66$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการด้านการจัดการขยะและสิ่งปฏิกูลมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.16$) และเมื่อนำมาทดสอบค่าความแตกต่าง พบว่าด้านการจัดการขยะและ สิ่งปฏิกูลมีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

ด้านการปรับปรุงภูมิทัศน์ของชุมชนก่อนเข้าร่วมโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.70$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการ ด้านการปรับปรุงภูมิทัศน์ของชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.26$) และเมื่อนำมาทดสอบค่าความแตกต่าง พบว่าด้านการปรับปรุงภูมิทัศน์ของชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ที่ 0.05

ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมก่อนเข้าร่วมโครงการมีความคิดเห็นอยู่ใน ระดับ มาก ($\bar{X} = 3.57$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.24$) และเมื่อนำมาทดสอบค่าความแตกต่าง พบว่าด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ที่ 0.05

ด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนก่อนเข้าร่วมโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.76$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.75$) และเมื่อนำมาทดสอบค่าความแตกต่าง พบว่าด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ที่ 0.05

ด้านพัฒนาระบบข้อมูล ข่าวสาร และการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวของชุมชนก่อนเข้าร่วมโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.71$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการด้านพัฒนาระบบข้อมูล ข่าวสาร และการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวของชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.72$) และเมื่อนำมาทดสอบค่าความแตกต่าง พบว่าด้านพัฒนาระบบข้อมูล ข่าวสาร และการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวของชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ที่ 0.05

ด้านการพัฒนาโครงสร้างสาธารณูปโภคพื้นฐานเพื่อรองรับการท่องเที่ยว ก่อนเข้าร่วมโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ น้อย ($\bar{X} = 2.12$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการ ด้านการพัฒนาโครงสร้างสาธารณูปโภคพื้นฐานเพื่อรองรับการท่องเที่ยว มีความคิดเห็นอยู่ในระดับ น้อย ($\bar{X} = 2.04$) และเมื่อนำมาทดสอบค่าความแตกต่าง พบว่าด้านการพัฒนาโครงสร้างสาธารณูปโภคพื้นฐานเพื่อรองรับการท่องเที่ยว ไม่มีการเปลี่ยนแปลง ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ที่ 0.05ซึ่งประกอบด้วย โครงสร้างถนนก่อนเข้าร่วมโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.94$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการโครงสร้างถนนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.97$) ไฟฟ้าก่อนเข้าร่วมโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.97$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการไฟฟ้ามีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.99$) โทรศัพท์ ก่อนเข้าร่วมโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 4.02$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการโทรศัพท์ มีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 4.03$) ศูนย์ข้อมูลข่าวสาร

ก่อนเข้าร่วมโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.91$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการศูนย์ข้อมูลข่าวสารมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.69$) น้ำสะอาดก่อนเข้าร่วมโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.84$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการน้ำสะอาดมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.59$) สุขาก่อนเข้าร่วมโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.65$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการสุขามีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.51$) ป้ายบอกทางก่อนเข้าร่วมโครงการ มีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.86$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการป้ายบอกทาง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.69$) สถานที่สำคัญของชุมชนก่อนเข้าร่วมโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.88$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการสถานที่สำคัญของชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.64$) การคมนาคมก่อนเข้าร่วมโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.88$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการการคมนาคมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.80$) ร้านอาหารก่อนเข้าร่วมโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.85$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการร้านอาหารมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.88$) อินเทอร์เน็ต ก่อนเข้าร่วมโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.78$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการอินเทอร์เน็ต มีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.62$)

ด้านการพัฒนาอาชีพและของที่ระลึกก่อนเข้าร่วมโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.64$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการ ด้านการพัฒนาอาชีพและของที่ระลึกมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.86$) และเมื่อนำมาทดสอบค่าความแตกต่าง พบว่าด้านการพัฒนาอาชีพและของที่ระลึกมีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ที่ 0.05

ด้านการสื่อสารและภาษาก่อนเข้าร่วมโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.58$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการด้านการสื่อสารและภาษามีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.67$) และเมื่อนำมาทดสอบค่าความแตกต่าง พบว่าด้านการสื่อสารและภาษา มีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ที่ 0.05

ด้านความปลอดภัยของนักท่องเที่ยวที่มาในชุมชนก่อนเข้าร่วมโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.76$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการด้านความปลอดภัยของนักท่องเที่ยวที่มาในชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.99$) และเมื่อนำมาทดสอบค่าความแตกต่าง พบว่าด้านความปลอดภัยของนักท่องเที่ยวที่มาในชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ที่ 0.05

ด้านความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ของคนในชุมชนก่อนเข้าร่วมโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.66$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการด้านความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ของคนในชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.60$) และเมื่อนำมาทดสอบค่าความแตกต่าง พบว่าด้านความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ของคนในชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ที่ 0.05

ตาราง 135 แสดงการเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของชุมชน

การดำเนินกิจกรรมและการมีส่วนร่วมของชุมชน	ก่อน		หลัง		t	sig
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
36.การวางแผนและออกแบบยุทธศาสตร์การพัฒนาชุมชน	3.68	0.773	3.74	0.634	-4.602	.000
37.การกำหนดทิศทางเพื่อจัดการท่องเที่ยว	3.67	0.811	3.25	0.824	-7.259	.000
38.การกำหนดจำนวนนักท่องเที่ยวที่จะเข้าไปศึกษาชุมชน/วัด	3.61	0.871	3.68	0.712	-2.392	.017
39.การจัดตั้งกองทุนชุมชนเพื่อการท่องเที่ยว	3.55	0.903	3.60	0.609	-2.546	.011
40.การกำหนดระเบียบและแนวปฏิบัติในการท่องเที่ยวในชุมชน	3.56	0.848	3.78	0.850	-6.010	.000
41.การประชาสัมพันธ์และการให้ข้อมูล	3.78	0.850	3.86	0.826	-3.412	.001
42.การสนับสนุนงบประมาณ	3.59	0.886	3.67	0.697	-6.360	.000
43.การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในชุมชน	3.67	0.815	3.99	0.760	-2.933	.004
44.การปรับปรุง พัฒนา อนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวของชุมชน	3.64	0.876	3.60	0.699	-4.785	.000
45.กาพัฒนาระบบตลาดและต่อยอดผลิตภัณฑ์ชุมชน	3.70	0.881	3.74	0.560	-3.465	.001
46.การพัฒนาระบบฐานข้อมูลเพื่อการท่องเที่ยว	3.67	0.894	3.74	0.634	-2.826	.005

ตาราง 135 แสดงการเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของชุมชน(ต่อ)

ศักยภาพชุมชน	ก่อน		หลัง		t	sig
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
47.ชุมชนรับผิดชอบต่อแทนจากการท่องเที่ยว	3.62	0.896	3.25	0.824	-7.228	.000
48.การประเมินผลกิจกรรม/โครงการ	3.74	0.845	3.68	0.712	-1.855	.064
49.การตัดสินใจดีหรือดำเนินการโครงการ	3.66	0.816	3.60	0.609	4.229	.000
50.การขยายจำนวนภาคีเครือข่ายจากองค์กร/ ชุมชนต่างๆ	3.59	0.856	3.74	0.634	-1.055	.292

จากตาราง พบว่ากลุ่มตัวอย่าง จำนวน 340 คน ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก ได้ให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับการดำเนินกิจกรรมและการมีส่วนร่วม เมื่อนำมาทดสอบความแตกต่าง ก่อนและหลังเข้าร่วมโครงการการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนตามเส้นทางถนนหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 (พิษณุโลก – หล่มสัก) พิจารณารายข้อดังนี้ การวางแผนและออกแบบยุทธศาสตร์การพัฒนาชุมชนก่อนเข้าร่วมโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.68$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการการวางแผนและออกแบบยุทธศาสตร์การพัฒนาชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.74$) และเมื่อนำมาทดสอบค่าความแตกต่าง พบว่าการวางแผนและออกแบบยุทธศาสตร์การพัฒนาชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ที่ 0.05

การกำหนดทิศทางเพื่อจัดการท่องเที่ยวก่อนเข้าร่วมโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.67$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการการกำหนดทิศทางเพื่อจัดการท่องเที่ยวมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.74$) และเมื่อนำมาทดสอบค่าความแตกต่าง พบว่าการกำหนดทิศทางเพื่อจัดการท่องเที่ยวมีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ที่ 0.05

การกำหนดจำนวนนักท่องเที่ยวที่จะเข้าไปศึกษาชุมชน/วัดก่อนเข้าร่วมโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.61$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการการกำหนดจำนวนนักท่องเที่ยวที่จะ

เข้าไปศึกษาชุมชน/วัดมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.25$) และเมื่อนำมาทดสอบค่าความแตกต่าง พบว่าการกำหนดจำนวนนักท่องเที่ยวที่จะเข้าไปศึกษาชุมชน/วัดมีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ที่ 0.05

การจัดตั้งกองทุนชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวก่อนเข้าร่วมโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.55$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการการจัดตั้งกองทุนชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.68$) และเมื่อนำมาทดสอบค่าความแตกต่าง พบว่าการจัดตั้งกองทุนชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวมีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ที่ 0.05

การกำหนดระเบียบและแนวปฏิบัติในการท่องเที่ยวในชุมชนก่อนเข้าร่วมโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.56$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการการกำหนดระเบียบและแนวปฏิบัติในการท่องเที่ยวในชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.60$) และเมื่อนำมาทดสอบค่าความแตกต่าง พบว่าการกำหนดระเบียบและแนวปฏิบัติในการท่องเที่ยวในชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ที่ 0.05

การประชาสัมพันธ์และการให้ข้อมูลก่อนเข้าร่วมโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.78$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการการประชาสัมพันธ์และการให้ข้อมูลมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.78$) และเมื่อนำมาทดสอบค่าความแตกต่าง พบว่าการประชาสัมพันธ์และการให้ข้อมูลของคนในชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ที่ 0.05

การสนับสนุนงบประมาณก่อนเข้าร่วมโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.59$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการการสนับสนุนงบประมาณมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.86$) และเมื่อนำมาทดสอบค่าความแตกต่าง พบว่าการสนับสนุนงบประมาณมีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ที่ 0.05

การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในชุมชนก่อนเข้าร่วมโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.67$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.67$) และเมื่อนำมาทดสอบค่าความแตกต่าง พบว่าการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ที่ 0.05

การปรับปรุง พัฒนา อนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวของชุมชนก่อนเข้าร่วมโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.64$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการการปรับปรุง พัฒนา อนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวของ

ชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.99$) และเมื่อนำมาทดสอบค่าความแตกต่าง พบว่าการปรับปรุง พัฒนา อนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวของชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ที่ 0.05

การพัฒนาระบบตลาดและต่อยอดผลิตภัณฑ์ชุมชนก่อนเข้าร่วมโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.70$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการการพัฒนาตลาดและต่อยอดผลิตภัณฑ์ชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.60$) และเมื่อนำมาทดสอบค่าความแตกต่าง พบว่าการพัฒนาตลาดและต่อยอดผลิตภัณฑ์ชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ที่ 0.05

การพัฒนาฐานข้อมูลเพื่อการท่องเที่ยวก่อนเข้าร่วมโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.67$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการการพัฒนาฐานข้อมูลเพื่อการท่องเที่ยวมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.74$) และเมื่อนำมาทดสอบค่าความแตกต่าง พบว่า การพัฒนาฐานข้อมูลเพื่อการท่องเที่ยวมีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ที่ 0.05 ชุมชนรับผลตอบแทนจากการท่องเที่ยวก่อนเข้าร่วมโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.62$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการ ชุมชนรับผลตอบแทนจากการท่องเที่ยวมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.742$) และเมื่อนำมาทดสอบค่าความแตกต่าง พบว่าชุมชนรับผลตอบแทนจากการท่องเที่ยวมีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ที่ 0.05

การประเมินผลกิจกรรมโครงการก่อนเข้าร่วมโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.74$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการการประเมินผลกิจกรรม/โครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.25$) และเมื่อนำมาทดสอบค่าความแตกต่าง พบว่าการประเมินผลกิจกรรมโครงการมีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ที่ 0.05

การตัดสินใจยุติหรือดำเนินการโครงการก่อนเข้าร่วมโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.66$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการการตัดสินใจยุติหรือดำเนินการโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.68$) และเมื่อนำมาทดสอบค่าความแตกต่าง พบว่าด้านการตัดสินใจยุติหรือดำเนินการโครงการมีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ที่ 0.05

การขยายจำนวนภาคีเครือข่ายจากองค์กรชุมชนต่างๆ ก่อนเข้าร่วมโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.59$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการการขยายจำนวนภาคีเครือข่ายจากองค์กร/

ชุมชนต่างๆมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.60$) และเมื่อนำมาทดสอบค่าความแตกต่าง พบว่าการขยายจำนวนภาคีเครือข่ายจากองค์กรชุมชนต่างๆ มีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ที่ 0.05

- ประเมินความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการดำเนินงานของโครงการโดยใช้

แบบสอบถาม ในเขตอำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก

ตาราง 136 แสดงการเปรียบเทียบด้านการรับรู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนในชุมชนตามเส้นทางถนนหลวงฯแผ่นดินหมายเลข 12 (พิษณุโลก - หล่มสัก)(ก่อน - หลัง)

การรับรู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนในชุมชนตามเส้นทางถนนหลวงฯแผ่นดินหมายเลข 12 (พิษณุโลก – หล่มสัก)	ก่อน		หลัง		t	sig
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
7.การเปลี่ยนแปลงด้านรายได้ของชุมชน	3.58	0.726	3.84	0.656	-5.691	.000
8.การจ้างงานและการสร้างอาชีพ	3.50	0.836	3.72	1.130	-1.709	.088
9.ความสัมพันธของคนในชุมชน	3.56	0.928	3.92	0.669	-2.583	.010
10.ด้านการเป็นเจ้าของบ้าน	3.57	0.917	3.96	0.601	-3.476	.001
11.ด้านการมีจิตสาธารณะของคนในชุมชน	3.55	0.954	3.88	0.754	-1.698	.090
12.การดำรงอยู่ของวิถีชีวิตและวัฒนธรรมชุมชน	3.63	0.933	3.84	0.638	-.427	.670
13.การปรับตัวของวัฒนธรรมชุมชน	3.53	0.929	3.74	0.668	-1.720	.086
14.การเสื่อมสลายของวัฒนธรรมชุมชน	3.12	0.973	2.73	1.004	-3.595	.000
15.คุณภาพชีวิตของคนในชุมชน	3.78	0.806	3.86	0.541	2.375	.018
16.ความสวยงามของชุมชน	3.69	0.950	3.82	0.667	1.136	.257
17.ความเหมาะสมของตำแหน่งที่ตั้งร้านค้าชุมชน	3.68	0.892	3.88	0.636	-.768	.443

ตาราง 136 แสดงการเปรียบเทียบด้านการรับรู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนในชุมชนตามเส้นทางถนนหลวงฯแผ่นดินหมายเลข 12 (พิษณุโลก - หล่มสัก)(ก่อน - หลัง)(ต่อ)

การรับรู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนในชุมชนตามเส้นทางถนนหลวงฯแผ่นดินหมายเลข 12 (พิษณุโลก – หล่มสัก)	ก่อน		หลัง		t	sig
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
18.ความเหมาะสมของการจัดการเรื่องขยะและสิ่งปฏิกูลของชุมชน	3.50	1.012	3.97	0.807	-3.770	.000
19.ความพร้อมด้านสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรท่องเที่ยวของชุมชน	3.63	0.888	3.78	0.656	-2.296	.022
20.ความพร้อมด้านความสามารถในการแข่งขันของชุมชน	3.65	0.874	3.97	0.602	-4.392	.000
21.ความพร้อมของชุมชนด้านองค์ความรู้ด้านวัฒนธรรม	3.66	0.859	3.77	0.620	1.747	.082
22.จำนวนนักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวในชุมชน	3.63	1.033	4.49	0.702	-2.530	.012

จากตาราง พบว่ากลุ่มตัวอย่าง จำนวน 340 คน ในเขตอำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก ได้ให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับการรับรู้การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนตามเส้นทางถนนหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 (พิษณุโลก – หล่มสัก)เมื่อนำมาทดสอบความแตกต่างก่อนและหลังเข้าร่วมโครงการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนตามเส้นทางถนนหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 พิจารณารายข้อดังนี้ การเปลี่ยนแปลงด้านรายได้ของชุมชนก่อนเข้าร่วมโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.58$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการ การเปลี่ยนแปลงด้านรายได้ของชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.84$) และเมื่อนำมาทดสอบค่าความแตกต่าง พบว่าการเปลี่ยนแปลงรายได้มีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ที่ 0.05

การจ้างงานและการสร้างอาชีพก่อนเข้าร่วมโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.50$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการ การจ้างงานและการสร้างอาชีพมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก($\bar{X}$

= 3.72) และเมื่อนำมาทดสอบค่าความแตกต่าง พบว่าการจ้างงานและการสร้างอาชีพไม่มีการเปลี่ยนแปลง ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ที่ 0.05

ความสัมพันธ์ของคนในชุมชนก่อนเข้าร่วมโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.56$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการ ความสัมพันธ์ของคนในชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.92$) และเมื่อนำมาทดสอบค่าความแตกต่าง พบว่าความสัมพันธ์ของคนในชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ที่ 0.05

ด้านการเป็นเจ้าของบ้านก่อนเข้าร่วมโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.57$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการ ด้านการเป็นเจ้าของบ้านมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.96$) และเมื่อนำมาทดสอบค่าความแตกต่าง พบว่าด้านการเป็นเจ้าของบ้านมีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ที่ 0.05

ด้านการมีจิตสาธารณะของคนในชุมชนก่อนเข้าร่วมโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.55$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการ ด้านการมีจิตสาธารณะของคนในชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.88$) และเมื่อนำมาทดสอบค่าความแตกต่าง พบว่าด้านการมีจิตสาธารณะของคนในชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ที่ 0.05

การดำรงอยู่ของวิถีชีวิตและวัฒนธรรมชุมชนก่อนเข้าร่วมโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.63$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการ การดำรงอยู่ของวิถีชีวิตและวัฒนธรรมชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.84$) และเมื่อนำมาทดสอบค่าความแตกต่าง พบว่า การดำรงอยู่ของวิถีชีวิตและวัฒนธรรมชุมชนไม่มีการเปลี่ยนแปลง ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ที่ 0.05

การปรับตัวของวัฒนธรรมชุมชนก่อนเข้าร่วมโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.53$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการ การปรับตัวของวัฒนธรรมชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.74$) และเมื่อนำมาทดสอบค่าความแตกต่าง พบว่าการปรับตัวของวัฒนธรรมชุมชนไม่มีการเปลี่ยนแปลงใน ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ที่ 0.05

การเสื่อมสลายของวัฒนธรรมชุมชนก่อนเข้าร่วมโครงการ มีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.12$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการ การเสื่อมสลายของวัฒนธรรมชุมชน มีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 2.73$) และเมื่อนำมาทดสอบค่าความแตกต่าง พบว่าการเสื่อมสลายของวัฒนธรรมชุมชน ไม่มีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ที่ 0.05

คุณภาพชีวิตของคนในชุมชนก่อนเข้าร่วมโครงการ มีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.78$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการ คุณภาพชีวิตของคนในชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.86$) และเมื่อนำมาทดสอบค่าความแตกต่าง พบว่าคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน มีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ที่ 0.05

ความสวยงามของชุมชนก่อนเข้าร่วมโครงการ มีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.69$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการ ความสวยงามของชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.82$) และเมื่อนำมาทดสอบค่าความแตกต่าง พบว่าความสวยงามของชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ที่ 0.05

ความเหมาะสมของตำแหน่งที่ตั้งร้านค้าชุมชนก่อนเข้าร่วมโครงการ มีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.68$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการ ความเหมาะสมของตำแหน่งที่ตั้งร้านค้าชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.88$) และเมื่อนำมาทดสอบค่าความแตกต่าง พบว่าความเหมาะสมของตำแหน่งที่ตั้งร้านค้าชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ที่ 0.05

ความเหมาะสมของการจัดการเรื่องขยะและสิ่งปฏิกูลของชุมชนก่อนเข้าร่วมโครงการ มีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.50$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการ ความเหมาะสมของการจัดการเรื่องขยะและสิ่งปฏิกูลของชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.97$) และเมื่อนำมาทดสอบค่าความแตกต่าง พบว่าความเหมาะสมของการจัดการเรื่องขยะและสิ่งปฏิกูลของชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ที่ 0.05

ความพร้อมด้านสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรท่องเที่ยวของชุมชนก่อนเข้าร่วมโครงการ มีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.63$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการ ความพร้อมด้านสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรท่องเที่ยวของชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.78$) และเมื่อนำมาทดสอบค่าความแตกต่าง พบว่าความพร้อมด้านสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรท่องเที่ยวของชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ที่ 0.05

ความพร้อมด้านความสามารถในการแข่งขันของชุมชนก่อนเข้าร่วมโครงการ มีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.65$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการ ความพร้อมด้านความสามารถในการแข่งขันของชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.97$) และเมื่อนำมาทดสอบค่าความแตกต่าง พบว่า

ความพร้อมด้านความสามารถในการแข่งขันของชุมชน มีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ที่ 0.05

ความพร้อมของชุมชนด้านองค์ความรู้ด้านวัฒนธรรมก่อนเข้าร่วมโครงการ มีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.66$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการ ความพร้อมของชุมชนด้านองค์ความรู้ด้านวัฒนธรรมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.77$) และเมื่อนำมาทดสอบค่าความแตกต่าง พบว่าความพร้อมของชุมชนด้านองค์ความรู้ด้านวัฒนธรรมมีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ที่ 0.05

จำนวนนักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวในชุมชนก่อนเข้าร่วมโครงการ มีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.63$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการ จำนวนนักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวในชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 4.49$) และเมื่อนำมาทดสอบค่าความแตกต่าง พบว่าจำนวนนักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวในชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ที่ 0.05

ตาราง 137 แสดงการเปรียบเทียบ ด้านศักยภาพ (ก่อน – หลัง)

ศักยภาพชุมชน	ก่อน		หลัง		t	sig
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
23.ด้านการวางแผนและกำหนดยุทธศาสตร์การท่องเที่ยว	3.54	0.932	3.40	0.647	-4.997	.000
24.การรองรับนักท่องเที่ยว	3.56	0.827	3.35	0.850	-11.938	.000
25.ด้านการจัดให้มีที่พักที่สะอาด ปลอดภัย มีคุณภาพ	3.42	0.985	3.37	0.923	-6.677	.000
26.ด้านการจัดการขยะและสิ่งปฏิกูล	3.38	0.934	3.19	0.909	-7.153	.000
27.ด้านการปรับปรุงภูมิทัศน์ของชุมชน	3.38	0.859	3.27	0.836	-4.439	.000
28.ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	3.58	0.815	3.27	0.793	-1.593	.112

ตาราง 137 แสดงการเปรียบเทียบ ด้านศักยภาพ (ก่อน – หลัง)(ต่อ)

ศักยภาพชุมชน	ก่อน		หลัง		t	sig
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
29.ด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน	3.56	0.962	3.32	0.705	-3.769	.000
30.ด้านพัฒนาระบบข้อมูล ข่าวสาร และการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวของชุมชน	3.53	0.932	3.33	0.905	-5.032	.000
31.ด้านการพัฒนาโครงสร้างสาธารณูปโภคพื้นฐานเพื่อรองรับการท่องเที่ยว	2.13	1.916	2.07	1.756	-11.604	.000
31.1ถนน	3.58	1.032	3.54	0.941	-12.156	.000
31.2ไฟฟ้า	3.82	0.997	3.61	0.910	-10.785	.000
31.3 โทรศัพท์	3.80	0.921	3.72	0.848	-9.316	.000
31.4 ศูนย์ข้อมูลข่าวสาร	3.67	0.910	3.41	0.810	-2.233	.026
31.5 น้ำสะอาด	3.59	0.916	3.53	0.792	-6.924	.000
31.6 สุขา	3.51	0.967	3.37	0.858	-5.898	.000
31.7 ป้ายบอกทาง	3.69	0.847	3.42	0.843	-4.996	.000
31.8สถานที่สำคัญของชุมชน	3.62	0.883	3.40	0.837	-2.446	.015
31.9การคมนาคม	3.77	0.911	3.54	0.842	-7.512	.000
31.10 ร้านอาหาร	3.83	0.911	3.45	0.981	-6.157	.000
31.11อินเทอร์เน็ต	3.62	1.118	3.29	0.972	-1.641	.102
32.ด้านการพัฒนาอาชีพและของที่ระลึก	3.51	0.904	3.29	1.047	-6.011	.000
33.ด้านการสื่อสารและภาษา	3.51	0.936	3.00	0.842	-7.436	.000
34.ด้านความปลอดภัยของนักท่องเที่ยวที่มาในชุมชน	3.62	0.903	3.53	0.860	-.828	.408
35.ด้านความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ของคนในชุมชน	3.58	0.897	3.55	0.879	-4.997	.000

จากตาราง พบว่ากลุ่มตัวอย่าง จำนวน 340 คน ในเขตอำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก ได้ให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับศักยภาพของชุมชน เมื่อนำมาทดสอบความแตกต่างก่อนและหลังเข้าร่วมโครงการการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนตามเส้นทางถนนหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 (พิษณุโลก – หล่มสัก) พิจารณารายข้อดังนี้ด้านการวางแผนและกำหนดยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวก่อนเข้าร่วมโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.54$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการด้านการวางแผนและกำหนดยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.40$) และเมื่อนำมาทดสอบค่าความแตกต่าง พบว่าด้านการวางแผนและกำหนดยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวมีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ที่ 0.05

การรองรับนักท่องเที่ยวก่อนเข้าร่วมโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.56$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการการรองรับนักท่องเที่ยวมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.35$) และเมื่อนำมาทดสอบค่าความแตกต่าง พบว่าการรองรับนักท่องเที่ยวมีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ที่ 0.05

ด้านการจัดให้มีที่พักที่สะอาด ปลอดภัย มีคุณภาพก่อนเข้าร่วมโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.42$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการ ด้านการจัดให้มีที่พักที่สะอาด ปลอดภัยมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.37$) และเมื่อนำมาทดสอบค่าความแตกต่าง พบว่าด้านการจัดให้มีที่พักที่สะอาด ปลอดภัย มีคุณภาพมีการเปลี่ยนแปลง ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ที่ 0.05

ด้านการจัดการขยะและ สิ่งปฏิกูลก่อนเข้าร่วมโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.38$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการด้านการจัดการขยะและสิ่งปฏิกูลมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.19$) และเมื่อนำมาทดสอบค่าความแตกต่าง พบว่าด้านการจัดการขยะและ สิ่งปฏิกูลมีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

ด้านการปรับปรุงภูมิทัศน์ของชุมชนก่อนเข้าร่วมโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.38$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการ ด้านการปรับปรุงภูมิทัศน์ของชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.27$) และเมื่อนำมาทดสอบค่าความแตกต่าง พบว่าด้านการปรับปรุงภูมิทัศน์ของชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ที่ 0.05

ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมก่อนเข้าร่วมโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.58$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.27$) และเมื่อนำมาทดสอบค่าความแตกต่าง พบว่าด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ที่ 0.05

ด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนก่อนเข้าร่วมโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.56$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.32$) และเมื่อนำมาทดสอบค่าความแตกต่าง พบว่าด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ที่ 0.05

ด้านพัฒนาระบบข้อมูล ข่าวสาร และการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวของชุมชนก่อนเข้าร่วมโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.53$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการด้านพัฒนาระบบข้อมูล ข่าวสาร และการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวของชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.33$) และเมื่อนำมาทดสอบค่าความแตกต่าง พบว่าด้านพัฒนาระบบข้อมูล ข่าวสาร และการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวของชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ที่ 0.05

ด้านการพัฒนาโครงสร้างสาธารณูปโภคพื้นฐานเพื่อรองรับการท่องเที่ยว ก่อนเข้าร่วมโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ น้อย ($\bar{X} = 2.13$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการ ด้านการพัฒนาโครงสร้างสาธารณูปโภคพื้นฐานเพื่อรองรับการท่องเที่ยว มีความคิดเห็นอยู่ในระดับ น้อย ($\bar{X} = 2.07$) และเมื่อนำมาทดสอบค่าความแตกต่าง พบว่าด้านการพัฒนาโครงสร้างสาธารณูปโภคพื้นฐานเพื่อรองรับการท่องเที่ยว ไม่มีการเปลี่ยนแปลง ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ที่ 0.05 ซึ่งประกอบด้วย โครงสร้างถนนก่อนเข้าร่วมโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.58$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการโครงสร้างถนนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.54$) ไฟฟ้าก่อนเข้าร่วมโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.82$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการไฟฟ้า มีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.61$) โทรศัพท์ ก่อนเข้าร่วมโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.80$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการโทรศัพท์ มีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.72$) ศูนย์ข้อมูลข่าวสาร

ก่อนเข้าร่วมโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.67$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการศูนย์ข้อมูลข่าวสารมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.53$) น้ำสะอาดก่อนเข้าร่วมโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.59$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการน้ำสะอาดมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.37$) สุขาก่อนเข้าร่วมโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.51$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการสุขามีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.42$) ป้ายบอกทางก่อนเข้าร่วมโครงการ มีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.69$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการป้ายบอกทาง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.40$) สถานที่สำคัญของชุมชนก่อนเข้าร่วมโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.62$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการสถานที่สำคัญของชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.54$) การคมนาคมก่อนเข้าร่วมโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.77$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการการคมนาคมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.54$) ร้านอาหารก่อนเข้าร่วมโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.83$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการร้านอาหารมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.45$) อินเทอร์เน็ต ก่อนเข้าร่วมโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.62$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการอินเทอร์เน็ต มีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.29$)

ด้านการพัฒนาอาชีพและของที่ระลึกก่อนเข้าร่วมโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.51$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการ ด้านการพัฒนาอาชีพและของที่ระลึกมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.29$) และเมื่อนำมาทดสอบค่าความแตกต่าง พบว่าด้านการพัฒนาอาชีพและของที่ระลึกมีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ที่ 0.05

ด้านการสื่อสารและภาษาก่อนเข้าร่วมโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.51$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการด้านการสื่อสารและภาษามีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.00$) และเมื่อนำมาทดสอบค่าความแตกต่าง พบว่าด้านการสื่อสารและภาษามีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ที่ 0.05

ด้านความปลอดภัยของนักท่องเที่ยวที่มาในชุมชนก่อนเข้าร่วมโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.62$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการด้านความปลอดภัยของนักท่องเที่ยวที่มาในชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.53$)) และเมื่อนำมาทดสอบค่าความแตกต่าง

พบว่าด้านความปลอดภัยของนักท่องเที่ยวที่มาในชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ที่ 0.05

ด้านความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ของคนในชุมชนก่อนเข้าร่วมโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.58$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการด้านความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ของคนในชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.55$) และเมื่อนำมาทดสอบค่าความแตกต่าง พบว่าด้านความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ของคนในชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ที่ 0.05

ตาราง 138 แสดงการเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของชุมชน

การดำเนินกิจกรรมและการมีส่วนร่วมของชุมชน	ก่อน		หลัง		t	sig
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
36.การวางแผนและออกแบบยุทธศาสตร์การพัฒนาชุมชน	3.47	1.000	3.45	0.776	-2.547	.011
37.การกำหนดทิศทางเพื่อจัดการท่องเที่ยว	3.30	1.007	3.21	0.859	-4.166	.000
38.การกำหนดจำนวนนักท่องเที่ยวที่จะเข้าไปศึกษาชุมชน/วัด	3.11	1.074	3.16	0.902	-4.403	.000
39.การจัดตั้งกองทุนชุมชนเพื่อการท่องเที่ยว	3.27	1.119	3.02	0.887	.642	.521
40.การกำหนดระเบียบและแนวปฏิบัติในการท่องเที่ยวในชุมชน	3.21	1.175	3.26	0.875	-4.654	.000
41.การประชาสัมพันธ์และการให้ข้อมูล	3.24	1.220	3.30	0.860	-3.097	.002
42.การสนับสนุนงบประมาณ	3.30	1.206	3.22	1.049	-2.023	.044
43.การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในชุมชน	3.40	1.202	3.09	1.027	-1.820	.070
44.การปรับปรุง พัฒนา อนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวของชุมชน	3.34	1.090	3.25	0.936	-4.683	.000
45.กาพัฒนาระบบตลาดและต่อยอดผลิตภัณฑ์ชุมชน	3.37	1.148	3.18	0.938	-3.961	.000

ตาราง 138 แสดงการเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของชุมชน (ต่อ)

การดำเนินกิจกรรมและการมีส่วนร่วมของชุมชน	ก่อน		หลัง		t	sig
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
46.การพัฒนากระบวนการข้อมูลเพื่อการท่องเที่ยว	3.41	1.134	3.19	0.872	-2.579	.010
47.ชุมชนรับผิดชอบต่อแทนจากการท่องเที่ยว	3.33	1.225	3.19	0.990	-4.024	.000
48.การประเมินผลกิจกรรม/โครงการ	3.26	1.111	3.13	0.888	-2.675	.008
49.การตัดสินใจดีหรือดำเนินการโครงการ	3.16	1.207	2.97	0.897	-.074	.941
50.การขยายจำนวนภาคีเครือข่ายจากองค์กร/ชุมชนต่างๆ	3.30	1.223	3.38	3.847	-.037	.971

จากตาราง พบว่ากลุ่มตัวอย่าง จำนวน 340 คน ในเขตอำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก ได้ให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับการดำเนินกิจกรรมและการมีส่วนร่วม เมื่อนำมาทดสอบความแตกต่างก่อนและหลังเข้าร่วมโครงการการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนตามเส้นทางถนนหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 (พิษณุโลก – หล่มสัก) พิจารณารายข้อดังนี้การวางแผนและออกแบบยุทธศาสตร์การพัฒนาชุมชนก่อนเข้าร่วมโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.47$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการการวางแผนและออกแบบยุทธศาสตร์การพัฒนาชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.45$) และเมื่อนำมาทดสอบค่าความแตกต่าง พบว่าการวางแผนและออกแบบยุทธศาสตร์การพัฒนาชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ที่ 0.05

การกำหนดทิศทางเพื่อจัดการท่องเที่ยวก่อนเข้าร่วมโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.30$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการการกำหนดทิศทางเพื่อจัดการท่องเที่ยวมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.21$) และเมื่อนำมาทดสอบค่าความแตกต่าง พบว่าการกำหนดทิศทางเพื่อจัดการท่องเที่ยวมีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ที่ 0.05

การกำหนดจำนวนนักท่องเที่ยวที่จะเข้าไปศึกษาชุมชน/วัดก่อนเข้าร่วมโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.11$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการการกำหนดจำนวนนักท่องเที่ยวที่จะเข้าไปศึกษาชุมชน/วัดมีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.16$) และเมื่อนำมาทดสอบค่าความแตกต่าง พบว่าการกำหนดจำนวนนักท่องเที่ยวที่จะเข้าไปศึกษาชุมชน/วัดมีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ที่ 0.05

การจัดตั้งกองทุนชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวก่อนเข้าร่วมโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.27$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการการจัดตั้งกองทุนชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.02$) และเมื่อนำมาทดสอบค่าความแตกต่าง พบว่าการจัดตั้งกองทุนชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวมีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ที่ 0.05

การกำหนดระเบียบและแนวปฏิบัติในการท่องเที่ยวในชุมชนก่อนเข้าร่วมโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.21$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการการกำหนดระเบียบและแนวปฏิบัติในการท่องเที่ยวในชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.26$) และเมื่อนำมาทดสอบค่าความแตกต่าง พบว่าการกำหนดระเบียบและแนวปฏิบัติในการท่องเที่ยวในชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ที่ 0.05

การประชาสัมพันธ์และการให้ข้อมูลก่อนเข้าร่วมโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.24$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการการประชาสัมพันธ์และการให้ข้อมูลมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.30$) และเมื่อนำมาทดสอบค่าความแตกต่าง พบว่าการประชาสัมพันธ์และการให้ข้อมูลของคนในชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ที่ 0.05

การสนับสนุนงบประมาณก่อนเข้าร่วมโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.30$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการการสนับสนุนงบประมาณมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.22$)และเมื่อนำมาทดสอบค่าความแตกต่าง พบว่าการสนับสนุนงบประมาณมีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ที่ 0.05

การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในชุมชนก่อนเข้าร่วมโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.40$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ใน

ระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.09$) และเมื่อนำมาทดสอบค่าความแตกต่าง พบว่าการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ที่ 0.05

การปรับปรุง พัฒนา อนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวของชุมชนก่อนเข้าร่วมโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.34$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการการปรับปรุง พัฒนา อนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวของชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.25$) และเมื่อนำมาทดสอบค่าความแตกต่าง พบว่าการปรับปรุง พัฒนา อนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวของชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ที่ 0.05

การพัฒนาระบบตลาดและต่อยอดผลิตภัณฑ์ชุมชนก่อนเข้าร่วมโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.37$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการการพัฒนาระบบตลาดและต่อยอดผลิตภัณฑ์ชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.18$) และเมื่อนำมาทดสอบค่าความแตกต่าง พบว่าการพัฒนาระบบตลาดและต่อยอดผลิตภัณฑ์ชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ที่ 0.05

การพัฒนาระบบฐานข้อมูลเพื่อการท่องเที่ยวก่อนเข้าร่วมโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.41$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการการพัฒนาระบบฐานข้อมูลเพื่อการท่องเที่ยวมีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.19$) และเมื่อนำมาทดสอบค่าความแตกต่าง พบว่า การพัฒนาระบบฐานข้อมูลเพื่อการท่องเที่ยวมีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ที่ 0.05

ชุมชนรับผิดชอบแทนจากการท่องเที่ยวก่อนเข้าร่วมโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.33$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการ ชุมชนรับผิดชอบแทนจากการท่องเที่ยวมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.19$) และเมื่อนำมาทดสอบค่าความแตกต่าง พบว่าชุมชนรับผิดชอบแทนจากการท่องเที่ยวมีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ที่ 0.05

การประเมินผลกิจกรรมโครงการก่อนเข้าร่วมโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.26$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการการประเมินผลกิจกรรม/โครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.13$) และเมื่อนำมาทดสอบค่าความแตกต่าง พบว่าการประเมินผลกิจกรรมโครงการมีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ที่ 0.05

การตัดสินใจยุติหรือดำเนินการโครงการก่อนเข้าร่วมโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.16$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการการตัดสินใจยุติหรือดำเนินการโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.97$) และเมื่อนำมาทดสอบค่าความแตกต่าง พบว่าด้านการตัดสินใจยุติหรือดำเนินการโครงการมีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ที่ 0.05

การขยายจำนวนภาคีเครือข่ายจากองค์กรชุมชนต่างๆ ก่อนเข้าร่วมโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.30$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการการขยายจำนวนภาคีเครือข่ายจากองค์กร/ชุมชนต่างๆมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.38$) และเมื่อนำมาทดสอบค่าความแตกต่าง พบว่าการขยายจำนวนภาคีเครือข่ายจากองค์กรชุมชนต่างๆ มีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ที่ 0.05

- ประเมินความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่มี ต่อการดำเนินงานของโครงการโดยใช้แบบสอบถามในเขตอำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก

ตาราง 139 แสดงการเปรียบเทียบด้านการรับรู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนในชุมชนตามเส้นทางถนนหลวงฯแผ่นดินหมายเลข 12 (พิษณุโลก – หล่มสัก)(ก่อน – หลัง)

การรับรู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนในชุมชนตามเส้นทางถนนหลวงฯแผ่นดินหมายเลข 12 (พิษณุโลก – หล่มสัก)	ก่อน		หลัง		t	sig
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
7.การเปลี่ยนแปลงด้านรายได้ของชุมชน	3.47	0.689	3.86	0.515	8.374	.000
8.การจ้างงานและการสร้างอาชีพ	3.39	0.731	3.68	1.702	2.802	.005
9.ความสามัคคีของคนในชุมชน	3.49	0.853	3.72	0.665	3.848	.000
10.ด้านการเป็นเจ้าของบ้าน	3.42	0.850	3.76	0.562	6.134	.000
11.ด้านการมีจิตสาธารณะของคนในชุมชน	3.57	0.822	3.65	0.673	1.350	.178
12.การดำรงอยู่ของวิถีชีวิตและวัฒนธรรมชุมชน	3.46	0.828	3.66	0.648	3.313	.001

ตาราง 139 แสดงการเปรียบเทียบด้านการรับรู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนในชุมชนตามเส้นทางถนนหลวงฯแผ่นดินหมายเลข 12 (พิษณุโลก – หล่มสัก)(ก่อน – หลัง)(ต่อ)

การรับรู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนในชุมชนตามเส้นทางถนนหลวงฯแผ่นดินหมายเลข 12 (พิษณุโลก – หล่มสัก)	ก่อน		หลัง		t	sig
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
13.การปรับตัวของวัฒนธรรมชุมชน	3.44	0.812	3.65	0.841	3.312	.001
14.การเสื่อมสลายของวัฒนธรรมชุมชน	3.09	0.774	3.39	0.904	4.369	.000
15.คุณภาพชีวิตของคนในชุมชน	3.41	0.769	3.64	0.692	3.827	.000
16.ความสวยงามของชุมชน	3.26	0.897	3.61	0.754	5.594	.000
17.ความเหมาะสมของตำแหน่งที่ตั้งร้านค้าชุมชน	3.34	0.753	3.73	0.660	6.883	.000
18.ความเหมาะสมของการจัดการเรื่องขยะและสิ่งปฏิกูลของชุมชน	3.43	0.927	3.76	0.827	5.102	.000
19.ความพร้อมด้านสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรท่องเที่ยวของชุมชน	3.49	0.860	3.76	0.610	4.622	.000
20.ความพร้อมด้านความสามารถในการแข่งขันของชุมชน	3.46	0.883	3.91	0.572	7.869	.000
21.ความพร้อมของชุมชนด้านองค์ความรู้ด้านวัฒนธรรม	3.45	0.824	3.55	0.776	1.596	.111
22.จำนวนนักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวในชุมชน	3.61	1.015	3.81	0.796	2.769	.006

จากตาราง พบว่ากลุ่มตัวอย่าง จำนวน 340 คน ในเขตอำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก ได้ให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับการรับรู้การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนตามเส้นทางถนนหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 (พิษณุโลก – หล่มสัก)เมื่อนำมาทดสอบความแตกต่างก่อนและหลังเข้าร่วมโครงการการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนตามเส้นทางถนนหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 พิจารณารายข้อดังนี้ การเปลี่ยนแปลงด้านรายได้ของชุมชนก่อนเข้าร่วมโครงการมี

ความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.47$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการ การเปลี่ยนแปลงด้านรายได้ของชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.86$) และเมื่อนำมาทดสอบค่าความแตกต่าง พบว่าการเปลี่ยนแปลงรายได้มีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ที่ 0.05

การจ้างงานและการสร้างอาชีพก่อนเข้าร่วมโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.39$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการ การจ้างงานและการสร้างอาชีพมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.68$) และเมื่อนำมาทดสอบค่าความแตกต่าง พบว่าการจ้างงานและการสร้างอาชีพไม่มีการเปลี่ยนแปลง ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ที่ 0.05

ความสัมพันธ์ของคนในชุมชนก่อนเข้าร่วมโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.49$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการ ความสัมพันธ์ของคนในชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.72$) และเมื่อนำมาทดสอบค่าความแตกต่าง พบว่าความสัมพันธ์ของคนในชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ที่ 0.05

ด้านการเป็นเจ้าของบ้านก่อนเข้าร่วมโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.42$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการ ด้านการเป็นเจ้าของบ้านมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.76$) และเมื่อนำมาทดสอบค่าความแตกต่าง พบว่าด้านการเป็นเจ้าของบ้านมีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ที่ 0.05

ด้านการมีจิตสาธารณะของคนในชุมชนก่อนเข้าร่วมโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.57$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการ ด้านการมีจิตสาธารณะของคนในชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.65$) และเมื่อนำมาทดสอบค่าความแตกต่าง พบว่าด้านการมีจิตสาธารณะของคนในชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ที่ 0.05

การดำรงอยู่ของวิถีชีวิตและวัฒนธรรมชุมชนก่อนเข้าร่วมโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.46$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการ การดำรงอยู่ของวิถีชีวิตและวัฒนธรรมชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.66$) และเมื่อนำมาทดสอบค่าความแตกต่าง พบว่า การดำรงอยู่ของวิถีชีวิตและวัฒนธรรมชุมชนไม่มีการเปลี่ยนแปลง ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ที่ 0.05

การปรับตัวของวัฒนธรรมชุมชนก่อนเข้าร่วมโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.44$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการ การปรับตัวของวัฒนธรรมชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ

มาก ($\bar{X} = 3.65$) และเมื่อนำมาทดสอบค่าความแตกต่าง พบว่าการปรับตัวของวัฒนธรรมชุมชนไม่มีการเปลี่ยนแปลงใน ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ที่ 0.05

การเสื่อมสลายของวัฒนธรรมชุมชนก่อนเข้าร่วมโครงการ มีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.09$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการ การเสื่อมสลายของวัฒนธรรมชุมชน มีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.65$) และเมื่อนำมาทดสอบค่าความแตกต่าง พบว่าการเสื่อมสลายของวัฒนธรรมชุมชน ไม่มีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ที่ 0.05

คุณภาพชีวิตของคนในชุมชนก่อนเข้าร่วมโครงการ มีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.41$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการ คุณภาพชีวิตของคนในชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.39$) และเมื่อนำมาทดสอบค่าความแตกต่าง พบว่าคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน มีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ที่ 0.05

ความสวยงามของชุมชนก่อนเข้าร่วมโครงการ มีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.26$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการ ความสวยงามของชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.64$) และเมื่อนำมาทดสอบค่าความแตกต่าง พบว่าความสวยงามของชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ที่ 0.05

ความเหมาะสมของตำแหน่งที่ตั้งร้านค้าชุมชนก่อนเข้าร่วมโครงการ มีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.34$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการ ความเหมาะสมของตำแหน่งที่ตั้งร้านค้าชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.61$) และเมื่อนำมาทดสอบค่าความแตกต่าง พบว่าความเหมาะสมของตำแหน่งที่ตั้งร้านค้าชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ที่ 0.05

ความเหมาะสมของการจัดการเรื่องขยะและสิ่งปฏิกูลของชุมชนก่อนเข้าร่วมโครงการ มีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.43$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการ ความเหมาะสมของการจัดการเรื่องขยะและสิ่งปฏิกูลของชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.73$) และเมื่อนำมาทดสอบค่าความแตกต่าง พบว่าความเหมาะสมของการจัดการเรื่องขยะและสิ่งปฏิกูลของชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ที่ 0.05

ความพร้อมด้านสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรท่องเที่ยวของชุมชนก่อนเข้าร่วมโครงการ มีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.49$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการ ความพร้อมด้าน

สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรท่องเที่ยวของชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.76$) และเมื่อนำมาทดสอบค่าความแตกต่าง พบว่าความพร้อมด้านสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรท่องเที่ยวของชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ที่ 0.05

ความพร้อมด้านความสามารถในการแข่งขันของชุมชนก่อนเข้าร่วมโครงการ มีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.46$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการ ความพร้อมด้านความสามารถในการแข่งขันของชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.91$) และเมื่อนำมาทดสอบค่าความแตกต่าง พบว่าความพร้อมด้านความสามารถในการแข่งขันของชุมชน มีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ที่ 0.05

ความพร้อมของชุมชนด้านองค์ความรู้ด้านวัฒนธรรมก่อนเข้าร่วมโครงการ มีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.45$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการ ความพร้อมของชุมชนด้านองค์ความรู้ด้านวัฒนธรรมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.55$) และเมื่อนำมาทดสอบค่าความแตกต่าง พบว่าความพร้อมของชุมชนด้านองค์ความรู้ด้านวัฒนธรรมมีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ที่ 0.05

จำนวนนักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวในชุมชนก่อนเข้าร่วมโครงการ มีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.61$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการ จำนวนนักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวในชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.81$) และเมื่อนำมาทดสอบค่าความแตกต่าง พบว่าจำนวนนักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวในชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ที่ 0.05

ตาราง 140 แสดงการเปรียบเทียบ ด้านศักยภาพ (ก่อน – หลัง)

ศักยภาพชุมชน	ก่อน		หลัง		t	sig
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
23.ด้านการวางแผนและกำหนดยุทธศาสตร์การท่องเที่ยว	3.40	0.647	3.77	0.604	2.185	.030
24.การรองรับนักท่องเที่ยว	3.35	0.850	3.71	0.893	3.366	.001
25.ด้านการจัดให้มีที่พักที่สะอาด ปลอดภัย มีคุณภาพ	3.37	0.923	3.43	0.985	.764	.445

ตาราง 140 แสดงการเปรียบเทียบ ด้านศักยภาพ (ก่อน – หลัง)(ต่อ)

ศักยภาพชุมชน	ก่อน		หลัง		t	sig
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
26.ด้านการจัดการขยะและสิ่งปฏิกูล	3.19	0.909	3.74	0.846	2.771	.006
27.ด้านการปรับปรุงภูมิทัศน์ของชุมชน	3.27	0.836	3.62	0.732	1.743	.082
28.ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	3.27	0.793	3.56	0.704	4.787	.000
29.ด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน	3.32	0.705	3.77	0.701	3.667	.000
30.ด้านพัฒนาระบบข้อมูล ข่าวสาร และการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวของชุมชน	3.33	0.905	3.71	0.889	2.940	.004
31.ด้านการพัฒนาโครงสร้างสาธารณูปโภคพื้นฐานเพื่อรองรับการท่องเที่ยว	2.07	1.756	2.65	1.840	.425	.671
31.1 ถนน	3.54	0.941	4.19	0.711	.519	.604
31.2 ไฟฟ้า	3.61	0.910	4.32	0.700	2.777	.006
31.3 โทรศัพท์	3.72	0.848	4.24	0.689	1.245	.214
31.4 ศูนย์ข้อมูลข่าวสาร	3.41	0.810	3.88	0.815	4.100	.000
31.5 น้ำสะอาด	3.53	0.792	4.08	0.748	.961	.337
31.6 สุขา	3.37	0.858	3.63	1.035	2.071	.039
31.7 ป้ายบอกทาง	3.42	0.843	3.72	1.074	4.278	.000
31.8 สถานที่สำคัญของชุมชน	3.40	0.837	3.82	0.827	3.416	.001
31.9 การคมนาคม	3.54	0.842	4.10	0.840	3.744	.000
31.10 ร้านอาหาร	3.45	0.981	3.77	1.210	5.389	.000
31.11 อินเทอร์เน็ต	3.29	0.972	3.48	1.283	4.176	.000

ตาราง 140 แสดงการเปรียบเทียบ ด้านศักยภาพ (ก่อน – หลัง)(ต่อ)

ศักยภาพชุมชน	ก่อน		หลัง		t	sig
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
32.ด้านการพัฒนาอาชีพและของที่ระลึก	3.29	1.047	3.71	1.099	3.188	.002
33.ด้านการสื่อสารและภาษา	3.00	0.842	3.69	0.796	-.305	.761
34.ด้านความปลอดภัยของนักท่องเที่ยวที่มาในชุมชน	3.53	0.860	3.83	0.777	.344	.731
35.ด้านความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ของคนในชุมชน	3.55	0.879	3.77	0.790	2.185	.030

จากตาราง พบว่ากลุ่มตัวอย่าง จำนวน 340 คน ในเขตอำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก ได้ให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับศักยภาพของชุมชน เมื่อนำมาทดสอบความแตกต่างก่อนและหลังเข้าร่วมโครงการการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนตามเส้นทางถนนหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 (พิษณุโลก – หล่มสัก) พิจารณารายข้อดังนี้ด้านการวางแผนและกำหนดยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวก่อนเข้าร่วมโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.40$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการด้านการวางแผนและกำหนดยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.77$) และเมื่อนำมาทดสอบค่าความแตกต่าง พบว่าด้านการวางแผนและกำหนดยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวมีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ที่ 0.05

การรองรับนักท่องเที่ยวก่อนเข้าร่วมโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.35$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการการรองรับนักท่องเที่ยวมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.71$) และเมื่อนำมาทดสอบค่าความแตกต่าง พบว่าการรองรับนักท่องเที่ยวมีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ที่ 0.05

ด้านการจัดให้มีที่พักที่สะอาด ปลอดภัย มีคุณภาพก่อนเข้าร่วมโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.37$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการ ด้านการจัดให้มีที่พักที่สะอาด ปลอดภัย มีคุณภาพมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.43$) และเมื่อนำมาทดสอบค่าความ

แตกต่าง พบว่าด้านการจัดให้มีที่พักที่สะอาด ปลอดภัย มีคุณภาพมีการเปลี่ยนแปลง ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ที่ 0.05

ด้านการจัดการขยะและ สิ่งปฏิกูลก่อนเข้าร่วมโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.19$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการด้านการจัดการขยะและสิ่งปฏิกูลมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.74$) และเมื่อนำมาทดสอบค่าความแตกต่าง พบว่าด้านการจัดการขยะและ สิ่งปฏิกูลมีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

ด้านการปรับปรุงภูมิทัศน์ของชุมชนก่อนเข้าร่วมโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.27$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการ ด้านการปรับปรุงภูมิทัศน์ของชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.62$) และเมื่อนำมาทดสอบค่าความแตกต่าง พบว่าด้านการปรับปรุงภูมิทัศน์ของชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ที่ 0.05

ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมก่อนเข้าร่วมโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.27$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.56$) และเมื่อนำมาทดสอบค่าความแตกต่าง พบว่าด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ที่ 0.05

ด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนก่อนเข้าร่วมโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.32$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.77$) และเมื่อนำมาทดสอบค่าความแตกต่าง พบว่าด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ที่ 0.05

ด้านพัฒนาระบบข้อมูล ข่าวสาร และการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวของชุมชนก่อนเข้าร่วมโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.33$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการด้านพัฒนาระบบข้อมูล ข่าวสาร และการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวของชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.71$) และเมื่อนำมาทดสอบค่าความแตกต่าง พบว่าด้านพัฒนาระบบข้อมูล ข่าวสาร และการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวของชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ที่ 0.05

ด้านการพัฒนาโครงสร้างสาธารณูปโภคพื้นฐานเพื่อรองรับการท่องเที่ยว ก่อนเข้าร่วมโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ น้อย ($\bar{X} = 2.07$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการ ด้านการพัฒนาโครงสร้างสาธารณูปโภคพื้นฐานเพื่อรองรับการท่องเที่ยว มีความคิดเห็นอยู่ในระดับ น้อย ($\bar{X} = 2.65$) และเมื่อนำมาทดสอบค่าความแตกต่าง พบว่าด้านการพัฒนาโครงสร้างสาธารณูปโภคพื้นฐานเพื่อรองรับการท่องเที่ยว มีการเปลี่ยนแปลง ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ที่ 0.05ซึ่งประกอบด้วย โครงสร้างถนนก่อนเข้าร่วมโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.54$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการโครงสร้างถนนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 4.32$) ไฟฟ้าก่อนเข้าร่วมโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.61$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการไฟฟ้ามีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 4.24$) โทรศัพท์ ก่อนเข้าร่วมโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.72$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการโทรศัพท์ มีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.88$) ศูนย์ข้อมูลข่าวสาร ก่อนเข้าร่วมโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.41$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการศูนย์ข้อมูลข่าวสารมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 4.08$) น้ำสะอาดก่อนเข้าร่วมโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.53$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการน้ำสะอาดมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.63$) สุขา ก่อนเข้าร่วมโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.37$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการสุขามีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.63$) ป้ายบอกทางก่อนเข้าร่วมโครงการ มีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.42$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการป้ายบอกทางมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.72$) สถานที่สำคัญของชุมชนก่อนเข้าร่วมโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.40$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการสถานที่สำคัญของชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.82$) การคมนาคมก่อนเข้าร่วมโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.54$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการการคมนาคมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 4.10$) ร้านอาหารก่อนเข้าร่วมโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.45$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการร้านอาหารมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.77$) อินเทอร์เน็ต ก่อนเข้าร่วมโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.29$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการอินเทอร์เน็ต มีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.48$)

ด้านการพัฒนาอาชีพและของที่ระลึกก่อนเข้าร่วมโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.29$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการ ด้านการพัฒนาอาชีพและของที่ระลึกมี

ความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.71$) และเมื่อนำมาทดสอบค่าความแตกต่าง พบว่าด้านการพัฒนาอาชีพและของที่ระลึกมีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ที่ 0.05

ด้านการสื่อสารและภาษาก่อนเข้าร่วมโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.00$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการด้านการสื่อสารและภาษาที่มีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.69$) และเมื่อนำมาทดสอบค่าความแตกต่าง พบว่าด้านการสื่อสารและภาษามีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ที่ 0.05

ด้านความปลอดภัยของนักท่องเที่ยวที่มาในชุมชนก่อนเข้าร่วมโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.53$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการด้านความปลอดภัยของนักท่องเที่ยวที่มาในชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.83$) และเมื่อนำมาทดสอบค่าความแตกต่าง พบว่าด้านความปลอดภัยของนักท่องเที่ยวที่มาในชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ที่ 0.05

ด้านความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ของคนในชุมชนก่อนเข้าร่วมโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.55$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการด้านความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ของคนในชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.77$) และเมื่อนำมาทดสอบค่าความแตกต่าง พบว่าด้านความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ของคนในชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ที่ 0.05

ตาราง 141 แสดงการเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของชุมชน

การดำเนินกิจกรรมและการมีส่วนร่วมของชุมชน	ก่อน		หลัง		t	sig
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
36.การวางแผนและออกแบบยุทธศาสตร์การพัฒนาชุมชน	3.45	0.776	3.64	0.679	-4.173	.000
37.การกำหนดทิศทางเพื่อจัดการท่องเที่ยว	3.21	0.859	3.58	0.742	-4.633	.000
38.การกำหนดจำนวนนักท่องเที่ยวที่จะเข้าไปศึกษาชุมชน/วัด	3.16	0.902	3.43	0.830	-5.219	.000
39.การจัดตั้งกองทุนชุมชนเพื่อการท่องเที่ยว	3.02	0.887	3.22	0.962	-10.273	.000

ตาราง 141 แสดงการเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของชุมชน(ต่อ)

การดำเนินกิจกรรมและการมีส่วนร่วมของชุมชน	ก่อน		หลัง		t	sig
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
40.การกำหนดระเบียบและแนวปฏิบัติในการท่องเที่ยวในชุมชน	3.26	0.875	3.57	0.759	-6.033	.000
41.การประชาสัมพันธ์และการให้ข้อมูล	3.30	0.860	3.51	0.904	-5.699	.000
42.การสนับสนุนงบประมาณ	3.22	1.049	3.49	1.268	-3.682	.000
43.การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในชุมชน	3.09	1.027	3.56	0.909	-4.119	.000
44.การปรับปรุง พัฒนา อนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวของชุมชน	3.25	0.936	3.69	0.742	-7.533	.000
45.กาพัฒนาระบบตลาดและต่อยอดผลิตภัณฑ์ชุมชน	3.18	0.938	3.68	0.853	-8.647	.000
46.การพัฒนาระบบฐานข้อมูลเพื่อการท่องเที่ยว	3.19	0.872	3.60	0.732	-10.295	.000
47.ชุมชนรับผิดชอบต่อแทนจากการท่องเที่ยว	3.19	0.990	3.67	0.979	-5.090	.000
48.การประเมินผลกิจกรรม/โครงการ	3.13	0.888	3.46	0.734	-6.435	.000
49.การตัดสินใจดีหรือดำเนินการโครงการ	2.97	0.897	3.17	0.878	-7.099	.000
50.การขยายจำนวนภาคีเครือข่ายจากองค์กร/ชุมชนต่างๆ	3.38	3.847	3.30	0.837	.123	.902

จากตาราง พบว่ากลุ่มตัวอย่าง จำนวน 340 คน ในเขตอำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก ได้ให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับการดำเนินกิจกรรมและการมีส่วนร่วม เมื่อนำมาทดสอบความแตกต่างก่อนและหลังเข้าร่วมโครงการการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนตามเส้นทางถนนหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 (พิษณุโลก – หล่มสัก) พิจารณารายชื่อดังนี้การวางแผนและออกแบบยุทธศาสตร์การพัฒนาชุมชนก่อนเข้าร่วมโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.45$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการการวางแผนและออกแบบยุทธศาสตร์การพัฒนาชุมชนมีความคิดเห็นอยู่

ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.64$) และเมื่อนำมาทดสอบค่าความแตกต่าง พบว่าการวางแผนและออกแบบยุทธศาสตร์การพัฒนาชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ที่ 0.05

การกำหนดทิศทางเพื่อจัดการท่องเที่ยวก่อนเข้าร่วมโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.21$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการการกำหนดทิศทางเพื่อจัดการท่องเที่ยวมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.58$) และเมื่อนำมาทดสอบค่าความแตกต่าง พบว่าการกำหนดทิศทางเพื่อจัดการท่องเที่ยวมีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ที่ 0.05

การกำหนดจำนวนนักท่องเที่ยวที่จะเข้าไปศึกษาชุมชน/วัดก่อนเข้าร่วมโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.16$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการการกำหนดจำนวนนักท่องเที่ยวที่จะเข้าไปศึกษาชุมชน/วัดมีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.43$) และเมื่อนำมาทดสอบค่าความแตกต่าง พบว่าการกำหนดจำนวนนักท่องเที่ยวที่จะเข้าไปศึกษาชุมชน/วัดมีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ที่ 0.05

การจัดตั้งกองทุนชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวก่อนเข้าร่วมโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.02$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการการจัดตั้งกองทุนชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.22$) และเมื่อนำมาทดสอบค่าความแตกต่าง พบว่าการจัดตั้งกองทุนชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวมีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ที่ 0.05

การกำหนดระเบียบและแนวปฏิบัติในการท่องเที่ยวในชุมชนก่อนเข้าร่วมโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.26$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการการกำหนดระเบียบและแนวปฏิบัติในการท่องเที่ยวในชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.57$) และเมื่อนำมาทดสอบค่าความแตกต่าง พบว่าการกำหนดระเบียบและแนวปฏิบัติในการท่องเที่ยวในชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ที่ 0.05

การประชาสัมพันธ์และการให้ข้อมูลก่อนเข้าร่วมโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.30$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการการประชาสัมพันธ์และการให้ข้อมูลมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.51$) และเมื่อนำมาทดสอบค่าความแตกต่าง พบว่าการประชาสัมพันธ์และการให้ข้อมูลของคนในชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ที่ 0.05

การสนับสนุนงบประมาณก่อนเข้าร่วมโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.22$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการการสนับสนุนงบประมาณมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง (

$\bar{X} = 3.49$)และเมื่อนำมาทดสอบค่าความแตกต่าง พบว่าการสนับสนุนงบประมาณมีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ที่ 0.05

การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในชุมชนก่อนเข้าร่วมโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.09$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก($\bar{X} = 3.56$) และเมื่อนำมาทดสอบค่าความแตกต่าง พบว่าการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ที่ 0.05

การปรับปรุง พัฒนา อนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวของชุมชนก่อนเข้าร่วมโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.25$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการการปรับปรุง พัฒนา อนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวของชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก($\bar{X} = 3.69$) และเมื่อนำมาทดสอบค่าความแตกต่าง พบว่าการปรับปรุง พัฒนา อนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวของชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ที่ 0.05

การพัฒนาระบบตลาดและต่อยอดผลิตภัณฑ์ชุมชนก่อนเข้าร่วมโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.18$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการการพัฒนาระบบตลาดและต่อยอดผลิตภัณฑ์ชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก($\bar{X} = 3.68$) และเมื่อนำมาทดสอบค่าความแตกต่าง พบว่าการพัฒนาระบบตลาดและต่อยอดผลิตภัณฑ์ชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ที่ 0.05

การพัฒนาระบบฐานข้อมูลเพื่อการท่องเที่ยวก่อนเข้าร่วมโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.19$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการการพัฒนาระบบฐานข้อมูลเพื่อการท่องเที่ยวมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก($\bar{X} = 3.60$) และเมื่อนำมาทดสอบค่าความแตกต่าง พบว่า การพัฒนาระบบฐานข้อมูลเพื่อการท่องเที่ยวมีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ที่ 0.05

ชุมชนรับผลตอบแทนจากการท่องเที่ยวก่อนเข้าร่วมโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.19$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการ ชุมชนรับผลตอบแทนจากการท่องเที่ยวมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก($\bar{X} = 3.67$) และเมื่อนำมาทดสอบค่าความแตกต่าง พบว่าชุมชนรับผลตอบแทนจากการท่องเที่ยวมีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ที่ 0.05

การประเมินผลกิจกรรมโครงการก่อนเข้าร่วมโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.13$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการการประเมินผลกิจกรรม/โครงการมีความคิดเห็นอยู่ใน

ระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.46$) และเมื่อนำมาทดสอบค่าความแตกต่าง พบว่าการประเมินผลกิจกรรมโครงการมีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ที่ 0.05

การตัดสินใจยุติหรือดำเนินการโครงการก่อนเข้าร่วมโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.97$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการการตัดสินใจยุติหรือดำเนินการโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.17$) และเมื่อนำมาทดสอบค่าความแตกต่าง พบว่าด้านการตัดสินใจยุติหรือดำเนินการโครงการมีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ที่ 0.05

การขยายจำนวนภาคีเครือข่ายจากองค์กรชุมชนต่างๆ ก่อนเข้าร่วมโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.38$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการการขยายจำนวนภาคีเครือข่ายจากองค์กร/ชุมชนต่างๆมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.30$) และเมื่อนำมาทดสอบค่าความแตกต่าง พบว่าการขยายจำนวนภาคีเครือข่ายจากองค์กรชุมชนต่างๆ มีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ที่ 0.05

- ประเมินความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่มี ต่อการดำเนินงานของโครงการโดยใช้แบบสอบถาม ในเขตอำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์

ตาราง 142 แสดงการเปรียบเทียบด้านการรับรู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนในชุมชนตามเส้นทางถนนหลวงฯแผ่นดินหมายเลข 12 (พิษณุโลก – หล่มสัก)(ก่อน – หลัง)

การรับรู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนในชุมชนตามเส้นทางถนนหลวงฯแผ่นดินหมายเลข 12 (พิษณุโลก – หล่มสัก)	ก่อน		หลัง		t	sig
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
7.การเปลี่ยนแปลงด้านรายได้ของชุมชน	3.86	0.515	3.58	0.726	9.415	.000
8.การจ้างงานและการสร้างอาชีพ	3.68	1.702	3.50	0.836	1.964	.050
9.ความสามัคคีของคนในชุมชน	3.72	0.665	3.56	0.928	6.547	.000
10.ด้านการเป็นเจ้าของบ้าน	3.76	0.562	3.57	0.917	6.785	.000
11.ด้านกรมีจิตสาธารณะของคนในชุมชน	3.65	0.673	3.55	0.954	5.042	.000

ตาราง 142 แสดงการเปรียบเทียบด้านการรับรู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนในชุมชนตามเส้นทางถนนหลวงฯแผ่นดินหมายเลข 12 (พิษณุโลก – หล่มสัก)(ก่อน – หลัง)(ต่อ)

การรับรู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนในชุมชนตามเส้นทางถนนหลวงฯแผ่นดินหมายเลข 12 (พิษณุโลก – หล่มสัก)	ก่อน		หลัง		t	sig
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
12.การดำรงอยู่ของวิถีชีวิตและวัฒนธรรมชุมชน	3.66	0.648	3.63	0.933	6.661	.000
13.การปรับตัวของวัฒนธรรมชุมชน	3.65	0.841	3.53	0.929	5.027	.000
14.การเสื่อมสลายของวัฒนธรรมชุมชน	3.39	0.904	3.12	0.973	-3.341	.001
15.คุณภาพชีวิตของคนในชุมชน	3.64	0.692	3.78	0.806	6.653	.000
16.ความสวยงามของชุมชน	3.61	0.754	3.69	0.950	6.361	.000
17.ความเหมาะสมของตำแหน่งที่ตั้งร้านค้าชุมชน	3.73	0.660	3.68	0.892	4.801	.000
18.ความเหมาะสมของการจัดการเรื่องขยะและสิ่งปฏิกูลของชุมชน	3.76	0.827	3.50	1.012	5.642	.000
19.ความพร้อมด้านสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรท่องเที่ยวของชุมชน	3.76	0.610	3.63	0.888	3.529	.000
20.ความพร้อมด้านความสามารถในการแข่งขันของชุมชน	3.91	0.572	3.65	0.874	3.946	.000
21.ความพร้อมของชุมชนด้านองค์ความรู้ด้านวัฒนธรรม	3.55	0.776	3.66	0.859	2.766	.006
22.จำนวนนักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวในชุมชน	3.81	0.796	3.63	1.033	7.740	.000

จากตาราง พบว่ากลุ่มตัวอย่าง จำนวน 340 คน ในเขตอำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ ได้ให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับการรับรู้การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนตามเส้นทางถนนหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 (พิษณุโลก – หล่มสัก)เมื่อนำมาทดสอบความแตกต่างก่อนและหลังเข้าร่วม

โครงการการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนตามเส้นทางถนนหลวงแผ่นดิน หมายเลข 12 พิจารณารายข้อดังนี้ การเปลี่ยนแปลงด้านรายได้ของชุมชนก่อนเข้าร่วมโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.86$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการ การเปลี่ยนแปลงด้านรายได้ของชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.58$) และเมื่อนำมาทดสอบค่าความแตกต่าง พบว่าการเปลี่ยนแปลงรายได้มีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ที่ 0.05

การจ้างงานและการสร้างอาชีพก่อนเข้าร่วมโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.68$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการ การจ้างงานและการสร้างอาชีพมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.50$) และเมื่อนำมาทดสอบค่าความแตกต่าง พบว่าการจ้างงานและการสร้างอาชีพไม่มีการเปลี่ยนแปลง ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ที่ 0.05

ความสัมพันธ์ของคนในชุมชนก่อนเข้าร่วมโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.72$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการ ความสัมพันธ์ของคนในชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.56$) และเมื่อนำมาทดสอบค่าความแตกต่าง พบว่าความสัมพันธ์ของคนในชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ที่ 0.05

ด้านการเป็นเจ้าของบ้านก่อนเข้าร่วมโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.76$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการ ด้านการเป็นเจ้าของบ้านมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.57$) และเมื่อนำมาทดสอบค่าความแตกต่าง พบว่าด้านการเป็นเจ้าของบ้านมีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ที่ 0.05

ด้านการมีจิตสาธารณะของคนในชุมชนก่อนเข้าร่วมโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.65$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการ ด้านการมีจิตสาธารณะของคนในชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.55$) และเมื่อนำมาทดสอบค่าความแตกต่าง พบว่าด้านการมีจิตสาธารณะของคนในชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ที่ 0.05

การดำรงอยู่ของวิถีชีวิตและวัฒนธรรมชุมชนก่อนเข้าร่วมโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.66$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการ การดำรงอยู่ของวิถีชีวิตและวัฒนธรรมชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.63$) และเมื่อนำมาทดสอบค่าความแตกต่าง พบว่า การดำรงอยู่ของวิถีชีวิตและวัฒนธรรมชุมชนไม่มีการเปลี่ยนแปลง ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ที่ 0.05

การปรับตัวของวัฒนธรรมชุมชนก่อนเข้าร่วมโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.65$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการ การปรับตัวของวัฒนธรรมชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.53$)และเมื่อนำมาทดสอบค่าความแตกต่าง พบว่าการปรับตัวของวัฒนธรรมชุมชนไม่มีการเปลี่ยนแปลงใน ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ที่ 0.05

การเสื่อมสลายของวัฒนธรรมชุมชนก่อนเข้าร่วมโครงการ มีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.39$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการ การเสื่อมสลายของวัฒนธรรมชุมชน มีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.12$)และเมื่อนำมาทดสอบค่าความแตกต่าง พบว่าการเสื่อมสลายของวัฒนธรรมชุมชน ไม่มีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ที่ 0.05

คุณภาพชีวิตของคนในชุมชนก่อนเข้าร่วมโครงการ มีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.64$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการ คุณภาพชีวิตของคนในชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.78$) และเมื่อนำมาทดสอบค่าความแตกต่าง พบว่าคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน มีการเปลี่ยนแปลง ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ที่ 0.05

ความสวยงามของชุมชนก่อนเข้าร่วมโครงการ มีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.61$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการ ความสวยงามของชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.69$) และเมื่อนำมาทดสอบค่าความแตกต่าง พบว่าความสวยงามของชุมชนมีการเปลี่ยนแปลง ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ที่ 0.05

ความเหมาะสมของตำแหน่งที่ตั้งร้านค้าชุมชนก่อนเข้าร่วมโครงการ มีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.73$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการ ความเหมาะสมของตำแหน่งที่ตั้งร้านค้าชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.68$)และเมื่อนำมาทดสอบค่าความแตกต่าง พบว่าความเหมาะสมของตำแหน่งที่ตั้งร้านค้าชุมชนมีการเปลี่ยนแปลง ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ที่ 0.05

ความเหมาะสมของการจัดการเรื่องขยะและสิ่งปฏิกูลของชุมชนก่อนเข้าร่วมโครงการ มีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.76$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการ ความเหมาะสมของการจัดการเรื่องขยะและสิ่งปฏิกูลของชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.50$) และเมื่อนำมาทดสอบค่าความแตกต่าง พบว่าความเหมาะสมของการจัดการเรื่องขยะและสิ่งปฏิกูลของชุมชนมีการเปลี่ยนแปลง ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ที่ 0.05

ความพร้อมด้านสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรท่องเที่ยวของชุมชนก่อนเข้าร่วมโครงการ มีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.76$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการ ความพร้อมด้านสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรท่องเที่ยวของชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.63$) และเมื่อนำมาทดสอบค่าความแตกต่าง พบว่าความพร้อมด้านสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรท่องเที่ยวของชุมชนมีการเปลี่ยนแปลง ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ที่ 0.05

ความพร้อมด้านความสามารถในการแข่งขันของชุมชนก่อนเข้าร่วมโครงการ มีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.91$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการ ความพร้อมด้านความสามารถในการแข่งขันของชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.65$) และเมื่อนำมาทดสอบค่าความแตกต่าง พบว่าความพร้อมด้านความสามารถในการแข่งขันของชุมชน มีการเปลี่ยนแปลง ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ที่ 0.05

ความพร้อมของชุมชนด้านองค์ความรู้ด้านวัฒนธรรมก่อนเข้าร่วมโครงการ มีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.55$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการ ความพร้อมของชุมชนด้านองค์ความรู้ด้านวัฒนธรรมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.66$) และเมื่อนำมาทดสอบค่าความแตกต่าง พบว่าความพร้อมของชุมชนด้านองค์ความรู้ด้านวัฒนธรรมมีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ที่ 0.05

จำนวนนักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวในชุมชนก่อนเข้าร่วมโครงการ มีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.81$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการ จำนวนนักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวในชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.63$) และเมื่อนำมาทดสอบค่าความแตกต่าง พบว่าจำนวนนักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวในชุมชนมีการเปลี่ยนแปลง ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ที่ 0.05

ตาราง 143 แสดงการเปรียบเทียบ ด้านศักยภาพ (ก่อน – หลัง)

ศักยภาพชุมชน	ก่อน		หลัง		t	sig
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
23.ด้านการวางแผนและกำหนดยุทธศาสตร์การท่องเที่ยว	3.86	0.479	3.77	0.604	2.125	.034
24.การรองรับนักท่องเที่ยว	3.69	0.667	3.71	0.893	-.286	.775
25.ด้านการจัดให้มีที่พักที่สะอาด ปลอดภัย มีคุณภาพ	3.49	0.847	3.43	0.985	.961	.337
26.ด้านการจัดการขยะและสิ่งปฏิกูล	3.59	0.764	3.74	0.846	-2.463	.014
27.ด้านการปรับปรุงภูมิทัศน์ของชุมชน	3.62	0.581	3.62	0.732	-.113	.910
28.ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	3.63	0.723	3.56	0.704	1.372	.171
29.ด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน	3.80	0.638	3.77	0.701	.690	.491
30.ด้านพัฒนาระบบข้อมูล ข่าวสาร และการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวของชุมชน	3.66	0.676	3.71	0.889	-.894	.372
31.ด้านการพัฒนาโครงสร้างสาธารณูปโภคพื้นฐานเพื่อรองรับการท่องเที่ยว	3.25	1.088	2.65	1.840	4.979	.000
31.1 ถนน	3.84	0.575	4.19	0.711	-6.836	.000
31.2 ไฟฟ้า	3.92	0.554	4.32	0.700	-8.036	.000
31.3 โทรศัพท์	3.81	0.809	4.24	0.689	-7.236	.000
31.4 ศูนย์ข้อมูลข่าวสาร	3.79	0.684	3.88	0.815	-1.546	.123
31.5 น้ำสะอาด	3.76	0.859	4.08	0.748	-4.950	.000
31.6 สุขา	3.60	0.902	3.63	1.035	-.466	.642
31.7 ป้ายบอกทาง	4.00	0.933	3.72	1.074	3.678	.000

ตาราง 143 แสดงการเปรียบเทียบ ด้านศักยภาพ (ก่อน – หลัง)(ต่อ)

ศักยภาพชุมชน	ก่อน		หลัง		t	sig
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
31.8 สถานที่สำคัญของชุมชน	3.94	0.701	3.82	0.827	1.895	.059
31.9 การคมนาคม	3.99	0.845	4.10	0.840	-1.603	.110
31.10 ร้านอาหาร	3.82	0.903	3.77	1.210	.599	.549
31.11 อินเทอร์เน็ต	3.68	1.035	3.48	1.283	2.178	.030
32.ด้านการพัฒนาอาชีพและของที่ระลึก	3.63	0.881	3.71	1.099	-1.027	.305
33.ด้านการสื่อสารและภาษา	3.61	0.877	3.69	0.796	-3.265	.001
34.ด้านความปลอดภัยของนักท่องเที่ยวที่มาในชุมชน	3.69	0.796	3.83	0.777	.359	.720
35.ด้านความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ของคนในชุมชน	3.80	0.829	3.77	0.790	2.125	.034

จากตาราง พบว่ากลุ่มตัวอย่าง จำนวน 340 คน ในเขตอำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์ ได้ให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับศักยภาพของชุมชน เมื่อนำมาทดสอบความแตกต่างก่อนและหลังเข้าร่วมโครงการการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนตามเส้นทางถนนหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 (พิษณุโลก – หล่มสัก) พิจารณารายข้อดังนี้ด้านการวางแผนและกำหนดยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวก่อนเข้าร่วมโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.86$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการด้านการวางแผนและกำหนดยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.77$) และเมื่อนำมาทดสอบค่าความแตกต่าง พบว่าด้านการวางแผนและกำหนดยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวมีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ที่ 0.05

การรองรับนักท่องเที่ยวก่อนเข้าร่วมโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.69$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการการรองรับนักท่องเที่ยวมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.71$) และเมื่อนำมาทดสอบค่าความแตกต่าง พบว่าการรองรับนักท่องเที่ยวมีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ที่ 0.05

ด้านการจัดให้มีที่พักที่สะอาด ปลอดภัย มีคุณภาพก่อนเข้าร่วมโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.49$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการ ด้านการจัดให้มีที่พักที่สะอาด ปลอดภัย มีคุณภาพมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.43$) และเมื่อนำมาทดสอบค่าความแตกต่าง พบว่าด้านการจัดให้มีที่พักที่สะอาด ปลอดภัย มีคุณภาพมีการเปลี่ยนแปลง ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ที่ 0.05

ด้านการจัดการขยะและ สิ่งปฏิกูลก่อนเข้าร่วมโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.49$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการด้านการจัดการขยะและสิ่งปฏิกูลมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.74$) และเมื่อนำมาทดสอบค่าความแตกต่าง พบว่าด้านการจัดการขยะและ สิ่งปฏิกูลมีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

ด้านการปรับปรุงภูมิทัศน์ของชุมชนก่อนเข้าร่วมโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.59$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการ ด้านการปรับปรุงภูมิทัศน์ของชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.62$) และเมื่อนำมาทดสอบค่าความแตกต่าง พบว่าด้านการปรับปรุงภูมิทัศน์ของชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ที่ 0.05

ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมก่อนเข้าร่วมโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.62$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.56$) และเมื่อนำมาทดสอบค่าความแตกต่าง พบว่าด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ที่ 0.05

ด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนก่อนเข้าร่วมโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.63$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.77$) และเมื่อนำมาทดสอบค่าความแตกต่าง พบว่าด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ที่ 0.05

ด้านพัฒนาระบบข้อมูล ข่าวสาร และการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวของชุมชนก่อนเข้าร่วมโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.80$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการด้านพัฒนาระบบข้อมูล ข่าวสาร และการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวของชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X}$

= 3.71) และเมื่อนำมาทดสอบค่าความแตกต่าง พบว่าด้านพัฒนาระบบข้อมูล ข่าวสาร และการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวของชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ที่ 0.05

ด้านการพัฒนาโครงสร้างสาธารณูปโภคพื้นฐานเพื่อรองรับการท่องเที่ยว ก่อนเข้าร่วมโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.66$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการ ด้านการพัฒนาโครงสร้างสาธารณูปโภคพื้นฐานเพื่อรองรับการท่องเที่ยว มีความคิดเห็นอยู่ในระดับ น้อย ($\bar{X} = 2.65$) และเมื่อนำมาทดสอบค่าความแตกต่าง พบว่าด้านการพัฒนาโครงสร้างสาธารณูปโภคพื้นฐานเพื่อรองรับการท่องเที่ยว ไม่มีการเปลี่ยนแปลง ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ที่ 0.05ซึ่งประกอบด้วย โครงสร้างถนนก่อนเข้าร่วมโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.25$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการ โครงสร้างถนนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 4.32$) ไฟฟ้าก่อนเข้าร่วมโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.84$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการไฟฟ้ามีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 4.24$) โทรศัพท์ ก่อนเข้าร่วมโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.92$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการโทรศัพท์ มีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.88$) ศูนย์ข้อมูลข่าวสารก่อนเข้าร่วมโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.81$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการศูนย์ข้อมูลข่าวสารมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 4.08$) น้ำสะอาดก่อนเข้าร่วมโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.79$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการน้ำสะอาดมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.63$) สุขา ก่อนเข้าร่วมโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.76$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการสุขามีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.63$) ป้ายบอกทางก่อนเข้าร่วมโครงการ มีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.60$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการป้ายบอกทาง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.72$) สถานที่สำคัญของชุมชนก่อนเข้าร่วมโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 4.00$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการสถานที่สำคัญของชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.82$) การคมนาคมก่อนเข้าร่วมโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.94$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการการคมนาคมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 4.10$) ร้านอาหารก่อนเข้าร่วมโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.99$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการร้านอาหารมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.77$) อินเทอร์เน็ต ก่อนเข้าร่วมโครงการมีความ

คิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.82$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการอินเทอร์เน็ต มีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.48$)

ด้านการพัฒนาอาชีพและของที่ระลึกก่อนเข้าร่วมโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.68$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการ ด้านการพัฒนาอาชีพและของที่ระลึกมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.71$) และเมื่อนำมาทดสอบค่าความแตกต่าง พบว่าด้านการพัฒนาอาชีพและของที่ระลึกมีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ที่ 0.05

ด้านการสื่อสารและภาษา ก่อนเข้าร่วมโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.63$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการด้านการสื่อสารและภาษามีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.69$) และเมื่อนำมาทดสอบค่าความแตกต่าง พบว่าด้านการสื่อสารและภาษา มีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ที่ 0.05

ด้านความปลอดภัยของนักท่องเที่ยวที่มาในชุมชนก่อนเข้าร่วมโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.61$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการด้านความปลอดภัยของนักท่องเที่ยวที่มาในชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.83$) และเมื่อนำมาทดสอบค่าความแตกต่าง พบว่าด้านความปลอดภัยของนักท่องเที่ยวที่มาในชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ที่ 0.05

ด้านความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ของคนในชุมชนก่อนเข้าร่วมโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.80$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการด้านความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ของคนในชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.77$) และเมื่อนำมาทดสอบค่าความแตกต่าง พบว่าด้านความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ของคนในชุมชน มีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ที่ 0.05

ตาราง 144 แสดงการเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของชุมชน

การดำเนินกิจกรรมและการมีส่วนร่วมของ ชุมชน	ก่อน		หลัง		t	sig
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
36.การวางแผนและออกแบบยุทธศาสตร์ การพัฒนาชุมชน	3.69	0.739	3.45	0.776	1.241	.216
37.การกำหนดทิศทางเพื่อจัดการท่องเที่ยว	3.50	0.672	3.21	0.859	5.803	.000
38.การกำหนดจำนวนนักท่องเที่ยวที่จะเข้า ไปศึกษาชุมชน/วัด	3.49	0.689	3.16	0.902	-3.724	.000
39.การจัดตั้งกองทุนชุมชนเพื่อการท่องเที่ยว	3.66	0.701	3.02	0.887	-3.265	.001
40.การกำหนดระเบียบและแนวปฏิบัติใน การท่องเที่ยวในชุมชน	3.62	0.590	3.26	0.875	.867	.386
41.การประชาสัมพันธ์และการให้ข้อมูล	3.66	0.761	3.30	0.860	-2.850	.005
42.การสนับสนุนงบประมาณ	3.50	0.927	3.22	1.049	4.372	.000
43.การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในชุมชน	3.39	0.877	3.09	1.027	2.961	.003
44.การปรับปรุง พัฒนา อนุรักษ์แหล่ง ท่องเที่ยวของชุมชน	3.71	0.642	3.25	0.936	-.176	.861
45.กาพัฒนาระบบตลาดและต่อยอด ผลิตภัณฑ์ชุมชน	3.74	0.746	3.18	0.938	-2.137	.033
46.การพัฒนาระบบฐานข้อมูลเพื่อการ ท่องเที่ยว	3.77	0.558	3.19	0.872	-3.058	.002
47.ชุมชนรับผลตอบแทนจากการท่องเที่ยว	3.57	0.924	3.19	0.990	4.997	.000
48.การประเมินผลกิจกรรม/โครงการ	3.56	0.838	3.13	0.888	-2.759	.006
49.การตัดสินใจยุติหรือดำเนินการโครงการ	3.46	0.853	2.97	0.897	-9.760	.000
50.การขยายจำนวนภาคีเครือข่ายจากองค์กร/ ชุมชนต่างๆ	3.36	0.968	3.38	3.847	.318	.751

จากตาราง พบว่ากลุ่มตัวอย่าง จำนวน 340 คน ในเขตอำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์ ได้ให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับการดำเนินกิจกรรมและการมีส่วนร่วม เมื่อนำมาทดสอบความแตกต่างก่อนและหลังเข้าร่วมโครงการการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนตามเส้นทางถนนหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 (พิษณุโลก – หล่มสัก) พิจารณารายข้อดังนี้การวางแผนและออกแบบยุทธศาสตร์การพัฒนาชุมชนก่อนเข้าร่วมโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.69$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการการวางแผนและออกแบบยุทธศาสตร์การพัฒนาชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.45$) และเมื่อนำมาทดสอบค่าความแตกต่าง พบว่าการวางแผนและออกแบบยุทธศาสตร์การพัฒนาชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ที่ 0.05

การกำหนดทิศทางเพื่อจัดการท่องเที่ยวก่อนเข้าร่วมโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.50$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการการกำหนดทิศทางเพื่อจัดการท่องเที่ยวมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.21$) และเมื่อนำมาทดสอบค่าความแตกต่าง พบว่าการกำหนดทิศทางเพื่อจัดการท่องเที่ยวมีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ที่ 0.05

การกำหนดจำนวนนักท่องเที่ยวที่จะเข้าไปศึกษาชุมชน/วัดก่อนเข้าร่วมโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.49$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการการกำหนดจำนวนนักท่องเที่ยวที่จะเข้าไปศึกษาชุมชน/วัดมีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.16$) และเมื่อนำมาทดสอบค่าความแตกต่าง พบว่าการกำหนดจำนวนนักท่องเที่ยวที่จะเข้าไปศึกษาชุมชน/วัดมีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ที่ 0.05

การจัดตั้งกองทุนชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวก่อนเข้าร่วมโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.66$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการการจัดตั้งกองทุนชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.02$) และเมื่อนำมาทดสอบค่าความแตกต่าง พบว่าการจัดตั้งกองทุนชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวมีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ที่ 0.05

การกำหนดระเบียบและแนวปฏิบัติในการท่องเที่ยวในชุมชนก่อนเข้าร่วมโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.62$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการการกำหนดระเบียบและแนวปฏิบัติในการท่องเที่ยวในชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.26$) และเมื่อนำมาทดสอบ

ค่าความแตกต่าง พบว่าการกำหนดระเบียบและแนวปฏิบัติในการท่องเที่ยวในชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ที่ 0.05

การประชาสัมพันธ์และการให้ข้อมูลก่อนเข้าร่วมโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.66$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการการประชาสัมพันธ์และการให้ข้อมูลมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.30$) และเมื่อนำมาทดสอบค่าความแตกต่าง พบว่าการประชาสัมพันธ์และการให้ข้อมูลของคนในชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ที่ 0.05

การสนับสนุนงบประมาณก่อนเข้าร่วมโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.50$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการการสนับสนุนงบประมาณมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.22$) และเมื่อนำมาทดสอบค่าความแตกต่าง พบว่าการสนับสนุนงบประมาณมีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ที่ 0.05

การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในชุมชนก่อนเข้าร่วมโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.39$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.09$) และเมื่อนำมาทดสอบค่าความแตกต่าง พบว่าการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ที่ 0.05

การปรับปรุง พัฒนา อนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวของชุมชนก่อนเข้าร่วมโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.71$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการการปรับปรุง พัฒนา อนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวของชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.25$) และเมื่อนำมาทดสอบค่าความแตกต่าง พบว่าการปรับปรุง พัฒนา อนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวของชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ที่ 0.05

การพัฒนาระบบตลาดและต่อยอดผลิตภัณฑ์ชุมชนก่อนเข้าร่วมโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.74$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการการพัฒนาระบบตลาดและต่อยอดผลิตภัณฑ์ชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.18$) และเมื่อนำมาทดสอบค่าความแตกต่าง พบว่าการพัฒนาระบบตลาดและต่อยอดผลิตภัณฑ์ชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ที่ 0.05

การพัฒนาระบบฐานข้อมูลเพื่อการท่องเที่ยวก่อนเข้าร่วมโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.77$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการการพัฒนาระบบฐานข้อมูลเพื่อการท่องเที่ยวมี

ความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.19$) และเมื่อนำมาทดสอบค่าความแตกต่าง พบว่า การพัฒนาระบบฐานข้อมูลเพื่อการท่องเที่ยวที่มีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ที่ 0.05

ชุมชนรับผลตอบแทนจากการท่องเที่ยวก่อนเข้าร่วมโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.57$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการ ชุมชนรับผลตอบแทนจากการท่องเที่ยวมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.19$) และเมื่อนำมาทดสอบค่าความแตกต่าง พบว่าชุมชนรับผลตอบแทนจากการท่องเที่ยวที่มีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ที่ 0.05

การประเมินผลกิจกรรมโครงการก่อนเข้าร่วมโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.56$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการการประเมินผลกิจกรรม/โครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.13$) และเมื่อนำมาทดสอบค่าความแตกต่าง พบว่าการประเมินผลกิจกรรมโครงการมีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ที่ 0.05

การตัดสินใจยุติหรือดำเนินการโครงการก่อนเข้าร่วมโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.46$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการการตัดสินใจยุติหรือดำเนินการโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 2.97$) และเมื่อนำมาทดสอบค่าความแตกต่าง พบว่าด้านการตัดสินใจยุติหรือดำเนินการโครงการมีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ที่ 0.05

การขยายจำนวนภาคีเครือข่ายจากองค์กรชุมชนต่างๆ ก่อนเข้าร่วมโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.36$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการการขยายจำนวนภาคีเครือข่ายจากองค์กร/ชุมชนต่างๆมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.38$) และเมื่อนำมาทดสอบค่าความแตกต่าง พบว่าการขยายจำนวนภาคีเครือข่ายจากองค์กรชุมชนต่างๆ มีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ที่ 0.05

- ประเมินความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการดำเนินงานของโครงการโดยใช้
แบบสอบถาม ในเขตอำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์

ตาราง 145 แสดงการเปรียบเทียบด้านการรับรู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนในชุมชน
ตามเส้นทางถนนหลวงฯแผ่นดินหมายเลข 12 (พิษณุโลก – หล่มสัก)(ก่อน – หลัง)

การรับรู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของ ชุมชนในชุมชนตามเส้นทางถนนหลวงฯ แผ่นดินหมายเลข 12 (พิษณุโลก – หล่มสัก)	ก่อน		หลัง		t	sig
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
7.การเปลี่ยนแปลงด้านรายได้ของชุมชน	3.95	0.707	3.47	0.689	2.317	.021
8.การจ้างงานและการสร้างอาชีพ	3.60	1.809	3.39	0.731	-1.044	.297
9.ความสัมพันธ์ของคนในชุมชน	3.90	0.825	3.49	0.853	-.309	.758
10.ด้านการเป็นเจ้าของบ้าน	3.84	0.706	3.42	0.850	-2.412	.016
11.ด้านการมีจิตสาธารณะของคนในชุมชน	3.89	0.807	3.57	0.822	.255	.799
12.การดำรงอยู่ของวิถีชีวิตและวัฒนธรรม ชุมชน	3.86	0.687	3.46	0.828	.540	.589
13.การปรับตัวของวัฒนธรรมชุมชน	3.73	0.697	3.44	0.812	-.177	.860
14.การเสื่อมสลายของวัฒนธรรมชุมชน	2.89	0.999	3.09	0.774	2.240	.026
15.คุณภาพชีวิตของคนในชุมชน	3.80	0.773	3.41	0.769	-1.155	.249
16.ความสวยงามของชุมชน	3.66	0.855	3.26	0.897	-2.699	.007
17.ความเหมาะสมของตำแหน่งที่ตั้งร้านค้า ชุมชน	3.62	0.709	3.34	0.753	-5.170	.000
18.ความเหมาะสมของการจัดการเรื่องขยะ และสิ่งปฏิกูลของชุมชน	3.83	0.855	3.43	0.927	-2.226	.027

ตาราง 145 แสดงการเปรียบเทียบด้านการรับรู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนในชุมชนตามเส้นทางถนนหลวงฯ แผ่นดินหมายเลข 12 (พิษณุโลก – หล่มสัก)(ก่อน – หลัง)(ต่อ)

การรับรู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนในชุมชนตามเส้นทางถนนหลวงฯ แผ่นดินหมายเลข 12 (พิษณุโลก – หล่มสัก)	ก่อน		หลัง		t	sig
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
19.ความพร้อมด้านสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรท่องเที่ยวของชุมชน	3.71	0.741	3.49	0.860	-1.340	.181
20.ความพร้อมด้านความสามารถในการแข่งขันของชุมชน	3.71	0.771	3.46	0.883	-5.221	.000
21.ความพร้อมของชุมชนด้านองค์ความรู้ด้านวัฒนธรรม	3.61	0.750	3.45	0.824	-2.993	.003
22.จำนวนนักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวในชุมชน	4.17	0.919	3.61	1.015	-5.357	.000

จากตาราง พบว่ากลุ่มตัวอย่าง จำนวน 340 คน ในเขตอำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ ได้ให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับการรับรู้การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนตามเส้นทางถนนหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 (พิษณุโลก – หล่มสัก)เมื่อนำมาทดสอบความแตกต่างก่อนและหลังเข้าร่วมโครงการการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนตามเส้นทางถนนหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 พิจารณารายข้อดังนี้ การเปลี่ยนแปลงด้านรายได้ของชุมชนก่อนเข้าร่วมโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.95$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการ การเปลี่ยนแปลงด้านรายได้ของชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.47$) และเมื่อนำมาทดสอบค่าความแตกต่าง พบว่าการเปลี่ยนแปลงรายได้มีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ที่ 0.05

การจ้างงานและการสร้างอาชีพก่อนเข้าร่วมโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.60$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการ การจ้างงานและการสร้างอาชีพมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง($\bar{X} = 3.39$) และเมื่อนำมาทดสอบค่าความแตกต่าง พบว่าการจ้างงานและการสร้างอาชีพไม่มีการเปลี่ยนแปลง ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ที่ 0.05

ความสัมพันธ์ของคนในชุมชนก่อนเข้าร่วมโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.90$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการ ความสัมพันธ์ของคนในชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.49$) และเมื่อนำมาทดสอบค่าความแตกต่าง พบว่าความสัมพันธ์ของคนในชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ที่ 0.05

ด้านการเป็นเจ้าของบ้านก่อนเข้าร่วมโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.84$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการ ด้านการเป็นเจ้าของบ้านมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.42$) และเมื่อนำมาทดสอบค่าความแตกต่าง พบว่าด้านการเป็นเจ้าของบ้านมีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ที่ 0.05

ด้านการมีจิตสาธารณะของคนในชุมชนก่อนเข้าร่วมโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.89$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการ ด้านการมีจิตสาธารณะของคนในชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.57$) และเมื่อนำมาทดสอบค่าความแตกต่าง พบว่าด้านการมีจิตสาธารณะของคนในชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ที่ 0.05

การดำรงอยู่ของวิถีชีวิตและวัฒนธรรมชุมชนก่อนเข้าร่วมโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.86$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการ การดำรงอยู่ของวิถีชีวิตและวัฒนธรรมชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.46$) และเมื่อนำมาทดสอบค่าความแตกต่าง พบว่า การดำรงอยู่ของวิถีชีวิตและวัฒนธรรมชุมชนไม่มีการเปลี่ยนแปลง ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ที่ 0.05

การปรับตัวของวัฒนธรรมชุมชนก่อนเข้าร่วมโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.74$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการ การปรับตัวของวัฒนธรรมชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.44$) และเมื่อนำมาทดสอบค่าความแตกต่าง พบว่าการปรับตัวของวัฒนธรรมชุมชนไม่มีการเปลี่ยนแปลงใน ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ที่ 0.05

การเสื่อมสลายของวัฒนธรรมชุมชนก่อนเข้าร่วมโครงการ มีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 2.89$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการ การเสื่อมสลายของวัฒนธรรมชุมชน มีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.09$) และเมื่อนำมาทดสอบค่าความแตกต่าง พบว่าการเสื่อมสลายของวัฒนธรรมชุมชน ไม่มีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ที่ 0.05

คุณภาพชีวิตของคนในชุมชนก่อนเข้าร่วมโครงการ มีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.80$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการ คุณภาพชีวิตของคนในชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง

($\bar{X} = 3.41$) และเมื่อนำมาทดสอบค่าความแตกต่าง พบว่าคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน มีการเปลี่ยนแปลง ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ที่ 0.05

ความสวยงามของชุมชนก่อนเข้าร่วมโครงการ มีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.66$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการ ความสวยงามของชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.26$)และเมื่อนำมาทดสอบค่าความแตกต่าง พบว่าความสวยงามของชุมชนมีการเปลี่ยนแปลง ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ที่ 0.05

ความเหมาะสมของตำแหน่งที่ตั้งร้านค้าชุมชนก่อนเข้าร่วมโครงการ มีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.62$)ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการ ความเหมาะสมของตำแหน่งที่ตั้งร้านค้าชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.34$) และเมื่อนำมาทดสอบค่าความแตกต่าง พบว่าความเหมาะสมของตำแหน่งที่ตั้งร้านค้าชุมชนมีการเปลี่ยนแปลง ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ที่ 0.05

ความเหมาะสมของการจัดการเรื่องขยะและสิ่งปฏิกูลของชุมชนก่อนเข้าร่วมโครงการ มีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.83$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการ ความเหมาะสมของการจัดการเรื่องขยะและสิ่งปฏิกูลของชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.43$) และเมื่อนำมาทดสอบค่าความแตกต่าง พบว่าความเหมาะสมของการจัดการเรื่องขยะและสิ่งปฏิกูลของชุมชนมีการเปลี่ยนแปลง ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ที่ 0.05

ความพร้อมด้านสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรท่องเที่ยวของชุมชนก่อนเข้าร่วมโครงการ มีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.71$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการ ความพร้อมด้านสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรท่องเที่ยวของชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.49$) และเมื่อนำมาทดสอบค่าความแตกต่าง พบว่าความพร้อมด้านสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรท่องเที่ยวของชุมชนมีการเปลี่ยนแปลง ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ที่ 0.05

ความพร้อมด้านความสามารถในการแข่งขันของชุมชนก่อนเข้าร่วมโครงการ มีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.71$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการ ความพร้อมด้านความสามารถในการแข่งขันของชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.46$) และเมื่อนำมาทดสอบค่าความแตกต่าง พบว่าความพร้อมด้านความสามารถในการแข่งขันของชุมชน มีการเปลี่ยนแปลง ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ที่ 0.05

ความพร้อมของชุมชนด้านองค์ความรู้ด้านวัฒนธรรมก่อนเข้าร่วมโครงการ มีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.61$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการ ความพร้อมของชุมชนด้านองค์ความรู้ด้านวัฒนธรรมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.45$) และเมื่อนำมาทดสอบค่าความแตกต่าง พบว่าความพร้อมของชุมชนด้านองค์ความรู้ด้านวัฒนธรรมมีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ที่ 0.05

จำนวนนักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวในชุมชนก่อนเข้าร่วมโครงการ มีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 4.17$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการ จำนวนนักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวในชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.61$) และเมื่อนำมาทดสอบค่าความแตกต่าง พบว่าจำนวนนักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวในชุมชนมีการเปลี่ยนแปลง ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ที่ 0.05

ตาราง 146 แสดงการเปรียบเทียบด้านศักยภาพ (ก่อน – หลัง)

ศักยภาพชุมชน	ก่อน		หลัง		t	sig
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
23.ด้านการวางแผนและกำหนดยุทธศาสตร์การท่องเที่ยว	3.77	0.604	3.84	0.575	10.281	.000
24.การรองรับนักท่องเที่ยว	3.71	0.893	4.28	0.741	5.832	.000
25.ด้านการจัดให้มีที่พักที่สะอาด ปลอดภัย มีคุณภาพ	3.43	0.985	3.83	0.673	1.902	.058
26.ด้านการจัดการขยะและสิ่งปฏิกูล	3.74	0.846	3.83	0.658	6.356	.000
27.ด้านการปรับปรุงภูมิทัศน์ของชุมชน	3.62	0.732	3.64	0.626	6.343	.000
28.ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	3.56	0.704	3.69	0.677	6.062	.000
29.ด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน	3.77	0.701	3.79	0.615	9.144	.000
30.ด้านพัฒนาระบบข้อมูล ข่าวสาร และการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวของชุมชน	3.71	0.889	3.83	0.603	5.332	.000
31.ด้านการพัฒนาโครงสร้างสาธารณูปโภคพื้นฐานเพื่อรองรับการท่องเที่ยว	2.65	1.840	3.68	1.147	10.150	.000

ตาราง 146 แสดงการเปรียบเทียบ ด้านศักยภาพ (ก่อน – หลัง)(ต่อ)

ศักยภาพชุมชน	ก่อน		หลัง		t	sig
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
31.1ถนน	4.19	0.711	4.42	0.754	4.781	.000
31.2ไฟฟ้า	4.32	0.700	4.50	0.658	5.075	.000
31.3 โทรศัพท์	4.24	0.689	4.36	0.683	1.300	.195
31.4 ศูนย์ข้อมูลข่าวสาร	3.88	0.815	3.81	0.778	6.251	.000
31.5 น้ำสะอาด	4.08	0.748	4.03	0.699	3.577	.000
31.6 สุขา	3.63	1.035	3.87	0.728	3.344	.001
31.7 ป้ายบอกทาง	3.72	1.074	4.00	0.739	8.643	.000
31.8สถานที่สำคัญของชุมชน	3.82	0.827	3.76	0.735	8.658	.000
31.9การคมนาคม	4.10	0.840	4.24	0.657	6.851	.000
31.10 ร้านอาหาร	3.77	1.210	4.24	0.802	5.033	.000
31.11อินเทอร์เน็ต	3.48	1.283	3.74	0.926	4.837	.000
32.ด้านการพัฒนาอาชีพและของที่ระลึก	3.71	1.099	3.90	0.756	4.807	.000
33.ด้านการสื่อสารและภาษา	3.69	0.796	3.74	0.694	1.186	.236
34.ด้านความปลอดภัยของนักท่องเที่ยวที่มาในชุมชน	3.83	0.777	4.01	0.751	3.674	.000
35.ด้านความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ของคนในชุมชน	3.77	0.790	3.63	0.711	10.281	.000

จากตาราง พบว่ากลุ่มตัวอย่าง จำนวน 340 คน ในเขตอำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ ได้ให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับศักยภาพของชุมชน เมื่อนำมาทดสอบความแตกต่างก่อนและหลังเข้าร่วมโครงการการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนตามเส้นทางถนนหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 (พิษณุโลก – หล่มสัก)พิจารณารายชื่อดังนี้ด้านการวางแผนและกำหนดยุทธศาสตร์การ

ท่องเที่ยวก่อนเข้าร่วมโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.77$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการด้านการวางแผนและกำหนดยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.84$) และเมื่อนำมาทดสอบค่าความแตกต่าง พบว่าด้านการวางแผนและกำหนดยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวมีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ที่ 0.05

การรองรับนักท่องเที่ยวก่อนเข้าร่วมโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.71$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการการรองรับนักท่องเที่ยวมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 4.28$) และเมื่อนำมาทดสอบค่าความแตกต่าง พบว่าการรองรับนักท่องเที่ยวมีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ที่ 0.05

ด้านการจัดให้มีที่พักที่สะอาด ปลอดภัย มีคุณภาพก่อนเข้าร่วมโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.43$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการ ด้านการจัดให้มีที่พักที่สะอาด ปลอดภัย มีคุณภาพมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.83$) และเมื่อนำมาทดสอบค่าความแตกต่าง พบว่าด้านการจัดให้มีที่พักที่สะอาด ปลอดภัย มีคุณภาพมีการเปลี่ยนแปลง ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ที่ 0.05

ด้านการจัดการขยะและ สิ่งปฏิกูลก่อนเข้าร่วมโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.74$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการด้านการจัดการขยะและสิ่งปฏิกูลมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.83$) และเมื่อนำมาทดสอบค่าความแตกต่าง พบว่าด้านการจัดการขยะและ สิ่งปฏิกูลมีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

ด้านการปรับปรุงภูมิทัศน์ของชุมชนก่อนเข้าร่วมโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.62$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการ ด้านการปรับปรุงภูมิทัศน์ของชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.64$) และเมื่อนำมาทดสอบค่าความแตกต่าง พบว่าด้านการปรับปรุงภูมิทัศน์ของชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ที่ 0.05

ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมก่อนเข้าร่วมโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.56$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.69$) และเมื่อนำมาทดสอบค่าความแตกต่าง พบว่าด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ที่ 0.05

ด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนก่อนเข้าร่วมโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.77$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.79$) และเมื่อนำมาทดสอบค่าความแตกต่าง พบว่าด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ที่ 0.05

ด้านพัฒนาระบบข้อมูล ข่าวสาร และการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวของชุมชนก่อนเข้าร่วมโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.71$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการด้านพัฒนาระบบข้อมูล ข่าวสาร และการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวของชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.83$) และเมื่อนำมาทดสอบค่าความแตกต่าง พบว่าด้านพัฒนาระบบข้อมูล ข่าวสาร และการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวของชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ที่ 0.05

ด้านการพัฒนาโครงสร้างสาธารณูปโภคพื้นฐานเพื่อรองรับการท่องเที่ยว ก่อนเข้าร่วมโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ น้อย ($\bar{X} = 2.65$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการ ด้านการพัฒนาโครงสร้างสาธารณูปโภคพื้นฐานเพื่อรองรับการท่องเที่ยว มีความคิดเห็นอยู่ในระดับ น้อย ($\bar{X} = 3.68$) และเมื่อนำมาทดสอบค่าความแตกต่าง พบว่าด้านการพัฒนาโครงสร้างสาธารณูปโภคพื้นฐานเพื่อรองรับการท่องเที่ยว ไม่มีการเปลี่ยนแปลง ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ที่ 0.05ซึ่งประกอบด้วย โครงสร้างถนนก่อนเข้าร่วมโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 4.19$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการโครงสร้างถนนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 4.42$) ไฟฟ้าก่อนเข้าร่วมโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 4.32$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการไฟฟ้ามีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มากที่สุด ($\bar{X} = 4.50$) โทรศัพท์ ก่อนเข้าร่วมโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 4.24$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการโทรศัพท์มีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 4.36$) ศูนย์ข้อมูลข่าวสาร ก่อนเข้าร่วมโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.88$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการศูนย์ข้อมูลข่าวสารมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.81$) น้ำสะอาดก่อนเข้าร่วมโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 4.08$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการน้ำสะอาดมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 4.36$) สุขา ก่อนเข้าร่วมโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.63$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการสุขามีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.81$) ป้ายบอกทางก่อนเข้าร่วมโครงการ มี

ความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.72$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการป้ายบอกทาง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 4.03$)สถานที่สำคัญของชุมชนก่อนเข้าร่วมโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.82$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการสถานที่สำคัญของชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.87$) การคมนาคมก่อนเข้าร่วมโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 4.10$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการการคมนาคมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 4.00$) ร้านอาหารก่อนเข้าร่วมโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.77$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการร้านอาหารมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.76$) อินเทอร์เน็ต ก่อนเข้าร่วมโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.48$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการอินเทอร์เน็ต มีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 4.24$)

ด้านการพัฒนาอาชีพและของที่ระลึกก่อนเข้าร่วมโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.71$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการ ด้านการพัฒนาอาชีพและของที่ระลึกมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 4.24$)และเมื่อนำมาทดสอบค่าความแตกต่าง พบว่าด้านการพัฒนาอาชีพและของที่ระลึกมีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ที่ 0.05

ด้านการสื่อสารและภาษา ก่อนเข้าร่วมโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.69$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการด้านการสื่อสารและภาษามีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.90$) และเมื่อนำมาทดสอบค่าความแตกต่าง พบว่าด้านการสื่อสารและภาษา มีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ที่ 0.05

ด้านความปลอดภัยของนักท่องเที่ยวที่มาในชุมชนก่อนเข้าร่วมโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.83$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการด้านความปลอดภัยของนักท่องเที่ยวที่มาในชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.74$) และเมื่อนำมาทดสอบค่าความแตกต่าง พบว่าด้านความปลอดภัยของนักท่องเที่ยวที่มาในชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ที่ 0.05

ด้านความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ของคนในชุมชนก่อนเข้าร่วมโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.77$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการด้านความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ของคนในชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 4.01$) และเมื่อนำมาทดสอบค่าความแตกต่าง พบว่าด้านความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ของคนในชุมชน มีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ที่ 0.05

ตาราง 147 แสดงการเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของชุมชน

การดำเนินกิจกรรมและการมีส่วนร่วมของ ชุมชน	ก่อน		หลัง		t	sig
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
36.การวางแผนและออกแบบยุทธศาสตร์ การพัฒนาชุมชน	3.64	0.679	3.47	1.000	-3.437	.001
37.การกำหนดทิศทางเพื่อจัดการท่องเที่ยว	3.58	0.742	3.30	1.007	-6.090	.000
38.การกำหนดจำนวนนักท่องเที่ยวที่จะเข้า ไปศึกษาชุมชน/วัด	3.43	0.830	3.11	1.074	-4.104	.000
39.การจัดตั้งกองทุนชุมชนเพื่อการท่องเที่ยว	3.22	0.962	3.27	1.119	-2.741	.006
40.การกำหนดระเบียบและแนวปฏิบัติใน การท่องเที่ยวในชุมชน	3.57	0.759	3.21	1.175	-4.995	.000
41.การประชาสัมพันธ์และการให้ข้อมูล	3.51	0.904	3.24	1.220	-2.938	.004
42.การสนับสนุนงบประมาณ	3.49	1.268	3.30	1.206	-2.918	.004
43.การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในชุมชน	3.56	0.909	3.40	1.202	-6.033	.000
44.การปรับปรุง พัฒนา อนุรักษ์แหล่ง ท่องเที่ยวของชุมชน	3.69	0.742	3.34	1.090	-6.854	.000
45.กาพัฒนาระบบตลาดและต่อยอด ผลิตภัณฑ์ชุมชน	3.68	0.853	3.37	1.148	-6.930	.000
46.การพัฒนาระบบฐานข้อมูลเพื่อการ ท่องเที่ยว	3.60	0.732	3.41	1.134	-6.884	.000
47.ชุมชนรับผลตอบแทนจากการท่องเที่ยว	3.67	0.979	3.33	1.225	-6.380	.000
48.การประเมินผลกิจกรรม/โครงการ	3.46	0.734	3.26	1.111	-5.253	.000
49.การตัดสินใจยุติหรือดำเนินการโครงการ	3.17	0.878	3.16	1.207	-2.884	.004
50.การขยายจำนวนภาคีเครือข่ายจากองค์กร/ ชุมชนต่างๆ	3.30	0.837	3.30	1.223	.380	.704

จากตาราง พบว่ากลุ่มตัวอย่าง จำนวน 340 คน ในเขตอำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ ได้ให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับการดำเนินกิจกรรมและการมีส่วนร่วม เมื่อนำมาทดสอบความแตกต่างก่อนและหลังเข้าร่วมโครงการการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนตามเส้นทางถนนหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 (พิษณุโลก – หล่มสัก) พิจารณารายข้อดังนี้การวางแผนและออกแบบยุทธศาสตร์การพัฒนาชุมชนก่อนเข้าร่วมโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.64$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการการวางแผนและออกแบบยุทธศาสตร์การพัฒนาชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.47$) และเมื่อนำมาทดสอบค่าความแตกต่าง พบว่าการวางแผนและออกแบบยุทธศาสตร์การพัฒนาชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ที่ 0.05

การกำหนดทิศทางเพื่อจัดการท่องเที่ยวก่อนเข้าร่วมโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.58$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการการกำหนดทิศทางเพื่อจัดการท่องเที่ยวมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.30$) และเมื่อนำมาทดสอบค่าความแตกต่าง พบว่าการกำหนดทิศทางเพื่อจัดการท่องเที่ยวมีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ที่ 0.05

การกำหนดจำนวนนักท่องเที่ยวที่จะเข้าไปศึกษาชุมชน/วัดก่อนเข้าร่วมโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.43$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการการกำหนดจำนวนนักท่องเที่ยวที่จะเข้าไปศึกษาชุมชน/วัดมีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.11$) และเมื่อนำมาทดสอบค่าความแตกต่าง พบว่าการกำหนดจำนวนนักท่องเที่ยวที่จะเข้าไปศึกษาชุมชน/วัดมีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ที่ 0.05

การจัดตั้งกองทุนชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวก่อนเข้าร่วมโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.22$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการการจัดตั้งกองทุนชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.27$) และเมื่อนำมาทดสอบค่าความแตกต่าง พบว่าการจัดตั้งกองทุนชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวมีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ที่ 0.05

การกำหนดระเบียบและแนวปฏิบัติในการท่องเที่ยวในชุมชนก่อนเข้าร่วมโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.57$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการการกำหนดระเบียบและแนวปฏิบัติในการท่องเที่ยวในชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.21$) และเมื่อนำมาทดสอบ

ค่าความแตกต่าง พบว่าการกำหนดระเบียบและแนวปฏิบัติในการท่องเที่ยวในชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ที่ 0.05

การประชาสัมพันธ์และการให้ข้อมูลก่อนเข้าร่วมโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.51$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการการประชาสัมพันธ์และการให้ข้อมูลมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.24$) และเมื่อนำมาทดสอบค่าความแตกต่าง พบว่าการประชาสัมพันธ์และการให้ข้อมูลของคนในชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ที่ 0.05

การสนับสนุนงบประมาณก่อนเข้าร่วมโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.49$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการการสนับสนุนงบประมาณมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.30$) และเมื่อนำมาทดสอบค่าความแตกต่าง พบว่าการสนับสนุนงบประมาณมีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ที่ 0.05

การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในชุมชนก่อนเข้าร่วมโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.56$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.40$) และเมื่อนำมาทดสอบค่าความแตกต่าง พบว่าการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ที่ 0.05

การปรับปรุง พัฒนา อนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวของชุมชนก่อนเข้าร่วมโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.69$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการการปรับปรุง พัฒนา อนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวของชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.34$) และเมื่อนำมาทดสอบค่าความแตกต่าง พบว่าการปรับปรุง พัฒนา อนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวของชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ที่ 0.05

การพัฒนาระบบตลาดและต่อ ยอดผลิตภัณฑ์ชุมชนก่อนเข้าร่วมโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.68$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการการพัฒนาระบบตลาดและต่อ ยอดผลิตภัณฑ์ชุมชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.37$) และเมื่อนำมาทดสอบค่าความแตกต่าง พบว่าการพัฒนาระบบตลาดและต่อ ยอดผลิตภัณฑ์ชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ที่ 0.05

การพัฒนาระบบฐานข้อมูลเพื่อการท่องเที่ยวก่อนเข้าร่วมโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.60$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการการพัฒนาระบบฐานข้อมูลเพื่อการท่องเที่ยวมี

ความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.41$) และเมื่อนำมาทดสอบค่าความแตกต่าง พบว่า การพัฒนาระบบฐานข้อมูลเพื่อการท่องเที่ยวที่มีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ที่ 0.05

ชุมชนรับผลตอบแทนจากการท่องเที่ยวก่อนเข้าร่วมโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.67$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการ ชุมชนรับผลตอบแทนจากการท่องเที่ยวมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.33$) และเมื่อนำมาทดสอบค่าความแตกต่าง พบว่าชุมชนรับผลตอบแทนจากการท่องเที่ยวที่มีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ที่ 0.05

การประเมินผลกิจกรรมโครงการก่อนเข้าร่วมโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.46$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการการประเมินผลกิจกรรม/โครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.26$) และเมื่อนำมาทดสอบค่าความแตกต่าง พบว่าการประเมินผลกิจกรรมโครงการมีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ที่ 0.05

การตัดสินใจซื้อหรือดำเนินการโครงการก่อนเข้าร่วมโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.17$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการการตัดสินใจซื้อหรือดำเนินการโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.16$) และเมื่อนำมาทดสอบค่าความแตกต่าง พบว่าด้านการตัดสินใจซื้อหรือดำเนินการโครงการมีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ที่ 0.05

การขยายจำนวนภาคีเครือข่ายจากองค์กรชุมชนต่างๆ ก่อนเข้าร่วมโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.30$) ส่วนหลังเข้าร่วมโครงการการขยายจำนวนภาคีเครือข่ายจากองค์กร/ชุมชนต่างๆมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.30$) และเมื่อนำมาทดสอบค่าความแตกต่าง พบว่าการขยายจำนวนภาคีเครือข่ายจากองค์กรชุมชนต่างๆ มีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ที่ 0.05

ตอนที่ 3 เพื่อนำเสนอสื่อโฆษณาและการสื่อสารสาธารณะการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวแบบมีส่วนร่วมโดยชุมชนตามเส้นทางถนนหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 (พิษณุโลก - หล่มสัก)

การพัฒนาสื่อเพื่อเผยแพร่และประชาสัมพันธ์เป็นศาสตร์ที่ว่าด้วยการติดต่อสื่อสารทุกรูปแบบ ไม่ว่าจะเป็นการสื่อสาร หรือการโฆษณา การประชาสัมพันธ์ ตลอดจนการพูดและการแสดง ทั้งนี้เพราะการชี้แจง หรือการอธิบายข้อมูลนั้น เพื่อสร้างความเข้าใจและความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างชุมชนและกลุ่มคนประเภทต่างๆ วิรัช ฤทธิธนกุล (2546 , หน้า 2) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการประชาสัมพันธ์เพื่อการชักจูงประชามติ (Public opinion) ด้วยวิธีการติดต่อสื่อสาร (Communication) เพื่อให้กลุ่มเป้าหมาย (Target Publics) เกิดมีความรู้ ความเข้าใจ และความรู้สึกนึกคิดที่ดีต่อหน่วยงาน องค์กร สถาบัน การประชาสัมพันธ์จึงเป็นการเผยแพร่ ที่เป็นในเชิงการสร้างสรรค์ที่ก่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจแก่ประชาชน เป็นงานส่งเสริมสัมพันธ์ภาพระหว่างหน่วยงาน หรือกลุ่มประชาชนที่เกี่ยวข้องจึงเป็นการสร้างค่านิยม (Goodwill) ซึ่งคณะผู้วิจัย ได้นำเสนอข้อมูลประชาสัมพันธ์ ออกเป็น 2 ลักษณะ คือรูปแบบของเอกสารเผยแพร่และรูปแบบการจัดทำสื่อสาธารณะ เช่นเว็บไซต์ วิทยุ โทรทัศน์ ภาพยนตร์สารคดี และภาพยนตร์สั้น

3.1 พัฒนาข้อมูลสื่อสิ่งพิมพ์ในการเผยแพร่การท่องเที่ยว

แหล่งท่องเที่ยวตามเส้นทาง 12 (พิษณุโลก - หล่มสัก) มีแหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจอยู่มากมาย และเพื่อความสะดวกรวดเร็วในการหาข้อมูลของนักท่องเที่ยว คณะผู้วิจัยจึงได้จัดรวบรวมข้อมูลของสถานที่ท่องเที่ยวในแต่ละอำเภอ แยกเป็นหมวดหมู่ต่างๆ แบ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่โดดเด่นและเป็นที่ยอมรับเป็นพิเศษอีก โดยจัดทำสื่อสิ่งพิมพ์ในการเผยแพร่เป็นรูปแบบเอกสาร ดังนี้

3.1.1 คู่มือการท่องเที่ยวเส้นทาง 12 ฉบับภาษาไทย

ถนนมิตรภาพ (Mittraphap Road) สายทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 หรือถนนพิษณุโลก - หล่มสัก เป็นถนนที่ได้รับการช่วยเหลือในการก่อสร้างจากรัฐบาลสหรัฐอเมริกา เริ่มต้นที่เชิงสะพานนเรศวรริมแม่น้ำน่านฝั่งตะวันออก ในเขตเทศบาลนครพิษณุโลก อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก ตัดผ่านใจกลางเมืองพิษณุโลก สี่แยกอินโดจีน ไปยังอำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก ผ่านอำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ จนถึงที่สุดที่สี่แยกพ่อบุณผาเมือง ซึ่งตัดกับทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 21 ที่อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ ระยะทางประมาณ 150 กิโลเมตร

ในอดีตผู้คนมีความคิดขัดแย้งทางการเมือง ถนนหมายเลข 12 ช่วงพิษณุโลก-หล่มสัก (ในปัจจุบัน) ถือเป็นพื้นที่สีแดงหากไม่มีความจำเป็นจริงๆ ก็ไม่มีใครอยากเข้าไป ภายหลังจากความ

จัดแข่งสิ้นสุดลง เส้นทางหมายเลข 12 ได้แปรสภาพจากถนนอันตรายกลับกลายเป็นหนึ่งในถนนสายสวิตเซอร์แลนด์เมืองไทยที่เต็มไปด้วยแหล่งท่องเที่ยวที่สวยงาม

นอกจากนี้ในช่วง 5-6 ปีที่ผ่านมา ถนนหมายเลข 12 ยังเป็นหนึ่งในถนนที่นักท่องเที่ยวเชิงผจญภัยหลายๆ คนคุ้นเคยกันดี เพราะตามเส้นทางสายนี้มีกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงผจญภัยให้ผู้นิยมความท้าทายไปสัมผัสกับความตื่นเต้นจากการล่องแก่งผจญภัยบนสายน้ำแล้ว ในพื้นที่ใกล้เคียงยังมีแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ และประวัติศาสตร์ เช่น ที่อุทยานแห่งชาติภูหินร่องกล้า ชมแปลงกะหล่ำปลีที่ใหญ่ที่สุด และจุดชมวิวยุคสูงสุดในจังหวัดเพชรบูรณ์ที่ภูทับเบิก จักรยานสัมผัสธรรมชาติ ที่อุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง และสัมผัสอากาศหนาวเย็นบริสุทธิ์ของแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ บนเขาค้อ เป็นต้น

ที่ผ่านมาถนนหมายเลข 12 ยังเป็นหนึ่งในถนนสายผจญภัย (Adventure) ที่นักท่องเที่ยวเชิงผจญภัยหลายๆคนคุ้นเคยกันดี เพราะตามเส้นทางสายนี้มีกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงผจญภัยให้ผู้นิยมความท้าทาย สำหรับผู้รักการผจญภัยแล้วนี่คือความท้าทายอย่างหนึ่งหากโอกาสมาถึงจึงไม่ควรพลาดการออกเที่ยวในรูปแบบผจญภัยที่มีความตื่นเต้นท้าทายรออยู่ด้วยประการทั้งปวง

สำหรับคู่มือการท่องเที่ยวเส้นทาง 12 นี้คณะผู้วิจัยได้จัดพิมพ์ครั้งที่ 1 จำนวน 500 เล่ม 4 สี ตลอดทั้งเล่ม จัดพิมพ์โดย บริษัท ฟินนี่พับบลิชชิง จำกัด กรุงเทพมหานคร จำนวน 136 หน้า ภายในเล่มประกอบไปด้วย แผนที่จำนวน 6 อำเภอ ข้อมูลการท่องเที่ยวในช่วงอำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก จำนวน 59 แห่ง ในช่วงอำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลกจำนวน 51 แห่งในช่วงอำเภอนครไทยจังหวัดพิษณุโลกจำนวน 48 แห่ง ในช่วงอำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์จำนวน 49 แห่งในช่วงอำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์จำนวน 32 แห่ง ในช่วงอำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์จำนวน 12 แห่งรวมเป็น 251 แห่ง นอกจากนี้ยังมีข้อมูลการท่องเที่ยวตลอดทั้งปี เช่น เทศกาล กิจกรรม และประเพณีต่างๆ

ภาพ 52 แสดงคู่มือการท่องเที่ยวเส้นทาง 12 ภาษาไทย

3.1.2 คู่มือการท่องเที่ยวเส้นทาง 12 ฉบับภาษาอังกฤษ

สำหรับคู่มือการท่องเที่ยวเส้นทาง 12 ภาษาอังกฤษนี้ มีชื่อว่า Guide Book Tourism Route 12 (Phitsanulok – Lomsak) คณะผู้วิจัยได้จัดพิมพ์ครั้งที่ 1 จำนวน 500 เล่ม 4 สีตลอดทั้งเล่ม จัดพิมพ์โดย บริษัท ฟินน์พับบลิชซิ่ง จำกัด กรุงเทพมหานคร จำนวน 36 หน้า ภายในเล่มประกอบไปด้วย แผนที่จำนวน 6 อำเภอ สภาพของแหล่งท่องเที่ยวในแต่ละอำเภอ นอกจากนี้ยังมีข้อมูลการท่องเที่ยวตลอดทั้งปี เช่น เทศกาล กิจกรรม และประเพณีต่างๆ

ภาพ 53 แสดงคู่มือการท่องเที่ยวเส้นทาง 12 ภาษาอังกฤษ

3.2 พัฒนาโฆษณาและการสื่อสารสาธารณะ

3.2.1 การประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อวิทยุ 2 สถานีประกอบด้วย

- สถานีวิทยุกระจายเสียงมหาวิทยาลัยนเรศวร
- สถานีวิทยุเรดิโอ เอ็กซ์

3.2.2 การประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อโทรทัศน์ 2 ช่อง ประกอบด้วย

- สถานีโทรทัศน์MSS
- ทีทีเคเบิลทีวี

ภาพ 54 แสดงการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อโทรทัศน์

3.2.3 ภาพยนตร์สารคดี

ภายใต้แนวคิด “Route12 เทียวได้ทั้งปี” นำเสนอสถานที่ท่องเที่ยวในแต่ละฤดูกาลว่ามีที่ใดน่าสนใจ และสามารถท่องเที่ยวได้ทั้ง 3 ฤดูกาลประกอบด้วย 3 ส่วนคือสถานที่ อาหารท้องถิ่น ผลิตภัณฑ์ และเทศกาลต่างๆ ความยาวในการนำเสนอ 40 นาที

ภาพ 55 แสดงภาพยนตร์สารคดี

ภาพยนตร์สารคดีการส่งเสริมการท่องเที่ยว

ปัจจุบันรัฐบาลได้สนับสนุนและส่งเสริมการท่องเที่ยว โดยเน้นให้เกิดการเจริญเติบโตขยายตัวของการท่องเที่ยวควบคู่ไปกับการรักษาสภาพแวดล้อมให้คงสภาพดีมากที่สุด จึงทำให้รายการสารคดีท่องเที่ยวได้ถูกผลิตขึ้นอย่างกว้างขวางเพื่อเป็นการตอบสนองนโยบายของรัฐบาล และให้ความรู้ความเพลิดเพลินในเรื่องราวต่างๆ ผ่านทางหน้าจอโทรทัศน์ ซึ่งเป็นสื่อที่สามารถประชาสัมพันธ์ได้อย่างดีที่สุด

การประชาสัมพันธ์ส่งเสริมภาพลักษณ์ด้านการท่องเที่ยวจึงเป็นส่วนสำคัญในการเผยแพร่แหล่งท่องเที่ยวผ่านสื่อต่างๆ เพื่อส่งเสริมภาพลักษณ์และเชิญชวนนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและต่างชาติให้ได้รับรู้ถึงคุณค่าของสถานที่ท่องเที่ยวทั้งดงามโดยการนำเสนอแหล่งท่องเที่ยวในรูปแบบภาพยนตร์สารคดีจึงถือเป็นอีกหนึ่งสื่อทางเลือกที่มีความน่าสนใจ เพราะนอกจากจะสามารถถ่ายทอดรายละเอียดรูปแบบการท่องเที่ยวได้อย่างดีเยี่ยม ยังสามารถทำให้นักท่องเที่ยวเห็นถึงวิถีชีวิต วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตของผู้คนได้อย่างชัดเจน

ภาพ 56 แสดงการถ่ายทำภาพยนตร์สารคดี

รูปแบบรายการภาพยนตร์สารคดีเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว คณะผู้วิจัยมีการนำเสนอในส่วนของการพาชมธรรมชาติ การอนุรักษ์ และการผจญภัย ทั้งสามรูปแบบนี้มีอยู่ในสารคดีท่องเที่ยวของชุมชนบนถนนหมายเลข 12 (พิษณุโลก-หล่มสัก) เป็นหลัก

ในส่วนขั้นตอนก่อนการผลิต คณะผู้วิจัยได้คำนึงถึงการวางแผนการผลิตว่าต้องทำอะไรบ้าง ประชุมและแบ่งงาน หาข้อมูลของแหล่งท่องเที่ยวที่สร้างสรรค์น่าสนใจและแปลกใหม่ และประสานงานติดต่อให้ได้ตรงตามเวลาและความสอดคล้องการผลการวิจัยฯ เป็นหลักสำคัญ ในส่วนขั้นตอนระหว่างการผลิต คณะผู้วิจัยได้คำนึงถึง การกำกับภาพให้ได้ตามรูปแบบที่จะนำเสนอ การเตรียมอุปกรณ์เทคนิค เช่น กล้อง ไฟ ระบบเสียง ฯลฯ และการทำงานที่แข่งกับเวลา ไม่ใช่แค่วันต่อวัน แต่ทั้งช่วงฤดูกาลของธรรมชาติเป็นหลักสำคัญ และขั้นตอนหลังการผลิตคณะผู้วิจัยได้คำนึงถึงการบันทึกเสียงบรรยายเพราะจะทำให้ผู้ชมรายการเข้าใจเนื้อหาอย่างลึกซึ้ง และสนุกกับการบรรยาย การตัดต่อที่ต้องมีคุณภาพทั้งภาพ เสียง และทันต่อเวลาหากผิดพลาดจะได้แก้ไขได้ ทันทีทุกที

ภาพยนตร์สารคดี ท่องเที่ยวบนถนนสาย 12 (พิษณุโลก - หล่มสัก)

ภาพยนตร์สารคดีนับว่าเป็นสื่อที่มีอิทธิพลต่อนักท่องเที่ยวสื่อหนึ่ง เนื่องจากจะได้รับเรื่องราว ข้อมูล เหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นได้อย่างรวดเร็ว และการนำเสนอข้อมูลข่าวสารไม่ว่าจะเป็นสาระหรือความบันเทิงต่างๆ จึงมีบทบาทสำคัญในการเปิดโลกทัศน์ของนักท่องเที่ยวที่ได้รับชมรายการ อาจกล่าวได้ว่า ภาพยนตร์สารคดีเป็นสื่อที่มีความสำคัญในการพัฒนาประเทศให้เจริญก้าวหน้า ในมิติต่างๆ รวมไปถึงการท่องเที่ยวด้วย แต่ในความเป็นจริงแล้วรายการสารคดีนับว่าอยู่ในรายการสาระบันเทิง ซึ่งไม่ได้ให้แค่ความรู้ทางด้านวิชาการเท่านั้น แต่ยังให้ความเพลิดเพลิน บันเทิงไปกับการรับชมอีกด้วย

ขอบเขตพื้นที่การนำเสนอ

ถนนทางหลวงแผ่นดิน หมายเลข 12 มีพื้นที่ครอบคลุม 2 จังหวัด 6 อำเภอ คืออำเภอเมือง อำเภอวังทอง อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก อำเภอเข้าคือ อำเภอหล่มสัก และอำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์ ซึ่งมีแหล่งท่องเที่ยวรวมกันมากกว่า 236 แห่ง โดยจะทำการคัดเลือกสถานที่ที่เป็นจุดเด่น มีความแตกต่าง และเป็นที่น่าสนใจมานำเสนอ

รูปแบบสารคดี

มี “คนเดินเรื่อง” เป็นผู้เล่าเรื่องราวของสถานที่หลักในแต่ละฤดูโดยจะเดินทางไปตามสถานที่ต่างๆ และเข้าไปค้นหา “คนเดินเรื่อง” ซึ่งเป็นคนในท้องถิ่นที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในสถานที่นั้น และได้รับการยอมรับ หรือเป็นที่รู้จักอย่างดีของคนในชุมชน เป็นลักษณะการชวนคุย เพื่อให้มีการเล่าเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับสถานที่ นอกจากจะเล่าเรื่องราวของสถานที่หลักแล้ว ยังมีการ

นำเสนอภาพสถานที่บริเวณรอบๆ ที่มีความน่าสนใจ และมีจุดเด่นในการท่องเที่ยว โดยนำเสนอเนื้อหาที่เป็นรายละเอียดที่เกี่ยวข้อง และข้อมูลที่สำคัญสำหรับการท่องเที่ยว เช่น การเดินทาง การเตรียมตัว สิ่งที่พลาดไม่ได้เมื่อมาถึง ลักษณะเด่น หรือความแตกต่างต่างของสถานที่นั้นๆ และวัฒนธรรมท้องถิ่น ภายใต้แนวคิด “Route12 เที่ยวได้ทั้งปี” นำเสนอสถานที่ท่องเที่ยวในแต่ละฤดูกาลว่ามีที่ใดน่าสนใจ และสามารถท่องเที่ยวได้ทั้ง 3 ฤดูกาล ประกอบด้วย 3 ส่วนคือ สถานที่อาหาร ผลิตภัณฑ์ และเทศกาล

1. สถานที่ที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย

- ฤดูร้อน บริเวณพื้นที่อำเภอเขาค้อ สถานที่ที่เกี่ยวข้องประกอบด้วย

1. วัดผาช่อนแก้ว
2. ไร่ บี เอ็น
3. บริษัท เขาค้อทะเลภู จำกัด
4. อนุสรณ์สถานผู้เสียสละเขาค้อ
5. พระตำหนักเขาค้อ
6. เจดีย์พระบรมสารีริกธาตุเขาค้อ
7. หอสมุดนานาชาติเขาค้อ
8. น้ำตกศรีดิษฐ์
9. แก่งบางระจัน หนองแม่นา
10. แมงกะพรุนน้ำจืด
11. ลานผีเสื้อ
12. หอยก้นดัด

- ฤดูฝน บริเวณพื้นที่ทุ่งแสลงหลวง อำเภอเขาค้อ สถานที่ที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย

1. อุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง
2. ทุ่งสะวันนา
3. ทุ่งนางพญาเมืองเลนทุ่งนางพญา
4. ทุ่งโนนสน
5. ทุ่งนาผก.

6. น้ำตกคนเมิน

7. แก่งวังน้ำเย็น

8. ลานคูสีดา

9. ลานกระดุมเงิน

10. ลานเอื้องนวลจันทร์

11. พุ่มแสม

- ฤดูหนาว บริเวณพื้นที่ภูหินร่องกล้า อำเภอนครไทย สถานที่ที่เกี่ยวข้อง

ประกอบด้วย

1. อุทยานแห่งชาติภูหินร่องกล้า

2. สะพานหินคู่

3. ลานดอกกุหลาบขาว

4. พุ่มดอกกระดาด

5. โครงการพัฒนาป่าไม้ตามแนวพระราชดำริ ภูหินร่องกล้า

6. บ้านใหม่ร่องกล้า

7. รอยเท้ามนุษย์โบราณ

8. น้ำตกกรดรู

9. ถ้ำวิฑู

10. ต้นพญาเสือโคร่งยักษ์

11. สระกนิรี

12. น้ำตกหมันแดง

13. ภูลมโถ

14. ภูร่องกล้า

15. ภูทับเบิก

16. แปลงกะหล่ำปลี ภูทับเบิก

17. วัดป่าภูทับเบิก

2. อาหารท้องถิ่นที่สำคัญประกอบด้วย

1. กาแฟควั่วราบิ๊กว่า จ่านรินทร์

2. ขนมหินอำเภอลำลูก จังหวัดเพชรบูรณ์

3. ข้าวลิ้มผิว

3. ผลิตภัณฑ์ชุมชนที่สำคัญประกอบด้วย

1. มีดบ้านใหม่

2. เฟอร์นิเจอร์ไม้ไผ่ บ้านรัตนคำเที่ยง

3. ผ้าดอยปู่

4. เฟอร์นิเจอร์ยางรถยนต์

5. เครื่องปั้นดินเผา บ้านวังดินสอ

6. งานศิลปดินไทย

4. วัฒนธรรมและเทศกาลประเพณี ที่สำคัญประกอบด้วย

1. ชมน้ำค้างแข็ง (แม่คะนิง)

2. เทศกาลชมดอกพญาเสือโคร่งที่ ภูมโล

3. เทศกาลงานเทศกาลปีใหม่ชาวเผ่าลีซอ

5. เทศกาลงานสมโภชหลวงพ่พุทธรชินราช

6. เทศกาลโคมไฟ (ง่วนเซียว)

7. เทศกาลชมดอกป่านั่นร้องกล้า

8. เทศกาลงานเทศกาลขนมหิน อำเภอลำลูก

9. กิจกรรมวันระลึกยุทธภูมิเขาค้อ

9. เทศกาลพายเรือเที่ยวป่า ตามหาแมงกะพรุนน้ำจืด

10. เทศกาลกุหลาบขาวบาน บนลานร้องกล้า

11. เทศกาลงานผ้าไทยวังทอง

12. เทศกาลงานบุญบั้งไฟเดือนหก และผีตาโม่ หล่มสัก

13. เทศกาลดูดอกไม้บานบนลานหิน

14. เทศกาลชิมกาแฟแก่งซอง ล่องแก่งลำน้ำเข็ก

15. เทศกาลสัมผัสทะเลเมฆที่ ผาสูงชัน ลานหินปุ่ม

16. เทศกาลดูดอกไม้บานบนลานหิน

17. เทศกาลชมดอกลิ้นมังกรสีชมพู ที่น้ำตกหมันแดง

18. งานหมู่บ้านวัฒนธรรมชาวม้งเจ็กน้อย
19. งานเทศกาลแข่งเรือหล่มเก่า (บุญแข่งเรือลาพรรยา)
20. ประเพณีปักธงชัยอำเภอ นครไทย
21. เยือนถิ่นพ่อขุน(ตามรอยพ่อขุนผาเมือง)
22. ประเพณีการแข่งเรือภูเขาบ้านมาตุลี
23. งานฉลองปีใหม่ชาวไทยภูเขาเผ่าม้ง
24. งานเส็งกลอง ล่องโคมไฟ ไหว้พ่อขุนผาเมือง
26. งานสมโภชเจ้าแม่ทองคำ- เจ้าแม่ทับทิมทอง
27. โอเวอร์โค้ทมิวสิก เฟสติวัล (Overcoat Music Festival)

สำหรับปัญหาหรืออุปสรรคที่จะเกิดขึ้นก่อนปฏิบัติงานและได้หาทางแก้ไขได้ทันที่ คือ ปัญหาเรื่องการติดต่อ เพราะภาพยนตร์สารคดีต้องเล่าเรื่องด้วยภาพและเสียง การติดต่อจะเป็นส่วนที่เกิดปัญหาและ ลำบากที่สุดในการผลิตภาพยนตร์สารคดี ปัญหาเรื่องเวลา การทำงานที่แข่งกับเวลา ยิ่งเรื่องการท่องเที่ยวโดยชุมชนตามถนนหมายเลข 12 (พิษณุโลก – หล่มสัก) เป็นการทำงานกับธรรมชาติ ดินฟ้าอากาศ และสุดท้ายการทำงานประสานงานก็เป็นอีกส่วนที่สำคัญมาก และมักเกิดปัญหาในเรื่องของงานเอกสาร ข้อความ หรือหลักฐานในการติดต่อ ที่ครบถ้วนและถูกต้อง

จึงกล่าวได้ว่ารายการภาพยนตร์สารคดีท่องเที่ยว นับว่าเป็นสื่ออีกประเภทหนึ่ง ที่ได้รับความนิยมพอสมควรในปัจจุบัน ซึ่งคณะผู้วิจัยได้คำนึงถึงการนำเสนอทั้งภาพและเสียงที่อาจส่งผลกระทบต่อความคุ้มค่ากับการเติบโตของการท่องเที่ยว คือ ความเสื่อมโทรมของแหล่งท่องเที่ยวทั้งทางด้านวัฒนธรรม และธรรมชาติ ที่จะมีผลกระทบต่อเนื่องกับสภาพวิถี ชีวิต และชุมชนจำนวนมากด้วยเช่นกัน

3.2.4 ภาพยนตร์สั้น

สำหรับเรื่องราวของภาพยนตร์สั้นใช้ชื่อเรื่องว่า “ลมหนาว” คณะผู้วิจัยได้ใช้สถานที่ในการถ่ายทำได้นำมาจากการวิจัยของโครงการทั้งสิ้นใช้เวลา 40 นาทีเผยแพร่สู่สาธารณะชนเมื่อวันที่ 12 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2558 ณ ไร่บีเอ็น อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์

ภาพ 57 แสดงการถ่ายทำภาพยนตร์สั้น

รูปแบบการนำเสนอภาพยนตร์สั้นเพื่อการท่องเที่ยว

การนำเสนอผลการวิจัย เรื่องการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวแบบมีส่วนร่วมโดยชุมชนตามเส้นทางถนนหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 (พิษณุโลก - หล่มสัก) ในรูปแบบภาพยนตร์สั้น เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว มีเป้าหมายหลักที่จะพัฒนาให้เกิดระบบการจัดการการท่องเที่ยวแบบมีส่วนร่วมอย่างยั่งยืน โดยสร้างองค์ความรู้และประสบการณ์ในแง่มุมต่างๆ เพื่อให้คนในท้องถิ่นรับรู้ถึงคุณค่าและความสำคัญของมรดกทางธรรมชาติ มรดกทางวัฒนธรรมของชาติ และมรดกทางวัฒนธรรมที่มีอยู่ในท้องถิ่น โครงการวิจัยนี้จึงจัดเป็นนวัตกรรมการท่องเที่ยว ที่นำไปสู่การจัดทำข้อเสนอแนะเชิงนโยบายอย่างเป็นรูปธรรมให้เกิดการต่อยอดรูปแบบของแหล่งท่องเที่ยวให้มีมิติกว้างขึ้น และสร้างความเข้มแข็ง เพิ่มขีดความสามารถของเศรษฐกิจชุมชนเชิงสร้างสรรค์ เพื่อนำไปสู่การจัดการการท่องเที่ยวแบบมีส่วนร่วมอย่างเป็นรูปธรรม

สำหรับเรื่องราวของภาพยนตร์สั้นเรื่อง “ลมหนาว” คณะผู้วิจัยได้ใช้สถานที่ในการถ่ายทำจากการวิจัยของโครงการ ฯ และนำมาเชื่อมโยงกัน จนทำให้สามารถนำเสนอในรูปแบบของภาพยนตร์สั้นได้ มีรายละเอียดดังนี้

“...ภาพบรรยากาศของชาวเผ่าในงานรื่นเริงสังสรรค์ในฤดูหนาว ชายหนุ่มแข่งกันเป่าใบไม้ให้เป็นเสียงเพลงอันไพเราะเพื่อเอาชนะใจหญิงที่ตนชอบ สลับกับภาพบรรยากาศการเล่นลูกสะบ้าของชาวบ้าน และเต็มไปด้วยเสียงหัวเราะอันสนุกสนานของเด็กๆ

เสียงของหน้าต่างถูกลมพัดจนกระทบดัง จนทำให้เขาต้องสะดุ้ง เขามองไปที่ปฏิทิน รอยปากกาสีแดงถูกวงไว้ตรงวันที่ลากยาวไปเกือบหนึ่งอาทิตย์ เขาคิดพลันให้นึกถึงความฝันเมื่อครั้ง เสียงเพลงของใบไม้ที่ยังก้องอยู่ในหู กับภาพบรรยากาศเหล่านั้น เขาคือสถานที่ในความทรงจำที่ทำให้เขานึกถึงคนคนหนึ่งที่เขาไม่ได้เจอมากว่าห้าปี เขาจึงตัดสินใจเดินทางไปทีนนั่นอีกครั้ง

เขายืนมองบรรยากาศรอบๆ ทันทีที่เขาเดินทางมาถึง ผืนป่าสีเขียว ลมหนาวที่สัมผัสได้ว่าในเมือง เด็กหนุ่มชาวเขา มะปิ่น วังกรูเข้าหาเขาทันทีเสมือนญาติคนสนิท ไม่มีรอที่จะพาเขาไปเยี่ยมชมถิ่นอันเป็นที่รัก เขาเองก็ไม่รอช้าที่จะถามมะปิ่นถึงลุงป้านหงา คนที่เขาอยากเจอยิ่งนัก

มะปิ่นพาเขาไปที่พักและแหวะพักเหนื่อยด้วยกาแฟร้อนสักแก้ว ในร้านกาแฟที่ตั้งอยู่ท่ามกลางขุนเขา เสียงเพลงที่ลอดออกมาจากวิทยุเพียงแผ่วเบาเพื่อไม่ให้รบกวนเสียงธรรมชาติที่น่ารื่นรมย์กว่า และนี่คือที่ที่เขาได้เจอกับลมหนาว ผู้หญิงที่ลักษณะคล่องแคล่ว ทันสมัยที่ดูแล้วออกจะชอบวิถีชีวิตในเมืองมากกว่าที่นี่ เขาเพียงแค่ว่าคงเป็นแค่คนกรุงทั่วไปที่อยากจะมามีร้านกาแฟที่ต่างจังหวัดเพื่อเอาไว้พักผ่อนและหนีจากเสียงรถเสียงแตร

มะปิ่นรองจนเขาได้พักพอหายเหนื่อย และพวกเขาก็ออกเดินทางไปยังสถานที่ต่างๆ ที่นี่ (เป็นสถานที่ต่างๆ ในโครงการวิจัย) เขาเองก็แทบไม่เคยคิดเลยว่าจะมีสถานที่สวยงามมากมายที่ถูกซุกซ่อนอยู่ สถานที่ที่น้อยคนนักจะเคยเห็น สถานที่ที่ยังไม่เคยมีใครโพสต์ลงเฟสบุ๊กเพื่อให้อื่นๆ แทะรอยตามกันมาเที่ยว ระหว่างทางที่เขาชื่นชมกับความสวยงามและแปลกใหม่สำหรับเขาในครั้งนี้ ระหว่างทางที่บทสนทนาของเขากับมะปิ่นกำลังถูกปากถูกคอ เขาได้เอย่ถามถึงลุงป้านหงา ลุงที่เขาอยากเจอ มะปิ่นหันหน้ามามองเขาด้วยสีหน้าปนเศร้าว่าลุงป้านหงาผู้นี้ได้จากไปเมื่อปีที่แล้ว แล้วมะปิ่นก็เล่าเรื่องให้เขาฟังถึงการจากไปของลุงป้านหงา และเรื่องราวความรักของลุงป้านหงาที่มีผลให้ความสัมพันธ์ของคนที่ยังคงรักกันเหนียวแน่น และยังทิ้งท้ายไว้อีกว่าแกมีลูกสาวคนหนึ่ง แต่เขาเองไม่ได้เอะใจอะไร ทั้งสองยังคงพากันเดินเที่ยวชมธรรมชาติกันต่อไป จนพระอาทิตย์ใกล้ตกแล้ว ทั้งสองจึงเตรียมที่จะแยกย้ายเพื่อพักผ่อน มะปิ่นจึงบอกเขาว่าพรุ่งนี้พิธีแต่งงานของหนุ่มสาวคู่หนึ่ง

เช้าตรู่ของวันรุ่งขึ้น เขาได้เวรคัมกาแฟ และพูดคุยกะลมหนาวสักพักใหญ่ เขาจึงรู้ว่าเธอเองนั้นต้องคอยทำงานไปๆมาๆ ระหว่างกรุงเทพกับเพชรบูรณ์ ในขณะที่ทั้งสองกำลังพูดคุยกันถูกคอ มะปิ่นเดินเข้ามาตามหาเขาในร้านกาแฟเพื่อที่พาเขาไปดูพิธีงานแต่งงานของหนุ่มสาวคู่หนึ่งที่ถูกจัดขึ้นในวันนี้พอดี มะปิ่นจึงได้เห็นเขากับลมหนาวกำลังพูดคุยกัน มะปิ่นเลยบอกกับเขาไปว่าลมหนาวคนนี่เองที่เป็นลูกสาวของลุงปิ่นหงาทันทีที่เขาได้รู้ว่าลมหนาวเป็นลูกสาวของลุงปิ่นหงา เขาเองจึงอดคิดอย่างแปลกใจไม่ได้ว่าผู้หญิงอย่างลมหนาวจะใช้ชีวิตสองขั้วนี้ให้ลงตัวกันอย่างไร

ระหว่างทางที่เขาและมะปิ่นกำลังเดินไปงานพิธีแต่งงาน เขาก็ได้ยินเสียงเด็กผู้ชายพูดภาษาอังกฤษคำต่อคำที่กำลังขายของให้กับชาวต่างชาติ เขาหันละไปมองด้วยรอยยิ้มและเข้าใจในทันทีว่า บางครั้งโลกที่เราปรุงแต่งกันเองอยู่ในเมืองหลวงก็ไม่เพียงพอที่จะทำให้มันดูสวยงามอย่างที่เรายกให้มันเป็น กับเพียงแค่การอยู่เพื่อให้ได้ เรียนรู้ รู้เพื่ออยู่ให้เป็น รู้เพื่ออยู่ให้รอด และรู้เพื่ออยู่อย่างมีความสุขในแบบที่เรามี

ภาพงานบรรยากาศในพิธีงานแต่งงานที่เต็มไปด้วยความอบอุ่นในแบบฉบับของชาวเขา ใบหน้าของทุกคนในงานถูกแปะเปื้อนไปด้วยรอยยิ้ม พิธีถูกดำเนินไปจนจบอย่างสมบูรณ์และผู้เฒ่าผู้ดำเนนพิธีก็ได้กล่าวเริ่มงานเป่าโม่ไ้เป็นตำนานสืบทอดมายาวนาน ทันทีที่ผู้เฒ่าเฒ่าถึงตำนานนี้ มันกลับกลายเป็นเรื่องราวที่ตอกย้ำความบอบช้ำในจิตใจของลมหนาวเสียเหลือเกิน แต่เธอก็พยายามปิดบังความเศร้านั้นไว้ใจ และแกล้งทำเป็นสนุกสนานกับผู้คนรอบข้าง ในขณะที่จิตใจของเธอยังคงคิดถึงเรื่องนี้ เสียงโม่ไ้ที่ถูกเป่าออกมาเป็นเพลงจากปากของเขทำให้เธอประทับใจจนต้องหันมามอง เขาก็มองเธอไม่หลบสายตาเช่นกันและความรู้สึกของทั้งคู่ก็ถูกโยงเข้าหากันด้วยเพลงของโม่ไ้

หลังจากนั้นลมหนาวก็ชวนเขาเดินเที่ยวไปตามสถานที่ท่องเที่ยวต่างๆและพูดคุยกันเรื่อยเปื่อย จนเขาเองได้โอกาสเลยถามลมหนาวว่าทำไมในงานเธอถึงดูมีสีหน้าแปลกๆ เธอจึงเล่าเรื่องราวให้เขาฟังเรื่องที่แม่ทิ้งเธอกับพ่อไป เรื่องราวที่ถูกผูกตึงไว้กับความเจ็บปวดของผู้เป็นพ่อตำนานที่ทำให้พ่อและแม่ของเธอได้รักกันและลาจากกันทุกๆที่มันควรจะเป็นเสียงของความรักจากเพลงของโม่ไ้จนเขาเองได้เข้าใจความรู้สึกของเธออย่างลึกซึ้งรวมถึงความรู้สึกดีๆที่เขาทำให้เธอกำลังถูกก่อตัวขึ้นนับจากนี้

การมาในครั้งนี้ของผมอาจเป็นแค่การมาพักผ่อนธรรมดา หรืออาจแค่เพื่อต้องการให้ธรรมชาติชะล้างความวุ่นวายที่เผชิญในสังคมเมือง แต่สำหรับผม กลิ่นไอความเป็นอยู่ของผู้คน และวิถีชีวิตเหล่านี้เองที่เติมเต็มและเป็นเสน่ห์ที่สามารถดึงดูดจิตใจให้ผู้คนอยากเข้ามาสัมผัสด้วยตัวเอง เพราะที่นี่ทำให้ผมเชื่อและมองเห็นถึงความสวยงามอย่างนั้นแล้วจริงๆ...”

ภาพ 58 แสดงการถ่ายทำภาพยนตร์สั้นเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว

การผลิตภาพยนตร์สั้น (Short Narrative) นั้น มีความยาวต่ำกว่าหนึ่งชั่วโมง ถือว่าเป็นภาพยนตร์สั้นทั้งสิ้น จุดเด่นของภาพยนตร์สั้นนั้นก็คือ จะมีอิสระในการแสดงออกทั้งเนื้อหา และรูปแบบการนำเสนอ เนื่องจากภาพยนตร์สั้นมักจะฉายชมกันเฉพาะกลุ่ม ส่วนรูปแบบจะวิจิตรพิสดารอย่างไรก็ได้ ดูเข้าใจยากก็ได้ เข้าใจง่ายก็ได้ ซึ่งต่างจากภาพยนตร์เรื่องยาวที่จะต้องดูเข้าใจง่าย เป็นเรื่องราวที่น่าติดตามและใช้ดาราที่มีชื่อเสียงแสดงนำ สอดคล้องกับความต้องการของตลาด ไม่มีฉากอันไม่เหมาะสมที่ทำให้ถูกเซนเซอร์ ภาพยนตร์สั้นที่มีอิสระในการแสดงออกนี้เอง จึงเป็นภาพยนตร์ที่เป็นที่นิยมของคนรักศิลปะโดยทั่วไป

ข้อสังเกตที่เด่นชัดอีกอย่างหนึ่งของภาพยนตร์สั้นนั้นก็คือ มักจะมีประเด็นนำเสนอไม่สลับซับซ้อน มีตัวละครหลักเพียง 1-2 ตัว มีตัวประกอบไม่มาก ภาพยนตร์สั้นมีข้อจำกัดเรื่องการลงทุนที่ไม่สูงนัก เนื่องจากไม่ได้ทำเพื่อฉายตามโรงภาพยนตร์ สำหรับประเทศไทยโอกาสในการแสดงฝีมือและความคิดยังไม่แพร่หลายนัก ส่วนใหญ่จะทำการเองดูในกลุ่มผู้สนใจกัน แต่อย่างไรก็

ตามระยะหลังๆ มีการจัดทำภาพยนตร์สั้นมากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นผลงานของนักศึกษาหรือนักวิจัยที่ต้องการเผยแพร่ผลงานเหล่านั้นออกสู่สาธารณะชน

ขั้นตอนการทำภาพยนตร์สั้น มีขั้นตอนดังนี้

1. เริ่มหาสถานที่ให้น่าชมมาอ่าน แล้วลำดับรายชื่อสถานที่ที่เกิดขึ้นในบท จากนั้นก็มารวมกลุ่มกันโดยคำนึงถึงกลุ่มสถานที่ ที่อยู่ใกล้เคียงกันเพื่อความสะดวก เช่น ฉากภูเขา แหล่งธรรมชาติที่สำคัญ หมู่บ้านชาวม้ง ร้านอาหาร หรือบ้านไม้ ซอยแคบ ถนนลูกรัง และตลาด เป็นต้น

2. จากนั้นติดต่อสอบถามผู้ที่เกี่ยวข้องกับแหล่งที่จะถ่ายทำภาพยนตร์สั้น เช่น จากเพื่อน ผู้ช่วยผู้กำกับกองถ่ายอื่น เจ้าหน้าที่ประชาสัมพันธ์ตามสถานที่ต่างๆ รวมทั้งศึกษาจากนิตยสารการท่องเที่ยว ไปสการ์ด แผ่นพับ เพื่อให้ได้ข้อมูลขั้นต้น ทั้งนี้เพื่อต้องการประหยัดเวลา ค่าเดินทาง ค่าที่พัก และค่าอาหาร รวมทั้งการบริหารการเดินทาง การออกหาสถานที่ถ่ายทำ นอกจากนี้ขณะถ่ายทำภาพยนตร์สั้นยังต้องเช่ารถที่เริ่มออกแต่เช้าตรู่ บุคคลที่สำคัญที่จะต้องติดตามกองถ่ายไปด้วยคือ ฝ่ายธุรกิจ และผู้ช่วยฝ่ายศิลป์ ทั้งนี้ ฝ่ายธุรกิจดูแลการจัดการ เช่น ระยะเวลา ค่าเช่าที่พัก การติดต่อขออนุมัติ ส่วนฝ่ายศิลป์จะดูความสวยงามทางศิลปะที่สอดคล้องกับบท ในขณะเดียวกันร่างแผนที่และแผนผังพื้นที่มาด้วย

3. จากนั้นได้นำภาพถ่ายเข้าที่ประชุม นำภาพถ่ายแผ่นพับ แผนผัง และข้อมูลที่ได้นำมาเพื่อเข้าที่ประชุมและคัดเลือกดูสถานที่จริง เมื่อคัดเลือกสถานที่ขั้นต้นได้แล้ว ขณะถ่ายทำภาพยนตร์สั้น จะเดินทางไปดูสถานที่จริง เพื่อวางแผนการทำงานในขั้นตอนต่อไป รวมทั้งเงื่อนไขการเข้าสถานที่ที่ยืนยันความแน่นอนตอนนี้

คณะผู้วิจัยและคณะถ่ายทำภาพยนตร์สั้นได้คำนึงคุณสมบัติของการถ่ายทำภาพยนตร์สั้นครั้งนี้ 2 ประการ คือมีความเหมาะสมในแง่การจัดการ และมีคุณค่าทางศิลปะ ความเหมาะสมในการจัดการ ทั้งนี้การวางแผนการถ่ายทำต้องเป็นสถานที่ที่สามารถถ่ายได้หลายฉาก เพราะการถ่ายทำต้องเคลื่อนย้ายกองถ่ายบ่อยๆ เช่น หมู่บ้าน แหล่งธรรมชาติที่สำคัญ ตลาด โรงเรียน ถนนในหมู่บ้าน ฯลฯ จะมีความสะดวกในการถ่ายทำ นอกจากนี้คณะผู้ถ่ายทำต้องเตรียมอุปกรณ์ประกอบฉากอยู่ในบริเวณใกล้เคียง หรือสามารถหยิบยืม นำมาจัดฉากได้ง่าย เช่น โต๊ะ ต้นไม้ กระถาง รูปภาพ แจกัน เครื่องเรือน ชุดสนามที่สามารถยกมาจัดแต่งเพิ่มเติมได้ทันที

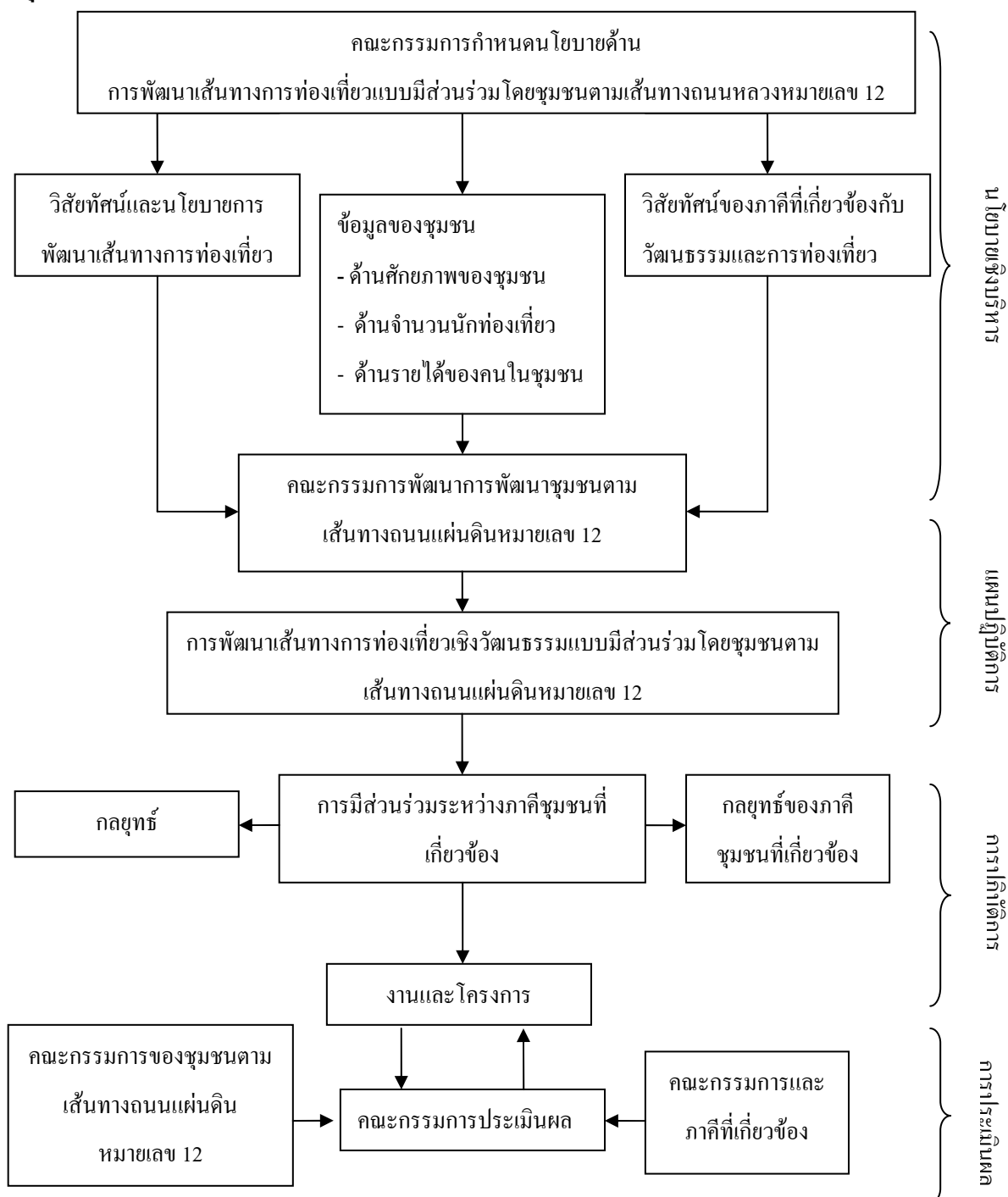
ความเหมาะสมในแง่ศิลปะ สถานที่นั้นจะต้องสมจริงตรงตามบท ไม่มีจุดอ่อนที่จะจับผิดได้ สอดคล้องกับรูปแบบ และบุคคลมีตามท้องเรื่อง ได้บรรยากาศและความรู้สึก สถานที่ต้องมีบรรยากาศ มีโครงสร้างให้ความรู้สึกที่ดี รวมทั้งเมื่อจัดแสง ภาพจะเกิดน้ำหนักที่สวยงาม อีกทั้งระยะลึกจะทำให้เห็นมีสิ่งต่างๆ หลากหลาย เช่น ฉากตรอกซอยลึก เราจะได้ร้านค้า รถ กองขยะ ถังไม้ รถเข็นเด็กๆ ซึ่งจะทำให้ภาพมีชีวิตชีวา ทั้งนี้อยู่ที่การตีความของผู้กำกับ ที่จะเลือกสถานที่ได้ความรู้สึก และความหมายทางศิลปะ

3.2.5 จัดทำแผนยุทธศาสตร์และ โครงการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบมีส่วนร่วมของชุมชนที่ผ่านเส้นทางถนนหลวงแผ่นดินหมายเลข 12

1) แผนยุทธศาสตร์และ โครงการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบมีส่วนร่วมของชุมชนที่ผ่านเส้นทางถนนหลวงแผ่นดินหมายเลข 12

สำหรับประเทศไทยนั้นมีแหล่งท่องเที่ยวมากมายหลากหลายประเภทซึ่ง ณ ปัจจุบันนี้แหล่งท่องเที่ยวของไทยนั้นกำลังเป็นที่นิยมสำหรับชาวต่างชาติเป็นอย่างมากไม่ว่าจะเป็นไม่ว่าจะเป็นแถบประเทศเพื่อนบ้านเอเชีย หรือแม้กระทั่งนักท่องเที่ยวแถบยุโรป ซึ่งเองก็จะสังเกตเห็นได้ว่า สถานที่ท่องเที่ยวในประเทศไทยนั้นมีนักท่องเที่ยวมากมายหลากหลายประเทศ เชื้อชาติ และมีแนวโน้มว่าจะมากขึ้นเรื่อยๆ และยังรวมถึงชาวไทยด้วยกันนั้นก็หันมาท่องเที่ยวในประเทศไทยเอง ซึ่งผลจากการท่องเที่ยวนี้ทำให้รายได้ของประเทศไทยสูงขึ้นมีเศรษฐกิจที่ดีขึ้น ต่างชาติให้ความสนใจและหันมาลงทุนร่วมมือกับไทยในการดำเนินงานหรือร่วมมือกันทางธุรกิจมากขึ้นไม่ว่าจะเป็นการค้าขายหรือธุรกิจท่องเที่ยวเป็นต้น และยังส่งผลให้มีการกระจายรายได้ไปสู่ประชาชนมากขึ้น ทำให้ความเป็นอยู่ของประชาชนดีขึ้น มีงานทำมากขึ้นเด็กมีการศึกษา มีคุณภาพและได้บุคลากรที่ดีเพิ่มขึ้น รวมถึงยังช่วยลดปัญหาสังคมต่างๆให้เป็นไปในทางที่ดีขึ้นแต่ก็นับว่าการท่องเที่ยวในประเทศไทยเรานั้นช่วยให้เศรษฐกิจไทยเราดีขึ้นเป็นอย่างมาก เป็นตัวนำรายได้เข้าสู่ประเทศอย่างมหาศาลซึ่งในจุดนี้รัฐบาลก็ได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของแหล่งท่องเที่ยวจึงได้มีการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวต่างๆไม่ว่าจะเป็นทะเล อุทยาน ป่าไม้ โบราณสถาน วัด เป็นต้น ให้มีความสะอาดและมีจุดสนใจมากขึ้น หรือแหล่งที่พักที่สะดวกสบายเพื่อรองรับนักท่องเที่ยว ซึ่งเป็นการลงทุนที่ตรงจุดและสำหรับนั้นก็ควรรักษาความสะอาดของแหล่งท่องเที่ยวช่วยกันอนุรักษ์รักษาแหล่งท่องเที่ยวให้คงอยู่ในสภาพที่สวยงามคงเดิมไว้เพราะประเทศไทยนั้นถือได้ว่ามีแหล่งทรัพยากรที่อุดมสมบูรณ์ เป็นประเทศแห่งการท่องเที่ยวที่ดีแห่งหนึ่งของประเทศและเป็นที่นิยมอย่างมาก

ยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวแบบมีส่วนร่วมโดยชุมชนผ่านเส้นทางถนนหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 (พิษณุโลก - หล่มสัก)

ภาพ 59 แสดงยุทธศาสตร์ วิสัยทัศน์ ยุทธศาสตร์ และนโยบายการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวแบบมีส่วนร่วมโดยชุมชนผ่านเส้นทางถนนหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 (พิษณุโลก - หล่มสัก)

ถนนมิตรภาพ (ThanonMitrphap) สายทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 หรือ ถนนพิษณุโลก - หล่มสัก (เป็นถนนที่ได้รับการช่วยเหลือในการก่อสร้างจากรัฐบาลสหรัฐอเมริกา สายที่สอง หลังจากก่อสร้างถนนมิตรภาพ (ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 2 สายแรกช่วงจังหวัดสระบุรี ถึงจังหวัดนครราชสีมา) เริ่มต้นที่เชิงสะพานนเรศวรริมแม่น้ำน่านฝั่งตะวันออกในเขตที่ผ่านเส้นทางถนนหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 ตัดผ่านใจกลางเมืองพิษณุโลก สี่แยกอินโดจีน ไปยังอำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก ผ่านอำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ จนสิ้นสุดที่ สี่แยกพ้อขุนผาเมือง ซึ่งตัดกับทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 21 ที่อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ ทำให้เส้นทางผ่านสถานที่ท่องเที่ยวและสถานที่สำคัญมากมาย

การท่องเที่ยวบนถนนมิตรภาพ (สายทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 12) ที่ผ่านจังหวัดพิษณุโลกและจังหวัดเพชรบูรณ์ ในฐานะที่เป็นจังหวัดที่มีความได้เปรียบด้านภูมิศาสตร์เป็นเสมือนประตูสู่ตลาดการค้า การลงทุนและมีเส้นทางท่องเที่ยวที่สามารถเชื่อมต่อไปยังหลายประเทศในภูมิภาคอินโดจีน อีกทั้งสามารถรองรับการท่องเที่ยวอาเซียน ทำให้เป็นเหตุผลที่คณะผู้วิจัยต้องการศึกษาแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวบนถนนมิตรภาพ (สายทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 12) เพื่อรองรับการท่องเที่ยวอาเซียน รวมทั้งประเด็นของการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวบนถนนมิตรภาพ (สายทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 12) คือ ทำอย่างไรจึงจะส่งเสริมเส้นทางนี้ให้เกิดประโยชน์อย่างเป็นรูปธรรม และส่งเสริมเส้นทางท่องเที่ยว เพราะมีขนบธรรมเนียมวัฒนธรรมที่คล้ายคลึงกัน ต้องพัฒนา Cluster ท่องเที่ยวที่เข้มแข็ง การพัฒนาบุคลากรทางการท่องเที่ยว ที่พัก ศูนย์การประชุม ศูนย์ข้อมูลทางการท่องเที่ยว รถเช่า การขายของที่ระลึก เป็นต้น รวมทั้งส่งเสริมการท่องเที่ยวแบบเชื่อมโยงในพื้นที่ ปรับปรุงและพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ด้านการท่องเที่ยว ผลิตภัณฑ์และสินค้าที่ระลึก เพิ่มพูนความรู้แก่ผู้ให้บริการด้านการท่องเที่ยวและบริการในพื้นที่ โดยการร่วมมือกับหน่วยงานต่างๆ จัดอบรมพัฒนาทักษะในการให้บริการ ปรับปรุงสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐาน

เป้าหมายหลักของการจัดการและการพัฒนาที่ยั่งยืนคือ การสร้างองค์ความรู้และประสบการณ์ในแง่มุมต่างๆ เพื่อให้คนในท้องถิ่นรับรู้ถึงคุณค่า และความสำคัญของมรดกทางธรรมชาติ มรดกทางวัฒนธรรมของชาติ และมรดกทางวัฒนธรรมที่มีอยู่ในท้องถิ่นเพื่อการอยู่เย็นเป็นสุข

วิสัยทัศน์ “เส้นทาง 12 เที่ยวได้ตลอดปี”

ถนนหมายเลข 12 เป็นหนึ่งในถนนที่นักท่องเที่ยวเชิงผจญภัยหลายๆ คนคุ้นเคยกันดี เพราะตามเส้นทางสายนี้มีกิจกรรมเที่ยวผจญภัยให้ผู้นิยมความท้าทายไปสัมผัสกับความตื่นเต้นจากการล่องแก่งผจญภัยบนสายน้ำแล้ว ในพื้นที่ใกล้เคียงยังมีแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ และ

ประวัติศาสตร์ ที่อุทยานแห่งชาติภูหินร่องกล้า ชมแปลงกะหล่ำปลีที่ใหญ่ที่สุด และจุดชมวิวสูงสุด ในจังหวัดเพชรบูรณ์ที่ภูทับเบิกที่จักรยานสัมผัสธรรมชาติ ที่อุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง และสัมผัสอากาศหนาวเย็นบริสุทธิ์ของแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ บนเขาค้อ

ยุทธศาสตร์การพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวแบบมีส่วนร่วมโดยชุมชนผ่านเส้นทางถนนหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 (พิษณุโลก - หล่มสัก)

1) รวบรวมองค์ความรู้ที่เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนตามเส้นทางถนนหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 (พิษณุโลก - หล่มสัก) ดังนี้

1.1) ศึกษาศักยภาพและความพร้อมเชิงท่องเที่ยว ของชุมชนบริเวณเส้นทางถนนหลวงแผ่นดินหมายเลข 12

- ความสามารถในการแข่งขัน
- จำนวนนักท่องเที่ยว
- รายได้ของคนในชุมชน

1.2) รวบรวมข้อมูลของชุมชนบริเวณเส้นทางถนนหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 ตั้งแต่เชิงสะพานนเรศวร จังหวัดพิษณุโลก - สี่แยกหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ที่มีศักยภาพของการท่องเที่ยว ประกอบด้วย

- ประวัติความเป็นมาสถานที่สำคัญ
- สถานที่ตั้งของแหล่งท่องเที่ยว
- แหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของ

2) พัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวแบบมีส่วนร่วมโดยชุมชนตามเส้นทางถนนหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 (พิษณุโลก - หล่มสัก) ประกอบด้วย

2.1) การวางแผนทางการพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชนบริเวณเส้นทางถนนหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 แบบมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่าย

- การรวบรวมภาคีเครือข่ายและตัวแทนชุมชนในการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนแบบมีส่วนร่วม

2.2 พัฒนาสภาพการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว สำรวจและคัดเลือกองค์ประกอบในการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ผ่านเส้นทางถนนหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 เผยแพร่ Internet และเอกสารแหล่งท่องเที่ยว ดังนั้นนักวิจัย ภาคีเครือข่ายชุมชน และตัวแทนชุมชน ประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องแบบมีส่วนร่วมในการพัฒนาระบบฐานข้อมูล Internet และจัดทำแผนที่แสดงสถานที่สำคัญ เช่น ศูนย์ข้อมูลข่าวสารของชุมชน แหล่งท่องเที่ยว ธนาคาร โรงพยาบาล โรงแรม ที่พัก

ร้านอาหาร หมายเลขถนน ปิ่นน้ำมัน ที่จอร์จทาวน์ ห้องน้ำสะอาด และที่พักริมทางเป็นต้น รวมทั้งการประเมินผลจากความสำเร็จของโครงการร่วมกัน ได้แก่

- ระบบฐานข้อมูล Internet
- แผนที่การท่องเที่ยว

2.3) พัฒนาระบบบริการนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ ประกอบด้วยโครงข่ายบริษัทเอกชนที่ประกอบธุรกิจท่องเที่ยวที่ผ่านเส้นทางถนนหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 (พิษณุโลก - หล่มสัก) หน่วยงานภาครัฐ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตลอดจนผู้นำชุมชนที่ตั้งอยู่โดยรอบชุมชนที่ผ่านเส้นทางถนนหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 ดังนั้นนักวิจัย ภาาตรีเครือข่ายชุมชน และตัวแทนชุมชน ต้องร่วมกันถ่ายทอดองค์ความรู้ทางด้านวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วม รวมทั้งการประเมินผลร่วมกัน ประกอบด้วย

- ดำรงและพัฒนากลยุทธ์ความรู้โดยภาาตรีที่เกี่ยวข้อง
- จัดตั้งหน่วยมัคคุเทศก์อย่างน้อย 1 หน่วย
- มีเอกสารคู่มือเกี่ยวกับการนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ที่เกิดจากภาาตรีเครือข่ายชุมชน

2.4) พัฒนาลินค้าของที่ระลึก ประกอบด้วย แนวทางการออกแบบของที่ระลึกที่สะท้อนอัตลักษณ์ของชุมชน สื่อสิ่งพิมพ์ผลิตภัณฑ์ชุมชนต้นแบบ ที่แสดงข้อมูลสินค้าพื้นเมืองของชุมชน

- แนวทางการออกแบบของที่ระลึก
- จัดทำสื่อสิ่งพิมพ์ของที่ระลึกและสินค้าพื้นเมืองทั้งภาาภาษาไทยและภาษาอังกฤษจำนวน 2,000 แผ่น

2.5) ระบบความปลอดภัย (Security System) ประกอบด้วยโครงข่ายระบบความปลอดภัย รูปแบบและมาตรการรักษาความปลอดภัยในระดับชุมชน ศูนย์ข้อมูลข่าวสารด้านความปลอดภัย เพื่อเชื่อมต่อระบบความปลอดภัยของชุมชนเทศบาลนครพิษณุโลก

- พัฒนาระบบและมาตรการต่างๆ เพื่อความปลอดภัย
- สามารถจัดตั้งหน่วยงานพิเศษเพื่อช่วยเหลือนักท่องเที่ยว

2.6) พัฒนาโครงข่ายกิจกรรมการท่องเที่ยวของชุมชนบริเวณเส้นทางถนนหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 ประกอบด้วย พัฒนาข้อมูลการบริการและข้อมูลกิจกรรมเสริมสำหรับนักท่องเที่ยว จัดทำป้ายนิเทศ ข่าวสารและข้อมูลกิจกรรมบันเทิงตลอดปี

- มีข้อมูลบริการที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวที่ผ่านเส้นทางถนนหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 (จดหมายข่าว)

- มีป้ายนิเทศแสดงข้อมูลกิจกรรมการท่องเที่ยวตามจุดบริการข้อมูล
- มีแผ่นพับแสดงกิจกรรมบันเทิงและการพักผ่อนหย่อนใจตลอดปีของที่ผ่านเส้นทางถนนหลวงแผ่นดินหมายเลข 12

2.7) การจัดทำเส้นทางท่องเที่ยวที่ผ่านเส้นทางถนนหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 ตลอดปี ดังนั้นนักวิจัย และภาคีเครือข่ายชุมชนกำหนดเส้นทางท่องเที่ยวของชุมชน รวมทั้งมีการประเมินผลจากความสำเร็จของโครงการประกอบด้วยการท่องเที่ยว ได้แก่

- ฤดูฝน
- ฤดูหนาว
- ฤดูร้อน

2.8) การประเมินความพึงพอใจ

- เชิญผู้สื่อข่าวและสาธารณชนเข้าภาคสนามจริงตามเส้นทางท่องเที่ยวเพื่อทดลองท่องเที่ยวบน เส้นทางท่องเที่ยวที่พัฒนาฯ และเป็นการประชาสัมพันธ์

2.9) รวบรวมข้อมูลของชุมชนบริเวณเส้นทางถนนหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 หลังการดำเนินการวิจัยการพัฒนาชุมชนที่ผ่านเส้นทางถนนหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 เพื่อการท่องเที่ยวประกอบด้วย

- ศักยภาพของชุมชนที่ผ่านเส้นทางถนนหลวงแผ่นดินหมายเลข 12
- จำนวนนักท่องเที่ยว
- รายได้ของคนในชุมชน
- ผลประเมินความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อโครงการ

3) เพื่อนำเสนอสื่อโฆษณาและการสื่อสารสาธารณะการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวแบบมีส่วนร่วมโดยชุมชนตามเส้นทางถนนหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 (พิษณุโลก - หล่มสัก) และตรวจสอบความถูกต้องเชิงเนื้อหาจัดทำรูปเล่มเสนอผลงานวิจัย เสนอยุทธศาสตร์และข้อเสนอเชิงนโยบายการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวแบบมีส่วนร่วมโดยชุมชนตามเส้นทางถนนหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 (พิษณุโลก - หล่มสัก)

3.1) พัฒนาข้อมูลสื่อสิ่งพิมพ์ในการเผยแพร่การท่องเที่ยว ประกอบด้วย ประวัติความเป็นมาของสถานที่สำคัญ ผลิตภัณฑ์ชุมชน แหล่งท่องเที่ยวในชุมชน ร้านอาหาร ที่พัก จุดหมายปลายทาง สิ่งอำนวยความสะดวก ร้านขายของที่ระลึก เป็นต้น และจัดทำสื่อสิ่งพิมพ์ (คู่มือการท่องเที่ยว) ทั้งภาคภาษาไทยและภาคอังกฤษ

- มีเอกสารสื่อสิ่งพิมพ์ (คู่มือการท่องเที่ยว) ฉบับภาษาไทย
- มีเอกสารสื่อสิ่งพิมพ์ (คู่มือการท่องเที่ยว) ฉบับภาษาอังกฤษ

3.2) พัฒนาโฆษณาและการสื่อสารสาธารณะ ประกอบด้วยประกอบด้วย

- สื่อสิ่งพิมพ์
- สถานีวิทยุ
- โทรทัศน์
- จัดทำหนังสือสำหรับการท่องเที่ยวบนเส้นทางหมายเลข 12
- จัดทำสารคดีการท่องเที่ยวบนเส้นทางหมายเลข 12
- จัดทำยุทธศาสตร์และข้อเสนอเชิงนโยบาย

แผนปฏิบัติการ

1. แผนปฏิบัติการ เป็นคณะกรรมการในการนำวิสัยทัศน์และนโยบายระดับนโยบายเชิงบริหารการพัฒนาชุมชนชุมชนตามเส้นทางถนนหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 (พิษณุโลก - หล่มสัก) โดยใช้องค์ความรู้ทางด้านวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยว ซึ่งประกอบด้วยคณะกรรมการดังนี้

1.1 คณะกรรมการบริหารทางด้านวัฒนธรรม

1.2 คณะกรรมการบริหารทางการท่องเที่ยว

1.3 คณะกรรมการภาคีเครือข่ายชุมชนตามเส้นทางถนนหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 (พิษณุโลก - หล่มสัก) หน้าที่กำหนดวิสัยทัศน์ ยุทธศาสตร์ นโยบายและโครงการของการพัฒนาชุมชนตามเส้นทางถนนหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 แบบมีส่วนร่วมโดยใช้องค์ความรู้ทางด้านวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยว

2. การปฏิบัติการ การพัฒนาชุมชนตามเส้นทางถนนหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 (พิษณุโลก - หล่มสัก) แบบมีส่วนร่วมโดยใช้องค์ความรู้ทางด้านวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยว สามารถกำหนดเป็นกลยุทธ์ มาตรการงาน และโครงการ ได้ดังนี้

กลยุทธ์ด้านการมีส่วนร่วม

เพื่อเป็นแนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนที่ผ่านเส้นทางถนนหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 มาจัดทำต้นร่างรูปแบบการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของชุมชน ที่สอดคล้องกับความต้องการและปัจจัยพื้นฐานของการชุมชน ด้วยเทคนิคการสังเคราะห์รูปแบบ และนำรูปแบบที่ได้มาทดสอบเบื้องต้นด้วยการประชุมกลุ่มย่อยกับภาคีเครือข่ายชุมชน

1) การจัดประชุมกลุ่มย่อยกับภาคีเครือข่ายชุมชน โดยนำรูปแบบเบื้องต้นและข้อมูลประกอบที่ศึกษาได้มาจากผลของการวิจัยมาจัดทำเป็นโครงการและกิจกรรม เพื่อการพัฒนาแหล่ง

ท่องเที่ยวของชุมชนที่ผ่านเส้นทางถนนหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 ตรวจสอบโดยเทคนิคการอบรมสัมมนากลุ่มย่อย

2) จัดทำโครงการอบรมสัมมนาในแต่ละด้านเพื่อการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวชุมชนที่ผ่านเส้นทางถนนหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 โดยผู้เชี่ยวชาญและภาคีเครือข่ายชุมชนประกอบด้วยพัฒนาการบริการนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ พัฒนาสินค้าพื้นเมือง พัฒนาความปลอดภัย พัฒนาโครงข่ายกิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่อดึงดูดการท่องเที่ยวและพัฒนาการจัดการบริการอื่นๆ ประเมินผลจากสถานที่จริงทุก 1 เดือน

3) จัดทำโครงการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของชุมชน โดยผู้เชี่ยวชาญและภาคีเครือข่ายชุมชนประกอบด้วยพัฒนาเส้นทางและสภาพการเข้าถึงพัฒนาสิ่งดึงดูดการท่องเที่ยว พัฒนาการเผยแพร่โฆษณาและเส้นทางการท่องเที่ยว ประเมินผลจากสถานที่จริงทุก 1 เดือน

งานและโครงการ

การพัฒนาชุมชนตามเส้นทางถนนหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 แบบมีส่วนร่วมโดยใช้องค์ความรู้ทางด้านวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยว และคณะกรรมการบริหารทางด้านวัฒนธรรม คณะกรรมการบริหารทางด้านภาคีเครือข่ายชุมชนตามเส้นทางถนนหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 ดังนี้ รวบรวมองค์ความรู้ที่เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยว

1. ศึกษาศักยภาพและความพร้อมเชิงท่องเที่ยว
2. รวบรวมข้อมูลของชุมชนบริเวณเส้นทางถนนหลวงแผ่นดินหมายเลข 12
 - ประวัติความเป็นมาสถานที่สำคัญ
 - สถานที่ตั้งของแหล่งท่องเที่ยว
 - สำคัญของแหล่งท่องเที่ยว

พัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวแบบมีส่วนร่วม

3. การวางแผนทางการพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชนบริเวณเส้นทางถนนหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 แบบมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่าย

- การรวบรวมภาคีเครือข่ายและตัวแทนชุมชนในการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนแบบมีส่วนร่วม

4. พัฒนาสภาพการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว
 - ระบบฐานข้อมูล Internet
 - เอกสารการท่องเที่ยว
 - แผนที่การท่องเที่ยว

5. พัฒนาระบบบริการนำเที่ยวและมัคคุเทศก์

- ดำรวจและพัฒนาถ่ายทอดความรู้โดยภาคีที่เกี่ยวข้อง
- จัดตั้งหน่วยมัคคุเทศก์
- มีเอกสารคู่มือเกี่ยวกับการนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ที่เกิดจากภาคี

6. พัฒนาสินค้าของที่ระลึก

- แนวทางการออกแบบของที่ระลึกอย่าง
- จัดทำสื่อสิ่งพิมพ์ของที่ระลึกและสินค้าพื้นเมืองทั้งภาคภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

7. ระบบความปลอดภัย (Security System)

- พัฒนาระบบและมาตรการต่างๆ เพื่อความปลอดภัย
- สามารถจัดตั้งหน่วยงานพิเศษเพื่อช่วยเหลือนักท่องเที่ยวอย่างน้อย
- ได้ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายและร่วมกับการประเมินผลจากความสำเร็จของโครงการ

8. พัฒนาโครงข่ายกิจกรรมการท่องเที่ยว

- มีข้อมูลบริการที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวที่ผ่านเส้นทางถนนหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 (จดหมายข่าว) เดือนละ 500 แผ่น
- มีแผนผังแสดงกิจกรรมบันเทิงและการพักผ่อนหย่อนใจตลอดปีของที่ผ่านเส้นทางถนนหลวง แผ่นดินหมายเลข 12

9. การจัดทำเส้นทางท่องเที่ยว

- ฤดูฝน
- ฤดูหนาว
- ฤดูร้อน

10. การประเมินความพึงพอใจ

- เชิญผู้สื่อข่าวและสื่อมวลชนเข้าภาคสนามจริงตามเส้นทางท่องเที่ยว เพื่อทดลองท่องเที่ยวบน เส้นทางท่องเที่ยวที่พัฒนาฯ และเป็นการประชาสัมพันธ์

11. รวบรวมข้อมูลของชุมชนบริเวณเส้นทางถนนหลวงแผ่นดินหมายเลข12 หลังการดำเนินการวิจัยการพัฒนาชุมชนที่ผ่านเส้นทางถนนหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 เพื่อการท่องเที่ยวประกอบด้วย

- ศักยภาพของชุมชนที่ผ่านเส้นทางถนนหลวงแผ่นดินหมายเลข 12

- จำนวนนักท่องเที่ยว
- รายได้ของคนในชุมชน
- ผลประเมินความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อโครงการ

การนำเสนอสื่อโฆษณาและการสื่อสารสาธารณะ

12. พัฒนาข้อมูลสื่อสิ่งพิมพ์ในการเผยแพร่การท่องเที่ยว
 - มีเอกสารสื่อสิ่งพิมพ์ (คู่มือการท่องเที่ยว) ฉบับภาษาไทย
 - มีเอกสารสื่อสิ่งพิมพ์ (คู่มือการท่องเที่ยว) ฉบับภาษาอังกฤษ
13. พัฒนาโฆษณาและการสื่อสารสาธารณะ
 - สื่อสิ่งพิมพ์
 - สถานีวิทยุ
 - โทรทัศน์
 - จัดทำหนังสือสำหรับการท่องเที่ยวบนเส้นทางหมายเลข 12
 - จัดทำสารคดีการท่องเที่ยวบนเส้นทางหมายเลข 12
 - จัดทำยุทธศาสตร์และข้อเสนอเชิงนโยบาย

ภาพ 60 แสดงยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวเส้นทาง 12

การประเมินผล

การประเมินผลนับว่าเป็นส่วนสำคัญ การประเมินผลนี้เป็นการสร้างกลไกการติดตามและการประเมินผลการดำเนินงานตามงานและโครงการ เพื่อแก้ไขปรับปรุงการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยว

แบบมีส่วนร่วมโดยชุมชนผ่านเส้นทางถนนหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 ซึ่งการประเมินผลในจะประกอบด้วย คณะกรรมการบริหารทางด้านวัฒนธรรม คณะกรรมการบริหารทางการท่องเที่ยว และคณะกรรมการภาคีเครือข่ายชุมชนที่เกี่ยวข้องทางด้านวัฒนธรรม โดยมีหน้าที่ชี้แนะการดำเนินการในแต่ละงาน แต่ละโครงการให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ วิสัยทัศน์และนโยบายเพื่อดำเนินการ โดยการพัฒนาเกณฑ์ชี้วัดการดำเนินงานที่เน้นผลสัมฤทธิ์ของงานและโครงการในแต่ละช่วงเวลาอย่างชัดเจน และส่งเสริมการมีส่วนร่วมการดำเนินงานของชุมชน และภาคีเครือข่ายชุมชน ตั้งแต่เริ่มสร้างเกณฑ์ชี้วัด การติดตามตรวจสอบ เพื่อทบทวนงานและโครงการเป็นระยะๆ และประเมินผลการดำเนินงานตามแผนฯ รวมทั้งปรับปรุงแก้ไขหรือการกำหนดงานและโครงการใหม่ เป็นต้น

ภาพ 61 แสดงการนำเสนอยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวเส้นทาง 12 กับภาคีที่เกี่ยวข้อง

ดังนั้นการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวแบบมีส่วนร่วมโดยชุมชนผ่านเส้นทางถนนหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 (พินิจโลก - หล่มสัก) ควรเข้าไปส่งเสริมของภาคีที่เกี่ยวข้องให้ดำรงศักยภาพในการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องขึ้นอยู่กับศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวเส้นทางถนนหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 และ ภาคีเครือข่ายชุมชน ซึ่งอาจมีรูปแบบที่หลากหลาย แต่ที่สำคัญ คือการเน้นที่กระบวนการเรียนรู้มากกว่าความรู้ทั้งนี้อยู่บนพื้นฐานของปัจจัยสำคัญ ได้แก่ภาคีเครือข่ายเกี่ยวข้องเป็นองค์กรที่เข้มแข็งและมีกิจกรรมเพื่อการท่องเที่ยวทางด้านวัฒนธรรมอย่างต่อเนื่อง

ผลจากการวิจัยพบว่าพัฒนาการประชาสัมพันธ์ในรูปแบบต่างๆ นั้นล้วนมาจากภาครัฐและเป็นข้อมูลที่ผ่านการใช้งานมานานทำให้ข้อมูลไม่เป็นปัจจุบัน รวมทั้งไม่หลากหลายรูปแบบ ดังนั้นนักวิจัยและภาคีเครือข่ายชุมชนจึงร่วมกันจัดทำการประชาสัมพันธ์ในรูปแบบต่างๆ เช่น เว็บไซต์ สื่อ

สิ่งพิมพ์ รวมทั้งสื่อวิทยุโทรทัศน์ที่เป็นปัจจุบันและสามารถนำเสนอวลชนตามรอยนักวิจัยพร้อมทั้งรับข้อเสนอแนะได้ ดังนั้นการประชาสัมพันธ์เป็นข้อมูลในการศึกษาหาความรู้ในพื้นที่หรือบริเวณที่มีคุณลักษณะที่สำคัญทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม มีการบอกเล่าเรื่องราวในการพัฒนาทางสังคมและมนุษย์ผ่านทางประวัติศาสตร์อันเป็นผลเกี่ยวเนื่องกับวัฒนธรรม องค์ความรู้และการให้คุณค่าของสังคม รวมทั้งสถาปัตยกรรมที่มีคุณค่าหรือสภาพแวดล้อมอย่างธรรมชาติที่สามารถแสดงออกให้เห็นถึงความสวยงามและประโยชน์ที่ได้รับจากธรรมชาติ สามารถสะท้อนให้เห็นถึงสภาพชีวิต ความเป็นอยู่ของคนในแต่ละยุคสมัย ไม่ว่าจะเป็นสภาพทางเศรษฐกิจ สังคมหรือขนบธรรมเนียมประเพณีได้เป็นอย่างดี

การวิจัยพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวแบบมีส่วนร่วมโดยชุมชนตามเส้นทางถนนหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 (พิษณุโลก - หล่มสัก) โดยการสนับสนุนจากสำนักประสานงานการวิจัยและพัฒนาเชิงพื้นที่ภาคเหนือตอนล่าง สกว. ได้จัดกิจกรรมแถลงข่าวและเปิดตัวเส้นทางท่องเที่ยว “ฤดูที่แตกต่าง บนเส้นทาง Route 12 (Season Change at Route 12)” โดยความร่วมมือจากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) สำนักงานพิษณุโลก เทศบาลนครพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก สมาคมธุรกิจการท่องเที่ยว จังหวัดพิษณุโลก และ สมาคมธุรกิจการท่องเที่ยว จังหวัดเพชรบูรณ์ขึ้นจำนวน 3 ครั้ง ได้แก่

- ครั้งที่ 1 ฤดูหนาวระหว่างวันที่ 12 - 13 กุมภาพันธ์ 2558 บริเวณไร่ปีเ็น อำเภอกาฬทอง จังหวัดเพชรบูรณ์

- ครั้งที่ 2 ฤดูร้อนระหว่างวันที่ เมษายน 2558 บริเวณ ห้างสรรพสินค้าเซ็นทรัลพลาซ่า จังหวัดพิษณุโลก

- ครั้งที่ 3 ฤดูฝนระหว่างวันที่ กรกฎาคม 2558 บริเวณทุ่งแสงหลวง อำเภอกาฬทอง จังหวัดจังหวัดเพชรบูรณ์

ข้อมูลทั้งหมดได้มาจากการเก็บข้อมูลแบบมีส่วนร่วมผ่านการประชุมจากชุมชนและภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง และได้ผลลัพธ์จากการดำเนินโครงการต่างๆ มากมาย อาทิเช่น แผนที่เส้นทางท่องเที่ยว เส้นทางท่องเที่ยวทั้ง 3 ฤดู ข้อมูลการท่องเที่ยวในแต่ละด้านผลิตภัณฑ์ชุมชนที่ได้รับการยกระดับ และที่ขาดไม่ได้คือความร่วมมือจากทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องเป็นอย่างดีซึ่งข้อมูลเหล่านี้หากมีการผลักดัน และพัฒนาเรื่องราว ตลอดจนการโฆษณา ประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อในทุกช่องทางที่เหมาะสม อย่างเป็นระบบ และผ่านการวางแผนร่วมกันระหว่างชุมชน ภาครัฐ และภาคเอกชนที่เกี่ยวข้อง ก็จะสามารถพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบร่วมกันตลอดทั้งเส้นทางถนนหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 (พิษณุโลก - หล่มสัก)

ทั้งนี้ การจัดงานแถลงข่าวและเปิดตัวเส้นทางการท่องเที่ยว รวมไปถึงการใช้สื่อ มัลติมีเดียด้วยการทำภาพยนตร์สั้นเพื่อเชิญชวนให้เกิดการติดตามท่องเที่ยวในเส้นทางที่ได้จากการ วิจัย ซึ่งเข้ามาช่วยในการประชาสัมพันธ์โครงการออกสู่สาธารณะ ซึ่งการจัดงานในลักษณะนี้ ทาง สำนักประสานงานได้มีบทเรียนจากการผลักดันผลการวิจัยสู่การใช้ประโยชน์ในโครงการ “การ พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วมของชุมชนรอบอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย” เมื่อ วันที่ 8 ธันวาคม 2554 และโครงการ “การพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วม โดยชุมชนในเขตเทศบาลนครพิษณุโลก” ในระหว่างวันที่ 27 – 28 เมษายน 2556 ซึ่งผลที่ได้จากการ จัดงานในลักษณะนี้ ส่งผลกระทบกับโครงการ และพื้นที่ในเชิงบวกมากมาย ดังนี้

1. เกิดการรับรู้ในวงกว้างและดึงดูดความสนใจจากสื่อมวลชน ทั้งในระดับท้องถิ่น และระดับประเทศ จะเห็นได้จากภาพข่าวที่สื่อสารออกไปในหลากหลายช่องทาง เช่น หนังสือพิมพ์ โทรทัศน์ วิทยุ เป็นต้น

2. เกิดกระแส “กลับมาเที่ยวพร้อมเพื่อน” ในกลุ่มคนที่มีภูมิลำเนาอยู่จังหวัดพิษณุโลก แล้วแยกย้ายกันไปใช้ชีวิต หรือทำงานในจังหวัดอื่นๆ

3. ภาพยนตร์ประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวในเขตเทศบาลนครพิษณุโลก “เส้นทางนี้มี รัก - Road of Love” ได้รับการติดตามในเว็บไซต์ YouTube มากกว่า 50,000 Views ยังเกิดกระแส หนังสือสั้นให้กับจังหวัดพิษณุโลก โดยเห็นได้จากหน่วยงานต่างๆ เช่น มหาวิทยาลัยนเรศวร เทศบาล นครจังหวัดพิษณุโลก ได้นำผลการวิจัยไปเป็นข้อมูลในการสร้างหนังสือสั้นในลักษณะเดียวกันอีก 2 เรื่อง คือ “บันทึกของฉัน ความทรงจำของเธอ - Memorable” และ “มรดก - The Last Property” นอกจากนี้ยังเป็นต้นแบบให้กับจังหวัดอื่นๆที่มีการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวด้วยการใช้ ภาพยนตร์สั้นอีกด้วย

4. เกิดกระแสการกระตุ้นการท่องเที่ยวในเส้นทางใหม่ ในจังหวัดพิษณุโลกที่ต่อเนื่องมาจากกิจกรรม เปิดตัวเส้นทางการท่องเที่ยวใหม่จากงานวิจัยของคณะผู้วิจัย “สี่สันใหม่ในสอง แคว” โดยมีการนำชื่องาน “สี่สันใหม่ในสองแคว” ไปกำหนดเป็นไฮไลต์ของงานจากหน่วยงาน ต่างๆ ในจังหวัด อย่างต่อเนื่อง และมีการผนวกการท่องเที่ยวตามเส้นทางการท่องเที่ยวใหม่ “สี่สัน ใหม่ในสองแคว” เข้ากับกิจกรรมทางวิชาการระดับชาติที่เกิดขึ้นในจังหวัดพิษณุโลก อาทิ การ ประชุมวิชาการประจำปี สมาคมกายวิภาคศาสตร์แห่งประเทศไทย เมื่อวันที่ 7-9 พฤษภาคม 2557 ที่ ผ่านมา

5. ภาคส่วนที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและภาคเอกชน เกิดความร่วมมือกันในการพัฒนา อย่างต่อเนื่อง เช่น จังหวัดสุโขทัย แคนนาหลักที่พัฒนาการท่องเที่ยวต่อยอด คือ เทศบาลนครตำบล

เมืองเก่า และในจังหวัดพิษณุโลกเกิดการร่วมมือกันระหว่างสมาคมธุรกิจการท่องเที่ยวจังหวัด กับ เทศบาลนครจังหวัดพิษณุโลก

การจัดงานในลักษณะนี้ ส่งผลให้เกิดเครือข่ายภาคีที่เกี่ยวข้องเข้าร่วมงาน และให้การสนับสนุนมากขึ้น ยิ่งส่งผลให้ผลการวิจัยถูกเผยแพร่ไปในวงกว้าง นำไปสู่การได้รับความสนใจมากกว่าการจัดประชุมหรือสัมมนาวิชาการในรูปแบบเดิม ซึ่งการจัดกิจกรรมเหล่านี้ หน่วยงานและภาคส่วนต่างๆ ยังสามารถนำไปต่อยอดให้กับชุมชน เพื่อการสร้างสรรค์กิจกรรมการท่องเที่ยวในจังหวัดให้เกิดการใช้ประโยชน์ต่อไปได้อย่างต่อเนื่องอีกด้วย

คณะผู้วิจัยและสำนักประสานงานการวิจัยและพัฒนาเชิงพื้นที่ภาคเหนือตอนล่าง สกว. จึงได้มีความคิดต่อยอดการจัดงานในลักษณะดังกล่าวให้มีความน่าสนใจ และดึงดูดผู้มีส่วนเกี่ยวข้องให้มาร่วมใช้ประโยชน์จากผลการวิจัยในโครงการ “การพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวแบบมีส่วนร่วมโดยชุมชนตามเส้นทางถนนหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 (พิษณุโลก - หล่มสัก)” จึงเห็นควรที่จะจัดงานแถลงข่าวและเปิดตัวโครงการ “ฤดูที่แตกต่าง บนเส้นทาง Route 12 (Season Change at Route 12)” ขึ้น เป็นการเผยแพร่ผลการวิจัย ตลอดจนประชาสัมพันธ์เส้นทางและกิจกรรมการท่องเที่ยว เพื่อให้เกิดการนำผลการวิจัยไปสู่การใช้ประโยชน์ในด้านการท่องเที่ยว อันจะส่งผลโดยตรงต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ ชุมชน และสังคมในพื้นที่อย่างยั่งยืน

บทที่ 5

สรุปผลการศึกษา อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยวแบบมีส่วนร่วมโดยชุมชนตามเส้นทางถนนหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 (พิษณุโลก - หล่มสัก) การวิจัยครั้งนี้จึงมีเป้าหมายหลักของการจัดการและการพัฒนาที่ยั่งยืนคือ “การสร้างองค์ความรู้และประสบการณ์ในแง่มุมต่างๆ เพื่อให้คนในท้องถิ่นรับรู้ถึงคุณค่าและความสำคัญของมรดกทางธรรมชาติ มรดกทางวัฒนธรรมของชาติ และมรดกทางวัฒนธรรมที่มีอยู่ในท้องถิ่นเพื่อการอยู่เย็นเป็นสุข โดยมีวัตถุประสงค์ ประสงค์ เพื่อรวบรวมองค์ความรู้ที่เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนตามเส้นทางถนนหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 (พิษณุโลก - หล่มสัก) เพื่อพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยวแบบมีส่วนร่วมโดยชุมชนตามเส้นทางถนนหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 (พิษณุโลก - หล่มสัก) และเพื่อเสนอยุทธศาสตร์และข้อเสนอเชิงนโยบาย การพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยวแบบมีส่วนร่วมโดยชุมชนตามเส้นทางถนนหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 (พิษณุโลก - หล่มสัก)

สังคมในปัจจุบันมีความตระหนักถึงความสำคัญของธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม ศิลปะ วัฒนธรรมเทศกาล รวมถึงมรดกทางวัฒนธรรมพื้นบ้านมากขึ้นทั้งนี้การตื่นตัวต่อวัฒนธรรม ประกอบกับความหลากหลายทางวัฒนธรรมของในแต่ละพื้นที่เป็นจุดกำเนิดของการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว ดังจะเห็นว่าการท่องเที่ยวได้กลายเป็นศูนย์กลางของการพัฒนาประเทศ อีกทั้งประเทศอื่นๆ ได้พยายามที่จะพัฒนาการท่องเที่ยวในประเทศของตนเอง (Nzama, Magi&Ngocoho, 2005,p.12) นอกจากการท่องเที่ยวจะสามารถนำรายได้เข้าสู่ประเทศ และนำไปสู่การพัฒนาเศรษฐกิจทั้งระดับประเทศและระดับภูมิภาคแล้ว การท่องเที่ยวยังเป็นเครื่องมือสำคัญในการสืบทอดวัฒนธรรมให้คงอยู่ต่อไป

สำหรับประเทศไทยแล้ว การท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมบริการที่สร้างรายได้และการจ้างงานให้กับประเทศไทยเป็นอย่างมาก อย่างไรก็ตามกลไกการแข่งขันของตลาดท่องเที่ยวที่สูงขึ้น กระแสการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจึงได้รับความสนใจเพิ่มสูงขึ้น เนื่องจากแหล่งท่องเที่ยว และมรดกทางวัฒนธรรมของประเทศไทยมีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว และได้มีการถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมสืบเนื่องมาเป็นเวลานาน ดังนั้นบทความวิชาการนี้จะเน้นการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเพื่อการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน โดยจะแสดงถึงแนวทางในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในประเทศไทย โดยคำนึงถึงการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม และขนบธรรมเนียมประเพณีเพื่อให้เกิดการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน

สรุปผลการศึกษา

รวบรวมองค์ความรู้ที่เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนตามเส้นทางถนนหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 (พิษณุโลก - หล่มสัก) มีขอบเขตด้านเนื้อหา ดังนี้

1. ศึกษาศักยภาพและความพร้อมเชิงท่องเที่ยวของชุมชนบริเวณเส้นทางถนนหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 (ก่อนการดำเนินการวิจัย) ประกอบด้วย ความสามารถในการแข่งขันจำนวนนักท่องเที่ยวและรายได้ของคนในชุมชน

1.1 ศักยภาพของชุมชนในเขตอำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก

ผลจากการวิจัย พบว่า กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 340 คน ส่วนใหญ่ประกอบด้วยเพศหญิง 244 คน และเพศชาย 96 คน มีระดับการศึกษาอยู่ในระดับของมัธยมศึกษา รองลงมาคือระดับปริญญา มีระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชนส่วนใหญ่ มากกว่า 10 ปี ขึ้นไป และรองลงมาคือตั้งแต่ 5 ปี ขึ้นไปจนถึง 10 ปี อาชีพส่วนใหญ่อยู่ในอุปการะของครอบครัว และรองลงมาคือประกอบอาชีพรับราชการ มีรายได้ส่วนใหญ่สูงกว่า 6,001 บาทต่อเดือน และรองลงมาอยู่ในระดับ 4,501 บาท - 6,000 บาทต่อเดือน สถานภาพทางสังคมในชุมชนส่วนใหญ่ เป็นประชาชนทั่วไปและรองลงมาคือปฏิบัติงานในหน่วยงานองค์กร

ด้านการรับรู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนในชุมชนตามเส้นทางถนนหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 (พิษณุโลก - หล่มสัก) จากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 340 คน ให้ระดับความคิดเห็นด้านการรับรู้การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนในชุมชนตามเส้นทางถนนหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 (พิษณุโลก - หล่มสัก) ซึ่งพิจารณารายละเอียดที่มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงด้านรายได้ของชุมชน การจ้างงานและการสร้างอาชีพ ความสัมพันธ์ของคนในชุมชน การเป็นเจ้าของบ้านที่ดี การมีจิตสาธารณะของคนในชุมชน การดำรงอยู่ของวิถีชีวิตและวัฒนธรรมชุมชน การปรับตัวของวัฒนธรรมชุมชน คุณภาพชีวิตของคนในชุมชนดีขึ้น ความสวยงามของชุมชน ความเหมาะสมของตำแหน่งที่ตั้งร้านค้าชุมชน ความเหมาะสมของการจัดการเรื่องขยะและสิ่งปฏิกูลของชุมชน ความพร้อมด้านสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรท่องเที่ยวของชุมชน ความพร้อมด้านความสามารถในการแข่งขันของชุมชน ความพร้อมของชุมชนด้านองค์ความรู้ด้านวัฒนธรรม และจำนวนนักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวในชุมชน ส่วนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ การเสื่อมสลายของวัฒนธรรมชุมชน

ด้านศักยภาพของชุมชน โดยพิจารณาเป็นรายชื่อที่มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ได้แก่ ด้านการวางแผนและกำหนดยุทธศาสตร์การท่องเที่ยว การรองรับนักท่องเที่ยว ด้านการจัดให้มีที่พักที่สะอาด ปลอดภัย มีคุณภาพ ด้านการจัดการขยะและสิ่งปฏิกูล ด้านการปรับปรุงภูมิทัศน์ของชุมชน ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน ด้าน

พัฒนาระบบข้อมูล ข่าวสาร และการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวของชุมชน ด้านการพัฒนาโครงสร้างสาธารณูปโภคพื้นฐานเพื่อรองรับการท่องเที่ยวซึ่งประกอบด้วย โครงสร้างถนน ไฟฟ้า โทรศัพท์ ศูนย์ข้อมูลข่าวสาร น้ำสะอาด สุขา ป้ายบอกทาง สถานที่สำคัญของชุมชนการคมนาคม ร้านอาหาร อินเทอร์เน็ต ด้านการพัฒนาอาชีพและของที่ระลึก ด้านการสื่อสารและภาษา ด้านความปลอดภัยของนักท่องเที่ยวที่มาในชุมชน ด้านความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ของคนในชุมชน

การดำเนินกิจกรรมและการมีส่วนร่วม กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ได้แก่ การวางแผนและออกแบบยุทธศาสตร์การพัฒนาชุมชน การกำหนดทิศทางเพื่อจัดการการท่องเที่ยว การกำหนดจำนวนนักท่องเที่ยวที่จะเข้าไปศึกษาชุมชนและวัด การจัดตั้งกองทุนชุมชนเพื่อการท่องเที่ยว การกำหนดระเบียบและแนวปฏิบัติในการท่องเที่ยวในชุมชน การประชาสัมพันธ์ และการให้ข้อมูล การสนับสนุนงบประมาณ การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในชุมชน การปรับปรุงพัฒนา อนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวของชุมชน การพัฒนาระบบตลาดและต่อยอดผลิตภัณฑ์ชุมชน การพัฒนาระบบฐานข้อมูลเพื่อการท่องเที่ยว ชุมชนรับผลตอบแทนจากการท่องเที่ยว มีความคิดเห็นจากการประเมินผลกิจกรรมและโครงการ การตัดสินใจดีหรือดำเนินการโครงการ และการขยายจำนวนภาคีเครือข่ายจากองค์กรและชุมชนต่างๆ

1.2 สักยภาพของชุมชนในเขตอำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก

ผลจากการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างจำนวน 340 คน ส่วนใหญ่ประกอบด้วยเพศหญิง จำนวน 185 คนและเพศชาย จำนวน 155 คน มีระดับการศึกษาอยู่ในระดับของมัธยมศึกษามากที่สุด และรองลงมาก็คือระดับประถมศึกษา มีระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชนส่วนใหญ่ มากกว่า 10 ปีขึ้นไป และรองลงมาก็คืออาศัยอยู่ในชุมชน 0 - 5 ปี ประกอบอาชีพส่วนใหญ่อยู่ในอุปการะของครอบครัว และรองลงมาก็คือประกอบอาชีพ อื่นๆ เช่น พระ มีรายได้ส่วนใหญ่ อยู่ระหว่าง 1,501 - 3,000 บาทต่อเดือน และรองลงมาก็คือ มีรายได้ต่ำกว่า 1,500 บาทต่อเดือน สถานภาพทางสังคมในชุมชนส่วนใหญ่ เป็นประชาชนทั่วไป รองลงมาก็คือสถานภาพทางสังคมอื่นๆ เช่น นักท่องเที่ยว

ด้านการรับรู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนในชุมชนตามเส้นทางถนนหลวงฯแผ่นดินหมายเลข 12 (พิษณุโลก - หล่มสัก) จากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 340 คน ให้ระดับความคิดเห็นด้านการรับรู้การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนในชุมชนตามเส้นทางถนนหลวงฯแผ่นดินหมายเลข 12 (พิษณุโลก - หล่มสัก) ซึ่งพิจารณารายละเอียดที่มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงด้านรายได้ของชุมชน การจ้างงานและการสร้างอาชีพความสัมพันธของคนในชุมชน ด้านการเป็นเจ้าของบ้านมีจิตสาธารณะของคนในชุมชน การดำรงอยู่ของวิถีชีวิตและวัฒนธรรมชุมชน การปรับตัวของวัฒนธรรมชุมชน คุณภาพชีวิตของคนในชุมชน ความสวยงามของ

ชุมชน ความเหมาะสมของตำแหน่งที่ตั้งร้านค้าชุมชน ความเหมาะสมของการจัดการเรื่องขยะและสิ่งปฏิกูลของชุมชน ความพร้อมด้านสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรท่องเที่ยวของชุมชน ความพร้อมด้านความสามารถในการแข่งขันของชุมชน และความพร้อมของชุมชนด้านองค์ความรู้ด้านวัฒนธรรม จำนวนนักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวในชุมชนและมีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ การเสื่อมสลายของวัฒนธรรมชุมชน

ด้านศักยภาพของชุมชน โดยพิจารณาเป็นรายชื่อที่มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ได้แก่ ด้านการวางแผนและกำหนดยุทธศาสตร์การท่องเที่ยว การรองรับนักท่องเที่ยว ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน ด้านพัฒนาระบบข้อมูล ข่าวสาร และการประชาสัมพันธ์ การท่องเที่ยวของชุมชนด้านการพัฒนาโครงสร้างสาธารณูปโภคพื้นฐานเพื่อรองรับการท่องเที่ยว ประกอบด้วย โครงสร้างถนนไฟฟ้า โทรศัพท์ ศูนย์ข้อมูลข่าวสาร น้ำสะอาด สุขา ป้ายบอกทาง สถานที่สำคัญของชุมชน การคมนาคมร้านอาหาร อินเทอร์เน็ต ด้านการพัฒนาอาชีพและของที่ระลึกด้านการสื่อสารและภาษา ด้านความปลอดภัยของนักท่องเที่ยวที่มาในชุมชน และด้านความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ของคนในชุมชน และมีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ ด้านการจัดให้มีที่พักที่สะอาด ปลอดภัย มีคุณภาพ ด้านการจัดการขยะและสิ่งปฏิกูล และด้านการปรับปรุงภูมิทัศน์ของชุมชน

การดำเนินกิจกรรมและการมีส่วนร่วม กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ การวางแผนและออกแบบยุทธศาสตร์การพัฒนาชุมชน การกำหนดทิศทางเพื่อจัดการท่องเที่ยว การกำหนดจำนวนนักท่องเที่ยวที่จะเข้าไปศึกษาชุมชนและวัด การจัดตั้งกองทุนชุมชนเพื่อการท่องเที่ยว การกำหนดระเบียบและแนวปฏิบัติในการท่องเที่ยวในชุมชนการประชาสัมพันธ์ และการให้ข้อมูล การสนับสนุนงบประมาณ การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในชุมชน การปรับปรุงพัฒนา อนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวของชุมชน การพัฒนาระบบตลาดและต่อยอดผลิตภัณฑ์ชุมชน การพัฒนาระบบฐานข้อมูลเพื่อการท่องเที่ยวชุมชนรับผลตอบแทนจากการท่องเที่ยว การประเมินผลกิจกรรม โครงการการตัดสินใจ ยุติหรือดำเนินการ โครงการและการขยายจำนวนภาคีเครือข่ายจากองค์กรชุมชนต่างๆ

1.3 ศักยภาพของชุมชนในเขตอำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก

ผลจากการวิจัย พบว่า กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 340 คน ประกอบด้วยเพศหญิงจำนวน 170 คน และเพศชายจำนวน 170 คน มีระดับการศึกษาอยู่ในระดับของประถมศึกษา มาก และรองลงมาคือระดับอาชีวศึกษา ปวส. อนุปริญญา มีระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชนส่วนใหญ่ มากกว่า 10 ปี ขึ้นไป และรองลงมาคือ อาศัยอยู่ในชุมชน ตั้งแต่ 5 ปีขึ้นไปจนถึง 10 ปี ประกอบอาชีพค้าขายมาก และรองลงมาคือประกอบอาชีพเกษตรกรรม มีรายได้ สูงกว่า 6,001 บาทต่อเดือนมาก และ

รองลงมาคือ มีรายได้ 4,501 - 6,000 บาทต่อเดือนมีสถานภาพทางสังคมในชุมชน เป็นประชาชนทั่วไปมากและรองลงมาคือปฏิบัติงานในหน่วยงานและองค์กรภาครัฐ

ด้านการรับรู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนในชุมชนตามเส้นทางถนนหลวงฯ แผ่นดินหมายเลข 12 (พิษณุโลก - หล่มสัก) จากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 340 คน ให้ระดับความคิดเห็นด้านการรับรู้การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนในชุมชนตามเส้นทางถนนหลวงฯ แผ่นดินหมายเลข 12 (พิษณุโลก - หล่มสัก) ซึ่งพิจารณารายละเอียดที่มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ได้แก่ จำนวนนักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวในชุมชน และมีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงด้านรายได้ของชุมชน การจ้างงานและการสร้างอาชีพ ความสัมพันธ์ของคนในชุมชน ด้านการเป็นเจ้าของบ้าน ด้านการมีจิตสาธารณะของคนในชุมชนการดำรงอยู่ของวิถีชีวิตและวัฒนธรรมชุมชน การปรับตัวของวัฒนธรรมชุมชน การเสื่อมสลายของวัฒนธรรมชุมชน คุณภาพชีวิตของคนในชุมชน ความสวยงามของชุมชน ความเหมาะสมของตำแหน่งที่ตั้งร้านค้าชุมชนความเหมาะสมของการจัดการเรื่องขยะและสิ่งปฏิกูลของชุมชนความพร้อมด้านสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรท่องเที่ยวของชุมชน ความพร้อมด้านความสามารถในการแข่งขันของชุมชนและความพร้อมของชุมชนด้านองค์ความรู้ด้านวัฒนธรรม

ด้านศักยภาพของชุมชน โดยพิจารณาเป็นรายชื่อที่มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ได้แก่ ด้านความปลอดภัยของนักท่องเที่ยวที่มาในชุมชน และด้านความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ของคนในชุมชน และมีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ ด้านการวางแผนและกำหนดยุทธศาสตร์การท่องเที่ยว การรองรับนักท่องเที่ยวด้านการจัดให้มีที่พักที่สะอาดปลอดภัย มีคุณภาพด้านการจัดการขยะและสิ่งปฏิกูล ด้านการปรับปรุงภูมิทัศน์ของชุมชน ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนด้านพัฒนาระบบข้อมูล ข่าวสาร และการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวของชุมชน ด้านการพัฒนาโครงสร้างสาธารณูปโภคพื้นฐานเพื่อรองรับการท่องเที่ยว ซึ่งประกอบด้วย โครงสร้างถนนไฟฟ้าโทรศัพท์ ศูนย์ข้อมูลข่าวสาร น้ำสะอาด สุขา ป้ายบอกทาง สถานที่สำคัญของชุมชน การคมนาคม ร้านอาหารอินเทอร์เน็ต ด้านการพัฒนาอาชีพและของที่ระลึก และด้านการสื่อสารและภาษา

การดำเนินกิจกรรมและการมีส่วนร่วม กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ การวางแผนและออกแบบยุทธศาสตร์การพัฒนาชุมชน การกำหนดทิศทางเพื่อจัดการท่องเที่ยว การกำหนดจำนวนนักท่องเที่ยวที่จะเข้าไปศึกษาชุมชนและวัด การจัดตั้งกองทุนชุมชนเพื่อการท่องเที่ยว การกำหนดระเบียบและแนวปฏิบัติในการท่องเที่ยวในชุมชน การประชาสัมพันธ์และการให้ข้อมูลการสนับสนุนงบประมาณ การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในชุมชน การปรับปรุงพัฒนา อนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวของชุมชน การพัฒนาระบบตลาดและต่อยอดผลิตภัณฑ์ชุมชน การ

พัฒนาระบบฐานข้อมูลเพื่อการท่องเที่ยวชุมชนรับผลตอบแทนจากการท่องเที่ยว การประเมินผลกิจกรรมและโครงการการตัดสินใจยุติหรือดำเนินการ โครงการและการขยายจำนวนภาคีเครือข่ายจากองค์กรและชุมชนต่างๆ

1.4 ศักยภาพของชุมชนในเขตอำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์

ผลจากการวิจัย พบว่า กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 340 คนส่วนใหญ่เพศชายจำนวน 207 คน และเพศหญิง จำนวน 133 คน มีระดับการศึกษาอยู่ในระดับของประถมศึกษา รongลงมาคือระดับมัธยมศึกษา มีระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชนส่วนใหญ่ มากกว่า 10 ปี ขึ้นไป และรongลงมาคืออาศัยอยู่ในชุมชน ตั้งแต่ 5 ปีขึ้นไปจนถึง 10 ปี ประกอบอาชีพค้าขายมากและรongลงมาคือประกอบอาชีพเกษตรกร มีรายได้ อยู่ในระดับสูงกว่า 6,001 บาทต่อเดือนมาก และรongลงมาคือ มีรายได้ 4,501 - 6,000 บาทต่อเดือน มีสถานภาพทางสังคมในชุมชนส่วนใหญ่ เป็นประชาชนทั่วไป และรongลงมาคือสถานภาพทางสังคมอื่นๆ

ด้านการรับรู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนในชุมชนตามเส้นทางถนนหลวงฯแผ่นดินหมายเลข 12 (พิษณุโลก - หล่มสัก) จากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 340 คน ให้ระดับความคิดเห็นด้านการรับรู้การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนในชุมชนตามเส้นทางถนนหลวงฯแผ่นดินหมายเลข 12 (พิษณุโลก - หล่มสัก) ซึ่งพิจารณารายละเอียดที่มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงด้านรายได้ของชุมชน การจ้างงานและการสร้างอาชีพ ความสัมพันธ์ของคนในชุมชน ด้านการเป็นเจ้าของบ้าน ด้านการมีจิตสาธารณะของคนในชุมชน การดำรงอยู่ของวิถีชีวิตและวัฒนธรรมชุมชนการปรับตัวของวัฒนธรรมชุมชนคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนความสวยงามของชุมชนความเหมาะสมของตำแหน่งที่ตั้งร้านค้าชุมชนความเหมาะสมของการจัดการเรื่องขยะและสิ่งปฏิกูลของชุมชนความพร้อมด้านสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรท่องเที่ยวของชุมชนความพร้อมด้านความสามารถในการแข่งขันของชุมชนความพร้อมของชุมชนด้านองค์ความรู้ด้านวัฒนธรรมและจำนวนนักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวในชุมชนและมีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลางได้แก่ การเสื่อมสลายของวัฒนธรรมชุมชน

ด้านศักยภาพของชุมชน โดยพิจารณาเป็นรายชื่อที่มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ได้แก่ ด้านการวางแผนและกำหนดยุทธศาสตร์การท่องเที่ยว การรongรับนักท่องเที่ยว ด้านการจัดให้มีที่พักที่สะอาด ปลอดภัย มีคุณภาพ ด้านการจัดการขยะและสิ่งปฏิกูลด้านการปรับปรุงภูมิทัศน์ของชุมชน ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน ด้านพัฒนาระบบข้อมูล ข่าวสาร และการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวของชุมชน ด้านการพัฒนาโครงสร้างสาธารณูปโภคพื้นฐานเพื่อรongรับการท่องเที่ยว ซึ่งประกอบด้วย โครงสร้างถนน ไฟฟ้าโทรศัพท์ ศูนย์ข้อมูลข่าวสาร น้ำสะอาด สุขา ป้ายบอกทาง สถานที่สำคัญของชุมชน การ

คมนาคม ร้านอาหารอินเทอร์เน็ต ด้านการพัฒนาอาชีพและของที่ระลึก ด้านการสื่อสารและภาษา ด้านความปลอดภัยของนักท่องเที่ยวที่มาในชุมชน และด้านความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ของคนในชุมชน

การดำเนินกิจกรรมและการมีส่วนร่วม กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ได้แก่ การวางแผนและออกแบบยุทธศาสตร์ การพัฒนาชุมชน การกำหนดทิศทางเพื่อจัดการท่องเที่ยว การกำหนดระเบียบและแนวปฏิบัติในการท่องเที่ยวในชุมชน การประชาสัมพันธ์และการให้ข้อมูล การสนับสนุนงบประมาณ การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในชุมชน การปรับปรุง พัฒนาอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวของชุมชน การพัฒนาระบบตลาดและต่อ ยอดผลิตภัณฑ์ชุมชน การพัฒนาระบบฐานข้อมูลเพื่อการท่องเที่ยว ชุมชนรับผลตอบแทนจากการท่องเที่ยวการประเมินผลกิจกรรมและโครงการ การตัดสินใจยุติหรือดำเนินการโครงการ มีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง การกำหนดจำนวนนักท่องเที่ยวที่จะเข้าไปศึกษาชุมชนและวัด การจัดตั้งกองทุนชุมชนเพื่อการท่องเที่ยว และการขยายจำนวนภาคีเครือข่ายจากองค์กรและชุมชนต่างๆ

1.5 ศักยภาพของชุมชนในเขตอำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์

ผลจากการวิจัย พบว่า กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 340 คนส่วนใหญ่เพศชายจำนวน 207 คน และเพศหญิง จำนวน 133 คน มีระดับการศึกษาอยู่ในระดับของประถมศึกษามากที่สุด และรองลงมาคือระดับมัธยมศึกษา มีระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชนส่วนใหญ่ มากกว่า 10 ปี ขึ้นไป และรองลงมาคืออาศัยอยู่ในชุมชน ตั้งแต่ 5 ปีขึ้นไปจนถึง 10 ปี ประกอบอาชีพค้าขาย มาก และรองลงมาคือประกอบอาชีพรับจ้าง มีรายได้ส่วนใหญ่ อยู่ในระดับสูงกว่า 6,001 บาทต่อเดือน และรองลงมาคือมีรายได้ 4,501 - 6,000 บาทต่อเดือน สถานภาพทางสังคมในชุมชนส่วนใหญ่ เป็นประชาชนทั่วไป และรองลงมาคือคือกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน คณะกรรมการ

ด้านการรับรู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนในชุมชนตามเส้นทางถนนหลวงฯแผ่นดินหมายเลข 12 (พินธุโลก - หล่มสัก) จากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 340 คน ให้ระดับความคิดเห็นด้านการรับรู้การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนในชุมชนตามเส้นทางถนนหลวงฯแผ่นดินหมายเลข 12 (พินธุโลก - หล่มสัก) ซึ่งพิจารณารายละเอียดที่มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงด้านรายได้ของชุมชน การจ้างงานและการสร้างอาชีพ ความสัมพันธ์ของคนในชุมชน ด้านการเป็นเจ้าของบ้าน ด้านการมีจิตสาธารณะของคนในชุมชน การดำรงอยู่ของวิถีชีวิตและวัฒนธรรมชุมชน การปรับตัวของวัฒนธรรมชุมชน คุณภาพชีวิตของคนในชุมชน ความสวยงามของชุมชน ความเหมาะสมของตำแหน่งที่ตั้งร้านค้าชุมชน ความเหมาะสมของการจัดการเรื่องขยะและสิ่งปฏิกูลของชุมชน ความพร้อมด้านสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรท่องเที่ยวของชุมชน ความพร้อม

ด้านความสามารถในการแข่งขันของชุมชน ความพร้อมของชุมชนด้านองค์ความรู้ ด้านวัฒนธรรม มีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ การเสื่อมสลายของวัฒนธรรม

ด้านศักยภาพของชุมชน โดยพิจารณาเป็นรายชื่อที่มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ได้แก่ ด้านการวางแผนและกำหนดยุทธศาสตร์การท่องเที่ยว การรองรับนักท่องเที่ยวด้านการจัดให้มีที่พักที่สะอาด ปลอดภัย มีคุณภาพ ด้านการจัดการขยะและสิ่งปฏิกูล ด้านการปรับปรุงภูมิทัศน์ของชุมชน ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน ด้านพัฒนาระบบข้อมูล ข่าวสาร และการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวของชุมชน ด้านการพัฒนาโครงสร้างสาธารณูปโภคพื้นฐานเพื่อรองรับการท่องเที่ยว ซึ่งประกอบด้วย โครงสร้างถนน ไฟฟ้าโทรศัพท์ ศูนย์ข้อมูลข่าวสารน้ำสะอาดสุขาภิบาลบ่อทาง สถานที่สำคัญของชุมชน การคมนาคม ร้านอาหารอินเทอร์เน็ต ด้านการพัฒนาอาชีพและของที่ระลึก ด้านการสื่อสารและภาษา ด้านความปลอดภัยของนักท่องเที่ยวที่มาในชุมชนและด้านความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ของคนในชุมชน

การดำเนินกิจกรรมและการมีส่วนร่วม กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ได้แก่การวางแผนและออกแบบยุทธศาสตร์การพัฒนาชุมชนการกำหนดทิศทางเพื่อจัดการท่องเที่ยว การกำหนดระเบียบและแนวปฏิบัติในการท่องเที่ยวในชุมชนการประชาสัมพันธ์และการให้ข้อมูล การสนับสนุนงบประมาณ การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในชุมชน การปรับปรุง พัฒนา อนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวของชุมชน การพัฒนาระบบตลาดและต่อ ยอดผลิตภัณฑ์ชุมชน การพัฒนาระบบฐานข้อมูลเพื่อการท่องเที่ยวชุมชนรับผิดชอบต่อผลการท่องเที่ยว และมีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ การกำหนดจำนวนนักท่องเที่ยวที่จะเข้าไปศึกษาชุมชนและวัดการจัดตั้งกองทุนชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวการประเมินผลกิจกรรมและโครงการ การตัดสินใจยุติหรือดำเนินการโครงการและการขยายจำนวนภาคีเครือข่ายจากองค์กรและชุมชนต่างๆ

1.6 ศักยภาพของชุมชนในเขตอำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์

จากการวิจัย พบว่า กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 340 คน ส่วนใหญ่ประกอบด้วยเพศชาย จำนวน 210 และ เพศหญิงจำนวน 130 คน มีระดับการศึกษาอยู่ในระดับของประถมศึกษามากที่สุด และรองลงมาก็คือระดับมัธยมศึกษา มีระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชนส่วนใหญ่ มากกว่า 10 ปี ขึ้นไป และรองลงมาก็คืออาศัยอยู่ในชุมชน ตั้งแต่ 5 ปีขึ้นไปจนถึง 10 ปี ประกอบอาชีพค้าขายมาก และรองลงมาก็คือ ประกอบอาชีพรับจ้าง มีรายได้ส่วนใหญ่ อยู่ในระดับรายได้ 4,501 - 6,000 บาทต่อเดือน และรองลงมาก็คือ มีรายได้ สูงกว่า 6,001 บาทต่อเดือน มีสถานภาพทางสังคมในชุมชนส่วนใหญ่ เป็นประชาชนทั่วไป และรองลงมาก็คือ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน คณะกรรมการหมู่บ้าน หอการค้า กรรมการหอการค้าและสถานภาพทางสังคมอื่นๆ

ด้านการรับรู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนในชุมชนตามเส้นทางถนนหลวงฯ แผ่นดินหมายเลข 12 (พิษณุโลก - หล่มสัก) จากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 340 คน ให้ระดับความคิดเห็นด้านการรับรู้การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนในชุมชนตามเส้นทางถนนหลวงฯ แผ่นดินหมายเลข 12 (พิษณุโลก - หล่มสัก) ซึ่งพิจารณารายละเอียดที่มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงด้านรายได้ของชุมชน การจ้างงานและการสร้างอาชีพ ความสัมพันธ์ของคนในชุมชน ด้านการเป็นเจ้าของบ้าน ด้านการมีจิตสาธารณะของคนในชุมชน การดำรงอยู่ของวิถีชีวิตและวัฒนธรรมชุมชน การปรับตัวของวัฒนธรรมชุมชนคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนความสวยงามของชุมชน ความเหมาะสมของตำแหน่งที่ตั้งร้านค้าชุมชนความเหมาะสมของการจัดการเรื่องขยะและสิ่งปฏิกูลของชุมชน ความพร้อมด้านสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรท่องเที่ยวของชุมชน ความพร้อมด้านความสามารถในการแข่งขันของชุมชน ความพร้อมของชุมชนด้านองค์ความรู้ด้านวัฒนธรรม จำนวนนักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวในชุมชนและมีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ การเสื่อมสลายของวัฒนธรรมชุมชน

ด้านศักยภาพของชุมชน โดยพิจารณาเป็นรายชื่อที่มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ได้แก่ ด้านการวางแผนและกำหนดยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวการรองรับนักท่องเที่ยว ด้านการจัดให้มีที่พักที่สะอาด ปลอดภัย มีคุณภาพด้านการจัดการขยะและสิ่งปฏิกูลด้านการปรับปรุงภูมิทัศน์ของชุมชน ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน ด้านพัฒนาระบบข้อมูล ข่าวสาร และการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวของชุมชน ด้านการพัฒนาโครงสร้างสาธารณูปโภคพื้นฐานเพื่อรองรับการท่องเที่ยว ซึ่งประกอบด้วย โครงสร้างถนน ไฟฟ้า โทรศัพท์ ศูนย์ข้อมูลข่าวสาร น้ำสะอาด สุขา ป้ายบอกทาง สถานที่สำคัญของชุมชน การคมนาคมร้านอาหารอินเทอร์เน็ต ด้านการพัฒนาอาชีพและของที่ระลึกด้านการสื่อสารและภาษา ด้านความปลอดภัยของนักท่องเที่ยวที่มาในชุมชนและด้านความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ของคนในชุมชน

การดำเนินกิจกรรมและการมีส่วนร่วม กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ได้แก่ การวางแผนและออกแบบยุทธศาสตร์การพัฒนาชุมชน การกำหนดทิศทางเพื่อจัดการท่องเที่ยว การกำหนดจำนวนนักท่องเที่ยวที่จะเข้าไปศึกษาชุมชนและวัด การจัดตั้งกองทุนชุมชนเพื่อการท่องเที่ยว การกำหนดระเบียบและแนวปฏิบัติในการท่องเที่ยวในชุมชน การประชาสัมพันธ์ และการให้ข้อมูลการสนับสนุนงบประมาณ การปรับปรุง พัฒนา อนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวของชุมชน การพัฒนาระบบตลาดและต่อยอดผลิตภัณฑ์ชุมชน การพัฒนาระบบฐานข้อมูลเพื่อการท่องเที่ยวชุมชนรับผลตอบแทนจากการท่องเที่ยวการประเมินผลกิจกรรมโครงการและมีความคิดเห็นอยู่ใน

ระดับปานกลาง ได้แก่การตัดสินใจดีหรือดำเนินการโครงการการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในชุมชน และการขยายจำนวนภาคีเครือข่ายจากองค์กรชุมชนต่างๆ

1.2 รวบรวมข้อมูลของชุมชนบริเวณเส้นทางถนนหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 ตั้งแต่เชิงสะพานนเรศวร จังหวัดพิษณุโลก - ลีแยกหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ ที่มีศักยภาพของการท่องเที่ยว สำหรับแหล่งท่องเที่ยวบนถนนหมายเลข 12 ช่วงพิษณุโลก - หล่มสักรวม 236 แห่ง ประกอบด้วย

1. แหล่งท่องเที่ยวอำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก จำนวน 58 แห่ง
2. แหล่งท่องเที่ยว อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก จำนวน 54 แห่ง
3. แหล่งท่องเที่ยว อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก จำนวน 35 แห่ง
4. แหล่งท่องเที่ยว อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ จำนวน 40 แห่ง
5. แหล่งท่องเที่ยว อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ จำนวน 41 แห่ง
6. แหล่งท่องเที่ยว อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์ จำนวน 8 แห่ง

ทั้งนี้การท่องเที่ยวที่มีความพิเศษตรงที่นักท่องเที่ยวจะเน้นที่การศึกษาหาความรู้ในพื้นที่หรือบริเวณที่มีคุณลักษณะที่สำคัญทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม สถานที่ดังกล่าวจะมีการบอกเล่าเรื่องราวในการพัฒนาทางสังคมและมนุษย์ผ่านทางประวัติศาสตร์อันเป็นผลเกี่ยวเนื่องกับวัฒนธรรม องค์ความรู้และการให้คุณค่าของสังคมโดยสามารถสะท้อนให้เห็นถึงสภาพชีวิต ความเป็นอยู่ของคนในแต่ละยุคสมัยได้เป็นอย่างดีไม่ว่าจะเป็นสภาพทางเศรษฐกิจ สังคมหรือขนบธรรมเนียมประเพณีซึ่งนอกเหนือจากสถานที่แล้ว เทศกาลและงานฉลอง รวมไปถึงสินค้าพื้นเมืองในพื้นที่ต่างๆ

2. พัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวแบบมีส่วนร่วมโดยชุมชนตามเส้นทางถนนหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 (พิษณุโลก - หล่มสัก) ประกอบด้วย

2.1 การรวบรวมภาคีเครือข่ายและตัวแทนชุมชนในการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนแบบมีส่วนร่วมไม่น้อยกว่า 200 คน

2.2 พัฒนาสภาพการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว สำรวจและคัดเลือกองค์ประกอบในการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ผ่านเส้นทางถนนหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 เผยแพร่ Internet จำนวน 2 เครือข่ายและเอกสารแหล่งท่องเที่ยวท่องเที่ยว จำนวน 600 เล่ม และแผนที่การท่องเที่ยว จำนวน 2,000 แผ่น

2.3 พัฒนาระบบบริการนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ ประกอบด้วยโครงข่ายบริษัทเอกชนที่ประกอบธุรกิจท่องเที่ยวที่ผ่านเส้นทางถนนหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 (พิษณุโลก - หล่มสัก) หน่วยงานภาครัฐ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตลอดจนผู้นำชุมชนที่ตั้งอยู่โดยรอบชุมชนที่ผ่าน

เส้นทางถนนหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 ประกอบด้วยสำรวจและพัฒนาถ่ายทอดความรู้โดยภาคีจำนวนไม่น้อยกว่า 150 คนจัดตั้งหน่วยมัคคุเทศก์ อย่างน้อย จำนวน 1 หน่วย และมีเอกสารคู่มือเกี่ยวกับการนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ จำนวน 300 เล่ม

2.4 พัฒนาสินค้าของที่ระลึก ประกอบด้วย แนวทางการออกแบบของที่ระลึกที่สะท้อนอัตลักษณ์ของชุมชน ประกอบด้วยแนวทางการออกแบบของที่ระลึกอย่างน้อย 10 แบบจัดทำสื่อสิ่งพิมพ์ของที่ระลึกและสินค้าพื้นเมือง ทั้งภาคภาษาไทยและภาษาอังกฤษจำนวน 2,000 แผ่น

2.5 ระบบความปลอดภัย (Security System) ประกอบด้วยโครงข่ายระบบความปลอดภัย รูปแบบและมาตรการรักษาความปลอดภัยในระดับชุมชนประกอบด้วยการพัฒนากระบวนการและมาตรการต่างๆ เพื่อความปลอดภัย จัดตั้งหน่วยงานพิเศษเพื่อช่วยเหลือนักท่องเที่ยว 1 หน่วยงาน และมีผลการความสำเร็จของโครงการ

2.6 พัฒนาโครงข่ายกิจกรรมการท่องเที่ยวของชุมชนบริเวณเส้นทางถนนหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 ประกอบด้วย ข้อมูลบริการที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวที่ผ่านเส้นทางถนนหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 (จดหมายข่าว) เดือนละ 500 แผ่นและ มีแผ่นพับแสดงกิจกรรมบันเทิงและการพักผ่อนหย่อนใจตลอดปีของที่ผ่านเส้นทางถนนหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 จำนวน 1,000 แผ่น

2.7 การจัดทำเส้นทางท่องเที่ยวที่ผ่านเส้นทางถนนหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 ของโครงการประกอบด้วย จำนวน 4 รูปแบบ จำนวนไม่น้อยกว่า 4 เส้นทาง แหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ จำนวน 1 เส้นทาง แหล่งท่องเที่ยวประวัติศาสตร์ โบราณคดี จำนวน 1 เส้นทาง แหล่งท่องเที่ยวศิลปะและวัฒนธรรม จำนวน 1 เส้นทาง และแหล่งการบริการการท่องเที่ยว จำนวน 1 เส้นทาง

2.8 การประเมินความพึงพอใจเชิงผู้สื่อข่าวและสื่อมวลชนเข้าภาคสนามจริงตามเส้นทางท่องเที่ยว เพื่อทดลองท่องเที่ยวบนเส้นทางท่องเที่ยวที่พัฒนาฯ และเป็นการประชาสัมพันธ์ผลประเมินอยู่ในระดับ ดีมาก รวมทั้งประเมิน ศักยภาพของชุมชนที่ผ่านเส้นทางถนนหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 และผลประเมินความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อโครงการอยู่ในระดับดีมาก

3. นำเสนอสื่อโฆษณาและการสื่อสารสาธารณะการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวแบบมีส่วนร่วมโดยชุมชนตามเส้นทางถนนหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 (พิษณุโลก - หล่มสัก)

3.1 พัฒนาข้อมูลสื่อสิ่งพิมพ์ในการเผยแพร่การท่องเที่ยว ประกอบด้วย ประวัติความเป็นมาของสถานที่สำคัญ ผลิตภัณฑ์ชุมชน แหล่งท่องเที่ยวในชุมชน ร้านอาหาร ที่พัก จุดหมาย

ดา สิ่งอำนวยความสะดวก ร้านขายของที่ระลึก เป็นต้น และจัดทำสื่อสิ่งพิมพ์ (คู่มือการท่องเที่ยว) ทั้งภาษาไทย จำนวน 200 เล่มและภาษาอังกฤษจำนวน 300 เล่ม

3.2 พัฒนาโฆษณาและการสื่อสารสาธารณะ ประกอบด้วยประกอบด้วย เว็บไซต์ สื่อสิ่งพิมพ์ สื่อวิทยุโทรทัศน์ และภาพยนตร์

แบบจำลองการพัฒนาการท่องเที่ยวบนเส้นทางหมายเลข 12 (พิษณุโลก-หล่มสัก)

จากความสำคัญและแนวคิดเบื้องต้นที่จะนำไปสู่การพัฒนาการท่องเที่ยวบนเส้นทางหมายเลข 12 (พิษณุโลก - หล่มสัก) นำมาสู่การวางแผนการจัดการ และการส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยว ตลอดจนการวางแผนกลยุทธ์การพัฒนาการท่องเที่ยวบนเส้นทางหมายเลข 12 (พิษณุโลก - หล่มสัก) ให้เหมาะสมกับประเทศไทย จากการศึกษาของ Bywater (1993) ได้แยกประเภทนักท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมออกเป็น 3 ประเภท

1. นักท่องเที่ยวตามแรงกระตุ้นทางวัฒนธรรม หมายถึง ผู้ที่เดินทางท่องเที่ยวด้วยเหตุผลทางวัฒนธรรม นักท่องเที่ยวกลุ่มนี้มีความสนใจที่จะเรียนรู้ศึกษาวัฒนธรรมและมีพฤติกรรมที่จะพักอยู่ในแหล่งท่องเที่ยวเป็นระยะเวลานาน

2. นักท่องเที่ยวตามแรงบันดาลใจทางสภาพภูมิประเทศ หมายถึง ผู้ที่ถูกดึงดูดใจด้วยศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นที่รู้จักหรือได้รับการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อ รูปภาพ โดยนักท่องเที่ยวประเภทนี้จะใช้ระยะเวลาที่จะพักอยู่ในแหล่งท่องเที่ยวน้อยกว่าประเภทแรก แต่มีโอกาสที่จะเดินทางกลับมายังสถานที่ท่องเที่ยวอีกครั้งในอนาคต

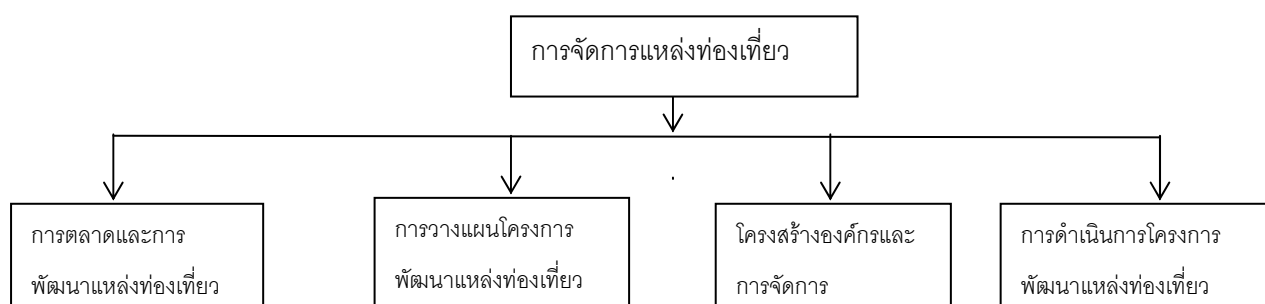
3. นักท่องเที่ยวตามแรงดึงดูดทางกิจกรรมและเทศกาล หมายถึง ผู้ที่มีความสนใจในกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้น โดยนักท่องเที่ยวประเภทนี้จะมีระยะเวลาในการท่องเที่ยวสั้น อาจจะเป็นในลักษณะเยี่ยมชมมากกว่าการพักอาศัย

ทั้งนี้ Smith (2003, p.16) ได้จัดประเภทและพฤติกรรมนักท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยว การแบ่งประเภท และลักษณะของนักท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมดังที่กล่าวมาข้างต้น ทำให้ทราบถึงลักษณะและความต้องการของนักท่องเที่ยว เพื่อใช้เป็นแนวทางในการกำหนดกลยุทธ์ตอบสนองความต้องการอันจะนำไปสู่การสร้างรายได้ให้แหล่งท่องเที่ยว ควบคู่ไปกับการส่งเสริมความรู้ความเข้าใจ และการรักษาวัฒนธรรมของชุมชนให้คงไว้ทั้งนี้ ดังนี้

ตาราง 141 แสดงประเภทนักท่องเที่ยว

ที่	ประเภทนักท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม	สถานที่และกิจกรรมที่สนใจ
1.	นักท่องเที่ยวแหล่งมรดก	ปราสาท พระราชวัง บ้านโบราณ แหล่งโบราณคดี อนุสาวรีย์
2.	นักท่องเที่ยวศิลปะ	โรงละคร การแสดงคอนเสิร์ต เทศกาล งานประเพณี
3.	นักท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์	ถ่ายภาพ วาดภาพ เครื่องปั้น ทำอาหาร หัตถกรรม
4.	นักท่องเที่ยววัฒนธรรมเมือง	แหล่งประวัติศาสตร์แหล่งอุตสาหกรรม
5.	นักท่องเที่ยววัฒนธรรมชนบท	การท่องเที่ยวเชิงเกษตร ชุมชน ฟาร์ม พิพิธภัณฑ์ ธรรมชาติภูมิทัศน์
6.	นักท่องเที่ยววัฒนธรรมภูมิปัญญาท้องถิ่น	ชาวเขา ทะเลทราย เดินป่า ศูนย์วัฒนธรรม ศิลปะและหัตถกรรม
7.	นักท่องเที่ยววัฒนธรรมทันสมัย	สวนสนุก ห้างสรรพสินค้า การแสดงคอนเสิร์ตงานแข่งขันกีฬา

Garrod และ Fyall (1998, p.28) ได้เสนอแบบจำลองการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเพื่อนำไปสู่การพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

ภาพ 62 แสดงแบบจำลองการจัดการท่องเที่ยว

1. การตลาดและการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว

การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนจะสามารถสำเร็จได้ จะต้องอาศัยกลยุทธ์ทางการตลาดและการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว เพื่อสนองความต้องการระหว่างนักท่องเที่ยวกับ ผู้ให้บริการหรือผู้ประกอบการ ทั้งนี้ การทำการตลาดการท่องเที่ยวในแต่ละแหล่งท่องเที่ยวนั้นมี

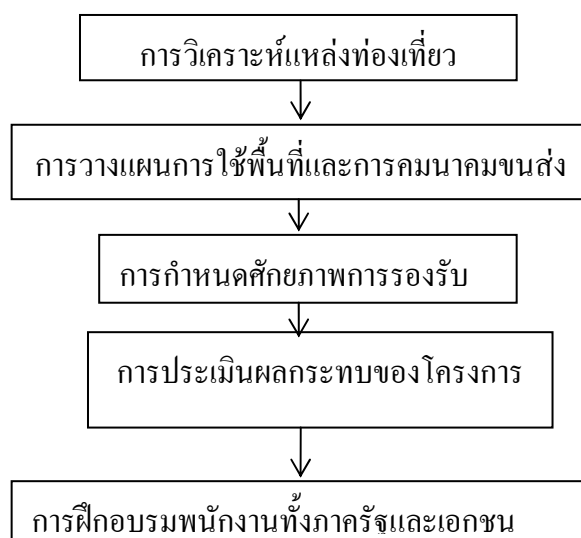
ความแตกต่างด้านการบริการที่นักท่องเที่ยวได้รับ ซึ่งอาจจะเป็นสิ่งที่สามารถจับต้องได้ หรือไม่ สามารถจับต้องได้ ซึ่งโดยขั้นตอนการตลาดและการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวคำนึงถึงปัจจัย ดังต่อไปนี้

1) ผลลัพธ์ที่จะสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว ก่อนการพัฒนาการตลาดด้านการท่องเที่ยว ผู้ประกอบการหรือผู้จัดการแหล่งท่องเที่ยวควรทราบถึงความต้องการของนักท่องเที่ยว เช่น นักท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมส่วนมากเน้นที่ความรู้ ความประทับใจ ความสุนทรีย์ ประสพการณ์ ฯลฯ ดังนั้น แหล่งท่องเที่ยวควรมีความโดดเด่น และมีเอกลักษณ์เพื่อให้ให้นักท่องเที่ยวได้รับประโยชน์ และสนองความต้องการสูงสุด ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวจะผลักดันการตลาดของแหล่งท่องเที่ยว (Destination Branding) เพื่อการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว เป็นกลยุทธ์ทางการตลาดที่สำคัญในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เนื่องด้วยแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแต่ละพื้นที่ของประเทศไทยมีความแตกต่างกัน มีอัตลักษณ์และมีศักยภาพที่จะดึงดูดความสนใจและชวนให้นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติมาเยี่ยมชม

2) การส่งเสริมการตลาดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การส่งเสริมการตลาดเป็นกลยุทธ์ที่จะทำให้นักท่องเที่ยวรับรู้ และสนใจมาเยือนแหล่งท่องเที่ยว ดังนั้นการส่งเสริมการตลาดอาจ เช่น การให้ข้อมูลข่าวสารผ่านสื่อ การโฆษณา การประชาสัมพันธ์ หรือ การพูดแบบปากต่อปาก เพื่อกระตุ้นให้นักท่องเที่ยวสนใจและต้องการท่องเที่ยว การนำเสนอที่น่าสนใจและสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวให้สนใจการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแบบยั่งยืน อาจเป็นการประชาสัมพันธ์ การจัดตั้งศูนย์บริการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม หรือจัดนิทรรศการภาพถ่าย การใช้สื่อมัลติมีเดียปฏิสัมพันธ์เพื่อการประชาสัมพันธ์ส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และแนวคิดการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมให้คงอยู่สืบเนื่องต่อไป (Gowdy, 1999) ซึ่งการเลือกใช้สื่อประชาสัมพันธ์จะนำจุดเด่นของแหล่งท่องเที่ยว ตลอดจนวิธีในการดำเนินชีวิตเป็นจุดขาย (Brand Idea) และสื่อสารไปยังนักท่องเที่ยว (Brand Communication) เพื่อสร้างการรับรู้ (Brand Awareness) และสัมผัสประสบการณ์ (Brand Experience) จนเกิดเป็นกระบวนการท่องเที่ยว

2. การวางแผนโครงการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว

ขั้นตอนการวางแผนโครงการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนประกอบด้วย

ภาพ 63 แสดงขั้นตอนการวางแผนโครงการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว

ขั้นตอนสำคัญของการวางแผนพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเริ่มจากการวิเคราะห์แหล่งท่องเที่ยว ซึ่งรวมถึงความพร้อมของแหล่งท่องเที่ยวที่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนา การปรับปรุง และความน่าสนใจของแหล่งท่องเที่ยวนั้นว่าเพียงพอที่จะดึงดูดใจนักท่องเที่ยวให้เดินทางไปยังแหล่งท่องเที่ยวนั้นหรือไม่ คุณค่าของแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นอย่างไร ซึ่งรวมถึงภาพรวมด้านความสวยงาม ลักษณะเด่น อัตลักษณ์ ความเก่าแก่ทางประวัติศาสตร์ ความสำคัญทางศาสนา สภาพภูมิทัศน์ และวิถีชีวิต นอกจากนี้ ประเด็นความพร้อมทางด้านความสะดวกซึ่งรวมถึงทั้งความสะดวกในการเข้าถึง และสิ่งอำนวยความสะดวกเป็นสิ่งสำคัญในการวางแผนการใช้พื้นที่และการกำหนดศักยภาพการรองรับแหล่งท่องเที่ยว ในการกำหนดศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวนั้น ประเด็นสำคัญคือต้องสามารถจัดการสิ่งอำนวยความสะดวกเบื้องต้น เช่น ถนน ไฟฟ้า น้ำประปา การจัดการขยะ ระบบสื่อสารคมนาคม ลานจอดรถ ที่พักโรงแรม ร้านอาหาร และร้านขายของที่ระลึกให้พอเพียงกับจำนวนนักท่องเที่ยว รวมถึงต้องควบคุมจำนวนนักท่องเที่ยวในพื้นที่ดังกล่าวตลอดจนปัญหาและผลกระทบที่จะตามมาจากการพัฒนาการท่องเที่ยวในพื้นที่

ประเด็นพื้นฐานที่สำคัญประเด็นหนึ่งที่จะนำไปสู่การวางนโยบายการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่เหมาะสม คือ การประเมินผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากการพัฒนาการท่องเที่ยว ทั้งนี้ การสร้างหลักเกณฑ์และตัวบ่งชี้ในการประเมินผลกระทบขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของการพัฒนาการท่องเที่ยวของแต่ละฝ่าย ซึ่งจะต้องมีการประเมินผลกระทบของการพัฒนาการท่องเที่ยวร่วมกัน (Butler, 1999) โดยหลักเกณฑ์การประเมินผลกระทบนั้นแบ่งเป็นผลกระทบต่อคุณภาพชีวิต

ของคนในชุมชน ผลกระทบต่อคุณค่าทางวัฒนธรรม และผลกระทบต่อการดำรงรักษามรดกทางวัฒนธรรม และผลกระทบต่อการเสริมสร้างลักษณะเด่นอัตลักษณ์ของชุมชนและพื้นที่ ผลกระทบต่อการดำรงรักษามรดกทางวัฒนธรรม เพื่อนำไปสู่การวางแผนนโยบายที่สมดุล และแนวทางการจัดการเพื่อควบคุมผลกระทบจากการท่องเที่ยวอันจะนำไปสู่การก่อให้เกิดผลประโยชน์สุทธิที่สูงสุดต่อพื้นที่

นอกจากนี้ ขั้นตอนการวางแผนการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวควรจะต้องรวมถึงการฝึกอบรมคนในพื้นที่ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และประชาชนในท้องถิ่น ให้รับรู้และมีส่วนร่วมในการดูแลแหล่งท่องเที่ยว ทั้งนี้การพัฒนาศักยภาพ การให้ความรู้ และการฝึกอบรมเพื่อให้บุคลากรที่เกี่ยวข้องมีความรู้ มีแนวคิด และวิธีปฏิบัติในการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน นับว่าเป็นแนวทางในการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน

3. โครงสร้างองค์กรและการจัดการ

การจัดการโครงสร้างองค์กรและการจัดการที่เหมาะสมเป็นส่วนประกอบที่สำคัญในการที่จะกำหนดทิศทางของการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่ยั่งยืน โดยทั่วไปแล้วจะสามารถสรุปโครงสร้างองค์กรและการจัดการสำหรับการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยจะมุ่งเน้นที่การประสานงานกับองค์กรปกครองท้องถิ่น และหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง ส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยวในท้องถิ่นต้องนำการท่องเที่ยวขยายเศรษฐกิจในท้องถิ่น เพื่อที่จะร่วมกันหาจุดเด่นหรืออัตลักษณ์ที่จะเป็นจุดประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยว นอกจากนี้การสนับสนุนการมีส่วนร่วมและการสร้างเครือข่ายพัฒนาการท่องเที่ยวกับท้องถิ่นเพื่อจะร่วมกันวิเคราะห์ หรือแก้ไขปัญหาและข้อขัดแย้งในผลประโยชน์ที่ต่างกันเป็นอีกแนวทางที่มีความจำเป็นต่อการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนอีกด้วย

4. การดำเนินการโครงการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว

ตามข้อเสนอของกรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่นกระทรวงมหาดไทย (2550, หน้า 6) การดำเนินการโครงการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว มีหลักการดำเนินการที่สำคัญ 4 ด้านซึ่งประกอบด้วย

1. การเร่งพัฒนา บุคลากร พื้นฟูมรดก และสินทรัพย์ทางวัฒนธรรม เพื่อให้เกิดการท่องเที่ยวใหม่เพื่อสร้างรายได้ให้กับชุมชน โดยส่งเสริมบทบาทการมีส่วนร่วมของเอกชนเพื่อที่จะรักษาแหล่งท่องเที่ยวและวิถีชีวิตให้อยู่สภาพเดิมอย่างยั่งยืน

2. การเพิ่มความหลากหลายของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมรูปแบบต่างๆ ทั้งการท่องเที่ยวแหล่งมรดก การท่องเที่ยวศิลปะ การท่องเที่ยววัฒนธรรมเมือง การท่องเที่ยววัฒนธรรมชนบท รวมถึงการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์และภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย

3. การเพิ่มสิ่งอำนวยความสะดวก การวางแผนด้านความปลอดภัย สุขอนามัย และสวัสดิการของนักท่องเที่ยวทุกกลุ่ม ทุกเพศ ทุกวัย

4. การส่งเสริมความเชื่อมโยง ความร่วมมือกับหน่วยงานในท้องถิ่น และประชาชนในชุมชน เพื่อที่จะสร้างกิจกรรมท่องเที่ยว พัฒนาคุณภาพการบริการท่องเที่ยว รวมถึงการประชาสัมพันธ์ของการท่องเที่ยวท้องถิ่นในรูปแบบต่างๆ

บทสรุป

การวางแผนการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงมรดกทางวัฒนธรรม เป็นหนึ่งในยุทธศาสตร์ที่ต้องพัฒนาในประเทศไทย เพราะนอกจากการท่องเที่ยวจะเป็นอุตสาหกรรมหลักที่สร้างรายได้ และนำเงินตราต่างประเทศเข้าสู่ประเทศไทยแล้ว การท่องเที่ยวยังก่อให้เกิดการสร้างอาชีพสืบเนื่องจากการท่องเที่ยว เช่น การผลิตหัตถกรรมพื้นบ้าน หรือการให้บริการด้านต่างๆ นับได้ว่าการท่องเที่ยวมีบทบาทในการกระตุ้นให้เกิดการผลิตและนำทรัพยากรของประเทศมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดอย่างใดก็ได้ เนื่องจากสถานการณ์ตลาดการท่องเที่ยวในปัจจุบันมีการแข่งขันอย่างรุนแรง ประเทศไทยจึงควรส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยให้ความสำคัญกับการใช้วัฒนธรรมเป็นจุดขายในการแข่งขันกับแหล่งท่องเที่ยวทั่วโลก ทั้งนี้ ประเทศไทยมีแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมซึ่งจัดได้ว่าเป็นแหล่งมรดกโลกที่ได้รับการขึ้นทะเบียนแล้วจำนวน 5 แห่งด้วยกัน และรอการขึ้นทะเบียนจำนวน 2 แห่ง (กระทรวงวัฒนธรรม, 2555, หน้า 5) นอกจากนี้ยังมีมรดกทางวัฒนธรรมอีกจำนวนมาก เช่น ปราสาท พระราชวัง วัด โบราณสถาน โบราณวัตถุ ประเพณี และวิถีการดำเนินชีวิต

ทั้งนี้ หัวใจสำคัญของการวางแผนพัฒนาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมให้มีการเติบโตอย่างยั่งยืน คือการรักษาสมดุลระหว่างการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม และการส่งเสริมพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ซึ่งจะสำเร็จลุล่วงไปได้จะต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกฝ่ายทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน องค์กรอิสระ และชุมชน ขั้นตอนของการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเพื่อนำไปสู่การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนนั้น ประกอบด้วยการตลาดที่จะต้องตอบสนองความต้องการและการสร้างความพึงพอใจให้แก่นักท่องเที่ยว การวางแผนโครงการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ซึ่งรวมถึงการวางแผนการใช้พื้นที่ การวางแผนการขนส่ง การประเมินผลกระทบและศักยภาพในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม นอกจากนี้ยังรวมถึงการจัดการ โครงสร้าง องค์กรและการจัดการที่เหมาะสมต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และการดำเนินโครงการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งรวมถึงการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โครงสร้างพื้นฐาน และสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ เพื่อสนับสนุนการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมพร้อมกับการอนุรักษ์พัฒนาวัฒนธรรมให้ยั่งยืน

สรุปข้อเสนอแนะ

จากข้อเสนอแนะในการพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนตามเส้นทางถนนหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 (พิษณุโลก- หล่มสัก) ซึ่งได้รับมาจากภาคส่วนต่างๆ สามารถที่จะสรุปเป็นแต่ละภาคส่วนในด้านแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ แหล่งท่องเที่ยวประวัติศาสตร์ โบราณคดี แหล่งท่องเที่ยวศิลปะและวัฒนธรรม แหล่งการบริการการท่องเที่ยว โดยมีการให้ความรู้แก่ผู้เกี่ยวข้อง และให้ชุมชนท้องถิ่นสร้างจิตสำนึกให้ทุกฝ่ายร่วมกันรับผิดชอบต่อแหล่งท่องเที่ยว ดังนี้

1. ภาครัฐ

1.1 ด้านแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ รวมไปถึงสิ่งแวดล้อม ควรดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม โดยการส่งเสริมการท่องเที่ยว การท่องเที่ยวเชิงเกษตร และการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพให้มากยิ่งขึ้น ใช้ผลิตภัณฑ์ที่รักษาสภาพสิ่งแวดล้อม ห้ามตัดไม้ทำลายป่าพร้อมทั้ง ส่งเสริมการปลูกป่าให้มากยิ่งขึ้นเพื่อเป็นการอนุรักษ์ต้นน้ำลำธารที่สำคัญ อีกทั้งต้องมีการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติดังกล่าวควบคู่ไปกับการพัฒนาทางวัฒนธรรมท้องถิ่นให้คงอยู่

1.2 ควรมีการปรับปรุงถนน และสร้างเส้นทางเชื่อมโยงที่ได้มาตรฐานการท่องเที่ยวระหว่างจังหวัดสุโขทัย พิษณุโลก และจังหวัดเพชรบูรณ์ ที่สำคัญควรมีการแปรรูปสินค้าที่เป็นผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นเพื่อเสริมสร้างเอกลักษณ์ให้กับชุมชนตามเส้นทางถนนหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 (พิษณุโลก - หล่มสัก)

1.3 ในด้านสังคม ควรมีการอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวให้กับประชาชนมากขึ้น โดยต้องให้สอดคล้องกับวิถีชีวิต ประเพณี และวัฒนธรรมของชุมชน มีการบังคับใช้กฎหมายอย่างจริงจังเพื่อความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของทั้งประชาชน และนักท่องเที่ยว รวมถึงบังคับกฎหมายในการควบคุมการก่อสร้าง และกิจกรรมการท่องเที่ยวต่างๆ ให้เป็นไปอย่างถูกต้อง ในด้านเศรษฐกิจ จัดให้มีคณะกรรมการการท่องเที่ยวของชุมชนตามเส้นทางถนนหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 (พิษณุโลก- หล่มสัก)

1.4 กำหนดผู้รับผิดชอบด้านต่างๆ อย่างชัดเจน อีกทั้ง ทุกภาคส่วนต้องมีส่วนร่วมในการพัฒนาและมีการวางแผนและบูรณาการแหล่งท่องเที่ยวให้ได้มาตรฐาน ส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนโดยใช้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือในการอนุรักษ์ และสร้างเครือข่ายเยาวชน และชุมชนเพื่อใช้ในการจัดการการท่องเที่ยวโดยควรมีการอบรมเจ้าหน้าที่ด้านการท่องเที่ยวให้มีความรู้ความสามารถในการถ่ายทอดความรู้ ที่สำคัญภาครัฐ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีการสนับสนุนอย่างจริงจังและต่อเนื่อง โดยต้องมีการเตรียมความพร้อมทั้งในด้านงบประมาณและบุคลากร หลังจากนั้น ต้องมีการประชาสัมพันธ์ชุมชนตามเส้นทางถนนหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 (พิษณุโลก - หล่มสัก) ให้เป็นที่รู้จักมากขึ้น

2. ภาคเอกชน

2.1 ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ภาคเอกชนมีข้อเสนอแนะว่าควรเน้นเรื่องการรักษาความสะอาด และปรับปรุงสิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยวโดยต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วนในการจัดการการท่องเที่ยวดังกล่าว

2.2 ภาคเอกชนเสนอแนะให้มีการการดูแลเรื่องการคมนาคมอย่างจริงจัง ได้แก่ การขับขี่ยาพาหนะต่างๆ ให้มีความเป็นระเบียบเรียบร้อย ควบคุมเส้นทางโดยสารพาหนะ และตารางเวลาพาหนะให้ตรงตามเวลาที่กำหนด และการพัฒนาปรับปรุงสาธารณูปโภค สิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ และป้ายบอกทิศทางเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวให้มีคุณภาพมากขึ้น ที่สำคัญภาคเอกชนต้องการให้โครงการนำร่องของโรงแรม และรีสอร์ทในแหล่งท่องเที่ยวตามเส้นทางถนนหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 (พิษณุโลก- หล่มสัก)

2.3 ใช้พลังงานทดแทนแหล่งท่องเที่ยวตามเส้นทางถนนหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 (พิษณุโลก - หล่มสัก) และมีการสร้างระบบความน่าเชื่อถือด้านสิ่งแวดล้อมสำหรับที่พักแรมเชิงอนุรักษ์บนแหล่งท่องเที่ยวตามเส้นทางถนนหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 (พิษณุโลก- หล่มสัก) เพื่อพัฒนามาตรฐานสากลมากขึ้นในด้านสังคม

2.4 ภาคเอกชนต้องการให้ตำรวจเข้ามาดูแลความปลอดภัยของงานสังสรรค์ต่างๆ ให้มากขึ้น เพื่อลดปัญหาการทะเลาะวิวาทของนักท่องเที่ยว

2.5 องค์กรกลางเกี่ยวกับการท่องเที่ยวที่มีอำนาจบัญชาการผู้ที่มีหน้าที่ปฏิบัติให้รักษากฎหมาย โดยรัฐควรสนับสนุนงบประมาณเพื่อสร้างแผนยุทธศาสตร์ด้านการตลาด กำหนดนโยบายการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ชัดเจนเป็นรูปธรรม ทำการประชาสัมพันธ์ และดูแลให้เป็นไปอย่างต่อเนื่อง สุดท้ายในด้านจิตใจเสนอแนะให้ประชาชนมีน้ำใจต่อนักท่องเที่ยวต่างชาติ ปลุกฝังจิตสำนึก และจัดอบรมผู้นำท้องถิ่นเพื่อลดอาชญากรรมยาเสพติดอย่างจริงจัง

3. ภาคประชาชน

3.1 ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ภาคประชาชนเสนอแนะว่าการพัฒนาต้องไปในทิศทางที่มีการทำลายทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมให้น้อยที่สุด พัฒนาแหล่งศิลปกรรมให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยว

3.2 ควรมีการสนับสนุนและเพิ่มพื้นที่การทำไร่ ทำนา ทำสวน และปลูกผักตามแนวคิดของเกษตรอินทรีย์ หรือเกษตรปลอดสารพิษเพื่อให้เพียงพอต่อการบริโภค และลดการนำเข้าสินค้าเกษตรเหล่านี้จากภายนอกพื้นที่ของชุมชน

3.3 ในด้านสังคมประชาชนเสนอแนะว่าควรเพิ่มการรักษาความปลอดภัยทั้ง แก่ นักท่องเที่ยว และผู้ที่มาทำธุรกิจ ในด้านเศรษฐกิจต้องการให้มีการประชาสัมพันธ์จุดเด่นของแหล่ง

ท่องเที่ยวบนเส้นทางถนนหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 (พิษณุโลก - หล่มสัก) ให้เป็นที่รู้จักให้มากขึ้น และควบคุมราคาสินค้าไม่ให้แตกต่างจากในตัวเมืองของจังหวัดมากเกินไป ในด้านจิตใจประชาชน เสนอแนะให้มีการปราบปรามอาชญากรรม และยาเสพติดมากขึ้น

4. นักท่องเที่ยว

4.1 ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม นักท่องเที่ยวเสนอแนะให้รักษาความเป็นธรรมชาติให้เป็นอย่างเดิมหรือมากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้

4.2 ควรรักษาความสะอาดหลังจากการจัดงานเทศกาลต่างๆ คุณภาพของน้ำ ป้องกันการทำลายป่าไม้ ปรับปรุงระบบบำบัดน้ำเสีย และปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐานด้าน สาธารณูปโภคต่างๆ อีกทั้ง ควรมีการสนับสนุนการพัฒนาสินค้าท้องถิ่น เพื่อลดการนำเข้าสินค้าจาก ภายนอก เช่น พัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน พัฒนาที่พักแรมเชิงเกษตร และแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร ภายในชุมชนตามเส้นทางถนนหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 (พิษณุโลก - หล่มสัก) ในอนาคตควรมี การกำหนดเส้นทางท่องเที่ยวและการเดินทางผจญภัยเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ และชุมชน ตามเส้นทางถนนหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 (พิษณุโลก - หล่มสัก)

4.3 ในด้านสังคมนักท่องเที่ยวเสนอแนะให้เพิ่มมาตรการ และคุณภาพในการ รักษาความปลอดภัยในชีวิต และทรัพย์สินให้มากขึ้น มีการบังคับใช้กฎหมายอย่างจริงจัง มีการ อบรมการรักษาความปลอดภัยให้กับประชาชนในพื้นที่อย่างต่อเนื่องในด้านเศรษฐกิจ

4.4 เสนอแนะให้มีการจัดตั้งกองทุนเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ รักษา สิ่งแวดล้อม และรักษาแหล่งท่องเที่ยวให้มีเอกลักษณ์เป็นของตัวเอง ควรมีการจัดรูปแบบการ ท่องเที่ยวกลางคืนให้เป็นการท่องเที่ยวเพื่อสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ที่สำคัญ เสนอแนะให้เพิ่มการลงทุนของชาวไทย โดยเฉพาะประชาชนท้องถิ่นให้มีความขึ้นและสร้าง มาตรฐานที่พักแรมแหล่งท่องเที่ยวตามเส้นทางถนนหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 (พิษณุโลก - หล่ม สัก) ให้เป็นมาตรฐานในระดับสากล

บรรณานุกรม

- กรมการส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น, กระทรวงมหาดไทย, (2550) **มาตรฐานการส่งเสริมการท่องเที่ยว** (เอกสารเผยแพร่). กรุงเทพฯ: ผู้แต่ง.
- กรมอนามัยกระทรวงสาธารณสุข. (2550). **นโยบายเมืองไทยแข็งแรง. นนทบุรี: กระทรวงสาธารณสุข.**
- กระทรวงวัฒนธรรม.(2555), **อนุสัญญามรดกโลก. สืบค้นเมื่อ 15 กันยายน 2555, จาก**
<http://www.thaiwhic.go.th/convention.aspx>
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2543). **งานเทศกาลประเพณีที่น่าสนใจทางการท่องเที่ยว: กรุงเทพฯ**
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2553). **รายงานประจำปี 2552. สืบค้นเมื่อ 15 กันยายน 2555, จาก**
<http://thai.tourismthailand.org/about-tat/annual-report>
- โกวิท พวงงาม. (2545). **การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน. ม.ป.ท. สืบค้นเมื่อ วันที่ 9 ธันวาคม 2553**
- จิรวัดน์พิระสันต์. (2552). **การพัฒนาจังหวัดพิษณุโลกเป็นเมืองศิลปวัฒนธรรมในประเทศไทย. สำนักงานศิลปกรรมร่วมสมัย กระทรวงวัฒนธรรม**
- จิต นิลพานิช และกุลชน ธนาพงศธร. (2532). **การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชนบท. ใน เอกสารการสอนชุดวิชาความรู้ทั่วไปสำหรับการพัฒนาระดับตำบล หมู่บ้าน (พิมพ์ครั้งที่ 3, หน่วยที่ 8) .นนทบุรี: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.**
- ชินรัตน์ สมสืบ. (2539). **การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชนบท. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.**
- ทวีทอง หงส์วิวัฒน์. (2527). **การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา. กรุงเทพมหานคร : ศักดิ์โสภารพิมพ์.**
- ธีระพงษ์ มหาวิโร.(2550).**แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่10 (2550 – 2554).**
 กรุงเทพฯ : เดอะบุคส์.
- ธีระพงษ์ แก้วหาญ. (2543). **กระบวนการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็ง: ประชาคม ประชาสังคม. พิมพ์ครั้งที่ 6. ขอนแก่น : คลังนาวิทยา.**
- ธีระพงษ์ แก้วหาญ. (2544). **กระบวนการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งประชาคม.ขอนแก่น : คลังนาธรรม**
- นรินทร์ชัย พัฒนพงศา. (2546). **การมีส่วนร่วม หลักการพื้นฐาน เทคนิคและกรณี ตัวอย่าง. กรุงเทพมหานคร: 598 Print. สืบค้นเมื่อ วันที่ 9 ธันวาคม 2553**
- นวนน้อย บุญวงษ์ (2542). **หลักการออกแบบ. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย : กรุงเทพฯ**
- นิรัช สดสังข์(2548) . **การวิจัยการออกแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์**

นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์. (2527). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยมหิดล.

นรินทร์ชัย พัฒนพงศา.(2546). การมีส่วนร่วม หลักการพื้นฐาน เทคนิคและกรณี ตัวอย่าง.

กรุงเทพมหานคร: 598 Print

บัญชา แก้วส่อง.(2539). องค์การจัดการและพัฒนา.ภาควิชาสังคมศาสตร์มนุษยศาสตร์
มหาวิทยาลัยขอนแก่น

ปรัชญา เวสารัชช์. (2538). รายงานการวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมเพื่อ
พัฒนาชนบท. กรุงเทพฯ: สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ปาริชาติ วลัยเสถียร และคณะ. (2543). กระบวนการและเทคนิคการทำงานของนักพัฒนา.

กรุงเทพมหานคร : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

พจน์ เทียมศักดิ์.(2544). “ปฏิสัมพันธ์ของการเรียนรู้ในชุมชนและโรงเรียน.”สารปฏิรูป

พัชรินทร์สิริสุนทร (2550).ชุมชนปฏิบัติการด้านการเรียนรู้ แนวคิด เทคนิคและวิธีการ.

กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ไพรัตน์ เตชะรินทร์. (2527). นโยบายและกลวิธีการมีส่วนร่วมของชุมชนในยุทธศาสตร์การพัฒนา.

กรุงเทพมหานคร: ศักดิ์โสภณการพิมพ์.

มกร เขาวนัฉชัย (2551) ครีเอทีฟ สองหัว / มกร เขาวนัฉชัย. กรุงเทพฯ : กรุงเทพธุรกิจบิซบุ๊ก,

ยุพาพร รูปงาม. (2545). การมีส่วนร่วมของข้าราชการสำนักงานประมาณ ในการปฏิรูป ระบบราชการ. ภาควิชาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

นิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

ยุวณู ทินนะลักษณ์. (2549). ปริศนาภูมิปัญญาท้องถิ่น. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจิตรศิลป์.

ยุวัฒน์ วุฒิมณี. (2526). หลักการพัฒนาชุมชนและการพัฒนาชุมชน. กรุงเทพมหานคร :

ห้างหุ้น ส่วนจำกัด นิติบุคคลไทยอนุเคราะห์ไทย

วันรักษ์ มิ่งมณีนาคิน. (2531). การพัฒนาชนบทไทย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

วิบูลย์ ลีสุวรรณ. (2532).เครื่องจักรกลในประเทศไทย.กรุงเทพมหานคร:โอเดียนสโตร์,

วิบูลย์ ลีสุวรรณ. (2538).ศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน. กรุงเทพมหานคร. พิมพ์ครั้งที่ 3 : พิมพ์ที่ บริษัท พับลิคิส

เนสพรีนท์ จำกัด

วิรัช ลภีรัตนกุล (2546). “การประชาสัมพันธ์”.(พิมพ์ครั้งที่ 10).กรุงเทพมหานคร :โอเดียนสโตร์

สำนักมาตรฐานการศึกษา, สำนักงานสภาสถาบันราชภัฏ, กระทรวงศึกษาธิการ, สำนักมาตรฐานอุดมศึกษา

และทบวงมหาวิทยาลัย. (2545). ชุดการเรียนรู้ด้วยตนเอง ชุดวิชาการวิจัยชุมชน. กรุงเทพมหานคร:

เอส. อาร์. พรินต์ติ้ง.สืบค้นเมื่อ วันที่ 9 ธันวาคม 2553

สืบค้นเมื่อ วันที่ 9 ธันวาคม 2553

- อภินิรพีพัฒน์. (2527). **การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาชนบทในสภาพสังคม และวัฒนธรรมไทย**. กรุงเทพมหานคร: ศักดิ์โสภารพิมพ์. สืบค้นเมื่อ วันที่ 7 ธันวาคม 2553
- อมร นนทศตุ . (2531). **แนวคิด หลักการและวิธีดำเนินงานสาธารณสุขมูลฐาน**. กรุงเทพฯ:สำนักข่าวพิมพ์
- Bultler, R. W. (1999). **Sustainable tourism-A state of the art review**. *Tourism Geographies*, 1(1), 7-25.
- Bywater, M.(1993). **The Market for Cultural Tourism Analyst**, 6, 30-46.
- Cooper, Fletcher, J., Fyall, A., Gilbert, D. & Wanhill, S. (2008). **Tourism Principles and Practice (4th ed.)**. Harlow, UK: FT Prentice-Hall.
- Garrod, B., & Fyall, A. (1998). **Beyond the rhetoric of sustainable tourism? Tourism Management**, 19(3) 199-212. doi: 10.1016/s0261-5177(98)00013-2
- Goelder, C. R., & Ritchie, J. R. B (2009). **Tourism: Principles, Practices and Philosophies**. NY: John Wiley and Sons.
- Gowdy, J. (1999). **Economic concepts of sustainability: relocating economic activity within society & environment**. In E. Becker, & T. Jahn (Eds.), *Sustainability & the Social Sciences* (pp.162-181) Germany: Hamburger.
- Ismail, R. (2008). **Development of a normative model for cultural tourism on the Cape Flat (Master's dissertation, Cape Peninsula University of Technology)**.
- Ivanovic, M. (2008). **Cultural tourism**. Cape Town, South Africa: Juta & Company.
- Nzama, A.T, Magi, L. M., & Ngcobo, N. R. (2005). **Workbook-I Tourism Workbook for Educators: 2004 Curriculum Statement (Unpublished Tourism Workshop Educational Materials)**. Center for Recreation & Tourism, UZ. And Tourism KwaZulu-Natal, University of Zululand.
- Oakley, P. and Marsden, D. (1984). **Approaches to Participation in Rural Development**. Geneva: ILo.
- Smith, M. K. (2003). **Issues in Cultural Tourism Studies**. London: Routhledge.
- Swarbrooke, J. (1999). **Sustainable Tourism Management**. London: CABI.
- Theobald, W. F. (1994). **Global tourism: the next decade**. Oxford: Butterworth-Heinemann.
- United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization.(n.d). Convention concerning the protection of the world cultural and natural heritage. Retrieved July 15, 2011 from <http://whc.unesco.org/en/conventiontext>
- World Tourism Organization.(2010). **Arrivals of non resident tourists/visitors, departures and tourism**. Retrieved July 15, 2011 from <http://unstats.un.org>

- Wurzburger, R., Aagesen, T., Pattakos, A., & Pratt, S. (2009). **Creative Tourism: A Global Conversation: How to Provide Unique Creative Experiences for Travelers Worldwide. Paper Present at the 2008 Santa Fe & UNESCO International Conference on Creative Tourism in Santa Fe, New Mexico, USA.**
- Ximbla, E. Z. (2009). **Cultural and heritage tourism development and promotion in the Ndwedwe municipal area: Perceived policy and practice** (Master dissertation, University of Zululand). Retrieved September 15, 2012, from <http://uzspace.uzulu.ac.za/xmlui/bitstream/handle/10530/419/Cultural%20and%20heritage%20tourism.pdfsequence=1>

ภาคผนวก ก

บทความสำหรับเผยแพร่

การพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวแบบมีส่วนร่วมโดยชุมชนตามเส้นทางถนนหลวงแผ่นดินหมายเลข 12
(พิษณุโลก - หล่มสัก)

จิรวัดน์ พระสันต์ * ณัฐรัชต์ ชามพูนท ** นายณัฐวัฒน์ วัฒนาประสิทธิ์ ***

บทคัดย่อ

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวแบบมีส่วนร่วมโดยชุมชนตามเส้นทางถนนหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 (พิษณุโลก - หล่มสัก) โดยวัตถุประสงค์ของการวิจัย เพื่อรวบรวมองค์ความรู้เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวของชุมชน พัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวแบบมีส่วนร่วมโดยชุมชน และเพื่อเสนอยุทธศาสตร์และข้อเสนอเชิงนโยบายการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวแบบมีส่วนร่วมโดยชุมชน

คณะนักวิจัยได้จัดให้มีการศึกษาวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ซึ่งประกอบด้วยการดำเนินกิจกรรมเชิงวิชาการและการพัฒนา เช่นสำรวจและเก็บข้อมูลภาคสนาม การประชุม สัมมนาร่วมกับตัวแทน ชุมชน ภาคีที่เกี่ยวข้องเพื่อประสานความร่วมมือในการพัฒนา การประเมินผลก่อนการดำเนินโครงการและกิจกรรมย่อย จัดทำแผนและโครงการพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชน ประกอบด้วย

การวิจัยครั้งนี้พบว่า องค์ความรู้เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวของชุมชน เป็นการวางแผนพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเริ่มจากการสืบค้นและการวิเคราะห์แหล่งท่องเที่ยว ซึ่งรวมถึงความพร้อมของแหล่งท่องเที่ยว ที่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนา การปรับปรุง คุณค่าของแหล่งท่องเที่ยว อันจะส่งผลถึงการดึงดูดใจนักท่องเที่ยวให้เดินทางไปยังแหล่งท่องเที่ยวนั้น ซึ่งรวมถึงภาพรวมด้านความสวยงาม ลักษณะเด่น อัตลักษณ์ ความสำคัญทางประวัติศาสตร์ ความสำคัญทางศาสนา สภาพภูมิทัศน์ และวิถีชีวิต

การพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวแบบมีส่วนร่วมโดยชุมชน ได้แก่ สภาพการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว ระบบฐานข้อมูลทางอินเทอร์เน็ตการสร้างจุดหมายปลายทางที่เชื่อมโยงชุมชน พัฒนาระบบบริการนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ พัฒนาร้านขายของที่ระลึกและสินค้าพื้นเมือง ระบบความปลอดภัย โครงข่ายกิจกรรมการท่องเที่ยว การพัฒนาข้อมูลสื่อสิ่งพิมพ์ การโฆษณาและการสื่อสาร รวมทั้งประเมินความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการดำเนินงานของโครงการโดยใช้แบบสอบถาม ประเมินผลหลังการดำเนินโครงการและกิจกรรมย่อยต่างๆ

คำสำคัญ: การท่องเที่ยว มีส่วนร่วม เส้นทางถนนหลวงแผ่นดินหมายเลข 12

* รองศาสตราจารย์ ดร. คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

** รองนายกเทศมนตรี เทศบาลนครพิษณุโลก

*** ผู้จัดการ เรนฟอเรส รีสอร์ท พิษณุโลก

บทคัดย่อ

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยวแบบมีส่วนร่วมโดยชุมชนตามเส้นทางถนนหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 (พิษณุโลก - หล่มสัก) โดยวัตถุประสงค์ของการวิจัย เพื่อรวบรวมองค์ความรู้ที่เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวของชุมชน พัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยวแบบมีส่วนร่วมโดยชุมชน และเพื่อเสนอยุทธศาสตร์และข้อเสนอเชิงนโยบายการพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยวแบบมีส่วนร่วมโดยชุมชน

คณะนักวิจัยได้จัดให้มีการศึกษาวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ซึ่งประกอบด้วยการดำเนินกิจกรรมเชิงวิชาการและการพัฒนา เช่นสำรวจและเก็บข้อมูลภาคสนาม การประชุม สัมมนาร่วมกับตัวแทน ชุมชน ภาาที่เกียวข้อง เพื่อประสานความร่วมมือในการพัฒนา การประเมินผลก่อนการดำเนินโครงการและกิจกรรมย่อย จัดทำแผนและโครงการพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชน ประกอบด้วย

การวิจัยครั้งนี้พบว่า องค์ความรู้ที่เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวของชุมชน เป็นการวางแผนพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเริ่มจากการสืบค้นและการวิเคราะห์แหล่งท่องเที่ยว ซึ่งรวมถึงความพร้อมของแหล่งท่องเที่ยว ที่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนา การปรับปรุง คุณค่าของแหล่งท่องเที่ยว อันจะส่งผลถึงการดึงดูดใจนักท่องเที่ยวให้เดินทางไปยังแหล่งท่องเที่ยวนั้น ซึ่งรวมถึงภาพรวมด้านความสวยงาม ลักษณะเด่น อัตลักษณ์ ความสำคัญทางประวัติศาสตร์ ความสำคัญทางศาสนา สภาพภูมิทัศน์ และวิถีชีวิต

การพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยวแบบมีส่วนร่วมโดยชุมชน ได้แก่ สภาพการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว ระบบฐานข้อมูลทางอินเทอร์เน็ตการสร้างจุดหมายปลายทางที่เชื่อมโยงชุมชน พัฒนาระบบบริการนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ พัฒนาร้านขายของที่ระลึกและสินค้าพื้นเมือง ระบบความปลอดภัย โครงข่ายกิจกรรมการท่องเที่ยว การพัฒนาข้อมูลสื่อสิ่งพิมพ์ การโฆษณาและการสื่อสาร รวมทั้งประเมินความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการดำเนินงานของโครงการ โดยใช้แบบสอบถาม ประเมินผลหลังการดำเนินโครงการและกิจกรรมย่อยต่างๆ

สำหรับยุทธศาสตร์และข้อเสนอเชิงนโยบายการพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยวแบบมีส่วนร่วมโดยชุมชน ประเด็นสำคัญคือต้องสามารถจัดการสิ่งอำนวยความสะดวกเบื้องต้น เช่น ถนน ไฟฟ้า น้ำประปา การจัดการขยะ ระบบสื่อสารคมนาคม ลานจอดรถ ที่พักโรงแรม ร้านอาหาร และร้านขายของที่ระลึกให้พอเพียงกับจำนวนนักท่องเที่ยว รวมถึงต้องควบคุมจำนวนนักท่องเที่ยวในพื้นที่ดังกล่าวตลอดจนปัญหาและผลกระทบที่จะตามมาจากการพัฒนาการท่องเที่ยวในพื้นที่ และจัดประชุมเพื่อเผยแพร่ผลงานวิจัยสู่สาธารณะ

Abstract

This research work is the development of the community-participatory tourism route along No. 12 Highway (Pitsanulok-Lomsak). The main objectives of this research work are to accumulate knowledge about tourist attractions in the local communities, to develop the community-participatory tourism route and to suggest strategy and policy relevant to the development of community-participatory tourism route.

The research team runs the participatory research operation that is comprised of academic and developmental activities such as the survey and field data collection works, and the meetings and seminars with representatives from the communities and other related parties in order to attain collaboration, and the evaluation before the program and activities are carried out, and the making of plans and the community tourism development project.

The findings from this research reveal that the knowledge about the tourist attractions in the community is about the planning for the development of such tourist attractions. The planning process starts with the identification and analyses on local tourist attractions. This includes the preparation of the tourist attractions, which will facilitate the development, improvement and value of the tourist attractions, which will enable the tourist attractions to actually attract tourists. The important matters include the beauty, the uniqueness, the identification, the historical and religious importance, the landscapes and local people's way of life.

The development of community-participatory tourism route incorporates the accessibility of tourist attractions, internet database systems, the establishment of landmarks that are linked to local communities, the development of touring system and tour guides, the development of souvenir and local product shops, security systems, the tourism activity network, the printed media, advertisements and communication, as well as the assessment of tourists' satisfaction towards the project through questionnaire and to evaluate the results after the implementations of the project or sub-activities.

Concerning the strategy and policy suggestions for the development of the tourism route, the major concern is to provide and manage infra-structures such as roads, electricity, water supply, garbage management, telecommunication system, parking space, accommodations, restaurants and souvenir shops in order to support the tourists. In addition, there must be the control over the number of tourists in the area, as well as other issues and effects from the development of the tourism in the area. There must also be meetings held for publicizing the findings from the research.

บทนำ

ถนนมิตรภาพ (ThanonMitrphap) สายทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 หรือถนนพิษณุโลก - หล่มสัก (เป็นถนนที่ได้รับการช่วยเหลือในการก่อสร้างจากรัฐบาลสหรัฐอเมริกาสายที่สอง หลังจากก่อสร้างถนนมิตรภาพ (ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 2) สายแรกช่วงจังหวัดสระบุรี ถึงจังหวัดนครราชสีมา) เริ่มต้นที่เชิงสะพานนเรศวรริมแม่น้ำน่านฝั่งตะวันออกในเขตที่ผ่านเส้นทางถนนหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 ตัดผ่านใจกลางเมืองพิษณุโลก สี่แยกอินโดจีน ไปยังอำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก ผ่านอำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ จนถึงสุดที่สี่แยกพ่อนนทมูลเมือง ซึ่งตัดกับทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 21 ที่อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ ทำให้เส้นทางผ่านสถานที่ท่องเที่ยวและสถานที่สำคัญมากมาย

การท่องเที่ยวบนถนนมิตรภาพ (สายทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 12) ที่ผ่านจังหวัดพิษณุโลกและจังหวัดเพชรบูรณ์ ในฐานะที่เป็นจังหวัดที่มีความได้เปรียบด้านภูมิศาสตร์เป็นเสมือนประตูสู่ตลาดการค้า การลงทุนและมีเส้นทาง การท่องเที่ยวที่สามารถเชื่อมต่อไปยังหลายประเทศในภูมิภาคอินโดจีน อีกทั้งสามารถรองรับการท่องเที่ยวอาเซียน ทำให้เป็นเหตุผลที่คณะผู้วิจัยต้องการศึกษาแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวบนถนนมิตรภาพ (สายทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 12) เพื่อรองรับการท่องเที่ยวอาเซียน รวมทั้งประเด็นของการพัฒนาเส้นทาง การท่องเที่ยวบนถนนมิตรภาพ (สายทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 12) คือทำอะไรจึงจะส่งเสริมเส้นทางนี้ให้เกิดประโยชน์อย่างเป็นรูปธรรม และส่งเสริมเส้นทาง การท่องเที่ยว เพราะมีชนบทธรรมชาติวัฒนธรรมที่คล้ายคลึงกัน ต้องพัฒนา Cluster ท่องเที่ยวที่เข้มแข็ง การพัฒนาบุคลากรทางการท่องเที่ยว ที่พัก ศูนย์การประชุม ศูนย์ข้อมูลทางการท่องเที่ยว รถเช่า การขายของที่ระลึก เป็นต้น รวมทั้งส่งเสริมการท่องเที่ยวแบบเชื่อมโยงในพื้นที่ ปรับปรุงและพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ด้านการท่องเที่ยว ผลิตภัณฑ์และสินค้าที่ระลึก เพิ่มพูนความรู้แก่ผู้ให้บริการด้านการท่องเที่ยวและบริการในพื้นที่ โดยการร่วมมือกับหน่วยงานต่างๆ จัดอบรมพัฒนาทักษะในการให้บริการ ปรับปรุงสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐาน

โครงการวิจัยนี้ จึงจัดเป็นนวัตกรรมด้านการท่องเที่ยว ที่คาดว่าจะนำมาสู่ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายที่เป็นรูปธรรม ดังนั้น การดำเนินงานโครงการนี้ จึงมีลักษณะการดำเนินงานต่อเนื่องเพื่อต่อยอดโครงการวิจัย โดยแนวทางการดำเนินงานวิจัยในครั้งนี้ ได้ประยุกต์แนวทางการดำเนินงานมาจากโครงการ “สืบค้นวัฒนธรรมจังหวัดสุโขทัย” ในปีพ.ศ. 2551-2552 และ “โครงการการพัฒนาชุมชนรอบอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัยแบบมีส่วนร่วมโดยใช้องค์ความรู้ทางด้านวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยว” ในปีพ.ศ. 2553-2554 การพัฒนาเส้นทาง การท่องเที่ยวแบบมีส่วนร่วมโดยชุมชนในเขตเทศบาลนครพิษณุโลก ในปีพ.ศ. 2555-2556 ซึ่งสนับสนุนทุนวิจัยโดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ซึ่งข้อค้นพบจากงานวิจัยทั้ง 3 โครงการทำให้คณะผู้วิจัยเกิดความสนใจในการยกระดับโครงการวิจัยดังกล่าว ให้มีลักษณะของการประยุกต์ใช้ในวงกว้าง (Generalization) โดยการมุ่งเน้น การต่อยอดรูปแบบของแหล่งท่องเที่ยวให้มีมิติกว้างขึ้น และสร้างความเข้มแข็งและเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของโครงข่ายเศรษฐกิจชุมชนเชิงสร้างสรรค์เพื่อนำไปสู่การจัดการการท่องเที่ยวแบบมีส่วนร่วม ที่สามารถขับเคลื่อนในเชิงนโยบายที่เป็นรูปธรรม (จิรวัดน์พิระสันต์, 2555, หน้า บทคัดย่อ)

ผลงานวิจัยครั้งนี้ จึงมีเป้าหมายหลักของการจัดการและการพัฒนาที่ยั่งยืนคือ “การสร้างองค์ความรู้และประสบการณ์ในแง่มุมต่างๆ เพื่อให้คนในท้องถิ่นรับรู้ถึงคุณค่า และความสำคัญของมรดกทางธรรมชาติ มรดกทางวัฒนธรรมของชาติ และมรดกทางวัฒนธรรมที่มีอยู่ในท้องถิ่นเพื่อการอยู่เย็นเป็นสุข

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. รวบรวมองค์ความรู้เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนตามเส้นทางถนนหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 (พิษณุโลก - หล่มสัก)
2. พัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวแบบมีส่วนร่วมโดยชุมชนตามเส้นทางถนนหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 (พิษณุโลก - หล่มสัก)
3. เพื่อเสนอยุทธศาสตร์และข้อเสนอเชิงนโยบายการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวแบบมีส่วนร่วมโดยชุมชนตามเส้นทางถนนหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 (พิษณุโลก - หล่มสัก)

วิธีดำเนินการวิจัย (Research Methodology)

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้วิธีวิทยาแบบผสมผสาน กล่าวคือ การวิจัยเชิงสำรวจชุมชนที่อยู่ในพื้นที่เป้าหมาย หลังจากนั้นจึงศึกษาเชิงคุณภาพ โดยการสังเกตการมีส่วนร่วม การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก และการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมแบบเครือข่ายสาธารณะ (Public Social Network Interaction Technique/ PSNIT) ซึ่งเป็นวิธีวิทยาที่ประกอบด้วยการวิเคราะห์ระบบฐานข้อมูลท้องถิ่น (Community Data base Analysis) การพัฒนาแบบสาธารณะขึ้นในเพื่อวิเคราะห์ระบบความสัมพันธ์ พัฒนาการทางความรู้ของคนในชุมชน เครือข่ายความสัมพันธ์ และพลวัตของวัฒนธรรมของชุมชนอันเป็นส่วนส่งเสริมการท่องเที่ยวของชุมชน ดังต่อไปนี้

ขอบเขตด้านเนื้อหา

- 1) รวบรวมองค์ความรู้เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนตามเส้นทางถนนหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 (พิษณุโลก - หล่มสัก) มีขอบเขตด้านเนื้อหา ดังนี้

- 1.1) ศึกษาศักยภาพและความพร้อมเชิงท่องเที่ยว ของชุมชนบริเวณเส้นทางถนนหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 (ก่อนการดำเนินการวิจัย) ประกอบด้วยความสามารถในการแข่งขัน จำนวนนักท่องเที่ยว และรายได้ของคนในชุมชน

- 1.2) รวบรวมข้อมูลของชุมชนบริเวณเส้นทางถนนหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 ตั้งแต่จังหวัดสระบุรี จังหวัดพิษณุโลก- สี่แยกหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ที่มีศักยภาพของการท่องเที่ยว ตั้งแต่ ประกอบด้วย ประวัติความเป็นมาสถานที่สำคัญ สถานที่ตั้งของแหล่งท่องเที่ยว และสำคัญของแหล่งท่องเที่ยว

- 2) พัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวแบบมีส่วนร่วมโดยชุมชนตามเส้นทางถนนหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 (พิษณุโลก - หล่มสัก) ประกอบด้วย

- 2.1) การวางแผนทางการพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชนบริเวณเส้นทางถนนหลวงแผ่นดินหมายเลข 12แบบมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่าย และการรวบรวมภาคีเครือข่ายและตัวแทนชุมชน

- 2.2) พัฒนาสภาพการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว สำรวจและคัดเลือกองค์ประกอบในการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ผ่านเส้นทางถนนหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 เผยแพร่ Internet และเอกสารแหล่งท่องเที่ยว ดังนั้นนักวิจัย ภาคีเครือข่ายชุมชน และตัวแทนชุมชน ประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องแบบมีส่วนร่วมในการพัฒนาระบบฐานข้อมูล Internet และจัดทำแผนที่แสดงสถานที่สำคัญ

2.3) พัฒนาระบบบริการนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ ประกอบด้วยโครงข่ายบริษัทเอกชนที่ประกอบธุรกิจท่องเที่ยวที่ผ่านเส้นทางถนนหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 (พิษณุโลก - หล่มสัก) หน่วยงานภาครัฐ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตลอดจนผู้นำชุมชนที่ตั้งอยู่โดยรอบชุมชนที่ผ่านเส้นทางถนนหลวงแผ่นดินหมายเลข 12

2.4) พัฒนาลินค้าของที่ระลึก ประกอบด้วย แนวทางการออกแบบของที่ระลึกที่สะท้อนอัตลักษณ์ของชุมชน สื่อสิ่งพิมพ์ผลิตภัณฑ์ชุมชนต้นแบบ ที่แสดงข้อมูลสินค้าพื้นเมืองของชุมชน

2.5) ระบบความปลอดภัย (Security System) ประกอบด้วยโครงข่ายระบบความปลอดภัยรูปแบบและมาตรการรักษาความปลอดภัยในระดับชุมชน ศูนย์ข้อมูลข่าวสารด้านความปลอดภัย เพื่อเชื่อมต่อระบบความปลอดภัยของชุมชนเทศบาลนครพิษณุโลก

2.6) พัฒนาโครงข่ายกิจกรรมการท่องเที่ยวของชุมชนบริเวณเส้นทางถนนหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 ประกอบด้วย พัฒนาข้อมูลการบริการและข้อมูลกิจกรรมเสริมสำหรับนักท่องเที่ยว จัดทำป้ายนิเทศ ข่าวสาร และข้อมูลกิจกรรมบันเทิงตลอดปี

2.7) การจัดทำเส้นทางท่องเที่ยวที่ผ่านเส้นทางถนนหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 ดังนั้นนักวิจัย ภาควิชาเครือข่ายชุมชนกำหนดเส้นทางท่องเที่ยวของชุมชน รวมทั้งมีการประเมินผลจากความสำเร็จของโครงการ ประกอบด้วย จำนวน 4 รูปแบบ จำนวนไม่น้อยกว่า 4 เส้นทาง

2.8) การประเมินความพึงพอใจ เชิญผู้สื่อข่าวและสื่อมวลชนเข้าภาคสนามจริงตามเส้นทางท่องเที่ยว เพื่อทดลองท่องเที่ยวบนเส้นทางท่องเที่ยวที่พัฒนาฯ และเป็นการประชาสัมพันธ์

2.9) รวบรวมข้อมูลของชุมชนบริเวณเส้นทางถนนหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 หลังการดำเนินการวิจัยการพัฒนาชุมชนที่ผ่านเส้นทางถนนหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 เพื่อการท่องเที่ยวศักยภาพของชุมชนที่ผ่านเส้นทางถนนหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 จำนวนนักท่องเที่ยว รายได้ของคนในชุมชน และผลประเมินความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อโครงการ

3) นำเสนอสื่อโฆษณาและการสื่อสารสาธารณะการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวแบบมีส่วนร่วมโดยชุมชนตามเส้นทางถนนหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 (พิษณุโลก – หล่มสัก) และตรวจสอบความถูกต้องเชิงเนื้อหาจัดทำรูปเล่มเสนอผลงานวิจัย เสนอยุทธศาสตร์และข้อเสนอเชิงนโยบายการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวแบบมีส่วนร่วมโดยชุมชนตามเส้นทางถนนหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 (พิษณุโลก - หล่มสัก)

3.1) พัฒนาข้อมูลสื่อสิ่งพิมพ์ในการเผยแพร่การท่องเที่ยว ประกอบด้วย ประวัติความเป็นมาของสถานที่สำคัญ ผลิตภัณฑ์ชุมชน แหล่งท่องเที่ยวในชุมชน ร้านอาหาร ที่พัก จุดหมายตา สิ่งอำนวยความสะดวก ร้านขายของที่ระลึก เป็นต้น และจัดทำสื่อสิ่งพิมพ์ (คู่มือการท่องเที่ยว) ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ-

3.2) พัฒนาโฆษณาและการสื่อสารสาธารณะ ประกอบด้วยประกอบด้วย เว็บไซต์ สื่อสิ่งพิมพ์ สื่อวิทยุโทรทัศน์ และภาพยนตร์

ขั้นตอนการดำเนินงาน

ในการศึกษาครั้งนี้จะอาศัยวิธีการวิจัยในแนวทางผสมผสาน (mixed method approach) ซึ่งมีพื้นที่ในการศึกษาคือชุมชนที่ผ่านเส้นทางถนนหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 โดยมีรายละเอียดในการดำเนินงาน สามารถแบ่งได้ดังนี้คือ

1. การศึกษารูปแบบดั้งเดิมของพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนที่ผ่านเส้นทางถนนหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 ด้วยการวิเคราะห์จากกรณีตัวอย่างเมืองการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงของชุมชนในประเทศไทยและในต่างประเทศที่มีลักษณะใกล้เคียงกัน ด้วยการศึกษจากเอกสารและสัมภาษณ์ผู้มีความสามารถในการให้ข้อมูลของแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นกรณีตัวอย่าง

2. นำข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้ขึ้นต้นและแนวทางที่ได้ในการวิจัยครั้งแรกที่เป็นปัจจัยพื้นฐานของชุมชน ประกอบกับการวิเคราะห์การเก็บข้อมูลของชุมชนฯ ก่อนการดำเนินการวิจัยฯ 2 ประเด็น การรวบรวมข้อมูลทางด้านการท่องเที่ยวของชุมชน ที่ผ่านเส้นทางถนนหลวงแผ่นดินหมายเลข 12

เพื่อเป็นแนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนที่ผ่านเส้นทางถนนหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 มาจัดทำต้นร่างรูปแบบการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของชุมชน ที่สอดคล้องกับความต้องการและปัจจัยพื้นฐานของการชุมชน ด้วยเทคนิคการสังเคราะห์รูปแบบ และนำรูปแบบที่ได้มาทดสอบเบื้องต้นด้วยการประชุมกลุ่มย่อยกับภาคีเครือข่ายชุมชน

3. การจัดประชุมกลุ่มย่อยกับภาคีเครือข่ายชุมชน โดยนำรูปแบบเบื้องต้นและข้อมูลประกอบที่ศึกษาได้มาจากผลของการวิจัยใน มาจัดทำเป็นโครงการ และกิจกรรม เพื่อการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของชุมชน ที่ผ่านเส้นทางถนนหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 ตรวจสอบโดยเทคนิคการอบรมสัมมนากลุ่มย่อย

4. จัดทำโครงการอบรมสัมมนาในแต่ละด้านเพื่อการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวชุมชนที่ผ่านเส้นทางถนนหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 โดยผู้เชี่ยวชาญและภาคีเครือข่ายชุมชนประกอบด้วย พัฒนาการบริการนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ พัฒนาสินค้าพื้นเมือง พัฒนาความปลอดภัย พัฒนาโครงข่ายกิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่อดึงดูดการท่องเที่ยวและพัฒนากิจการบริการอื่นๆ ประเมินผลจากสถานที่จริงทุก 1 เดือน

5. จัดทำโครงการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของชุมชน โดยผู้เชี่ยวชาญและภาคีเครือข่ายชุมชนประกอบด้วย พัฒนาเส้นทางและสภาพการเข้าถึงพัฒนาสิ่งดึงดูดการท่องเที่ยว พัฒนาการเผยแพร่โฆษณาและเส้นทางท่องเที่ยว ประเมินผลจากสถานที่จริงทุก 1 เดือน

6. การตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล (Validity) และความเชื่อถือได้ (Reliability) ด้วยการดูข้อมูลการดูข้อคำถาม สื่อความหมายตรงตามที่ต้องการหรือไม่ ขณะที่สัมภาษณ์ คำตอบที่ได้สอดคล้องกับบริบทของชุมชน ข้อมูลเดิม และข้อสังเกตของนักวิจัยหรือไม่ ทดสอบกับสภาพแวดล้อมและข้อมูลอื่นที่มีอยู่เดิมจากแหล่งอื่นๆ ในลักษณะทดสอบแบบสามเส้า (Triangulation) ตามระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อให้ข้อมูลมีความหมาย แม่นยำและเชื่อถือได้มากที่สุด โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงที่สองเป็นการตรวจสอบข้อมูลที่จัดเป็นดัชนีแล้ว จากการสังเกตพฤติกรรมการณ์สนทนากับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักภาคีเครือข่ายชุมชน กรรมการชุมชน และบุคคลทั่วไป โดยมีการตรวจสอบสามเส้าในด้านต่างๆ

- ตรวจสอบด้านปริมาณ ตรวจสอบข้อมูลที่สังเกตและบันทึกว่า เนื้อหาได้ปริมาณเพียงพอครอบคลุมในแนวคำถาม และเพียงพอตามวัตถุประสงค์หรือไม่ หากข้อมูลไม่เพียงพอได้ทำการเก็บข้อมูลเพิ่มเติมหลายครั้งจนสามารถสรุปข้อมูลที่ตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัยได้

- ตรวจสอบแหล่งข้อมูล (Data triangulation) ตรวจสอบเรื่องเวลา สถานที่และบุคคลว่า เมื่อต่างเวลา ต่างสถานที่ ต่างบุคคล แล้วข้อมูลยังเหมือนเดิมหรือไม่ โดยการจัดตารางกำหนดเวลา ในการสังเกตพฤติกรรมให้ครอบคลุมทุกช่วงเวลา เพื่อให้ครอบคลุมมากยิ่งขึ้น

- ตรวจสอบข้อมูลกับเจ้าของข้อมูลและผู้เกี่ยวข้องอื่น (Cross Check) ผู้วิจัยซักถาม ผู้ให้ข้อมูล และตรวจสอบจากผู้เกี่ยวข้องอื่นว่า ข้อมูลถูกต้องหรือไม่ด้วยการสอบถามซ้ำ ในประเด็น เดียวกัน แล้วให้ความเห็นกับผู้วิจัยในเรื่องการตีความ การวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อเป็นการยืนยันความเชื่อถือได้ของข้อมูลและการรายงาน

- ตรวจสอบด้านทฤษฎี ตรวจสอบข้อมูลขณะอยู่ในภาคสนาม การตีความหมาย พฤติกรรมว่าตรงหรือแตกต่างไปจากทฤษฎีหรือจากแนวคิดผู้เชี่ยวชาญมากน้อยเพียงใด และตรวจสอบความเข้าใจของผู้วิจัย (Investigator Triangulation) โดยศึกษาเอกสารเพิ่มเติม สอบถามความคิดเห็นอาจารย์ที่ปรึกษา เมื่อพบข้อมูลที่ขัดแย้งกันหรือข้อมูลไม่เพียงพอ ผู้วิจัยเก็บข้อมูลซ้ำเพื่อยืนยันความถูกต้อง

- ตรวจสอบวิธีการเก็บข้อมูล (Methodology Triangulation) ตรวจสอบข้อมูลด้วยการรวบรวมข้อมูลหลายวิธี ประกอบด้วยเอกสาร การสังเกตแบบมีส่วนร่วม และไม่มีส่วนร่วมการสัมภาษณ์เจาะลึก การสัมภาษณ์กลุ่ม และการสนทนากลุ่ม

- ตรวจสอบด้วยการวิเคราะห์ - สังเคราะห์ข้อมูล เมื่อผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลจากสถานที่จริงแล้ว ได้ตรวจสอบการแปลความหมายเกี่ยวกับข้อมูลกับผู้เชี่ยวชาญ เพื่อให้ได้ข้อค้นพบที่ตรงความเป็นจริงมากที่สุด

สรุปผลการศึกษา

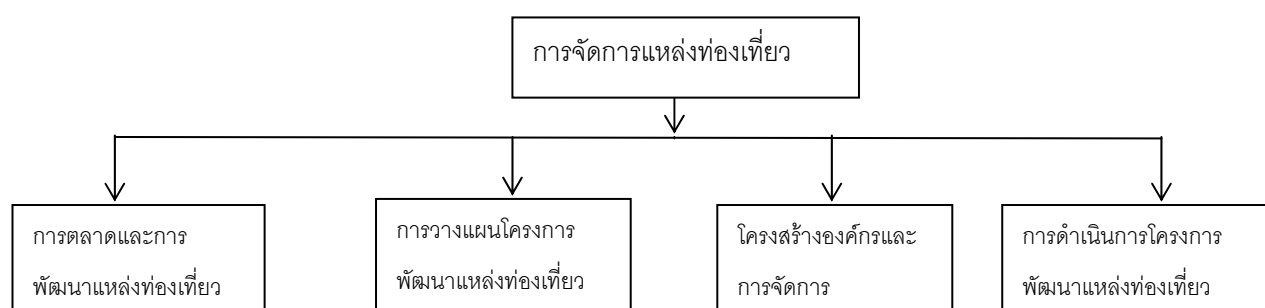
รวบรวมองค์ความรู้ที่เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนตามเส้นทางถนนหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 (พินธุโลก - หล่มสัก) มีขอบเขตด้านเนื้อหา ดังนี้

ผลจากการวิจัย สักยภาพของชุมชน พบว่า ด้านการรับรู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนในชุมชนตามเส้นทางถนนหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 (พินธุโลก – หล่มสัก)จากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 340 คน ให้ระดับความคิดเห็นด้านการรับรู้การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนในชุมชนตามเส้นทางถนนหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 (พินธุโลก – หล่มสัก) ซึ่งพิจารณารายละเอียดที่มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงด้านรายได้ของชุมชน การจ้างงานและการสร้างอาชีพ ความสัมพันธ์ของคนในชุมชน การเป็นเจ้าของบ้านที่ดี การมีจิตสาธารณะของคนในชุมชน การดำรงอยู่ของวิถีชีวิตและวัฒนธรรมชุมชน การปรับตัวของวัฒนธรรมชุมชน คุณภาพชีวิตของคนในชุมชนดีขึ้น ความสวยงามของชุมชน ความเหมาะสมของตำแหน่งที่ตั้งร้านค้าชุมชน ความเหมาะสมของการจัดการเรื่องขยะและสิ่งปฏิกูลของชุมชน ความพร้อมด้านสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรท่องเที่ยวของชุมชน ความพร้อมด้านความสามารถในการแข่งขันของชุมชน ความพร้อมของชุมชนด้านองค์ความรู้ด้านวัฒนธรรม และจำนวนนักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวในชุมชน ส่วนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลางได้แก่การเสื่อมสลายของวัฒนธรรมชุมชน

ด้านศักยภาพของชุมชน โดยพิจารณาเป็นรายชื่อที่มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ได้แก่ด้านการวางแผนและกำหนดยุทธศาสตร์การท่องเที่ยว การรองรับนักท่องเที่ยว ด้านการจัดให้มีที่พักที่สะอาด ปลอดภัย มีคุณภาพ ด้านการจัดการขยะและสิ่งปฏิกูล ด้านการปรับปรุงภูมิทัศน์ของชุมชน ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน ด้านพัฒนาระบบข้อมูล ข่าวสาร และการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวของชุมชน ด้านการพัฒนาโครงสร้างสาธารณูปโภคพื้นฐานเพื่อรองรับการท่องเที่ยวซึ่งประกอบด้วย โครงสร้างถนน ไฟฟ้า โทรศัพท์ศูนย์ข้อมูล ข่าวสาร น้ำสะอาด สุขา ป้ายบอกทาง สถานที่สำคัญของชุมชนการคมนาคม ร้านอาหาร อินเทอร์เน็ต ด้านการพัฒนาอาชีพและของที่ระลึก ด้านการสื่อสารและภาษา ด้านความปลอดภัยของนักท่องเที่ยวที่มาในชุมชน ด้านความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ของคนในชุมชน

การดำเนินกิจกรรมและการมีส่วนร่วม กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ได้แก่การวางแผนและออกแบบยุทธศาสตร์การพัฒนาชุมชน การกำหนดทิศทางเพื่อจัดการท่องเที่ยว การกำหนดจำนวนนักท่องเที่ยวที่จะเข้าไปศึกษาชุมชนและวัด การจัดตั้งกองทุนชุมชนเพื่อการท่องเที่ยว การกำหนดระเบียบและแนวปฏิบัติในการท่องเที่ยวในชุมชน การประชาสัมพันธ์และการให้ข้อมูล การสนับสนุนงบประมาณ การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในชุมชน การปรับปรุง พัฒนาอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวของชุมชน การพัฒนาระบบตลาดและต่อยอดผลิตภัณฑ์ชุมชน การพัฒนาระบบฐานข้อมูลเพื่อการท่องเที่ยว ชุมชนรับผลตอบแทนจากการท่องเที่ยวมีความคิดเห็น การประเมินผลกิจกรรมและโครงการ การตัดสินใจยุติหรือดำเนินการโครงการ และการขยายจำนวนภาคีเครือข่ายจากองค์กรและชุมชนต่างๆ

แบบจำลองการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเพื่อนำไปสู่การพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

ภาพ 1 แสดงแบบจำลองการจัดการแหล่งท่องเที่ยว

1. การตลาดและการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว

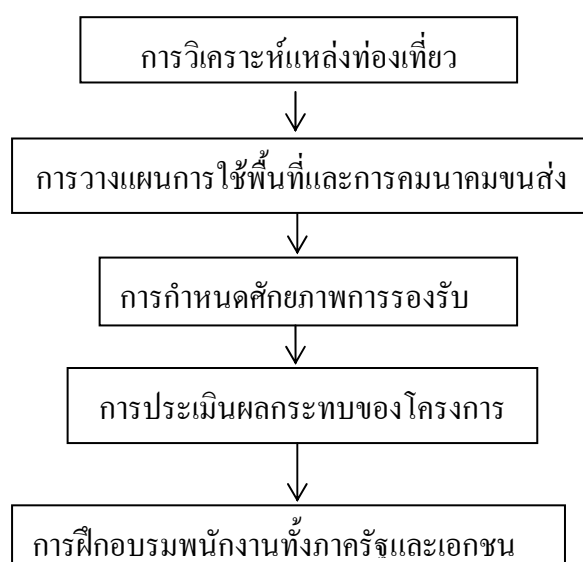
การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนจะสามารถสำเร็จลุล่วงไปได้ จะต้องอาศัยกลยุทธ์ทางการตลาดและการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว เพื่อสนองความต้องการระหว่างนักท่องเที่ยวกับผู้ให้บริการหรือประกอบการ ทั้งนี้ การทำการตลาดการท่องเที่ยวในแต่ละแหล่งท่องเที่ยวนั้นมีความแตกต่างด้านการบริการที่นักท่องเที่ยวได้รับ ซึ่งอาจจะเป็นสิ่งที่สามารถจับต้องได้ หรือไม่สามารจับต้องได้ ซึ่งโดยขั้นตอนการตลาดและการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวคำนึงถึงปัจจัยดังต่อไปนี้

1) ผลลัพธ์ที่จะสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว ก่อนการพัฒนาการตลาดทางการท่องเที่ยว ผู้ประกอบการหรือผู้จัดการแหล่งท่องเที่ยวควรทราบถึงความต้องการของนักท่องเที่ยว เช่น นักท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ส่วนมากเน้นที่ความรู้ ความประทับใจ ความสุนทรีย์ ประสบการณ์ ฯลฯ ดังนั้น แหล่งท่องเที่ยวควรมีความโดดเด่น และมีเอกลักษณ์เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้รับประโยชน์ และสนองความต้องการสูงสุด ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวจะผลักดันการตลาดของแหล่งท่องเที่ยว (Destination Branding) เพื่อการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว เป็นกลยุทธ์ทางการตลาดที่สำคัญในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เนื่องจากแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแต่ละพื้นที่ของประเทศไทยมีความแตกต่างกัน มีอัตลักษณ์และมีศักยภาพที่จะดึงดูดความสนใจและชวนให้นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติมาเยี่ยมชม

2) การส่งเสริมการตลาดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การส่งเสริมการตลาดเป็นกลยุทธ์ที่จะทำให้นักท่องเที่ยวรับรู้และสนใจเยือนแหล่งท่องเที่ยว ดังนั้นการส่งเสริมการตลาดอาจ เช่น การให้ข้อมูลข่าวสารผ่านสื่อ การโฆษณา การประชาสัมพันธ์ หรือ การพูดแบบปากต่อปากเพื่อกระตุ้นให้นักท่องเที่ยวสนใจและต้องการท่องเที่ยว การนำเสนอที่น่าสนใจและสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวให้สนใจการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแบบยั่งยืน อาจเป็นการประชาสัมพันธ์ การจัดตั้งศูนย์บริการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม หรือจัดนิทรรศการภาพถ่าย การใช้สื่อมัลติมีเดียปฏิสัมพันธ์เพื่อการประชาสัมพันธ์ ส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และแนวคิดการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมให้คงอยู่สืบเนื่องต่อไป (Gowdy, 1999) ซึ่งการเลือกใช้สื่อประชาสัมพันธ์จะนำจุดเด่นของแหล่งท่องเที่ยว ตลอดจนวิธีในการดำเนินชีวิตเป็นจุดขาย (Brand Idea) และสื่อสารไปยังนักท่องเที่ยว (Brand Communication) เพื่อสร้างการรับรู้ (Brand Awareness) และสัมผัสประสบการณ์ (Brand Experience) จนเกิดเป็นกระบวนการท่องเที่ยว

2.การวางแผนโครงการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว

ขั้นตอนการวางแผนโครงการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนประกอบด้วย

ภาพ 2 แสดงขั้นตอนการวางแผนโครงการพัฒนาการท่องเที่ยว

ขั้นตอนสำคัญของการวางแผนพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเริ่มจากการวิเคราะห์แหล่งท่องเที่ยว ซึ่งรวมถึงความพร้อมของแหล่งท่องเที่ยว ที่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนา การปรับปรุง และความน่าสนใจของแหล่งท่องเที่ยวที่ว่าเพียงพอที่จะดึงดูดใจนักท่องเที่ยวให้เดินทางไปยังแหล่งท่องเที่ยวที่เขยื้อนหรือไม่ว่ คุณค่าของแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นอย่างไร ซึ่งรวมถึงภาพรวมด้านความสวยงาม ลักษณะเด่น อัตลักษณ์ ความเก่าแก่ทางประวัติศาสตร์ ความสำคัญทางศาสนา สภาพภูมิทัศน์ และวิถีชีวิต นอกจากนี้ ประเด็นของความพร้อมทางด้านความสะดวกซึ่งรวมถึงทั้งความสะดวกในการเข้าถึง และสิ่งอำนวยความสะดวกเป็นสิ่งสำคัญในการวางแผนการใช้พื้นที่และการกำหนดศักยภาพรองรับแหล่งท่องเที่ยว ในการกำหนดศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวที่เขยื้อน ประเด็นสำคัญคือต้องสามารถจัดการสิ่งอำนวยความสะดวกเบื้องต้น เช่น ถนน ไฟฟ้า น้ำประปา การจัดการขยะ ระบบสื่อสารคมนาคม ลานจอดรถ ที่พักโรงแรม ร้านอาหาร และร้านขายของที่ระลึกให้พอเพียงกับจำนวนนักท่องเที่ยว รวมถึงต้องควบคุมจำนวนนักท่องเที่ยวในพื้นที่ดังกล่าวตลอดจนปัญหาและผลกระทบที่จะตามมาจากการพัฒนาการท่องเที่ยวในพื้นที่

ประเด็นพื้นฐานที่สำคัญประเด็นหนึ่งที่จะนำไปสู่การวางแผนนโยบายการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่เหมาะสม คือ การประเมินผลกระทบที่อาจจะเกิดขึ้นจากการพัฒนาการท่องเที่ยวทั้งนี้ การสร้างหลักเกณฑ์และตัวบ่งชี้ในการประเมินผลกระทบขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของการพัฒนาการท่องเที่ยวของแต่ละฝ่าย ซึ่งจะต้องมีการประเมินผลกระทบของการพัฒนาการท่องเที่ยวร่วมกัน (Butler, 1999) โดยหลักเกณฑ์การประเมินผลกระทบนั้นแบ่งเป็นผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน ผลกระทบต่อคุณค่าทางวัฒนธรรม และผลกระทบต่อการดำรงรักษามรดกทางวัฒนธรรม และผลกระทบต่อการเสริมสร้างลักษณะเด่นอัตลักษณ์ของชุมชนและพื้นที่ ผลกระทบต่อการดำรงรักษามรดกทางวัฒนธรรม เพื่อนำไปสู่การวางแผนนโยบายที่สมดุล และแนวทางการจัดการเพื่อควบคุมผลกระทบจากการท่องเที่ยวอันจะนำไปสู่การก่อให้เกิดผลประโยชน์สุทธิที่สูงสุดต่อพื้นที่

นอกจากนี้ ขั้นตอนการวางแผนการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวควรจะรวมถึงการฝึกอบรมคนในพื้นที่ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และประชาชนในท้องถิ่น ให้รับรู้และมีส่วนร่วมในการดูแลแหล่งท่องเที่ยว ทั้งนี้การพัฒนานุเคราะห์ การให้ความรู้ และการฝึกอบรมเพื่อให้บุคลากรที่เกี่ยวข้องมีความรู้ มีแนวคิด และวิธีปฏิบัติในการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนนับว่าเป็นแนวทางในการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน

3. โครงสร้างองค์กรและการจัดการ

การจัดการโครงสร้างองค์กรและการจัดการที่เหมาะสมเป็นส่วนประกอบที่สำคัญในการที่จะกำหนดทิศทางของการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่ยั่งยืน โดยทั่วไปแล้วจะสามารถสรุปโครงสร้างองค์กรและการจัดการสำหรับการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยจะมุ่งเน้นที่การประสานงานกับองค์กรปกครองท้องถิ่น และหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องที่เกี่ยวข้องส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยวในท้องถิ่นต้องนำการท่องเที่ยวขายเศรษฐกิจในท้องถิ่น เพื่อที่จะร่วมกันหาจุดเด่น หรืออัตลักษณ์ที่จะเป็นจุดประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยว นอกจากนี้การสนับสนุนการมีส่วนร่วมและการสร้างเครือข่ายพัฒนาการท่องเที่ยวกับท้องถิ่นเพื่อจะร่วมกันวิเคราะห์ หรือแก้ไขปัญหาและข้อขัดแย้งในผลประโยชน์ที่ต่างกันเป็นอีกแนวทางที่มีความจำเป็นต่อการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนอีกด้วย

4. การดำเนินการโครงการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว

ตามข้อเสนอของกรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่นกระทรวงมหาดไทย (2550, หน้า 6) การดำเนินการโครงการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว มีหลักการดำเนินการที่สำคัญ 4 ด้านซึ่งประกอบด้วย

1. การเร่งพัฒนา บุธนะ พื้นฟูมรดก และสินทรัพย์ทางวัฒนธรรม เพื่อให้เกิดการท่องเที่ยวใหม่เพื่อสร้างรายได้ให้กับชุมชน โดยส่งเสริมบทบาทการมีส่วนร่วมของเอกชนเพื่อที่จะรักษาแหล่งท่องเที่ยวและวิถีชีวิตให้อยู่สภาพเดิมอย่างยั่งยืน

2. การเพิ่มความหลากหลายของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมรูปแบบต่างๆ ทั้งการท่องเที่ยวแหล่งมรดก การท่องเที่ยวศิลปะ การท่องเที่ยววัฒนธรรมเมือง การท่องเที่ยววัฒนธรรมชนบท รวมถึงการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์และภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย

3. การเพิ่มสิ่งอำนวยความสะดวก การวางแผนด้านความปลอดภัย สุขอนามัย และสวัสดิการของนักท่องเที่ยวทุกกลุ่ม ทุกเพศ ทุกวัย

4. การส่งเสริมความเชื่อมโยง ความร่วมมือกับหน่วยงานในท้องถิ่น และประชาชนในชุมชน เพื่อที่จะสร้างกิจกรรมท่องเที่ยว พัฒนาคุณภาพการบริการท่องเที่ยว รวมถึงการประชาสัมพันธ์ของการท่องเที่ยวท้องถิ่นในรูปแบบต่างๆ

บทสรุป

การวางแผนการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงมรดกทางวัฒนธรรม เป็นหนึ่งในยุทธศาสตร์ที่ต้องพัฒนาในประเทศไทย เพราะนอกจากการท่องเที่ยวจะเป็นอุตสาหกรรมหลักที่สร้างรายได้ และนำเงินตราต่างประเทศเข้าสู่ประเทศไทยแล้ว การท่องเที่ยวยังก่อให้เกิดการสร้างอาชีพสืบเนื่องจากการท่องเที่ยว เช่น การผลิตหัตถกรรมพื้นบ้าน หรือการให้บริการด้านต่างๆ นับได้ว่ากรท่องเที่ยวมีบทบาทในการกระตุ้นให้เกิดการผลิตและนำทรัพยากรของประเทศมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด อย่างไรก็ดี เนื่องจากสถานการณ์ตลาดการท่องเที่ยวในปัจจุบันมีการแข่งขันอย่างรุนแรง ประเทศไทยจึงควรส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยให้ความสำคัญกับการใช้วัฒนธรรมเป็นจุดขายในการแข่งขันกับแหล่งท่องเที่ยวทั่วโลก

ทั้งนี้ หัวใจสำคัญของการวางแผนพัฒนาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมให้มีการเติบโตอย่างยั่งยืน คือการรักษาสมดุลระหว่างการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม และการส่งเสริมพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ซึ่งจะสำเร็จได้จะต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกฝ่ายทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน องค์กรอิสระ และชุมชน ขั้นตอนของการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเพื่อนำไปสู่การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนนั้น ประกอบด้วยตลาดที่จะต้องตอบสนองความต้องการและการสร้างความพึงพอใจให้นักท่องเที่ยว การวางแผนโครงการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ซึ่งรวมถึงการวางแผนการใช้พื้นที่ การวางแผนการขนส่ง การประเมินผลกระทบและศักยภาพในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม นอกจากนี้ยังรวมถึงการจัดการโครงสร้างองค์กรและการจัดการที่เหมาะสมต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และการดำเนินโครงการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งรวมถึงการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โครงสร้างพื้นฐาน และสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ เพื่อสนับสนุนการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมพร้อมกับการอนุรักษ์พัฒนาวัฒนธรรมให้ยั่งยืน

ข้อเสนอแนะ

จากข้อเสนอแนะในการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ชุมชนตามเส้นทางถนนหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 (พิษณุโลก- หล่มสัก) ซึ่งได้รับมาจากภาคส่วนต่าง ๆ สามารถที่จะสรุปเป็นแต่ละภาคส่วนในด้านแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ แหล่งท่องเที่ยวประวัติศาสตร์ โบราณคดี แหล่งท่องเที่ยวศิลปะและวัฒนธรรม แหล่งบริการการท่องเที่ยว โดยมีการให้ความรู้แก่ผู้เกี่ยวข้อง และให้ชุมชนท้องถิ่นและสร้างจิตสำนึกให้ทุกฝ่ายร่วมกันรับผิดชอบต่อแหล่งท่องเที่ยว ดังนี้

1. ภาครัฐ

1.1 ด้านแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ รวมไปถึงสิ่งแวดล้อม ควรดูแลรักษาสีเขียวสิ่งแวดล้อม โดยการส่งเสริมการท่องเที่ยว การท่องเที่ยวเชิงเกษตร และการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพให้มากขึ้น ใช้ผลิตภัณฑ์ที่รักษาสีเขียวสิ่งแวดล้อม ห้ามตัดไม้ทำลายป่าพร้อมทั้ง ส่งเสริมการปลูกป่าให้ มีมากขึ้นเพื่อเป็นการอนุรักษ์ต้นน้ำลำธารที่สำคัญ อีกทั้งต้องมีการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติดังกล่าวควบคู่ไปกับทรัพยากรทางวัฒนธรรมท้องถิ่นให้คงอยู่

1.2 ควรมีการปรับปรุงถนน และสร้างเส้นทางเชื่อมโยงที่ได้มาตรฐานการท่องเที่ยวระหว่างจังหวัดสุโขทัย พิษณุโลก และจังหวัดเพชรบูรณ์ ที่สำคัญควรมีการแปรรูปสินค้าที่เป็นผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นเพื่อเสริมสร้างเอกลักษณ์ให้กับชุมชนตามเส้นทางถนนหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 (พิษณุโลก- หล่มสัก)

1.3 ในด้านสังคม ควรมีการอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวให้กับประชาชนมากขึ้น โดยต้องให้สอดคล้องกับวิถีชีวิต ประเพณี และวัฒนธรรมของชุมชน มีการบังคับใช้กฎหมายอย่างจริงจังเพื่อความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของทั้ง ประชาชน และนักท่องเที่ยวรวมถึงบังคับกฎหมายในการควบคุมการก่อสร้าง และกิจกรรมการท่องเที่ยวต่าง ๆ ให้เป็นไปอย่างถูกต้อง ในด้านเศรษฐกิจ จัดให้มีคณะกรรมการการท่องเที่ยวของชุมชนตามเส้นทางถนนหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 (พิษณุโลก- หล่มสัก)

1.4 กำหนดผู้รับผิดชอบด้านต่าง ๆ อย่างชัดเจน อีกทั้ง ทุกภาคส่วนต้องมีส่วนร่วมในการพัฒนา และมีการวางแผนและบูรณาการแหล่งท่องเที่ยวให้ได้มาตรฐาน ส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนโดยใช้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือในการอนุรักษ์ และสร้างเครือข่ายเยาวชน และชุมชนเพื่อใช้ในการจัดการการท่องเที่ยวโดยควรมีการอบรมเจ้าหน้าที่ด้านการท่องเที่ยวให้มีความรู้ความสามารถในการถ่ายทอดความรู้ ที่สำคัญภาครัฐ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีการสนับสนุนอย่างจริงจังและต่อเนื่องโดยต้องมีการเตรียมความพร้อมทั้ง ในด้านงบประมาณและบุคลากร หลังจากนั้นต้องมีการประชาสัมพันธ์ชุมชนตามเส้นทางถนนหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 (พิษณุโลก- หล่มสัก) ให้เป็นที่รู้จักมากขึ้น

2. ภาคเอกชน

2.1 ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ภาคเอกชนมีข้อเสนอแนะว่าควรเน้นเรื่องการรักษาความสะอาด และปรับปรุงสิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยวโดยต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วนในการจัดการการท่องเที่ยวดังกล่าว

2.2 ภาคเอกชนเสนอแนะให้มีการดูแลเรื่องการคมนาคมอย่างจริงจัง ได้แก่ การจับจ่ายพาหนะต่างๆ ให้มีความเป็นระเบียบเรียบร้อย ควบคุมเส้นทางโดยสารพาหนะ และตารางเวลาพาหนะให้ตรงตามเวลาที่กำหนด และการพัฒนาปรับปรุงสาธารณูปโภค สิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ และป้ายบอกทิศทางเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวให้มีคุณภาพมาก

ขึ้น ที่สำคัญภาคเอกชนต้องการให้โครงการนำร่องของโรงแรม และรีสอร์ทในแหล่งท่องเที่ยวตามเส้นทางถนนหลวงแผ่นดินหมายเลข 12(พิษณุโลก- หล่มสัก)

2.3 ใช้พลังงานทดแทนแหล่งท่องเที่ยวตามเส้นทางถนนหลวงแผ่นดินหมายเลข 12(พิษณุโลก- หล่มสัก)และมีการสร้างระบบความน่าเชื่อถือด้านสิ่งแวดล้อมสำหรับที่พักแรมเชิงอนุรักษ์บนแหล่งท่องเที่ยวตามเส้นทางถนนหลวงแผ่นดินหมายเลข 12(พิษณุโลก- หล่มสัก)เพื่อพัฒนามาตรฐานสากลมากขึ้น ในด้านสังคม

2.4 ภาคเอกชนต้องการให้สำรวจเข้ามาดูแลความปลอดภัยของงานปาร์ตี้ต่างๆ ให้มากขึ้น เพื่อลดปัญหาการทะเลาะวิวาทของนักท่องเที่ยวในด้านเศรษฐกิจเสนอแนะให้มีจัดตั้ง

2.5 องค์กรกลางเกี่ยวกับการท่องเที่ยวที่มีอำนาจบัญชาการผู้ที่มีหน้าที่ปฏิบัติให้รักษากฎหมายโดยรัฐควรสนับสนุนงบประมาณเพื่อสร้างแผนยุทธศาสตร์ด้านการตลาด กำหนดนโยบายการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ชัดเจนเป็นรูปธรรม ทำการประชาสัมพันธ์ และดูแลในเป็นไปอย่างต่อเนื่อง สุดท้ายในด้านจิตใจเสนอแนะให้ประชาชนมีน้ำใจต่อนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ ปลูกฝังจิตสำนึก และจัดอบรมผู้นำท้องถิ่นเพื่อลดอาชญากรรมยาเสพติดอย่างจริงจัง

3.ภาคประชาชน

3.1 ด้านทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม ภาคประชาชนเสนอแนะว่าการพัฒนาต้องไปในทิศทางที่มีการทำลายทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมให้น้อยที่สุด พัฒนาแหล่งศิลปกรรมให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยว

3.2 ควรมีการสนับสนุน และเพิ่มพื้นที่การทำไร่ ทำนา ทำสวน และปลูกผักตามแนวคิขของเกษตรอินทรีย์ หรือเกษตรปลอดสารพิษเพื่อให้เพียงพอต่อการบริโภค และลดการนำเข้าสินค้าเกษตรเหล่านี้จากภายนอก

3.3 ในด้านสังคมประชาชนเสนอแนะว่าความเพิ่มการรักษาความปลอดภัยทั้ง แก่นักท่องเที่ยว และผู้ที่มาทำธุรกิจ ในด้านเศรษฐกิจต้องการให้มีการประชาสัมพันธ์เกาะจุดเด่นของชุมชนตามเส้นทางถนนหลวงแผ่นดินหมายเลข 12(พิษณุโลก- หล่มสัก)ให้เป็นที่รู้จักให้มากขึ้นและควบคุมราคาสินค้าไม่ให้แตกต่างจากบนพื้นที่มากเกินไป ในด้านจิตใจประชาชนเสนอแนะให้มีการปราบปรามอาชญากรรม และยาเสพติดมากขึ้น

4. นักท่องเที่ยว

4.1 ด้านทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม นักท่องเที่ยวเสนอแนะให้รักษาความเป็นธรรมชาติให้เป็นอย่างดีหรือมากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้

4.2 ควรรักษาความสะอาดหลังจากการจัดงานเทศกาลต่างๆ คุณภาพของน้ำ ป้องกันการทำลายป่าไม้ ปรับปรุงระบบบำบัดน้ำเสีย และปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐานด้านสาธารณูปโภคต่างๆ อีกทั้ง ควรมีการสนับสนุนการพัฒนาสินค้าท้องถิ่น เพื่อลดการนำเข้าสินค้าจากภายนอก เช่น พัฒนาผลิตภัณฑ์จากมะพร้าว พัฒนาที่พักแรมเชิงเกษตร และแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรภายในชุมชนตามเส้นทางถนนหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 (พิษณุโลก- หล่มสัก) ในอนาคตควรมีการกำหนดเส้นทางการล่องเรือ และการเดินทางผจญภัยเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ และชุมชนตามเส้นทางถนนหลวงแผ่นดินหมายเลข 12

4.3 ด้านสังคมนักท่องเที่ยวเสนอแนะให้เพิ่มมาตรการ และคุณภาพในการรักษาความปลอดภัยในชีวิต และทรัพย์สินให้มากขึ้น มีการบังคับใช้กฎหมายอย่างจริงจัง มีการอบรมการรักษาความปลอดภัยให้กับประชาชนในพื้นที่อย่างต่อเนื่องในด้านเศรษฐกิจ

4.4 เสนอแนะให้มีการจัดตั้งกองทุนเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและรักษาสีเขียวและรักษาชุมชนตามเส้นทางถนนหลวงแผ่นดินหมายเลข 12(พิษณุโลก- หล่มสัก)ให้มีเอกลักษณ์เป็นของตัวเอง ควรมีการจัดรูปแบบการท่องเที่ยวกลางคืนให้เป็นการท่องเที่ยวเพื่อให้สร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ที่สำคัญเสนอแนะให้เพิ่มการลงทุนของชาวไทย โดยเฉพาะประชาชนท้องถิ่นให้มีมากขึ้นและสร้างมาตรฐานที่พักแรมแหล่งท่องเที่ยวตามเส้นทางถนนหลวงแผ่นดินหมายเลข 12(พิษณุโลก- หล่มสัก)ให้เป็นมาตรฐานในระดับสากล

บรรณานุกรม

จิรวัดน์พระสันต์ (2555) รายงานการวิจัยพัฒนาชุมชนรอบอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัยเพื่อการท่องเที่ยวโดยใช้องค์ความรู้ทางด้านวัฒนธรรมและการมีส่วนร่วม. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

ภาคผนวก ข

ตารางเปรียบเทียบวัตถุประสงค์ กิจกรรมที่วางแผนไว้และ กิจกรรมที่ดำเนินการมา
และผลที่ได้รับตลอดโครงการ

ภาคผนวก ข

ตาราง แสดงกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการนำผลจากโครงการไปใช้ประโยชน์

กิจกรรมหลัก	กิจกรรมที่วางแผน	กิจกรรมที่ดำเนินการ
วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 รวบรวมองค์ความรู้เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนตามเส้นทางถนนหลวงแผ่นดินหมายเลข 12		
1.1 จัดสร้างระบบฐานข้อมูลและวิธีจัดเก็บ	1.1.1 สร้างเครื่องมือเก็บข้อมูลภาคสนามประกอบด้วยแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์	- ได้วิธีจัดเก็บข้อมูลของชุมชนบริเวณเส้นทาง ถนนหลวงแผ่นดินหมายเลข 12
	1.1.2 ทดลองใช้เครื่องมือ	
	1.1.3 ปรับปรุงเครื่องมือที่ได้รับข้อเสนอแนะจากผู้ทรงคุณวุฒิ	
1.2 สร้างแบบฝึกการอบรมและอบรมผู้ช่วยนักวิจัยเก็บข้อมูล	1.2.1 อบรมผู้ช่วยนักวิจัยในการเก็บข้อมูล	- ได้รูปแบบการฝึกอบรมและกระบวนการเก็บข้อมูลของชุมชนสำหรับผู้ช่วยนักวิจัย
1.3 ศึกษาศักยภาพของชุมชน และความพร้อมเชิงท่องเที่ยว - ความสามารถในการแข่งขัน - จำนวนนักท่องเที่ยว - รายได้ของคนในชุมชน	1.3.1 สำรวจและเก็บข้อมูลภาคสนาม - รวบรวมศักยภาพของชุมชนบริเวณเส้นทางถนนหลวงแผ่นดินหมายเลข 12	- ทำให้ทราบถึงศักยภาพของชุมชนที่ผ่านเส้นทางถนนหมายเลข 12 ทั้ง 5 อำเภอ ได้แก่ อำเภอเมือง อำเภอวังทอง อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก อำเภอเขาค้อ อำเภอหล่มสัก และ อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์
	1.3.2 วิเคราะห์ข้อมูลและเชื่อมโยงฐานข้อมูลด้านต่างๆ	- ได้ฐานข้อมูลของชุมชนที่ผ่านเส้นทางถนนหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 ก่อนการดำเนินงานวิจัย
1.4 รวบรวมข้อมูลของชุมชนบริเวณเส้นทางถนนหลวง แผ่นดินหมายเลข 12 ก่อนการดำเนินการวิจัย ประกอบด้วย - ประวัติความเป็นมาของสถานที่สำคัญ - แหล่งที่ท่องเที่ยว	1.4.1 สำรวจและเก็บข้อมูลภาคสนาม	- ได้ฐานข้อมูลของชุมชนที่มีศักยภาพเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ผ่านเส้นทางถนนหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 ตั้งแต่เชิงสะพานนเรศวร จังหวัดพิษณุโลก- สี่แยกหล่มสัก จังหวัด เพชรบูรณ์

ตาราง แสดงกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการนำผลจากโครงการไปใช้ประโยชน์ (ต่อ)

กิจกรรมหลัก	กิจกรรมรอง	ผลที่คาดว่าจะได้รับ
วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวแบบมีส่วนร่วมโดยชุมชนตามเส้นทางถนนหลวงแผ่นดินหมายเลข 12		
2.1 การวางแผนทางการพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชนบริเวณเส้นทางถนนหลวงแผ่นดินหมายเลข 12แบบมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่าย	2.1.1 ประชุมสัมมนาร่วมกับตัวแทนชุมชนทั้ง 54 ชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อประสานความร่วมมือในการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบมีส่วนร่วม	- การรวบรวมภาคีเครือข่ายและตัวแทนชุมชนในการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนแบบมีส่วนร่วมไม่น้อยกว่า 150 คน
2.2 พัฒนาสภาพการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว	2.2.1 สำรวจและคัดเลือกองค์ประกอบในการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ผ่านเส้นทางถนนหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 โดยนักวิจัย และภาคีที่เกี่ยวข้องได้แก่ - ระบบฐานข้อมูล Internet - เอกสารการท่องเที่ยว - แผนที่การท่องเที่ยว	- มีเว็บไซต์ จำนวน 2 เครือข่าย - มีเอกสารการท่องเที่ยว 300 เล่ม - มีแผนที่การท่องเที่ยว จำนวน 2,000 แผ่น
2.3 พัฒนาระบบบริการนำเที่ยว และมัคคุเทศก์	2.3.1 สำรวจและพัฒนาถ่ายทอดความรู้โดยภาคีที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย - จัดประชุม Workshop ด้านการบริการนักท่องเที่ยว - จัดตั้งหน่วยมัคคุเทศก์	- มีการประชุมรวบรวมภาคีเครือข่ายบริการนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ จำนวนไม่น้อยกว่า 150 คน - มีเอกสารคู่มือเกี่ยวกับการนำเที่ยวและ มัคคุเทศก์จากภาคีที่เกี่ยวข้อง จำนวน 150 เล่ม - จัดตั้งหน่วยมัคคุเทศก์ อย่างน้อย จำนวน 1 หน่วย
2.4 พัฒนาลินค้าของที่ระลึก	2.4.1 สำรวจและคัดเลือกสินค้าของที่ระลึก	- แนวทางการออกแบบของที่ระลึกอย่างน้อย 10 แบบ - จัดทำสื่อสิ่งพิมพ์ของที่ระลึกและสินค้าพื้นเมือง ทั้งภาคภาษาไทยและภาษาอังกฤษจำนวน 2,000 แผ่น

ตาราง แสดงกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการนำผลจากโครงการไปใช้ประโยชน์ (ต่อ)

กิจกรรมหลัก	กิจกรรมที่วางแผน	กิจกรรมที่ดำเนินการ
2.5 พัฒนาโครงข่ายกิจกรรมการท่องเที่ยวของชุมชนบริเวณเส้นทางถนนหลวงแผ่นดินหมายเลข 12	2.5.1 พัฒนาข้อมูลการบริการและข้อมูลกิจกรรมเสริมสำหรับนักท่องเที่ยว	- มีข้อมูลบริการที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวที่ผ่านเส้นทางถนนหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 (จดหมายข่าว) เดือนละ 500 แผ่น
	2.5.2 จัดทำป้ายนิเทศ ข่าวสารและข้อมูลกิจกรรมบนเส้นทางตลอดปี	- มีแผ่นพับแสดงกิจกรรมบนเส้นทางและการพักผ่อนหย่อนใจตลอดปีของที่ผ่านเส้นทางถนนหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 จำนวน 1,000 แผ่น
2.6 พัฒนาข้อมูลสื่อสิ่งพิมพ์	2.6.1 พัฒนาข้อมูลสื่อสิ่งพิมพ์ในการเผยแพร่การท่องเที่ยว	- มีเอกสารสื่อสิ่งพิมพ์(คู่มือการท่องเที่ยว)ฉบับภาษาไทย จำนวน 200 เล่ม
	2.6.2 จัดทำสื่อสิ่งพิมพ์(คู่มือการท่องเที่ยว)ทั้งภาคภาษาไทยและภาษาอังกฤษ	- มีเอกสารสื่อสิ่งพิมพ์(คู่มือการท่องเที่ยว)ฉบับภาษาอังกฤษ จำนวน 300 เล่ม
2.7 การประเมินความพึงพอใจ	2.7.1 เชิญผู้สื่อข่าวและสื่อมวลชน เข้าภาคสนามจริงตามเส้นทางท่องเที่ยว	- เส้นทางท่องเที่ยวที่ขบวนเส้นทางท่องเที่ยวที่พัฒนาฯ และเป็นการประชาสัมพันธ์
2.10 รวบรวมข้อมูลของชุมชนบริเวณเส้นทางถนนหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 หลังการดำเนินการวิจัยการพัฒนาชุมชนที่ผ่านเส้นทางถนนหลวงแผ่นดินหมายเลข 12เพื่อการท่องเที่ยว	2.8.1 ประเมินความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการดำเนินงานของโครงการ โดยใช้แบบสอบถาม	- ผลประเมินความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อโครงการฯ - ทราบศักยภาพของชุมชนที่ผ่านเส้นทางถนนหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 ทั้ง 54 ชุมชน
	2.8.2 ประเมินผล (หลัง) การดำเนินงานโดยใช้แบบสอบถามเก็บข้อมูลภาคสนาม - ศักยภาพของชุมชน - จำนวนนักท่องเที่ยว - รายได้ของคนในชุมชน	
	2.8.3 วิเคราะห์ข้อมูลและเชื่อมโยงฐานข้อมูลด้านต่างๆ	

ตาราง แสดงกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการนำผลจากโครงการไปใช้ประโยชน์ (ต่อ)

กิจกรรมหลัก	กิจกรรมที่วางแผน	กิจกรรมที่ดำเนินการ
วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 เพื่อนำเสนอสื่อโฆษณาและการสื่อสารสาธารณะการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวแบบมีส่วนร่วมโดยชุมชนตามเส้นทางถนนหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 (พิชญโลก – หล่มสัก)		
3.1 พัฒนาโฆษณาและการสื่อสารสาธารณะ	3.1.1 พัฒนาข้อมูลสำหรับการโฆษณาและการสื่อสารสาธารณะ	- มีการโฆษณาและการสื่อสารสาธารณะ ประกอบด้วย
	3.1.2 จัดหาสื่อสิ่งพิมพ์และจัดทำสื่อสาธารณะสำหรับ เว็บไซต์ สื่อวิทยุ โทรทัศน์ - จัดทำหนังสือสำหรับการท่องเที่ยวบนเส้นทางหมายเลข 12 - จัดทำสารคดีการท่องเที่ยวบนเส้นทางหมายเลข 12	- เว็บไซต์ 2 เว็บ - สื่อสิ่งพิมพ์ 10 ฉบับ - สถานีวิทยุ 2 สถานี - โทรทัศน์ 1 ช่อง - จัดทำหนังสือ จำนวน 1 เรื่อง - จัดทำสารคดี จำนวน 1 เรื่อง
3.2 จัดทำเส้นทางท่องเที่ยว	3.2.1 จัดทำเส้นทางท่องเที่ยวจำนวน 4 รูปแบบ เชิญผู้สื่อข่าวและสื่อมวลชนเข้าภาคสนามจริงตามเส้นทางท่องเที่ยวเพื่อทดลองท่องเที่ยวบนเส้นทางท่องเที่ยวที่พัฒนา ประเมินความพึงพอใจและเป็นการประชาสัมพันธ์	- ได้เส้นทางท่องเที่ยว จำนวนไม่น้อยกว่า 4 เส้นทาง - แหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ จำนวน 1 เส้นทาง - แหล่งท่องเที่ยวประวัติศาสตร์ โบราณคดี จำนวน 1 เส้นทาง - แหล่งท่องเที่ยวศิลป และวัฒนธรรม จำนวน 1 เส้นทาง - แหล่งการบริการการท่องเที่ยว จำนวน 1 เส้นทาง
3.3 ตรวจสอบความถูกต้องเชิงเนื้อหาจัดทำรูปเล่มเสนอผลงานวิจัย	3.3.1 จัดประชุมเผยแพร่ผลงานวิจัยสู่สาธารณะและนำเสนอข้อมูลเชิงนโยบาย	- แนวทางการขยายผลงานวิจัยเชิงนโยบาย - มีผลประเมินความสำเร็จของโครงการ

กิจกรรมที่ดำเนินการมาและผลที่ได้รับตลอดโครงการ

โครงการวิจัยนี้เป็นการศึกษาสภาพชุมชนเบื้องต้นเพื่อประเมินและวางแผนการพัฒนาและการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนและยังเป็นการเตรียมความพร้อมชุมชนผ่านเครื่องมืองานวิจัยเพื่อท้องถิ่นในการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมระหว่างคนในชุมชนที่มีทั้งคนไทยภาคกลาง และชนเผ่าม้งที่อาศัยอยู่ร่วมกัน อีกทั้งโครงการวิจัยนี้ยังเป็นอีกหนึ่งชุมชนรูปธรรมในการสร้างการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างชุมชนท่องเที่ยว อุทยานฯ และสถาบันการศึกษา ได้แก่ มหาวิทยาลัยนเรศวร จังหวัดพิษณุโลก

จากผลที่เกิดขึ้นของโครงการวิจัย นอกจากจะทำให้ชุมชนบรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้แล้ว ระหว่างดำเนินโครงการจนจบโครงการยังมีการประสานภาคีที่เกี่ยวข้องเข้าร่วมมาทำงาน ส่งผลให้เกิดผลกระทบต่างๆ ตามมามากมาย

1. ชุมชนสามารถรวมกลุ่มกันเพื่อศึกษาเรื่องราว วิถีวัฒนธรรม มีการสืบค้นข้อมูลบันทึก เรียนรู้ และถ่ายทอดอย่างเป็นระบบ จะเห็นได้ว่าเกิดโปรแกรมและเส้นทางการท่องเที่ยวที่เกิดจากการค้นหาความรู้ ข้อมูลโดยคนในชุมชน เป็นการใช้โอกาสคนเล็กๆ ในชุมชนเล็กที่จะค้นหาตนเอง เช่นชุมชนบ้านใหม่ร่องกล้า บริเวณอุทยานแห่งชาติภูหินร่องกล้า จังหวัดพิษณุโลก เนื้อหาหลักๆ คือ นำพาเยาวชนและชาวบ้านในหมู่บ้านใหม่ร่องกล้าที่ผ่านการอบรมพนักท่องเที่ยวดูจากต่างถิ่นเที่ยวชมแหล่งท่องเที่ยวสำคัญของภูหินร่องกล้า ที่ไม่ใช่สถานที่หลักของภูหินร่องกล้า (ลานหินปุ่ม ลานหินแตก โรงเรียนการเมือง น้ำตกต่างๆ) แต่จะพานักท่องเที่ยวชมในเชิงเกษตรกรรมและวิถีชีวิตชาวภูเขา คือ ไร่กะหล่ำ ไร่กาแฟ และดอกซากุระบาน บริเวณภูมิลโ นับพันไร่ที่อยู่ถัดจากหมู่บ้านออกไป เป็นต้น

2. ชุมชนสามารถรวมกลุ่มกันผ่านกระบวนการวิจัย ในการสืบค้นเรื่องราวของตนเองและกำหนดรูปแบบการท่องเที่ยวชุมชน อันเป็นจุดเริ่มต้นของการสร้างการมีส่วนร่วม เป็นการฝึกการทำงานเป็นทีม สะท้อนการมีส่วนร่วมได้อย่างชัดเจน เมื่องานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเกิดขึ้น ทำให้การทำกิจกรรมต่างๆ เกิดการมีส่วนร่วมระหว่างกลุ่มเช่น

ตัวอย่างได้แก่ ชุมชนตีมิดบ้านใหม่ ตำบลตาลเดี่ยว อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ เป็นหมู่บ้านตีมิดโบราณ ที่บรรพบุรุษถูกกวาดต้อนมาจากกรุงเวียงจันทน์ เมื่อครั้งกองทัพสยามเผาเวียงจันทน์ โดยเฉพาะช่างตีมิด ด้วยกุศโลบายที่ต้องการตัดตอนผู้ทำอาวุธของฝ่ายตรงข้าม

วิชาตีมิดถูกถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น สมัยก่อนตีมิดเพื่อแลกเปลี่ยนสินค้ากับชุมชนอื่น เช่น ข้าว ฝ้าย เป็นต้น แต่พอคนจังหวัดอื่นมาเห็นและอยากจะทำก็เริ่มตีมิดเพื่อจำหน่าย และก่อตั้งกลุ่มขึ้นในปีพ.ศ.2533 ลักษณะพิเศษของตีมิดบ้านใหม่คือการสลักชื่อของช่างตีมิดไว้ทุกเล่ม ส่วนขั้นตอนที่เรียกว่าการขึ้นรูป ต้องตีให้ได้จังหวะไม่อย่างนั้นจะผิดรูป ว่าจะได้ตีมิดแต่ละเล่มต้องใช้ความชำนาญเป็นพิเศษในทุกขั้นตอน ปัจจุบันสมาชิกกว่า 50 ชีวิต ยังคงยึดมั่นที่จะสืบสานวิชาตีมิดเลียงชีพตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ปัจจุบันการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย จังหวัดพิษณุโลก ได้จัดตั้งหมู่บ้านดังกล่าวเป็นชุมชนการท่องเที่ยวอย่างเป็นทางการแล้ว

3. ชุมชนเกิดการพัฒนาศักยภาพในหลายๆ ด้าน เห็นได้จากการจัดการท่องเที่ยวเป็นเรื่องใหม่ ที่คนในชุมชนและชาวบ้านต้องเรียนรู้ใหม่ทั้งหมด อาทิ การรวมกลุ่ม การบริหารงานแบบมีส่วนร่วม การจัดการต่างๆ การรับรองนักท่องเที่ยว การสื่อความหมาย การบริการต่างๆ และการบริหารจัดการการเงิน เป็นต้น

กรณีศึกษาได้แก่ชุมชนบ้านหนองเม่นา ตั้งอยู่ที่ หมู่ที่ 6 อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ หมู่บ้านได้ก่อตั้งขึ้นในปีพ.ศ. 2525 อยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวงฯ มีพื้นที่ทั้งหมด 1,200 ไร่ประกอบด้วยบ้านเรือนประมาณ 50 ครัวเรือน

(ปัจจุบัน พ.ศ.2558 มี 112 ครัวเรือน) ชาวบ้านส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำไร่ข้าวโพด เลี้ยงสัตว์ ปลูกพริก ปลูกผัก และปลูกหม่อนเลี้ยงไหม ส่วนหนึ่งประกอบอาชีพเสริม โดยการเป็นลูกหาบในช่วงฤดูกาลท่องเที่ยวในอุทยานแห่งชาติแสลงหลวง

บ้านหนองแม่นาได้จัดตั้งกลุ่มการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนเมื่อปี พ.ศ. 2545 โดยเน้นการให้ความรู้ อนุรักษ์ และดูแลต้นน้ำ พืชพรรณ แมลง สัตว์แก่นักท่องเที่ยว สมาชิกกลุ่มมีจำนวน 84 คน ฝ่ายบริหาร 9 คน โดยมีเป้าหมายในการขับเคลื่อนให้เกิดการสร้างและพัฒนาระบบการประสาน งานความร่วมมือเครือข่ายจัดการท่องเที่ยวทางนิเวศ อนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ป่า น้ำ แมลงและสัตว์

การนำผลงานไปใช้ประโยชน์ ได้แก่

1. ระดับชุมชน ชุมชนตามเส้นทาง 12 (พิษณุโลก – หล่มสัก) สามารถจัดการการท่องเที่ยว ด้วยการใช้งานวิจัยเพื่อท้องถิ่น เป็นเครื่องมือในการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน แต่เมื่อมีการท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือทำให้ทั้งสองวัฒนธรรมสามารถฟื้นฟูและอนุรักษ์ จนสามารถเกิดระบบบริหารจัดการร่วม และสามารถพัฒนาด้านอื่นๆ ได้อย่างต่อเนื่อง ได้แก่

1.1 การพัฒนาศักยภาพคนในชุมชนให้มากขึ้น การให้โอกาสคนในชุมชน ทำให้วันนี้ชุมชนสามารถคิด วิเคราะห์เรื่องราวของตนเองอย่างเป็นระบบ แสวงหาความรู้ ติดตามสถานการณ์ท่องเที่ยวจากภายนอก และสามารถเป็นวิทยากรนำเสนอเรื่องราวของตนเองได้อย่างมีแบบแผน และสามารถพัฒนาคนในชุมชนท้องถิ่นให้เป็นมัคคุเทศก์ นับได้ว่าเป็นการสร้างเสริมเข้มแข็งให้กับชุมชนทางหนึ่ง

1.2 การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ เกิดการอนุรักษ์พื้นที่ป่าที่ไม่ขยายเพื่อการเกษตร แต่ปลูกพญาเสือโคร่งจำนวน 1,200 ต้น เป็นโครงการความร่วมมือระหว่างชุมชนและอุทยานฯ โดยอุทยานยังให้ทำการเกษตรเล็กน้อยเพื่อยังชีพในพื้นที่ได้พญาเสือโคร่งที่เป็นการอนุรักษ์ที่ยังเอื้อต่อวิถีชุมชน ปัจจุบันคณะผู้วิจัยกำลังดำเนินการขออนุญาตตั้งศูนย์การเรียนรู้ภูมิปัญญาพื้นบ้านมหาวิทยาลัยนเรศวร จำนวน 50 ต้นไปทดลองปลูกที่บ้านใหม่ร่องกล้า นับเป็นการขยายพันธุ์ต้นวาโคร่งในประเทศไทย และในอนาคตเชื่อว่าจะสามารถเป็นแหล่งท่องเที่ยวได้ต่อไป

1.3 การฟื้นฟูวัฒนธรรม ประเพณี โครงการถนนคนเดินหล่มสัก ที่ได้นำเอาศิลปวัฒนธรรม รวมทั้งพิธีกรรมและใช้ในงานพิธีต่างๆ ในการฟื้นฟูวัฒนธรรมท้องถิ่นในรูปแบบของการท่องเที่ยว เช่น การตีมีด การทอผ้า จากอดีตที่ไม่ค่อยให้ความสำคัญกับวัฒนธรรมดั้งเดิมของคนหล่มสัก ปัจจุบันมีการสืบสานและสืบทอดจากรุ่นสู่รุ่น และยังผลักดันสู่การเป็นหลักสูตรท้องถิ่นอีกด้วย

1.4 การมีส่วนร่วมของชุมชน จากงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ทำให้ชาวบ้านเกิดการรวมกลุ่มคิด ศึกษาวางแผน เกิดการพูดคุยกันเองในชุมชนอย่างต่อเนื่อง เกิดพื้นที่ให้คนไทยภาคกลาง กับคนพื้นที่สูง ได้ทำกิจกรรมและการทำงานร่วมกันอย่างเป็นรูปธรรม ได้แก่โครงการ “รอยตัวเก็บขยะ ภูหินร่องกล้า สร้างคุณค่า สำนึกรักษ์โลก” โดย คณะผู้วิจัยร่วมกับ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) อุทยานแห่งชาติภูหินร่องกล้า สมาคมธุรกิจท่องเที่ยวจังหวัดพิษณุโลก สายการบินไทยแอร์เอเชีย คณะนักปีนผาอิสระ คณะครูและนักเรียนบ้านห้วยน้ำไซ ณ ลานหินแตก-หินปุ่ม อุทยานภูหินร่องกล้า อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก เพื่อเป็นการเพิ่มศักยภาพในการจัดการด้านสิ่งแวดล้อมในการท่องเที่ยว และสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ เป็นต้น

1.5 การสร้างความภูมิใจในความเป็นชาติพันธุ์ที่อยู่บนดอยสูง จากที่เคยถูกมองว่าเป็นชุมชนที่เอาแต่รุกรานและใช้ประโยชน์จากป่า วันนี้ชุมชนสามารถกล่าวได้ว่าสามารถสื่อสารกับคนภายนอกได้ถึงความเป็นชุมชนที่อยู่คู่

อุทยานฯ และเป็นส่วนหนึ่งในการช่วยดูแล ปกป้อง รักษาป่าด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่น และเป็นเสมือนผู้ดูแลป่าที่ไม่ต้องการเงินเดือนเพราะการดูแลป่าของชุมชนอยู่ในวิถีด้วยเครื่องมือการท่องเที่ยวโดยชุมชน

2. ระดับหน่วยงาน ชุมชนตามเส้นทาง 12 (พิษณุโลก –หล่มสัก) โดยเฉพาะชุมชนบริเวณอุทยานแห่งชาติภูหินร่องกล้าใช้การท่องเที่ยวด้วยงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเป็นเครื่องมือในการสานความสัมพันธ์และเกิดการประสานความร่วมมือระหว่างอุทยานแห่งชาติภูหินร่องกล้าจากที่เคยเป็นศัตรูกลับกลายเป็นมิตรเพราะชาวบ้านอนุรักษ์ป่าและใช้พื้นที่เพื่อการรักษาทรัพยากรธรรมชาติมากกว่าที่จะบุกรุกเพิ่มเพื่อการเกษตรและยังมีระบบบริหารจัดการที่เกิดความร่วมมือระหว่างชุมชนและอุทยานฯ

3. ระดับวิชาการ และการศึกษา ชุมชนตามเส้นทาง 12 (พิษณุโลก –หล่มสัก) ใช้การท่องเที่ยวด้วยงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเป็นเครื่องมือในการสื่อสารและสร้างการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ไม่เพียงแต่กับนักท่องเที่ยวแต่ยังสามารถพัฒนาจนเป็นแหล่งเรียนรู้และเป็นพื้นที่ทดลองปฏิบัติงานภาคสนาม (Social Lab) ของนักศึกษาสาขาวิชาการท่องเที่ยวและสาขาอื่นๆที่เกี่ยวข้อง เช่นมหาวิทยาลัยนเรศวร มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม จังหวัดพิษณุโลก เป็นต้น ปัจจุบันมีการจัดการเรียนการสอนผ่านพื้นที่ชุมชนในทุกปี

ภาคผนวก ค

คู่มือแนะนำการท่องเที่ยว

ภาคผนวก ก

แหล่งท่องเที่ยวบนถนนหมายเลข 12 ช่วงอำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก

สะพานนเรศวร – แยกเรือนแพ – สี่แยกอินโดจีน

ท่ามกลางการขยายตัวของเมืองพิษณุโลกทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองการปกครอง จึงทำให้พิษณุโลกเป็นศูนย์กลางสำคัญในเขตภูมิภาคภาคเหนือตอนล่าง และยังมีอีกสิ่งหนึ่งที่เป็นเครื่องยืนยันความเจริญที่มีมาอย่างช้านาน นั่นคือ การเป็นแหล่งรวบรวมงานศิลปะ ศิลปิน ช่างฝีมือ ชื่นเยิ้ม ที่มีความหลากหลายน่าสนใจไม่แพ้เมืองอื่นๆ ย่านศิลปะประจำเมืองที่ประกอบไปด้วยธุรกิจและกิจกรรมด้านศิลปวัฒนธรรมที่สำคัญของเมืองพิษณุโลก แหล่งท่องเที่ยวที่ผ่านบนถนนหมายเลข 12 ได้แก่แหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์และแหล่งท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรม เช่น วัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร วัดนางพญา วัดเจติยยอดทอง วัดอรุณญิก มัสยิดปากีสถาน รวมทั้งแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ เช่น สวนเฉลิมพระเกียรติ 5 ธันวาคม 2550 80 พรรษาปิ่นท้าวมงคล เป็นต้น

1.หลักกิโลหลักที่ 1

หลักกิโลหลักที่ 1 สร้างขึ้นจากกรมทางหลวงแผ่นดิน ทางหลวงหมายเลข 24 สร้างขึ้นก่อนเปลี่ยนเป็นเส้นทางหมายเลข 12 โดยความร่วมมือระหว่างรัฐบาลไทยและสหรัฐอเมริกา เพื่อความเจริญรุ่งเรืองของประเทศไทย โดยระบุว่า สร้างเสร็จบริบูรณ์เมื่อปี พ.ศ. 2503 หรือ A.D. 1960 สร้างด้วยก่ออิฐถือปูน ขนาดกว้าง 1 เมตร สูง 3 เมตร ด้านบนเป็นลักษณะจั่วแหลมมีลวดลายไทยประกอบ

2. วัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร

วัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร เป็นพระอารามหลวงชั้นเอกชนิดวรมหาวิหาร ตั้งอยู่ที่ถนนพุทธบูชา ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก สังกัดคณะสงฆ์มหานิกาย มีที่ดินตั้งวัดเนื้อที่ 36 ไร่ 2 งาน 54 ตารางวา จึงถือได้ว่าเป็นวัดคู่บ้านคู่เมืองพิษณุโลก โดยมีพระพุทธรูปชินราชที่ศักดิ์สิทธิ์เป็นที่เคารพนับถือของประชาชนทั่วประเทศ

3. พระปรางค์วัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร

พระปรางค์วัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร ตั้งอยู่ ณ ตำแหน่งที่เป็นศูนย์กลางของวัด พระปรางค์จึงเป็นปูชนียสถานที่สำคัญและมีความศักดิ์สิทธิ์ที่สุดของวัดแห่งนี้ โดยจะเห็นได้จากการนำชื่อของพระปรางค์หรือพระมหาธาตุมาตั้งเป็นชื่อวัด

4. พระวิหารพระอัฐารส วัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร

พระวิหารพระอัฐารส เป็นพระวิหารขนาดใหญ่มี 9 ห้อง แต่เดิมมีระเบียงคดล้อมรอบ ระเบียงคดนี้จะยาวตลอดจากมุขทางด้านหน้าของพระวิหารพระพุทธชินสีห์ และพระวิหารพระศรีศาสดา หักมุมตรงแนวกำแพงแก้วของโบสถ์ ทางด้านหน้าของพระวิหารพระอัฐารสยังมีวิหารเล็ก มีพระโลรองต่อเชื่อมกับระเบียงคด และมีมุขกระสันต่อเชื่อมเสาหัวร่วมในประธาน 2 แถว ฉะนั้นชั้นหลังคาจึงซ้อนกันห้าชั้น ส่วนด้านหน้านั้นมีชั้นมุขลดชนิดมุขโขง ปัจจุบันได้หักพังลงไปตามกาลเวลา ปรากฏเหลือแต่ซากพระวิหารที่ปรักหักพัง ยังมีเพียงเสาศิลาแลงกลมขนาดใหญ่ชำรุดหักพัง 4 แถว จำนวน 9 ต้นเท่านั้น

5. พระวิหารพระพุทธชินราช วัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร

พระวิหารพระพุทธชินราชเป็นพระวิหารทรงโรงมี 9 ห้อง เป็นสถาปัตยกรรมสมัยสุโขทัย พระวิหารมีขนาดกว้าง 8 วา 1 ศอก 1 คืบ ยาว 13 วา สูง 9 วา มีหลังคาคลุมซ้อนกัน 3 ชั้น มีปีกนก 2 ชั้น ไม่มีหน้าต่างแต่เจาะช่องลมยาวแทน หน้าจั่วเป็นพรหมลูกฟักมี 3 ชั้น และแกะสลักลายไม้เป็นลายประจำยาม มีช่อฟ้า ใบระกา หางหงส์ทำเป็นนาคสะดุ้ง มีมุมพะไลด้านหน้า มีสิงห์ศิลาศิลปนครวัด ตั้งประดับอยู่ด้านหน้าของพระวิหาร 1 คู่

6. พระวิหารพระพุทธชินสีห์วัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร

พระวิหารพระพุทธชินสีห์ ตั้งอยู่ทางทิศเหนือของพระปรางค์ พระวิหารพระพุทธชินสีห์เป็นพระวิหารแบบทรงโรง มีขนาดเล็กกว่าพระวิหารพระพุทธชินราช เป็นพระวิหารขนาด 4 ห้องมีความกว้าง 13 เมตร ยาว 17 เมตร สูง 15.90 เมตร

7. พระวิหารพระศรีศาสดา วัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร

พระวิหารพระศรีศาสดา ตั้งอยู่ทางทิศใต้ของพระปรางค์ พระวิหารเป็นแบบทรงโรง มีขนาดเล็กกว่าพระวิหารพระพุทธชินราช และมีขนาดใกล้เคียงกับพระวิหารพระพุทธชินสีห์

8. พระวิหารรายและพระวิหารทิศ วัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร

พระวิหารรายและพระวิหารทิศ มีอยู่โดยรอบพระปรางค์วัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร พระวิหารราย 2 ชั้น อยู่โดยรอบทั้งสี่ด้าน มีขนาดกว้าง 11.50 เมตร ยาว 84 เมตร สูง 4 เมตร หล่อด้วยทองสัมฤทธิ์และปูนปั้น ซึ่งเป็นพระพุทธรูปสมัยสุโขทัย สมัยกรุงศรีอยุธยา และสมัยรัตนโกสินทร์ รวมทั้งสิ้น 220 องค์ พระวิหารรายทางด้านทิศเหนือ ทิศใต้ และทิศตะวันตก กรมศิลปากรใช้เป็นที่ตั้งพิพิธภัณฑ์สถานแห่งพระพุทธชินราช

9. พระวิหารพระสังกัจจายน์ วัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร

พระวิหารพระสังกัจจายน์ ตั้งอยู่ระหว่างพระวิหารพระพุทธชินราช พระวิหารพระสังกัจจายน์เป็นพระวิหารทรงโรง สร้างด้วยไม้สัก พระวิหารหลังเก่าซึ่งมีขนาดเล็ก มีความกว้าง 5 เมตร ยาว 9.5 เมตร สูง 2.5 เมตร

10. พระวิหารพระปฏิมาภะระ วัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร

พระวิหารพระปฏิมาภะระ เป็นพระวิหารที่สร้างขึ้นเพื่อประดิษฐานพระพุทธรูปปฏิมา มีวิหาร 4 หลัง เพื่อประดิษฐานพระพุทธรูปปฏิมาในสมัยโบราณ โดยนิยมสร้างเป็นพระวิหารทรงสูง ขนาดกว้าง 5 เมตร ยาว 7 เมตร สูง 5 เมตร ก่อพื้นสูง มีช่องลมยาวแทนหน้าต่าง ภายในประดิษฐานพระพุทธรูปปฏิมา ขนาดกว้างหน้าตัก 2 เมตร สูง 3 เมตร ปางมารวิชัย ก่อด้วยอิฐถือปูนปั้น เป็นพระพุทธรูปที่ขนาดใหญ่ทั้ง 4 องค์ ได้รับการบูรณะปฏิสังขรณ์แล้ว ส่วนพระวิหารอีก 2 หลัง ซึ่งอยู่ทางทิศเหนือและทิศใต้ของพระวิหารพระพุทธชินราชยังไม่ได้บูรณะปฏิสังขรณ์

11. พระวิหารพระเจ้าเข้านิพพานวัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร

พระวิหารพระเจ้าเข้านิพพานหรือ หลวงพ่อสามพี่น้อง ตั้งอยู่ด้านหน้าพระวิหารพระศรีศาสดา พระวิหารพระเจ้าเข้านิพพานเป็นพระวิหารทรงโรง สถาปัตยกรรมสมัยกรุงศรีอยุธยาขนาดเล็กมี 4 ห้อง มีขนาดกว้าง 4 วา 1 ศอก ยาว 8 วา 3 ศอก สูง 4 วา หลังคามีสันเดียว มีปีกนก มุงด้วยกระเบื้องเคลือบพระยานาค ด้านหน้ามีประตูเข้าออก 2 ประตู ด้านข้างมีหน้าต่างด้านละ 3 คู่

12. พระวิหารพระเหลือวัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร

พระวิหารพระเหลือ เป็นวิหารขนาดเล็ก มีฐานสูง ตั้งอยู่ด้านหน้าพระวิหารพระพุทธชินราช ตัวพระวิหารนี้มีขนาดกว้าง 3 เมตร ยาว 5 เมตร สูง 3 เมตร พระวิหารพระเหลือ หันหน้าไปทางทิศเหนือ

13. พระอุโบสถวัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร

พระอุโบสถวัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร สันนิษฐานว่าคงจะสร้างครั้งแรกในสมัยสุโขทัย ในรัชสมัยพระมหาธรรมราชาที่ 1 พระยาสิทธิ และคงจะมีการบูรณปฏิสังขรณ์ครั้งสำคัญ ในสมัยกรุงศรีอยุธยา โดยเฉพาะในรัชสมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ และสมเด็จพระนเรศวรมหาราช จนมีสภาพดีมาถึงปัจจุบัน

14. มณฑปพระพุทธบาทวัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร

มณฑปพระพุทธบาท ตั้งอยู่ทางทิศเหนือของพระวิหารอัฐารส เป็นมณฑปรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัสมีขนาดกว้างยาว 9.80 เมตร สูง 5 เมตร ตั้งอยู่บนฐานสูง 0.70 เมตร มีหลังคาทรงสูง มีประตูทางด้านทิศเหนือและทิศใต้ด้านละ 1 คู่ หน้าต่างทางด้านทิศตะวันออก และทางด้านทิศตะวันตกด้านละ 1 คู่ ภายในมณฑปมีพระพุทธบาทเป็นที่ประดิษฐานพระบาทจำลอง

15. พระพุทธรูปชินราชวัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร

พระพุทธรูปชินราช เป็นพระพุทธรูปหล่อด้วยทองสัมฤทธิ์ เป็นพระพุทธรูปศิลปะสมัยสุโขทัยที่มีลักษณะเด่นเป็นพิเศษ ประกอบด้วยขาดหลักฐานการสร้างที่ชัดเจนว่าสร้างขึ้นในยุคสมัยใด จึงยากต่อการสันนิษฐานถึงปฐมเหตุในการสร้าง ปาง

มารวิชัย มีหน้าตักกว้าง 5 ศอก 1 คืบ 5 นิ้ว สูง 7 ศอก ตั้งอยู่บนฐานชุกชี มีหลักฐานการปิดทองครั้งแรกในรัชสมัยพระเอกาทศรถ คราวเสด็จพระราชดำเนินมานมัสการพระพุทธรูปชินราช

16. พระพุทธรูปชินสีห์วัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร

พระพุทธรูปชินสีห์สร้างคราวเดียวกับพระพุทธรูปชินราช และพระศรีศาสดา ได้ประดิษฐานอยู่ที่พระวิหารพระพุทธรูปชินสีห์มาจนถึงรัชสมัยสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 3 เมื่อปี พ.ศ. 2372 ทรงโปรดเกล้าฯ รับสั่งให้กรมพระราชวังบวรมหาดิศัยพลเสน ไปเชิญพระพุทธรูปชินสีห์ลงแพล่องมากรุงเทพมหานครแล้วทรงโปรดเกล้าฯ ให้ประดิษฐานไว้ ณ วัดบวรนิเวศมหาวิหาร และทรงปิดทองใหม่ทั้งองค์

17. พระศรีศาสดา วัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร

พระศรีศาสดามีขนาดหน้าตักกว้าง 5 ศอก 1 คืบ 6 นิ้ว ตามประวัติการสร้างระบุว่า พระศรีศาสดาสร้างคราวเดียวกันกับพระพุทธชินราช และพระพุทธชินสีห์ พระศรีศาสดาจะประดิษฐานอยู่ในพระวิหารนี้มาจนถึงรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 3 ปี เจ้าอาวาสวัดบางอ้อยช้าง ได้อัญเชิญพระศรีศาสดาลงแพล่องไปไว้ที่วัดบางอ้อยช้างก่อน ต่อมาสมเด็จพระยามหาพิชัยญาติ จึงได้อัญเชิญไปประดิษฐานที่วัดประดู่หรือวัดพิชัยญาติ ซึ่งเป็นวัดที่สร้างขึ้นต่อมาในปีพ.ศ. 2406 พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำริว่า พระศรีศาสดาเป็นพระสำคัญไม่ควรอยู่ในวัดราษฎร์ จึงได้ทรงโปรดเกล้าฯ ให้อัญเชิญพระศรีศาสดา

ไปไว้ที่พระวิหารวัดบวรนิเวศมหาวิหารในปีกุน เบญจศก จุลศักราช 1225 หรือปีพ.ศ. 2406 จนถึงปัจจุบัน

18. พระเหลือ วัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร

พระพุทธรูปปางมารวิชัยขนาดเล็ก หน้าตักกว้าง 20 นิ้ว สูง 2 นิ้ว มีนามว่า พระเหลือ หรือพระเสถียรตปฐมา ซึ่งตามตำนานกล่าวว่า พระพุทธรูปองค์นี้สร้างขึ้นจากเศษทองสัมฤทธิ์ที่เหลือจากการหล่อ พระพุทธชินราช พระพุทธชินสีห์ และพระศรีศาสดา

19. พระอัฐารสวัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร

พระอัฐารส ซึ่งเป็นพระพุทธรูปปูนปั้นยืนปางห้ามญาติ ศิลปะสมัยสุโขทัย สูง 4 วา 2 ศอก (10

เมตร) พระอัฐารสองค์นี้ เดิมพระเกศา พระบาท และพระกรซ้ายชำรุดหักพังทั้งหมด กรมศิลปากรได้บูรณะปฏิสังขรณ์พระอัฐารสขึ้นใหม่ในปีพ.ศ. 2513 ทำให้มีรูปพรรณสัณฐานอ้วนอ้วนตามแบบศิลปะรัตนโกสินทร์

20. พระเจ้าเข้านิพพานวัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร

พระเจ้าเข้านิพพานทำเป็นหีบประดิษฐานพระบรมศพสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตั้งอยู่บนพระจิตกาธาน เป็นพระพุทธรูปปางสำแดงพุทธปาฏิหาริย์ ยืนพระพุทธรูปทั้งสองข้างออกมาจากหีบประดิษฐานพระบรมศพ ให้พระมหากัสสปเถระได้ถวายเป็นครั้งสุดท้าย รอบพระจิตกาธานมีรูปพระพุทธรูป 5 รูป นั่งชันเข่าประนมมือ มีท่าทางเศร้าโศกอาลัยอาวรณ์ในการเสด็จดับขันธปรินิพพานของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

21. หลวงพ่อโต พระประธานในพระอุโบสถวัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร

พระประธานในพระอุโบสถวัดพระศรีรัตนมหาธาตุ วรมหาวิหาร เป็นพระพุทธรูปปูนปั้นปางมารวิชัยขนาดใหญ่ หน้าตักกว้าง 8 ศอก 1 คืบ 5 นิ้ว ศิลปะสุโขทัยมีลักษณะพระพักตร์งดงาม มีพระอุณาโลมคล้ายพระพุทธรชินราช เรียกกันว่า "หลวงพ่โต" ถือว่าเป็นพระพุทธรูปขนาดใหญ่ที่สุดในวัด

22. พระสังกัจจายน์วัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร

พระสังกัจจายน์ และพระพุทธรูปสาวก สร้างขึ้นจากก่ออิฐถือปูนปั้น มีรูปร่างทรงอ้วนเตี้ย พระอุทรใหญ่ มีขนาดกว้าง 3 ศอก 5 นิ้ว สูง 2 ศอก 8 นิ้ว พระพักตร์ยิ้มแย้มแจ่มใส

23. หลวงพ่อดำ วัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร

หลวงพ่อดำ ภายวิหารด้านทิศใต้ซึ่งประดิษฐานพระศรีศาสดา เมื่อเดินเข้าประตูวิหารจะพบหลวงพ่อดำและพระพุทธรูปอื่นๆ อีกมีคำสวดบูชาพระพุทธรูปจีนราชตั้งอยู่ด้านหน้า เบื้องหลังหลวงพ่อดำมีทางเดินเข้าวิหารพระศรีศาสดา

24. หลวงพ่อขาว วัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร

เป็นพระพุทธรูปปูนปั้นปางมารวิชัยศิลปะสมัยอยุธยา ประดิษฐานในวิหารด้านซ้ายของพระวิหารอัฐารส

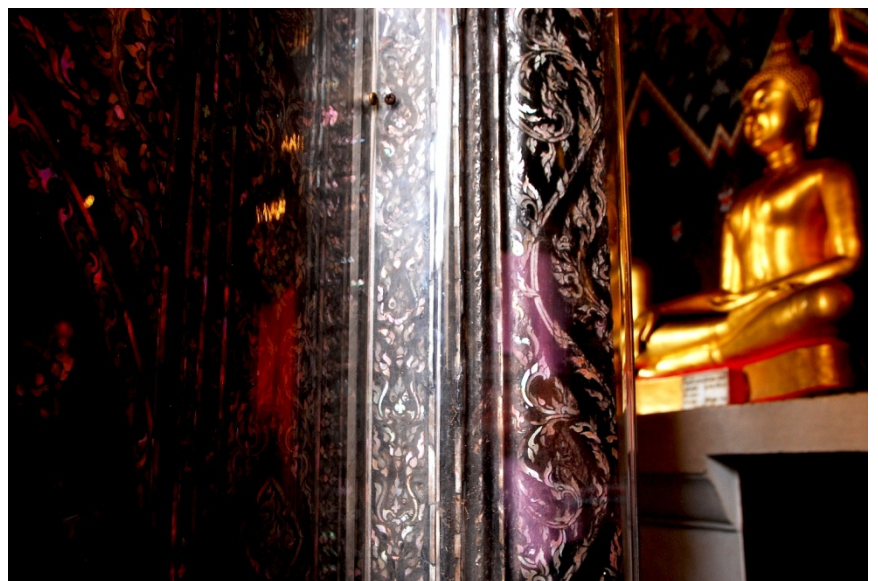
25. หลวงพ่อคงวัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร

เป็นพระพุทธรูปปูนปั้นปางมารวิชัยศิลปะสมัยอยุธยา ประดิษฐานในวิหารด้านซ้ายของพระวิหาร
อัฐารส

26. บานประตูประดับมุกวัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร

บานประตูประดับมุก เป็น
บานประตูพระวิหารพระพุทธชินราช
บานประตูมีขนาดใหญ่ 2 บานคู่ มี
ขนาดกว้าง 1 เมตร สูง 4.5 เมตร บาน
ประตูคู่นี้ นักโบราณคดีได้ยกย่องว่า
เป็นบานประตูประดับมุกโบราณที่
งดงามที่สุดในประเทศไทย สร้างใน
สมัยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ ซึ่ง
เสวยราชสมบัติระหว่างปีพ.ศ. 2275 ถึง
ปี พ.ศ. 2301 ทรงมีพระราชศรัทธา
สร้างถวายพระพุทธชินราชแทนบานประตูไม้จำหลักของเดิม

27. ธรรมาสันสาวัดวัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร

ธรรมาสันสาวัด ตั้งอยู่ในพระวิหารพระพุทธชินราชทางเบื้องขวาขององค์พระ เป็นธรรมาสันขนาดใหญ่สำหรับให้พระภิกษุสงฆ์นั่งสวดมนต์ได้สี่รูป เป็นฝีมือช่างสมัยอยุธยาตอนปลาย ลวดลายต่างๆ มีสภาพสมบูรณ์ ลงรักปิดทอง และล่องกระจกอย่างงดงาม

28. ธรรมาสันเทศน์วัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร

ธรรมาสันเทศน์ ตั้งอยู่ในพระวิหารพระพุทธชินราชทางเบื้องซ้ายขององค์พระ เป็นธรรมาสันขนาดใหญ่ สำหรับให้พระภิกษุนั่งแสดงพระธรรมเทศนา เป็นฝีมือช่างสมัยอยุธยาตอนกลาง มีสภาพสมบูรณ์ฝีมือประณีตอ่อนช้อยงดงาม

29.ปราสาทจตุรमुखดินเผาวัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร

ปราสาทจตุรमुखดินเผา ตั้งอยู่ที่พระวิหารราย ในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติพระพุทธรูปชินราช เป็นปราสาทดินเผา มีหลังคาจตุรमुखยอดปราสาทตามแบบสถาปัตยกรรมสมัยสุโขทัย มีความงดงามมาก

30.กลองอินทรีวัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร

หอกกลองอินทรี ตั้งอยู่หน้าพระวิหารพระพุทธรูปชินราชทางด้านซ้าย เป็นหอกกลองทรงไทย ก่ออิฐถือปูน มีขนาดกว้าง 5 เมตร ยาว 6.50 เมตร เป็นที่ประดิษฐานกลองอินทรี 2 ใบ แต่ละใบมีหน้ากลองกว้าง 2 ศอก ยาว 1 วา สูง 3 ศอก มีฐานแกะสลักไม้เป็นรูปยักษ์ แคระแบกกลองอินทรีกลองละ 2 คน ใช้ตีบอกเวลาทุกชั่วโมง โดยตีตามจำนวนครั้งที่นาฬิกาตีบอกเวลา

31.กลองมโหระทึกวัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร

กลองมโหระทึก ตั้งอยู่ในพระวิหารพระพุทธรูปชินราชบริเวณหน้าองค์พระ มีกลองมโหระทึกทำด้วยสำริดอยู่ ๒ ใบ กลองมโหระทึกดังกล่าวเป็นกลองโบราณของมนุษย์ในสมัยก่อนประวัติศาสตร์ยุคสำริด

32.ระฆังสัมฤทธิ์วัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร

ระฆังสัมฤทธิ์ใบใหญ่ที่อยู่ทางทิศใต้ เป็นระฆังที่มีจารึก
ระบปีที่สร้างขึ้นในปี พ.ศ. 2275 ซึ่งตรงกับรัชสมัยพระเจ้าอยู่หัว
บรมโกศ เป็นระฆังที่ความงดงามมาก ที่จุกระฆังประดับด้วยพระ
ยานาคและพระยาครุฑ เป็นฝีมือของช่างสมัยกรุงศรีอยุธยาที่สร้าง
ด้วยความประณีตเรียบร้อย

33.ศิลาจารึกวัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร

ตั้งอยู่ที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติพระพุทธรชินราช
จังหวัดพิษณุโลกบริเวณหน้าประตูพระวิหารพระศรี
ศาสดา (จำลอง) วัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร ศิลา
จารึกบันทึกเหตุการณ์ครั้งพระบาทสมเด็จพระ
จุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จมาทรงหล่อพระพุทธรชินราช
(จำลอง) วัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร มณฑล
พิษณุโลก เพื่อทรงนำไปประดิษฐานวัดเบญจมบพิตรดุสิต
วนาราม กรุงเทพมหานคร

34. พระพุทธบาทจำลอง

สันนิษฐานว่าเคยเป็นแหล่งประดิษฐานพระบาทคู่ สมัยสุโขทัยตอนปลาย ซึ่งเป็นรอยพระพุทธบาททั้งเบื้องซ้ายและเบื้องขวา ขนาดกว้าง 2.17 เมตร ยาว 3.60 เมตร ซึ่งพระมหาธรรมราชาที่ 4 โปรดเกล้าฯ ให้สร้างขึ้นเมื่อพ.ศ. 1970 โดยผู้สลักคือพระสิริสุเมธังกรสังฆนายก ต่อมากรมพระราชวังบวรมหาดคีดิพลเสน

ทรงนำไปจากเมืองพิษณุโลก ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวและได้นำไปประดิษฐานไว้ในวัดบวรสถานสุทธารวาส ในพระราชวังบวร ต่อมาพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงโปรดเกล้าฯ ให้ไปประดิษฐาน ณ วัดบวรนิเวศมหาวิหาร เมื่อพ.ศ. 2452 จนถึงบัดนี้

35. พระเจดีย์ยอดทอง วัดเจดีย์ยอดทอง

วัดเจดีย์ทอง ไม่ปรากฏว่าสร้างในสมัยใด แต่จากการพิจารณาพระเจดีย์ประธานของวัด ซึ่งเป็นทรงบัวตูมเป็นสถาปัตยกรรมศิลปะสมัยสุโขทัยตอนปลาย สันนิษฐานว่า สร้างในรัชสมัยพระมหาธรรมราชาที่ 1 (พระยาสิทธิ) คราวเสด็จมาครองเมืองพิษณุโลก 7 ปี ระหว่างปี พ.ศ. 1905 - 1912 และได้มีการบูรณะกันต่อมาตลอดสมัยสุโขทัย สมัยอยุธยา และสมัยรัตนโกสินทร์

36. วัดนางพญา

วัดนางพญา สร้างขึ้นตั้งแต่ประมาณ พ.ศ. 2120 กล่าวกันว่าสมเด็จพระมหาธรรมราชาธิราช ทรงสร้างขึ้นเพื่อเฉลิมพระเกียรติพระนางวิสุทธิกษัตริย์ พระราชชนนีสมเด็จพระนเรศวรมหาราชวิสุทธิกษัตริย์ไทย แต่เดิมนั้นยังไม่มีอุโบสถแต่มีวิหารสมเด็จพระ

นางพญาเรือนแก้ว ต่อมาวิหารชำรุดทรุดโทรมลง ทางวัดจึงได้ทำการบูรณะของเก่าทำให้เป็นอุโบสถ ซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลปัจจุบันได้พระราชทานพระฤกษ์การสร้างอุโบสถ ณ วันพุธที่ 29 มกราคม พ.ศ. 2521 ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมาวันที่ 24 มกราคม พ.ศ. 2506 ได้ผูกพัทธสีมาวันที่ 6 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2519 นับว่ามีความสำคัญวัดหนึ่ง

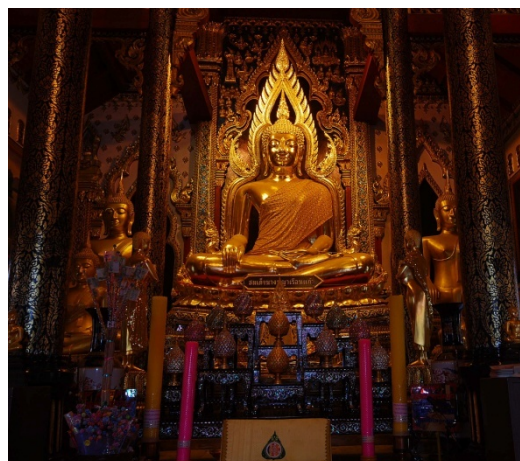
37. พระวิหารวัดนางพญา

เป็นอาคารก่ออิฐถือปูนหันหน้าไปทางทิศเหนือ ด้านหน้ามีทางขึ้นลง 2 ทาง มีประตู 2 คู่ ด้านหลังเป็นผนังทึบ ไม่มีประตูมีเพียงช่องแสงสว่างขนาดเล็ก 3 ช่อง ด้านข้างมีหน้าต่างด้านละ 4 คู่ รวม 8 คู่ หอพักยอดเจาะเป็นช่องเล็กๆ ยาว 5 ช่องทั้งสองด้าน พระวิหารมีสถาปัตยกรรมแบบทรงโรงมี 6 ห้อง ซึ่งเป็นศิลปะสมัยสุโขทัย ในปีพ.ศ. 2513 เจ้าอาวาสวัดนางพญาได้แปลงพระวิหารให้เป็นพระอุโบสถ โดยการก่อสร้างใหม่หมดทั้งหลัง จนไม่สามารถที่จะศึกษาสภาพของพระวิหารเดิมได้เลย

38. พระประธานวัดนางพญา

สมเด็จพระนางพญาเรือนแก้ว สร้างด้วยก่ออิฐ
ถือปูนปั้นลงรักปิดทองปางมารวิชัย ศิลปะสมัยสุโขทัย
ขนาดหน้าตักกว้าง 2 เมตร สูง 3 เมตร ตั้งอยู่บนฐาน
ชุกชีสูง 2.50 เมตร

39. เจดีย์ย่อมุมไม้สิบสององค์ใหญ่วัดนางพญา

เจดีย์ย่อมุมไม้สิบสององค์ใหญ่ มีขนาดฐานกว้าง 9.10
เมตร สูง 11.60 เมตร ยังปรากฏชั้นฐานแข่งสิงห์อยู่สองชั้น สภาพ
ค่อนข้างชำรุดทรุดโทรม มีลักษณะเป็นศิลปะสมัยอยุธยาตอนปลาย
ต่อรัตนโกสินทร์ตอนต้น

40. เจดีย์ย่อมุมไม้สิบสององค์เล็ก วัดนางพญา

มีขนาดฐานกว้าง 3.70 เมตร สูง 7.95 เมตร ยัง
ปรากฏฐานแข่งสิงห์รองรับองค์ระฆังอยู่และบัวกลุ่ม
ด้านบนยอดเหนือชั้นบังลังก์ขึ้น สภาพค่อนข้างชำรุด
เช่นเดียวกัน

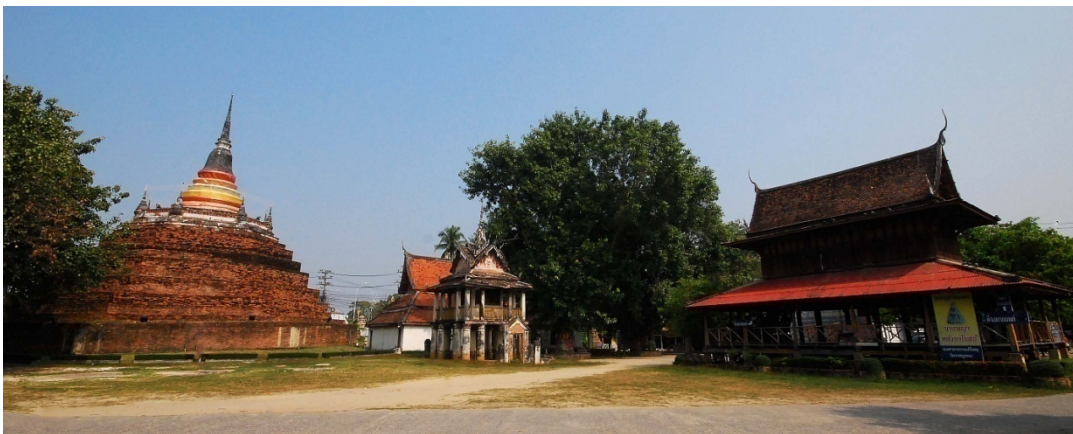
41. พระนางพญา วัดนางพญา

พระนางพญาเป็นพระพุทธรูปปฏิมากรรมดินเผาขนาดเล็ก รูปทรงสามเหลี่ยม สมญานาม “ราชินีแห่งพระเครื่อง” บรรจุไว้ในกรุเจดีย์ด้านหลังโบสถ์ ภายหลังเจดีย์ได้พังลงมาพระนางพญาที่บรรจุในกรุก็กระจัดกระจายอยู่เต็มลานวัดนางพญา พระเครื่องนางพญามีพุทธคุณในทางเสน่ห์ เมตตามหานิยม มหาลาภ โภกทรัพย์ แคล้วคลาดและคงกระพันชาตรี พระนางพญาได้รับเกียรติให้เป็นหนึ่งในห้าพระเครื่องชุดเบญจภาคีที่ได้รับความนิยมสูงสุด เป็นพระยอดนิยมอันดับหนึ่งของเมืองพิษณุโลก

42. วัดราชบูรณะ

วัดราชบูรณะ ตั้งอยู่ที่ถนนพุทธบูชา ตำบลในเมือง อำเภอเมืองพิษณุโลก สังกัดคณะสงฆ์มหานิกาย มีที่ดินตั้งวัดเนื้อที่ 14 ไร่ 3 งาน 44 ตารางวา ได้สร้างขึ้นเป็นวัดนับตั้งแต่ประมาณพ.ศ. 2120 ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมาในราว พ.ศ. 2130 วัดราชบูรณะ ไม่ปรากฏหลักฐานว่าก่อสร้างขึ้นครั้งแรกในสมัยใด เป็นวัดเก่าแก่โบราณวัดหนึ่ง กล่าวกันว่าคงจะมีอายุตั้งแต่สมัยสุโขทัยก็อาจจะเป็นไปได้

43. พระอุโบสถ วัดราชบูรณะ

พระอุโบสถ เป็นอาคารก่ออิฐถือปูน มีขนาดกว้าง 10 เมตร ยาว 15 เมตร สูง 10 เมตร หันหน้าไปทางทิศตะวันออก ด้านหน้ามีทางขึ้นลง 2 ทาง มีประตู 3 คู่ ด้านหลังมีทางขึ้นลง 2 ทาง มีประตู 2 คู่ มีประมาณ 1.75 เมตร พระอุโบสถเป็นสถาปัตยกรรมแบบทรงโรง มี 6 ห้อง ซึ่งเป็นศิลปะสมัยสุโขทัย มีหลังคาโค้งตรง

กลางเล็กน้อย มุงด้วยกระเบื้องดินเผาแบบฝาประกมมี 3 ชั้น ไม่มีการแกะสลักลวดลาย ประดับด้วยกระเจ๊กสีน้ำเงินและสีเหลือง มีช่อฟ้าบนหลังคาอุโบสถหน้าหลัง มีใบระกาหน้าบัน ลายของไม่ทำเป็นวง แนวหลังคาเป็นแบบเก่าที่ใช้กับใบระกา ตามแบบปั้นลมสมัยสุโขทัย บานประตูสลักลายเป็นดอกสี่กลีบแบบดอกลำควน

44. พระวิหารวัดราชบูรณะ

พระวิหาร เป็นอาคารก่ออิฐถือปูน ขนาดของพระวิหารกว้าง 13 เมตร ยาว 23 เมตร สูง 13 เมตร หันหน้าไปทางทิศตะวันออก ด้านหน้ามีทางขึ้น-ลง 3 ทาง มีประตู 3 คู่ ด้านหลังมีทางขึ้นลง 2 ทาง มีประตู 2 คู่ มีหน้าต่างด้านละ 7 คู่ รวม 14 คู่ พื้นภายในพระวิหาร

ยกระดับสูงจากพื้นดินประมาณ 1.75 เมตร พระวิหารมีสถาปัตยกรรมแบบทรงโรง ขนาด 9 ห้อง ศิลปะสมัยสุโขทัย ด้านหน้ามีระเบียง เสาหัวร่วมเรียงในรับ 4 เสา เป็นเสาสี่เหลี่ยมก่อด้วยอิฐถือปูน มีบัวหัวเสาเป็นบัว 2 ชั้น มีกลีบบัว มีหลังคาโค้งตอนบนกลมเล็กน้อย เดิมมุงด้วยกระเบื้องดินเผาสีเหลืองพื้นผ้า ปัจจุบันมุงด้วยกระเบื้องดินเผาเคลือบพระยานาคใหม่ หลังคาทำเป็นปีกนกกลุม 3 ชั้น จั่วด้านหลังเป็นจั่วแบบภควัม

45. พระเจดีย์วัดราชบูรณะ

พระเจดีย์ ตั้งอยู่บนฐานก่ออิฐถือปูน ขนาดใหญ่ รูปทรงแปดเหลี่ยมยาวด้านละ 9 เมตร สูง 24 เมตร โดยเรียงซ้อนกันเป็นชั้นขึ้นไป 12 ชั้น จนถึงชั้นระเบียงรอบ มีเจดีย์ทรงกลม หรือเจดีย์ทรงลังกาดังอยู่บนลานระเบียงรอบ หรือลานประทักษิณ เป็นเจดีย์ประธาน เล็กคล้ายองค์เจดีย์ประธาน ตั้งอยู่ด้านล่างรอบ

องค์เจดีย์ มีกำแพงแก้วล้อมรอบ เดิมยอดเจดีย์หักชำรุดสูญหายไป เหลือแต่ฐานบัลลังก์เหนือคอรระฆัง พระเจดีย์วัดราชบูรณะองค์นี้เป็นพระเจดีย์ที่มีขนาดใหญ่ที่สุดและสูงที่สุดในจังหวัดพิษณุโลก

46. หอไตรวัดราชบูรณะ

หอไตร เป็นหอคอนกรีตใต้ถุนสูงมีขนาดกว้าง 6 เมตร ยาว 6 เมตร สูง 11 เมตร มีเสาปูนกลมเรียง 4 แถว แถวละ 4 ต้น รวม 16 ต้น สูงต้นละ 4 เมตร มีบัวหัวเสาเกล็ด 2 ชั้น ชั้นล่างเป็นหอรระฆัง ชั้นบนเป็นหอไตร ใช้เป็นที่เก็บรักษาพระธรรมคัมภีร์ต่างๆ หอไตร ทำด้วยไม้สักแบบฝาประคน มีประตูเข้า 1 ประตู ทางด้านทิศใต้มีระเบียงกว้าง 1 เมตร มีหน้าบัน 4 ทิศ เป็นปูนปั้น มีช่อฟ้า ใบระกา หางหงส์ รูปนาคปูนปั้น รวม 8 ต้น ทิศเหนือและทิศใต้มีลายปูนปั้นรูปพระยานาค มียอดเหลี่ยมย่อมุมไม้สิบสอง รอบหอรระฆังมีกำแพงทึบได้ หอไตรวัดราชบูรณะนี้สร้างเมื่อปีใดไม่ปรากฏหลักฐาน หากพิจารณาตามรูปแบบสถาปัตยกรรมแล้ว สันนิษฐานว่าคงมีอายุระหว่าง 70-100 ปี มาแล้ว

47. กุฏิสงฆ์วัดราชบูรณะ

กุฏิสงฆ์ เป็นเรือนไม้สักได้ถุนสูง 2 เมตร ใช้เสาไม้เรียง 5 แถว รวม 23 ต้น ตัวเรือนทำเป็นเรือนไทยโบราณ 2 หลัง แผลด เรือนไม้หลังใหญ่อยู่ด้านหน้าขนาด กว้าง 6 เมตร ยาว 14 เมตร สูง 6 เมตร มี 5 ห้อง หน้ามุขด้านหน้าขนาดกว้าง 3 เมตร ยาว 3 เมตร ประตูบานยึด 4 คู่ เหนือบาน

ประตูมีช่องลมจลจากไม้สัก 4 ห้อง หน้าต่าง 4 คู่ มีจั่วแหลมสูงมุงกระเบื้องดินเผาเกล็ดพระยานาค ฝาไม้ตี แนวนอน เรือนไม้หลังเล็กอยู่ด้านหลัง มีทางเดินทะลุติดต่อกันกับเรือนใหญ่ ขนาดกว้าง 5 เมตร ยาว 7 เมตร สูง 7 เมตร ขนาด 3 ห้อง หน้าต่าง 9 คู่ ประตูด้านข้าง 1 คู่ หลังคาทรงสูง จั่วแหลมสูง มุงกระเบื้องดินเผาเกล็ดพระยานาค สร้างเมื่อปีใดไม่ปรากฏหลักฐาน สันนิษฐานว่ามีอายุระหว่าง 70-100 ปี

48. จิตรกรรมฝาผนัง วัดราชบูรณะ

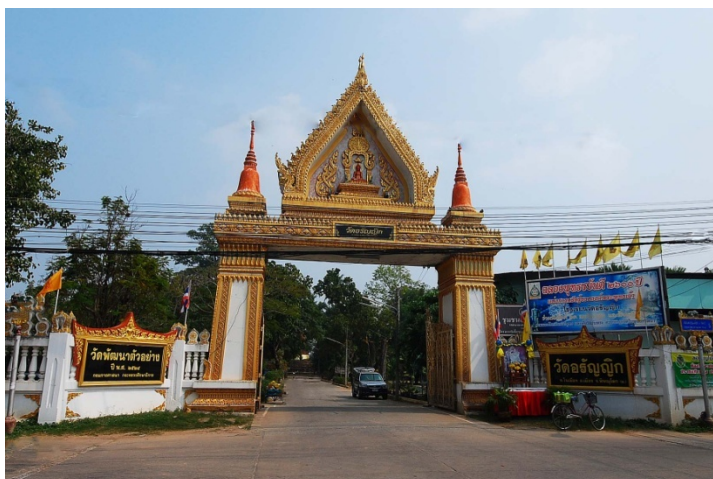
จิตรกรรมฝาผนัง ปรากฏอยู่ที่พระอุโบสถ ตลอด 4 ด้าน ด้านบนเขียนเรื่องรามเกียรติ์ ภาพจิตรกรรมที่เด่นที่สุด คือ ภาพตอนทศกัณฐ์ส่งเมืองเขียนอยู่ในฝาผนังด้านทิศเหนือ ส่วนบริเวณตอนล่างติดกับพื้นอุโบสถ เขียนเรื่องกามกริษา ซึ่งไม่ปรากฏว่าเคยพบเรื่องนี้ที่ใดมาก่อน ภาพจิตรกรรมทั้งหมดสันนิษฐานว่าเป็นฝีมือช่างสมัยรัชกาลที่ 3-4 ต่อมาหลังคาพระอุโบสถรั่ว จึงทำให้

ภาพจิตรกรรมฝาผนังลบเลือนไปหลายแห่ง และเมื่อปีพ.ศ. 2531-2532 กรมศิลปากรได้ทำการอนุรักษ์ภาพจิตรกรรมฝาผนังได้เพียงบางส่วน เนื่องจากสภาพชื้น ทำให้ไม่สามารถบูรณะได้อีกหลายตอนโดยเฉพาะด้านหลังของพระประธาน

49. วัดอรุณญิก

ตั้งอยู่เลขที่ 78 บ้านอรุณญิก ถนนพญาเสือ ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก สังกัดคณะสงฆ์มหานิกาย มีที่ดินตั้งวัดเนื้อที่ 73 ไร่ 1 งาน 6 ตารางวา อาณาเขต ทิศเหนือยาว 366 วา ติดต่อกับทางสาธารณะ ทิศตะวันตกยาว 147 วา จากคำบอกเล่าของชาวบ้าน ระบุว่าเมื่อพ.ศ. 1620 เป็นวัดที่

ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมาประกาศตั้งวัดขึ้น ชื่อ “วัดอรุณญิก” หรือ “วัดป่าแก้ว” ซึ่งการสันนิษฐานและบอกเล่ามุขปาฐะเชื่อว่าเดิมชื่อ “วัดป่าแก้ว” อยู่ก่อนได้รับวิสุงคามสีมาแล้ว ต่อมาเกิดการทิ้งร้างให้ว่างเปล่ามานาน ก่อนจะกลายมาเป็น “วัดอรุณญิก” ในภายหลังวัดป่าแก้วได้กลับกลายเป็นวัดร้างอีกครั้ง

50. พระเจดีย์ประธาน วัดอรุณญิก

พระเจดีย์ประธาน ตั้งอยู่บนฐานก่ออิฐถือปูน รูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส ฐานมีขนาดกว้าง 15 เมตร ยาว 15 เมตร สูง 5 เมตร องค์พระเจดีย์ เป็นเจดีย์ขนาดใหญ่ทรงกลม หรือ ทรงลังกา เป็นสถาปัตยกรรมสมัยสุโขทัย องค์พระเจดีย์มีเส้นผ่าศูนย์กลาง 4 เมตร สูงเพียงคอ

ระฆัง 8 เมตร ที่ฐานพระเจดีย์มีคูหาทึบ 8 คูหา อยู่โดยรอบฐานเจดีย์ที่ผุกร่อน ปัจจุบันพระเจดีย์ประธานมีแต่คอระฆังครึ่งซีก มีความสูงถึงบัลลังก์ 13 เมตร ความสูงขององค์พระเจดีย์ เดิมสูงประมาณ 20 เมตร บัลลังก์ของพระเจดีย์ เป็นบัลลังก์สี่เหลี่ยมย่อมุมไม้สิบสอง ซึ่งมีความแตกต่างไปจากบัลลังก์ของพระเจดีย์ทรงกลมหรือทรงลังกาโดยทั่วไป ซึ่งมีบัลลังก์เป็นรูปสี่เหลี่ยม

51. พระเจดีย์ราย วัดอรัญญิก

พระเจดีย์ราย จะตั้งรายรอบเจดีย์องค์ประธาน มีพระเจดีย์ขนาดเล็ก 7 องค์ ตั้งอยู่ด้านหน้าพระเจดีย์ 1 องค์ อยู่ตรงมุมพระเจดีย์ทั้งสี่มุม 4 องค์ อยู่หลังองค์เจดีย์ 2 องค์

52. พระเครื่อง วัดอรัญญิก

พระเครื่องพระกรุวัดอรัญญิก จังหวัดพิษณุโลก เป็นพระเครื่องที่ถูกค้นพบ ณ กรุวัดอรัญญิก มีอยู่มากมายหลายพิมพ์ ประมาณไม่ต่ำกว่า 20 พิมพ์ กรุแตกครั้งแรกประมาณปีพ.ศ. 2450 โดยฝีมือนักขุดหาสมบัติมีค่า จนกระทั่งประมาณพ.ศ. 2496 จึงได้เปิดกรุอย่างเป็นทางการ หลังจากปีพ.ศ. 2500 ยังปรากฏมีการพบพระขึ้นจากกรูอีกหลายครั้ง พระที่ได้จากกรูนี้มีทั้งเนื้อดิน เนื้อชิน และเนื้อวานหน้าทอง

53. มัสยิดปากีสถาน

มัสยิดปากีสถาน ที่ถูกตั้งชื่อตามกลุ่มชาวอิสลามเชื้อสายปาตานจากประเทศปากีสถาน มัสยิดแห่งนี้ สร้างแล้วเสร็จเมื่อเดือนเมษายน พ.ศ.2523 ใช้เป็นสถานที่บำเพ็ญการ ละหมาดประจำวัน ทำละหมาดวัน สุกร์ เป็นโรงเรียนสอนศาสนา อิสลามในตอนเย็นวันเสาร์และวัน อาทิตย์

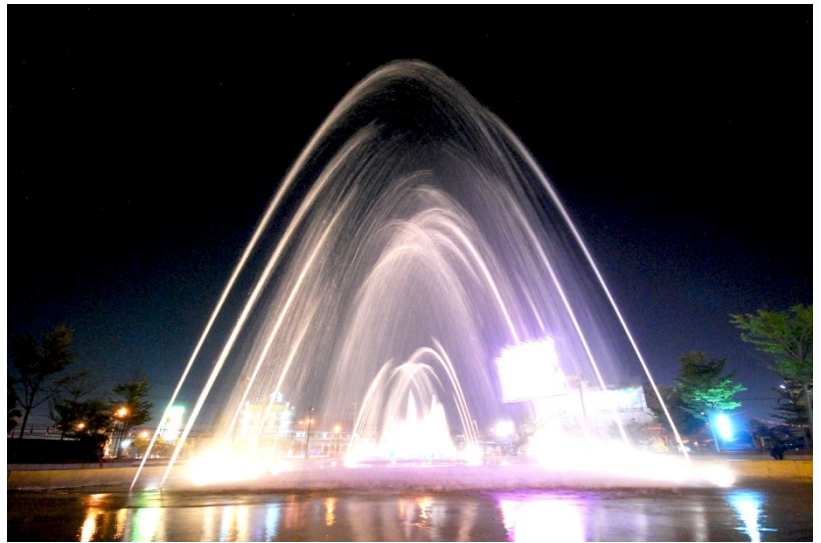
54. สวนเฉลิมพระเกียรติ 5 ธันวาคม 2550 80 พรรษา ปีมะแมมงคล

สวนเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ฯ เฉลิมพระชนมพรรษา 80 พรรษา ตั้งอยู่บริเวณ สามแยกเรือนแพ ถนน มิตรภาพ อำเภอเมือง จังหวัด พิษณุโลก ดำเนินการ ก่อสร้างและดูแลโดย เทศบาลนครพิษณุโลก มา ตั้งแต่ปี 2550 ในอดีตเคยเป็น ที่ดินของกรมราชทัณฑ์ เป็น 1 ใน 3 สวนสาธารณะขนาดใหญ่ของจังหวัดพิษณุโลก

55. น้ำพุดนตรี

ภายในสวนเฉลิมพระเกียรติฯ มีพื้นที่กว้างขวางมาก เทศบาลฯ ได้ออกแบบ ดำเนินการติดตั้งน้ำพุดนตรีประกอบแสง สี ปัจจุบันได้รับความนิยมจากชาวพิษณุโลก ผู้ปกครองพาบุตรหลานมาเล่นน้ำพุดนตรีจนแน่นขนัดกันทุกเย็น เทศบาลนครพิษณุโลก เปิดแสดงน้ำพุดนตรีวันละ 2 รอบ เวลา 17:40 -18:25 และ 18:50-19:35 น.

56. พระพุทธรูปปฏิมากรนเรศวรมังคลาปุระ

พระพุทธรูปนเรศวรมังคลาปุระมีรูปแบบศิลปกรรมสุโขทัยอันเป็นที่ยกย่องในเชิงศิลปกรรมว่าเป็นยุคสมัยที่รูปแบบพุทธปฏิมากรมีความเจริญสูงสุดพระพุทธรูปองค์นี้มีความสูง 9.9 เมตรหล่อด้วยโลหะสำริดและมีลักษณะเป็นพระพุทธรูปปางลีลารูปลอยตัวที่สร้างขึ้นแบบผสมผสานระหว่างศิลปะโบราณและศิลปะสมัยปัจจุบันพร้อมนี้การออกแบบแท่นประทับใช้แนวคิดเรื่องจักรวาลในพุทธศาสนาเป็นหลักสำคัญสำหรับการวางผังและสัญลักษณ์ต่างๆ

57. งานศิลป์ดินไทย

ถนนมิตรภาพ ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก และรับผลิตตามคำสั่งซื้อ สำหรับวัตถุดิบที่ใช้ ได้แก่ ดินไทย กับดินญี่ปุ่น ผสมสีด้วยสีน้ำมัน ทั้งนี้ “งานศิลป์ดินไทย” ถือเป็นผู้ผลิตรายแรกในประเทศไทยที่ผลิตงานลักษณะนี้ ทำให้ได้รับคัดเลือกเป็นสินค้าโอท็อประดับ 5 ดาวของ จังหวัดพิษณุโลก รวมถึงได้รับรางวัลหมู่บ้านหัตถกรรมดีเด่น ของมูลนิธิอนุรักษ์ห่มอมงามจิตต์ บุรฉัตร ประจำปี 2548 อีกด้วย

58. สี่แยกอินโดจีน

โครงการสี่แยกอินโดจีนเกิดขึ้นหลังจากมติคณะรัฐมนตรี เมื่อปี พ.ศ. 2540 กำหนดให้จังหวัดพิษณุโลกเป็นสี่แยกอินโดจีน เพื่อเป็นศูนย์กลางการคมนาคมขนส่งภายใต้ยุทธศาสตร์ความร่วมมือทางเศรษฐกิจในอนุภูมิภาคกลุ่มแม่น้ำโขง ต่อมาในปี พ.ศ. 2550 ทางจังหวัดพิษณุโลกได้ขอใช้พื้นที่ของกรมทางหลวงหมายเลข 12 ช่วงพิษณุโลก- อุดรดิตถ์ ประมาณ 9 ไร่ เพื่อพัฒนาเป็นศูนย์บริการนักท่องเที่ยว ในรูปแบบศูนย์วัฒนธรรมไทย ศูนย์ข้อมูลวัฒนธรรมประเทศเพื่อนบ้านและเป็นพื้นที่จัดกิจกรรมต่างๆ

56. บึงราชนก

บึงราชนกเป็นบึงใหญ่อยู่ในท้องที่ตำบลวังพิรุณ อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก เป็นแหล่งน้ำสามารถใช้ประโยชน์ในหลายด้าน เช่น เป็นที่เพาะพันธุ์ปลา เป็นแหล่งน้ำเพื่อการเกษตร และสถานที่ท่องเที่ยว ซึ่งใกล้ตัวเมืองพิษณุโลก ซึ่งองค์การบริหารส่วนจังหวัดพิษณุโลก ได้ปรับปรุงให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยวและพักผ่อนหย่อนใจ

แหล่งท่องเที่ยว บนถนนหมายเลข 12 ช่วงอำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก

เขาสมอแครง - ลำน้ำเข็ก - น้ำตก-เขานกกระยง

พื้นที่อำเภอวังทอง เป็น 1 ใน 9 อำเภอของจังหวัดพิษณุโลกห่างจากตัวจังหวัดประมาณ 20 กิโลเมตร มีพื้นที่ทั้งสิ้น 1,687.050 ตารางกิโลเมตร พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นป่าเขา และมีเทือกเขาติดต่อกับพื้นที่เขาด้านทิศตะวันออกเฉียงเหนือ ทางอำเภอนครไทย จนถึงเขตอำเภอชนแดน จังหวัดเพชรบูรณ์ มีพื้นที่ที่เป็นที่ราบสูง 3 ตำบล คือ ตำบลบ้านกลาง ตำบลแก่งโสภา และ ตำบลวังนกแอ่น นอกนั้นเป็นพื้นที่ราบและราบลุ่ม มีพื้นที่ติดต่อกับ อำเภอนครไทย คือ “เขานกกระยง” ส่วนด้านที่ติดต่อกับ จังหวัดเพชรบูรณ์เรียกว่า “ทุ่งแสลงหลวง”ส่วนใหญ่เป็นป่าสน ซึ่งประกาศเป็นวนอุทยานแห่งชาติในสมัยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เป็นนายกรัฐมนตรี

1.เขาสมอแครง

สถานที่ตั้ง ในตำบลวังทอง อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลกจากหลักฐานโบราณคดีพบว่าเป็นชุมชนเก่าร่วมสมัยทวารวดี ลพบุรี สุโขทัย และอยุธยา เขาสมอแครงเป็นภูเขาลูกเดียว ตั้งตามแนวเหนือ-ใต้ มีความสูงวัดจากระดับน้ำทะเลประมาณ 30 เมตร ด้านใต้มีบันไดและทางรถยนต์ขึ้นไปจนถึงยอดเขา ซึ่งมีความลาดชันประมาณ 60 องศา บนภูเขามีวัดโบราณประมาณ 7 วัด ตั้งเรียงรายในป่าไม้เบญจพรรณ จำพวกเต็งรัง ตะแบก ฯลฯ ส่วนรอบ ๆ เขาสมอแครงพบร่องรอยชุมชน โบราณและวัดโบราณหลายแห่ง กระจายอยู่ทั่วไป

2.วัดเขาสมอแคลง

ตั้งอยู่ที่บ้านสมอแคลง ในเขตอำเภอวังทอง “วัดเขาสมอแคลง” หรือ “วัดพระพุทธบาทเขาสมอแคลง” นี้ เดิมเป็นวัดร้าง และมีพระสงฆ์มาจำพรรษาเมื่อ พ.ศ. 2496 ในบริเวณวัดมีรอยพระพุทธบาทจำลอง และบนเขาซึ่งอยู่ด้านตะวันตกของวัดมีรอยพระบาทตะแคงอยู่ กับหน้าผา มีงานนมัสการพระพุทธบาทใน

กลางเดือน 3 เป็นประจำทุกปีบนเขาสมอแคลงมีสระน้ำเรียกว่า สระสองพี่น้อง มีน้ำตลอดปี คนโบราณจึงได้สร้างวัดไว้ถึง 7 วัด แต่บัดนี้ร้างไปหมดแล้ว

3.พระพุทธบาทตะแคง

พระพุทธบาทจำลองตะแคง วัดพระพุทธบาทเขาสมอแคลงเป็นรอยพระพุทธบาทติดอยู่ที่ผนังเชิงเขาสมอแคลง ตั้งอยู่บนเชิงเขาทางทิศตะวันออกเขาสมอแคลง ห่างจากพื้นล่างประมาณ 300 เมตร รอยพระพุทธบาทมีขนาดกว้าง 72 เซนติเมตร ยาว 165 เซนติเมตร มีการแกะสลักติดแผ่นหินตะแคง และอยู่บนก้อนหินซ้อนเรียงกันหลายก้อน ครั้งแรก

ไม่มีการสร้างบันได ต่อมาทางวัดพระพุทธบาทเขาสมอแคลง ได้สร้างบันไดขึ้นเพื่อให้ประชาชนได้ขึ้นไปนมัสการรอยพระพุทธบาท ชาวบ้านเชื่อว่ามีแห่งเดียวในโลก

4. พ่อปู่ขุนเณร วัดพระพุทธรบาทเขาสมอแครง

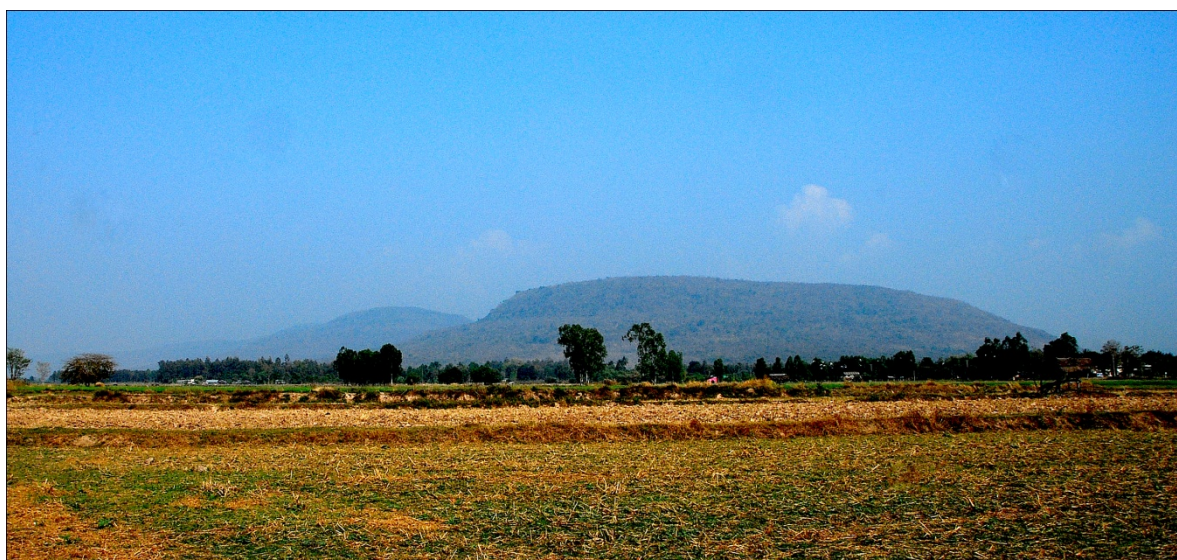
ประวัติพ่อปู่ขุนเณรเป็นชาวเวียงจันทน์อพยพมาด้วยกันสามพี่น้องคือ ท้าวพาน ท้าวขวง และท้าวเณร ได้พาชาวบ้านหลายพันคนมาตามลำน้ำโขง เข้ามาในประเทศไทยทางลำน้ำเหือง จังหวัดเลย แล้วแบ่งชาวบ้านไว้ 250 ครอบครัว ส่วนที่เหลือเดินทางต่อมาถึงเชิงเขาขงยาง (กระยาง) อำเภอนครไทย ได้ส่งคนมาหาทำเลที่ตั้งถ้ำมาหาหิน เมื่อลงมาถึงที่ราบลุ่มเชิงเขา

สมอแครง เห็นว่าเป็นทำเลที่เหมาะสม ท่านท้าว 3 พี่น้อง จึงมาตั้งถ้ำขึ้นอยู่บริเวณรอบๆ เขาสมอแครง จนกลายเป็นตำบล พ่อปู่ขุนเณรปกครองดูแลครอบครัวที่เหลืออยู่ที่เขาสมอแครงนั่นเอง ร่องรอยในอดีตยังเหลือให้เราเห็นอยู่จนทุกวันนี้ และพ่อปู่ขุนเณร ยังเป็นที่สักการะของคนในละแวกนั้นจนถึงปัจจุบัน

5. เขาฟ้า

เป็นภูเขาที่แตกสาขาออกมาจากเทือกเขาเพชรบูรณ์ที่ทอดผ่านด้านทิศตะวันออกเฉียงเหนือจากจังหวัดเลย จังหวัดเพชรบูรณ์ ไปจังหวัดอุดรธานีเรื่อยไปจนถึงภาคเหนือ เป็นเทือกเขาที่มีภูเขายูใหญ่ สลับซับซ้อน สำหรับสภาพป่าของเขาฟ้าได้กลายเป็นสนามซ้อมยิงปืนของทหารค่ายพระบรมไตรโลกนาถ หากมองเขาสมอแครงบนถนนที่มาจากพิษณุโลกจะพบว่ามีภูเขาสองลูกตั้งเคียงกันมากทอดตัวคู่กันเหมือนพี่กับน้องที่เดียว ซึ่งน่าพิศวงมากตรงที่ถ้านำเขาสมอแครงไปวางไว้บนที่ราบเขาฟ้าได้ก็จะกลายเป็นเขาลูกเดียวกัน

6. หินช้างโขลง

หินช้างโขลง เป็นโบราณวัตถุที่เกิดขึ้นมานานแล้วโดยธรรมชาติในโบราณสถาน มีเพียงตำนานเล่าขานกันต่อๆ มาว่าเป็นโขลงช้างที่กลายเป็นหิน ความจริงเป็นหินที่เกิดขึ้นมาเองตามธรรมชาติแต่บังเอิญมีรูปพรรณสัณฐานเหมือนกับช้างที่กำลังหมอบอยู่สองสามก้อน ที่เห็นในภาพเป็นหินก้อนที่เหมือนช้างค่อนข้างชัดเจน

7. บ่อทอง

บ่อทอง เป็นบ่อน้ำที่มีหินเรียงรายอย่างสวยงาม แต่ดื่มกินไม่ได้เพราะน้ำมีสีเหลืองและรสชาติกร่อย สำหรับประวัติการสร้างบ่อทองนี้ไม่พบหลักฐานความเป็นมา แต่มีลักษณะการสร้างเช่นเดียวกับบ่อตาบ่อยาย บ่อหิน ทุกคนที่อยู่ในชุมชนเขาสมอแกลงปัจจุบันนี้ต่างบอกว่าเมื่อมาอยู่ก็มีบ่อนี้แล้วและอาศัยน้ำในบ่อนี้ในการซักล้าง ส่วนที่ใช้ดื่มกินก็ไปเอาที่บ่อข้างล่าง

8. ถ้ำด้วยถ้ำขาม

กล่าวกันว่าถ้ำด้วยถ้ำขาม ในอดีตเทวดา นำด้วยขามวางไว้ให้ยืมใช้ในงานสร้างกุศลต่างๆ เมื่อใช้เสร็จผู้ยืมไปก็จะนำมาคืนเป็นดังนี้มานาน ต่อมาเกิดการแตกหักเสียหายไปเรื่อย ๆ บางส่วนก็มีผู้คนที่มาหยิบยืมเอาไปแล้วไม่ยอมเอามาคืน จนในที่สุดปากถ้ำด้วยถ้ำขามก็ทนรับน้ำหนักหิน ก้อนมหิมาไม่ไหวจึงถล่มปิดปากถ้ำจนเห็นร่องรอยเพียงเล็กน้อยเท่านั้น

9. วิหารศาลาเดี่ยว

วิหารศาลาเดี่ยวตั้งอยู่ด้านล่างของเขาสมอแคลงทางทิศตะวันออก ตัดกับทางเข้าวัดพระพุทธรบาท เขาสมอแคลง วิหารมีความกว้างประมาณ 12 เมตร ความยาวประมาณ 24 เมตร อยู่บนเนินดินสูงประมาณ 3 เมตร มีลักษณะที่พอสังเกตได้คือมีเศษกระเบื้องเศษอิฐและเศษศิลาแลงต่าง ๆ กระจายอยู่ทั่วบริเวณเนินดิน จึงสันนิษฐานว่าเป็นเสาวิหารหรือที่พักสงฆ์

10.เจดีย์สามยอด

วัดเจดีย์สามยอด ในอดีตเคยมีเจดีย์ใหญ่อยู่สามองค์ในบริเวณเขาสมอแครง ปัจจุบันเหลือร่องรอยเพียงกองอิฐเก่าอยู่ 3 กอง เท่านั้น

11.รอยพระพุทธรูปจำลอง 1 (ยอดบันไดนาค)

รอยพระพุทธรูปจำลอง ตั้งอยู่ข้าง
ก้อนหินพระพุทธรูปทางทิศตะวันออกของ
เชิงเขาสูงจากพื้นราบประมาณ 150 เมตร อยู่
ในเขตบำรุงรักษาของวัดพระพุทธรูปเขา
สมอแครงพระพุทธรูปจำลองนี้แกะสลัก
ด้วยหินทรายแผ่นหนาประมาณ 5 นิ้ว กว้าง
55 เซนติเมตร ยาว 150 เซนติเมตร ตาม
ประวัติกการสร้างศาลาอยู่กับวัดพระพุทธรูป
เขาสมอแครงในปัจจุบัน

12. รอยพระพุทธรูปบาทจำลอง 2 (โรงเจ)

รอยพระพุทธรูปบาทจำลอง แกะสลักด้วยหินทราย ประดิษฐานอยู่ที่โรงเจไซตีสูกตั้งเต็กก่าจีเสี่ยเกาะบริเวณเขาสมอแกลง ความกว้างของรอยพระพุทธรูป 60 เซนติเมตร หนา 4 นิ้ว ความยาว 120 เซนติเมตร ใจกลางรอยพระพุทธรูปมีรูปกงจักร และในฝ่าพระบาททั่วไปมีรูปสัตว์นานาชนิดที่แกะสลักติดไว้

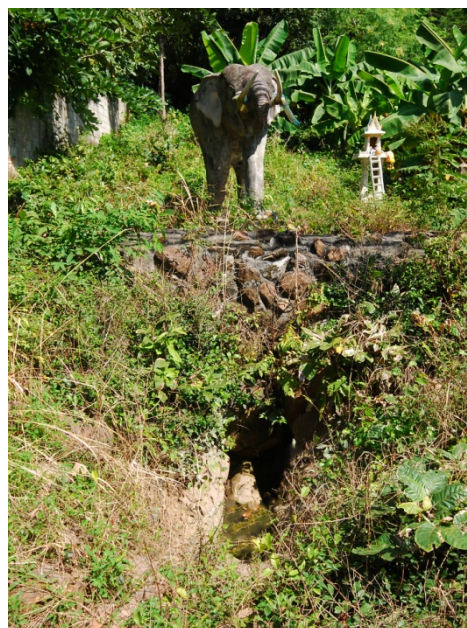
13. บ่อตาบ่อยาย

บ่อตา บ่อยาย เป็นแหล่งน้ำที่ขุดขึ้นริมเชิงเขาด้านทิศตะวันออก มีลักษณะเป็นหินเรียงน้ำใส ใช้บริโภคได้ มีน้ำตลอดปี อยู่ภายใต้การดูแลของวัดเขาสมอแกลง ตั้งอยู่บริเวณด้านซ้ายมือของทางขึ้นเขาสมอแกลง และทางวัดได้ดูแลบ่อทั้งสองมาโดยตลอด สำหรับประเพณีการสร้างบ่อตา บ่อยายนี้ ยังไม่ปรากฏแน่ชัด แต่ภายในบ่อมีหินเรียงกันสวยงามเช่นเดียวกับบ่อทอง จึงสันนิษฐานว่าสร้างในยุคสมัยเดียวกัน

14.บ่อช้างลี้ว

บ่อช้างลี้ว เป็นแหล่งน้ำที่พิเศษกว่าแหล่งอื่น อยู่ตรงบริเวณมุมทางแยกเข้าวัดเขาสมอแครงด้านซ้ายมือ เป็นบ่อหินที่ไม่ใช้หินเรียง แต่เป็นการขุดชอกแซกโดยใช้ช้างขุดไปตามชอกหินจนถึงน้ำเหตูที่ใช้ช้างขุดเนื่องจากพ่อค้าขนของจากนครไทยมาขายด้วยช้าง ช้างหิวน้ำแต่ไม่มีน้ำให้ช้างดื่มกิน จึงได้บอกสิ่งศักดิ์สิทธิ์ว่า หากขุดพบน้ำจะถวายช้างหนึ่งตัว จึงให้ช้างไ้ขังวงขุดก็พบน้ำ ช้างตัวที่ขุดก็หมดแรงล้มลงสิ้นใจตาย ณ ที่นี้ ต่อมาจึงกลายเป็นจุดพักช้างเพื่อให้ช้างคูดน้ำขึ้นมาดื่ม มาอาบกิน จึงเรียกว่า “บ่อช้างลี้ว”

15.ถ้ำพระ

ถ้ำนี้อยู่บนเขาด้านทิศตะวันออกของ เขาสมอแครง เป็นถ้ำที่พระธุดงค์จากที่ต่างๆ จะมาหยุดพักปฏิบัติธรรมอยู่เป็นเนืองๆ ร่องรอยที่ปรากฏชัด คือข้อความที่เขียนตามผนังถ้ำมีอยู่มากมาย ด้วยสีแดงเป็นข้อความแสดงธรรมะเตือนใจผู้ปฏิบัติธรรมและผู้พบเห็นตามสมควรแก่พื้นฐานของแต่ละบุคคลจะรับรู้ได้

16. พระพุทธราย

พระพุทธราย ตั้งอยู่บนเขาสมอแครง ทางทิศตะวันออก ติดกับพระพุทธรบาทจำลอง เป็นภาพเงาเลื่อนรางประทับรอยอยู่บนชะง่อนผาหิน เชิงเขาหินปูน มีลักษณะเป็นเส้นเงาสีแดง คล้ายสีดินเทศ จินตนาการคล้ายพระพุทธรูป ประทับยืนอยู่ 2 รูป สูงประมาณ 5 เมตร

17. มหาธาตุเจดีย์ศรีบรรพต

เป็นจุดชมวิวสูงสุดของเขาสมอแครง จังหวัดพิษณุโลกแห่งนี้ เป็นที่ตั้งของพระมหาธาตุเจดีย์ศรีบรรพต บรรจุพระบรมสารีริกธาตุส่วนพระนลาฏ (กระดุกหน้าผาก) ของพระพุทธเจ้า เจดีย์มีลักษณะเป็นทรงพุ่มข้าวบิณฑ์ ที่ฐานประดิษฐานพระพุทธรูปสี่ลัทธิมหาธรรมราชาไททั้ง 4 ด้าน

18.สระสองพี่น้อง

ตั้งอยู่ที่บ้านสมอแครง ในเขตอำเภอวังทอง บนเขาสมอแครงมีสระน้ำเรียกว่า สระสองพี่น้อง มีน้ำอยู่ตลอดปีไม่เคยแห้งชาวบ้านจึงมีความเชื่อว่าเป็นสระศักดิ์สิทธิ์ และคำว่า “สองพี่น้อง” นักวิชาการบางคนสันนิษฐานว่า เป็นสระที่สร้างในสมัย “พระร่วง – พระลือ” หรือ สมัย “สมเด็จพระนเรศวรมหาราช – สมเด็จพระเอกาทศรถ ”

19.เจดีย์ยอดควนเขาสมอแครง

ตั้งอยู่บนเขาสมอแครง หมู่ที่ 8 บ้านเขาสมอแครง ตำบลวังทอง อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก ห่างจากตัวเมืองประมาณ 17 กิโลเมตร พงศาวดารเหนือบันทึกไว้ว่า พระยาจิตรไวย เจ้าเมืองน่าน สร้างเจดีย์องค์นี้เพื่อบรรจุพระธาตุของพระอรหันต์เถระเจ้า คือพระอุบาลีเถระ และพระศิริमानนท์เถระ ซึ่งเป็นพระสงฆ์ 2 รูปที่ได้รับนิมนต์เป็น

ประธานฝ่ายสงฆ์ สร้างพระพุทธชินราช วัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร และมีความเชื่อที่เจดีย์องค์นี้เป็นที่บรรจุพระอัฐิเจ้าเมืองพิษณุโลกทุกพระองค์และมีการซ่อมแซมหลายครั้ง อัฐิทุกก้อนจะมีลวดลายบนแผ่นอิฐและมีหลายลวดลาย เจดีย์องค์นี้มีอายุประมาณ 700 ปี

20. ถ้ำค้างคาวเขาสมอแคลง

เป็นสถานที่อีกแห่งหนึ่งบนเขาสมอแคลง ตั้งอยู่บนถนนหลวงหมายเลข 12 พิชณุโลก-หล่มสัก ระยะห่างจากตัวเมือง พิชณุโลกประมาณ 17 กิโลเมตร เป็นจุดที่น่าสนใจ และเรียนรู้ทางธรรมชาติ เป็นถ้ำขนาดเล็ก ปากทางเข้าเป็นรูปปากถ้ำเข้าไปไม่ได้ เพียงแต่เป็นหลืบร่องหินพอที่ค้างคาวเข้าไปได้เท่านั้น ภายในถ้ำมีค้างคาวอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก ช่วงเย็นของทุกวัน เวลาประมาณ 5-6 โมงเย็นตามฤดูกาล ค้างคาวจะบินออกไปหากิน

21. จุดชมวิวขุนเณร เขาสมอแคลง

จุดชมวิวขุนเณร เขาสมอแคลง เหมาะแก่การพักผ่อน และเป็นสถานที่ที่นักท่องเที่ยวมักมาถ่ายภาพวิวอันสวยงาม ทั้งกลางวันและกลางคืน ซึ่งไม่ห่างจากตัวจังหวัดไม่มากนัก

22. วัดราชคิริหิรัญยาราม

วัดราชคิริหิรัญยาราม(บนเขาสมอแครง) ตั้งอยู่ที่บ้านสมอแครง ในเขตอำเภอวังทอง เดินทางจากตัวเมืองพิษณุโลกไปตามถนนหมายเลข 12 (เส้นทางสายพิษณุโลก-หล่มสัก) ประมาณ 14 กิโลเมตร (ก่อนถึงอำเภอวังทอง 3 กิโลเมตร) มีทางแยกซ้ายขึ้นเขาไปอีกประมาณ 300 เมตร วัดราชคิริหิรัญยาราม ยังไม่ปรากฏหลักฐานว่าสร้างขึ้นเมื่อใด ปัจจุบันทางวัดราชคิริหิรัญยารามกำลังทำการบูรณปฏิสังขรณ์หลังคา เพราะได้ชำรุดตามกาลเวลา

23. พระโพธิสัตว์กวนอิม

เมื่อประมาณต้นปี พ.ศ. 2535 ได้มีการอัญเชิญพระโพธิสัตว์กวนอิม ซึ่งแกะสลักจากหินทะเลสาบหยกขาวจากเมืองหางโจว ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน เป็นปางพิเศษที่ได้รับอนุญาติให้สร้างโดยรัฐบาลจีนโดยใช้ต้นแบบจากวัดเจ้าแม่กวนอิมเมืองหางโจว มีขนาดสูง 3 เมตร หน้า 3 ด้านซึ่ง

เป็นพระโพธิสัตว์กวนอิมหยกขาวที่ใหญ่และสวยงามที่สุดในโลกมาประดิษฐาน ณ วัดราชคิริหิรัญยาราม มีงานนมัสการพระพุทธรูปในกลางเดือน 3 เป็นประจำทุกปี

24. โรงเจไช้ที่สุกตั้งเต็กก่าจีเสี่ยเกาะ

โรงเจไช้ที่สุกตั้งเต็กก่าจีเสี่ยเกาะ จังหวัดพิษณุโลก ตั้งอยู่บนยอดเขาสมอแครง ตำบลวังทอง อำเภอวังทอง อยู่ติดกับถนนสาย พิษณุโลก-หล่มสัก ถือเป็นโรงเจเก่าแก่ที่ก่อตั้งมานานกว่า 60 ปี โดยภายในศาลเจ้านั้นจะมีองค์เจ็กเซียนฮ่องเต้ และองค์เจ้าพ่อเห้งเจีย พระอรหันต์จิ้ง พระขี้เมาประดิษฐานอยู่ในศาลเจ้า ตั้งอยู่บนยอดเขา ปัจจุบันสถานที่แห่งนี้ยังถูกพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สมบูรณ์ของ จังหวัดพิษณุโลก

25. เจ้าแม่กวนอิมพันกร

เจ้าแม่กวนอิมพันกร เป็นปางหนึ่งของเจ้าแม่กวนอิม ประดิษฐานอยู่ในโรงเจไช้ที่สุกตั้ง นอกจากนี้ยังมีเทพเจ้าหรือเซียนอีกมากมายหลายองค์ มีประชาชนเดินทางมากราบไหว้ไม่ขาดสาย ด้านหน้าของโรงเจจะมีระเบียบให้สำหรับเดินชมวิวดูสวยๆ ของเขาสมอแครง

26.ศาลเจ้าพ่อเห้งเจีย

เจ้าพ่อเห้งเจีย ตั้งอยู่ในโรงเจไซท์สูงตั้ง หมู่ที่ 8 บ้านเขาสมอแกลง ตำบลวังทอง อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก บนถนนหลวงหมายเลข 12 พิษณุโลก - หล่มสัก ระยะห่างจากตัวเมืองพิษณุโลกประมาณ 17 กิโลเมตร องค์เจ้าพ่อมีความงดงามในศิลปะแบบการปั้นแบบโบราณ ซึ่งมีขนาดใหญ่ที่สุดในภาคเหนือตอนบน มีประชาชนเดินทางมากราบไหว้และขอพรอยู่เป็นประจำพร้อมจุดประทัดถวายและมักจะได้ผลตามความปรารถนาทุกประการ

27.จุดชมวิวดอยสุเทพ 2

ตั้งอยู่ภายในโรงเจไซท์สูงตั้ง หมู่ที่ 8 บ้านเขาสมอแกลง ตำบลวังทอง อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก ความสวยงามของจุดชมวิว "ดอยสุเทพ2" จะเห็นวิวมุมสูงที่ทัศนียภาพสวยงามบนเขาสมอแกลงสามารถเลือกชมได้จากจุดชมวิวหลายๆ แห่ง ถ้าเป็นฤดูทำนาทุ่งนาเขียวขจี หรือตอนเช้าออกจรงสีทอง จะได้มุมมองที่สวยงาม

28. วัดคลองเรือ

วัดคลองเรือ ตำบลวังทอง อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดลพบุรี เดิมมีที่ดินแค่ 6 ไร่ เป็นเพียงแค่นักสงฆ์และปัจจุบันมีที่ดิน 27 ไร่ 2 งาน ต่อมาหลวงพ่อดำรงธรรม ซึ่งเดิมเป็นช่างฝีมือจากจังหวัดสุโขทัย ท่านเป็นคนก่อตั้งขึ้น นับเป็นวัดที่มีคนมาเที่ยวตลอดไม่ขาดสาย หลังจากที่ท่านได้มรณภาพลง ก็ไม่มีคนมาเที่ยวต่อ ขาดรายได้เข้าวัด แต่ปัจจุบันร่างของท่านมรณภาพยังไม่ได้เผา ยังคงเก็บไว้ได้หลวงพ่อดำรงธรรม เป็นเวลากว่า 4 ปีแล้ว

29. หลวงพ่อดำรงธรรม วัดคลองเรือ

หลวงพ่อดำรงธรรม หรือ สมเด็จพระบรมโลกเชษฐวิสุทธิยาสัตถาเทวมนุสสานัง สร้างขึ้นเมื่อ ปี พ.ศ. 2535 เป็นองค์พระที่ก่อสร้างแบบก่ออิฐฉาบปูนและทาด้วยสีทอง เป็นพระพุทธรูปปางมารวิชัย ศิลปะแบบสุโขทัย ปัจจุบันทรุดโทรมลงไปมาก รอการบูรณะใหม่อีกครั้ง

30.พิพิธภัณฑ์พื้นบ้านวัดเกาะแก้วประชารักษ์

ตั้งอยู่หมู่ที่2 บ้านวังบอน ตำบลชัยนาม อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก เป็นพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านขนาดเล็ก ซึ่งกำลังเก็บรวบรวมศิลปวัตถุและเครื่องมือเครื่องใช้ของคนในชนบท เป็นส่วนหนึ่งของศูนย์วัฒนธรรมไทยสายใยชุมชน มีการเก็บเป็นหมวดหมู่ที่น่าสนใจและศึกษา โดยมีพระครูศุภกิจจาภิรมย์ เจ้าคณะอำเภอวังทอง เป็นองค์อุปถัมภ์

31.วัดบางสะพาน

ตั้งอยู่ที่บ้านบางสะพาน ตำบลวังทอง อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก สร้างเป็นวัดประมาณ พ.ศ. 2400 เดิมวัดนี้อยู่ที่ในอำเภอนครป่าหมาก ซึ่งอำเภอวังทองได้แยกออกมา วัดบางสะพาน มีพระเกจิอาจารย์ชื่อดังของเมืองพิษณุโลก พระครูประพันธ์ศีลคุณ หรือ หลวงพ่อพันธ์ วัดบางสะพาน พระเครื่องวัดอุดมกลชนิดต่างๆ ของหลวงพ่อพันธ์ มีพุทธคุณสูงส่ง

จนเป็นที่ประจักษ์ในด้านแคล้วคลาดปลอดภัยเป็นเอกอุ จึงเป็นพระเครื่องพระเกจิอาจารย์ชื่อดังของเมืองพิษณุโลก เป็นที่นิยมแสวงหาหวงแหนกันมากเป็นยิ่งนักในปัจจุบัน

32.หลวงพ่อพันธ์ วัดบางสะพาน

หลวงพ่อพันธ์ วัดบางสะพาน ได้ละสังขารเมื่อวันที่ 25 มกราคมพ.ศ.2518 สิริอายุได้ 82 ปี ปัจจุบันสังขารของหลวงพ่อพันธ์ที่มรณภาพมาแล้ว 38 ปียังไม่เน่าสลายไปตามหลักธรรมชาติด้วยบุญฤทธิ์ จิตตานุภาพที่หลวงพ่อบำเพ็ญเพียรมาตลอดระยะเวลาในสมณะเพศ สมดังฉายาที่ว่า "สุสิโม" ผู้มีความเชี่ยวชาญในพระเวทย์อย่างแท้จริง

33.ส้มลิ้มบ้านบางสะพาน

ตั้งอยู่หมู่ที่ 4 ตำบลวังทอง อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก ชาวบ้านกว่า 200 หลังคาเรือน ได้เก็บมะม่วงสุกมาแปรรูปเป็นส้มลิ้ม หรือส้มแผ่น แล้วนำไปขายเพื่อสร้างรายได้ในช่วงฤดูแล้งกันทั้งหมู่บ้าน จนปัจจุบันนี้ส้มลิ้มกลายเป็นสินค้าประจำท้องถิ่นของอำเภอวังทอง มีผู้ประกอบการมารับซื้อไปขายต่อเพราะว่ามีรสชาติที่หวานและอร่อย

34.ตลาดเก่าวังทอง

ตลาดวังทองเป็นตลาดเก่าแก่ที่ยังหลงเหลืออาคารเรือนไม้คงคุณค่าในเชิงของประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ด้วยการเป็นย่านการค้าทางน้ำสำคัญบนลำน้ำเข็กหรือลำน้ำวังทอง เดิมพ่อค้าท้องถิ่นจะใช้เส้นทางนี้ขนส่งสินค้าจากชุมชนรอบตลาดวังทอง ล่องเรือไปจำหน่ายยังปากน้ำโพจังหวัดนครสวรรค์ ซึ่งเป็นศูนย์กลางการค้าขายสินค้าที่มาจากกรุงเทพฯ จากนั้นจะล่องเรื่อนำสินค้าที่จำหน่ายกลับไปยังตลาดวังทองอีกครั้งหนึ่ง

35.วัดวังทองวราราม อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก

วัดวังทองวราราม อุโบสถแห่งความสามัคคีตั้งอยู่กลางตลาดวังทอง ริมแม่น้ำวังทองหรือแม่น้ำเข็ก เดิมชื่อ วัดตลาดชุม สร้างขึ้นในสมัยอยุธยา มีโบราณสถานสำคัญ คือ อุโบสถเก่าสถาปัตยกรรมทรงโรงแบบอยุธยา เมื่อวันที่ 12 มีนาคม พ.ศ. 2519 สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานแบบหน้าบันอุโบสถอันประกอบด้วย อักษรพระปรมาภิไธย

ภปร. และพระคาถา“ทฤษฎชาติยา สามัคคิยัสติสยฐานเนโกชิสิยรณุนติ” พร้อมคำแปลว่า “คนชาติไทยจะรักษาความเป็นไทยอยู่ได้ ด้วยมีสติ สำนึกอยู่ในความสามัคคี”

36. ผัดไทยวังทอง

ผัดไทยเป็นอาหารที่นิยมมาก จนเป็นเอกลักษณ์ของอาหารของชาววังทอง สามารถหารับประทานได้ง่าย มีขายทั่วไป และรสชาติอร่อย ร้านผัดไทยแต่ละร้าน จะมีสูตรวิธีการปรุงและเทคนิคเฉพาะตัวของแต่ละร้านที่ไม่เหมือนกัน ล้วนแล้วสืบทอดต่อกันมาหลายปี ผัดไทยวังทองที่อร่อยมีอยู่หลายร้าน เช่น ร้านป้าอ้อด ร้านเจ้จุ่ม ร้านเจ้เน่งร้านเจ้ดิวัดให้เลือกลงตามอัธยาศัย

37. วัดอรัญวาสีคีรีบรรพต

หมู่ที่ 9 บ้านแก่งซอง ตำบลแก่งโสภา อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก สร้างเป็นวัดประมาณ พ.ศ. 2483 เดิมเรียกว่า วัดเทพนิมิต แก่งซอง ตั้งอยู่บนเขาตรงข้ามกับน้ำตกแก่งซอง ภายในวัดมีพระพุทธรูปปูนปั้นขนาดใหญ่และสวยงามมาก มีนามว่า พระพุทธธรรมจักร และมีเจ้าแม่กวนอิมไว้เป็นที่สักการบูชา

38.เครื่องปั้นดินเผา บ้านวังดินสอ

บ้านวังดินสอ หมู่ที่ 1 ตำบลวังนกแอ่น อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก เป็นแหล่งผลิตกระถางดินเผาที่สำคัญของจังหวัด มีเครื่องปั้นดินเผามากมายได้แก่ กระถางต้นไม้ อ่างน้ำ หม้อ ไห ด้วยแหล่งดินเหนียวที่ดีและมีคุณภาพในอำเภอวังทอง จึงเป็นแหล่งผลิตแปรรูปและจัดจำหน่ายเครื่องปั้นดินเผาในจังหวัดพิษณุโลกและจังหวัดใกล้เคียง

39.เฟอร์นิเจอร์อย่างรถยนต์

ถนนสาย 12 (พิษณุโลก – หล่มสัก) ประมาณกิโลเมตรที่ 24-25 ตำบลวังนกแอ่น อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก มีภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านประดิษฐ์วัสดุจากยางรถยนต์มีรูปลักษณะและสีสันแปลกตาทางเรียงรายอยู่ริมถนนแห่งนี้ โดยการนำยางรถยนต์ที่หมดอายุการใช้งานแล้วมาสร้างสรรค์ด้วยฝีมือจนกลายเป็นผลิตภัณฑ์ที่มีราคา จนสร้างรายได้ให้กับคนทั้งหมู่บ้านเลยทีเดียว

40.บ้านหนองปรือ

บ้านหนองปรือ หมู่ที่ 1 ตำบลบ้านกลาง อำเภอสว่างทอง จังหวัดพิษณุโลกเป็นหมู่บ้านท่องเที่ยว OTOP ได้รับรางวัลชนะเลิศหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง “อยู่เย็น เป็นสุข” และได้รับการคัดเลือกให้เป็นหมู่บ้านท่องเที่ยว OTOP ดันแบบของจังหวัดที่ดีเด่นในด้านวิถีชีวิตเศรษฐกิจพอเพียงที่สามารถเป็นแหล่งเรียนรู้แก่ผู้ที่สนใจในกิจกรรมต่างๆ

41.น้ำเจ๊ก

"น้ำเจ๊ก" อำเภอสว่างทอง จังหวัดพิษณุโลกลำน้ำเจ๊ก เป็นลำน้ำที่เกิดจากเทือกเขาเพชรบูรณ์ในเขตอำเภอเขาค้อ ไหลผ่านอุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง เป็นน้ำตกแก่งโสภา น้ำตกปอย น้ำตกแก่งซอง และน้ำตกสกุลโยธยาน ซึ่งในกลุ่มนักท่องเที่ยวจะรู้จักกันดีในชื่อเส้นทางสายน้ำตกลักษณะลำน้ำเป็น

ลำน้ำที่ขนาดไม่ใหญ่โตนัก ในช่วงหน้าฝนน้ำจะเปลี่ยนเป็นสีน้ำตาล และในช่วงหน้าแล้งจะเป็นสีเขียวใส ลำน้ำเจ๊กจะไหลลงสู่แม่น้ำปายตามซอกเขาใหญ่ตั้งแต่ เทือกเขาเพชรบูรณ์ จนผ่านเข้าสู่อุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวงจะมีเกาะแก่งมากมาย เช่น แก่งวังน้ำเย็น ในอุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง ในเขตพื้นที่หน่วยหนองแม่นา และไหลเคียงคู่กับทางหมายเลข 12 ตามลำน้ำจะมีเกาะแก่งมากมาย

42.แก่งลำน้ำเข็ก

แก่งลำน้ำเข็ก อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก จัดเป็นสนามล่องแก่งที่มีชื่อเสียงอีกแห่งหนึ่งของประเทศไทย เนื่องจากลำน้ำเข็กแห่งนี้จะมีกระแสน้ำไหลผ่านเกาะแก่งมากมายตามระดับความยากง่ายตลอดเส้นทาง การล่องแก่งลำน้ำเข็กมีประมาณ 15 แก่ง คือแก่งบ้านท่าข้ามแก่งท่าข้ามแก่งเวฬุยาวแก่งมรดกป่าแก่งปากยาง

แก่งหินลาดแก่งสบยางแก่งรัชมังคลาแก่งซางแก่งโสภาารามแก่งคงสักแก่งนางคอยแก่งยาวแก่งวังน้ำเย็นและแก่งทับขุนไทย์มีกระแสน้ำไหลแรงมากก็จะสร้างความตื่นเต้น สนุกสนาน และความท้าทายให้แก่ผู้เล่นเป็นอย่างมาก

43.น้ำตกแก่งซอง

น้ำตกแก่งซองตั้งอยู่ริมทางหลวงหมายเลข 12 กิโลเมตรที่ 45 บริเวณบ้านแก่งซอง อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลกเป็นน้ำตกที่ค่อนข้างมีชื่อเสียงและมีความงดงามมากแห่งหนึ่งของจังหวัดพิษณุโลก สูงราว ๆ 10 เมตร ตัวน้ำตกไหลผ่านแก่งและโขดหินน้อยใหญ่ซึ่งเรียงตัวลดหลั่นกันจนเกิดเป็นความสลับซับซ้อนที่สวยงามบริเวณรอบ ๆ ตัวน้ำตกแก่งซองมีบริการร้านอาหาร กาแฟ ในช่วงฤดูฝนจะมีนักท่องเที่ยวจำนวนมากเดินทางมาร่วมกิจกรรม “ล่องแก่งลำน้ำเข็ก” ซึ่งจัดขึ้นประมาณเดือน มิ.ย. -ต.ค.เป็นประจำทุก ๆ ปี

44.แก่งไทร

บริเวณถนนสายพิษณุโลก -วังทอง ที่ตั้งของแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ โดยเฉพาะน้ำตกหลายแห่ง โดยทางการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ได้ตั้งชื่อถนนสายดังกล่าวว่า ถนนสายน้ำตกของจังหวัดพิษณุโลกแก่ไพรเป็นลำน้ำที่มีขนาดปานกลางไม่ใหญ่นักและมีเกาะแก่งหินมากมายที่คดเคี้ยวบ้างตรงบ้างและมีระดับสูงต่ำ สลับกันอยู่ทั่วลำน้ำ สองฟากฝั่งสวยงามร่มรื่นเต็มไปด้วยป่าไม้ตามธรรมชาติ

45.น้ำตกแก่งโสภา

ตั้งอยู่ที่ตำบลแก่งโสภา อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก อยู่บริเวณกิโลเมตรที่ 71-72 ถนน (สายพิษณุโลก-หล่มสัก) มีทางลาดยางแยกเข้าไป 2 กิโลเมตร เป็นน้ำตกขนาดใหญ่ สูงประมาณ 40 เมตร มีชั้นย่อย ๆ ทั้งหมด 3 ชั้น สภาพโดยรอบร่มรื่น ด้านบนมีลักษณะเป็นแผ่นหินขนาดใหญ่วาง

ขวางอยู่กลางทางน้ำ ด้านล่างมีโขดหินขนาดย่อมกระจายตัวอยู่ทั่วไป ส่วนในช่วงฤดูหนาว – ฤดูร้อนสายน้ำจะลดระดับลงจนสามารถมองเห็นชั้นทั้ง 3 ของน้ำตกแก่งโสภาได้ชัดเจน นักท่องเที่ยวสามารถเดินตามบันไดลงไปยังจุดชมทิวทัศน์ด้านหน้าน้ำตกเพื่อชื่นชมความงดงามแบบเต็มๆ บริเวณน้ำตกมีลานจอดรถ ห้องสุขา และร้านอาหารไว้บริการ

46.น้ำตกปอย

อยู่ระหว่าง กม. ที่ 59 - 60 ทางหลวงหมายเลข 12 เป็นน้ำตกขนาดใหญ่ซึ่งกั้นขวางอยู่กลางทางไหลของลำน้ำแจ้ห่ม มีความกว้างเกือบ 200 เมตร สูงราว 10 เมตร ตัวน้ำตกไหลผ่านแก่งเล็กแก่งน้อยสลับกับโขดหินสูง ๆ ต่ำ ๆ คูสลับซับซ้อนสวยงาม

ส่วนในช่วงฤดูหนาว – ฤดูร้อนกระแสน้ำจะอ่อนกำลังลงและมีสีเขียวค่อนข้างใส นักท่องเที่ยวสามารถลงเล่นน้ำบริเวณริมลำธารและเกาะแก่งต่าง ๆ ซึ่งอยู่ช่วงปลายน้ำได้

47.น้ำตกสกุลโยทยาน

ในบริเวณสวนรุกขชาติสกุลโยทยานเป็นที่ตั้งของน้ำตกวังนกแอ่นหรือน้ำตกสกุลโยทยาน เป็นน้ำตกชั้นเดียวขนาดใหญ่มีความสูงประมาณ 10 เมตร กว้างประมาณ 60 เมตร และเป็นส่วนหนึ่งของลำน้ำแจ้ห่ม เดิมน้ำตกแห่งนี้เคยมีชื่อว่า “น้ำตกวังนกแอ่น”

ต่อมาภายหลังเมื่อปี พ.ศ. 2501 ได้มีการเปลี่ยนชื่อไปตามชื่อของวนอุทยานฯ น้ำตกสกุลโยทยานมีน้ำไหลตลอดทั้งปี ส่วนในช่วงฤดูหนาว – ฤดูร้อนสายน้ำจะไหลช้าลงเป็นสีเขียวค่อนข้างใส นักท่องเที่ยวสามารถลงเล่นน้ำตามแก่งต่าง ๆ ซึ่งอยู่ห่างออกมาทางส่วนปลายของตัวน้ำตกได้อย่างปลอดภัย

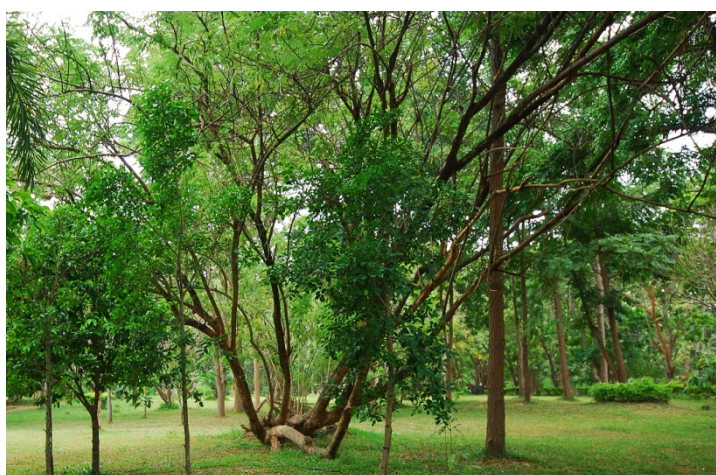
48. น้ำตกภูแดงร้อน

น้ำตกภูแดงร้อนอยู่อุทยานแห่งชาติแก่งเจ็ด
แคว หน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติแก่งเจ็ดแควที่
กค.1 (ภูแดงร้อน) บ้านทรัพย์ไพรวัลย์ ตำบลวังนก
แอ่น อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก โดยมีน้ำตก
สวยงามที่เกิดขึ้นตามลำน้ำแควน้อย เป็นแหล่ง
ท่องเที่ยวสำคัญ นอกจากนี้ยังมีเส้นทางเดินทาง
ศึกษาธรรมชาติที่จัดทำไว้อย่างน่าสนใจ

49. สวนรุกขชาติสุโขทัย

ตั้งอยู่ในเขตอำเภอวังทอง ห่างจาก
ตัวเมืองประมาณ 33 กิโลเมตร ตามถนน
สายพิษณุโลก – หล่มสัก ตรงหลักกิโลเมตร
ที่ 33 แล้วเลี้ยวขวาไปตามถนนลูกรังอีก 1
กิโลเมตร บริเวณทั่วไปร่มรื่นไปด้วยแมก
ไม้ขนาดชนิด พื้นที่โดยทั่วไปเป็นที่ราบเนิน
เขา มี “ลำน้ำเข็ก” หรือที่เรียกอีกชื่อหนึ่งว่า
“แม่น้ำวังทอง” ไหลผ่านทางด้านทิศใต้

สภาพป่าเป็นป่าเบญจพรรณและป่าเต็งรังมีเนื้อที่รวมทั้งหมด 814 ไร่ มีศาลาที่พัก 2 หลังที่สร้างขึ้นเพื่อรับ
เสด็จพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ คราวเสด็จประพาส
ภาคเหนือเมื่อวันที่ 28 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2501

50.สวนป่าเขากระยาง

ถนนหมายเลข 12 (พิษณุโลก-หล่มสัก)
ตำบลแก่งโสภา อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก
สวนป่าซึ่งอยู่ในความรับผิดชอบขององค์การ
อุตสาหกรรมป่าไม้ บริเวณโดยรอบสวนป่าเขา
กระยางมีบรรยากาศที่ร่มรื่นรายล้อมไปด้วยแมก
ไม้ไม่น้อยใหญ่ มีการจัดสร้างทางเดินปูนเกาะเลียบ
ตามริมลำน้ำเข็กเอาไว้ นักท่องเที่ยวสามารถพัก

ค้างแรม ณ สวนป่าแล้วเดินตามเส้นทางดังกล่าวไปจนถึงน้ำตกปอยได้อย่างสะดวก

51.เรนฟอเรสต์ฟาร์ม

เรนฟอเรสต์ ฟาร์ม (Rain Forest Farm)
ตั้งอยู่ริมทางหลวงหมายเลข 12 (ถนนมิตรภาพ)
เยื้องกับ เรนฟอเรสต์ รีสอร์ท อำเภอวังทอง
จังหวัดพิษณุโลก ก่อตั้งขึ้นด้วยแนวความคิดการ
พึ่งพาตนเองตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อเป็น
ศูนย์การเรียนรู้และเป็นตัวอย่างให้แก่ชุมชนและ
ผู้ที่สนใจทั้งเรื่องการจัดการขยะ ปลูกสัตว์ ปุ๋ยหมัก

ชีวภาพ พลังงานทดแทน การปลูกป่าแบบสวนผสม เพื่อปรับเปลี่ยนแนวทางการใช้ทรัพยากรธรรมชาติให้
คุ้มค่าและเกิดสมดุล ลดการใช้สารเคมี รวมไปถึงการคิดค้นสูตรผลิตภัณฑ์สมุนไพรเพื่อสุขภาพที่จะช่วยเอื้อ
ต่อการดำเนินธุรกิจอย่างพอเพียง ยังช่วยเสริมสร้างรายได้ พร้อมทั้งปลูกจิตสำนึกให้กับชุมชน เยาวชนใน
ท้องถิ่น รวมทั้งนักท่องเที่ยวอีกด้วย

แหล่งท่องเที่ยว บนถนนหมายเลข 12 ช่วงอำเภอ นครไทย จังหวัดพิษณุโลก

อำเภอ นครไทย

นครไทยเป็นเส้นทางการค้าโบราณ มีการเคลื่อนย้ายคนจากดินแดนลาวหลายฝ่าย ทั้งจากทางฝ่ายเวียงจันทน์และฝ่ายหลวงพระบางเข้ามาอยู่ในนครไทย เส้นทางจากนครไทยนั้นจะผ่านต่อไปยังลุ่มน้ำแควน้อย พิษณุโลก ไปถึงสุโขทัย ซึ่งบนเส้นทางนี้มีทรัพยากรธรรมชาติที่มีความหลากหลายทางชีวภาพ เช่น ต้นไม้ สัตว์ต่างๆ รวมทั้งแร่ธาตุ ซึ่งเป็นสินค้าส่งออกนครไทยจึงเป็นเส้นทางโบราณที่มีคนผ่านไปมา ความสำคัญของนครไทย ไม่ใช่ว่าที่นี่มีพระเจดีย์หรือมีพระพุทธรูป เช่นที่สุโขทัยพูดถึงแต่เพราะพ่อขุนรามคำแหง ชนช้างและการไปตีขอม อำเภอ นครไทย มีสิ่งที่น่าสนใจเกี่ยวกับศาสนาและประวัติศาสตร์ ตลอดจนสถานที่ท่องเที่ยวต่าง ๆ ที่สำคัญ

1.อุทยานแห่งชาติภูหินร่องกล้า

อุทยานแห่งชาติภูหินร่องกล้า มีพื้นที่ครอบคลุมรอยต่อสองจังหวัด คือ อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย และ อำเภอ นครไทย จังหวัดพิษณุโลก ภูหินร่องกล้าเป็นแหล่งกำเนิดของประวัติศาสตร์การสู้รบอันยาวนานเป็นวีรกรรมของนักรบไทย ความขัดแย้งของลัทธิและแนวความคิด มีเนื้อที่ประมาณ 191,875 ไร่ หรือ 307 ตาราง

กิโลเมตร สภาพภูมิประเทศโดยทั่วไปเป็นเทือกเขาสลับซับซ้อน ประกอบด้วยยอดภูเขาที่สำคัญคือ ภูหมันขาว ภูแฝงม้า ภูจี่เต่า ภูมโนโล ภูหินร่องกล้า โดยมีภูหมันขาวเป็นยอดเขาที่สูงที่สุด สูงประมาณ 1,820 เมตรจากระดับน้ำทะเล รองลงมาคือภูมโนโล โดยสูงประมาณ 1,664 เมตรจากระดับน้ำทะเล เทือกเขาเหล่านี้จะมีความสูงลดหลั่นลงมาจากด้านทิศตะวันออกไปทางทิศตะวันตก และเป็นแหล่งกำเนิดของแม่น้ำลำธารหลายสาย เช่น ห้วยลำน้ำไซ ห้วยน้ำขมิ้น ห้วยขอมสิงห์ ห้วยหมือดโดน และห้วยหลวงใหญ่สอบถามข้อมูลเพิ่มเติม 0 5535 6607, 081-5965977

2. ศูนย์บริการนักท่องเที่ยวอุทยานแห่งชาติภูหินร่องกล้า

ศูนย์บริการนักท่องเที่ยวอุทยานแห่งชาติภูหินร่องกล้า อยู่ใกล้กับที่ทำการอุทยานฯ เป็นสถานที่จัดแสดงนิทรรศการเกี่ยวกับการสู้รบ มีภาพแผนภูมิข้อมูล อุปกรณ์การแพทย์ อาวุธ เอกสารเผยแพร่ลัทธิคอมมิวนิสต์ รวมทั้งนิทรรศการด้านธรรมชาติวิทยาภูหินร่องกล้า นอกจากนี้ยังมีห้องประชุมรองรับได้ถึง 80 คน ใช้ในการบรรยายสรุปหรือประชุมสัมมนา และเป็นสถานที่ติดต่อขอข้อมูลการเดินทางท่องเที่ยวในเขตอุทยานฯ

3. โรงเรียนการเมืองการทหาร

ตั้งอยู่บริเวณหลักกิโลเมตรที่ 4 ถูกปกคลุมด้วยป่าครึ้มหนาแน่นเมื่อปีพ.ศ.2513 เป็นที่ตั้งของคณะกรรมการเขต 3 จังหวัด คือ จังหวัดเลย จังหวัดเพชรบูรณ์ และจังหวัดพิษณุโลก ปี พ.ศ.2520 ก่อตั้งเป็นโรงเรียนขึ้น ให้การศึกษาตามแนวทางลัทธิคอมมิวนิสต์

4. กังหันน้ำ

ตั้งอยู่ตรงข้ามกับโรงเรียน
การเมืองการทหาร เป็นกังหันน้ำขนาด
ใหญ่ ถูกสร้างขึ้นจากการผสมผสาน
ความคิดก้าวหน้าทางวิชาการ กับการ
นำประโยชน์จากธรรมชาติมาใช้งาน
โดยนักศึกษาวิศวะที่เข้าร่วมกับพรรค
คอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยหลัง
เหตุการณ์ 6 ตุลาคม พ.ศ.2519

5. สำนักอำนาจรัฐ

อยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ของอุทยานฯ ประมาณ 3 กิโลเมตร เป็นสถานที่ดำเนินการด้านการ
ปกครองมีการพิจารณาและลงโทษผู้กระทำผิดหรือละเมิดต่อกฎกติกา มีคุกสำหรับขังผู้กระทำความผิด มี
สถานที่ทอผ้าและโรงซ่อมเครื่องจักรกลหลงเหลืออยู่

6.โรงพยาบาลรัฐ

อยู่ห่างจากสำนักอานาจรรัฐไปทางทิศเหนือ ประมาณ 2 กิโลเมตร เป็นโรงพยาบาลกลางป่าที่มีอุปกรณ์ในการรักษาพยาบาลเกือบครบถ้วน มีห้องปรุงยา ห้องพักฟื้น ห้องผ่าตัด โรงพยาบาลแห่งนี้ก่อตั้งเมื่อปี พ.ศ. 2519 สามารถทำการรักษาพยาบาลได้ดี โดยเฉพาะการผ่าตัด สามารถผ่าตัดอวัยวะได้ทุกส่วน ยกเว้นหัวใจ มีหมอและพยาบาลจบหลักสูตรเร่งรัดจากประเทศจีนในปี พ.ศ. 2522 เพิ่มแผนกทำฟันและวิจยยา เครื่องมือที่ใช้ส่วนใหญ่ได้จากในเมืองการรักษายังมีการฝังเข็มและใช้สมุนไพรอยู่ด้วย

7.ลานเอนกประสงค์

เป็นบริเวณลานหินที่กว้างใหญ่ อยู่ก่อนถึงสำนักอานาจรรัฐใช้เป็นที่พักผ่อน และสังสรรค์ในหมู่สมาชิกในโอกาสสำคัญต่างๆ

8. หินขอบโค้ง

ตั้งอยู่บริเวณลาน
เอนกประสงค์เป็นรูปวงกลม
คล้ายขอบกระดิ่ง มีรัศมี
ประมาณ 1 เมตร กล่าวกันว่า
เป็นการสร้างโดยฝีมือมนุษย์
ในสมัยโบราณ เพื่อบูชาสิ่ง
ศักดิ์สิทธิ์ในโอกาสสำคัญ
ต่างๆ

9. ลูกคนป่า

ตั้งอยู่บริเวณสำนักอานาจารัฐซึ่งเป็นที่ตั้งของฝ่ายปกครองท้องถิ่น ซึ่งก็ยังคงอยู่ได้เงาร่มไม้ใหญ่ลูก
คนป่าเคยขังคนร้ายเพียงคนเดียว และชายผู้นั้นเป็นคนสติไม่สมประกอบ ความเป็นจริงแล้วสิ่งปลูกสร้างไม้
ทั้งหมดนี้พังทลายหมดแล้วแต่ถูก
บูรณะขึ้นเพื่อเป็นอนุสรณ์สืบเท่าทุก
วันนี้

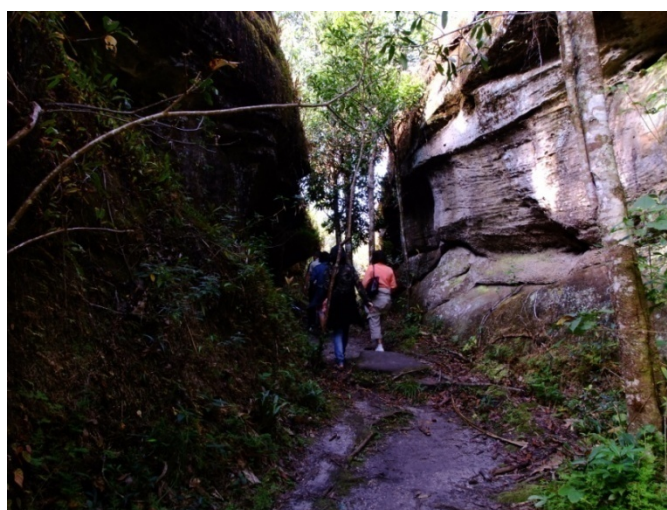
10. ถ้ำหลบภัยโรงเรียนการเมืองการทหาร

เป็นสถานที่หลบภัยจากการทิ้งระเบิดทางอากาศจากทหารฝ่ายรัฐบาล ส่วนใหญ่เป็นหลืบหินหรือโพรงถ้ำที่ซ่อนตัวในแนวดิ่งไม้ใหญ่ ทำให้ยากต่อการตรวจการณ์ทางอากาศมีอยู่หลายแห่งคือบริเวณห่างจากโรงเรียนการเมืองการทหารราว 200 เมตร ลักษณะเป็นโพรงถ้ำขนาดใหญ่ มีชอกหลืบสลับซับซ้อนสามารถจุคนได้ถึง 500 คน

11. ถ้ำหลบภัยอำนาจรัฐ

ตั้งอยู่บริเวณทางเข้าสำนักอำนาจรัฐ เป็นหลืบโพรงถ้ำขนาดใหญ่ สามารถจุคนได้ประมาณ 200 คน

12. ลานหินปุ่ม

ตั้งอยู่ห่างจากที่ทำการอุทยานฯ ประมาณ 4 กิโลเมตร อยู่ริมหน้าผา ลักษณะลานหินซึ่งมีหินผุดขึ้นมาเป็นปุ่มเป็นปมขนาดไล่เลี่ยกัน คาดว่าเกิดจากการสึกกร่อนตามธรรมชาติของหิน ในอดีตบริเวณนี้ใช้เป็นที่พักฟื้นของคนไข้ของโรงพยาบาล เนื่องจากอยู่บนหน้าผา มีลมพัดเย็นสบาย

13. ลานหินแตก

อยู่ห่างจากฐานพัชรินทร์ ประมาณ 300 เมตร ลักษณะเป็นลานหินที่มีอาณาบริเวณประมาณ 40 ไร่ ลานหินมีรอยแตกเป็นแนวเป็นร่องเหมือนแผ่นดินแยก รอยแตกนี้บางรอยก็มีขนาดแคบ ขนาดพอคนก้าวข้ามได้ แต่บางรอยก็กว้างจนไม่สามารถจะกระโดดข้ามไปถึง สำหรับความลึกของร่องหินแตกนั้นไม่สามารถจะคะเนได้ ลักษณะเช่นนี้สันนิษฐานว่าอาจจะเกิดจากการโก่งตัว หรือเคลื่อนตัวของผิวโลก จึงทำให้พื้นหินนั้นแตกออกเป็นแนว นอกจากนี้บริเวณลานหินแตกยังปกคลุมไปด้วยมอสส์ไลเคน ตะไคร้ เฟิร์น และกล้วยไม้ชนิดต่างๆ

14.ผาซุง

อยู่ห่างจากลานหินปุ่มประมาณ 500เมตร เป็นหน้าผาสูงชัน สามารถเห็นทิวทัศน์ได้กว้างไกล โดยเฉพาะภาพวิวพระอาทิตย์ตกดินสวยงามไม่แพ้จุดชมวิวอื่น ๆ บริเวณนี้เคยเป็นสถานที่ซึ่งผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์จะขึ้นไปจุดแดง (หมิ่นเคียว) ทุกครั้งเมื่อรบชนะ

15.ถ้ำวิฑู

ถ้ำวิฑู ตั้งอยู่ที่ภูหินร่องกล้า สร้างขึ้นในปีพ.ศ. 2523 เป็นสถานีวิฑูที่พรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย ใช้ซ่อนวิฑูเพื่อทำการกระจายข่าวสาร เผยแพร่ลัทธิของตนเอง แล้วใช้หลบระเบิดเวลามีเครื่องบินมาทิ้งระเบิดด้วย

16. สะพานหินคู่

สะพานหินคู่ เป็นสะพานที่เกิดขึ้นจากธรรมชาติ เป็นสิ่งอัศจรรย์ที่เกินความสามารถของมนุษย์ ความยาว 27 เมตร ความกว้างข้างละ 1 เมตรครึ่ง

17. รอยเท้ามนุษย์โบราณ

ค้นพบรอยเท้ามนุษย์โบราณ 1 รอย ฟังอยู่ในก้อนหินกลางป่าดิบ ที่ความสูงบนยอดเขาประมาณ 1,200 เมตร โดยรอยเท้าดังกล่าวซุกซ่อนอยู่บนลานหินก้อนหนึ่งกลางป่าดิบเขาที่สมบูรณ์ อยู่ห่างจากที่ทำการอุทยานภูหินร่องกล้าประมาณ 1 กิโลเมตร ลักษณะเป็นรอยเท้าคนข้างขวาข้างเดียวเหมือนกับเหยียบย่ำบนพื้นโคลน มีนิ้วเท้าครบทั้ง 5 นิ้ว สันเท้าก็เห็นได้ชัดเจน

รอยเท้าดังกล่าว ฟังอยู่ในก้อนหินขนาดใหญ่ ความกว้างประมาณ 5 เมตร ลักษณะเป็นก้อนหินของป่าต้นน้ำ

18. รอยเท้าไดโนเสาร์

รอยเท้าไดโนเสาร์ บริเวณลานหิน ลำห้วยหมั่นแดง อยู่ห่างจากที่ทำการอุทยานแห่งชาติภูหินร่องกล้าราว 50 กิโลเมตร บริเวณเทือกเขาภูมโนโล พบรอยเท้าไดโนเสาร์ ขนาดใหญ่ อยู่บริเวณลานหิน เป็นร่องลึกชัดเจน รอยเท้ามี

ความกว้าง 30 เซนติเมตร ยาว 35 เซนติเมตร เป็นรอยก้าวเดิน ห่างกันประมาณ 1.30 เมตร ไม่ต่ำกว่า 10 รอย สามารถมองเห็นได้ชัดเจน เบื้องต้นผู้เชี่ยวชาญสัตว์โลกล้านปีไดโนเสาร์ยืนยันว่าเป็นรอยเท้าไดโนเสาร์กลุ่มกินเนื้อ (กินสัตว์) เป็นอาหาร มีขนาดใหญ่ในยุคกว่า 100 ล้านปี

19. สะพานมรณะ

สะพานมรณะเป็นซอกหินและแผ่นหินขนาดใหญ่ ที่เป็นสะพานสูงร่วม 10 สะพานมรณะ คือ หลืบหินแคบ ๆ มีประตูไม้กันไว้เพื่อให้วัวผ่านได้ทีละตัว ส่วนทางด้านขวายังมีสะพานหินธรรมชาติสวยงามมาก เนื่องจากทหารไทยบุกขึ้นมาและผ่านประตูวัว และไม่สามารถผ่านประตูวัวไปได้ เพราะด้านอื่นเป็นหน้าผาทั้งสิ้น จึงขนานนามที่แห่งนี้ว่า “ประตูวัวหรือสะพานมรณะ”

20. หินชั้นแครก

บริเวณลานเอนกประสงค์ชั้นแครก ปรากฏการณ์ทางธรรมชาติที่น่าทึ่ง อันเกิดจากการบีบอัด และยกตัวของผิวโลก สันนิษฐานว่าพื้นที่บริเวณนี้เคยเป็นทะเลมาก่อน และเมื่อเวลาผ่านไปทั้งแสงแดด สายลม น้ำฝน รวมถึงสภาพอากาศที่เปลี่ยนแปลงระหว่างกลางวันและกลางคืน ทำให้หินบริเวณนี้เกิดรอยแตกเป็นชั้นๆ คล้ายเกล็ดปลาเรียงตัวกันสูงกว่า 2 เมตร

21. สุสาน ทปท.

เป็นสถานที่ฝังศพของ นักรบทหารปลดแอกแห่งประเทศไทย (ทปท.) ที่เสียชีวิตจากการสู้รบกับทหารฝ่ายรัฐบาล ส่วนใหญ่จะอยู่ใกล้บริเวณลานเอนกประสงค์

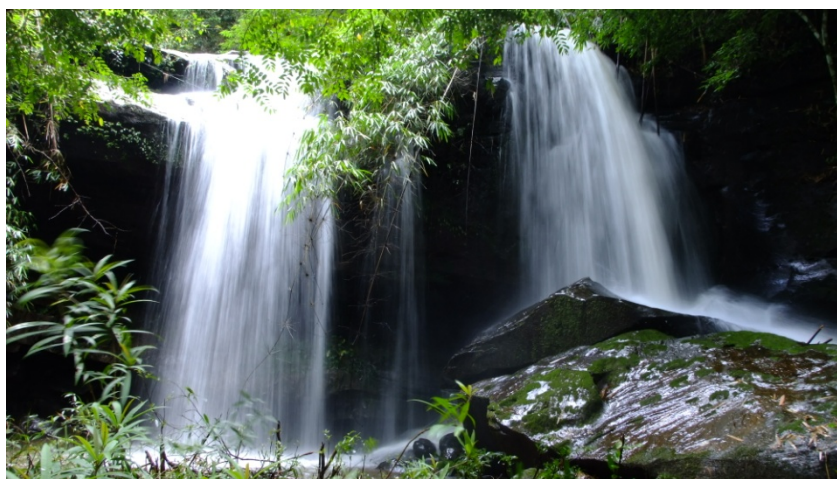
22. หมู่บ้านมวลชน

เป็นที่อยู่อาศัยของกลุ่มมวลชน มีอยู่หลายหมู่บ้าน เช่น หมู่บ้านดาวแดง หมู่บ้านดาวชัย แต่ละหมู่บ้านมีบ้านประมาณ 40-50 หลัง เรียงรายอยู่ในป่ากริมถนนที่ตัดมาจากอำเภอหล่มเก่า ลักษณะบ้านเป็นบ้านไม้หลังเล็กๆ ไม้ยกพื้น หลังคามุงด้วยไม้กระดานแผ่นบางๆ กันน้ำฝนได้ดี และมีหลุมหลบภัยทางอากาศอยู่ด้วย

23. น้ำตกศรีพัชรินทร์

ตั้งชื่อเป็นอนุสรณ์แก่ ทหารค่ายศรีพัชรินทร์ จังหวัดขอนแก่น ซึ่งเป็นทหารหน่วยแรกที่ขึ้นมabanภูหินร่องกล้า น้ำตกศรีพัชรินทร์มีความสูงประมาณ 20 เมตร มีลักษณะคล้ายน้ำตกเหวสุวัตที่เขาน้ำใหญ่ แต่มีขนาดเล็กกว่าบริเวณน้ำตกมีแอ่งขนาดใหญ่เหมาะสำหรับเล่นน้ำ

24.น้ำตกर्मเกล้า-ภราดร

น้ำตกर्मเกล้า - ภราดร เป็นน้ำตกผาแฝด 2 แห่งที่อยู่ติดๆกัน อยู่ห่างจากที่ทำการอุทยานแห่งชาติภูหินร่องกล้าประมาณ 5 กิโลเมตร ในเส้นทางโรงเรียนการเมือง การทหารทางเข้าน้ำตกอยู่ซ้ายมือ แยกจากถนนประมาณ 1 กิโลเมตร มีขนาดไม่ใหญ่ สภาพโดยรอบเป็นป่าบริสุทธิ์ซึ่งงดงามมาก เป็นน้ำตกที่มีชื่อเสียงของอุทยาน

แห่งชาติภูหินร่องกล้า มีรูปแบบการท่องเที่ยวเป็นการพักผ่อนในธรรมชาติที่มีอากาศเย็นสบายตลอดทั้งปี

25.น้ำตกหมันแดง

เป็นน้ำตก 32 ชั้น มีต้นน้ำจากยอดเขาภูหมันไปตามห้วยน้ำหมัน ซึ่งมีน้ำตลอดปี น้ำตกหมันแดงจะมีชื่อแต่ละชั้นที่คล้องจองกัน ตามสภาพความสวยงามแปลกตา ห้อมล้อมด้วยป่าดงดิบอันสมบูรณ์ การเดินทางใช้เส้นทางสายภูหินร่องกล้า-หล่มเก่า ถึงหลักกิโลเมตรที่ 18 มีทางแยกซ้ายเป็นทางเดิน

เท้าเข้าสู่ น้ำตก ระยะทาง 3.5 กิโลเมตร ผ่านป่าเขามีพันธุ์ไม้ กัลว้ายไม้ป่า ป่าเมเปิ้ล และทุ่งหญ้า

26.น้ำตกตาดฟ้า

เป็นน้ำตกที่มีความสูงมากแห่งหนึ่งในเขตอุทยานแห่งชาติภูหินร่องกล้า ปัจจุบันยังไม่มีเส้นทางเข้าสู่ตัวน้ำตก ต้องเดินทางโดยรถยนต์ไปตามถนนลูกรังประมาณ 1 กิโลเมตร จากนั้นจึงเดินตามทางเดินในป่าอีกประมาณ 300 เมตร ก็จะไต่ขึ้นเสียงน้ำตก เดินไปตามเสียงอีกไม่นานก็จะถึงด้านบนของน้ำตก และต้องไต่ลงไปตามทางเดินเล็ก ๆ จึงจะมองเห็นความสวยงามของน้ำตกตาดฟ้า หรือเรียกชื่อพื้นเมืองว่า "น้ำตกด่าน-กอซาง" ซึ่ง หมายถึงด่านตรวจของผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ (ผกค.) ที่มีกองของไม้ไผ่ซาง

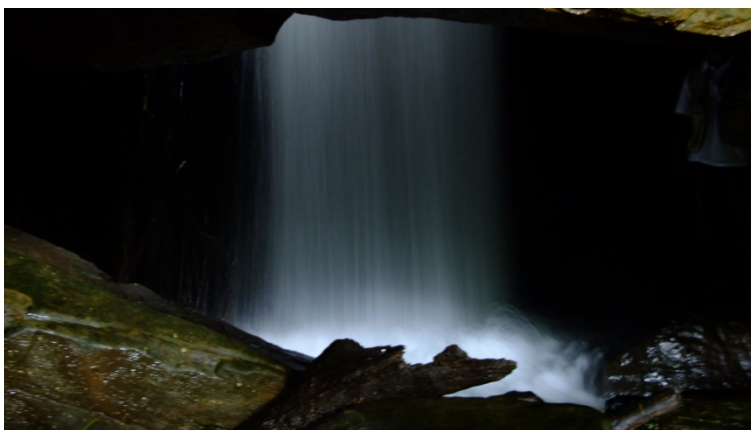
27.น้ำตกสายธาร

น้ำตกสายธารและฝายน้ำล้นโป่งสอ อยู่ที่บ้านนาแฝก ตำบลน้ำกุ่ม อำเภอนครไทย น้ำตกต้นลำน้ำแควน้อย เป็นน้ำตกเล็กๆ แต่กึ่งดงาม มีน้ำใสไหลตลอดปี มีความงดงามตามธรรมชาติ เหมาะสำหรับผู้รักธรรมชาติ ชอบเดินป่าเพื่อหาความท้าทาย และความรื่นรมย์ สภาพป่าที่ยังคงความอุดมสมบูรณ์เต็มไปด้วยพรรณไม้นานาชนิด

28. น้ำตกลอดรูหรือ น้ำตกหลังค่าย

น้ำตกลอดรูเป็นน้ำตกแห่งใหม่ที่อุทยานแห่งชาติภูหินร่องกล้าเปิดให้นักเที่ยวชื่นชมความงาม เนื่องจากยังไม่ได้ตั้งชื่ออย่างเป็นทางการ การเดินทางต้องข้ามห้วยมุดถ้ำเพื่อเข้าไปดู ความงามของน้ำตกน้ำตกลอดรูอยู่หลัง บ้านพักภูหมันขาว ที่พักของอุทยาน แห่งชาติภูหินร่องกล้า ตัดผ่านค่ายพักแรม ลงเขาตามถนนแนวกันไฟประมาณ 500 เมตร ลักษณะน้ำตกไหลตลอดช่องหินเป็นรู ขนาดประมาณ 1 เมตร ด้วยความสูงกว่า 10 เมตร ตกกระแทกพื้นหินด้านล่าง ทำให้น้ำกระเซ็นเป็นฝอย มีความสวยงามเป็นอย่างมาก

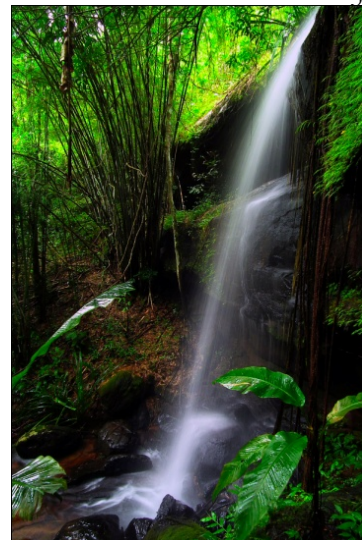
29. น้ำตกมณีงาม

น้ำตกมณีงาม ตั้งชื่อตามนามสกุลของนายไพรัช มณี งาม เพื่อเป็นเกียรติแก่หัวหน้าอุทยานแห่งชาติภูหินร่องกล้า ซึ่งเป็นผู้ค้นพบ โดยห่างจากบ้านพักอุทยานฯ ตัดผ่านค่ายพัก แรม ลงเขาเพียง 200 เมตร ก็พบผืนป่าไผ่ เดินเท้าต่อไปอีก 200 เมตรก็พบโป่งเกลือบริเวณใต้ซอกหิน พบเห็นรอยเท้า “แก้ง” ที่ลงมากินแร่เกลือ ลักษณะน้ำไหลลงหน้าผา ท่ามกลาง ต้นไม้ธรรมชาติที่ยังบริสุทธิ์ เฟิร์น และดอกไม้ป่าหลากชนิด

30. น้ำตกสายฝน

น้ำตกสายฝน เป็นน้ำตกที่ค้นพบแห่งใหม่ที่อุทยานแห่งชาติภูหินร่องกล้าจากการที่ปริมาณน้ำที่ไหลตลอดในช่วงหน้าฝน รายล้อมไปด้วยป่าดิบเขาและป่าเบญจพรรณก่อลักษณะภูมิประเทศให้เกิดจุดเด่นทางธรรมชาติที่สวยงาม

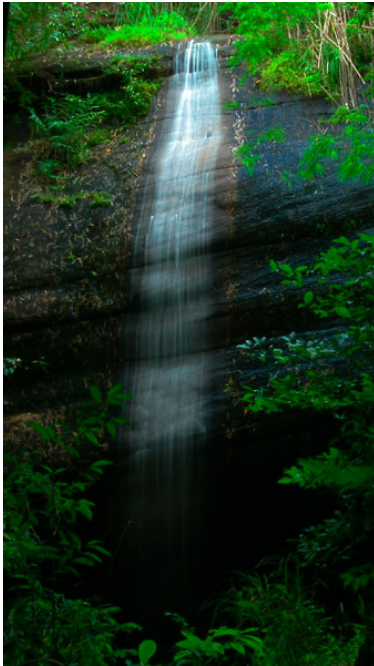

31. น้ำตกไพรวัลย์

น้ำตกไพรวัลย์เป็นน้ำตกที่ค้นพบแห่งใหม่ที่อุทยานแห่งชาติภูหินร่องกล้า เพราะถือว่าเป็นแหล่งต้นน้ำอันบริสุทธิ์ท่ามกลางสายน้ำตกที่ไหลลงมาจากความสูงประมาณ 20 เมตร และปกคลุมด้วยพืชพันธุ์นานาชนิดซึ่งถือได้ว่าเป็นอีกจุดหนึ่งที่ยังคงความงดงามท่ามกลางผืนป่าธรรมชาติอันอุดมสมบูรณ์ที่มีความสวยงาม

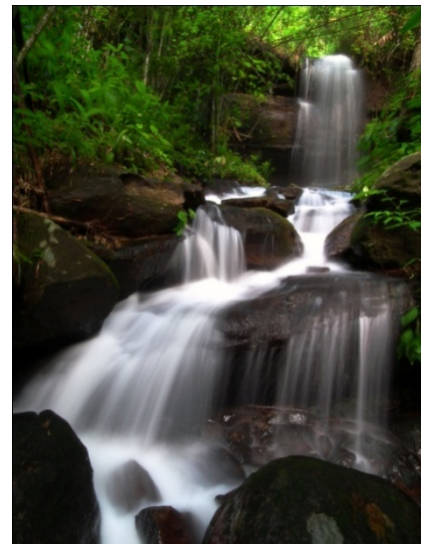
32. น้ำตกสร้อยนารี

น้ำตกสร้อยนารี เป็นน้ำตกที่ค้นพบแห่งใหม่ที่อุทยานแห่งชาติภูหินร่องกล้าตั้งชื่อตามเพ็ญที่เกาะอาศัย พบขึ้นเกาะอยู่ตามคบไม้ที่มีสภาพชุ่มชื้นน้ำตกไหลจากความสูงประมาณ 30 เมตรไหลผ่านก้อนหินขนาดใหญ่ลงเป็นทางยาว บริเวณน้ำตกล้อมรอบอุดมสมบูรณ์ด้วยพรรณไม้นานาชนิดที่สมบูรณ์

34. น้ำตกสาวสนม

ตั้งชื่อตามดอกไม้ขึ้นตามหน้าน้ำตก มีชื่อว่า ดอกสาวสนม ทางอุทยานแห่งชาติภูหินร่องกล้าจึงสำรวจใหม่ และตั้งชื่อให้ดังกล่าว บริเวณนี้ยังมีเพิงถ้ำซึ่งเป็นที่พักที่หลบที่นอนของเสียดา ถึงแม้ว่าสัตว์ป่าที่บนอุทยานฯนี้ มีไม่มากนักแต่ยังพอมิให้เห็นร่องรอย ดูจากที่อยู่ของเสียดาซึ่งถือว่าเป็นระบบนิเวศที่สมบูรณ์หาดูได้ยาก สามารถเที่ยวชมได้ตลอดทั้งฤดูฝนและฤดูหนาว

35.น้ำตกสันติสุข

น้ำตกสันติสุข อยู่ที่บ้านห้วยน้ำขาวหมู่ที่ 1 ตำบลเจ๊กน้อย อำเภอบ้านฝาง จังหวัดพิจิตร ใช้เส้นทางเจ๊กน้อย- ห้วยน้ำขาว ระยะทางจากหมู่บ้านเจ๊กน้อย ประมาณ 15 กิโลเมตร เป็นน้ำตกขนาดเล็ก มีน้ำตลอดปี ใสสะอาด มีชั้นเดียว สามารถเดินชมต้นน้ำได้ระยะไกล เพราะมีลักษณะสายน้ำสองสายไหลรวมกัน

36.น้ำตกผาลาด

ตั้งอยู่ทางด้านล่างของหน่วยพิทักษ์ห้วยน้ำไซ ทางเข้าจะผ่านหมู่บ้านชาวเขาเผ่าม้ง บ้านห้วยน้ำไซ ทางเข้าสู่เขื่อนผลิตกระแสไฟฟ้าพลังน้ำของการพลังงานแห่งชาติ จากทางแยกประมาณ 2 กิโลเมตร จะถึงทางแยกซ้ายมือ เดินลงไปอีกประมาณ 50 เมตร ก็จะถึงตัวน้ำตก และลำน้ำสายใหญ่ แม้จะเป็นน้ำตกซึ่งไม่สูงนักแต่น้ำมากตลอดปี ดังนั้นการพลังงานแห่งชาติ จึงสร้างเขื่อนผลิตกระแสไฟฟ้า ใช้ในบริเวณใกล้เคียง

37.น้ำตกอ่างแก้ว

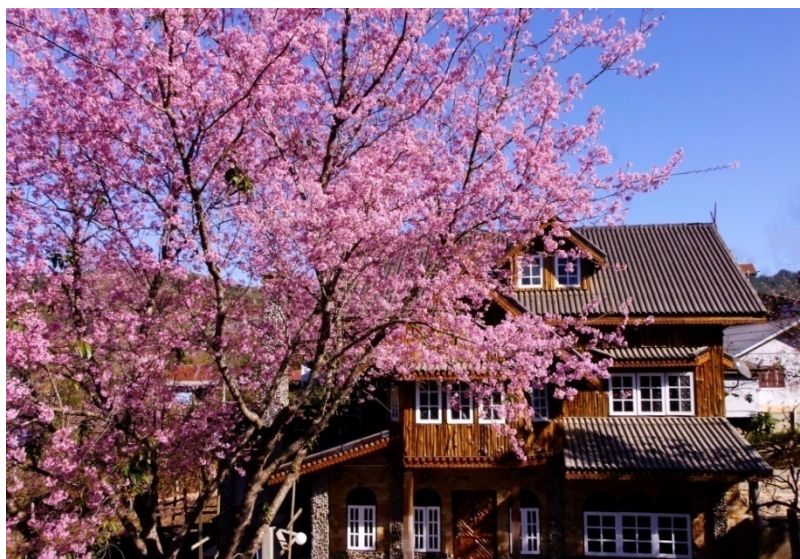
ถนนสาย 12
(พิษณุโลก – หล่มสัก)
อยู่บริเวณกิโลเมตรที่ 68
หมู่ที่ 1 ตำบลบ้านแยง
อำเภอนครไทย จังหวัด
พิษณุโลก น้ำตกจะไหล
ผ่านสู่น้ำพาที่มีความสูง
เกือบ 10 เมตร ลดหลั่น

กันประมาณ 7 ชั้น น้ำจะตามซอกโขดหินที่เรียงรายลงมาดูคล้ายอ่างใบใหญ่ที่สวยงามมาก น้ำตกแห่งนี้ถูก
ปกคลุมด้วยธรรมชาติแท้ๆ ไม้ใหญ่หลายคนโอบ ถ้าวัดด้วยระยะโยงระยาง ไม้ป่าช่อไผ่ เสียงน้ำไหล
กระทบโขดหิน เพื่อต้อนรับนักท่องเที่ยวโดยแท้

38.บ้านใหม่ร่องกล้า

หมู่บ้านใหม่ร่องกล้า ตำบลเนิน
เพิ่ม อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก
เป็นชุมชนที่มีการผสมผสานความ
เป็นอยู่ระหว่างชาวเขาเผ่าม้งและคนไทย
ซึ่งมีขนบธรรมเนียม วัฒนธรรมประจำ
เผ่าที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น ชุมชน
บ้านร่องกล้ามีการดำรงชีวิตแบบการทำ
เกษตรบนพื้นที่สูง โดยมีการเพาะปลูก
พืชผลทางการเกษตรตลอดมา ตั้งแต่

บรรพบุรุษ บนพื้นที่ที่มีความสูงเฉลี่ยจากระดับน้ำทะเลประมาณ 1,400 เมตร และมีอากาศหนาวเย็นตลอดปี
โดยมีอุณหภูมิเฉลี่ยประมาณ 5-20 องศาเซลเซียส ทำให้พื้นที่มีการเพาะปลูกพืชเมืองหนาวจำนวนมาก เช่น
ต้นพลับ ดันท้อ และยังมีพืชผัก เช่น กะหล่ำปลี แครอทบล็อคโคลี่ เป็นต้น โดยหมู่บ้านร่องกล้า เป็นชุมชนที่
มีพื้นที่อยู่ใจกลางของอุทยานแห่งชาติภูหินร่องกล้า มีพื้นที่ประมาณ 6,215 ไร่ สำหรับเป็นพื้นที่ทาง
การเกษตร และมีพื้นที่ที่เป็นพื้นที่ของชุมชนประมาณ 137 ไร่

40. ภูสววรรค์

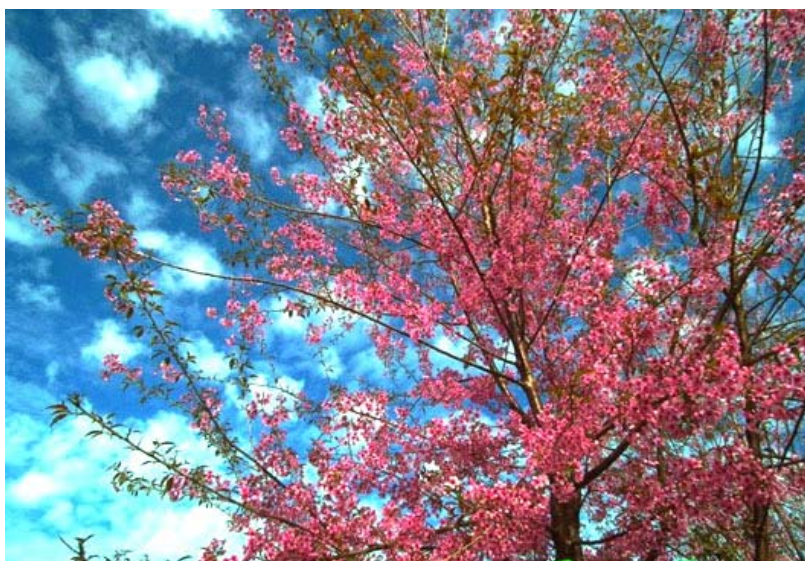
ภูสววรรค์ เป็นจุดชมวิวยอดนิยมตามเส้นทางขึ้นสู่ภูมโล ภูสววรรค์อยู่ห่างจากหมู่บ้านร่องกล้า ประมาณ 3 กิโลเมตร เป็นจุดชมวิวและลานกางเต็นท์จุดแรกที่พบบนเส้นทางสายนี้ ทิวทัศน์รอบๆ เป็นวิวที่สวยงามเหมาะแก่การพักผ่อนเต็มที่ โดยมีลานกว้างๆ รอบๆ หินขนาดใหญ่ มีห้องน้ำที่สร้างแบบเรียบง่ายไว้ให้บริการนักท่องเที่ยว ลานกางเต็นท์เต็มไปด้วยพญาเสือโคร่งหรือซากุระสีชมพู หากมาในช่วงที่พญาเสือโคร่งเปลี่ยนสีบานสะพรั่งจะนับว่าเป็นลานกางเต็นท์ที่สวยงามที่สุดแห่งหนึ่งของเมืองไทยเลยทีเดียว

ภาพ: <http://phutabberk.sadoodta.com/travel/heaven-hill>

41. ภูมโล

พื้นที่ภูมโล เป็นภูเขาสูงตั้งอยู่ในพื้นที่อุทยานแห่งชาติภูหินร่องกล้า สูงจากระดับน้ำทะเล 1,664 เมตร จากระดับน้ำทะเลปานกลางเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ธรรมชาติแห่งใหม่ ชมทุ่งดอกซากุระหรือพญาเสือโคร่งในพื้นที่รวมประมาณ 1,000ไร่จนมา ปีพ.ศ.2550 บนภูมโลเต็มไปด้วยสีชมพูของดอกพญาเสือโคร่งเป็นทุ่งซากุระบนพื้นที่กว่า 1,200 ไร่ กว่า 1 แสนต้น ในช่วงฤดูฝนและหนาวสำหรับนักท่องเที่ยวที่ชอบการผจญภัยท่ามกลางทะเลหมอกปกคลุมทั่วขุนเขา ชมทุ่งซากุระสีชมพูบานทั่วภู ช่วงกลางเดือนมกราคม ถึงกลางเดือนกุมภาพันธ์

42. ภูร่องกล้า

ภูร่องกล้าเป็นแหล่งท่องเที่ยวแห่งใหม่ตั้งอยู่ในเขตพื้นที่ อุทยานแห่งชาติภูหินร่องกล้า อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก ห่างจากที่ทำการอุทยานแห่งชาติภูหินร่องกล้า ไปทางบ้านใหม่ร่องกล้า ตำบลเนินเพิ่ม อำเภอนครไทย มาราว ๆ ประมาณ 17 กิโลเมตร มีความสูงจากระดับน้ำทะเล 1,610 เมตร มองเห็นได้ทั้ง พระอาทิตย์ขึ้นและพระอาทิตย์ตก รวมทั้งในช่วงเดือนธันวาคมถึงเดือนมกราคม ของทุกปี เพราะช่วงนั้นจะเป็นช่วงที่ดอกไม้โดยเฉพาะต้นพญาเสือโคร่งจะออกดอกได้สะพรั่งละลานตา อากาศที่นี่จะมีความหนาวเย็น และเป็นจุดให้ชมแม่คะนิงยามเช้าอันสวยงามอีกด้วย

43. โครงการพัฒนาป่าไม้ตามแนวพระราชดำริ ภูหินร่องกล้า

โครงการพัฒนาป่าไม้ตามแนวพระราชดำริ ภูหินร่องกล้า เป็นโครงการพัฒนาพันธุ์ไม้ และทดลองปลูกพืชเมืองหนาว ซึ่งมีทั้ง ไร้สตรอเบอรี่ แปลงดอกกระดาศ และพืชเศรษฐกิจอีกหลายชนิด ใกล้เคียงกันเป็นน้ำผา อย่างผาbokรัก ผาคู่รัก ผาสลัดรัก ผาไทเทนิค โครงการพัฒนาป่าไม้ตามแนวพระราชดำริ ภูหินร่องกล้า มีบ้านพักเล็กๆไว้ให้บริการนักท่องเที่ยวด้วย

44.ทุ่งดอกกระดาศ

โครงการมหัทศรรักษ์เมืองไทยที่ อุทยานแห่งชาติภูหินร่องกล้า ดำเนินงานตามโครงการพัฒนาป่าไม้ ในพระราชดำริ ห้างออกไปจากที่ทำการอุทยานภูหินร่องกล้า ประมาณ 2-3 กิโลเมตร ดอกกระดาศมีถิ่นกำเนิดในออสเตรเลีย เป็นทั้งไม้ล้มลุก และไม้ยืนต้น มีพุ่มต้นสูง 45-105 เซนติเมตร กลีบดอกมีลักษณะแห้งและแข็ง มีหลายสี เช่น ขาว ชมพู แดง ม่วง และเหลืองดอกออกเป็นช่อมี 3-4 ดอกต่อช่อ จะทยอยออกดอกเรื่อยไป ถ้ายิ่งตัดก็จะยิ่งออกดอกมากขึ้น ดอกจะบานในเวลากลางวัน

และหุบในเวลากลางคืนหรือเมื่อถูกละอองน้ำค้างจึงได้รับการยกย่องเป็นมหัทศรรักษ์เมืองไทย และจะบานสะพรั่งเต็มที่ในช่วงเดือนธันวาคมถึงเดือนมกราคม

45.ลานดอกกุหลาบขาว

ลานกุหลาบขาว ในอุทยานแห่งชาติภูหินร่องกล้า เป็นดอกไม้ป่าตระกูลกุหลาบสีขาว มีอยู่ตามโขดหินต่างๆ ของลาน กว้างประมาณ 300 เมตร ยาว ประมาณ 900 เมตร ออกดอกเดือนมีนาคมถึงเดือนเมษายนรวมทั้งมีดอกไม้ชนิดอื่นอีกมากมาย

46. ต้นพญาเสือโคร่งยักษ์

ต้นพญาเสือโคร่งยักษ์ตั้งตระหง่านกลางหุบเขากลางป่าดิบในหุบเขาภูมโน สูง 40 เมตร ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 3 เมตร (ขนาดเท่า 7 คนโอบ) อายุกว่า 200 ปี และใหญ่สุดเท่าที่เคยอุทยานแห่งชาติภูหินร่องกล้าเรงอนุรักษ์เป็นแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ

47. สำนักสงฆ์สามแสงธรรม

สำนักสงฆ์สามแสงธรรม ตั้งอยู่ที่บ้านห้วยขมิ้น อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก เป็นสถาปัตยกรรมรูปทรงแปลกและสวยงามเพื่อเป็นอนุสรณ์สถานรำลึกถึงวีรชนที่เสียสละในการต่อสู้เพื่ออุดมการณ์หลังวันที่ 6 ตุลาคมพ.ศ. 2519 และเป็นศูนย์รวมจิตใจของชุมชนชาวบ้านห้วยน้ำขมิ้นและชาวม้งภายใต้แสงแห่งพระพุทธธรรม

48. วัดสวนป่าเขาคีรีวงกต

วัดเขาคีรีวงกต ตั้งอยู่บนภูเขาห่างจากโรงเรียนบ้านถ้ำพริกประมาณ 4 กิโลเมตร อยู่ในเขตป่าสงวนของสวนป่าเขากระยาง วนอุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง มีพื้นที่ได้รับอนุญาตให้จัดตั้งสำนักปฏิบัติธรรม 400 ไร่ เมื่อ พ.ศ. 2536 ก่อตั้งโดยหลวงปู่เที่ยง มีลักษณะพื้นที่เป็นพื้นที่หินสูงชันตั้งอยู่บริเวณริมผามีอุโบสถโบสถ์ สถูป เจดีย์ ส่วนกุฏิพระตั้งอยู่บนโขดหินขนาดใหญ่กระจายทั่วไปบริเวณรอบๆ วัด เวลาเดินด้านล่างจะคล้ายกับเขาวงกต

แหล่งท่องเที่ยว บนถนนหมายเลข 12 ช่วงอำเภอเขาค้อจังหวัดเพชรบูรณ์

อำเภอเขาค้อ

“ดินแดนแห่งขุนเขา ลำเนาพนาไพร งามจับใจทะเลหมอก พันธุ์ไม้ดอกเมืองหนาว เรื่องราววีรชนผู้กล้า ตระการตาพระตำหนักเขาค้อ”

เขาค้อ ประจวบแหล่งท่องเที่ยว ตามธรรมชาติที่สวยงามจนได้ชื่อว่า สวิสเซอร์แลนด์เมืองไทย ณ เขาค้อ สถานที่แห่งนี้ มีมนต์เสน่ห์ที่อยากให้น่านมาเยือน และมาชื่นชมกับความงามตามธรรมชาติ น้ำตกที่สวยงาม ประวัติศาสตร์ที่คนไทยทุกคนต้องจารึกอนุสาวรีย์ และซากอดีตแห่งความความขัดแย้งของลัทธิการเมือง พระตำหนักเขาค้อ ภูหินร่องกล้า อุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง สัมผัสทุ่งหญ้าสะวันนาในเมืองไทย ทะเลสาบหมอก ความงดงามเหล่านี้แสวงหาได้ทุกฤดูกาล

แหล่งท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรม

1.พระตำหนักเขาค้อ

พระตำหนักเขาค้อ ตั้งอยู่บริเวณบนเขาย่า อำเภอเขาค้อ จังหวัด เพชรบูรณ์ เป็นพระตำหนักที่ประทับของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระบรมราชินีนาถ สูงจากระดับน้ำทะเลปานกลางประมาณ 1,100 เมตร ด้านหน้าพระตำหนัก มีสวนหย่อม และแปลงไม้ดอกมีลักษณะเป็นวงกลม ณ จุดศูนย์กลางของวงกลมเป็นที่ตั้งของเสาธงมหाराช มีความสูง 60 เมตร

2. พระธาตุผาซ่อนแก้ว

วัดพระธาตุผาซ่อนแก้ว หรือชื่อเดิมว่า วัดพระธาตุแก้ว ตั้งอยู่บนยอดเนินเขาสูงหนึ่งบนเชิงหน้าผาของภูเขาที่มีชื่อว่า“ผาซ่อนแก้ว” มีภูมิทัศน์สวยงาม เงียบสงบ และโดดเด่นมากที่สุดบนถนนสาย 12 พิษณุโลก-หล่มสัก ความโดดเด่นสวยงามนี้ยังถูกเสริมเติมแต่งให้วิจิตรงดงามมากขึ้น ด้วยองค์พระเจดีย์สูงสง่า ที่บรรจุพระบรมสารีริกธาตุไว้ภายในเจดีย์พระธาตุผาแก้ว มีชื่อเต็มว่า เจดีย์พระธาตุผาซ่อนแก้ว สิริราชธรรมณมิตร์ มีรูปทรงวิจิตรงดงามด้วยการออกแบบ และการเอาใจใส่รายละเอียดทุกกระเปาะนี้ว่า รูปร่างขององค์เจดีย์ สร้างเลียนแบบดอกบัวที่ซ้อนกัน 7 ชั้น เพื่อถวายแด่องค์พระพุทธเจ้า สีสันที่สดใสของเจดีย์ เกิดจากการนำกระเบื้องสี ถ้วยชามเบญจรงค์ มุก ลูกปัด แก้ว แหวน เงินทอง เพชร พลอย สิ่งมีค่าต่างๆ ตลอดจนจواهرามิกหลากหลายสีสันมาประดับประดาตกแต่งเป็นลวดลายที่สวยงาม

3. เจดีย์พระบรมสารีริกธาตุเขาค้อ

ตั้งอยู่บริเวณเขาค้อ ริมทางหลวงหมายเลข 2196 ห่างจากที่ว่าการอำเภอเขาค้อไปทางทิศเหนือประมาณ 2 กิโลเมตร อยู่ติดถนนด้านขวามือ เป็นเจดีย์ที่มีสถาปัตยกรรมผสมผสานทั้งแบบสุโขทัย อุทยาน และรัตนโกสินทร์ ภายใน

ประดิษฐานพระพุทธรูปให้ประชาชนได้สักการบูชา ยอดเจดีย์บรรจุพระบรมสารีริกธาตุ พระอัฐิธาตุของพระพุทธเจ้า ที่อัญเชิญมาจากประเทศศรีลังกา โดยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชทานให้กับประชาชนในพื้นที่หลังจากยุติการสู้รบกับคอมมิวนิสต์ในประเทศไทย

4. หอสมุดนานาชาติเขาค้อ

หอสมุดนานาชาติเขาค้อ เป็นแหล่งรวบรวมหนังสือ สมุด เยี่ยมชม และของใช้โบราณ ทั้งไทย และต่างประเทศสร้างขึ้นเมื่อปีพ.ศ. 2538 โดยประชาชนและข้าราชการ ในจังหวัดเพชรบูรณ์ ร่วมกับ นาย จรัส พัวช่วย สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จังหวัดเพชรบูรณ์ มีพิธีเปิด

เมื่อวันที่ 8 มิถุนายนพ.ศ.2538 โดยมีเอกอัครราชทูตจากหลายประเทศเข้าร่วมเป็นเกียรติในงานพิธีเปิด บริเวณหอสมุดมีพื้นที่ประมาณ 10 ไร่ ที่โดดเด่นตรงกลางเป็นหอสมุดขนาดใหญ่รูปเพชรคว่ำ สร้างด้วย กระดาษสะท้อนแสง พื้นที่ด้านหน้าจัดทำเป็นสวนดอกไม้เมืองหนาวนานาพันธุ์ ออกดอกสวยงามตลอดปี ด้านซ้ายของหอสมุดเป็นที่ประดิษฐานของพระบรมธาตุเจดีย์ ซึ่งได้อัญเชิญพระบรมสารีริกธาตุ จากประเทศ ศรีลังกามาบรรจุไว้ภายในและมีห่อหลวงพ่อบพพระผู้ใหญ่ที่เป็นที่นับถือของชาวเพชรบูรณ์ ขนาดเท่าองค์จริงประดิษฐานอยู่ด้วยสอบถามเพิ่มเติมที่โทรศัพท์ 089 048 5412, 081 045 2384

5. ภูแก้ว แอดเวนเจอร์ปาร์ค

ภูแก้ว แอดเวนเจอร์ปาร์ค ศูนย์รวมกิจกรรมผจญภัยกลางแจ้ง แห่งเดียวบนเขาค้อ ซึ่งอาจจะคุ้นหน้า คุ้นตา กับหลายกิจกรรมที่นำไปเล่น อย่างสนุกสนานใน รายการชิงร้อย ชิง ล้าน และอีกหลายรายการ ที่นี้ยังได้

รวบรวมเอากิจกรรมสนุกๆ ทำทายความกล้าไว้รอให้นักท่องเที่ยวมาสัมผัสกับประสบการณ์ที่แปลกใหม่เร้าใจ ไม่ว่าจะเป็นรถเลื่อนภูเขาความเร็วสูง(ดัดแปลงจากรถล้อเลื่อนขาวมั่งที่สนุกสนาน) ที่มีถนนที่ยาวที่สุดในประเทศ ฐานเชือกผจญภัย รอกข้ามน้ำที่มีความยาวถึง 120 เมตร เรือคายัคการล่องแก่งเทียมซึ่งมีความปลอดภัยสูง การปีนหน้าผาจำลองหรือการโรยตัวจากหน้าผา ตามด้วยกิจกรรมใหม่ล่าสุดที่เรียกเสียงกรี๊ดสนั่นอย่าง ใจแฉกสวิง ซิงซ์ยักษ์ที่จะแกว่งไกวคุณทำทายแรงดึงดูดของโลก เบาลงมาหน่อยและใหม่สุดๆ ก็คือ กิจกรรมยิงธนูในสนาม และ แทรมโพลิน ห่วงยางขนาดใหญ่ รับรองว่าจะสนุกสนานตื่นเต้นกับกิจกรรมของภูแก้วแอควอเตอร์ได้ทั้งวันสอบถามข้อมูลเพิ่มเติมเว็บไซต์ : www.phukaew.com

6.บ้านธิดคำเที่ยง

ชาวหมู่บ้านธิดคำเที่ยง ตำบลริมสีม่วง อำเภอกะลา จังหวัดเพชรบูรณ์ ได้มีการพัฒนาทักษะภูมิปัญญาฝีมือจากที่มีทางด้านจักสานในครัวเรือนเล็กๆ น้อยๆ ให้เจริญใหญ่พัฒนาสู่การเป็นสินค้าเฟอร์นิเจอร์ สักยภาพของคนในหมู่บ้านกลุ่มนี้ ได้ผลตอบรับที่ดี ได้ะ เติง เก้าอี้แข่่ง เฟอร์นิเจอร์ฝีมือชาวบ้านได้รับความสนใจสั่งซื้อจากบรรดานักท่องเที่ยว รวมไปถึงรีสอร์ทต่างๆ บนเขาค้อเป็นจำนวนมาก ด้วยมีดีไซน์ที่เป็นเอกลักษณ์

7.บ้านเข็กน้อย

บ้านเข็กน้อย เป็นพื้นที่ที่มีความหนาวเย็นตลอดปี พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบสูง สูงจากระดับน้ำทะเลประมาณ 600-800 เมตร มีถนนลาดยาง จากบ้านเข็กน้อยถึงบ้านห้วยน้ำขาว 1 สาย ทิศเหนือติดกับจังหวัดพิษณุโลก ทิศใต้ ติด

กับอุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง ทิศตะวันออก ติดกับตำบลแคมป์สน อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ และทิศตะวันตก ติดกับอุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวงจำนวนประชากรในเขต อบต. 11,888 คน และจำนวนหลังคาเรือน 1,740 หลังคาเรือน อาชีพหลัก คือ การทำสวนทำไร่ ส่วนอาชีพเสริม คือการค้าขายและหัตถกรรม

8.สวนป่าหิมพานต์

ดินแดนในเทพนิยาย ดินแดนในความฝันจินตนาการ ที่มีอยู่จริงบนพื้นที่มากกว่า 700 ไร่ บนเชิงเขาผาซ่อนแก้ว เขาค้อ ที่บรรจงวางแผนพื้นที่แต่ละตารางนิ้ว ปูลุกพรรณไม้มากมายกว่า 2,000 ชนิด รูปปั้นสัตว์นานาชนิดที่มีชื่ออยู่แต่เพียงในนิทาน ด่านแห่งป่าหิม

พานต์เท่านั้น สวนป่าหิมพานต์เป็นสวนป่าที่เหมาะสมสำหรับการพักผ่อนของผู้รักต้นไม้ รักธรรมชาติอย่างแท้จริง ภายได้พื้นที่อันร่มรื่นกว้างใหญ่ สามารถขับรถเที่ยวชมสวนต่างๆ ของสวนป่าได้โดยทั่ว มีการแจกแผนผังเส้นทางที่ตั้งของจุดสำคัญในสวนไว้เป็นแนวทางการสำรวจ ซึ่งนอกจากพืชพรรณต่างๆแล้ว ยังมีสระน้ำขนาดใหญ่ ธารน้ำตก แปลงดอกไม้ ศาลาพักผ่อน และจุดชมวิวยาวๆ อีกหลายจุด

9.อนุสาวรีย์พ่อขุนผาเมือง ทรงเครื่องนักรบ

อนุสาวรีย์พ่อขุนผาเมือง อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์จากคำบอกเล่าและตำนานที่สืบทอดกันมากล่าวว่า ขุนผาเมือง เจ้าเมืองราด ผู้เป็นพระราชโอรสของพ่อขุนศรีนาวนำถม กษัตริย์คนแรกของเมืองสุโขทัย ซึ่งหลังจากพ่อขุนศรีนาวนำถมสิ้นพระชนม์ลงขอมสบาดโขลญลำพงก็ได้เข้ายึดเมือง

สุโขทัยไว้ในอำนาจ พ่อขุนผาเมืองจึงร่วมกับพ่อขุนบางกลางหาวต่อสู้กับกองทัพขอมจนได้ชัยชนะ อนุสาวรีย์พ่อขุนผาเมืองที่ ตำบลแคมป์สน อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ นี้สร้างตามการค้นคว้าของนาย พร รัตนสุวรรณ ผู้เชี่ยวชาญสำนักค้นคว้าทางวิญญาณ

10.วัดเขาค้อพัฒนาราม

ตั้งอยู่หมู่ที่ 8 บ้านปานสุขุม ตำบลเขาค้อ อำเภอเขาค้อ จังหวัด เพชรบูรณ์ โดยมีพระครูพัชรกรภิบาล เจ้าคณะอำเภอเขาค้อ หรือที่เรียกนาม ท่านว่า "หลวงปู่แคล้ว" เทพเจ้าแห่งเขาค้อ เป็นเจ้าอาวาสวัด ท่านมีความเพียรพยายามหลังจากที่ได้ปวารณาถึงการบวชไปตลอดชีวิต สิ่งที่หลวงปู่แคล้ว ท่านได้ปฏิบัติมานับ 14 ปี กิจกรรม

หนึ่งคือการจัดเลี้ยงพระทุกวันอาทิตย์ปลายเดือน เดือนหนึ่งมีถึง 100-700 รูปเลยทีเดียว

11.Route 12

ร้านกาแฟ Route 12 ทางหลวงหมายเลข 12 ช่วงกิโลเมตรที่ 95 ของถนนสายต้นสน (Pine Road) แห่งนี้ ทำเลดีริมทางหลวงหมายเลข 12ซึ่งจำลองบรรยากาศปั้มน้ำมันติดกลิ่นอายในแถบชนบทของอเมริกาที่มักจะเห็นในภาพยนตร์ควบอย ในรัฐเท็กซัส

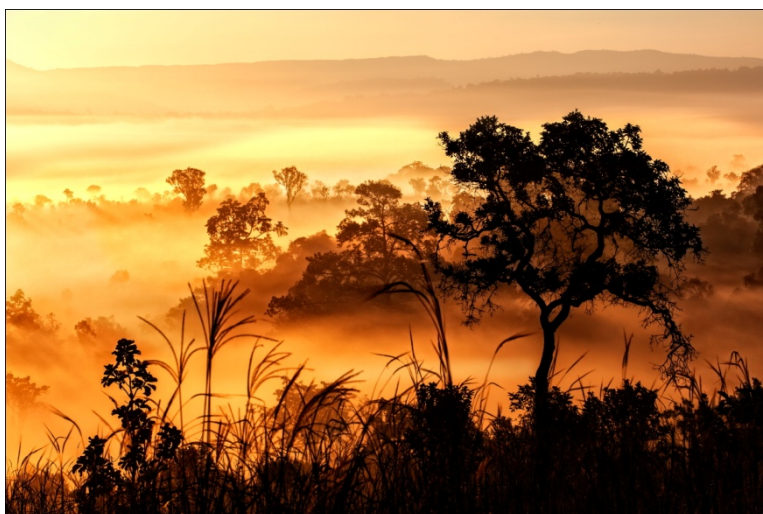

อยู่บ่อยๆ ป้ายทะเบียนรถน่ารักๆ โลโก้สินค้าเก่าๆ แม้กระทั่งพัดลมโบราณเล็กๆ นอกจากนี้จุดศูนย์รวมร้านค้าหลากหลายรูปแบบ มีร้านอาหารและเครื่องดื่ม มีร้านไอศกรีม ร้านขายของที่ระลึก สนามฝึกม้า รวมไปถึงร้านตัวแทนขายสินค้าจากรีสอร์ทดังหลายแห่งบนเขาถือลั่นทำให้สามารถเคลิ้มไปกับบรรยากาศรอบข้างเป็นอย่างดี

แหล่งท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ

1. อุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง

อุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง มีพื้นที่ครอบคลุมท้องที่อำเภอวังทอง อำเภอนครไทย อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก และอำเภอเขาค้อ อำเภอวังโป่ง จังหวัดเพชรบูรณ์ มีสภาพธรรมชาติ ทิวทัศน์ ลักษณะทางธรรมชาติที่สวยงามหลายแหล่ง เช่น ถ้ำ น้ำตก ทุ่งหญ้าโล่งใหญ่ อุดมสมบูรณ์ไปด้วยพันธุ์ไม้และสัตว์ป่านานาชนิด มีเนื้อที่ประมาณ 789,000.00 ไร่ หรือ 1,262.40 ตารางกิโลเมตร

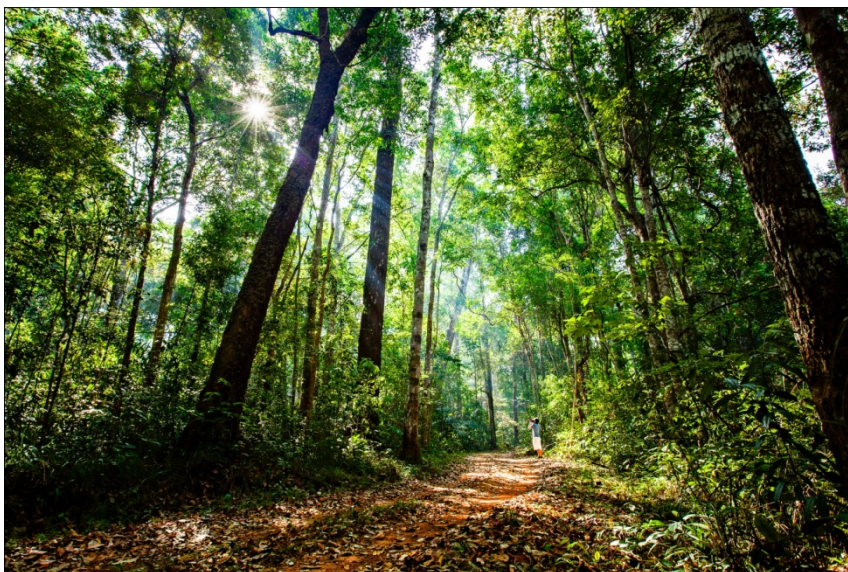
2. ทุ่งสะวันนา

ทุ่งสะวันนาแห่งผืนป่าเมืองไทยอุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง อากาศเย็นสบายภายใต้ร่มเงาสนสลัดกับทุ่งหญ้ากว้างไกล อีกทั้งมีเส้นทางปั่นจักรยานที่สวยงามต้องยกให้ทุ่งแสลงหลวงครองอันดับหนึ่ง ด้วยความโรแมนติกของบรรยากาศ และสถานที่ พร้อมทั้งความอุดมสมบูรณ์ของธรรมชาติทำให้ทุ่งแสลงหลวงในหน้าฝน เป็นป่าทุ่งหญ้าสะวันนาเมืองไทยที่สวยงามที่สุด

3.ทุ่งนางพญาเมืองเลน

ทุ่งนางพญา อยู่ทางทิศใต้ของที่ทำการหน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง หนองแม่นา ประมาณ 14 กิโลเมตร เป็น ทุ่งหญ้าที่แวดล้อมด้วยป่าสน สองใบสลับกับป่าดิบแล้ง และป่าเต็งรัง ตามกิ่งสนจะ พบกล้วยไม้ป่าที่สวยงาม เช่น เอื้องชะนีและเอื้องคำ ปากไก่ ซึ่งออกดอกในฤดู ร้อน บริเวณป่าสนมีพื้นที่กาง เต็นท์พักแรม ในช่วงปลาย ฝนต้นหนาว จะมีสายหมอกลอยอ้อยอิ่งปกคลุมไปทั่วบริเวณ

4.ทุ่งโนนสน

ทุ่ง โนนสน ตั้งอยู่ใจกลางอุทยาน แห่งชาติทุ่งแสลงหลวง บนความสูง 700เมตร เป็นที่ราบทุ่งหญ้าสลับป่าสนเขา ป่าไม้จะมีความ อุดมสมบูรณ์มากที่สุด และมีการสะสมตะกอน ดินที่เป็นปุ๋ยอินทรีย์ ทำให้มีดอกไม้ประเภท ดอกไม้ดินบานสะพรั่งเต็มทั้งบนลานทุ่งโนนสน และตามลานหิน “ทุ่งโนนสน”ได้ชื่อว่าทุ่ง ดอกไม้ป่าที่สวยงามที่สุด 1 ใน 10 ของไทย

ภาพ:http://student.nu.ac.th/numphueng/tung_2.html

5. ทุ่งนาผกค.

ทุ่งนาผกค. ห่างจากที่ทำการอุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวงหนองแม่นาประมาณ 4 กิโลเมตร เมื่อเริ่มเดินเข้าสู่เส้นทาง จะพบทุ่งนาประมาณ 30-40 ไร่ ที่ทางอุทยานฯ ได้จำลองมาจากแปลงนาเดิมของผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์(ผกค.) โดยอาศัยน้ำจากลำธารเล็กๆ ที่ไหลจากที่ราบสูงของภูเขาเป็นลำธารที่ ผกค. ได้สร้างขึ้นในอดีต บริเวณทุ่งนาจะมีดอกกระเจียว หลากสีเบ่งบานทั่วท้องทุ่ง จากนั้นสามารถเดินตามเส้นทางศึกษาธรรมชาติได้ในวงรอบประมาณ 4 กิโลเมตร

ภาพ:<http://www.ruamputoei.com/aticle59.html>

6. น้ำตกคนเมิน

เป็นน้ำตกชั้นเดียว อยู่ท่ามกลางสภาพป่าดิบเขาที่อุดมสมบูรณ์มาก กลุ่มเฟิร์น มอสส์ และดอกไม้ป่า นานาชนิด ต่างขึ้นกันให้สะพรั่งยามหน้าฝนและต้นหน้าหนาว น้ำตกคนเมินตามชื่อหมายถึงคนไม่มอง ด้วยมีขนาดเล็ก การเดินทางไม่สะดวก อีกทั้งเล่นน้ำไม่ได้ เนื่องจากเป็นแหล่งที่ช้างป่าลงมากินน้ำเป็นประจำ คงเป็นเพราะเหตุนี้ จึงทำให้น้ำตกนี้มีชื่อว่า น้ำตกคนเมิน

7. น้ำตกซอนโสม

เป็นน้ำตกขนาดเล็กสูงประมาณ 10 เมตร 2 ชั้น ซึ่งแต่ละชั้นห่างกันประมาณ 200 เมตร อยู่ห่างจากหน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวงหนองแม่นาไปทางทิศตะวันตกประมาณ 10 กิโลเมตร การเดินทางสามารถไปได้ทั้งรถยนต์และเดินเท้าอีกประมาณ 2 กิโลเมตร ระหว่างทางสามารถพบเห็นดอกไม้ต่างๆ

8. แก่งวังน้ำเย็น

แก่งวังน้ำเย็น ห่างจากที่หน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวงหนองแม่นาประมาณ 7 กิโลเมตร เส้นทางเดียวกับทุ่งโนนสน และแยกเข้าไปอีก 500 เมตร ระหว่างเส้นทางเดินสภาพป่าจะค่อย ๆ เปลี่ยนไปจากทุ่งหญ้าสู่ป่าเต็งรังสลับด้วยป่าสนและป่าเบญจพรรณ แก่งวังน้ำเย็นเป็นแก่งหินขนาดใหญ่ยาวหลายร้อยเมตร ในระหว่างแก่งแต่ละแก่งเป็นวังน้ำลึกขนาดใหญ่ ซึ่งเป็นสถานที่ค้นพบแมงกะพรุนน้ำจืด และมีผีเสื้อให้ชม เช่น ผีเสื้ออุ่งทองป่าสูง ผีเสื้อหนอนคืบสไบแดง นอกจากนี้บริเวณป่าริมลำธารมีโอกาพบนกมากมายหลายชนิด

9. แก่งบางระจัน

ตั้งอยู่บริเวณ หมู่ที่ 6 ตำบลหนองแม่นา อำเภอกะเปอร์ จังหวัดเพชรบูรณ์ แก่งบางระจัน บ้านหนองแม่นา เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในแหล่งธรรมชาติ และวิถีชีวิตชุมชน โดยชุมชนท้องถิ่นเป็นผู้บริหารจัดการตำบลหนองแม่นาเป็นตำบลที่มีแหล่งธรรมชาติที่น่าสนใจอีกแห่งหนึ่งของอำเภอกะเปอร์ มีลำธาร ซึ่งมีลักษณะเป็นเกาะแก่งหินที่มีน้ำใสไหลเย็นตลอดทั้งปี

10. หนองแม่นา

อุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง (หนองแม่นา) มีหน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง 8 (หนองแม่นา) ตำบลหนองแม่นา อำเภอกะเปอร์ จังหวัดเพชรบูรณ์ และอยู่ห่างจากที่ทำการอุทยานฯ ด้านจังหวัดพิษณุโลกประมาณ 60 กิโลเมตร จุดท่องเที่ยวหลักของอุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวงด้านจังหวัดเพชรบูรณ์ คือ ป่าสนธรรมชาติ และทุ่งหญ้าสะวันนา ซึ่งมีทิวทัศน์และพรรณไม้ดอกที่งดงามโดยเฉพาะช่วงปลายฤดูฝน-ฤดูหนาว เหมาะแก่กิจกรรมเดินป่า กางเต็นท์พักแรม และปั่นจักรยานเสือภูเขา

11.แก่งสอง

แก่งสอง อยู่ใกล้กับหน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวงหน่วยหนองแม่นา เป็นจุดพักผ่อนเรือไปตามลำน้ำเข็กที่ไหลเย็นแต่ไม่เชี่ยวกราก ซึ่งถือเป็นแม่น้ำบนภูเขาที่ไหลนิ่งและมีน้ำอยู่ในระดับสม่ำเสมอตลอดปี โดยจะมีน้ำมากและไหลแรงในช่วงฤดูฝนเท่านั้น จะมีจุดสำคัญที่สวยงามพลาดไม่ได้คือการชมแมงกระพุนน้ำจืด ที่พบในประเทศไทย เป็นประเทศที่ 5 ของโลก นอกจากนี้บริเวณแก่งสองยังมีผีเสื้อพันธุ์หายากหลายพันธุ์ อาทิ ไกเซอร์ดำ ผีเสื้อจันทร์า เหลืองหนานแพ้นาน ถูทองป่าสูง จรกา หนอนกะหล่ำ เหลืองหนามใหญ่ โคนปีกดำ สะพายฟ้า หางดิงปารีส หางดาบ หางพลิว แพนที่ หนอนจำปี ฯลฯ

ภาพ: <http://aomthamchobtravel.wordpress.com>

12.แมงกระพุนน้ำจืดที่หายากในโลก

แมงกระพุนน้ำจืด เป็นสัตว์น้ำจืดที่หายากที่สุดในโลกและในประเทศไทย สำหรับในประเทศไทย คาดว่าค้นพบแมงกระพุนน้ำจืดเป็นลำดับที่ 5 ของโลก โดยพบ ณ บริเวณบ้านหนองแม่นา ในเขตอุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวงหน่วยหนองแม่นา อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ เมื่อประมาณปี พ.ศ.2544 ในฤดูแล้งกระแสน้ำแทบไม่มีการไหลตึง ซึ่งกลายเป็นสิ่งสำคัญที่สุดของที่นี่ เพราะเป็นช่วงที่แมงกระพุนน้ำจืดปรากฏกายออกมาบนแก่งน้ำขังนิ่งบนภูเขาแห่งนี้ นับร่อนนับพันตัว

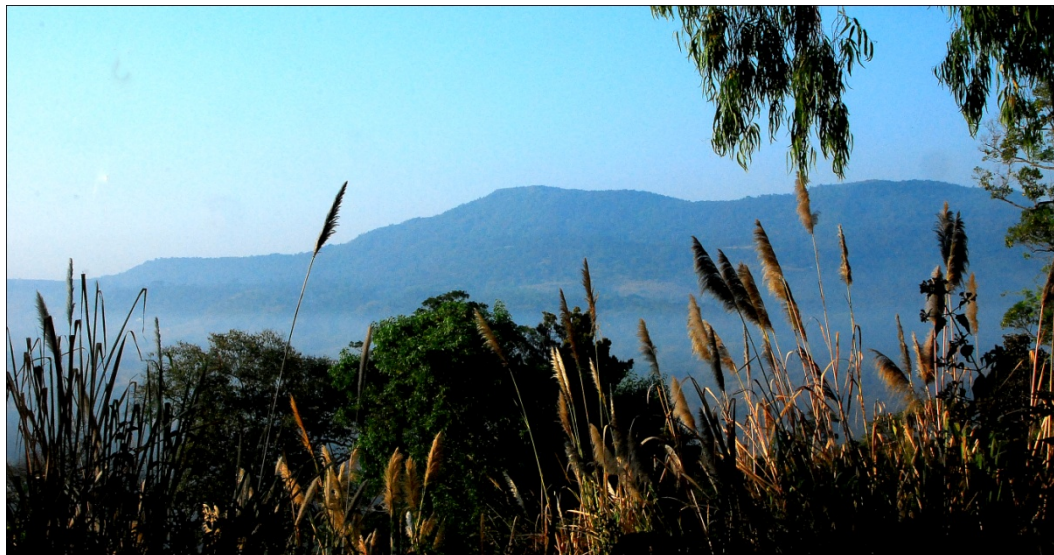
13.ผีเสื้อบิยัคโกะ

ผีเสื้อชนิดใหม่ของเมืองไทย ที่อุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง เรียกว่า "บิยัคโกะ" ซึ่งเป็นการเรียกตามชื่อวิทยาศาสตร์ Bassaronabyakko ต่อมาเมื่อหนังสือ Butterflies of Thailand ตีพิมพ์ออกมา ได้ให้ชื่อภาษาไทยไว้ว่า "ตุ๊กทุ่งแสลงหลวง" พบประมาณปี พ.ศ. 2542-2543 โดยนักถ่ายภาพผีเสื้อของ "กลุ่มรักผีเสื้อ"

14.เขาย่า

เขาย่าซึ่งเป็นเขาที่สูงที่สุดในบริเวณเขาค้อสามารถชมวิวดูได้โดยรอบ นักท่องเที่ยวสามารถการเดินทางขึ้นไปยังยอดเขาย่า ซึ่งมีระยะทางประมาณ 770 เมตรที่จุดชมทิวทัศน์ยอดเขาย่า มีศาลาชมวิว ชื่อศาลาพระเทพ ที่ความสูงจากระดับน้ำทะเลปานกลาง 1,305 เมตร โดยสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาสยามบรมราชกุมารีได้เคยเสด็จขึ้นไป ณ ศาลาแห่งนี้สามารถมองเห็นทิวทัศน์ 360 องศา

15. น้ำตกศรีดิษฐ์

น้ำตกศรีดิษฐ์ ตั้งอยู่ที่ ตำบลเขาค้อ อำเภอ เขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์เป็นน้ำตกหินชั้นขนาดใหญ่ มีน้ำตกตลอดทั้งปี นักท่องเที่ยวสามารถพักผ่อน รับประทานอาหาร เล่นน้ำ ชมพลับพลาที่ประทับทรงงานของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และซื้อของที่ระลึกของชาวเขา น้ำตกศรีดิษฐ์ ตั้งชื่อเพื่อเป็นการรำลึกถึงความเสียสละของ ส.อ.ประพจน์ ศรีดิษฐ์ ซึ่งเป็นผู้พลีชีพ บริเวณน้ำตกแห่งนี้ ในการสู้รบกับผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ (พคท.) ในยุคความแตกแยกในความคิดของคนในชาติ มีสิ่งของเครื่องใช้หลายอย่างของกลุ่ม พคท. ในบริเวณน้ำตก เช่นครกตำข้าวที่ พคท. สร้างขึ้นโดยใช้พลังน้ำตกช่วยเคลื่อนกังหันตำข้าว เป็นต้น

16. ไร่ บี เอ็น

ไร่ บี.เอ็น. เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่ได้รับความนิยมไม่เสื่อมคลาย จากผู้ที่มาเที่ยวเขาค้อ จุดเด่นอยู่ที่ความสามารถในการทำการเกษตรเชิงวิชาการแผนใหม่ มาปรับปรุงพัฒนาใช้กับพืชผลในไร่ จนกลายเป็นแหล่งสำคัญในการผลิต และการจำหน่ายผลผลิตทางการเกษตรสำหรับไม้เมืองหนาว ที่นี่มีพืชผัก ผลไม้ที่หมุนเวียนผลัดเปลี่ยนกันตามฤดูกาลมากมาย จากพื้นที่การเกษตรนับพันไร่ จึงไม่ควรพลาดจะแวะชม และเลือกซื้อพืชผลเหล่านี้ เป็นของฝากติดมือ ที่ระลึกจากเขาค้อสอบถามข้อมูลเพิ่มเติม056 750

17.เนินมหัศจรรย์ทางหลวงหมายเลข 2258

อยู่กิโลเมตร ที่ 17-18 ของทางหลวงหมายเลข 2258 (นางัว-สะเดาพะง) ตำบลริมสีม่วง อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ ความมหัศจรรย์ของเนินมหัศจรรย์คือการที่สิ่งของที่เรานำไปทอดลงสามารถเคลื่อนตัวขึ้นไปสู่ที่สูงได้ คำนกับการที่มองเห็นด้วยสายตา ที่นิยมทอดลงกันมากที่สุด คือจ้อรถดับเครื่อง และปล่อยเกียร์ว่าง รถจะไหลขึ้นเนินสูงอย่างน่าอัศจรรย์ ไปเองประมาณ 10 เมตร

18.เนินมหัศจรรย์ ทางหลวงหมายเลข 12

บนเส้นทาง 12 (พิษณุโลก-หล่มสัก) ยังพบใหม่ที่บริเวณหลักกิโลเมตรที่ 336 อีก ระยะทางกว่า 100 เมตร จากการพิสูจน์ปรากฏการณ์ดังกล่าว เกิดจากภาพลวงตา เนื่องจากวัดระดับความสูงของเนินจะมีระดับต่ำกว่า ช่วงที่เป็นทางขึ้นเนิน ดังนั้นรถจึงถอยหลังตามแรงโน้มถ่วงของโลก

19.ไรผักครูเต่าเศรษฐกิจเรือทอง

ที่นี่มีการส่งเสริมการปลูกพืชผักปลอดสารพิษ เพื่อสร้างรายได้ให้ครอบครัว ทำให้พืชผัก มีจำนวนมากในบริเวณเขาค้อและมีวางขายทั่วไป จนกลายเป็นอาหารหลักของคนที่ยื่นมาท่องเที่ยว เกือบทุกร้านอาหารจะมีเมนูพืชผักปลอดสารพิษให้ลิ้มลอง

20.บริษัทอุตสาหกรรมเกษตรเขาค้อ จำกัด ในโครงการพัฒนาลุ่มน้ำเข็ก (เขาค้อ) อันเนื่องมาจากพระราชดำริ

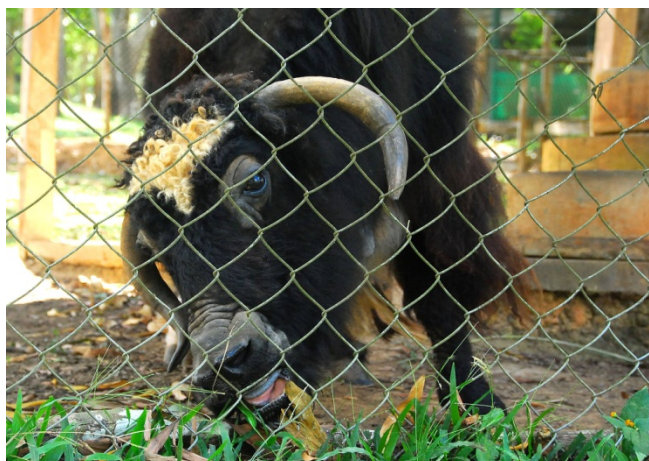
ตั้งอยู่หมู่ที่ 1 ตี๋แยกรื่นฤดี ตำบลสะเดาะพง มีพื้นที่ 35 ไร่ ประกอบด้วยอาคารผลิต 3 อาคาร ได้แก่ อาคารที่ 1 เป็นอาคารผลิตอาหารกระป๋องสำเร็จรูป อาคารที่ 2 เป็นอาคารอบแห้ง โดยมีเครื่องจักรอบแห้งพลังงานแสงอาทิตย์ในอุตสาหกรรม อาคารที่ 3 เป็นอาคารเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อพืชเพื่อทำการวิจัยและขยายพันธุ์พืชของเกษตรกรให้มีคุณภาพ

นอกจากนี้ยังมีสถานทดลองและวิจัยพืชที่ใช้ในอุตสาหกรรม มีพื้นที่ 30 ไร่ และโรงเรียนเกษตรอินทรีย์สร้างขึ้นเพื่อสนับสนุนให้เกษตรกรทำปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพ ประเภทของสินค้าที่ผลิตและจำหน่ายได้แก่ ผักผลไม้ และน้ำผลไม้บรรจุกระป๋อง เช่น เสาวรส องุ่น มะเขือเทศ มะขาม ผัก ผลไม้ เครื่องเทศและสมุนไพรอบแห้ง

21.สถานียะเอยสัตว์ป่าเขาค้อเพชรบูรณ์ (สวนสัตว์เปิดเขาค้อ)

ตำบลเขาค้อ ตำบลสะเดาพอง และ
ตำบลหนองแม่นา อำเภอเขาค้อ เป็นสถานี
วิจัยการเพาะเลี้ยงสัตว์ป่าเขาค้อ (โครงการอัน
เนื่องมาจากพระราชดำริ) ดำเนินโครงการ
โดยกองอนุรักษ์สัตว์ป่า เพื่อให้เป็นไปตาม
พระราชดำริเมื่อครั้งพระบาทสมเด็จพระ
เจ้าอยู่หัวฯ และสมเด็จพระนางเจ้าฯ

พระบรมราชินีนาถได้ทรงเสด็จพระราช

ดำเนินเยี่ยมราษฎรบนพื้นที่เขาค้อ จากนั้นได้จัดตั้งศูนย์เพาะเลี้ยงและขยายพันธุ์สัตว์ป่าเขาค้อและจัดทำ
โครงการสวนสัตว์เปิดเขาค้อขึ้น ครอบคลุมพื้นที่ 20 ตารางกิโลเมตร

22.สถานียะเอยเกษตรที่สูงเขาค้อ

ตั้งอยู่เลขที่ 51 หมู่ที่ 3 ตำบล
สะเดาพอง เป็นสถานที่ทดลองปลูกไม้
เมืองหนาวจากสถาบันวิจัยพืชสวน กรม
วิชาการเกษตร ภายในสถานีได้ปลูกไม้
เมืองหนาวนานาชนิด เช่น พลับพลึง
พลับเนคตาจีน แมคคาเดเมียหน้ท กาแฟ
มะกอกน้ำ สถานี ยะเอยเกษตรที่สูงเขา

คือตั้งอยู่ในทำเลที่เหมาะสม อาทาศติ ภูมิทัศน์สวยงาม ส่วนงานวิจัยก็สอดคล้องกันเพราะมีวิจัยเรื่องผลไม้
ดกไม้ สมุนไพร พืชผักปลอดสารพิษ เดิมทีเกษตรที่สูงเขาค้อ เน้นวิจัยทางด้านเกษตรอย่างเดียว แต่ต่อมา
รัฐบาลได้เสนอให้เปิดเป็นแหล่งท่องเที่ยว จึงมีการปรับเปลี่ยนบางส่วนเพื่อรองรับนักท่องเที่ยว จากจุดเด่น
ของอากาศที่เย็นสบายตลอดปี และหนาวมากที่สุดในช่วงฤดูหนาว อุณหภูมิจะลดต่ำลงเหลือ 4-5 องศา
เซลเซียสเท่านั้นสอบถามข้อมูลเพิ่มเติมได้ที่ 056 723 056

23.สวนรัชมมงคลภิเษก

สวนรัชมมงคลภิเษก เป็นจุดแวะพัก จุดชมวิว จุดซื้อของที่ระลึก จุดใหญ่ที่สุดจุดหนึ่งบนเขาค้อ ตั้งอยู่ประมาณกิโลเมตรที่ 108 ถนนสาย 12 พิชญ์โลก-หล่มสัก ชาวบ้าน และชาวเขาในบริเวณใกล้เคียง มักนำสินค้าทางการเกษตร ผลผลิตจากไร่นามาขายกันอย่างสดๆ รวมถึงสินค้าผักสดผลไม้เมืองหนาวจากต่างประเทศเข้ามาช่วยสร้างสีสันให้กับตลาด ชาวบ้านที่นี่จึงมีสินค้าให้เลือกสรรมากมาย เช่นยอดผักแม้ว มะระหวาน ข้าวไร่บนเขาข้าวเหนียวดำ เป็นต้น

24.อ่างเก็บน้ำรัตนัย

อยู่บนทางหลวงหมายเลข 2325 เลหหลักกิโลเมตรที่ 5 ไปประมาณ 100 เมตร จะเห็นทางเข้าอ่างเก็บน้ำทางด้านซ้ายมือ เข้าไปตามทางเดินอีกประมาณ 400 เมตร อยู่ใกล้กับ ที่ทำการอำเภอเขาค้อ และสถานีตำรวจภูธรอำเภอเขาค้ออ่างเก็บน้ำรัตนัย เป็นโครงการชลประทานขนาดเล็กตามพระราชดำริ เก็บน้ำ

ความจุประมาณ 2,020,000 ลูกบาศก์เมตร บนเนื้อที่ 1,600 ไร่ มีอาคารระบายน้ำล้นกว้าง 15 เมตร พร้อม

ทำนบกินสูง 15 เมตร ยาว 250 เมตร ก่อสร้างเสร็จเมื่อปี พ.ศ.2530 ประโยชน์เพื่ออุปโภค บริโภคและเกษตรกรรมในบริเวณอ่างเก็บน้ำจะมีลักษณะคล้ายกับทะเลสาบ เหมาะสำหรับการเป็นที่พักผ่อนหย่อนใจของนักท่องเที่ยว และเป็นจุดชมวิวยที่สวยงามที่สุดของอำเภอเขาค้อ

25.เขาค้อทะเลภู

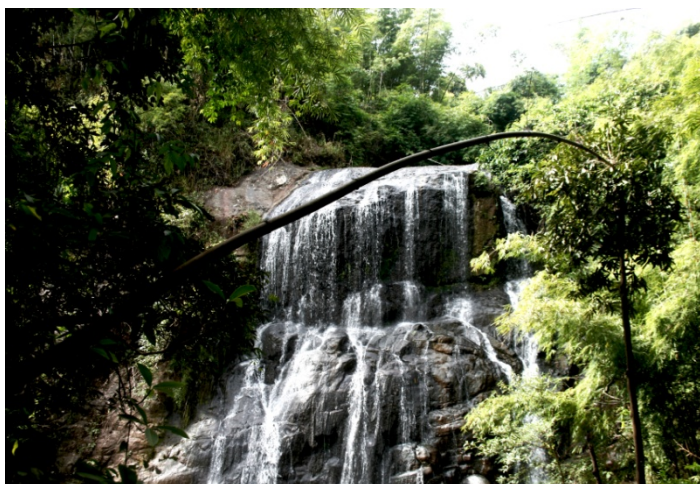
ริมเส้นทางสาย 2196 บ้านทุ่งสมอเลขที่ 137 หมู่ที่ 5 ตำบลทุ่งสมอ อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ มีบริการบ้านพักและร้านค้า ผลิตภัณฑ์เกษตรธรรมชาติ ปลอดภัยพิชโดยได้รับรางวัล OTOP ห้าดาว ผลิตภัณฑ์สมุนไพรกว่า 10 ประเภท ยังเป็นแหล่งทำการเกษตรตามหลักธรรมชาติ ไม่ใช่สารเคมีสำหรับ

พืชผลทุกชนิด มีบริการจากศูนย์ดูแลสุขภาพ พืชผักสวนครัวเมืองหนาว อาหารไทย ขนมไทย สปา ซึ่งผลิตผลที่ได้จากการเกษตรสินค้ามีชื่อเสียง เช่น ข้าวหอมอินทรี ข้าวไร้ทะเลภู ชากระชายดำ ชาหญ้าหวาน เครื่องดื่มสมุนไพรกระชายดำผสมน้ำผึ้ง น้ำผึ้งป่าแท้ๆ น้ำว่านหางจระเข้ ยาสมุนไพรแปรรูปกระชายดำ และอีกมากมาย

26.น้ำตกวังคุ่ม

น้ำตกวังคุ่ม ตั้งอยู่หมู่ที่ 6 บ้านดงหลง ตำบลแคมป์สน อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ อยู่ภายในเขตพื้นที่อุทยานแห่งชาติเขาค้อ น้ำตกวังคุ่ม เป็นลักษณะชั้นเดียว สูงประมาณ 30 เมตร มีน้ำไหลตลอดทั้งปี เป็นต้นกำเนิดของลำน้ำห้วย

ลานซึ่งไหลลงสู่ที่ราบผ่านบ้านห้วยลาน ตำบลคงขวาง อำเภอหล่มสัก ชาวบ้านบอกว่าฤดูร้อนช่วงเดือนเมษายนของทุกปี ชาวบ้านจะจัดงานสงกรานต์กันที่นี่มีนักท่องเที่ยวเดินทางไปท่องเที่ยวกันเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะกิจกรรมการโยยตัวจากหน้าผาสูงซึ่งมีน้ำตกลงมาตลอดเวลา ท่านลองคิดดูว่าจะน่าสนใจสนุกสนานเพลิดเพลินจำเริญใจขนาดไหน จากนั้นเดินทางต่อขึ้นไปบริเวณเหนือน้ำตก ประมาณ 100 เมตร ก็จะพบกับแอ่งน้ำขนาดใหญ่ที่มีความต่างระดับเป็นระยะทางยาวประมาณ 15 เมตร ลักษณะลาดเอียงมีน้ำให้เล่นตลอดทั้งปีเหมาะสำหรับกิจกรรมการเล่นสไลด์เดอร์เป็นอย่างมาก

27. น้ำตกตาดเพชร

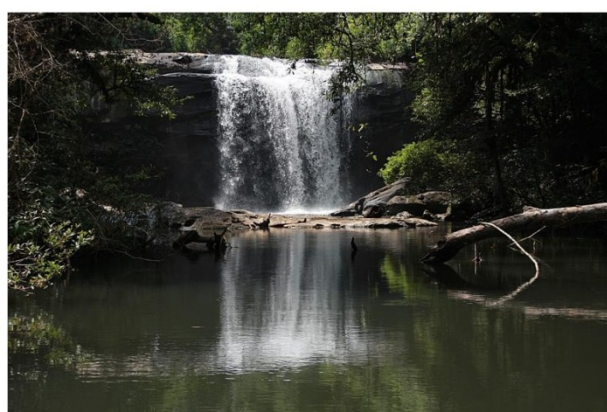
ตั้งอยู่บ้านเพชรช่วย หมู่ที่ 4 ตำบลสะเดาพะง อำเภอเขาค้อ คั้นพบใหม่ มีความสูงหลายชั้นแยกออกจากหมู่บ้านประมาณ 4,200 เมตร รถเข้าถึงตอนบนของน้ำตก เดินเท้าศึกษาธรรมชาติและเที่ยวชมน้ำตกใช้เวลาประมาณ 3 ชั่วโมง และสามารถพักผ่อนได้

ภาพ: <http://www.thaitambon.com/>

28. น้ำตกหิมาลัย

น้ำตกหิมาลัย เป็นน้ำตกที่ค้นพบใหม่ อยู่ในท้องที่ตำบลป่าเลา อำเภอเมืองเพชรบูรณ์ ตั้งอยู่ในเขตของโครงการพัฒนาพื้นที่ลุ่มน้ำเข็กปากทางเข้าอยู่ฝั่งตรงข้ามพระตำหนักเขาค้อ กันระหว่างอุทยานแห่งชาติเขาค้อกับเขตห้ามล่าสัตว์ป่าวังโป่ง-ชนแดน เป็นน้ำตกชั้นเดียว มีความคล้ายกับน้ำตกแก่งโสภา มีแอ่งน้ำสามารถเล่นน้ำได้ มีสัตว์ป่ามากกว่า 100 ชนิด เดินทางเข้าไปด้านหลังพระตำหนัก ประมาณ 20 กิโลเมตร น้ำตกมีความสวยงามเหมาะแก่การท่องเที่ยวแบบผจญภัย ภาพ: www.taklong.com/landscape

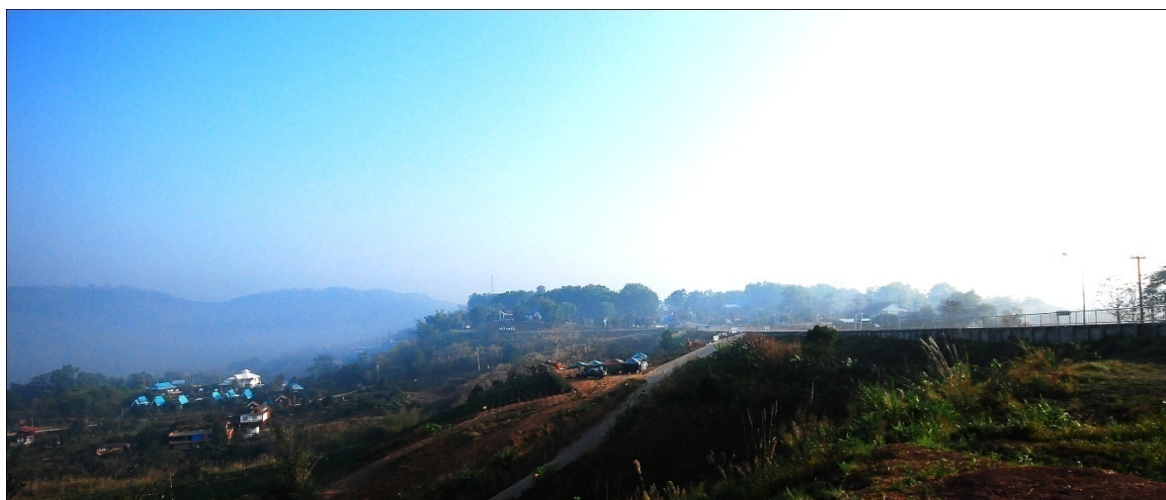

Canon EOS 550D
shutter 1/500s, f/5.6, lens 38 mm
ISO100, -1/3EV

taKLONG.com

29.จุดชมวิวะทะเลหมอกบนเขาค้อ

อยู่บริเวณเหนืออ่างเก็บน้ำรัตนัย จุดชมวิวะที่สวยงามที่สุด และใกล้ชิดที่สุด คือบริเวณศาลาชมวิวะ อำเภอเขาค้อ ที่ทำการชุมสายโทรศัพท์เขาค้อ ที่ทำการไปรษณีย์เขาค้อ และบริเวณใกล้เคียงรอบๆ ซึ่งอยู่ริมเส้นทางสาย 2196 ที่เป็นถนนสายหลักสำหรับการเดินทางบนเขาค้อ จุดชมวิวะสำคัญอยู่ฝั่งตรงข้ามกับที่ว่าการอำเภอเขาค้อนั่นเอง จุดชมวิวะตรงนี้ กำหนดเป็นจุดชมวิวะอย่างเป็นทางการ และเปิดเป็นสถานที่สำหรับให้นักท่องเที่ยวเข้าไปใช้บริการกางเต็นท์พักแรมได้ด้วย

30.จุดชมวิวะบนเส้นทางหมายเลข 2196

ตั้งอยู่บนจุดชมวิวะแห่งนี้ ซึ่งนักท่องเที่ยวสามารถเข้าพักค้างแรม และตื่นขึ้นชมทะเลหมอกในตอนเช้าได้เลย เช่น เขาค้อทะเลหมอก พรสวรรค์รีสอร์ท ภูอาบหมอก ภูชิดหมอก เขาค้อฟ้าใส หมอกสวย ลิ้นดาร์ริสอร์ท ไล่เรียงไปตามเส้นทางสาย 2196 จนกระทั่งถึงสามแยกตลาดพัฒนา มีป้ายบอกทางไปน้ำตกศรีดิษฐ์ ลงไปตามถนนจะพบจุดชมทะเลหมอกอีกหลายรีสอร์ท เช่น The Sense วิวะทะเลหมอกเขาค้อบ้านไร่ระเบียงหมอกแทนรักทะเลหมอก ฯลฯ

31.จุดชมวิวนฐานอิทธิ

เป็นจุดชมวิวที่สูงที่สุดในบนเขาค้อ สามารถมองเห็นทะเลหมอกในยามเช้าได้เหมือนกัน และในช่วงกลางวัน จะมองเห็นทัศนียภาพที่กว้างไกลสุดลูกตาจากความสูงที่ระดับ 1,174 เมตรจากระดับน้ำทะเล จุดชมวิวจุดนี้ ตั้งอยู่ส่วนในสุดของฐานอิทธิ ซึ่งใช้เป็นกองบัญชาการรบ

ในสมรภูมิเขาค้อ เมื่อ 40 ปีก่อน ภายในยังมีบังเกอร์ หลุมพลาง ปรากฏอยู่ให้เห็น จุดชมวิวดังอยู่ตั้งอยู่ด้านหลังอนุสรณ์สถานผู้เสียสละเขาค้อนั่นเอง ด้านหน้ายังมีร้านค้า ขายสินค้าที่ระลึก ผัก ผลไม้ ในท้องถิ่น ไว้รอจำหน่ายให้กับนักท่องเที่ยวด้วย

32.จุดชมวิวนพระตำหนักเขาค้อ

ตั้งอยู่ในบริเวณพระตำหนักเขาค้อบนเขา่า ซึ่งเป็นเขาลูกที่สูงที่สุดในกลุ่มเขาค้อ จุดชมวิวนี้นี้จะสามารถมองเห็นเนินเขาลดหลั่นสลับกันไปมาสวยงาม และหากมีเรียวแรงมากพอ แนะนำให้เดินเท้าไต่ขึ้นสู่จุดชมวิวของเข่า ด้วยระยะทางอีกประมาณ 700 เมตร จากบริเวณพระตำหนัก ซึ่งจะถึงฐานปฏิบัติการเข่า บนระดับความสูง 1,290 เมตรจากระดับน้ำทะเล ณ จุดนี้สามารถมองเห็นทัศนียภาพโดยรอบของเขาค้อทั้งหมด

33.จุดชมวิวนบนเส้นทางหมายเลข 2258

ตั้งอยู่บนเส้นทาง นางัว-สะเคะพง ซึ่งจะเลี้ยวซ้ายหลังจากผ่านตัวจังหวัดเพชรบูรณ์มาประมาณ 13 กิโลเมตร อยู่บริเวณก่อนถึงแยกสะเคะพง ประมาณ 3 กม. ซึ่งจัดเป็นจุดชมวิวสำหรับพักผ่อน และสำหรับซื้อสินค้าพื้นเมือง เป็นจุดแรกสำหรับการสูดอากาศเย็นๆ บนภูเขาสูงเข้าปอด ก่อนที่จะเดินทางต่อไปยังเขาค้อ

34.จุดชมวิวนบนเส้นทางหมายเลข 12

จุดชมวิวสำหรับเส้นทางสายพิษณุโลก-หล่มสัก(12) อยู่บริเวณกิโลเมตรที่ 108 ชื่อสวนรัชมังคลา เป็นจุดพักผ่อนและมีสินค้าพื้นเมืองจากชาวเขา ผักสด ผลไม้ กาแฟ และเสื้อผ้า เป็นที่ระลึกสำหรับนักท่องเที่ยว บนจุดชมวิวจะเห็นหุบเขา บริเวณบ้านน้ำก้อ เบื้องหลังภูเขาสูงใหญ่เบื้องหน้าสลับกันไปมา สวยงาม

35. ต้นยูคาลิปตัสยักษ์

ยูคาลิปตัสยักษ์ อยู่ที่เขาค้อรีสอร์ท ตำบลแคมป์สน อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ เป็นพรรณไม้มีถิ่นกำเนิดในทวีปออสเตรเลีย ในประเทศไทยเริ่มมีการนำเข้ามาปลูกครั้งแรกที่พระที่นั่งวิมานเมฆ สมัยรัชกาลที่ 5 เมื่อปี พ.ศ. 2444 สำหรับต้นนี้มีความสูง 30 เมตร ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 1.5 เมตร (ขนาด 3 คนโอบ) ปลูกขึ้นในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม มาที่เพชรบูรณ์ ประมาณปี พ.ศ. 2487 และใหญ่สุดเท่าที่เคยพบในบริเวณนี้

แหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์

1.อนุสรณ์สถานผู้เสียสละเขาค้อ

อนุสรณ์สถานแห่งนี้ พลเอกอาทิตย์ กำลังเอก ผู้อำนวยการป้องกัน การกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ทั่วไป ได้มาทำพิธีวางศิลาฤกษ์ เมื่อ วันที่ 17 กันยายน พ.ศ. 2526 โดยสร้างขึ้นด้วยเงินบริจาค ของประชาชนและข้าราชการทุกฝ่าย พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ และสมเด็จพระนาง

เจ้าพระบรมราชินีนาถฯ ได้เสด็จฯ มาเป็นองค์ประธานเปิดอนุสรณ์สถานแห่งนี้ เมื่อวันที่ 20 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2527 เพื่อเตือนใจคนไทยทั้งชาติว่า "ยามใดที่คนไทยขัดแย้งกัน จะต้องมีการสูญเสียอย่างผู้กล้าหาญ 1,171 ชีวิต ที่จารึกไว้กับองค์อนุสรณ์ จงอย่าให้เกิดเหตุการณ์เช่นนี้อีก" ทางจังหวัดเพชรบูรณ์ ได้กำหนดวันที่ 20 กุมภาพันธ์ ของทุกปี ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2527 เป็นต้นมา ให้เป็นวันสมโภชอนุสรณ์สถานผู้เสียสละเขาค้อ นอกจากนี้ บริเวณอนุสรณ์สถาน ยังเป็นจุดชมวิวที่สวยงามที่สุดแห่งหนึ่งบนเขาค้อ เนื่องจากตั้งอยู่บนส่วนที่

สูงที่สุด สามารถมองเห็นทัศนียภาพของเนินเขาสูงเล็ก ลูกน้อย ไล่เรียงกันเป็นทะเลภูเขา แลในเช้าวันที่มีทะเลหมอกด้านล่าง ยังสามารถชมทะเลหมอกได้จากจุดชมวิวนี้นี้ได้ด้วย

2.ฐานอิทธิ (พิพิธภัณฑ์อาวุธ)

พิพิธภัณฑ์ อาวุธ (ฐานอิทธิ) ซึ่งตั้งชื่อตาม พันเอก อิทธิ สิมารักษ์ ผู้มีบทบาทสำคัญในการต่อสู้ยึดพื้นที่เขาค้อคืนจาก ผกค. ในปี พ.ศ. 2524 บริเวณนี้เคยเป็นฐานปืนใหญ่ ยิงสนับสนุนการสู้รบ ปัจจุบันจัดให้เป็นพิพิธภัณฑ์กลางแจ้ง มีอาวุธยุทธโปกรณ์ ที่ใช้ในการสู้รบตั้งอยู่มากมาย เช่น เครื่องบินขับไล่ เอฟ5 รถ

สายพานลำเลียงพล ปืนใหญ่ ปืนใหญ่ขนาด 105 มม. จำนวน 2 กระบอก ปืนใหญ่ ขนาด 155 มม. ยิงได้ไกล 11 กิโลเมตร 1 กระบอก ฯลฯ

ภายในอาคารมีห้องบรรยายสรุปเกี่ยวกับเหตุการณ์ ในยุทธภูมิลือคเขาค้อ มีห้องจัดนิทรรศการเกี่ยวกับอุปกรณ์ เครื่องใช้ เสื้อผ้า อาวุธของคอมมิวนิสต์ ส่วนด้านนอกอาคารยังมีฐานอาวุธ จัดแสดงอาวุธยุทธโปกรณ์ เช่น ปืนใหญ่ รถถัง รถแทรกเตอร์ บังเกอร์หลบภัย แต่ละจุดมีป้ายประวัติพร้อมคำอธิบายประกอบ จึงเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ที่ผู้มาเยือนเขาค้อไม่ควรพลาดชม เพราะนอกจากจะได้มารู้จักเขาค้อ รู้จักอาวุธยุทธโปกรณ์แล้ว ยังได้เรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่สำคัญที่สุดบทหนึ่งของประเทศไทย ได้รับทราบถึงบทเรียนสำคัญในช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อยุคหนึ่งของชาติ

3.อนุสาวรีย์จีนฮ่อ

ตั้งอยู่เลยกิโลเมตร 23 ของทางหลวงหมายเลข 2196 ไปเล็กน้อย เป็นอนุสาวรีย์ ทหารอาสาจากหน่วยรบกองพันที่ 93 ซึ่งมาช่วยรบในพื้นที่เขาค้อ และเสียชีวิตในการสู้รบของกองพล 93 (ก๊ก

มินตั้ง) ซึ่งอยู่ที่คอยแม่สลอง อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย ได้ส่งกองกำลังทหาร จีนฮ่อ มาร่วมปราบปราม
ผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์พื้นที่เขาค้อ มีการกีดกันการสร้างทางทุ่งสมอ - เขาค้อ โดยบริษัทสร้างทางภา
นุ มาศ เหล่าทหารที่อาสาร่วมรบ ได้สร้างอนุสรณ์ขึ้นเพื่อให้ระลึกถึงผู้เสียสละในช่วงนั้น

แหล่งท่องเที่ยว บนถนนหมายเลข 12 ช่วงอำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์

เมืองหล่มสัก

“เมืองแห่งการเดินทาง การท่องเที่ยวอาหารและความหลากหลายทางวัฒนธรรม”

หล่มสักอำเภอหนึ่งของจังหวัดเพชรบูรณ์ มีพื้นที่ในอ้อมกอดของขุนเขา เป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวภาคเหนือล่าง ภาคกลางตอนบนและภาคอีสาน อำเภอหล่มสักเป็นอำเภอที่เกิดขึ้นมาเป็นเวลานานบรรพบุรุษที่มีความสัมพันธ์กับประเทศลาว ทำให้ความเป็นมาของวัฒนธรรมทางด้านภาษา การแต่งกายและความเป็นอยู่ มีความคล้ายคลึงกับประเทศลาวในปัจจุบันมาก ตลอดจนประเพณีความเป็นอยู่มีความคล้ายคลึงกันในทุกหมู่บ้าน มีวัฒนธรรมเป็นของตนเองอย่างเห็นได้ชัด

แหล่งท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรม

1. กลุ่มทอผ้าพื้นบ้าน ตำบลบ้านดัว

ชุมชนบ้านดัว อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์เป็นชุมชนที่ได้นำงานผ้าทอพื้นเมืองของชุมชนมาพัฒนางานฝีมือ งานผ้าทอมุกมีเอกลักษณ์ ผ้าทอมุกมีลักษณะโดดเด่นที่เป็นลวดลายเฉพาะตัว คือ การทอผ้าฝ้ายเป็นดอกยกขึ้นเป็นลูก ๆ เป็นผ้าที่นำภูมิปัญญาประเพณีวัฒนธรรมของหมู่บ้านนำมาเชื่อมโยงกับผลิตภัณฑ์ให้เป็นเอกลักษณ์ของชุมชน

2. ชุมชนคนตีมีดบ้านใหม่

ชุมชนคนตีมีดบ้านใหม่ ตำบลตาลเดี่ยว อำเภอ
หล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ ก่อตั้งปีพ.ศ.2533 วัตถุประสงค์ที่
ใช้ทำมีดคือก้อนเหล็กที่ช่างจะเอามาหลอมแล้วตีขึ้นรูป
ส่วนจุดเด่นคือมีการตีมีดสระโอ มีลักษณะเป็นเหล็ก
เรียวยาว ใช้สำหรับการจับปลาไหลและมีแห่งเดียวใน
ไทย นอกจากนี้ยังมีมีดอีกหลายแบบทั้งมีดถ่าง มีดหัว
ตัด มีดปลายแหลมดาบ เสียม ขวาน ปัจจุบันกลุ่มตีมีด
บ้านใหม่จัดว่าเป็นกลุ่มตีมีดรูปแบบโบราณที่ใหญ่ที่สุด
ของประเทศไทย

3. ขนมจีน

ขนมจีนที่มีชื่อเสียงในแถบภาคเหนือ
ตอนล่างนั้น คงต้องยกให้กับตำนานขนมจีนของ
เมืองเพชรบูรณ์แถวอำเภอหล่มสักและหล่มเก่า
เพราะเป็นขนมจีนน้ำยาเข้มข้น เป็นที่นิยมของคน
ทั่วไปและมีชื่อเสียงไปทั่วในหลายภูมิภาค หล่มเก่า
และหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ถือได้ว่าเป็นเมือง
แห่งขนมจีนอร่อยอีกแห่งหนึ่งของเมืองไทย

4. ลาบเป็ดหล่มสัก

ลาบเป็ดหล่มสักเกิดจากในพื้นที่อำเภอหล่มสัก ส่วนใหญ่มีอาชีพทำการเกษตรกรรมและเลี้ยงสัตว์เป็นอาชีพหลัก โดยเฉพาะเป็ดจะมีการเลี้ยงแทบทุกครัวเรือน ในปี พ.ศ.2517 จึงทดลองทำลาบเป็ดขายปรากฏว่าขายได้ และมีลูกค้ามาอุดหนุนเพิ่มมากขึ้นจึงเปิดขายอาหารใช้ชื่อว่า “ร้านลาบเป็ดหล่มสัก” ซึ่งเปิดเป็นร้านแรกในหล่มสัก และดำเนินการขายจนถึงปัจจุบัน

5. ตลาดเช้าหล่มสัก

ตลาดเช้าหล่มสัก เป็นตลาดขายสินค้าทั่วไป มีพืชผลการเกษตร อาหาร เนื้อสัตว์ แม่ค้าจะเริ่มขายกัน ตั้งแต่ช่วงเวลาตี 4 ถึงประมาณช่วง 7 โมงเช้า ตลาดอยู่ติดกับหอนาฬิกาหล่มสักเลย ไม่ไกลจากเส้นทางหลัก หากจะจะไปดูเรือข้ามฟากน้ำขุน เส้นทางหลวงหมายเลข 21 ก็สามารถแวะซื้อหาเลือกของไปทำอาหารเช้า หรืออาหารกลางวันก็ได้ที่ตลาดแห่งนี้

6. ถนนคนเดินไทหล่ม

ที่ถนนรณกิจ เป็นถนนชุมชนเมืองที่เก่าแก่ที่สุดในหล่มสัก ถนนคนเดินรวบรวมสินค้าพื้นเมือง สินค้าร่วมสมัยสินค้าทำมือตลอดจนศิลปวัฒนธรรมเก่าแก่มาส่งให้นักท่องเที่ยวชม อาทิ สาธิตตีมีด ทอผ้าไหม และการแทงหยวก เป็นต้น เปิดทุกเย็นวันเสาร์ 17:00-23:00 น. ตั้งแต่แยกหอนาฬิกา จนถึงหน้าวัดทุ่ง

7. หอนาฬิกา หล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์

ตั้งอยู่บนถนนรณกิจ เป็นถนนชุมชนเมืองที่เก่าแก่ที่สุดในหล่มสัก มีหอนาฬิกาไม่ใช่นัยศูนย์กลางของเมือง แต่ด้วยกาลเวลาทำให้หอนาฬิกาทรุดโทรมลง ทางเทศบาลเมืองหล่มสักจึงสร้างหอนาฬิกาใหม่ที่สวยงาม และร่วมสมัยมากขึ้น

8. ข้าวสารดำ

ข้าวสารดำเพียงแห่งเดียวที่ตำบลบ้านหวาย อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ โดยข้าวสารดำจะอยู่กระจัดกระจายกันไป แต่จะพบมากเป็นพิเศษบริเวณใกล้ กับเจดีย์พระนางสิงขร และในทุกๆฤดูฝนของทุกปี ที่พอสฝนตกลงมาชะล้างหน้าดิน ข้าวสารดำก็จะลอยขึ้นมาบนพื้นดิน ให้ชาวบ้านที่เลื่อมใสศรัทธามาเก็บเอาไว้มิบูชา

9. เจดีย์ผาเมืองอุปถัมภ์

ตั้งอยู่บริเวณโรงเรียนพ่อนุ่นผาเมืองอุปถัมภ์ หมู่ที่ 1 ตำบลบ้านหวาย เจดีย์วัดทุ่ง ปัจจุบันเป็น เจดีย์มีรูปทรงแบบบัวแปดเหลี่ยม บัวมีขนาดใหญ่และกว้าง มีฐานต่ำ ส่วนยอดขาดหายไป คาดว่าคงสูงประมาณ 16 – 20 เมตร ก่อด้วยอิฐสอดิน อิฐบางก้อนวัดขนาดได้กว้าง 12 เซนติเมตร ยาว 23 เซนติเมตร หนา 7 เซนติเมตร มีขนาดใกล้เคียงกับพระธาตุวัดโพนชัย เจดีย์ศิลปะแบบลาวในเมืองหล่ม

10. วัดคูมคำมณี

ตั้งอยู่ในตำบลบ้านหวาย อำเภอหล่มสัก มีพระธาตุคูมคำมณี ซึ่งมีลักษณะศิลปกรรมเช่นเดียวกับพระธาตุขามแก่น จังหวัดขอนแก่นและเชื่อกันว่าเป็นที่ตั้งของเมืองราด

11. วัดนาทราย(วัดศรีมงคล)

ตั้งอยู่หมู่ที่3 บ้านนาทราย ตำบลวังบาล บนเส้นทางสี่แยกวังบาล-โจะโหวะ เป็นวัดเก่าแก่ของจังหวัดเพชรบูรณ์ มีภาพเขียนสวยงามตามแบบโบราณเกี่ยวกับประวัติพระเจ้าสิบชาติ และภาพสะท้อนให้เห็นชีวิตของสังคม เช่น การประกอบอาชีพโดยการค้าขายทางเรือและมีภาพนรก-สวรรค์

12. วัดป่าภูทับเบิก

วัดป่าภูทับเบิก เป็นวัดป่าสายธรรมยุต ซึ่งตั้งขึ้นเมื่อครั้ง พระอาจารย์วัชระ วิจิตโต ได้ธุดงค์ตามนิมิตฝันมาเพื่อตามหาวัด แห่งนี้ก่อนจะปักกรดเจริญศีลภาวนา กระทั่งปีพ.ศ. 2534 จึงได้เริ่ม สร้างศาสนสถานเพื่อธำรงไว้ซึ่งพุทธศาสนาและเป็นสถานที่ปฏิบัติ ธรรมสำหรับพุทธศาสนิกชนที่เดินทางมาที่วัดแห่งนี้

13. วัดพระธาตุโพนชัย

ตั้งอยู่ที่วัดโพนชัย หมู่ที่ 1 บ้านห้วยโปรง ตำบลบ้านห้วย อำเภอหล่มสัก วัดแห่งนี้เป็นวัดเก่าแก่ ตั้งขึ้นเมื่อปีพ.ศ. 2480 พระธาตุวัด โพนชัย เป็นเจดีย์ทรงดอกบัวเหลี่ยม สูงคล้ายกับเจดีย์ลวรินทรแรกคือ พระธาตุพนม แต่บัวเหลี่ยมสั้นป้อม กว่า ก่อสร้างด้วยอิฐสอดินฉาบปูน อิฐมีขนาดกว้าง 12.5 เซนติเมตร ยาว 22.5 เซนติเมตร หนา 6.5 เซนติเมตร เจดีย์สูงโดยประมาณ 14 เมตร

14. วัดไพรสมุทศักราราม

วัดไพรสมุทศักราราม เดิมชื่อวัดป่า ตำบลวัดป่า อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์สร้างเมื่อราว พ.ศ. 2382 พระสุริยวงศาชนสงครามรามภักดี กรมพาหะ (คง) เจ้าเมืองหล่มสักคนแรก สร้างเป็นวัดหมู่บ้านคูเมือง เพื่อใช้เป็นสถานที่ถือน้ำพิพัฒน์สัตยา ในวัดมีพระอุโบสถหลังเก่า มีรูปทรงสวยงาม มีลายปูนปั้นที่หัวเสา มีคันทวยแกะไม้สวยงามมาก นับเป็นโบสถ์แบบเฉพาะที่เหลืออยู่น้อย

15. วัดศรีบุญเรือง

ตั้งอยู่ที่ บ้านดัว ตำบลบ้านดัว อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์วัดศรีบุญเรืองเคยเป็นวัดเก่าแก่อยู่ติดกับวัดศรีภูมิ บ้านดัว ปัจจุบัน เหลือแต่วัดศรีภูมิ ส่วนวัดศรีบุญเรืองไม่ได้มีสถานะเป็นวัดแล้ว ยังคงเหลือเพียงเจดีย์เก่าไม่กี่องค์และพระอุโบสถซึ่งมีสถานะเป็นอาคารโบราณ สถานที่ได้รับการบูรณะใหม่หลังตั้งอยู่ในบริเวณเดียวกับโรงเรียนชุมชนบ้านดัว โดยทางโรงเรียนได้ใช้เป็นห้องเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ภาพเขียนในพระอุโบสถไม่ทราบว่าเป็นในสมัยใด แต่ลักษณะลายเส้นและสีคล้ายกับจิตรกรรมที่วัดช่องนนทรี กรุงเทพฯ ซึ่งเป็นจิตรกรรมสมัยอยุธยา

16. วัดศรียะเกศ

วัดศรียะเกศ ตำบลบ้านสก อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ ซึ่งมีลักษณะเด่นคือบริเวณด้านนอกโบสถ์จะมีภาพจิตรกรรมฝาผนังที่เป็นศิลปะแบบวิถีพื้นบ้าน ซึ่งช่างที่เขียนภาพนั้นเป็นชาวบ้านที่สืบเชื้อสายมาจากชาวล้านช้างในหลวงพระบางภาพที่ช่างเขียนภาพนี้แม้จะไม่มีแบบแผนแต่ก็มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว จากความศรัทธาเพื่อถวายเป็นพุทธบูชา ในพระพุทธศาสนา

17. วัดโฆษา

วัดโฆษา ตั้งอยู่เลขที่ 191 บ้านท่าช้าง หมู่ที่ 2 ตำบลห้วยไร่ อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ มีหลวงพ่อกำสิงห์ เป็นเจ้าอาวาสรูปแรกและมีพระครูถาวรพัชรกิจ เจ้าอาวาสองค์ปัจจุบัน ที่ตั้งโครงการวัฒนธรรมไทยสายใยชุมชน โครงการลานบุญลานปัญญา โครงการพุทธศาสนวันอาทิตย์และศูนย์ ICT ประจำตำบล

แหล่งท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ

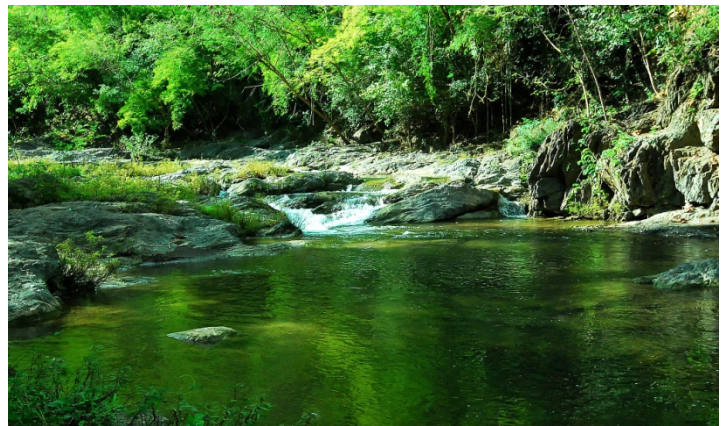
18. น้ำตกธารทิพย์

“น้ำตกธารทิพย์” หรือ “น้ำตกหมอบูด” เป็นน้ำตกขนาดใหญ่ที่มีชื่อเสียงเป็นน้ำตกชั้นเดียว สูงประมาณ 26 เมตร กว้างราว 30 เมตร มีน้ำไหลตลอดทั้งปี สวยงามตระการตาและยังเป็นต้นน้ำของห้วยน้ำกล้าอีกด้วย นอกจากนี้ยังทำให้เกิดธารน้ำไหล จนกลายเป็นน้ำตกชั้นเล็กๆ ลดหล่นไปตลอดสาย และเต็มไปด้วยบรรยากาศของธรรมชาติที่ร่มรื่น

19. แก่งน้ำวัง

ตั้งอยู่ที่วนอุทยานน้ำตกธารทิพย์ ตำบลบุงน้ำเต้า อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์เป็นจุดแรกที่นักท่องเที่ยวได้สัมผัสความสวยงาม แก่งนี้มีสายน้ำไหลชะตเซาะไปตามหิน สามารถลงเล่นน้ำได้

20. แก่งมะเดื่อ

ตั้งอยู่บริเวณวนอุทยานน้ำตกธารทิพย์ ตำบลบึงน้ำเต้า อำเภอหล่มสัก จังหวัด เพชรบูรณ์ที่แก่งนี้มีต้นมะเดื่อจำนวนมาก มีโขด หินที่ไหลอยู่กลางสายน้ำไหลกระทบกัน

21. ตาดชมพู

ตั้งอยู่บริเวณวนอุทยานน้ำตกธารทิพย์ ตำบลบึงน้ำเต้า อำเภอหล่มสัก จังหวัด เพชรบูรณ์ เป็นแหล่งพักผ่อนหย่อนใจ มี ลานหินกว้างและมีแอ่งน้ำขนาดใหญ่เหมาะ สำหรับการลงเล่นน้ำ

22. แก่งผาเอียง

ตั้งอยู่บริเวณวนอุทยานน้ำตกธารทิพย์ ตำบลบึงน้ำเต้า อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์มีลักษณะคล้ายผาเอียงย้อนกลับคืน มีลานกว้างสามารถลงเล่นน้ำได้สายน้ำไหลซัดเซาะเลี้ยวไปตามโขดหิน

23. วังน้ำริน

ตั้งอยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติเขาค้อ อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ เป็นน้ำตกขนาดเล็ก มีน้ำไหลตลอดทั้งปี สูงประมาณ 5 เมตร เต็มไปด้วยเฟินนานาชนิด อยู่ห่างจากน้ำตกธารทิพย์ประมาณ 150 เมตร เหนือวังน้ำรินขึ้นไปจะเป็นจุดชมทิวทัศน์สามารถมองเห็นทัศนียภาพของน้ำตกธารทิพย์ได้อย่างชัดเจน

24. น้ำตกแก่งเลียงผา

ตั้งอยู่อำเภอห่มสั๊ก จังหวัดเพชรบูรณ์ภายในเขตอุทยานแห่งชาติเขาค้อ เป็นน้ำตกที่มีอดีตเล่าต่อกันมาว่า ได้มีเลียงผาอาศัยอยู่บริเวณนี้เป็นจำนวนมาก น้ำตกแก่งเลียงผาอยู่ตอนเหนือ น้ำของน้ำตกชั้นบันไดประมาณ 300 เมตร มีลักษณะเป็นลานหินกว้างและเป็นหน้าผาที่สูงชันที่มีความงดงามตามธรรมชาติ

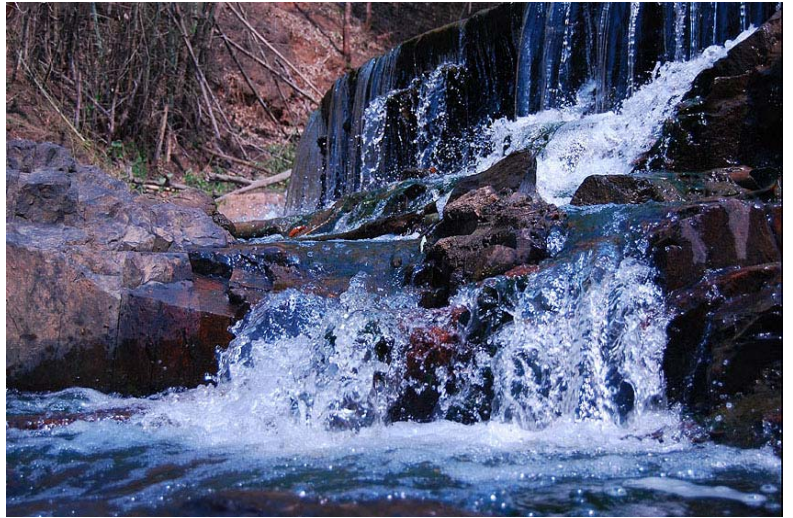
25. น้ำตกชั้นบันได

เป็นน้ำตกที่สวยงาม เนื่องจากสายน้ำที่ไหลตกกระทบกับแก่งหิน ในลักษณะที่เป็นชั้นบันได จำนวนกว่า 10 ชั้น ทำให้น้ำตกชั้นบันไดเป็นน้ำตก ที่ได้รับความสนใจจากนักท่องเที่ยว โดยเส้นทางไปน้ำตกชั้นบันไดจะมีเส้นทางเดินเท้าแยกจากเส้นทางไปน้ำตกธารทิพย์ ระยะทางราว 400 เมตร แต่ทางขึ้นจะค่อนข้างลำบาก เพราะทางลาดชันเป็นสิ่งที่ทำทนายบรรดานักท่องเที่ยวเป็นอย่างมาก

26. น้ำตกผาลาด

ตั้งอยู่ที่ตำบลบึงคล้า อำเภอหล่มสัก สามารถเดินทางเข้าไปยังที่ทำการวนอุทยาน น้ำตกธารทิพย์ แล้วเดินตามเส้นทางเดินป่าอีก ประมาณ 5 กิโลเมตร หรือเดินทางไปยังบ้าน ห้วยนา ตำบลบึงคล้า แล้วเดินตามทางเดินป่าอีก ประมาณ 2 กิโลเมตร น้ำตกผาลาดเป็นน้ำตก จากหน้าผาเหมาะสำหรับผู้ที่ชอบเดินป่า

27. ต้นจําปาขาว

ตั้งอยู่ข้างเจดีย์พ่อขุนผาเมือง มีต้นลั่นทม ขนาดใหญ่เคียงข้างอยู่ชาวบ้านเรียกกันว่าลั่นทม พันปี ที่ชาวบ้านเรียกว่าต้นจําปาขาว มีตำนานเล่า ต่อกันมาว่า พ่อขุนผาเมืองเจ้าเมืองราด และพระ นางสิงขรเทวีพระมเหสี ทรงร่วมกันปลูกไว้เพื่อ บูชาพระธาตุเจดีย์ เมื่อประมาณ พ.ศ. 1765 นับเป็น ต้นลีลาวดีที่มีลำต้นขนาดใหญ่และมีอายุมากที่สุด ในประเทศไทย

แหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์

28.อนุสาวรีย์จอมพล ป.พิบูลสงคราม

อนุสาวรีย์ จอมพล ป. พิบูลสงคราม ณ บริเวณศาลหลักเมืองนครบาล ลีแยกบึงน้ำเต้า ตำบลบึงน้ำเต้า ชาวอำเภอหล่มสักจึงได้จัดให้มีประเพณีบวงสรวงศาลหลักเมืองนครบาลและวางพวงมาลาสักการะอนุสาวรีย์จอมพล ป.พิบูลสงคราม ในวันที่ 23 เมษายน ของทุกปี เพื่อให้ประชาชนทั่วไปได้เข้าร่วมพิธีสักการ และรำลึกถึงคุณงามความดีของจอมพล ป. พิบูลสงคราม และร่วมพิธีบวงสรวงศาลหลักเมืองนครบาล อีกทั้งยังเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวและอนุรักษ์ขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงามของท้องถิ่น

29.หลักเมืองหล่มสัก

ตั้งอยู่ที่ลีแยกบึงน้ำเต้า ตำบลบึงน้ำเต้า สร้างขึ้นเมื่อปี พ.ศ.2487 เป็นหลักเมืองที่ทำด้วยซีเมนต์ ๔ พณฯ จอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็นประธานทำพิธีฝังหลักเมืองเมื่อวันที่ 23 เมษายนพ.ศ. 2487ใกล้ลีแยกบึงน้ำเต้า ตำบลบึงน้ำเต้า อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์อยู่ห่างจากอำเภอหล่มสัก 19 กิโลเมตรตามเส้นทางหลวงหมายเลข 21

30.อนุสรณ์สถานเมืองราด (พ่อขุนผาเมือง)

ตั้งอยู่ ตำบลบ้านหวาย อำเภอหล่มสัก เป็นที่ซึ่งชาวจังหวัดเพชรบูรณ์ได้ร่วมใจกันสร้าง เพื่อเป็น อนุสรณ์รำลึกถึงพระเกียรติของพ่อขุนผาเมือง วีรกษัตริย์นอกประวัติศาสตร์ พระผู้ร่วมก่อตั้งชาติไทย โดยจัดสร้างเป็นสถานที่สักการะและอาคารจัดแสดงนิทรรศการประวัติศาสตร์สมัยเริ่มก่อตั้งกรุงสุโขทัยเป็นราชธานีแห่งแรกของชาติไทย เพื่อให้เป็นสถานที่ศึกษาประวัติศาสตร์และเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่สำคัญอีกแห่งหนึ่ง

31. อนุสาวรีย์พ่อขุนผาเมือง

สถานที่ตั้งอยู่บริเวณสี่แยกพ่อขุนผาเมือง (สี่แยกหล่มสัก) บ้านน้ำขุน อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ ห่างจากที่ว่าการอำเภอหล่มสัก ประมาณ 3 กิโลเมตร พระรูปทำด้วยโลหะ ประดิษฐานในอิริยาบถยืน พระหัตถ์ขวาทรงดาบปักดิน พระหัตถ์ซ้ายชี้ลงพื้น เป็นที่เคารพสักการะ ของชาวเพชรบูรณ์ และผู้ที่เดินทางผ่านไปมา ในเส้นทางดังกล่าวเป็นอย่างยิ่ง

32. ถ้ำฤๅษีสมบัติ

ถ้ำฤๅษีสมบัติ ตั้งอยู่ที่บ้านถ้ำสมบัติ ตำบลบึงน้ำเต้า อำเภอลำลูก จังหวัดเพชรบูรณ์และอยู่ห่างจากเส้นทางหลวงหมายเลข 21 (สระบุรี-หล่มสัก) ประมาณ 2 กิโลเมตร ถ้ำนี้มีความสำคัญในเชิงประวัติศาสตร์ เพราะเมื่อครั้งสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีทางรัฐบาลได้ประกาศพระราชกำหนดระเบียบบริหารนครบาลเพชรบูรณ์ พ.ศ. 2487 และได้ตั้งกระทรวงการคลังขึ้นที่ถ้ำฤๅษีสมบัติ ซึ่งใช้เป็นที่พักสมบัติของแผ่นดินในสมัยนั้น

แหล่งท่องเที่ยว บนถนนหมายเลข 12 ช่วงอำเภอหล่มเก่าจังหวัดเพชรบูรณ์

อำเภอหล่มเก่า

หล่มเก่า มีชื่อเสียงโด่งดัง คนรู้จักกันทั้งประเทศในฐานะเมืองท่องเที่ยวที่สำคัญแห่งหนึ่งของเมืองไทย ซึ่งโดดเด่นไปด้วยแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ เช่น เขาค้อ ภูทับเบิก น้ำหนาว และตาหมอก เป็นต้น การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยเฉพาะ “วัฒนธรรมไทหล่ม” ที่มีความงดงาม โดดเด่นและมีอัตลักษณ์สูง มีจุดศูนย์กลางอยู่ที่“หล่มเก่า” ซึ่งในปัจจุบัน กลิ่นอายแห่งวัฒนธรรมนี้ ยังปรากฏให้เห็นและสัมผัสจับต้องได้

1.ขนมจีน

ขนมจีนที่มีชื่อเสียงในแถบภาคเหนือตอนล่างนั้น คงต้องยกให้กับตำนานขนมจีนของเมืองเพชรบูรณ์แถวอำเภอหล่มสักและหล่มเก่า เพราะเป็นขนมจีนน้ำยาเข้มข้น เป็นที่นิยมของคนทั่วไปและมีชื่อเสียงไปทั่วในหลายภูมิภาค หล่มเก่าและหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ ถือได้ว่าเป็นเมืองแห่งขนมจีนอร่อยอีกแห่งหนึ่งของเมืองไทย

2. ศูนย์วัฒนธรรมไทยสานใยชุมชนบ้านน้ำครั่ง

ตั้งอยู่เลขที่ 90 หมู่ที่ 5 บ้านน้ำครั่งตำบลวังบาล อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์ เป็นแหล่งจัดเก็บรวบรวมมรดกทางวัฒนธรรมของบรรพบุรุษที่ได้สั่งสมมานาน ในการดำเนินชีวิตประจำวันได้จัดแสดงออกในรูปแบบของวิถีชีวิตขนบธรรมเนียม ประเพณี ภูมิปัญญา เครื่องใช้ในการทำมาหากินและอื่นๆ นำมาจัดเก็บเพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ให้ประชาชนได้มีโอกาสสืบค้นแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งเป็นการสร้างความเข้าใจพื้นฐานการดำเนินชีวิตของตน

3. หลวงพ่อใหญ่วัดตาล

หลวงพ่อใหญ่วัดตาล ตั้งอยู่หมู่ที่ 3 ตำบลหล่มเก่า อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์ ประวัติความเป็นมา ปรากฏเป็นเพียงตำนานที่เล่าขานที่เด่นชัดเกี่ยวกับการสร้างพระพุทธรูปองค์ใหญ่ ที่สร้างขึ้นด้วยปูนปั้น ปางมารวิชัย ศิลปะร่วมสมัยสุโขทัยกับอยุธยาศิลปกรรมลาวหลวงพระบาง ขนาดหน้าตักกว้าง 2.95 เมตร สูง 19

เมตร กล่าวกันว่า เวลากองทหารในอดีต เวลาจะออกรบจับศึก จะพากันมาทำพิธีตั้งสัตย์ ปฏิญาณตนต่อหน้าพระพุทธรูปองค์ใหญ่ที่วัดตาล ทำให้วัดตาลได้ถูกเรียกขานว่าเป็น “วัดสาบาน”

4. พระนางเนาวรงค์เทวี (เจ้าแม่เข็มทอง)

ตั้งอยู่บริเวณ วัดตาล เลขที่ 73 หมู่ที่ 3 ตำบลหล่มเก่า อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์ กล่าวกันว่า เจ้าแม่เข็มทอง เป็นชายาองค์หนึ่งของพ่อขุนผาเมือง ราชราชการ พ่อค้า ประชาชนได้ร่วมกันบริจาคสร้างศาลเจ้าแม่เข็มทองและหล่อพระรูปองค์เจ้าแม่เข็มทอง โดยมีการอัญเชิญพระรูปองค์เจ้าแม่เข็มทองมาประทับที่ศาลในวันที่ 3 มีนาคม พ.ศ.2548 เพื่อให้นักท่องเที่ยวที่เดินทางมากราบไหว้หลวงพ่อใหญ่วัดตาล และเข้ามาสักการะเจ้าแม่เข็มทอง ให้ได้รับความสุข ความสมหวัง ประทับใจกลับไป

5. พระธาตุปู่เณร

ตั้งอยู่หน้าโรงเรียนบ้านวังบาล ตำบลหล่มเก่า อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์ ไม่ทราบว่าสร้างขึ้นในสมัยใด เจดีย์มีรูปทรงสี่เหลี่ยม อิทธิพลของศิลปะเขียงแสนผสมกับศิลปะล้านนา ด้านล่างสูงจากพื้น ขึ้นมา 1.10 เมตร เป็นซุ้มทั้งสี่ทิศยังมีลวดลายเหลืออยู่บ้าง ต่อจากชั้นนี้ สูงประมาณ 1.20 เมตรเป็นลวดลายปูนปั้นลายลูกมะหวด คล้ายๆ ลูแล้ว ทำลดหลั่นกันขึ้นไปอีกหลายชั้นจนถึงองค์จริง

6. วัดธาตุพลแพง

วัดธาตุพลแพง ตั้งอยู่เลขที่ 89 หมู่ที่ 2 ตำบลนาแซง อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์ ได้สร้างขึ้นเป็นวัดนับตั้งแต่ พ.ศ. 2320 ชาวบ้านเรียก วัดนาแซง ตามชื่อของหมู่บ้าน มีพระธาตุพลแพง ลักษณะสี่เหลี่ยมจัตุรัส นอกจากนี้ยังมีแผ่นไม้แกะสลักเป็นพระพุทธรูปมีสาวกพระโมคคัลลาน์ และพระสารีบุตรที่สวยงามมาก

7. วัดสระเกศ

วัดสระเกศ ตั้งอยู่หมู่ที่ 5 ตำบลหล่มเก่า อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์ เป็นวัดเก่าแก่วัดหนึ่ง ที่สร้างมาเป็นเวลานาน การตั้งชื่อวัดเป็น “วัดสระเกศ” ไม่มีหลักฐานบันทึกไว้ แต่ตั้งชื่อในช่วงที่มีการบูรณะปฏิสังขรณ์ครั้งที่ 1 พ.ศ.2512 โดยตั้งชื่อตามต้นไม้มงคลที่ชาวบ้านเรียกชื่อว่า (ต้นเกด) เป็นต้นไม้ขนาดใหญ่ คน 5 คนโอบรอบและสระน้ำที่อยู่กลางวัดเป็นที่มาของการตั้งชื่อวัดสระเกศ

8. วัดทรายงาม

วัดทรายงาม หรือ วัดบ้านห้วยมะเขือ ตั้งอยู่หมู่ที่ 5 ตำบลนาแซง อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์ สร้างขึ้นจากแรงศรัทธาในพระพุทธศาสนาเมื่อปีพ.ศ. 2476 เสาไม้ทั้ง 8 ต้นนี้ชาวบ้านได้ช่วยกันนำเสามาถากอย่างประณีตจนได้เสา 8 เหลี่ยมเท่ากับจำนวนต้นเสาที่มีบนศาลา จากนั้นนายสนั่น ช่างเขียนพื้นบ้าน ก็ได้วาดภาพสีน้ำมันขนาดความสูงประมาณ 100 เซนติเมตร

กว้าง 13 - 16 เซนติเมตร ลงบนเสาแต่ละต้นบอกเล่าถึงประวัติของพุทธประวัติ รวมทั้งหมด 25 กัณฑ์

9.จุดชมวิwb้านคอยน้ำเพียงดิน

จุดชมวิwb้านคอยน้ำเพียงดิน ตั้งอยู่ หมู่ที่8 บ้านคอยน้ำเพียงดิน ตำบลบ้านเนิน อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์ เป็นสถานที่สวยงามสามารถมองเห็นทิวทัศน์ของภูเขาที่อยู่ด้านล่างอย่างสวยงาม ซึ่งช่วงหน้าหนาวจะเหมาะแก่การไปกางเต็นท์พักผ่อนที่ดี

10.จุดชมวิวธารพายุ

อยู่บริเวณ กม.ที่ 32 ตามเส้นทางภูหินร่องกล้า - หล่มเก่า เป็นจุดที่สามารถมองเห็นทิวทัศน์ของทะเลภูเขาและทะเลหมอกได้อย่างสวยงาม มีสวนรัชมังคลาภิเษก สำหรับนั่งพักผ่อนหย่อนใจ

11.ภูทับเบิก

ตั้งอยู่ตำบลวังบาล จังหวัดเพชรบูรณ์ ห่างจากอำเภอหล่มเก่า 40 กิโลเมตร ตามเส้นทางจากหล่มเก่าไปภูหินร่องกล้า ภูทับเบิกมีความสูงจากระดับทะเลประมาณ 1,768 เมตร เป็นจุดที่สูงที่สุดของเพชรบูรณ์ มีสภาพภูมิประเทศที่สวยงามด้วยธรรมชาติแบบทะเลภูเขา มีอากาศบริสุทธิ์ สภาพภูมิอากาศเย็นสบายตลอดปี เนื่องจากร่องลมเย็นจากเทือกเขาหิมาลัยและอยู่บนที่สูง จึงสามารถมองเห็นทิวทัศน์ได้กว้างไกล

12.แปลงกะหล่ำปลี

บ้านทับเบิก อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์ เป็นหมู่บ้านที่อยู่บนยอดเขาสูงชันเป็นพื้นที่ดินน้ำ เป็นหมู่บ้านของชาวเขาเผ่าม้งหมู่บ้านชาวเขามีศักยภาพที่จะส่งเสริม และพัฒนาการท่องเที่ยวได้ เพราะมีจุดเด่นด้านอาชีพเกษตร การทำไร่กะหล่ำปลีที่มากที่สุดในประเทศไทย ความงดงามของธรรมชาติ อากาศที่หนาวเย็นตลอดปี ขนบธรรมเนียม และวัฒนธรรมที่น่าสนใจ

